

cu

Dennahin

IOH. DRVSII

DE

SECTIS IVDAICIS

COMMENTARII

Trihæresio & Minervali NIC. SERARII

Iesuitæ Mogunt. oppositi, atque

antehac seorsim editi.

Accessit denud

IOSEPHI SCALIGERI I.C.F.

Elenchus Trihæresi ejusdem.

SIXTINVS AMAMA

*Omnia in unum volumen redegit atque secundam hanc Editionem varijs
additamentis locupletiore accuravit, nec non Græca, qua Græcè
minus gnaros tardare potuissent, Latine vertit.*

Ordinem Librorum sequens pagina dabit.

ARNHEMIÆ,

Apud IOANNEM IANSONIVM.

Typis Frederici Heynsii Typograph.

In Acad. Franekeranâ, 1619.

Hoc volumine continentur.

1. Druſij libellus de Haſidæis.
2. Druſij de tribus Sectis Iudæorum libri 4. cum ſpicilegio Trihæreſij Serariani.
3. Scaligeri Elenchus Trihæreſij ejuſdem.
4. Druſij Reſponſio ad Minerval Serarij.
5. Græcorum teſtimoniorum latina verſio, quæ ad finem adjecta eſt
6. Epistolam dedicatoriam ſubſequentur duæ privatae Epistolæ, in quarum priori, quæ ad Exonienses, agitur de ſcriptionum harum Occaſione & ordine, Poſteriori agitur de Epistola quadam ad Bezam ſcripta cujus Serarius Minerv. lib. 2. cap. 10. meminit, Eam Druſij non eſſe contra Roſvvidum oſtenditur, inibique alia quædam tractantur.

Reverendo in Christo Patri & Domino,

D. ARTHURO LAKE Doct. Th.

divina Providentia Bathoniensi & VVellensi

E P I S C O P O.

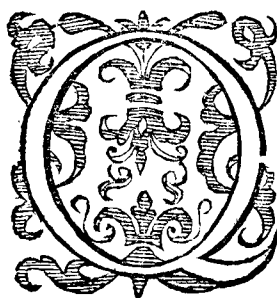
N E C N O N

D. GVLIELMO LANGTHONO, SS. Th.

D. splendidissimi Collegii Magdalenenfis apud Oxon.

Præsidi Magnifico & Ser. Majest. Regiæ Sacellano,

Dominis meis æternùm colendis.

Vam varia eximium illud nostri orbis ornamentum, commune doctõrum deli- cium Ioh. Drusius, cujus memoria in benedictione, scriptorum suorum quasi in Fama tẽplo suspendere anathemata, nullus adeo in Repub Literaria hostes qui ignoret. Hec n. Angli, Germani, Galli, Itali & Hispani conquirunt, le- gunt & commendant, nullo religionum

discrimine. Ut v. prater vehar honorifica Elogia quibus super- stitem adhuc viri magni Beza, Piscator, Rainoldus, Scaliger, Casaubonus alijque fere quotquot inter Evangelicos familiares duxere, publice condecorarunt, aut quibus defunctum com- plures Exteri, principes in nupera Synodo Nationali Theologi privatis epistolis exornarunt, Ipsi Inquisitores Hispani in nu- pero Indice hos ipsos de Setis libros licet Iesuita oppositos spe- ciatim adurisere. Et Possævini de ejus laboribus tomo 2. hoc extat testimonium, Ioh. Drusius author damnatus, At quia ille Ebr. Gr. & Lat. doctus est, breviterque scribit, ejus libri si juxta expurgat. Hispanicam expurgentur,

cum fructu magno legi possunt. Verum cum plerorumque
 librorum exemplaria jam diu essent distracta complures docti
 undequaque me sollicitarunt ut novam eorum editionem pro
 virili procurarem. Non defui officio meo. Ab his n. Polemicis
 in anum volumen redactis Ioh. Iansonius Bibliopola Arnemi-
 ensis (cujus impensis omnia Drusiana jam a multis annis pro-
 diit. e) meo hortatu iterandorum editionum fecit auspicia. Quin
 & hoc accuravi ut locupletior hac editio secunda lucem aspi-
 ceret, dum a Cl. & humanis. viro Habelo Curiandro authoris
 Genero communicatum nobis est Soceri exemplar, ad cuius
 marginem complura noveram ab ipso addita & annotata.
 Succedet οὖν δεῦ ὁ δώδεκατος Φηλ, cuius VIII. priores jam
 olim ex Plantiniana diuersis temporibus prodire, IV. reliqui
 etiamnum apud predictum D. Curiandrum delitescunt ἀνέ-
 δδοι. Quam curam nostram si doctis bonisque probaverimus,
 opera dabitur ut quaestionum ejus libri 3. Animadv. lib. 2.
 Misc. cent. 2 Observat. libri 16 nec non Quasita per epistolam
 in certum aliquem ordinem redigantur, & quandoquidem cir-
 ca Phrasiologiam sacram versantur omnia, uno volumine sub
 Critici sacri titulo prodeant. Atq. haec jam confecta fuissent, si
 magnum illud sacrorum Fragmentorum opus, quod jam fere
 biennium Typographum nostrum exercet, item magna Anno-
 tationes ad libros Moysis, quae succedent, aequè commodè alibi
 excudi possent. Tam aliter est, dum non ubi vis Ebraicorum &
 Graecorum typorum apparatus, dum correctores quales hoc
 scriptorum genus requirit, non quovis loco suppetunt, dum de-
 niq. authoris manus insuetis plane illegibilis est. Atque haec
 quoque ex causis una est cur hoc opus tam diu fuerit in parti-
 tudine. Horis n. subscevis inter majora opera elaboratum est.

Sed, ut ea quae restant in pauca conferam, cum lucubrati-
 ones haec recondita & non vulgaria eruditione referta sunt &
 compluribus lucis scripturae facem praefertant, authoresque ha-
 beant

beant duos omnem laudem famam meritisque supergressos viros, qui una cum Cl. Buxtorfio solo jam superstite (cujus viri pretium nescit Basilea) in sacra hac literaturam omnium calculis triumviratum hoc nostro saeculo gesserunt, non indignas judicavi quibus illustria quoque praescriberentur nomina.

Atqui opus alienum est inquieti malevoli. quorum plus hodie est quam Muscarum cum calerur maxime, ut cum Plauto loquar. Alienum est fateor, sed nunquid subinde solent Agricola, quorum rura aritudine laborant, aquas a vicino aliquo nonnunquam etiam suis longinquo fonte petere & in agros suos derivare? Alienum est, sed & simul novum, si cum prioris Editionis particulis conferatur hoc integrum. Ita alienum est, ut & nobis non unius noctis contiteri pervigilio.

Vestra autem Reverende praesul, tuque magnifice D. Praeses praescribere nomina iussit praeteritorum beneficiorum memoria. Ne ingratisimam sim mortalium dignaque frons hac cui aeternum ingratitude stigma inuratur, si unquam oblivione sepelivero ea quae mihi dulce illud Oxoniam & in eo vestra humanitas mihi praestitit. Atque O felicem me si praesens adolescentiam bona mea ibi noscere licuisset. Adeo ab omni aetate verum illud Plauti fuit,

Tum denique homines nostra intelligimus bona,

Cum quae in potestate habuimus, ea amissimus
Licet n. (dicam praesens, dicam vel ipsa invidia astante
testes n. vos, testes omnes Oxonienses habeo & vita & diligentia mea) nec obscuri nec indecores Patriae, etiam procul istis quae alias fert adolescentia, ibi vixerimus, poenitet tamen temporis non ita exacti ut aurea illa occasio merebatur, nec n. cogitabamus perpetuo, Drusium, ad cuius excessum linquenda ista Athenae erant, mortalem esse.

Ἀλλὰ τὰ ἔργα ποτετύχαι ἐλάσσονα ἀγνύμενοι περ. Nec proli-
bium mihi semper est lamentaria hac recollectione τὸ δάκρυον
ἔυδοξ

Ἐυδοῦ ἐπέειπεν. Ad vos itaque redeo viri Reverendi. Vos, ex quo Oxonium appuli, ea me complexi estis humanitate & favore, ut ingrato mihi vivendum sit & moriendum. Vos praesentem fovistis omni beneficiorum genere, discedentem magnificis donis onerastis, atque absentem humanissimis literis invisistis. Quin & tu Reverende praesul non multo post discessum meum dono misisti elaboratum illud doctissimi viri N. Fulleri Miscellaneorum opus, quod apud me magno in pretio est tum ob te, qui donasti, tum ob authorem mihi aliquando domi tuae notum, tum maximè ob ipsum librum qui nihil expositum aut vulgare habet.

Accipite ergo Chirographi vicem hoc opus magnam partem jam ὀφθαῖον, quod vestrus Reverentijs ex antiqua formula L. M. Q. Dico, dono, & dedico. Accipite erugata fronte vel propter Drusium, qui cum inviolata vobis intercessit amicitia. Alienum est. Sed malui de alieno, quam diutius immunis esse in eos qui erga me tam fuere munes; nec n. per Typographi (quem unicum Ebraicis typis instructum habemus) alias operas quicquam mearum lucubrationum haecenus licuit in lucem protrudere: nec in occasionem istam vitam mihi ausim polliceri. Ideo & junxi vos in patrocinio hujus Operis tanquam tutelares deos qui olim in me ornando & juvando operas junxistis. Equidem scio quantum singulis vestrum debeam sed speravi sic quodammodo placatum iri conscientiam meam qua cottidie convitium mihi faciebat officiperda, objeçtabatque cuncta perforato animo hausisse beneficia; spero & vos non aliter quam a meo animo hanc οὐδύριαν aestimatos.

Valete Reverendi viri diuque vivite Deo Regi & Ecclesia & meum quoque inter Clientes vestros caput censete. Franek. Fris. Calend. Augusti. 1619.

R. B. V. V. devotiss.

SIXTINVS AMAMA Professor.

Lectori Candido S.

Epistolas has, quæ sequuntur, cum conciperem, non alia mihi
emenserat, quam ut privatæ eæ essent, calamoque tantum exaratas, has collegio Exoniensi, illas Cl. V. D. Siccamæ unâ cum exemplari hujus libri transmitterem. verum cum nonnulla his contineri animadverterem quæ & te scire volebam & intererat & quæ *μεγαλομύμων* vice esse possint, mutavi animum; & ut publicæ essent, hîc & quidem in frontispicio eas exhibere libuit. Tu candidè lector boni consule.

Reverendo & Clarissimo viro,

D. IOH. PRIDEAUXIO, SS. Theol. Doct.

& in alma Oxoniensi Professori Regio, Collegij Exoniensis Rectori vigilantiss. Nec non SVBRECTORI atque adeo universæ eiusdem Collegij SOCIETATI, iucundissimis quondam commilitonibus. S. P. D.

EX quo vos reliqui Reverendè Doctor, ornatissimi Magistri & Socii, varias ad vos exaravi literas, dubius etiânum num ullæ earum post habitum humanissimi deque me optime meriti Fred: Dorvillii ad vos pervenerint. Tantum mihi ipsius decessu commoditatis decessit. Nunc cum tutior certiorque offerret occasio & hic liber in Angliam mittendus esset: volui unâ Epistola vos omnes alloqui: Namque eo pacto descriptionis operam compendiosè faciunt me occupationum undâ. Quamquam n. his Canicularibus respiracioni Academicorum res prolata: sint, ut Plautus amat loqui, mihi tamen nunquam minus otioso esse licuit quam hoc orio.

Si queritis quid aut qui agam, valedudine sic satis ad vorum fruor hæctenus. Eam studiis Ebraicis impendo, eaque quo diutius & diligentius tracto eò magis hoc unum scire incipio quàm nihil

sciam. Doceo publice, doceo privatim & pro virili Ebraicæ literas propagare. Drusiana scripta inedita edo, edita recedo, quodque forte minus liberale artamen necessario mihi incumbit, Typographo Correctoris in istis operis operam tricenarium integrum jam colloco. Subinde & ego amicorum hortatu chartas aliquot commaculo, Annalibus Volusianis forte & olim, si quando prodibunt, succedaneas, aut defendendas ad falsamentarios, aut ut Horatius olim

*In vicum vendentem thus & odores
Et piper & quicquid chartis amicis
ineptus.*

Ita n. hodie comparatum est ut illud solum quod *prosa alphisæ* est, utramque paginam faciat ipsique a teo Theologiae a plerisque non alio sine incumbatur, quam ut, quasi ars quædam mechanica esset, gutturi & ventri tantum bene sit.

Sed bene insaniam ego s. digressusculâ

culā emendare satagam quos tota Anticyra non purgaverit. Itaque ad vos redeo mei Exonienses paucisque differam cuius rei potissimum gratia hac occasione vos liberuit compellat. Non ita subletha memora sum ut non cottidie recolam ea quæ vos mihi præstitistis benevolentia officia. Tanti mehercule ea apud me sunt, ut non inveniam rationes quibus parti ficere queam tam multis in me collatis beneficiis. Et quidem hoc tempore quod offeram nihil habeo præter animum qui vester est eritque quamdiu ego. Ejus obfidem & spontorem mitto Collegii Vestri Bibliothecæ hoc exemplar compactum, brevi majoris molis volumen, quod ibidem in mei Drusiique memoriam reponatur transmissurus.

Cæterum ut liber hic majori cum intelligentia legi queat, in vestri gratiam particula de libellorum horum ordine scriptioisque occasione differam Vos qui toties me publice docentem patientissimi ne audivistis, nunc quoque operamini ac vacivas aures date

Ante complures annos Ioh. Drusus quaestionum sacrarum libros 3. edidit. Libro 1. cap. 47. in silentio omnium quaesivit quanam Hasidæi isti fuissent quorum mentio 1. Mach. 2. 42 & 7. 13. & 2. Mach. 4. 6. ac respondit ibi Pharisæos denotari. Atque hoc Epitheto Pharisæos olim insignitos fuisse probavit ex Gorionide cap. 29. Libri 4. Vbi author ille breviter recolligens ea que ante de Iudeorum schismate disseruerat, sic ait, *Et Saducei erant in Israel pars una: & Hasidæi* *לברית* (ad verbum solum ipsi) *cum populo qui sequebatur eos, in partem alteram.* Sciatius in suo ad Macinabaicos comment. hunc testem retorsit in Drusium contenditque & hic quoque per Hasidæos Essenos denotari: quod ut obtineret cum existi-

mationis suæ naufragio novè & monstrose particulam istam Ebraicè exportit *sejuncti ab istis*, Istis, non tantum Saduceis (id enim Seratum non fuisset) sed & Pharisæis, quorum mentio præcesserat. atque adeo non duas ut Drusus voluit, sed tres sectas memorari, ipsosque; H. si hæc tertiam illam, Essenorum videtur constituisse. Itaque particula unica occasionem dedit primo libello qui de Hasidæis inscriptus est, ad quam controversam particulam utiliter & ea legentur quæ Calger ad calcem c. 4. sui scholæ prodidit. Ad ummam, Quæstio libelli prioris hæc est an per Hasidæos in Machab. & Gorionide prædictis locis memoratos Essenos an verò Pharisæi intelligantur. Nec enim hoc vult Drusus, Essenos nunquam vocari Hasidæos. Quin ipse loca ex Ebraicis authoribus produxit, quibus hoc nomen & Essenis tributum ostendit. Sed ut omnia clarius pateant in paucos Aphorismos rem omnem conferam. Sic itaque habendum.

1. Iudæos post excessum Prophetarum hac quasi mercede Religionem Mosaicam coluisse, dum de suo adderent quippiam, unde supererogationes introductæ sunt studiumque *epimeiron tom nomou* auctarii Legis.

2. Inter hos primas tenere Hasidæi qui fuerunt nihil aliud quam corpus seu *tagma* quoddam seu fraternitas Iudeorum qui præter præcepta Legis, supererogationes ac voluntarias functiones nullo cogente obibant.

3. Hoc studium quamdiu usu observabatur nulla secta fuit in populo. Sed postquam supererogationis præcepta in Canones & scripta redacta sunt, tunc dubia & alterationes ortæ sunt.

4. Hinc nata duo apud Iudæos *dogmatistoon* genera, nimirum studentium Legi duntaxat & studentium etiam auctario Legis.

5. Ex priorē genere orti Karraim, ex his Saducei. Ex posteriore Pharisei.

6. Ut Pharisei fuerint quasi propago fraternitatis Hasidæorum, unde non mirum, si nomen Hasidæorum .i. piorum retinuerint qui inde nomen sibi sumpserunt, quod à vulgo, tum alius in rebus sunt vel maximè pietatis studio separati essent, Atque hoc ne ipse quidem Serarius negavit.

7. Hi Pharisei supererogationis studium, quod ante voluntarium erat, necessarium fecerunt, *ton hekousiasmon anagkan epoiasan.*

8. Hinc Esseni prodire, quorum *Politeia* Phariseorum instituto longe accuratior & severior fuit.

9. Unde non mirum si & apud hos nomen Hasidæorum hæserit, fuerunt enim Hasidim .i. pii, sancti, *kat' exochan.*

10. Ter ergo restrictum hoc nomen *autolexi* omnes pios complectens 1. ad fraternitatis istius membra. 2. ad Phariseos. 3. ad Hellenes.

Atque hoc argumentum libri de Hasidæis est, quamvis illam de fraternitate opinionem ex Zachuto postmodum se didicisse profiteatur Drusius, unde in libris de Sectis eam demum prodidit.

Hoc libello cum se miser flagellatum videret Serarius, integrum tractatum de tribus Sectis Iud. opposuit, quem Trihæresium inscripsit, non tam ut pro una vocula, in quâ castigatus erat, de Drusio supplicium sumeret, quemadmodum titulo persuadere velle videbatur, quam ut hoc modo damnum existimationi suæ illatum repararet, passimq; maledicendo dolorem suum ulcisceretur.

Hoc Trihæresium cum Responsionem etiam contineret ad Hasidæicum Drusii, multa que alia secum involvebat, noluit silere Drusius. Parum fructus tamen hinc sperabat, si tantum Serario responderet. Omnis enim ejus de Hasidæis

inibi disputatio nihil aliud erat quam pistilli, quod ajunt, circumvoluio. Itaque & ipsi visum est de Sectis Iudaicis ex professo quædam commentari, in quibus *parergoos* Hasidæicum suum satis propagavit

- Cum autem in hoc Trihæresio Iesuitæ Scaliger passim se quoque Principibus mixtum agnovisset Achivis, bilis mora est Generoso Seni. Legit Trihæresium & cum quamplurima ibi videret malefana, præcipua selegit, eaque in capita aliquot redacta sub Elenchi titulo Drusio una cum ejus Resp. transmisit edenda. Libellus hic exiguus quidem sed nunquam satis laudatus (audis Casauboni de eo elogium) quantum in recessu habeat haud facile dixerim. Merito dixeris antiquitatis Iudaicæ thesaurum esse. Acerbiuscula quædam in Serarium & Del. Rio potissimum interspersa sunt. Sed componite cum iis aculeos & fatuolos utriusque Iesuitæ quos ille passim, hic in sua pro Dion. Areopagitâ Apologia in Scalig. evomuit, componite personas, dicetis nimis lenem fuisse hunc Heroem. Quid enim? An scopum se faceret petulantia atque invidia relinquit sibi ipsis impotent si quid hic acerbiusculum. Ipsi funem duxerit, Scaliger secutus est, licet passum impari, multum h. substitit intra exemplum. Equidem vehementer hoc Iesuitarum par admiror, Ipsi in omnes, eos maxime qui fugientia humanitatis studia quasi novi statores hoc sæculo stitèrunt, quique de sacris & profanis authoribus optimè meriti sunt, arerant, quicquid scribunt, dicuntve penetrantibus convitiis rigant. Si quid reponis mox ipsis *drimeia chole te rhini kathatai*. Neroni hoc ipso non multum absumiles, quem Tacitus air paradisi seculibus promptum, at audiendi quæ faceret insolentem ac impatientem fuisse. Quasi in hoc solo pari locum non ha-

beat illud Eurip. *epi ta ma kala legein
atolmas, slashi kai ta maphia*

Sed ad rem. Duplex hæc Drusii & Scal. scriptio ubi prodiisset, Tyria maria movit Serarius. Siquidem Trihæresii sui hyperaspisten edidit, quem inscripsit Minerval divinis Hollandiæ & Frisiz Grammaticis depensum. Grammaticos contemptim divinos Heroas vocat homo maledicus. Ab ejus enim animo hoc dicitur æstimo. Aliàs si rei veritatem & pricium vocabuli usum spectetis, magni honoris vox est. Quantum enim in Grammatico olim fuerit requisitum, circa quæ & quanta versari sint, docebit vos Erasmus de vita Origenis cujus fragmentum in Præfatione Drusii ad Serarium extat, docebit & Wovetus in sua de Polymathia tractatione. Sed commune hoc excellentissimorum virorum videtur fuisse fatum, Ipse Erasmus Grammaticus per contemptum a Monachis audivit, Lipsius quoque sibi subinde hoc nomen per contumeliam objectum narrat. Quænti per Deum Heroës ad

unum omnes qui audiere, quam contra pachudermoi qui hoc convitium fecerunt

Hoc Minerval ne legere quidem dignatus est Scaliger, Drusus hortatus amicorum respondit, eaque tertia & ultima Drusii scriptio fuit. Edidit postea Serarius *Rabbinos & Herodem*, ubi Eusebianas Scaligeri animadversiones expresso impugnat, qui liber cum ad Drusium minus pertineret, isque jam ante silentium sibi indixisset neglectus ab eo est: Scaliger con tanti silentio hominem ultus est. Atque hæc scriptio num harum & occasio & ordo est. Non abutar amplius patientiã vestrã, ubi hoc addidero, numeros qui in margine occurrunt paginas indicare Editionis primæ quæ in 8. erat. Fecimus hoc quia libelli illi passim ab aliis authoribus & in his ipsis libris paginatum citati sunt.

Iam vale Rev. D. Rector & Professor, valete & vos Ornatissimi Magistri, mei que memoriam cum benevolentia colite. Franck. xxx. Julii 1619.

Dignit. VV. Studiofiff.

S. A M A M A.

Folium Sibyllæ.

S. Gregor. lib. 9. Epist. 39. *Sunt multi fidelium qui imperito Zelo succendantur, & sepe dum quosdam quasi hæreticos persequuntur, hæreses faciunt.*

Ampliff. Clariff. viro,

In Iurisp. Historiâ, Antiquitatibus Romanis
omnique adeo meliori literatura excellentiss.

D. D. SIBRANDO SICCAMA,

Reip. Bolsou. à Secretis, Domino

& Amico colendo. S. P.

VAM privatim ad te daturus eram, cur non & hîc exhibeo Epistolam *σεβασμωῶτη κεφαλῇ*? Spero equidem aliam alibi fore occasionem prædicandi, quantum humanitati tuæ debeant omnes literarum cultores, atque inter eos ego ceu suppedaneus quidam in hoc agmine: Sed dum cogito quantilli ævis nos homunculi & quam prope mors esse queat, vel hoc saltem meæ erga te observantiæ in vivaci hoc, ut auguror, opere in omnem calum volui extare monumentum. Præterea & argumentum quod ad te defero tale est, ut omnibus id cupiam esse notissimum. Sed quodnam id est inquires? Controversia est, quæ mihi cum Heriberto Rosweido Jesuitâ Antverpiensi, An Drusius unquam spurcè de Beza ad N. T. laboribus senserit. Ille ait & Epistolii Fragmentum producit: Ego vero pernego, meamque Negativam ex superfluo (sola enim Negatio dum ille probavit hic sufficeret) adeo claram dabo, ut ipse Rosweidus nimix credulitatis culpam agniturus sit. Miraberis scio Cl. Vir, mirabuntur omnes quotquot Drusio vel *εμαθήτευσαν* vel *ωμίλησαν* quænam huic quæstioni dari potuerit occasio. Norunt enim illi omnes quam præclare de Beza ejusque laboribus senserit, quam assidue ejus ad N. T. annotationes discipulis suis commendârit, asserueritq;

esse ibi materiam, esse ibi campum, in quo Th. Græcæ & Ebr. linguarum studiosi decurrant & se exerceant. At contemni hæc potuisses dices. Fateor. Et contempnissimam nisi Serarius quem dum hæc eduntur solito diligentius verso, tam crassi erroris fontem aperuisset. Nisi hanc Rosweidi mentem esse subvererem, ut Ægypti ex præscripto Serarii inter se committantur; nisi denique officii mei esse arbitrarer tam manifestas injurias cum infamia aliqua conjunctas à tam bene merito præceptore propulsare. Ut enim alii vel omnino nullam vel leviusculam hanc duxerint, ego injuriam duri maximam, ut nihil jam dicam quam facile ab hac aura maledicentiarum vela impleverit aliquis. Ipse Rosweidus quam indignatur *Vigilium* virum verè magnum & nostratem à *Metera* sinistra de *Lib. Astriaco* Opinioni labe aspergi? An ergo vitio mihi vortet si ego *Drusii* non solum publicis, ut *Vigilius Rosweido*, sed & privatis nominibus mihi chari sinistrae de viro meritissimo opinionis macula collutulari, incanumque gravida ætatis verticem ejusmodi supposititiæ Epistolæ f. lignæ decinerari indignè f. ram? Sed dignè n. intendam in ipsam fontem unde hunc errorem hausit Rosweidus.

Serarius Min. lib. 2. cap. 6. in Bezam arietans multa adducit convitia à Novatore quodam mihi tamen Lutherano, ut ipse ait, vibrata, Bezæ videlicet linguam esse mortiferam, falsissimamque, ejus versionem Latinam & quæ præterea ibi collecta sunt. Atque in margine posita hæc verba, *in oratione wæds ræds FæveGæis pag. 67. 66. &c.* Quis ita hospes ut nesciat hunc Broughonum esse, cujus nomen non de nihilo & hic & lib. 4. cap. 3. ubi eadem oratio in margine citatur, idemque sub solo Novatoris nomine innuitur, dissimulit? Quis nescit Vatimianum hunc contra Bezam gessisse odium atque ex hoc fonte prognatam Græcam illam ad Genevenses orationem, Moguntia ubi ipse Serarius vixit, editam. Rursus paulo post cap. 13. idem Serarius hereticorum fluxam, si diis placet, inabitatem congruens, postquam iterum, ut supra fecerat Lutheranos perstrinxisset, Bezam denuò aggreditur his verbis, *Et in quadam ad Bezam Epistola citatus antea Novator de fultoriam vertiginosumque eius notans levitatem,*

Nisi ait, quis septies tuas editiones emat nesciet quid aias vel quid nescies. Memini Typographum eruditum Hieronymum Commelinum. Hoc mihi

mibi ante decennium dixisse quod crebra mutatione consilij hoc tandem adeptus es, ut plurimi nihil faciant novum Test. literâ laesum ac sensu flexibulum. Et olim quidam D. Cantabrigiensis mibi retulit quod Cantabrigiae complures aversati sunt religionem (Calvinianam) ducti per te ad credendum quod Novum Testamentum depravatum est, sicut per Eudaeum Livelejum, quod vetus ulceratum. Haec tenus Epistolae fragmentum, quam Broughtoni esse ex stylo intelliget qui vel pauca ipsius Latina legerit, qui cum prioribus ex cap. 6. deprompserit ea contulerit, inimicitias ejus non solû contra Bezam sed & Livelejum gestas spectarit, & haec denique ejusdem ad Senatum Genevensem scripta ponderarit, Porro inquit, ad N. T. dolenter tuli quod Beza sic figit atque refigit voces Dei & complexit Europam pugnantibus & revocatis Exemplaribus. Quid? Ipse Serarius eum innuit dum in margine ad haec ante citata verba, Citatus antea Novator hanc notam adjecit (cap. 13.) qui numerus manifestè à Typographo depravatus est, scribi que debet numerus aliquis infra 10. Versatur enim in cap. 10: atque ait, Citatus antea Novator, non potuit ergo cap. 13. quod demum sequi deberet, si 13. capita liber 2. haberet, citatus dici. Sed nec ultra x. capita liber hic habet, nec de alio libro sermo esse potest cum libri nulla adjecta sit mentio. Scribi autem debet (cap. 6.) ubi sub Novatoris nomine Broughtonum ejusque Orationem ad Genev. in scenam produxit.

Haec cum in Serario legisset Rosweidus operæpretium duxit in suum Anti Casaubonum pag. 31. ea transferre. Nec enim negaverit Epistolam istam ex Serario à se descriptam. Observo idem initium Fragmenti *Nisi*, nec enim ab ea voce incepit Epistola, Observo eundem finem, *ulceratum*, eandem vocem exegeticam duobus semicirculis inclusam *Calvinianam*, quam certo ab autore Epistolae non esse inde patet, quod utrobique diverso charactere eam exhibuerint. Observo eadem verba *desultoria levitas*. Sed magnam affricuit Drusiano nomini infamiam Rosweidus, dum in margine nomen Drusii appinxit, *lib. Drus. Ep. ad Bezam*. Quæro te, Rosweide, unde constat tibi eam Drusii esse? An ullibi in scriptis ejus extat? At hoc me scire decebit qui nulla legi diligentius. An Ms. est & à vobis intercepta? Cedo tabulas, ede diem, ede annum, prome antecedanea, prome consequentia, nec enim sic vel incepit vel desit Epistola. Sed fateberis; spero, te ex Serario habere

deceptumque his verbis *citatus antea Novator*. Cum enim illud Elogium Georgio Duci Saxoniae applicari non posse cerneres ad Drusium, cujus mentio ante facta est, transiisti. Nec ad marginalem notam (*cap 13.*) animum applicuisti tuum. Si enim Drusius hic denotabatur, qui eodem capite paulo ante nominatus, quorsum quaeso te Caput, ubi idem Novator citatus erat, in margine notatum fuisset? Quorsum Drusii nomen dissimulasset atque huic involucro involvisset? Broughtoni ergo est quod stylus, nota margin. & historia clamant. Novit enim universa Anglia, omnis Germania, quam acris contentionis ferram (nec enim est quod hoc dissimulemus, nec est quod Papistae eo nomine nobis insultent.

Trojan s intra muros peccatur & extra)

Cum Beza & Livelejo reciprocaverit. Norunt hoc optimè Meguntini Jesuitae qui à se oleum in hunc ignem contra Legis praescripta injectum non ibunt inficias. Drusii itaque non est, Nota, stylus & libri ejus repugnant. Norunt omnes qui ipsum, testes sunt libri ejus quam & de Livelejo praclare senserit. Culpam ergo agnoscat Rosweidus aut alia prodant documenta. Tunc enim & nos hæc publicè revocare non erubescemus. Sed desinam semel, nimis enim diu unâ hâc oberratum est chordâ. Id restat Cl. Vir ut exemplari huic locum aliquem in lectissima tua Biblioth. concedas. Editio est priore multò auctior. Additamenta ipsius Drusii fere sunt omnia. Solebat quippe laboriosus ille Senex assidue vel legere vel scribere. Si quid inter legendum occurreret quod vel materiae alicui à se alicubi tractatae utiliter addi posset, vel melius aut verius quid traderet quam à se alicubi traditum meminerat, coràm stabant singulorum a se editorum exemplaria ad quorum non praefectos margines mox addebat si quid addendum, aut mutabat si quid mutandum videbatur. Nos quoque subinde de nostris marginalibus additamentis aliquid contulimus, Duo tantum e. g. proforam, pag. 264. Edit. novæ in Elencho annotavimus locum ex Cl. V. Cunæi libris de Rep. Ebr. qui nostro judicio locum istum de manu impositione verius explicuit. Pag. 281. Ibidem locum ex Cl. Viri *lib. Buxtorfii* Biblioth. Rabb. citavimus ubi alia Adagii istius lectio, longe apriori sensu. Atque ejusmodi complura sub Appendiculae titulo hîc edere destinatum erat, sed nimis impendebant Nundinæ quam ut temporè excudi poruerint.

sint. Vnum solummodò hic ponam. In loco Gorionidis quem Drusius in Hafidaico produxit, mendum notavit Drusius pag. 36. Edit primæ, hujus autem 14. Scriptum ibi *Cushim* .i. Æthiopes factionem Saducæorum secutos fuisse. Drusius & postea quoque Scaliger correxêre *Cuthim* .i. Cuthæi Samaritani, quam firmavit Drusius ibidem auctoritate Abrahami Davidis F. At Casaubonus non unius literulæ mutatione sed additione loco huic Medicinam fecit Exercit. pag. 55. Edit. Londin. Legitque *Recuschim* .i. divites, atque ea ratione locus plane geminus evadit loco Iosephi, ubi ait solis divitibus sectam suam probasse Saducæos: Contra prodidit Ioseph. à Pharisæis stetit plebeculam vel ut apud Gorion. dallath hagnam τὸ λεπτόν τῆ λαῶ.

Atque hæc sunt Cl. Vir de quibus hoc tempore satis angusto tecum confabulari libuit & licuit. Vale Vir Cl. & annitere ut brevi tuarum lucubrationum aliquid denuò videamus, quas eò auguror fore gratiores, quò pauciores senescenti hoc ævo inque hâc Patriâ nostra reperiuntur, qui cum Iurisprudencia humanioris literaturæ studia feliciter excoluere. Inter istos oppidò paucos non te postremum esse (nihil enim amplius dicam ne te invidiâ apud Πελαγολόγους & δοκησισόφους prægravem) & libri & Doctorum Elogia loquuntur. Vale iterum & nos ama qui te maxime.

Dignit. T. devotiß.

S. A M A M A.

Errata in Epist. dedicat.

Pag. 1. lin. 4. à fine *admisere*.

Pag. 2. lin penult. *sint*

Pag. 3. lin. ansep. *περοτεύχθαι*.

Vacantem hanc paginam expleant

hi flosculi Serariani, ex Minerv. ejus

lib. 1. cap. 6. excerpti.

Nomina novatorum à Catholicis laudanda non sunt. Ratio
2. Salomon, memoria justii cum laudibus, nomen im-
piorum putrescat. Novatorum execrationi perpetuaq;
execrationi datum est nomen. 3. Dei præceptum est Deut. 23.
Non offeres mercedem prostibuli nec pretium canis in
domo Dei tui, quia abominatio utrumque est apud
Deum. Prostibula scortaeque pelles & canina ora sunt hæ-
reticorum libri. [quo loco ergo Serarius habet Hispanos Inquisi-
tores, qui tot Drusii aliorumque Novatorum libros in Indice
suo nupero admisserunt?] 7 Ebraeorum sententia est, qui hono-
rat cõtemnentem se similis est asino. At qui Catholicos con-
tènunt magis quam Novatores? [O quàm suavis hîc inter Iesum
& Iesutam contesseratio est, quam hac cum regulis Christia-
nismi appositè quadrat ratio?] Nunquamne igitur nominandi
Novatores? Imo cum bona aliqua exigit ratio, ut cum errores
indicandi & confutandi. 2. Cum inter se, ut apud Prophetam,
committendi Aegyptj. 3. Cum sententia alicui ut firmior sit
apud Novatores alios, eorumque, ne illam duntaxat oppugnent
acerbius, linguarias cobibeat machinas, quadam veluti Ereis-
mata & anterides astruende.

Si tibi Serari toties totiesque Novator
Drusius est, nunquid tu veterator eris?

I. D R V S I I

D E

H A S I D A E I S

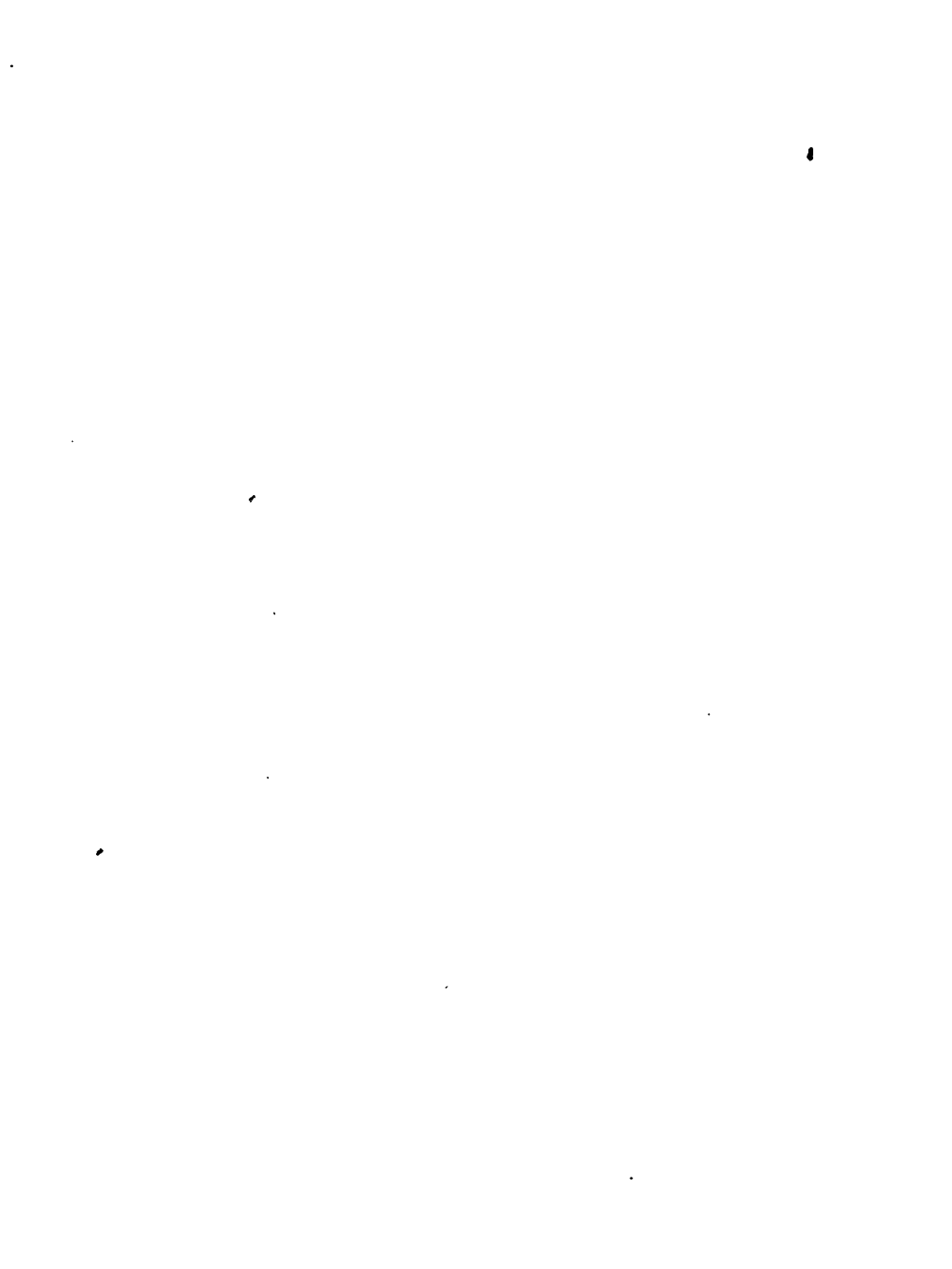
quorum mentio

I N

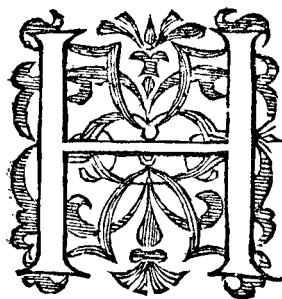
L I B R I S

M A C H A B A E O R V M

L I B E L L V S.

De HASIDÆIS, quorum
 mentio in libris Machabæorum.

ASIDÆORUM mentio bis in priore Machabæorum, & semel in posteriore, videlicet 1 Mach. 2. 42. & 7. 13. & 2. Mach 14. ver. 6. Sciendum autem codices Græcos habere Ασίδαῖοι: Latinos vero Assidæi, cum duplici S. De his altum silentium in notis Vatabli. Ita vulgo vocantur, quæ Robertus

Stephanus in hos libros edidit, licet Vatabli non sint. Alium autorem habent, cujus nomen mihi nunc non occurrit. Nicolaus eo antiquior planè ineptit. Nam Assidæos appellatos putat Iudæos, qui assidue vacabant cultui divino. Atqui nomen est barbarum, non Latinum. Quocirca meritò ab aliis hæc sententia explosa fuit. Obiter observo pro συναγωγή Ασιδάων, quod habent Basileæ impressi 1. Mach. 2. 42. in editione Romana legi Ιουδαίων, & apud vulgatum interpretem nostrum, *synagoga Iudæorum*. Quamquam in margine notatum ex libris manuscriptis, *Assidæorum*. Quam lectionem germanam esse non dubito. Veram autem scripturam esse puto Hasidæi, cum aspiratione & unica S. Eam non nemo immutat & scribit Alschidæi: primùm contra omnium codicum fidem: deinde contra historiam Ebraicam. Nam in ea השׂידים vocantur, quod Syri & Chaldæi dicerent השׂידאי; unde Ασίδαῖοι, ut פרישאי פארישאי, פרישאי, id est hæretici: quos Ebræi vocant פרושים &

מנינים. Corruptenda scriptura fuit etymon quod ei tri-
 buit interpres ille à verbo Chaldaico אשיר diffudit:
 & , ut error errorem trahit, nomen esse ait non ullius
 gentis, sed propriè eos denotare qui religionis ergò huc
 illuc fuerunt diffusi, ne tyrannide regis ad scelus ullum
 cogèrentur. Hæc omnia quam facile dicuntur, tam fa-
 cile negari possunt. Non satis aliquid dicere, nisi etiã
 probes quod dicis. nam fallax etymologia. Hujusmodi
 somnia hodie admirantur multi, qui solidam eruditio-
 nem contemnunt. Nec mirum, cum etiã veritas apud
 eos nullo in pretio sit. Receptam scripturam nostramq;
 sententiam adjuvat locus qui habetur 1. Mach. 7: 16.
 & 17. *& comprehendit ex eis sexaginta viros, & occidit eos
 in una die, secundum verbum quod scriptum est, Carnes san-
 ctorum tuorum, & sanguinem ipsorum effuderunt in circuitu
 Ierusalem, & non erat qui sepeliret.* In quibus verbis allu-
 sio est, videtur certè, ad nomen Hasidæorum. Sane in
 Psal. 79. textu græco est *σάββατος ὁσίων ὁσῶν*, & in Ebraico apud Davi-
 dem *Hasidecha*, cujus singularis absolutus *Hasid*. Id an-
 tiqua declaratione valet *sanctus*. Quod nomen apud in-
 terpretem nostrum respondet duobus græcis ἅγιος &
 ὁσῶν ἁγῶν Ebraice קדוש dicitur, ut חסיד ὁσῶν, de
 quo nunc sermo. Ergò חסיד qui pietatem ac religionem
 colit. Ebræus David à justo ita distinguit, ut חסיד qui
 plus facit, quàm jubeatur facere: justus צדיק autem qui iussa
 Dei exequitur. hoc scribit Psal. 103. 17. ex Dras. Si
 vere, tum חסיד melius redditur à nuperis interpretibus
benignus, quam pius aut sanctus. In Medras Thellim Pf.
 16. *Dicit Alexander, Omnis qui audit maledictum & silet
 vocatur pius.* alibi est, *& silet in iudicio: item, qui intrat,
 audit & facit: intrat templum: audit verbum Dei: facit
 quod ibi docetur, hoc est vivit ex præscripto ejus.* Hoc
 nomen

Vide Aboth
 fol. 4. Qui
 vult esse .i.
 חסיד de-
 bet stabilire
 verba patrũ.
 Quanquam
 hoc sit ex
 maceria ju-
 sti. Nam
 sanctus sibi
 cavet ma-
 gis & suavi.

nomen varie fumitur. Primum late, ut cùm in genere omnes pios denotat: deinde anguste, ut cùm peculiariter dicitur de Israele Psal. 148. 14. *omnibus sanctis suis filiis Israel*: & de Levitis Psal. 30 5. Psallite DOMINO sancti ejus *יְהוָה*. i. Levitæ, in quorum manu erant instrumenta musica Davidis. Vide Tropos in Levita, & R. David ad Psal. 4. Psal. 132-9 *sacerdotes tui induentur justitia, & sancti tui canent*. Sancti, id est *סְדוּקָי* pii tui. Nam sancti. 1. *אֲדוּקָי*, qui Ebraice קדושים, sacerdotum potius epitheton est: unde Episcopi olim dicebantur sanctissimi. Quod nomen postea hæsit in pontifice Romano. In historia Gorionidis etiam duobus modis accipitur. Vno, cùm opponitur impiis Israelitis & hæreticis quales erant Saducæi: altero, cùm denotat, quos Græci & Latini Hæsiæos appellitant sive Hæssenos. Sane Manahenum Hasidæum Flavius Iosephus Hæssenum vocat Ant. hist. lib. 15. cap. 13. & Gorionides fol. 36. col. 2. apertam discrimen ponit inter Phariseos & Hasideos. Sciendum autem Syros Antiochenos dicere *הַסִּידִים* ultima reserata: unde forte græcum *ἁσιδῖοι*. Nam de nomine Hæsiæus non dubitabit qui modo Philonem consuluerit de vita ac moribus Hæssenorum. De his alias. Restat ut queramus quinam fuerint Hasidæi illi quorum mentio in utroque Machabæorum: De hac re scripsi aliquid in primo Quæstionum mearum, quæst. 47.

Dicitos autem eo epitheto antiquitus Sapientes Israel, quos posterior ætas Phariseos nominavit, testis mihi unus Gorionides in ea historia quam Ebraicè conscripsit de rebus Iudeorum. Capite enim nono & vigesimo libri quarti sine differentia ponit quos nominat Sapientes Israel, Phariseos & Hasideos.

Et in additionibus,

Rursus Gorionides lib. 4. cap. 29. & erant Saducæi in Israel

lius observat præcepta & facit plus quam æquum est. Vide, si otium. *Quid & curat ut alii dent plus est* *הַסִּידִים*. Avorh fol. 62. Vide comment. Aben. Exod. 20. 6. his qui diligunt me. hi sunt *הַסִּידִים* pii: & custodiunt præcepta mea. hi sunt iusti *הַסִּידִים* Videtur etiã usurpari peculiariter de Levitis Geruod. 2. 27. *דְלוּשָׁהוּא שֶׁבַט הַסִּידִים*. Esther. 1. in Thargum altero, septem *הַסִּידִים* עלמא Levi, Caath, Amram, Moses & Aharõ & Eldad & Modaj & Hur propheta inter eos.

pro parte una, & Hasidæi, quos sequebantur populus, pro parte aliera. Ecce hic perspicuè intelligit Phariseos, ut dubitare de eo nemo debeat. Hic dissentientem habeo à me Nicolaum Serrarium Iesuitam, qui ante victoriam encomium canit. Ostendam ipsum reprehendere quæ non intelligit. Prius verba ipsius producam, ut habentur pag. 707 editionis Moguntinæ, *Islam*, inquit, *de Asidaorum & Essenorum una eademque familia, vel certe admodum conjuncta, ita ut veluti totum & pars sese illi habeant, sententiam cum isto ferè modo statuissem, commodum aliunde mihi Quaestionum, vel Erotematorum potius, Ioh. Drusii libellus affertur. Is enim quia hæreticus illibenter quidem, quia tamen, quam plerique alij, stilo minus petulans, minus etiam illibenter mihi lectus. In eo igitur libello ita scriptum erat quest. 47.*

Ponam hinc quæstionem quæ me aliquandiu torfit. Omnino me explicare non potuissem absque Iosepho Ebræo fuisse. Nam interpretum nemo eam tangit. In silentio igitur omnium quæro, quinam dicti fuerint Asidæi, quorum mentio 1. Machab. 7. Et tria respondet, quorum unum de etymologia iis, quæ jam dicta, subscribit. Ante omnia moneo, inquit, scribendum Hasidæi cum aspiratione Heth. Dictos autem Hasidæos &c.

Sed cur Hebraicam aspirationem hoc in nomine tantopere flagitet, miror, cum & in hoc & in alijs plurimis Græci Latiniq; omittere soleant. Et ipsemet Ebræum scribat scribique velit. Deinde si aspiratio adhibenda, cur non ea quam in Quæstionibus Ebraicis S. Hieronymus Græcâ litterâ χ . exprimendam monet, à seque Drusius sub lib. 3. finem agnoscit, & lib. 1. quæst. 17. in Mallach amplectitur, ut Chasidæi potius quam Hasidæi nominentur? ego verò varios scribendi pronunciandique modos agnosco, & cuilibet, quem volet, in hoc alijsq; similibus libenter concedo, ut supra in Asimonæis, Hasimonæis,

neis, Hasmoniis Chasamonais: Machabais, Maccabais, aliiſque pluribus, etiam Latinis. Quin & Aſeos vel Chasæos iſtos vocari poſſe arbitror: cum Syris uſitatum ſit Aſi, Haſi, vel Chafſi, ut in Syriacis Apoſtolorum Actis patet cap. 2. & ad Rom. cap. 3. poſtrema D littera extrita. Quod verò Druſius Aſideos eſſe velit, quos poſterior ætas Phariſæos vocavit, nimio plus errat. Nam quem ſibi unum teſtem ait, is contra ipſum clariffimis verbis, ut ſupra vidimus, teſtatur Gorionides. Quia tamen Baſileenſem tantùm editionem attuli, adjungam nunc Ebraicam alteram Cracoviænſem, illo ipſo, quod ab iſto laudatur, cap. 29. lib. 4. ubi cum Phariſæorum Saducæorumque ſectas jam duas expoſuiſſet,

דהחכירים לברכ עם העסהחולך אחריהם לחלק אחד

Id eſt, & Aſidai ſejuncti ab iſtis, videlicet jam enumeratis Phariſæis & Saducæis, cum populo, qui eos ſequebatur, ſectam aliam conſtituunt. Quis ſuo unquam teſtimonio reum vehementius apertiùsque, quàm Druſium, ſuus hic teſtis convicit? Quia verò de Aſidais omnes hæcenus ait ſiluiſſe, non jam catholicus à me ante citatus Genebrardus, ſed Sebaſtian. Munſterus contra ipſum loquatur. In editione Baſileenſi Gorionidem ita vertit, fuit & alia Eſſenorum ſecta. Deinde Commentarium de tribus Judaicorum Philoſophorum ordinibus ſubtexens. Tertium ait ordinem tenebant אשורים ſeu, uti quidam Ebraeorum vocant, החכירים Haſidai, id eſt, pii, &c. Hucusque Ieſuita ille, cui nunc breviter & modèſtè reſpondebo. Ait

Is enim quia hæreticus.

Ut hæreticus quis ſit, duo requiruntur. Primum, ut erret in fundamentis fidei: deinde, ut errorem ſuum pertinacius tueatur. Tenuis mea ſcientia verſatur tota circa Grammaticam & Hiſtoriam. Dogmata fidei aliis tractanda relinquo. In Hiſtoria nulla hæreſis, multo minus in Gram-

in Grammatica. Tantummodo ex libris meis me novit Serrarius. Quid in iis non orthodoxum? aut si quid est, quare me non admonet de eo Serrarius? Pertinacia facit hæreticum, non simplex error. Nam humanum est errare. Humani autem à me nihil alienum scio. Monitus non ero pertinax, nec unquam fui. Olim professus sum, quod nunc iterum repeto, me mea omnia subicere iudicio Ecclesiæ. Calumnia ergo est quod dicit, *quia hæreticus*. Nisi fortè hæreticus Iesuite, qui scripsit Hasideos & Pharisæos antiquitatis eosdem fuisse. Sic Theologus quidam mihi olim objecit hæresin, quod dixissem vocem *vocatus* in epistola Iudæ, commate primo sumi, pro efficaciter vocatus, qui est idem cum electo. Hoc ille ignoraverat, ac proinde aliis armis se tueri non poterat, quàm ut diceret, *hæresis est*. Sed ego verū dixi. Nam ecce præcedit, *Iesu Christo reservatis*. Soli autè electi Iesu Christo reservantur. In Quæstis meis habetur *licuisse Davidi ducere plures uxores*: & licuit sanè per consuetudinē De lege dubito. Quid ad hæc calumnia? ecce, inquit, defendit polygamiam. Ego de polygamia Iudæorum loquor, illi de Christianorum polygamia interpretantur. O cor Theologum. Quo argumento probabunt quia circumcisio præcepta Iudæis, etiam Christianis præceptam esse qui hoc dicit, falsum dicit: qui illud, verum. Consuetudo Iudæorum erat ducere plures uxores. An eadem apud Christianos obrinet? Quis hoc sanè mentis unquam aut dixit aut scripsit? quis in libris meis hoc legit? Superfedeo commemorare tragœdiam, quam non nemo excitavit contra me propter nomen Elohim: & tamen idem quod ego, sentiunt gravissimi doctissimi que Theologi Bellarminus Calvinus. Danaus Cajetanus & alii. Quorsum ista, inquit? nempe ut ostendam si quis aliquid scribat aut dicat,

cat, quod isti non intelligunt, aut à Magistris suis non didicerunt, in promptu esse nomen *heresis*. Hoc scuto se uentur, cum aliter se defendere non possunt. Pergit Serrarius

Sed cur Ebraicam aspirationem in hoc nomine tantopere flagitet, miror.

Desine mirari. Nam quia Heth in principio, ideò debet scribi cum aspiratione. Quod me docuit Hieron. in libro nominum scribens Heth aspirationem duplicem esse. Eâ carent Latini & Græci: ideò simplici utuntur. Alia ratio nominis Ebræus, ubi Ain in capite, quam sæpius per nudam vocalem exprimebant. Græca littera χ non est nuda aspiratio. Quod autem quædam nomina ab heth incipientia per χ apud Græcos scribantur, id eo fit quia elemento illo destituuntur, aut quoniam Arabes solent Heth Ebræorum cum Chaph permutare. Sic ergò rectè scribimus Hermon & Chermon: Hebron & Chebron, quia in antiquis libris hæc ita scripta inveniuntur. Chasidæus nusquam extat. Græca exemplaria magno consensu habent *ἀσιδαῖος*. Si rectè adjecta à viris doctis aspiratio in Havila, in Hesebon & in aliis sexcentis, cur non liceat nobis idem facere in Hasidæus? præsertim cum constet pro arbitrio exscribentium eam sæpenumero omissam fuisse. Sanè *אָהֵל* scribitur in libris omnibus, quos vidi, cum scribendum sit *אֵהֵל* id est, Habel. Asidæus ergo mendum est scribarum, Hasidæus veritas scripturæ, Chasidæus commentum Serrarii. In Malluach exprimi aliter aspiratio Ebræa non poterat. Si tamen scripisssem Mallue, tueri me possem exemplo Noe & similibus. Sed hæc leviora.

Pergamus ad alia:

*Quod verò Drusus Asidæas esse velit, quos posterior-
itas Phariseos vocavit, nimio plus errat.*

Aut ego aut tu. Videamus,

*Nam quem sibi unum testem ait, is contra ipsum claris-
simis verbis testatur Gorionides.*

Falleris. Verba Gorionidis, quæ ibi adducis, ut non in-
tellexisti, ita malè interpretatus es. Ebræa sunt,

והחסידיים לברם עם העם ההולך אחריהם לחלק אחד

quæ sic in Latinum convertis, & *Hasidæi sejuncti ab istis
cum populo, qui eos sequebatur, sectam aliam constituunt, de-
inde subnectis, Quis suo unquam testimonio reum vehe-*

mentiam apertiusque quam Drusium suus hic testis convicit?

Testis planè pro me est, sed eum non intelligis. Hoc
dicit, & *Hasidæi soli cum populo qui eos sequebatur, à parte*

altera. Erras suaviter ne dicam pueriliter in particula

לברם quam interpretaris, sejuncti ab istis: quod potius

diceretur מילברם præter eos. Hoc primum: deinde mens

Gorionidis te fugit, qui duas tantum ibi sectas comme-

morat. Vnam Saducæorum, quorum partes Samaritani

sequebantur, & aliam Hasidæorum sive Phariseorum,

quos populus sectabatur. Soli autem hi erant cum po-

pulo. Quis suo unquam testimonio reum vehementius

apertiusque quam Serrarium suus hic testis convicit?

Quod autem opinatus est, populum secutum esse Hes-

sæos, nimio plus errat. Nam quem sibi unum testem

adducit, is contra ipsum clarissimis verbis testatur Go-

rionides in eodem capite, circa finem, Manus tenuis ple-

becula erat cum Phariseis, quæ adjuvabat eos, præter divites

& potentes ejus, qui erant cum rege & Saducæis, & adju-

vabant eos. Vtar adhuc alio argumento. Scriptum est

1. Machab. 7. 13. & primi Hasidæi erant ex filiis Israel.

Quod de Hessæis accipi commode non potest. Nam

primi erant inter sectas Pharisei : quorum maxima erat apud vulgus autoritas, Iosephus lib. 13. cap. 23. *Phariseis nonnihil licentia permittat. Hos enim pro habito sibi honore laudaturos eam & commendaturos apud populum. Possent enim plurimum apud Iudæos, sive exosum aliquem cupiant ledere, sive amicum juvare. Valdè enim his fidem habere vulgus, etiamsi per invidiam de quopiam male loquantur : nec se ob aliam causam incurrisse totius gentis odium, quam quia hoc genus offenderit.* Hæc ibi. Sunt autem verba Alexandri regis ad matrem jam jam morituri. Rursum Iosephus lib. 18. cap. 2. ubi de institutis eorum dixisset, *Per hæc placita, inquit, magnam sibi autoritatem paraverunt apud populum, & quicquid ad solennes preces, ac cultum divinum attinet, juxta horum interpretationem ac præscriptum solet fieri.* Augustinus de verbis Domini, *Pharisei Iudæi erant quasi egregij Iudæorum. Nobiliores enim atque doctiores tunc Pharisei vocabantur.* Item sermone xv. de verbis Apostoli, *secundum legem Phariseus* ita scribit, *Primarii quidem erant & quasi ad nobilitatem Iudaicam segregati, non contemptibili plebi commixti, qui dicebantur Pharisei. Nam dicitur hoc verbum segregationem interpretari, quomodo in Latina lingua egregius, quasi è grege separatus.* Noviter ἐτυμολογίζετο Phariseus quasi egregius, quos alibi diximus appellatos à sanctimonia, quam sibi præ reliquis arrogabant. Cave rejicias. David Camius in libro ubi vocum sensa collegit, quo in loco docet quid sit אצילים, ait esse

הבדושים והנבבדים

qui Pharisei, id est, eximii vel selecti & honorati sunt in Israel. Hæc omnia sententiam meam non modo firmant, sed etiam planè evincunt, ita ut verbum amplius non sit faciendum. Tantum quæro, si Pharisei eo tempore dicebantur,

cebantur Hasidai, quare post appellati eo nomine sunt Hessai? notum ut generale nomen aliquando ad certam speciem restringatur. Ne longè abeam. Christiani prius vocabantur omnes Nazarai sive Nazorei, unde Paulus dicitur Princeps sectæ Nazoræorum. Id nomen postea remansit in iis qui Christum cum Mose conjungebant, cæremonias legis in Christianismo retinentes, quos & Ebionitas appellabant. Sunt qui memoriæ prodiderunt Sapientes, id est חכמים dictos fuisse usque ad Alexandrum Ianæum, eoque regnante primum cœpisse vocari Pharisæos. Quod legere memini in libro quodam Ebraico, qui vulgo Compendium Iosephi vocatur. De Hessenis quando originem habuerint, incertum, eorum celebrata virtus in bello Romano. P. circa habebant eadem ferè cum Pharisæis, è quibus etiam orti putantur. In libro Iuchasia reperio חסידים, חסידים & חסידים autor vocat, id est, Naziræos. Sequitur in Serrario,

Quia vero de Hasideis omnes hæcenus ait siluisse, non jam catholicus à me ante citatus Genebrardus, sed Munsterus contra ipsum loquatur. &c.

Quod scripsi, in silentio igitur omnium quæro quinam dicti sint ibi Hasidai, capiendum de interpretibus Machabæorum. Nam actum apud eos de hac re silentium. Omitto unius atque alterius ineptias, quas judicavi tum indignas memoratu. Munsteri Gørionidem non habeo. Neque moror catholicum Genebrardum, qui Quæstiones meas olim legit, & ex iis multa compilavit, tacito nomine meo, quod est hominis minimè ingenui. Sed is audit vulgo plagiarius. Munsterus autem non observavit idem quod ego. Nam ut verum sit Hessenos Hasidæos dici, tamen eo in loco, ut etiam in libris Machabæorum, Pharisæi significantur, aut si nomen hoc recentius

centiùs, Sapientes Israel. Quid multa? ipse Hyrcanus vocatur ibi à Pharisæis, cum adhuc eorum discipulus esset, חסידים est, Hasidæus sive pius. Quo significatu etiam accipitur cum de Pharisæis usurpatur. Ita mihi videtur. Si aliter est, tum ego profecto in magno errore sum: sed non ero pertinax, si quis meliora docuerit. Nos ad utrumque parati sumus, vel ut rationem reddamus, si quid rectè monuerimus, vel ingenue confiteamur errorem, sicubi lapsi deprehendimur. Homines sumus & humani nihil alienum à nobis esse ducimus. Hoc igitur animo cum ego scripserim, non debuisset ille adeo in me insultare: præsertim cum in ipsius commentariis quam plurima sint, quæ hominis docti censuram subire possent. Nam quod me hæreticum dicit, hoc illi commune cum imperitiæ magistris, qui hæreticum inter & orthodoxum, si modo quis ab illorum sensu vel minimum dissentiat, nullum discrimen ponunt, Si veritatis amans est hæreticus, tum ego profecto fateor me hæreticum esse.

Asylum imperitiæ hæresis.

LECTORIS.

Monendus es, Lector, me hoc totum caput descripsisse ex editione Veneta quæ in 4. folium complicat, impressa anno Christiano 1544. In ea duo menda (apparet certè) quæ nos ex conjectura sustulimus. Vnum est in verbis illis וְלִמָּה זֹאת תִּגְדֹּר לִי. Nam pro וְזֵאת ibi legitur וְזֵאת quare non indicasti mihi? Alterum est מא-

In historia templi secūdi Pharisæi vocantur אַשְׁמֹחֵסֶדֶד .i. misericordes. Nam חַסְדִּים misericordia Ies. 57. sic vocantur homines pii .i. חַסְדִּים qui & amantes Dei Exod. 20. 6. In Iuchasin fol. 14. pa. 2. Tunc Iuda circumcidit Hasidæos / אֲשֶׁר הָיוּ חַסְדִּים .i. pios, & purgata fuit domus & adduxerunt ligna, sed ignē sacrum non invenerunt &c.

*nifestarium in sequentibus. Nam ubi nos scripsimus בותים, in ea editione perspicuè lectum בושים contra omnem historiae veritatem. Non enim certe Aethiopes Saducei erant, sed Chuthai, qui est Samaritæ sive Samaritani. Res est, non conjectura. Abraham Davidis F. Levita in Cabbala sua historica, Quum venisset Alexander Macedo in terram Israel, secessit ad eum Sanaballat Horonites & primores Chuthæorum, petieruntque ab eo ut liceret Sacerdotibus generis suis, & aliis qui duxerant uxores alienigenas, nec dimiserant eas, ædificare domum sanctuarii aliud in monte Garizin. Præcepit autem rex ut sic facerent, & ædificarent domum illam. Tunc divisus est populus Israel in duas partes. Una dimidia pars sequebatur Simeonem justum & Antigonum discipulum ejus, societatemque ejus, juxta id quod traditum acceperant ab Ezra. Altera pars dimidia ibat post Sanballetum & generos ejus. Qui obtulerunt holocausta & hostias extra domum Domini, & statuerunt sta-
 tuta*

tutâ judiciâq; , quemadmodum commenti fuerant è corde suo. Ceterum in hac æde sacerdotio functus est Manasses filius Iosue filii Iosadac. Sadoc autem cum Baithos (alias Boetho) socio suo erant primores. Atque hinc sanè heresis initium sumpsit. Vide *Chronicon regum templi secundi fol. 39. col. 2. & deinceps: item col. 40. in principio, edit. Venet.*

*Caput vigesimum nonum ex Historia
Ebraica Gorionidis.*

ימים ההם כשנת
המלך הורקנוס
בירושלם עיר
הקדש בהשקט
ובבטחה:

ויעש המלך משחה גדול
לכל שריו ועבדיו חיל יהודה
ובבנימן:

וישב המלך על השולחן
עם חכמי ישראל נהמה
הפרושים המפרשים את
התורה כי הורקנוס היה
תלמיד מהלמידים:

1. **I**N diebus illis quum
sederet rex Hyrcanus
Ierosolymæ in urbe
sancta quietè ac securè.

2. Fecit rex convivium
magnum omnibus princi-
pibus suis & servis suis, ex-
ercitui Iuda & Benjamin.

3. Sedebat rex in mensa
cum sapientibus in Israel
(hi sunt Pharisæi qui enar-
rant legem) nam Hyrcanus
erat discipulus ex discipulis
eorum.

4. Quumq;

ויהי כטוב לב המלך
הודקבוס בין ויאמר לחכמים
זהמה הפרושים אתם ידעתם
כי אני תלמידכם וסר
למשמעתכם :

ועתה אם תראו אותי
כי אסור מהדרך הטובה
הזכיתוני והשיבוני אל
הדרך הישרה כי כן באה
לעשות ולכם באה להוכיח
ולוי באה לקבל :

ויענו הפרושים אליו
ויאמרו לו חלילה לך מהדברי
הזה כי עדיק אנחנו ביום
הזה כי צדיק אתה ודרך
ישרה אתה הולך ומלך נאמן
וישר וכהן גדול חסיד ועבד
יחי אתה ולך באה הכבוד
זחהור :

וישמח הודקבוס על
דבריהם ויאמר אליהם אנכי
אשמור את משמרת ווי
ומשמרתכם כל הימים :

4. Quumque exhilaratum esset cor regis Hyrcani vino, dixit sapientibus, hoc est Phariseis, Vos scitis me esse discipulum vestrum acquiescentem in iis quæ à vobis audio.

5. Nunc ergo si videtis me quod ego recesserim à via bona, coarguite me & reducite me in viam rectam: nam sic oportet facere, vos decet arguere me, & me decet accipere traditum à vobis.

6. Responderunt ei Pharisei & dixerunt, Absit verbum hoc: testes n. sumus nos hodie te justum esse & in via recta ambulare, te, inquam, regem fidelem esse & rectum & sacerdotem magnum, pium & servum DOMINI: ideo te decet gloria & majestas.

7. Lætatusque est Hyrcanus de verbis eorum & dixit eis, Ego servabo præcepta DOMINI & placita vestra omnibus diebus.

8. Porro

ושם היה יושב אחד
מן הפרושים ושמו אלעזר
והוא איש שולח מדרגים
ואיש דע ובלילעל ויען ויאמר
יחי המלך הזרקבוס לעולם:

8. Porro ibi fedebat u-
nus e Phariseis cui nomen
Eleazar, homo excitans
contentiones & vir malus
nequamque: qui respondit
& dixit, Vivat rex Hircanus
in seculum.

אלעזר
בן פרושים
לוחאסין
fol. 15. pa. r.
cujus merto
in Kiddushin
cap. Qui
dicit

הואומר

אם אהבת להיות צדיק
כאשר דברת ולקבל תוכחת
אמת כאשר השמעת לך רר
מן כסא הכהונה ודב לך
כסא המלכות:

9. Si amas esse justus,
quemadmodum locutus es,
& admittere reprehensionē
veram, quemadmodum
verbis declarasti, descende
e folio sacerdotii, & suffi-
ciat tibi folium regni.

ויאמר המלך אל אלעזר
ולמה זאת תגיד לי ויאמר
אליו כי בשבי הלכה אמן
בימי אבטיוב אפימאבוס
מלך מקדון והיא היתה
חללה ולכן לא באה לך לבת
בקרש הקדשים:

10. Et rex ad Eleazarum,
Quare, inquit, hoc indicas
mihi? & dixit ei, Quia in
captivitatem abiit mater
tua in diebus Antiochi Epi-
phanis regis Macedoniae, &
ipsa erat polluta. Ideo non
deceat te intrare in sanctum
sanctorum.

ס"מ
fol. 4. col.
2. Sacerdos
non poterat
ducere
חללה
polluta sunt
autem tres
חללים
Vide si oriū
& Levit.
p. 7.

ויקצות המלך מאוד ויהפך
ששובם לאכל ושמחתם
לאנחת ולמריבה ואהפחם
לאיבה:

11. Iratusque fuit rex
valde, & verum est gau-
dium eorum in ludum, &
laxitia eorum in gemitum,
& in contentionem & a-
mor eorum in hostilitatem.

ושם היה יושב איש עשיר
 שר וגדול והוא מן הצדוקים
 ושמו יחזקאל :

ויאמר למלך הלא
 אמרתי אליך אל תאמן
 לדבריהם כי כזבים בפייהם עתה
 הם אשר צווי אל אלעזר
 לקלל אותך ולבזותך בעיני
 העם והשרים ויען ויאמר
 המלך לפרושים אהם
 פשעתם בי על הקללה הזאת
 הבמרצת גם כי שמעתם
 ושתקתם גם אבני אפרוץ
 גדרותיכם :

ויאמר המלך לפרושים
 שפטו את הדבר הזה על
 הקללה אשר קלל אותי
 אלעזר ויעבו ויאמרו יש
 עליו חבוט ומלקות ורב
 לך כי הפרושים לא ישפטו
 מות :

ויען יחזקאל ויאמר הלא
 אמרתי לך כי מדעתם
 ומחפצם היתה הקללה הזאת

12. Ibi autem sedebat vir
 dives princeps & magnus,
 & ipse erat e Saducæis, cui
 nomen Ionathan.

13. Is regi dixit, Nonne
 dixeram tibi ne crederes
 verbis eorum, quia mendacia
 sunt in ore ipsorum.
 Quin illi ipsi suat qui man-
 darunt Eleazaro ut maledi-
 ciceret tibi, & ut sperneret
 te in oculis populi & prin-
 cipum : & dixit rex Phari-
 sæis, vos prævaricati estis in
 me ob maledictionem hanc
 validam, etiam quia audi-
 vistis & tacuistis, effringam
 etiam ego macerías vestras.

14. Et dixit rex Pharisæis,
 iudicate rem hanc de maledi-
 ctione qua maledixit
 mihi Eleazar : & responde-
 runt, debet cædi & flagel-
 lari: satis hoc tibi sit, quia
 Pharisæi non iudicant iudi-
 cium mortis.

15. Et respondit Iona-
 than & dixit, nonne dixi
 tibi quod è sententia ipso-
 rum & è voluntate ipsorum
 fuerit

והיה מהיום ההוא והלאה פשע
הורקנוס ברברי הפרושים
ויתחזק עם הצדוקים ויהי
צדוקי :

ויצו המלך ויעבדו קול
במחנה ובכל ארץ ישראל
לאמור כל מלמד אשר ילמד
את בניו מתורת הפרושים
מות ימות :

ויהרג הורקנוס מהפרושים
ביום ההוא רבים וגם את
אלעזר המקל בכבודו שדך
כאש וגם מדלת העם אשר
היתה ידם את הפרושים הרג
רבים :

ועל כן נתעוררה השנאה
עליו ועל בניו וישנאוהו ישראל
אותו ואת זרעו מהימים ההם :

ויאמר יוסף בן גוריון עתה
אפתח שער לסגור על אי

fuerit maledictio hæc? &
fuit ab eodie & ultra, defecit
Hyrcanus à verbis Phari-
sæorum, & roboratus est
cum Saducæis, fuitque
Saducæus.

16. Præcepitque rex &
promulgarunt per castra
& per totam terram Is-
rael dicendo, Omnis do-
ctor, qui docet filios suos
de lege Pharifæorum, mo-
riendo morietur.

17. Et occidit Hyrcanus
è Pharifæis in die illo mul-
tos, & etiam Eleazarum,
qui maledixerat gl'riæ i-
psius, combuffit igne, &
etiam ex tenui plebecula,
quorum manus erat cum
Pharifæis, occidit multos.

18. Propterea excitatum
est odium in eum & in fi-
lios ejus, quo persecuti
sunt eum Israëlitæ & semen
ejus à diebus illis.

19. Et dixit Ioseph filius
Gorion, nunc aperiam tibi
portam

זה דבר בפלה המחלוקת
והמריבה בימים ההם בעם
: יי

portam narrandō ob quam
causam inciderit divisio &
contentio in diebus illis in
populo Dei.

הנה הפרושים היו אומרים
בשמור התורה אשר מסרו
אבותינו בדינו מפורשת על
פי התכמים אשר פדשו את
התורה לקבלה :

20. Ecce Pharisei dice-
bant, servemus legē, quam
tradiderunt patres nostri in
manus nostras, expositam
per os sapientum; qui ex-
posuerunt legem per cab-
balam sive traditionem.

והנה הצדוקים אומרים לא
באמין ולא נשמע לכל
מסדרת ולכל פירוש בני אם
לתורת משה לבר והכותים
היו באותם הימים אחרי
הצדוקים ויהיו הצדוקים
בישראל לחלק אחד
והחסידים לבדם עם העם
ההולך אחריהם לחלק אחר:

21. Et ecce Saducæi di-
cebant, Ne credamus & ne
audiamus ullam traditio-
nem aut ullam expositio-
nem nisi legem Moſis ſo-
lam: porro Chuthæi ſeque-
bantur illis diebus Sadu-
cæos; erantque in Iſrael Sa-
ducæi pars una, & pii illi
ſive Haſidæi ſoli cum po-
pulo, qui ſequebatur eos,
pars altera.

ועל אלה המחלוקות גברו
מלחמות, ונשפכו דמים
רבים בעם יי כי דלת העם
היתה ידם עם הפרושים ויהיו
לעזרתם מלבד עשיריו

22. Et ob iſtam diſſen-
ſionem prævaluerunt bel-
la, & effuſi ſunt cruores
multi in populo Domini:
nam tenuis plebecula ma-
num ſociabat cum Phari-
ſæis,

וְכֹהֲנֵי כִּי הָיָה עִם הַמֶּלֶךְ וְלִהְיוּ עִם הַמֶּלֶךְ וְלִהְיוּ עִם הַמֶּלֶךְ וְלִהְיוּ עִם	saïs, erantque eis auxilio; præter divites ejus & po- tentes ejus, qui erant cum Rege & Saducæis, & adju- vabant eos.
---	---

Hincque Gorionides.

Audiamus nunc ipsum Iosephum:
 eadem de re, lib. 13. cap. 18.

Ἰρκαῖω δὲ φθόνον, inquit, ἐκίνησεν ἡ εὐπραγία τῶν
 Ἰεδαίων. Μάλιστα δὲ οἱ Φαρισαῖοι κακῶς πρὸς αὐτὸν εἶχον,
 αἰρέσεις ὄντες μία τῶν Ἰεδαίων, ὡς καὶ ἐν τοῖς ἐπάνω δεδηλώκαυμι.
 Τοσαύτῳ δὲ ἔχουσι τὴν ἰσχυρὴν ὡρὰ τῷ πλῆθει, ὡς καὶ κατὰ βασι-
 λέως τί λέγουσιν καὶ κατὰ ἀρχιερέως, εὐθύς τωσιτεύεσθαι. Μαθητῆς
 δὲ αὐτῶν ἦν Ἐρκανός. Ἐσφόδρα ὑπὲρ αὐτῶν ἠγαπάτο. καὶ δὴ
 καλέσας αὐτὰς πρὸς ἐσθίασιν, καὶ φιλοφρόνως ὑποδείξασθαι,
 ἐπεὶ σφόδρα ἠδοκίμως εἴωρα, λέγειν ἤρξατο πρὸς αὐτὰς. ὡς ἴτασε
 μὲν αὐτὸν βεβλόμηνον εἶναι δίκαιον, καὶ πάντα ποιῶντα ἐξ ὧν ἀρέ-
 σκειν αὐτῷ θεῷ, καὶ αὐτὸ δὲ Φαρισαῖοι φιλοσοφῶσιν. ἤξις γε μὴν
 εἰβλέψωσιν αὐτὸν ἀμαρτάνουσα. Ἐτῆς οὐδὲ τί δικαίας ἐκρεπόμηνον,
 εἰς αὐτὴν ἐπανορθῶν. τῶν δὲ μαρτυρησάτων αὐτῷ πάλαν ἀρετὴν,
 ἃ μὲν ἦσθαι πῶς ἐπιανῶσιν. Εἰς δέ τις τῶν κατακειμένων ἐλεάζαρος
 ὄνομα, κακοήθης ὧν φύσφι καὶ σάσφι χαίρων ἐπεὶ φησὶν ἠξίωσας
 γινῶμαι τὴν ἀλήθειαν, εἰ θέλεις εἶναι δίκαιος, τὴν ἀρχιερωσύνην
 διτόθης, καὶ μόνον ἀρκεῖτω σοι τὸ ἄρχεω τῆ λαῶ. Τὴν δὲ αἰτίαν
 αὐτῷ πωθομένης, διὴν διτόθοιτο τὴν ἀρχιερωσύνην, ὅτι. φησὶ,
 ἀκούομαι ὡρὰ τῶν πρεσβυτέρων αἰχμάλωτόν σε γεγένηαι τὴν
 μήτρα βασιλευσῶν ἀντιόχου τῆ Ἰπφάνους. φευδῆς δὲ ὁ λόγος
 αὐτῷ καὶ πρὸς αὐτὸν ὑρκανὸς παρωξύνθη, καὶ πάντες δὲ οἱ φα-
 ρισαῖοι

ριζαῖοι σφοδρῶς ἠγωνάκησαν. τῶν δὲ ἐκ τῆ σαδδουκαίων αἰρέ-
 σεως οἱ τὴν ἐναντίαν τοῖς Φαρισαίοις προαίρεσιν ἔχουσιν, Ἰωνάθης
 τις ἐν ταῖς μάλισσι Φίλῳ ὦν ὑρκανῶ, τῆ κοιῆ πάντων Φαρισαίων
 γνώμη, ποιήσας τὰς βλασφημίας τὸν Ελεάζαρον ἔλεγε. καὶ
 τῷτο ἔπειθε Φανερόν αὐτῷ πωθημένῳ παρ' ἐκείνων, τίς ἄξιός
 ἐστὶν ἵππὶ τοῖς εἰρημένοις κολάσεως. τῷ δὲ ὑρκανῷ τοὺς Φαρισαίους
 ἐρομένους τίνῳ αὐτὸν ἄξιον ἠγᾶνται τιμωρίας, ποιήσας γὰρ
 ἐμὲ ἀ τῆς ἐκείνων γνώμης γερονέναι τὰς βλασφημίας, τιμησα-
 μένων αὐτὸν τῷ μέτερω τῆ δίκης, πηληγῶν ἔφασαν καὶ δεσμών. ἐ γὰρ
 εἶδοκα λαιδορίας ἐνεκα θανάτῳ ζημιῶν, ἄλλως τε καὶ φύσῃ πρὸς
 τὰς κολάσεις ἵππικῶς ἔχουσιν οἱ Φαρισαῖοι. Πρὸς τῷτο λίαν ἐχα-
 λέπηνε, καὶ πρὸς τὸ δοκῆν ἐκείνοις ποιήσας τὰς βλασφημίας
 τὸν ἀνθρώπον ἐνόμισε. Μάλισσι δὲ αὐτὸν ἵππαραύξυνεν Ἰωνάθης,
 καὶ διέθηκεν ἕτως ὥστε τῆ σαδδουκαίων ποιήσας προαίρεσιν μοίρα,
 τῶν Φαρισαίων διποσάντα καὶ τάτε ὑπ' αὐτῶν κήλασθέντα νό-
 μιμα τῷ δήμῳ κατέλυσα, καὶ τῆς φυλάττοιας αὐτὰ κολάσαι.
 Μιτῶ ἔν ἐντεῦθεν αὐτῷ τε καὶ τοῖς υἱοῖς πρὸς τῷ πηλήθους διεένειο.
 Περὶ μέντοι τῶτων αὐθις ἐρῶμεν. Νῦν δὲ δηλώσαι βέλομαι ὅτι νό-
 μιμα πολλὰ τινὰ παρέδοσαν τῷ δήμῳ οἱ Φαρισαῖοι ἐκ παλίων
 διαδοχῆς, ἅπερ ἐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς μωυσεῶς νόμοις, καὶ διὰ
 τῷτο ταῦτα τὸ σαδδουκαίων γένῳ ἐκβάλλει, λέγον ἐκείνα δεῖν
 ἠγεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δὲ ἐκ παλαιότητας τῶν παλίων
 μὴ τηρεῖν καὶ περὶ τῶτων ζητήσας αὐτοῖς καὶ διαφορὰς γενέσθαι
 συνέβαινε μεγάλας, τῶν μὲν σαδδουκαίων, τῆς εὐπόρου μόνον, πε-
 ριόντων, τὸ δὲ δημοτικὸν ἔχοντων ἀπὸ μόνον αὐτοῖς ἐχόντων, τῶν δὲ φα-
 ρισαίων τὸ πηλήθῳ σύμμαχον ἐχόντων.

F I N I S.

Fido Dei servo.

G. VILHELMO BAUDARTIO,

Theologo philologo.

QUAM ultima tuæ mihi redderentur, Baudarti Charissime, erat sub prelo libellus hic meus: cujus exemplar unum ad te mitto. Inter excudendum quadam notavi de Hesseis, quæ tibi non ingrata fore confido. Persuadeo etiam mihi homines doctos & candidos, quales sunt Arminii, Thyssii & similes, pro his meis laboribus aliquam nobis gratiam habituros. Qui aliter sunt animati, ab iis peto ut quiescant, & sinant me verum, quod ipsi aut nolunt aut non possunt, eruere: nève fidem ullam habeant hominibus, quos aut sedito hinc eiecit, aut expunxit ex albo honestissimorum in venum contumacia. Alios precor quæsoque ut me juvent precibus suis apud Deum, quo possim ita, ut cæpi, pergere, deq; Repub. Christiana bene mereri, & inimicis meis, quando aliter non licet etiam in vitis prodesse. Vale, tibi que persuade te à me amari, æstimari. Ex museo nostro 24. Martii. 1603.

A P P E N D I X.

*Quod Hessei apud Gorionidem non
vocentur Hassonim.*

PERGAM bene mereri de Serrario, qui ut multa bene legit (est enim certè vir eruditus & plurimæ lectionis) ita aliqua quædam malè concoxit. In iis est illud quod scribit Hesseos apud Gorionidem etiam Hassonim appellari, quasi secundantes, inquit, id est, qui secundi essent
ab Hasi-

ab *Hafidæis*, vel *secedentes à communi aliorum vita*, & in *solitudinem se conferentes*, vel *denique deuterotas*. Sed *Deuterotæ* erant *Pharisæi*: quod planè pro me facit. Iam verò si *Hessæi* secundi ab *Hafidæis*, ergò discrimen erat inter hæc nomina, nec planè iidem *Hassonim* sive *Hessæi* cum *Hafidæis*. Locus quem adducit huic rei probandæ unicus est. Is habetur in codice Veneto, fol 78. col. 2. sed longè aliter quàm eum *Serrarius* laudat. Nam pro *Hassonim*, in eo est absque ulla litura *Hassarim*. Id sonat principes sive primores. Quam lectionem germanam esse nemo paullò humanior negabit. Sic enim eum locum Latinè convertendum esse puto, imò non dubito. *Ideò Rex* (magnum *Herodem* intelligit) *non adegit eos* (*Pharisæos*) *ad iuramentum*. *Quin primores Hafidæorum & sapientes honoravit honore magno, etiam principem Manabemum collegam Samai*. Nam *Manabemus*, si quis alius praterèd, *vir justus & sapiens erat in diebus illis*. Verba Ebræa sunt: לבן לא הביאם המלך בשבועה וגם השרים אשר לחסידים זהחבמים כבד כבוד גדול וגם השר מבחם החבר לשמאי בן מבחם אחר זולתו איש צדיק וחכם היה בימים ההם:

Quæ *Serrarius* citat ex lib 5. cap. 23. & ita in Latinum convertit, & etiam *Hassonim* qui לחסידים non adduxit *Herodes ad iuramentum propter Manabem Hassone*; qui לחסידים ad *Hafidæos spectabat*, quia ipse *Manabem vir justus & sapiens fuit in diebus illis*. Iudicent nunc qui hæc intelligunt, & simul iudicio valent.

Quædam de scriptura nominis Hessæus, quorum frequens mentio in hoc libello.

חסיי dicebant & חסיוא, unde חסיוא. Ebraice חסיד qui pietatem & religionem colit. Ergo in חסיוא figura est quam

quam apocopen appellant. Dubito etiam an scribendum sit **הסי**. Nam Syri voces Ebraicas quandoque corripunt. Sic pro **ברוך** dicunt **בריד** benedictus, laudandus. Quod tamen non est perpetuum. Nam & **קריב** in ea lingua est propinquus, & **יקרי** ardens: & cum emphasi **קריב** ὁ συγγενής, **יקרי** ὁ καιόμενος. Ut ut sit, multa quæ apud Ebræos in loth finiunt, ut **יהודי** Iudæus, **מצרי** Ægyptius, Syriace terminantur, ut **יהודי** **יודאי**, **מצרי** **μεσση**, id est, Ægyptius. Sic **פרישי** Pharisæus, **מיני** Minæus. Ad quod exemplum putarim antiquos dixisse **הסי** sive **הסי**: unde Hessæus, quod aspirate scribendum **הסאי**, ut quidam Græci codices habent. **הסי** **εσσαι**, ut quibusdam **μεσσίας**, **דבורה** Debhora. Sic in quibusdam libris reperies **פαισσαι**, cum duplici **σ**. Quod autem vulgò aspiratio neglecta, non est mirum, quum id fiat in aliis vocibus quam plurimis, quæ nunc à doctis omnibus aspirantur. Sic Hasidæus scribimus, licet in libris sit Asidæus absque aspiratione. Contra factum in Abraham, quod scribunt **αβρααμ** Habraam: sed perpetram. Talia menda scribis imputanda, non interpretibus. Quale & illud cum scribunt **ηλίας** pro **ηλίας**. Sic Hessher invenies pro Esther. Similiter peccatum in **εσσηνός**, quod aspirandum ut sit **εσσηνός**, Hessenus. **εσσαι**, **εσσηνός**: ut **ναζαρη**, **ναζαρηνός**. Prior terminatio Syriaca est, posterior Græca. Quanquam gentilitia in **ηνός** terminata quidam barbara esse ait, non **ελληνικά**. Quare de re aliás.

Quod à pietate nomen acceperint.

Suidas de Hessæis, **θεωρία**, inquit, **τὰ πολλὰ ὠφραμένεσιν**. ἔνθεν ἔσσαιοι καλεῖνται, τῆτο δηλῶνται τὸ ὄνομα τρέψαι, θεωρητικοί. Unde hoc sumpserit, nescio. Vera etymologia à me supra notata fuit: quam nunc firmabo aucto-

Fortè an **בני**, ut **בני**
Bannai
ad ficator,
ὀνοδο-
μ.

ritate Philonis Iudæi. In libello cui titulum fecit, *περὶ τῆ παύτα σωθῶσον ἐλεύθερον εἶναί*, citante Eusebio, *Προτῶρασι* lib. 8. pag. 226. *Ἀλλὰ γὰρ εἰδείς, inquit, ἔτε τῶν σφίδρα ὠμοθύμων, οὔτε τῶν πάλαι δούλων καὶ σπαύλων, ἴχυτε τὸν λεχθέντα τῶν ἑσθῶων ἢ ὀσίων ὄμιλον αἰτιασάσθαι.* Ecce cum dixisset *ἑσθῶων*, quasi se ipsum explicans, subicit *ἑσθῶων*. Quo haut obscure innuit verum etymon nominis *Ἑσθῶων*. Sed apertius & manifestius hoc declarat apud eundem Eusebium, pag. 224. *λέγονται δὲ τινες παρ' αὐτοῖς ὄνομα Ἑσθῶων, πλῆθ' ὑπὲρ τετραχιλίας, καὶ ἐμὴν δόξαν οὐκ ἀκριβῆ τύπω διαλέκτε ἑλληνικῆς, παράνυμοι ὀσιότητ' ἐπειδὴ καὶ τοῖς μάλιστα θεραπειῶν θεοῦ γεγόνασιν, &c.* Rursum pag. 223 ex Apologia quam pro Iudæis composuit Philo, *Μυρίων δὲ κατὰ τῶν γνωρίμων ἡμέτερον νομοθέτης ἤλειψεν ὅτι κοινωνίαν, οἱ καλοῦνται μὲν Ἑσθῶων, ὡρῶν τὴν ὀσιότητά, μοι δοκῶ, τὶ προσωγορίας ἀξιωθόντας.* Quod ut verum esse mihi persuadeo, ita non possum silentio præterire aliud etymon. *ὡρῶν τὸ κτκ* fano, medeor, curo, *θεραπειῶν*: unde *κτκ* medicus, *θεραπειῆς*. Quomodo sane olim nominatos fuisse *Ἑσθῶων* multi prodiderunt. Supra in iis quæ ex Eusebio produximus habetur, *θεραπειῶν τοῦ θεοῦ*. Id aliud est. Apud Photium autem reperio *Ἀνεγνωσθήσαν δὲ τῶν ὡρῶν Ἰουδαίοις φιλοσοφικῶν τήντε θεωρητικὴν φιλοσοφίαν βίον. ὧν οἱ μὲν Ἑσθῶων, οἱ δὲ θεραπειῶν ἐκαλοῦντο. οἱ καὶ μοναστήρια καὶ σεμνῆα, ὡς αὐταῖς λέξεσι λέγεις, (Philo videlicet) ἐπήγνωντο, καὶ τὰ νῦν μοναζόντων τὴν πολίθειαν περὶ πέπρατον.* Hucusque Photius. Ceterum locus iste non vacat suspicionem mendii. Nam *θεραπειῶν* & *Ἑσθῶων* synonyma sunt. Sign. enim certe *θεραπειῶν* non τῶν νοσημάτων, sed τῶν θεοῦ, ἢ τῶν ὀσιότητ', id est, cultores pietatis ac religionis: quos Galli religiosos appellant.

*Quæsitum cur apud Gorionidem cap. 29.
nulla mentio fiat sectæ Hesseorum.*

SVperest difficultas. Nam quæri potest quare Gorionides in eo capite, de quo controversia est, nullam fecerit mentionem Hesseorum. An quia nulli tum adhuc erant Hessei? potest ita esse, tamen certi nihil de hac re mihi constat. Illud liquet ex historia, initio tantum duas sectas fuisse. Tertia ex Pharisæis, ut videtur, originem duxit, placitaque cum iis eadem fermè habuit. Sane Manahem Hesseus, qui sub Herode magno vixit, discipulus fuit Pollionis, quem Ebræi Hellel nominant. Is princeps erat Pharisæorum. Discipulum autem habuit præterea Samæum senem, focium sive collegam Manahemi. Hi tres simul inter fuerunt Synedrio magno, cum reum se ibi sisteret coram iudicibus Herodes. Post authores fuerunt populo ut eum admitterent reciperentque. Dicebant enim à Deo hoc esse propter iniquitatem populi, & præstare ut regnaret antequam sanguis plurimus effunderetur. Quocirca, cum in regno jam confirmatus esset Herodes, eos in magno honore habuit. Redeamus unde digressi sumus. Duo genera Hesseorum memorantur. Alii *νοβογιοι* erant, alii *μοναζωτες* sive *μοναγιοι*. Quin ex hoc genere aliqui fuerint Ierosolymæ ante Alexandrum Ianæum dubitare non debemus, nos præsertim, qui scimus Iudam Hesseum, quem Iosephus prophetam appellat, ibi prædixisse cædem Antigoni. Ant. hist. lib. 13. c. 13. & de bello Iudaico lib. 1. capit. 3. Concedimus ergo paucos ibi fuisse *μοναζωτες*, sub Aristobulo & Herode magno. Dubito an etiam sub Herode altero. Dubitandi causa quoniam in novo foedere, ubi frequens mentio

Phariseorum & Saduceorum, altum de Hefæis silentium; ne nomen quidem eorum in illis libris extat. *Quid* causæ esse putabimus? Si alia est quàm ea quam dixi, fateor me illam ignorare. Libenter audiam doctiores, Nam *κοινόβιοι* nulli unquam fuerunt Ierosolymæ, quod sciam. Saltem nulla monasteria ibi habuerunt. De his Plinius lib. 5. cap. 17. & Solinus cap. 44. Philo in libello *περὶ τῶ πάντων αποουδαίων ἐλευθερον εἶναι*, de Hefæis ita scribit *οὔτοι τό μὲν πρῶτον κωμηδὸν οἰκοῦσι τὰς πόλεις ἐκ-
ρεπόμενοι διὰ τὰς τ' πολίτευομένων χειροθῆς ἀνομίας εἰδότες ἐπὶ τῶν σωόντων, ὡς ἀπὸ ἀερⓄ φθοροποιῶ νόσον, ἐλθνομένῳ πρὸς-
βολῆν ψυχῆς ἀνίατον*. Addam pro corollario. Iosephus in vita sua meminit cujusdam Bani, in cujus contubernio tres annos vixerit, *cum audivisset in solitudine am-
elium sibi parantem ex arboribus, & sponte provenientes
alimentis utentem, crebrisque nocte ac die lavacris frigidis
ad castitatem tuendam, &c.* Hunc Banum Serrarius Hefæum fuisse ait. Cæterum author libri Iuchasin discrete Phariseum appellat. Vnde colligas hæc nomina interdum confundi permutarique solita. Nam certe ut *חסיד*, ita *פרוש* sanctum denotat; unde *פרישות* sanctimonia vitæ, ut cùm dicunt:

Vota si pes sunt sanctimonia vitæ.

Ebraice est *לפרישות* .i. Pharisaismo. Hæc tamen interest, quod *פרוש* dicatur à separando, *חסיד* autem à pietate. Memini etiam legere in libro Iuchasin, nisi fallor, ubi virgo vestalis Ebraice reddita sit *פרושה*, id est, Pharisea vel sancta. Quod notandum duxi vel propter eos qui de voce *חסידים* nobis controversiam movent, ac si nihil aliud significaret quam Hefæos. Hæc igitur expendent qui iudicio valent, & harum rerum intelligentiam habent.

De origina

In Iuchaf.
fol. 144.
Mater Mer-
lini Angli
dicitur fuisse
פרושה
Monacha
vel monia-
lis.

De origine Hessaorum conjectura.

Verum non videtur quod scribit Plinius lib. 5. cap. 17. de Hessianis: *per saeculorum millia, incredibile dictu, gens aeterna est, in qua nemo nascitur: & eum sublegens Solinus, cap. 44. per immensum spatium saeculorum, incredibile dictu est, aeterna gens est, cessantibus puerperijs:* verum inquam, hoc non videtur, nisi cum Suida dicamus eos fuisse *αεγιόvous* Ionadab filii Richab, unde Richabitæ appellationem sortiuntur; aut cum authore Iuchasin statuamus Hessaos esse, quos antiquior ætas Naziraos appellat. Nam hi vetustissimi fuerunt, ut liquet ex libris ritualibus Ebraeorum. Sed eos diversos esse non dubito. Hessaorum autem mentio primum in historia Ebraica & apud Iosephum sub Aristobulo, ubi de Iuda Hessao, qui prædixit cædem Antigoni. Historia nota est. Si conjecturæ locus esset, putarim eos cœpisse cum Hircanus ex Pharisaeo Saducaus factus, sectam illam, quam antea secutus fuerat, acerrime persequeretur. Tum enim, ut credibile est, multi ex Pharisæis recesserunt in solitudines & loca deserta, ibique tertiam sectam Iudæorum condiderunt, & peculiariter Hasidæi nuncupati sunt, cum prius omnes in genere Pharisæi sic vocarentur. Conjecturam hanc meam adjuvat Iosephus, nullam memoriam usurpans Hessianorum in bello quod Iudas & fratres ejus gesserunt cum Syro-Macedonibus. Nam quos lib. 12. cap. 16. *ασιγς* vocat τῶ ἔθνους, non Hessaos, meo iudicio; sed in genere significat omnes pios, quos in historia Ebraica חסידים, & in libris Machabeorum *Ασιδαίους* vocari diximus: quibus opponit τὸς ἀσεβῆς, Alcimi partium studiosos. Quod ut

certum mihi, ita reliqua dubitans & ambigens pono. In talibus nihil temere asseverandum. Dies & varia lectio nos certiora docebunt. Interim fruantur his veritatis & historiae studiosi, & una mecum ad tempus iudicium suspendant.

De Particula לבר.

לבר solus, a, um, ut תורה משה לבר lex Mosi sola. Et seorsum, Zachar. 12. 2. בית דוד לבר domus David seorsum. Frequens est cum pronomine affixis, ut exempli gratia לבר solus ille, לברך solus tu, לברי solus ego. Sic לברי soli ipsi, לברכם s. li vos. Quod ultimum exemplum invenies Ies. 5. R. David explicat אתם יחידים אתם soli, non est alius vobiscum. Sequente מן significat præter, præterquam, & est exceptionis sive exclusionis particula. Exod. 12. 37. לבר משן præter parvulos. 1. Reg. 5. 16. לבר משרי præter principes. Deut. 18. 8. לבר מוכריו præter venditiones ejus. Interdum eadem præpositio præcedit Dan. 11. 4. מלבר præter istos. Gen. 46. 26. מלבר נשים præter uxores. Deut. 4. מלברו præter eum, id est, זולתו excepto illo. Quid opus multis verbis? Res est minime controversa. Vide Abenezram Esther 4. 10. qui dictis addit לברך בך מוכיר שמך, tantummodo in te memorabimus nomen tuum.

L. DRVSII
D E
TRIBVS SECTIS
I V D Æ O R V M,
LIBRI QVATVOR,

Adversus NIC. SERRARIUM Iesuitam.

Ejusdem Spicilegium Trihæresii
NICOLAI SERRARII.

*Accessit IOSEPHI SCALIGERI
Elenchus Trihæresij.*

Secunda Editio, ex ipsius Authoris exemplari auctior.

Serenissimo Principi

I A C O B O

ejus nominis primo,

*Magne Britannia, Francia, & Hibernia
Regi, fidei defensori, &c.*

ERENISSIME Domine,
quum mortales omnes ex
omnib. locis certatim con-
fluant gratulatum M. tuæ,
volui & ego (ignosce si
pecco) animi mei lætitiã
ostendere, quam concepì

simulac audiivi tuam M. omnium Ordinum
consensu Angliæ, Franciæ & Hiberniæ
Regem creatum esse. Auxit hoc meum
gaudium opinio de præclaris virtutibus
tuis, inter quas, tanquam hesperus inter
sydera, elucet maximè pietas tua, quam
edita scripta testantur. Pietas dico non ficta
& imperita, sed vera & erudita, quæ zelum
habet secundum scientiam Scripturarum,
quas qui ignorat, etiam Deum ignorat.

O ter felix Regnum quod talem habet Principem. Quippe ut Dei nutu regitur, ita ejusdem favore tutum est. Præter hanc aliam mihi causam publicè compellandi M. tuam. Nam etsi natus sum Aldenardæ, quod est oppidum Flandriæ, in regione urbis Pamele, quæ una est ex quatuor Baronis illius Comitatus: puer tamen exultantem ob Religionem patrem secutus, educatus sum in Angliâ, ubi literas Ebraicas didici, & easdem docui Oxoniæ annos quatuor continuos, gradum etiam ibi licet indignus eo, honoris ergo consecutus. Id fortè audivit aut legit in libris meis Nicolaus quidam Serarius Iesuita, & super hanc basim extruxit magna ex parte mirificum illud problema suum: An Drusus sit hereticus? *Quid schola, inquit, aut loca in quibus didicisti aut docuisti?* Itane Serari? ergo qui aut Cantabrigiæ studuerunt, aut Oxoniæ docuerunt heretici sunt? Audis, Rex magne, quid Lojolita ille sentiat de duobus oculis novi regni tui, nec dubitare debes quin eadem sit opinio ejus de

Acade-

Academiis aliorum regnorum tuorum
Scotiæ & Hiberniæ, Cum hoc homine lis
mihi est historica vel literaria de Hasidæis,
quorum mentio in libris Machabæorum.
Ante annos viginti, aut eo plus, edidi li-
bros Quæstionum & Responſionum tres.
In horum primo notaveram apud Com-
positorem historiæ Ebraicæ, capite 29.
eosdem esse, quos ibi memorat, Hasidæos
& Pharisæos. Cujus me notationis nondum
poenitet. Certè duarum dumtaxat sectarum
ibi mentio, cum duæ tantum ad convivium
ab Alexandro rege vocatæ fuissent. Quid
Serarius? Non duarum, sed trium sectarum
mentionem fieri pertinaciter contendit.
Vnde & illud sequitur Hasidæos ibi Hef-
sæos, sive Hessenos esse. In hunc errorem
eum induxit ignoratio voculæ unius ex
illa historia. Monitus à me publicè de er-
rore ita respondit ut ubique prodat insci-
tiam suam. Nam dum errorem illum
tuetur, alios plusquam centum (ausim dice-
re ducentos) erravit. nempe Gramaticus

Drufius exagitandus erat. Magna injuria ex beneficio affectus doctor Theologus non potuit aliter ulcisci dolorem suum. Mirabile genus ultionis. Ut supplicium fumeret de eo quem odit, cui invidet (nam non odisset, nisi invideret) se omnibus doctis, ne dicam pueris, deridendum propinavit. Quid? An putavit Novatores omnes fungos esse? non sunt profectò. Quod vel unus evincet Elenchus Trihæresii, in quo errores illos magna ex parte detexit princeps in re literaria Iosephus Scaliger Iulii F. vir planè incomparabilis, imò divinus: quem præfens miratur & sequens quoque mirabitur ætas. Ego quoque plurimos indicavi, titulumque libro feci de tribus Sectis Iudæorum: in quo nonnulla recondita, & vulgo minus nota, quæ doctis ut spero, non omnino displicebunt. Vtrumque opus, videlicet Responsionem meam, & Elenchum Scaligeri serenissimæ M. tuæ, ad genua ejus provolutus, supplex offero, petoque ut cum hæc eruditis Britannis tuis
 legerda

legenda commiseris, (nam ut ipse legas, ne peccem in commoda regnorum tuorum, non requiro) si probaverint, eorum patrocinium suscipere ne dedigneris adversus hominem è Societate, quæ ipsis regibus ac principibus hodie formidabilis est. Com-mendo etiam tuæ M. studium linguarum Orientalium, quæ ad intelligendum sacras litteras non utiles modò, sed etiam penitus necessariae sunt, præsertim Ebraicæ & Chaldaicæ: quibus Patres Concilii Vienne-sis adjunxerunt Arabicam, decretum-que fecerunt de sex Professoribus illarum linguarum, quod exstat in Clementinis, titulo de magistris: in quo mentio Academiae tuæ vetustissimæ Oxoniensis. Hoc decretum magno malo Ecclesiæ ac veritatis hæctenus neglectum, utinam tandè aliquâdo in usum revocaretur. Vale ac vive maxime potentissimeq; regum. Deus M. tuam, tuis ac nobis omnibus salvam & incolumem servet in omne ævum. Franekerę Frisiõrum, anno partę salutis 1605. mensẽ Januario.

Carmen.

C A R M E N
I O H. D R V S I I I U N I O R I S

AD SERENISSIMUM

Britanniae Magnae, Franciae & Hiberniae Regem

I A C O B U M

ejus nominis primum, Fidei defensorem, &c.

-Constat syllaba, Iathed, quatuor syllabis, Iathed & syllaba.

ת כתב הזה מלך מלכים
קח בסגור פנים מן אנשים.
אוהבי תפארת המלוכה
שלך על ים גדול ונודא

קח בבעז מנך האמרים
כל- אשר אבי דובר לדורים

אל אלהים הרשע מחוב
הוא יהי דתן בינו לאויב

כי אמת דבר הפך לשקר
כי דבר בעם הפך למימד

כי באור השמש שם אפלות
גם מאור היום נתן בלילות

תן בעז דין מישרים בסגור
כל- למימד דעת וגל בזכור

אויבי עליזן יחדו ובושון
אויבי מלכות אהור ישובון:

Proverb. 20. 8.

Rex sedens in folio iudicij, dissipat oculus suis omne malum.

מישך יושב על כסא בדינו
מבך ומזרה כל- רע בעיבור

I. DRV.

I. DRUSIUS NICOLAO SERARIO

sapere & valere.

Enresponsum à Grammatico Drusio. Cur enim non ita
voeem? noluisse aliter. Tu contumeliam esse putas; ego
honorem duco. Grammaticus audivit avo superiore D.
Erasmus-quis, & quantus vir? Grammaticus tibi nunc est
Iosephus Scaliger lumen illud & columen litterarum,
merito cui doctior orbis

Submissis defert fascibus imperium.

Grammatici quoque sunt Melanchthon, Beza, Munsterus.
Etiamne Mercerus, Bellarmius? nam uterque Grammaticam
scripsit: hic Ebraicam, ille Chaldaicam. Etiamne Lipsius?
hujusmodi Heroibus accenseri quis non gaudeat? Ego certe so-
lidae gauderem, nisi mihi probè conscius essem. Novi me, novi
quam sit mihi curta suppellex, quam non sim cum illis ulla in
parte comparandus. Ceterum Grammaticus hodie vocatur à
Sophistis qui novit τὰ γράμματα, hoc est, doctrinam litterarum
monumentis comprehensam: qui & γράμματων εἰδὼς dicitur,
ut in hoc Senario, Ὁ γράμματ' εἰδὼς ἔπειρος ἔχει. Cui
concinat alter non minus elegans, Διαλοῦν ὁρῶσιν οἱ μαθόντες
γράμματα. Hoc est, dupliciter oculati sunt, qui versuti in
litteris, sive qui literas didicerunt. Contra de illiteratis dicitur
εὐεργετῆς non cernere;

Ὁ γράμματων ἀπὸ τοῦ ἑλέπει βλέπων. Ito nunc & nega te Grammaticum esse. Per me licet ut dicaris
Theologus ἀγράμματ' ὁ, id est, illiteratus. Sunt autem litera
alia sacra, alia profana. Porro qui in sacris versatus divinas
litteras enarrat, etiam Grammaticus dici potest. Divinum
Grammaticum appellat non nemo. Nam ut Grammatici veteres
poetas, ita hic noster explicat scripta Prophetarum & Aposto-
lorum. Tales fuerunt olim Hieronymus, Chrysostomus, Theo-
doretus

doretus & alii. Audiamus nunc Erasmus de hac re scribentem epistola ad Henricum Bovillum, Sed indignum se iudicant ad istas Grammaticorum minutias descendere (sic enim vocare solent eos qui bonas didicere litteras, atrox esse convicium existimantes Grammatici nomen) quasi vero laudi vertendum sit Theologo, si Grammatici nesciat. Non facit Theologum sola Grammatices cognitio: at multo minus Theologum facit ignorata Grammatica. Certè conducit ad Theologiæ cognitionem hujus disciplinæ peritia, officit imperitia. Neque negari potest Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, quorum autoritate potissimum res Theologica nititur, ex hoc Grammaticorum ordine fuisse. Quandoquidem id temporis nec Aristoteles etiamnum in Theologorum scholas erat receptus, & hæc philosophia, qua nunc in scholis utuntur, nondum erat nata; Et epistola de vita Origenis, Grammatices profectio olim senile & arduum erat negotium. Nec enim à doctore tantum expectabatur declinationum, conjugationum, & constructionum ratio: sed præter sermonis elegantiam, præter plurimorum autorum lectionem, præter antiquitatis & omnium historiarum peritiam, requirebatur Pœtices, Rhetorices, Dialectices, Arithmetices & Cosmographiæ. Musicesque cognitio: minore negotio tres juris doctores abolveris, quam unum Grammaticum, qualis fuit Aristarchus apud Græcos, apud Latinos Servius ac Donatus. Hactenus ille. Quod reliquum est; lib. 1. cap. 12. Tribus estis tui vocas me ad arbitrium eorum, quos mihi deligere libuerit. En tibi igitur iudicium Scaligeri, viri (cum venia cumque pace tua dictum hoc sit) summo iudicio præditi, linguarumque Orientalium callentissimi, &, quod caput est, in historia harum rerum, de quibus inter nos contentio est, ita versati, ut

parem in Europa neminem habeat. Iudicium dico, non emendatum (ipse testabitur) sed ultro & sponte oblatum: in quo si acquiescis, bene est: sin, audi quid Lipsius vester ad illum & de illo scripserit,

Iustus Lipsius Iosepho Scaligero Italij filio.

Quà de me erant literas tuas Plantinus mihi legit & amicas valde & honestas. Atque in amore quidem tuo gaudeo: in iudicio triumpho, quia (vere & ex animo) si quisquam est proborum, cui probari me meaque velim, is tu es inter probissimos primus. *Et mox*, Aquila in nubibus, quod Græci dicunt, vere tu es: vides, imo pervides omnia, & quicquid venaris capis.

Idem epist. XIII ad Lernutium.

Sed quis Polydamas ausit illum Hectorem? qui diis hominibusque faventibus tenet profecto & tenebit hoc regnum. Itali eum qui dejiciant? silent.

Et ad Berchemium.

Scaligeri ad Ausonium en tibi. O virum? ô filium à patre magno magnum!

Merito cui doctior orbis

Submissis defert fascibus imperium.

Enim vero ille unus est quem miramur, quem æmulamur: imo, ne mentiar, cui invidemus. Felicem Galliam hoc sole: cujus claritas non ad eos solum qui nunc sunt, sed ad posteros diffundetur, quamdiu quidem erit in terris nomen litterarum.

Idem in alia quadam epistola.

Scaligeri ingenium grande & capax, diffusum per omnes artes. Mirificus ille vir est, & quem Homeri verbis jure appelles *δαίφρονα περικλομήτην*.

Et rursus ad ipsum Scaligerum.

Nam de me quid dicam? ita mancant aut fiant mihi

quæ optem, ut tu & tua mihi semper magna, nec affectum & iudicium illud muto. *Et*, Poliorcetica brevi ad te mittam non legenda solum, sed censenda: Quæso facito: te iudice placebit pænè ipsum damnari.

Quæ adduxi ut scires qualis quantusque vir sit Scaliger à quo vinci tibi non erit inglorium. Vt lancem videmus in libra ponderibus impositis deprimi, sic animum perspicuis cedere necesse est. Pro clausula iterum à te peto, siquid in libris meis heterodoxum me in tempore, dum adhuc in vivis sum, admoneas. Quia vero scribis te id facere non posse nisi libros meos omnes habeas, en tibi catalogum, ut eos quos non habes, si velis, compares tibi Francofurti, ubi venales sunt.

In Batavia scripsi

Fragmenta veterum interpretum Græcorum in Psalmos Davidis.

Commentarium ad voces Ebraicas novi testamenti. Virum quæ opus Plantinus excudi Antuerpiæ.

Quæstionum & responsionum libros tres.

Animadversionum libros duos

Patius edidit Lugd. Bat.

In Frisia scripsi

Notas in Grammaticen Ebraicam Glenardi, quas excudit F. Raphelengius pater, Lugd. Bat. an. 1589.

Observationum libros sedecim.

Miscellaneorum centurias duas.

Commentarium in historiam Ruben, cui additus est libellus,

An Ruben Mandragoras invenerit.

Annotationes in Estheram.

Proverbiorum Sacrorum classes duas.

Parallela & alyias γεαφῆς.

Aphorismata Ebraeorum & Arabum.

Alphabetum Ebraicum vetus, &c.

Hos Radeus impressit partim Antwerp., partim Franquera.

De litteris serwilibus libros duos.

Lectiones in	{	<i>Hoseam,</i>	<i>Abdiam,</i>
		<i>Icclem,</i>	<i>Nabum,</i>
		<i>Amos,</i>	<i>Habacuc,</i>
		<i>Ionam,</i>	<i>Sophoniam.</i>

*Prodierunt Lugd. Bat. ex officina Plantiniana apud Chri-
stophorum Raphelengium.*

*Proverbia Ben, Sira nepotis Teremia propheta: item Adage
Thalmudica, &c.*

Castigationes in Tobiam.

Castigationes in Iesum Sirach.

Grammaticam Chaldaicam.

*Castigationes in librum Hasmonaorum; qui vulgo Prior
Machabaorum.*

Quaestio per epistolam.

Libellum	{	<i>de Hasidaeis,</i>
		<i>de nomine Elohim,</i>

מען תע תעצאן. ענין אלוהים.

De tribus sectis Iudeorum, libros quatuor.

Hos omnes Radeus vulgavit Franquera.

*Restat ut me excusem de civilitate qua usus sum in te homi-
nem maledicum. Nam hanc non nemo culpabit, scio: qui è
dignitate mea fuisse censebit, si te malleum Grammaticorum,
serram Novatorum ita ut commeritus es, accepissem. Quod
perfecto fecissem si non mei rationem majorem habuissem.
Non quid te, sed quid me decuit, spectavi. Urbanitatem tetigi,
alius rusticitatem tanget. Non omnibus eadem conveniunt.*

*Responde stulto, inquit Sophus, secundum stultitiam
F 3 ipsius*

*Postea hæc
edidit, Resp.
ad Minerva
Serrarii:
Historiam
sacr. Sulp.
Severi cum
comment.
Opuscula
Grammatica
Giam.
Ebr. Annot.
seu prateri-
torum in N.
T. libros de-
cē. Librum
de: Henoch
Comment.
duplicem ad*

voces Ebr. N. T. & Annot. partem alteram. *Posthuma Comment. ad loca difficiliora* Mo-
 sis, Iosuar. Iud. & r. Samuelis. Et
 ja sub prelo sudant Fragmenta Veterum In-
 terpretum Græcorum in totum V. T. ab ipso magno labore collecta, Versa & noris illustrata. Cæ-
 tera quæ inedita reliquit videre est in Vita Cl. Drusii edita à Cl. V. Habelo Curiandio magni Drusii b. m. genero dignissimo.

ipſius, ne ſibi videatur ſapere. *Id feci. Mox idem ait, Ne reſponde ſtulto ſecundum ſtultitiam ipſius, ne ſimilis ei ſis. Et hoc quoque feci. Stolidos animi imperus, quos in me Grammaticam evomuiſti plane neglexi, ac ſi nihil illi ad me pertinerent. Quis enim ſapiens moveretur maledictis? Quis ſanus recalcitare velit ſi eum aſinus prætercuntem calcibus feriat? Non ego ſane: qui etiam λοιδορέω & nolui ἀντάλειδορῆν. Nam quis fructus fuiſſet huius certaminis. Conjicit ſcurra quiſpiam in me lutum. an ego italianem reddam & ſcurrile prælium cum eo præliabor? Non faciam. Satis mihi ſi lutum abſterſero ne quid adhareat quod veſtes commaculet. Sed finio & ſimul opto tibi ut ſolidiorem doctrinam, ita meliorem mentem & animam vere Chriſtianam, Sic mihi Deus faciat, ſic addat: cui laus & gloria in ſempiternum.*

HILARIUS.

Veritas, ſi arguatur falſi, ſe prodit apertiffime.

I. D R V S I I

D E

T R I B V S S E C T I S

I. V. D. Æ. O. R. V. M.

L I B. I.

C A P V T P R I M V M.

Occasio hujus scripti.

N^ous est aut plus; cum in lucem emittentem libellum meum de Hæsidæis. Occasionem dederat Nicolaus quidam Serarius; cui eo libentius respondi; quod sperarem hac ratione me ad investigationem veri hominem, ut tunc existimabam, ingenuum & doctum pelleturum, Sed fefellit me opinio mea. Nam & pertinaciter tnetur errores suos, ut mos est illius ordinis, & ita rescribit ut videatur mihi admonitione mea non parum offensus fuisse. Liber ejus, quem Trihæresium inscripsit, ad me allatus fuit primùm in ipso festo Pentecostes. Antea è catalogo nundinarum Francofurtensium, titulo indice, tale quid editum esse didiceram. Ut legi, diu deliberavi an mihi rescribendum esset. Nam homo pharisaico fastu, tumens videbatur negligendus, & veritati, quæ hic laborabat, non erat patrocinium denegandum. Tandem placuit hæc sententia, ut neque nihil responderem, neque tamen accuratè responderem, cum bonas horas alibi utiliùs collocare liceat. Visum quoque fuit scribere de tribus sectis Iudæorum, ne meus hic labor omnino infructuosus esset. Nam si tantùm Serario respondiſsem, quis fructus; At aliquis ex hac descriptione, quam

Pagina 1.
 Edit. primæ
 quæ erat in
 8. & sic porro
 eas notari curavi-
 mus ob causas
 in Præfat. nostra
 indicatas.

Pagina 2.
 Edit. primæ

quam vides. Capite primo ait sibi reprehensionem meam non ingrattam fuisse. Si hoc ita est, cur emisit scriptum odii ac livoris in me plenum; ut merito in eum competat illud Salomonis, *Argue filium & oderit te.* Quod autem subjicit reprehensionem meam poene totam de unico Iosephi Gorionidis verbulo, deque syllaba unius scriptiuncula esse, in eo vehementer hallucinatur. Siquidem quaestio mihi cum illo duplex. Prior est de loco Gorionidis, utrum videlicet capite vigesimo nono tres sectae memorentur, an duae tantum, hoc est, an per Hasidæos ibi significentur Hessæi an Pharisæi? Posterior est quodnam genus Iudæorum per Hasidæos in libris Machabæorum intelligendum sit. Hanc quaestionem si putat levem esse, mirum haecenus ab interpretibus ignoratam, ab ipso Serario viro tam gravi non explicatam. De scriptura nominis Hasidæus obiter inserui, cum abs eo provocatus essem, qui nihil referre putat Hasidæus an Asidæus scribatur. Quod perinde est, ac si quis nihil interesse dicat Hæreticus quis scribat an Acreticus, hominem an omnem. Sed de hac re postea. De titulo Trihæresium nihil dico, cum ille mentem suam satis explicarit. Hoc tantum; hæresis vocabulum quod fuit olim *μεσση*, nunc tantum in vitio poni. Unde colligere aliquis posset, cum Pharisæi fuerint hæretici, etiam Serarium hæreticum esse, successorem Pharisæorum; iuxta Catholicum Genebrardum.

C I A P. 2.

An sectæ in Iudæis tres fuerint, & quomodo ea appellatae.

Capite tertio sectas Iudæorum tres esse ex Iosepho & Calio probat Serarius. De quo nulla mihi cum illo conto-

id est מייבי. Secta etiam in Actis ἡ ὁδοῦ, id est Via vocatur
& in Iucha. מצהג, id est, mos, consuetudo.

CAP. III.

*An plures fuerint quàm tres, ibidemque de Herodianis,
quorum memoria usurpatur in Euangelio.*

* Etiam Zo-

naras pag.

189. Quarta

secta cum

Phariseis

cetera con-

sentit, &c.

Qui tamen

vocantur

heretici ab

Ebrais i.

מייבי ut in

Phesicta

89. 4. הדר

המייבי

שעובדים

עבודה

זרה

7

Herodiani

Herodem

regem sus-

cepere pro

Christo.

Hieron. ad-

versus Luci-

ferianos, ca.

8. Zonaras

τὸς τὰ ἡ-

ρώδου φρο-

νοῦντας

108. quos

Wolffus in-

respres. He-

rodianos

Qui duas memorat hæreses, ut Hiero. in loco citato, non negat tres esse, & qui tres recenset, non negat plures esse. Quæritur igitur an plures fuerint quàm tres. Nam quartæ meminit Iosephus*; cujus autor Iudas Galilaus extiterit. Quatuor ergo fuerunt post natum Christum. Quidam septem, alii octo, alii undecim, alii denique sectas numerant viginti octo, ut Philastrius in libro de hæresibus. Respondeo è sectarum numero eximi, etiam ab ipso Serario, primum omnes idololatrias, quales erant Bæalitaræ, Solicolæ, Astaritaræ, &c. deinde Samaritanos & Herodianos. Quanquam de his ambigi potest. Nam si Herodem Christum esse credebant patribus promissum, tum certe hæresis erat pessima: si vero milites Herodis ita vocabant, nulla causa est cur inter sectas referantur. Videndi sunt Epiphanius, Tertullianus, Hieronymus, Theophylactus & alii. Quibus addo quod commentator vetus in Persium, Satyr. 5. ad locum,

at cum

Herodis venerè dies, unctaque fenestra

Disposita pinguem nebulam vomuere lucerna

Portantes violas, rubrumq; amplexa catinum

Cauda notat thynni, tumet alba fidelia vino:

Labra moves tacitus, recutitque sabbatha palles.

his verbis annotavit,

Herodes apud Iudæos regnavit temporibus Augusti in partibus Syriae. Herodiani ergo diem natalem Herodis observant, ut

etiam

etiam sabbatha: quo die lucernas accensas & violis coronatas appellat. οἱ
in fenestris ponunt. In monumentis doctorum aliquoties ἠρώδου ἢ τ
mentio Baithusæorum, qui cūm Saducæis diversam τῆθηCav:
familiam constituebant, non sectam. Vnam enim certē Herodiani
amborum hæresis erat. De Hasidæis mox. Tubienos in victi sunt
societatem coivisse, ac proinde ad sodalitia pertinere 193. de He-
putat vir magnus, cui non contradico. Restant scribæ, 8
quos nonnulli inter sectas recensent: male. Nam non est rodus tetrar-
sectæ nomen, sed muneris. Hi alibi νομοποῖται νομοδιδά- chæ mili-
σκαλοι vocantur, id est, legisperiti & legum doctores. tibus.
Erant enim, ut apparet, legis interpretes.

C A P. 4.

*Loca quædam & argumenta Serarij
 producta & confutata.*

Ponam nunc verba Serarii è cap. v.

S*I ut soli responderem Drusio mihi propositum esset, nihil
 profecto esset cur de retinendo, quem cap. 3. asserui, secta-
 rum Iudaicarum numero laborarem. Quo enim major harum
 esset numerus, eo magis obrueretur Drusius, dum ut infra
 dicam, earum tantummodo binarium vult. Si me obruet
 ruina binarium, quid fiet Serario ternario? An sperat se
 posse evadere? Ego certè illi valde metuo. Nam mihi
 nihil est periculi, qui binarium jam ejuravi, cum ipse
 aperte tueatur ternarium, à numero 35. de facili oppri-
 mendum. Dum de judaicorum hærescon numero agitur, ea
 sola spectantur, quæ ante Christum Dominum fuerunt: ideoque
 hinc Herodiani omnino semovendi sunt. Quid audio? Hero-
 diani non fuerunt ante Christum? Quo argumento id
 probas? Nam Christi tempore fuisse certum est, neque
 constat quando cœperint, cūm Christus natus sit sub*

Herode magno, à quo dicti putantur Herodiáni; Sic dico, natus est Christus anno regni Herodis 33. aut ut alii 34. hoc est sub finem Herodis, cui tribuunt annos, quibus regnavit; 34. alii 37. *Hasidai ad Essenos à me alias revocati lib. 2. Machab. cap. 7. quatuor argumentis: à Drusio autem ad Phariseos unico, eoquè levissimò, de quo infra.* Non revocavi Hasidæos ad Phariseos, sed dixi apud Gorionidem cap. 29. eosdem esse Hasidæos ac Phariseos; nomine latius accepto pro sanctis sive piis, quos Iosephus appellat *τὰς ὁρίων τῶν Ἰσραήλ*: quibus opponit *ἀσεβείς* Alcimi partium studiosos. Hasidæos ad Hesseos revocare cum Serario planè absurdum est, cùm innumeri Pharisæi, ut infra ostendam, fuerint Hasidæi. Vnde colligimus non tam sectæ nomen esse, quam ordinis aut sodalitiis pietatisvé. Ad hæc in libro Iuchasin Iudas Machabæus dicitur circumcidisse omnes Hasidæos. An tantum Hesseos circumcidit? Iam expendamus argumenta Serarii.

1. *Quotiescunq; de Hesseis à Iosephò Flavio aliquid narratur, id ipsum, si à Gorionide Ebraicè narretur, Hasidæis perpetuo tribuitur.*

Vellem suggereret mihi loca illa Serarius. Vnus tantum nunciatque alter occurrit. Prior est de Iuda Hesseo fol. 49. col. 2. edit. Venetæ. In altero Manahem Hesseus à Gorionide vocatur princeps Hasidæorum. Quo in loco hucusque putavi per Hasidæos Hesseos denotari. Nunc dubito. Dubitandi causa, quia fieri potest ut idem è secta Hesseorum fuerit, & simul è numero eorum qui peccatissime Hasidim dicebantur. Tamen non affirmo. Sit hoc ergo arbitrium, non certum. Iam vero ut demus Hesseos à Gorionide (sui hætenus in hac sententia, communem opinionem & etymon secutus) Hasidæos dici,

dici, non tamen inde sequitur semper hoc fieri, cum etiam Hyrcanum regem, quo tempore adhuc Phariseus erat, vocet Hasid, id est, sanctum aut Hasidæum.

2. *Disertis verbis l. 4 c. 6. in editione Basil. dum è tribus enumeratis sectis dua, quæ Pharisaorum & Saducaorum sunt, recensita fuissent, subdit Gorionides והחזירים חלק אהרן id est, Hasidæi pars sive secta alia fuit.* Suspicio hunc ipsum locum esse, de quo inter nos controversia est. Si vera suspicio mea, errat tota via, imo toto calo Serarius. Quod è sequentibus clarescet.

3. *Quæ paulo ante de Hasidæis allata sunt, ea in Hæssenos optimè conveniunt, cum & vitæ sanctimonia, & divinarum rerum scientia ac meditatione præstarent, ipsosque Phariseos & Saduceos autoritate superarent, quemadmodum loco jam citato explicat Iosephus copiosissimè.*

Quem locum Iosephi designet, nescio. Hæc omnia mihi suspecta sunt. Nam apud populum summa erat autoritas Phariseorum, quod alias ex Iosepho demonstratum est.

4. *Hæc etiam in Chronologia Genebrardo probata sententia & Scaligero lib. 6. fol. 503. Cum enim Essæos ἑσσηοὶ τῆς ὁσιότητος nomen ducere dixisset, subjicit, & quæ alia fuit præter חסידים. ὁσιότης sanctus? Vnde manifestè Græcum derivatum חסידות id est, ὁσιότης, sanctitas. Itaque potius aspirate scribendum ἑσσηοί, ut quidam Græci codices habent.*

Hæc non plene probant quod vult Serarius. Nam ut concedamus Hæssæos dictos à sanctitate, non tamen inde sequitur Hasidim Hæssæos esse. Nam etiam Scaliger hos ab illis discriminat. Idem mihi coram confirmavit se non dubitare quin Hasidæus nomen sit confraternitatis.

11

12

C A P. 5.

An Machabæorum tempore fuerint sectæ istæ tres.

- 13 **C**apite sexto quærit Serarius, An Machabæorum tempore fuerint sectæ istæ tres? ubi Machabæorum nomen extendit ad fratres Iudæ: qui abusus vocabuli apud veteres Christianos perusitatus erat. Nam non solum filios Matthathix sacerdotis ira vocarunt, sed etiam septem illos fratres, qui ab Antiocho tormentis excruciatî sunt, quorum mater in historia Ebraica Hanna vocatur. De his adolescentibus liber existat Iosephi hoc titulo, *ἡς τῆς μακκαβαίας*. Sed in Eusebio Histor. ecclesiast. lib. 3. cap. 13. *περὶ αὐτοκράτορος λογισμῶ, ὃ τινὲς μακκαβαϊκὸν ἐπέγραψαν*. Locus ille & alius quidam Hieronymi, ubi de hoc libro agit, imposuit nonnullis, qui arbitrati sunt Iosephum autorem esse Machabæorum, quos alii à Iasone scriptos putant. Qua de re alias oportunior & commodior erit dicendi locus. Nunc ad Serarium. Eodem capite dubitare me dicit, An sectæ istæ fuerint Iannis Hyrcani tempore? Qui dubitat in talibus non est culpādus, sed qui temere aliquid affirmat. Dubitationem hanc mihi postea exemit Iosephus, qui eos antiquiores facit, videlicet Ionathæ coævus lib. 13. ca. 9. Ut sit manet adhuc dubitatio de origine sive initio earum. Nam quod ait lib. 18. cap. 2. *ἐκ τῆ ἀρχαίης*, id dextre capiendum.
- 14 **Q**uod si dicit, *Tam inde à prima antiquitate*, fallit ac fallitur. Non enim certe Saducæi fuerunt ante Sochæum Antigonum, qui Simeoni Iusto successit. Abraham Salmanticensis multo posteriores eos facit, in quo tamen ipsum falli ac decipi puto, *Iudas*, inquit, *Galilæus novam sectam instituit, quæ tertia est & vocantur Esseni*. Usque adco

adeo initium Hæſæorum apud Ebræos incertum eſt. Nam qui ex Rechabitis ortos cenſent præter Suidam, aut ex Cinæis præter Serarium neminem alium noviſſimum. Quòd temere dicitur, temere negari poteſt.

C A P. 6.

An initio duæ tantum ſectæ fuerint.

Scripſeram liquere ex hiſtoria initio duas tantum ſectas fuiſſe. Hic pueriliter admodum exultat, imò inſultat & inequitat mihi Serarius, *Et ſi de me*, inquit, *ſi de lectore antiquitatis veritatisque cupido mereri bene, ut præ te fers, vis, mi Druſi, age vel unum nomina hiſtoricum, qui hoc affirmet unum aliquem vel Ebræum vel Græcum Latinumque ſcriptorem, in quo iſtud legi poſſit, nobis ede. Cur tacuiſti? Cur in minutioribus minusque neceſſariis rebus tam facundus, in hac, quæ magna opinionis tuæ tibi cenſuræ ac fulcrum eſſe potuit adeo es mutus, elinguis, inſtabilis? nimirum nullus tibi ſuppeditabat, nullus qui hoc aſſereret abſte lectus vel auditus. Et tamen, liquet, ais. Oſ impudens. Tunc auſus hæc ſcribere me vivo? Frons an memoria tibi de eſt, an utraque? ſed uno verbo. Legiſtine quæ ſcripſi pag. 39. libelli mei de Haſidæis? ſi legiſti, cur callide diſſimulas? Et vero legiſti. Ipſe prodixit & clamas pag. 141. Baithos, inquit, *vel Baithus à Druſio fol. 28 Boëthius vocatus. Quam rectè deſino quære.* Ecce legiſti paginam illam, & malitia tua inſignis eſt, quæ ibidem ſcripta ſunt, non ſcripta eſſe dicere. Sciendum ergo liquere ex hiſtoria Ebraica hæreſin initium ſumpſiſſe ſub Antigono Sothæo, altera ætate poſt Alexandrum (ſi modo Simeon Iuſtus occurrit Alexandro) cum Sadoc & Baithos ſecefſionem feciſſent ab Eccleſia Ieroſolymitana. Ante ſciſma erat in*

erat in populo Dei, postquam Manasses & alii à Nchemia electi fuissent, eo quòd uxores alienigenas dimittere nollent. Hoc testatur Abraham Zachuth per hæc verba, *Tunc divisus fuit Israel in duas partes dimidias. Una pars sequuta est Simeonem Iustum & Antigonum discipulum ejus & societatem eorum juxta id quòd acceperant ab Ezra & a prophetis: & altera pars dimidia secuta est Sanaballetum & generos ipsius, qui obiulerunt holocausta & hostias extra domum DOMINI, & finxerunt è corde suo statua. Porro in domo hac sacerdotio functus est gener Sanaballeti Manasses filius. Josue filii Josadac sacerdotis magni. Tunc etiam Sadoe & Baithos discipuli Antigoni erant in caput: atque hoc erat initium heresew, quum vissent Antigoni præceptoris sui tempore ad sacrarium montis Garizin, ibique essent capita sive principes. Quæ si non satisfaciunt, alio argumento te premam. Pag. 253. asseris ipso Pythagora priorem ac vetustiore esse Hessenorum familiam. Pythagoras autem vixit, ut ais, Babylonici Iudæorum reditus tempore. Si tua hæc vera sunt, mi homo, quæro quot sectæ fuerint ante Sochæum Antigonum? Si tres ais fuisse, refellit te historiæ veritas. Si unam tantum, nempe Hessenorum, ubi tunc erant sapientes, qui post Pharisei nuncupati sunt? Si duas, ergo verum illud quod scripsi, *initio duas tantum sectas fuisse*. Iam tu videris an non cum hæc refellere conaris, quæ tam liquida sunt, liquidè fumos vendas, cucurbitam pingas, lectorem ludos habeas? Sed instas, & urges illud Iosephi *ἐν τῷ πρῶτῳ ἀρχαῖς*, ex quo colligis pervetustam earum fuisse triadem. Iam dixi, nisi commoda interpretatio adhibeatur, falsam esse quod ibi scribit Iosephus. Nam ultra tempora Sochæi sapientis non potes extendere. Atque hoc illud initium est, de quo locutus sum. Nam imbiberam Hessæos recentio-*

centiores esse. Quam opinionem nondum mihi ex-
emisti. Quod vocem ἀρχαῖς spectat, usus est ea Christus
Matth. 5. *Audistis dictum esse τοῖς ἀρχαῖς*: quod expo-
nunt τὸν τῶν ἀρχαίων ab antiquis. Quinam sunt hi ἀρχαῖοι
An Moses & Prophetæ? non malè sentiunt, meo judi-
cio, qui appendices Scribarum & Phariseorum inui-
centent, qualis est hæc, *odio habebis inimicum tuum*. Nam
lex hoc nusquam præcipit. Sequitur in Serario, *Neq̄ enim
cum Drusio ait is* (Hieron. intelligit) *duas tantum hereses
erant in Iudæa*. Vbi Drusius hoc ait? Si hoc non est liquidè
fumos vendere, cucurbitam pingere, lectorem ludum
habere, quid quæso est? Nam ut hoc simpliciter & ab-
solute ita dicerem ne per somnium quidem unquam
mihi in mentem venit. Mera ergo Serarii calumnia est,
quem imitari in eo mihi ἀδύνατον, quippe qui artem illam
non didicerim, nec discere unquam voluerim: in qua
quo quis excellit magis, eo magis accedit ad eum, qui
nomen accepit, non à seorto, non a temeto, sed à verbo
Græco διαβάλλεσθαι.

C A P. 7.

An duas tantum Iudaicas sectas Gorionides adstruat.

EST hæc inquit Serarius, *potissima de qua mecum li-
gigat Iob. Drusius controversia*. Itane? quid si hoc ne-
gem? Nam nulla mihi de hac re tecum controversia.
Nec usquam scripsi Gorionidem duas tantum sectas,
adstruere. Quid igitur? verba mea sunt, *mens Gorionidis
te fugit, qui duas tantum ibi sectas commemorat* Aliud est
duas tantum sectas commemorare, aliud duas tantum
adstruere. Nam & in novo fœdere tantum duæ com-
memorantur. Hoc primum: deinde non dixi simpliciter,

duas tantum ibi commemorat, videlicet cap. 29, de quo in-
 ter nos controvertitur. In Dialectica vitium est (ita do-
 cuerunt me sophistæ Lovanjenfes) si quis argumen-
 tetur à dicto se cundum quid ad dictum simpliciter. Ar-
 gumentum igitur Serarii, si cum verbis meis conferatur,
 tale est: Gorionides duas tantum sectas memorat, ergo
 duas tantum adstruit: ut si quis dicat, Euangelistæ duas
 tantum adstruunt. Si hæc valet consequentia, tum pro-
 fectò cecidit causa Serarius cum suo ternario, nisi
 dicamus plus fidei habendum esse Iosepho quam Euan-
 gelistis. Pergit Iesuita, & tuetur versionem suam, *sejunctè*
 20. *ab istis*, dicendo idem esse cum mea *soli ipsi*; quod proprie
 sonat לברם. Quo declarat se nondum mentem Gorio-
 nidis probe affecutum esse. Nam vox (*soli*) non refertur
 ad Phariseos & Saduceos, ut vult Serarius: sed ad Chu-
 thæos sive Samaritanos, qui Saduceos sequebantur. Pha-
 risæi autem soli erant cum populo. Jam verò לברם non
 significat *seorsim ab istis*, quod Ebraice potius dicitur
 מלברם, vel certe מהם לבר, ut antea monuimus: sed *soli*
ipsi, ut pariter mecum sciunt qui hanc linguam callent.
 Fateor quidem לבר cum absolute ponitur, seorsim de-
 notare: sed hoc nihil aut parum juvat Serarium, nisi
 etiam probet cum pronomine idem designare. Intelli-
 gentes intelligunt quid velim. Arbitrium esto penes
 doctos. Nam vulgus de his judicare non potest, Morus
 ergo si hunc moror. Sequens argumentum, quod e-
 Gorionide sumit, nimis insulsum est, *Gorionides non dicit,*
Hasidai hi sunt Pharisei, ergo, &c. Quid si alius hoc diceret:
 ne longe abeam, ecce liber Iuchasin in proœmio, *Hasi-*
 21. *dai sunt sapientes extra omnem controversiam.* Confer
 hunc locum cum illo Gorionidis, *Sapientes Israel, hi sunt*
Pharisei, & Serarium, qui equis albis invecus ante trium-
 phabat,

phabat, nunc triumphari dices: Heu vices rerum. Est nunc, & *περὶ τῆς νίκης*, discat *ἐγκώμιον* canere. Sequitur pag. 25. *Vel Gorionides duas tantum Iudæorum sectas esse vult, vel non. Si vult, pugnat cum Iosepho Flavio: si non, tecum.*

Neque cum Flavio Iosepho pugnat, neque mecum. Nam etiam Flavius in ea historia duas tantum sectas memorat. Tertiæ obiter duntaxat meminit per hæc verba, *ἀλλὰ περὶ μὲν τοῦτ' τῶν δύο καὶ τῶν Εὐσηγιῶν ἐν τῇ δευτέρῃ με τῶν Ἰουδαϊκῶν ἀκριβῶς δεδηλώκαμεν*. Quocirca nulla causa est cur propter me hos viros inter se committat Serarius. Neque ipsius etiam causa rixabuntur, scio, aut præliabuntur, qui se non intellectos ab eo ingenuè agnoscunt. Utinam similiter agnosceret errorem suum in re levicula Serarius.

C A P. 8.

An Gorionides idem sit cum Flavio Iosepho.

EX dictis patet quæstionem illam, quam Serarius capite nono tractat, prorsus otiosam ac superfluam esse. Nam cum neque ego neque Gorionides binarium numerum adstruamus, quid aliud agit Serarius, quàm quod illi solent qui cum larvâ sua luctantur, aut imaginarium stadium extruunt, in quo cum alio decurrant? Aliqua tamen in eo notanda. Nam quod ait pag. 28. *Matthiæ filium nihil Ebraicè, omnia Gracè scripsisse*, perspicuè falsum est. Vide si placet, prologum ejus in libr. de bello Iudaico, ubi margo editionis Germanicæ, anni 88. *Iosephus historiam hanc in Ebraica lingua antea conscripsit: & exemplar Suffridi Petri, quod penes me, Ἰωσήφου ἱστορίαν ἐβραϊκῆν*. Quæ notata ad locum.

22

Απορον ἐν ἡγεσίμῳ περιδεῖν ἀλαζοδείῳ Ἰπὶ τηλικύτοις

πειράγματι τὴν ἀλήθειαν, καὶ Πάρθους μὲν Ἐβαβυλωνίους, Ἀραβίων τε τὰς πορροτάτω, καὶ τὸ ὑπὲρ εὐφρατίου ἰσόφυλον ἡμῶν, ἀδιασπένεστε γινώσκει διὰ τῆς ἐμῆς ὀπιμελείας ἀκελεύως ὅθεν τὸ ἤρξατο καὶ δι' ὁσῶν ἐχώρησε παθῶν ὁ πόλεμος ἔ' ὅπως κατέστρεψεν. ἀγνοεῖν δὲ ἔλληνας ταῦτα καὶ Ῥωμαίων τὰς μὴ ὀπιμελευσμένους, ἐντυγχάνοντες ἢ κολακείαις ἢ πλάσμασι. Quod respexit & Euseb. Hist. Eccl. lib. 3. cap. 9. cum ira scriberet, τὴν δὲ ἰσραὴλιν τὴν καὶ αὐτὸν Ῥωμαικῆς πολέμου ἐν ἐπιπλά λόγοις, ἀ καὶ ἐ μόνον τῇ Ἑλλήνων, ἀλλὰ ἔ τῇ πατριῷ Φαινῇ ὡς ἀδύνατον αὐτὸς ἑαυτῷ μαρτυρεῖ. • Iam vero nihil obstat quo minus idem possit dici filius Gorionis, & Matthiæ, sive quod idem, Matthathiæ; ut unum sit familiæ nomen, & alterum patris. Sic R. David appellatur filius Ioseph, & filius Kimchi sive Camchi Sic Abraham ὁ σοφὸς dicitur filius Meir, & Abenezra, id est, filius Ezræ. Nam Aben, filius. Sanè Flavius Iosephus in libro Iuchasin vocatur, *Ioseph filius Gorion magnus aut longus.* Et tollit omnem dubitationem locus qui est fol. 142. pag. 2. *Ioseph filius Matthathia sacerdos Aben Gorion, id est, filius Gorion.* Ergo, inquiet aliquis, dicis Gorionidem eundem cum Iosepho esse. Non ego hoc dico, sed Ebræi. Quanquam si de nomine quæstio est, nihil periculi si dicrem: si de libro, alia res est. Nam opus est, ita mihi videtur, planè supposititium: quale fortean Aristæ de Lxx. interpretibus, & Berosi, quem Annius Viterbiensis orbi obtulit. Hujus meæ sententiæ rationes habeo multas & graves, quas suo tempore producam. Sane verus Iosephus esse non potest, cum ecce illum citet fol. 44. col. 4. *Reliqua dictorum ac factorum Ionathæ nonne scripta sunt in libro Iosephi Gorionis filii sacerdoti?* Idem fol. 14. col. 1. disertè ait se captum fuisse à Tito & Vespasiano. Vnde nec is esse potest, qui Ierosolymæ præfectus Matthiæ filio,

23

Samuel
 solemin Iu-
 chasin fol.
 14. pag. 1.
 Ego, inquit,
 legi in Go-
 rionide ma-
 gno quod
 ille sacerdos
 qui erat in
 diebus Ale-

24

xandi vo-
 catus fuerit
 יְהוֹשֻׁפָּטִי Iad-
 dua sacer-
 dos. Vide
 illic.

Gorio

Gorionis: Egesippo, Curionis vel potius Gurionis filius dicitur: nec etiam Nicolaus Damascenus, quem in historia sua laudat non semel Gorionides. Ut ut sit, autor est recentior, neque ulla fides ei apud me, nisi ubi verum dicit, ac tunc etiam Iosepho Græco præfertur. Vis exemplum? Gorionides narrat Herodem à Iohanne reprehensum, quod fratris sui Philippi uxorem retineret. Iosephus Matthiæ hæc aliter refert. Nos Gorionidi potius accedimus, quia hæc ejus narratio consentit cum historia Evangelica. Non ergo penitus scriptor iste rejiciendus, præsertim cum stilum habeat elegantem, ut vel hoc solo nomine legendus sit adolescentibus *Φιλεβραϊος*.

25

C A P. 9.

Defensa versio mea contra reprehensiones Serarii.

CApite decimo meam oppugnat versionem totis, ut Cajunt, castris & tria peccata in ea recenset. Primum est quòd verterim, *pii illi sive Hasidai*: secundum quòd articulum expresserim per pronomen demonstrativum *illi*: tertium quòd *אמר חלק* redderim *pars altera*, cum reddendum sit, ipsius iudicio, *pars alia*. Ad primum respondeo, cum synonyma sint *piii* sive sancti & *Hasidim*, id est *Hasidai*, non esse ullum peccatum, ut si quis dicat, *Dominus exercituum sive Sabaot*. Nam idem utrumque significat, nisi quòd alterum nomen est Latinum & alterum Ebraicum. Sed quare, inquis, non dicit, *Hi sunt egregii sive Pharisei*? Quia Pharisei, quod est nomen sectæ, nusquam vocantur egregii: est tamen ubi legas, *gerunt se pro sanctis sive Phariseis*. Similiter, inquis, *cur num. 12. à Drusio non dicitur, erat è justis sive Sadduceis*? Inepte homo. Non te pudet tales quæstiones

26

proponere? Si tacuisses, inquit ille, poëta fuisses: sic tu mihi doctus eras ante librum hunc editum: in quo nimis turpiter prodis imperitiam tuam. Nam צדיקים non sig. justos ut nec צדיקים Saducæos, Nec uspiam Saducæi, quod sciam, vocantur justis, nec inde appellationem habent, sed a Sadoco hæresiaticha. De Hasidim alia ratio est cum ea vox appellative sumatur in illo ipso capite, ubi Hyrcanus vocatur Hasid, id est sanctus vel Hasidæus. Qua de re cum antea te monuerim, miror cur hic mutus sis, cum in aliis nugis & titivilitiis, ut ipse vocas, tam fueris vocalis. Neque novum est apud priscos interpretes hoc modo retineri nomina appellativa Ebraica. Multis id exemplis probare possem, si opus esset. Alia mihi causa ita vertendi quia scilicet adhuc incertum, sitne vox communis ibi Hasidim, an propria sodalitiis aut ordinis alicujus, in quo plurimi Pharisei erant. Sic in eodem capite, quo in loco Hasid vocatur, tam potest ea vox ibi sanctum significare, quam Hasidæum, cum fieri possit ut rex Phariseus etiam Hasidæus fuerit, videlicet Phariseus sectæ & Hasidæus ordine vel societate. Secundum peccatum tale est, ut me, ita me Deus amet, pudeat ipsius Serarii. Quis enim vel leviter tinctus his literis nescit articulum quandoque ἀναφορικόν esse? Sed non semper est. Quid tum postea? Satis mihi si aliquando est. Doceat nunc Serarius, si potest, licet alibi demonstrationem efficiat, tamen hic non efficere. Nam hoc faciendum ei, qui velit alterum reprehendere propterea. Quod si alibi a me neglectus hic articulus, in causa est quoniam ibi non est ἀναφορικός. Neque enim ubique eam vim habet. Iudicet nunc eruditus lector an ego autorem, quem interpretatus sum, coegerim ut quod volui diceret, & non quod ille

voluit

voluit interpretatus sim? Superest peccatum tertium, in quo nimis prodit inscitiam suam Serarius, eadem semper oberrans chorda, & illud pro confesso sumens, quod est τὸ κενώμαρον. Nam si de duabus sermo est, optime vertit *pars altera*, cum ea vox usurpetur etiam de una duarum partium, & אַחַר tam alterum denotet quam alium. Quæ hinc, quæso, vafrities? quod si Hæssæorum sectam inuere voluisset Gorionides, dixisset, meo animo, partem tertiam potius quam partem aliam. Erat ergo pars una Saducæorum, & altera Phariseorum, quos populus sectabatur, & qui primi erant inter Iudæos. Ad hæc argumenta cur tacuisti, Serari? Nam triumphare non potes, nisi probaveris etiam populum secutum esse Hæssenos primos Iudæorum, quod certe in æternum non facies. Liquet ergo bene me reddidisse verba Gorionidis, & male a te reprehensum, qui prave vafreque, ne dicam imperite, ad tuam ipsius opinionem verba illa detorsisti.

28

C A P. IO.

*Quod duobus modis usurpetur vox Hasidim
apud Gorionis filium.*

DVobis modis usurpatur vocabulum Hasidim apud Gorionidem, late, anguste. Late sumitur cum alibi, tum fol. 11. col. 1. Vbi narrat Manaïen sacerdotem fratrem Iadduæ uxorem alienigenam, quam duxerat, expellere noluisse. *Et ideo*, inquit, *eiecerunt eum sacerdotes* החסידים *sancti* sive py וְהַחַסִּידִים & *integri*, *ne sacerdotio fungeretur Ierosolima.* Eodem significato utitur R. Jacob filius Haym, præfatione in Biblia Veneta, Danielem Bombergam appellans virum מחסידים

29

הַחַסִּידִים

ex piis Christianis. Nec aliter usupatur id vocabuli in libro articulorum fidei, quem R. Ioseph Albo composuit. Folio enim 27 ait, *Qui pii sunt in nationib. mundi, habent partem in seculo venturo.* Angustè sumitur fol. 49. col. 2. ubi Iudam Hessæum, de quo Iosephus cap. jud. lib. I. Cap 3 *יוסאן הן גנן*, ait fuisse ex præcipuis qui erant inter Hasidæos: & fol. 78. col. 2. memorat principes Hasidæorum; in quibus Manahemus collega Sammæi senis, quem Iosephus Hessæum appellat. Hæc duo loca me dubitare faciunt sitne sectæ ibi nomen an sodalitiij vel ordinis. Pro secta faciunt etymon & communis opinio: in qua & ego hætenus fui (nam non temerè ab ea recedendum.) Contra sectam & pro sodalitiio vel ordine facit, quòd Pharisei passim in libro Iuchas in Hasidæi vocentur. Quod certè non fieret si sectæ nomen esset. Fol. 35. col. 3. *Misit Iudam filium in omnes urbes Iudæa clam: qui diceret, Quis inter vos timens DOMINI, & quis DOMINI, ad me veniat: & congregati sunt ad illum cætus Hasidæorum manu valida & venerunt cum eo ad Matthathiam patrem ejus: Rursum fol. 36. col. 1. Egressus est Matthathias de munitiõibus suis, & filii ejus cum eo, & synagoga ex Hasidæis magna nimis.* His opponit ibidem *הפריצים* id est, transgressores, quos Sym. Psal. 17. *τους ἀσεβείας* vocat, & *החטאים* .i. peccatores, *τους ἀμαρτωλούς*. Sic in libro Iuchasin fol. 14. col. 2. *Tunc venit Iudæus et circumcidit Hasidim .i. Hasidæos.* Quibus in locis latè an strictè sumatur nomen Hasidim, adhuc me ignorare profiteor.

30

Chron. T. S. de Matthathia Hasamonæo 37. 1. Restituit cultum & præcepit et circumciderent oēs natos in diebus Philippi, qui non fuerant circumcisi propter decretum ejus.

C A P. II.

Plurimos Phariseos in libro Iuchasin Hasidæos dici.

Hasidæos

Hafidæorum sodalitiū, inquit Serarius, aliud est à duobus aliis, non alterum. Id partim amplectimur, partim rejicimus. Amplectimur sodalitiū Hafidæorum, rejicimus sodalitia Saducæorum & Pharisæorum. Nam inter sodalitiū & sectam magna diversitas est. Possunt enim ejusdem sodalitiū esse vel ordinis, qui tamen diversas sectas sequantur. Verbi gratia, Pharisæi ex ordine vel sodalitiū erant Hafidæorum, erant & Hessæi. De Pharisæis, quia hoc novum in auribus Serarii, nunc probare aggrediar. In prologo libri Iuchasin ait Abraham filius Samuel Salmanticensis, *Veritus etiam sum dicere liber Hafidæorum propter sapientes Hafidaos, qui memorentur hoc nomine, Iose filius Ioezer (aliās Ioazari) & R. Iose sacerdos, & R. Iuda filius Baba, & R. Iuda filius Ilai אלעאי, qui promotus fuit ab eo, & David rex & Ezra & Hellel & Baba filius Bura (hic erat discipulus Sannæi senis Pharisæi) & R. Aquiba, & Samuel parvus, & Simeon Hafidaus, cujus mentio in Thalmud, & similes. Ecce inter Hafidæos numerat Hellelem & Aquibam: quorum ille à Iosepho vocatur Pollio, & princeps erat Pharisæorum sub principatu Herodis magni, centum videlicet annis ante destructum templum secundum: alter nominatim ab Hieronymo inter Pharisæos recensetur, ut dubitare de eo nemo possit aut debeat. Nihil etiam dubium quin Iose filius Ioezer Pharisæus fuerit, cum ab Antigono traditiones acceperit Pharisæicas, ut habetur fol. 6. pag. 2. producta ætate usque ad Iannai regem, ut ibidem scriptum est. De aliis, Ezra & Davide exceptis, idem esto iudicium. R. Iose sacerdos Hafidæus appellatur, & fol. 62. ut etiam R. Iuda filius Baba, & R. Iuda Ilai. Rursum fol. 14. pag. 2. *Eleazar senex* אלהאזר Hafidaus אלהאזר: & fol. 26. R. *Isnael sacerdos magnus sapiens* & אלהאזר Hafidæus.*

31

Sunt ex Hafidim qui possunt edere signa & prodigia in mundo ut Honi הגמגול & Rabbenu Phinees filius Iair & R. Hanina filius Dotha (forte Dofa דוסא) & alii præterea, licet non pervenerint ad gradum prophetiæ omnino. Albo Serm. 3. cap. 10.

32

Contra fuerunt prophetæ qui nulla ediderunt miracula ut Ieremias Zacharias, Haggæus, Malachias.

33

Hafidæus: & Matthias filius Samuelis, qui pater erat fortibus in domo sanctuarii erat unus ex quindecim Hafidæis, qui præfecti erant sanctuario, & nescimus an fuerit sacerdos. Nam etiam Mardocheus, qui vocatur Phetabaja erat unus ex illis, qui præerat calamis sive cannis. Similiter Hafidæus R. Nehania, qui fodiebat foveas & puteos ascendentibus ad festa solennia, Regalim dicta, ex illis erat. Hæc habentur fol. 64. pag. 1. Nicanor quoque vocatur מן החסידים vir

Joseph Albon libro Articulorum fidei, החסידים sunt lapides qui credunt. Nam sapientia ducit in manus חסידות sanctitatis fol. 2. pa. 1. R. Abraham

חסיד הברוש sanctus se-

34

paratus ex lagenibus Ieropolymæ Benjamin Itinerario pag. 46. in veis. Ariz.

Hafidæus, vel, si mavis, ex Hafidæis, pag. 2. ubi & illud, *Hafidai sunt sapientes.* Sic in libro articulorum (fundamentorum alii) fidei, qui Ebraicè עקרים appellantur, *sancti sunt sapientes quia sapientia nos adducit in manus sanctitatis.* Sancti, id est, חסידים & sanctitas חסידות סגולה. Alibi est *Hafidai sunt sapientes extra omnem controversiam.* Ebraice בוראי quod in confesso est proprie. Sed fol. 106. legimus, *Samuel Anana non erat sapiens magnus, sed erat Hafidæus magnus.* Rursum fol. 69. pag. 2. *Abba sacerdos Hafidæus, qui custodiebat opes viduarum inter nummos suos* Cabbala Hafidæi non est alia quàm ea quam Abraham Davidis filius composuit. Ergo & is vocatur החסיד סגולה aut Hafidæus Idem nomen absolute usurpatur de Iuda filio Ilai, & de Iuda filio Baba. Vide Iuchasin fol. 41. pag. 2. R. Salomo interpretatur חסידים dicens significare eos qui prompti sunt ad obeunda iussu Dei, id est, זריזים למצות. Vide commentarium in Aboth. fol. 4. pag. 1. In Iuchasin fol. 105. pag. 2. Rab Hona & Rab Hefda ex Hafidæis Babylonix, & ex Hafidæis Israel. Rursum fol. 2. *Non vocatur basid, nisi qui non peccavit omnibus diebus suis מעקרו à radice sua, sive à fundamento suo.* Nam עקר fundamentum, id est, יסוד. Ita R. David explicat. Et, *Dignitas sancti est supra timentem cali. i. Dei.* Et, *Erras erat sanctus valde & mitis sive mansuetus.* R.

Salomo,

Salomo, *populus terra non vocatur hasid, sed timens peccati vel timens cali, id est religiosus: Et, Plus est pium esse quam religiosum. pium id est hasid. Fol. 13. Hellepsi sanctus, sive mansuetus aut mitis, discipulus erat ipsius Ezra. Et alibi, Iuda filius Ilai, cum ei daretur lac caprinum, quod agrè suspuria duceret è corde suo (nam pulmo læsus erat), habebat capram ligatam ad spondam lecti: in quo peccavit secundum opinionem sociorum ejus, qui non alunt bestiam subtilem. Erat autem hasid, & de illo accipi debet, ut & de Iuda ben Baba, cū legimus בחסיד אחר factum sancti cujusdam. Nunquam certè in vita sua peccavit, nisi in hac re sola. His adde quod habetur fol. 65. *populus terra*, id est vulgus promiscuum non est hasid, id est sanctus sive pius. Cujus dicti hæc sententia esse videtur, inter Hasidæos aut eos qui peculiariter sancti nominantur nullos esse ex plebe infima, quæ per populum terræ significatur. Nec illud omittendum, *Lex profecta à Mose domino prophetarum. Inde pervenit à sapientie & sancto (hasid) ad sapientem & sanctum usque ad lumen mundi qui est Rabbenu Haccados.* Joseph Albo in libro יַעֲבָרִים .i. articulorum aut fundamentorum fidei Sancti licet non sint propheta, tamen mutant naturam precibus suis, aut mutatur ea propter ipsos, quia ecce Hananias, Misael & Asarias projecti fuerunt in ignem, & non sunt adusti. Sic R. Hanina filius Dose & R. Phinees filius Iair innovarunt in mundo res mutando naturam ejus & consuetudinem. Ex his duo erui possunt. Primùm illud quod initio dixi, plurimos Phariseos simul etiam Hasidæos fuisse: deinde epitheton Hasid tribui certis sapientibus, sive ii societate inter se devincti fuerint, sive non. Nam nihil mihi hac de re constat. Nusquam enim adhuc legi, quod meminerim, חֲבֵרַת חֲסִידִים, id est societas Hasidæorum. Iam verò cū principes habuerint,*

35

Populus terra nō dat operam legi ut Hasid. Nam non solo pane vivit homo, sed eo quod exiit ex ore Dei. Pius autē non est nisi qui sibi benefacit. Sibi autem benefacit qui studet legi. Manahem fol. 69. col 4. Vide Respon. ad Minerval ca. 14 Quid חסידות proprie רוחק 133

36

1. & 2. Vide sodes. Timor peccati adducit nos ad pietatem לירי חסידות

videtur fuisse inter eos aliqua societas. *Quocirca* *תענה*. Satius est suspendere iudicium, quam temerè aliquid affirmare.

C A P. 12.

Quaedam de ritibus ac disciplina Hasidæorum.

HAsidæus Chaldaice diceretur, חסיד, itidem ut Pharisæus in ea lingua פרושי dicitur. Sed Ebræi dicunt חסיד Hasid & פרוש Pharus: unde Hasidim Hasidæi, ut פרושים Pharisei. Hasidæi novem horas tribuebant orationi, cum alii tres tantum ei darent. In Iuchasin fol. 62. De R. Iose filio Mesullam dixerunt quod esset congregatio sancta, fuitque ante tempus Ribbi. Vocatur autem congregatio sancta, ut quidam volunt, quia laborabant in lege hieme, astate, & cum opus facerent; ut alii censent, quia tribuebant diem in tres partes: quarum unam dabant precationi, alteram legi, tertiam operi: sed sancti priores (aliàs, Hasidæi) novem horas tribuebant precationi. Quotidie hostiam pro delicto immolabant præterquam postridie dici בסורים. Hæc hostia dicebatur אשם חסידים delictum Hasidæorum. In eodem libro. fol. 19. pag. 2. in extremo, Baba filius Buta Hasidæus erat, & sponte obtulit hostiam pro delicto, quam offerre tenebantur quotidie uno die excepto, qui post diem בסורים expiationum: & hæc hostia vocatur delictum Hasidæorum. Cogitatione hominem peccare credebant. R. David Ies. 58. 13. Dixerunt, verbum quod quis loquitur vetitum est, cogitatio autem licita: nihilominus Hasidæi custodiebant se etiam à cogitatione. Voluntas eorum non erat absque voluntate cæli. id est Dei, juxta factum Hasidæi illius, de quo narratio extat in tractatu de Sabbatho. Decem res illis peculiæ erant. 1. Non attollere oculos ultra de-

eum cubitos. 2. Non incedere reſecto capite 3. Stabilire
 tres reſectiones. 4. Diſponere cor ſuum ad precationem.
 5. Non reſpicere ad latera, vult dicere, alterutrum latus.
 6. Circuire ne moleſtiâ cœtum afficerent. 7. Non edere
 in conviviis potentum. 8. Si quem ad iram provocave-
 rant, ſtatim eum placare. 9. Vocem dulcem habere &
 deſcendere vel dimittere ſe ad interpretationem legis.
 10. aſſueſcere iis filis quæ ציצית vocantur, & philacteriis,
 quæ Thephillin dicunt. Erant autem laminæ vel mem-
 branulæ, quæ fronti aut brachiis alligabantur. Fol. 104.
 pag. 1. lectum, *Rab non erigebat oculos ſuos ultra 4. cubitos,*
 nempe ex diſciplina ſanctorum Haſidæorum. Fol. 94.
 pag. 2. משנת חסידים videtur eſſe deuterofis Haſidæo-
 rum, quæ eſt ſecunda lex, quam Miſna vocant. Sic in
 libro Aboth Cracoviæ impreſſo citatur fol. 64. pag.
 2. & alibi ספר חסידים qui eſt liber piorum vel Haſidæo-
 rum: quem nondum videre mihi contigit. Iucha. fol.
 47. pag. 2. *Haſidæi priores caſtigabantur ante mortem colico*
morbo 10. aut 20. diebus, quò ſic abſtexiſ omnibus puri mundi-
que ingrederentur alteram vitam. Addam pro corollario.
 Apud Gorionidem fol. 34. col. 2. *omnes ſapientes &*
Haſidæi, qui inter eos erant, fugiebant ex urbe. Iosephus hîc
 habet, *Pontifices & Pharifæorum nobiliſſimi.* Capt. Iud.
 lib. 2. cap. 17.

399

A D D E N D A.

Qui vult eſſe pius חסיד ſtabilire præceptum ne ניקים
 lædat neq; ipſe neq; pecunia ipſius hominem. In com-
 ment. ſuper Aboth, fol. 24. pag. 2. Haſidæi antiqui di-
 cebant, Remitte & condona iis qui vexant me: Liber
 Muſar 28. 2. Primi Haſidæi differebant preces ſuas ad
 horam unam ut interea præpararent cor ſuum ad Deum

benedictum, sicut dicitur Beati qui sedent in domo tua
 adhuc laudant te Selah. In comment. super lib. Aboth
 fol. 24. pag. 2. Hasidæi primi dicebant. Remitte & con-
 dona omnibus qui vexant nos. Hasidæi primi ordina-
 runt ut his noctibus homines surgerent ad precandum
 Deum usque ad lucem diei. Intelligent autem noctes
 à primo mensis Elul usq; ad diem expiationum. Sopher
 Musar 62. 1. Primi Hasidæi tempore coitus educebant
 muscas & culices cæteraque animalia. Ibid. 78. 1. cap. 6.
 Vide præcedentia Primi Hasidæi commiscebant cogita-
 tiones suas cum superioribus & trahebant lucem celsam
 ad inferiora 80. 2. & 81. 1. Primi pii exercebant se in re-
 bus sabbathi per se: alius lingua fundebat ad sabbathum:
 alius coquebat carnem, alius saliebat eum &c. Liber Mu-
 sar 90. 1. Vide sequentia. Hasidæi viri operis sectantur
 præcepta & stabiliunt ea, & si non possunt sapere in loco
 ubi habitant, eunt ex illo loco ad alium locum liber
 Musar 120. 1. Hasidæi primi solliciti erant ut indicarent
 unumquemque זנית לכה lance æquitatis, etiam si vide-
 rent eum facientem aliquid in quo videretur peccare
 129. 1. Hasidæus quidam cum in forum (לפוריא aut ve-
 hiculum) ascenderet, dicere solitus est. Remitte &
 condona omnibus qui me vexant. סמג 8. 4. Gerund.
 Gen. 25. 16. Dicit R. Iuda filius Ilai. Hasidæi priores ca-
 stigabantur morbo colico &c. R. Iuda dicit, omnis de
 quo dicitur expiravit גזעיה obiit ex morbo colico. In
 lib. רחוק 30. 2. Hasidæi priores tardabant ad horam
 unam quo præpararent cor suum ad Deum. Vide
 & 51. 13. separabant se a septuaginta portis è portis
 liciti eo quod timerent portam unam è portis vetiti:
 רחוק 64. 1. æstimabant res prout spirituales erant,
 non corporales 67. 1. In mensa de lege sermo erat,
 & da-

& dabant ex ea pauperibus. Ibid. Hasidæi priores judicabant omnem hominem lance æquitatum &c. 94. 1. חסידים הראשונים precantur & non redeunt חנם inanes. Manahem 122. 1. Hasidæi primi ordinabant הצבורית cum venirent ad petendum aliquid à Deo, donec attigisset tempus beneplaciti. Manah. 215. 4.

Finis libri primi.

I. D R V S I I
D E
T R I B V S S E C T I S
I V D Æ O R V M,

L I B. I I.

Qui de Pharisæis.

C A P V T P R I M U M.

De scriptura nominis Pharisæus.

Pharisæus Græce φαρισαῖος καὶ φαρισαῖος. Vtrumque legitur apud Suidam. Sed φαρισαῖος in raro usu: φαρισαῖος nusquam non occurrit. Forma hæc nominis Syriaca est, non Ebraica. Nam Ebræi dicunt פרוש, & in numero multitudinis פרושים: unde esset prisca consuetudine legendi Pharufæi. Antiqui enim scæva nudum sæpe per (a) exprimebant: Sic ex Syriaco פרושי factum φαρισαῖος, unde Pharisæus. Inveni etiam apud Iustinum & alios φαρισσαῖος, cum duplici σ in medio, quod non adeo placet. Scire licet nomina, quæ in novo fœdere, ferme Chaldaica vel Syriaca esse, quale Messias, quod efferunt

efferrunt משיח: Nam ex Ebraeo משיח esset potius Messias, unica s, & cum (a) in principio. משיח Messias, ut דבורה Debhora. Quo referri debet Habbacuc, quod nunc scribunt קוקקק, id est Habbaccuc.

C A P. 2.

De nominis ejusdem etymo.

41 **E**Tymon nominis alii aliunde petunt, ac sunt in universum hac de re sententiæ quatuor. Prima est veterum nonnullorum qui Phariseos divisos interpretantur, videlicet à voce Phares quæ divisionem significat. Epiphanius *Φαρισαιοὶ διὰ τὸ ἀφορισμένους εἶναι αὐτοὺς ἀπὸ τῶν ἄλλων. Φάρες γὰρ κατὰ τὴν ἑβραϊκὰ ἐρμηνεύεται ἀφορισμός.* His consecutanea dicunt Origenes Matth. 23. Damascenus de hæresibus. Ambrosius lib. 3. in Lucam. Verba Origenis Latina sunt, *Interpretantur Pharisei secundum nomen Phares divisi, qui seipso a ceteris dividerunt. Phares enim dicitur Ebraica lingua divisio.* Nescio an eodem respexerit Theophylactus cum interpretatur *ἀποκεκομμένω* Matth. 3. pag. 13. edit. Rom. *ἔδoκουν γὰρ, inquit, ἐν τῷ βίῳ καὶ τῇ γνώσει ἀποκεκόφθαι ἢ ὑπερέχον τῶν ἄλλων.* Et Suidas ita scribens, *Φάρες γὰρ κατὰ τὴν ἑβραϊκὰ γλῶσσαν, ἀφορισμός ἐρμηνεύεται ἢ διακοπή.* Hos refellit scriptura Ebraica. Nam Phares ultimam habet s, Sade, cum Pharus & Pharis, unde Pharisei, per s, Sin in ultima scribatur. Secunda est eorum qui a שרש deducunt, quando habet significationem explicandi vel explanandi, ac dictos ita volunt, quod eorum vita omnium oculis esset conspicua & quasi explicata, ut qui laudes appetent hominum & nihil non facerent ut viderentur ab iis. Consule Franciscum Forsterium Ies. 1. pag. 17. & Ioh. Forste-

41
Pharisei à
Judæis divi-
si propter
quasdam
observatio-
nes super-
fluas nomē
quoque à
dissidio
susceperunt.
Hieron. ad
Luciferian.
cap. 3.

42
Hoc cry-
mon isum
meretur non
refutatio-
nem.

Forsterum in Dictionario Ebraico: à quo Forerius hanc sententiam didicisse videtur; quæ hodie paucos approbatores habet, nec mihi scullo modo probat. Tertia nomen ab eodem verbo deducitur quatenus signi exponere sive interpretari aliquid. Cuius fit mandæ locus Gotionidis à me olim laudatus, *Hii sunt Pharisei qui legem populo errant*: & Ioseph. lib. 1. capt. Iud. cap. 4. ubi ait Phariseos præter alios peritiùs legem exponere. Nec obstat forma participii passivi, cum huiusmodi participia, quando nominascunt, interdum actionem denotent. Vide sodes Observ. meas lib. 1. cap. 2. Possent etiam scribi * פרוש ad instar * פרוש occisor, interfector; פרוש oppressor, פרוש redemptor: Contra adferri potest quod expositor sive interpres usitatè dicitur פרוש in conjugatione secunda quam vocant Piel: tum etiam illud non omnes Phariseos fuisse legis interpretes. Nam id manus volunt Scribarum proprium fuisse, qui tantum pars erant Phariseorum, hoc est μέρος των Φαρισαίων. ut habetur Act. 23. 8. Ut ut sit, rectius sentiunt, meo iudicio, qui à separando ita dictos censent. Quo fortè respexit Apostolus Rom. 7. 1. cum ait ἀφωρισμένους εἰς ἀγγελίαν. Nam antè fuerat ἀφωρισμένους εἰς τὸν νόμον, segregatus ad studium legis, hoc est Phariseus. Sed de hac re aliter.

*Pharoseh
Katol.

43

C A P. 3.

Cur a separando dicti.

licet separati essent ad studium legis, & Deo peculiari-
ter consecrati & quasi devoti, quæ res Chaldaicè
כְּתוּבֵי אֱלֹהִים dicitur; tamen inde dumtaxat nomen non ac-
ceperunt. Nam quia separati ab alijs; sive ut est apud

K

Hiero,

Hiero. Matth. 22. divisi erant à populo, ideò potiùs appellati sunt Pharisei. Separati autem erant, aut saltem videri volebant, ab aliis, primum vitæ munditiâ. Autod Lexici Thalmudici, quod Aruch vocatur, פרוש דין שפרוש עיניו מכל טומאה וכן מאכל טמא ועם הארץ אינו מדקדק במאכל. i. Phariseus dicitur qui se separat ab omnibus immunditiis, & a cibo polluta, & populo terra, qui de cibo non subtiliter discernit. Deinde dignitate ac sanctitate. Ioseph. Albo in libro articulorum fidei, quem attendimus accepti à Cl. Fran. Gomaro Theologo, cap. 28. Homines divisi ab aliis dignitate ac sanctitate vocantur Pharisei. Vbi nos posuimus sanctitate, potes vertere; pietate: & nota in Ebraeo esse פרושים אבותיהם, unde Hasidai. Tertiò separati erant ad vitæ genus purissimum & accuratissimum, & ad mandata legis. Suidas, φαρισαῖοι δι' ἐπισημοῦ ἡρώδου ἀφ' ἑσπερίων ἐλαμπροῖ. ὡς δὲ τὸ μὲν εἶναι καὶ ἀφορῆς ἐν ἑαυτοῖς τῶν ἄλλων ἀπασιτων, εἰς τὸ τὸ καθαρωτάτων τῶ βίῃ ἐκείνη ἐπέσπον, ἔ εἰς τὰ τῶ νόμου ἐντάλαματε. Quartò divisi erant ab aliis habitu. Nam habebant peculiare vestes quibus à vulgò distinguebantur, ut hodie monachi nostri. Nicolaus Brabantinus, Matth. 9., Sciendum quòd Pharisei, in populo Iudeorum reputabantur religiosi, unde etiam habitu & aliis quodummodo distincti erant, ut videbitur inferius, R. David. Sophthal. ad verba illa, qui induunt vestem peregrinam. in hunc modum scribit, sunt qui exponant de hominibus qui ostendunt seipso sanctos & pios (Ebraicè פרושים וחסידים) & induunt vestes peregrinas, que non sunt similes vestibus reliqui populi, quò agnoscantur vestibus suis quòd sint sancti & pii: interim via ipsorum male sunt. Quidam addunt, & à vitæ sive moribus huius seculi. Elias in vocabulario suo, quem Thesbitem inscripsit, adjectum est פרוש, cuius pluralis פרושים Pharisai, sic dicti quòd separati essent a vitis huius seculi. Noyè

autem

[Vnde illud,

בגדי עם
הארץ

45

מדרס

לפרושים

vestes popu

li terræ cal-

catur à san-

ctis: memi-

nit Gerund.

in Levit.

201.1 In li-

bro Musar,

cap. 13. de:

hypocritis.

Adhæc in-

duunt vestes

ut vestes

Pharisæorū

quo sic ho-

autem Augustinus, *Primarii quidam erant & q. ad nobilitatem Iudaicam segregati, quæ dicebantur Pharisei.* Vide libellum meum de Hasidæis. Hem, poenè exciderat. Non solum peculiâres vestes habebant sed etiam vulgi vestitum abominabantur. Unde illud פרושים בפרושים *vestes populi terræ conculcatio sunt Phariseorum.* Vide Iuchasin fol. 22. pag. 2. & Gerund. Levit. 19. 2.

mines maior rem significã ponant in illis &c. fol. 108. pag. 1.

46

C A P. 4.

An Pharisei dici possint Pharisim.

PAPISTA quidam, hoc est socius Serarii, unus ex veteratoribus. Erasmo mastyx, qui nostra memoria corrumpit (correxisset volebam dicere) Hieronymum, Matth. 22. pro eo quod in textu Pharisei, in margine posuit פרושים. Quæro an bene? Et sciendum Phariseos פרושים rectè dici, non פרוצים quod ferè semper in vitio ponitur, ut Psal. 19. ubi Hiero. *latronis Sym. פרוצים.* Similiter Jerem. 7. 11. פרוצים מרת פרוצים idem Hiero. *spelunca latronum,* & ante illum Lxx. *αρχαίων ληστῶν*: quomodo locus iste citatur Matth. 21. Gorionides quoque Ezeçiam illum quem Herodes occidit, appellat פרוצים שר fol. 63. col. 2. & Iosephus eandem historiam referens *ἀρχαίων*, id est principem latronum Orig. Iuda. lib. 14. cap. 17. Apud eundem פרוצים & פרוצים opponuntur fol. 35. col. 3. & 36. col. 1. Rursum פרוצים Ezech. 18, Hieron. *latronem.* Sed Aquilæ secunda editio, *peccatorem.* Sym. *transgressorem,* id est פרוצים: Lxx. & Theodotio, *pestilentem,* id est, *λοιμῶν.* Non ergo magis possunt dici Pharisei, Pharisim, quàm Hæssenià Serario Hæssonim vocantur, quæ vox novarum rerum cupidus denotat. Tales certè non erant Hæssæi, ut suo loco videbimus.

Pharisei ridebatur à populo terræ. Videre spon ad Michæval Serarii pag. 85 & comment. super] Aboth 2.9.2. Dicit R. aquiba. Quæ etiam populus terræ, dicebã, Quis det mihi discipulum sapientis, mox

47

dicem eum ut asinus qui ossa frangit rogis quam canis.

C. A. P. 5.

De vario usu nominis פרושה.

47.

48.

פרושה non tantum significat Phariseum, ut dictum est, sed etiam in genere quemvis sanctum aut purum, Itaque legimus in Iohasin fol. 139. pag. 2. de Hæssenis; *Docent eos baptizare ut assuescant esse sancti aut puri.* Hesychius. Φαρισαῖος, ἀφωστουμένος, ἁγνός, ἀκαθάρτος; separatus, divisus, purus. Rursum autor Iohasin sive Iuhasin fol. 140. de iisdem, *inveniuntur inter eos qui futura predicunt & hoc propter puritatem eorum & sanctitatem eorum.* Sumitur etiam pro monacho aut heremita. Qui sic melius vocantur quam בזמרים, quod autor Iuchasin pro sacerdote usurpat; ut cum Augustinum vocat הנדור הבורח sacerdotem magnum, innuens eum episcopum fuisse. Hinc פרושה monacha vel monialis fol. 144. de matre Merlini Angli, quem ait multos libros scripsisse. Verba sunt, *In diebus Leonis erat sapiens magnus Merlinus in Anglia, quem dicunt fuisse filium dæmonis, sed mater ejus erat filia regis monacha. Is composuit multos libros.* Ebraice פרושה Pharisea, ut si dicas sanctimonialis. Nam פרושה sancta & פרושה sanctitas, sanctimonia vita. Notum illud Aquibæ בזמרים סגא לפרושה vota sepes sunt sanctæ vitæ. Fol. 136. Rhea Sylvia Vestæ sacerdos eadem de causa dicitur פרושה, quæ se Marte gravidam confitebatur. Anno 38. Ozia, inquit autor libri Abraham Zachuth, *Amulius expulit fratrem suum maximum natu, & occidit filium fratris sui; & filiam ejus fecit Vestæ sacerdotem, qua scortata peperit Remum & Romulum.* פרושה ergo virgo vestalis.

* Incubi, Cambdenus de Mariduno Walliæ opido. In hac natus est Merlinus incubi. E. qui vaticinia imo mera Orestis somnia Britannis effluxit. Unde in hac insula vates celeberrimus audit pag. 499.

...
 ... C A P I T U L U M 6
 ... An Pharisæi successerint in locum Nazaræorum ...

49

Nazaræos vocant Latini, quos Ebraei נזירים Nazirim;
 Græci propius ad scripturam ναζαρησ appellat. Hi
 appellati quoque à sepatando. Sane נזיר Niphath eam
 significationem habet cum sit alibi, tum Hof. 9. 10. Indè
 נזיר quod Sym. reddit Exod. 29. 6. ἀφόρισμα: alius נז
 אגיון. Quinta quoque habet ἀφόρισμα Psal. 132. 18: &
 Aquila Levit. 21. 12 ubi Symmachus ἀφαιρον. Theo-
 dotio ναζαρ. Sed in loco Davidis Lxx. τὸ ἀγίασμα & Sym.
 ὁ ἀγίασμος. R. Salomo אגיון בלל מוקום אלא פרישה
 Quorum verborum hic sensus est, verbum נזיר ubique
 significationem habet sepatandi, idem videlicet denotans
 quod פריש. Ergo נזיר separatus, Naziræus, sanctus. Elias
 Thebæite, *Pharisæi dicti quod separati essent à moribus hu-*
jus sæculi, quales olim erant Naziræi. Caterum omne Nazir
Chaldaicè redditur נזירה & non פריש. Quod postremum
verum non est. Nam Gen. 49. 16. pro Nazir est Pharisæa
in Onkelo. Sic enim certe locum interpretatur לגברא
פרישא דאחוהי super virum qui separatus est à fratribus suis.
 Nazaræi enim voto sepatati erant ab aliis ad tempus. Li-
 cet etiam, vertete *qui sanctus erat inter fratres suos.* Siqui-
 dem נזירים sancti, אגיון: quos Senes transferunt in ἀγίασ-
 μα id est, sanctificatos. Quæ dixi occasionem præbu-
 erunt nonnullis opinandi; quod etiam in litteras retu-
 lerunt, Pharisæos veteribus Nazaræis successisse. Forerius
 diserte, *Hoc pro comperto habeo, teste etiam * R. Salomone,*
quod Pharisæi in locum Nazaræorum successerunt. Hic duo
 consideranda sunt, doctrina & ritus. Si doctrinam spec-
 tes, defendi potest. Nam eadem erat Nazaræorum &

Vide Ge2-
 rund. Levit.
 201. 1. ubi
 Nazir voca-
 tur קדוש
 quod idem
 esse ait cum
 פריש.
 50

* Vide iñ
 addendis.

Prophetarum doctrina. Nec alia Phariseorum, nisi quod
 47 appendices quasdam legi addiderunt. Si verò ritus con-
 sideres, nullo modo dici possunt successisse Nazireis, cum
 horum ritus diversi essent à ritibus Phariseorum, qui
 neque somno tondentur, neque à sacra & vino abste-
 51 nebant; nisi qui sese ex voto ad tempus, quod ipsi sponte
 sibi præscripserant, à communi usu vivendi separabant.
 Hoc votum Apostolus Paulus, qui secta Phariseus erat,
 cum aliis quatuor solvissè legitur, Act. 21. 24. *bona est*

C. A. P. 7.

Quando primum ceperint Pharisæi.

Hic duo in quæstionem veniunt secta & nomen.
 Quin secta vetustissima fuerit nullus dubitò. Nam
 à tempore Antigoni Sochæi secta fuisse videtur, cum
 Saducæi à sapientibus aliam sectam in Ecclesia constitu-
 10 isserit, hæresinque introduxissent. Quanquam Bergen-
 sis episcopus additi. in caput quintum Zachariæ prophæ-
 15 tæ, *Secta Pharisæica*, inquit, *oriri cœpit post tempora Mac-*
chabeorum. De nomine alia res est. Nam ut demus sub
 principatu Ionathæ fuisse tres sectas, non tamen ex eo
 sequitur sapientes tunc vocatos fuisse Phariseos. Forte
 20 an enim per prolepsin ita eos appellat Iosephus. Nihil
 affirmo. Chronicon templi secundi, fol. 40. col. 1. editi
 Venetæ, *Temporibus Alexandri Iannæi sapientes vocabantur*
 25 *Pharisæi*. Dicit vocabantur, non cœperunt vocari. Hinc
 ergo eruiimus nomen hoc non ad eò recens esse. Si quis
 antiquius esse statuatur, nolim cum eo contentionis funem
 ducere propterea. Quæ in libello de Hæsidæis hac de re
 30 scripsi, non repeto. Lector illic inveniet verba mea, vel
 apud Serarium. Iudicium Foreris extat in commentariis

ipſus Jeſu. *Nomen autem Phariſæorum neotericum erat & Syriacum. Quod Syriacum ſit, antea probatum eſt. Neotericum eſſe negat Serarius. Ergo ei res cum Eoregio, non mecum; qui nullam certam de his habeo ſententiam. Si quid ſcripſi, ex aliorum ſenſu ſcripſi. Id mihi non debet fraudi eſſe cui hic hæret aqua.*

Cap. P. 8. *De duplici ortu Phariſæorum.*

Ridiculū eſt quod Serarius ſcribit de duplici ortu Phariſæorum, priorē ac poſteriore. *Prior, inquit, eſt à viris Synagoga magna quoad primum ſectæ initium: poſterior à Sammat & Hellel, quoad majorem progreſſum. De priorē primum. Si ſectæ initium habuit à viris illis, & Heſſæi extiterunt à multis retro ſeculis, igitur initio duæ tantum ſectæ fuerunt. Sed non urgeo hoc argumentum. Si ſectæ cœpit à Synagoga magna, ergo Simeon Juſtus, qui ei ſucceſſit, Phariſæus fuit. Ego non auſim hoc affirmare, nec tam antiquum ortum dare ſectæ. Porro traditiones ſuas referunt non ſolum ad viros ſynagoga illius, ſed etiam ad Prophetas, ipſumque adeo Moſen. Moſes, inquit, accepit à Sinai: ab eo Joſue, deinde Senes, tum propheta: ab iſtis viri ſynagoga magnæ, ab his Simeon Juſtus, deinde Antigonus, quo tempore exorta eſt primum hæreſis in populo Dei. De poſteriore quod ait niſitur auctoritate ſola Hieronymi, cujus locum mox excutiemus. Nam continet multa, quæ mihi quidem valde ſuſpecta ſunt. Primum enim Sammat & Hellel non ſectam, ſed duas familias conſtituerunt, quas vocant domum Hellel & domum Sammat: quarum ibi Hieron. mentionem facit. Deinde Scribæ ſine ulla dubitatione venuſtiores ſunt. Poſtremo, R. Aquiba non ſuſcepit*

54

cepit scholam Hellelis, sed Rabban Simeon filius Hellel, & Rabban Iohanan filius Zachai. ² Vixit enim certe Aquiba sub Adriano, & in bello Chozibæ perit, ut facile pornerit esse! Aquilæ profelyti magister, qui sub eodem floruit. Hoc quia Serarius negat, probandum est: Quanquam nullum hac de re dubium in historia Ebraica. Pudet pigetque in re manifesta tempus terere. Dabimus hoc Serario, quando me in hanc arenam protraxit. Etiam de inimico bene merendum est. Igitur Abraham Davidis filii Levita in Cabbala sua historica, *Et Aquiba erat caput academie post Rabban Gamliel, aetate altera post excidium.* Et post, *Adrianus ascendit in terram Israel, & cepit Bithher nano mensis Ab, anno 73. à destructo templo. Is affecit Israellem plaga magna, qualis non visa neq. audita fuit, in diebus Nabuzardan, neque in diebus Titi.* Et mox, *Occisus fuit R. Fleazar filius Samor: antea peccinarunt carnem ipsius R. Aquiba peccinibus ferreis. Omnia hæc evenerunt, & in bello Adriani propter indignationem ipsius Ben Chozibæ.* Abraham Zachuth Iuchasin fol. 34. *Aquiba filius Ioseph profelytus iustitie, maximus sapientum vixit annos 120. uxorem duxit adis tempore, & vixit usque dum subacta fuit Bithher, an. 52. post excidium adis, aut 73. iuxta AEtates mundi (liber est eius nominis). Moses autem Aegyptius ait eum fuisse armigerum Ben Chozibæ.* Et aliquam multa post, *Rabban Simeon filius Gamaliel occisus fuit in die destructionis templi. & R. Aquiba ferme 80. annis post eum fuit.* Ecce vixit post excidium templi, & sub Adriano. Res est non conjectura. Vident ergo Serarius, qui conjicit eum fuisse ex 80. discipulis Hillelis. Ne quid celem, vixit Hillelis & Sammæi tempore, aut paulò ante, Acabias quidam filius Mahellelis, cujus mentio in Iohas. fol. 30. pag. 1 & alibi.

55

55

CAP. 9.

Serarii hallucinatio. Rab Aquiba. Epiphanius correctus.

Aquibas, inquit Serarius, ante Christi ter salutarem ortum fuit, ut illo loco significat D. Hieronymus, & S. Epiphanius hæresi 16. & 33. Homo acutus non intellexit aut potius malè intellexit Hieronymum. Verba Hieron. sunt, *duas familias interpretantur Sammai & Hillel: ex quibus orti sunt Scribæ & Pharisei, quorum suscepit scholam Aquibas.* Ecce nihil minus significat Hiero. quàm quod eum significare vult Serarius. Siquidem Christus natus fuit anno Herodis 33. quo tempore adhuc Hillel vivebat. Eorum discipuli fuerunt Scribæ & Pharisei, quorum suscepit scholam Aquibas. Hoc defendi posset, nisi sequentia turbarent. Ego hic non excuso Hieronymum. Fucum ei fecit, quisquis hoc persuasit. Sane ita deceptus fuit à præceptore suo Iudæo. Sic ei persuasit Bosphorum dici דבבבב Abd. 20. quod proprie sonat in *Sepharad*. Nam ב est litera servilis. Epiphanii verba ex hæresi decima quinta nihil etiã tale significant. Sunt autem hæc, *δεύτερα ἢ εἰς τὸν διδάσκαλον αὐτῶν Ἀκιβᾶ ἔγω καὶ Λούμφρον ἢ Βαρκιβᾶν.* Hic latet ὑπελον ulcus. Nam legendum *ραβακιβᾶν*, vel certe *ραββι ακιβᾶν*, ut legitur hæresi 33. *δεύτερα ἢ τῶ καλκιδρῆ ραββιακιβᾶ.* Citat præterea locum ex hæresi 42. quem non concoquo. *τῶ ἢ ἀκιβᾶ καὶ παρὸ τῶν βαβυλωνικῶν ἀίχμαλωσιῶν γεγένηται.* Nam si vera hæc, tum alius fuit Aquibas autor secundæ Deuterosis: alius, inquam, ab eo quem Hieron. memorat, qui Aquilæ profelyti præceptor fuit. Hinc discēs Serarium non semper optima fide citare patres.

56

57

C A P. IO.

De Hellel & Sammai.

Hellel sive Hillel, id est הלל, quod nomen extat Ind. 12. 13. In manuscripto Hieronymi est *Hellei*, & in Glossa ordinaria *Helles*. Hellel, Helles: ut Ioseph Ioses. Mihi non dubium quin Hiero. scripserit Hellel. Sic enim antiqui legebant. הלל Hellel ut עמבואל Emmanuel. Idem perperam interpretatur profanum. Nam profanus הול dicitur per H. heth hellel potius laudem denotat. Sic הלל בוס הולל *πότηλον ὑμνήσεως*. הלל laus, ut דבר sermo. Sig. etiam laud vit. Hunc Iosephus Pollionem appellat, Vixit annos 120. Oriundus fuit à Babylonia: unde hellel Babylonius appellatur. Anno ætatis 40. venit in Iudæam ubi annis 40. continuis legi operam dedit, & totidem rexit Israelem. Cœpit præsidere centum annis ante templi excidium. Erat autem גשׂיָ id est princeps, cùm Sammai esset בית דין אב pater domus iudicii. Cùm primùm animum ad legem applicaret erat summe pauper, fratre Sobna, qui in re lauta erat, eum iuvare detrectante. Qui propterea nullam cum eo partem accepit. Patrem habuit ex tribu Benjamin, matrem ex tribu Iuda, è semine Davidis, quæ genus ducebat ex Sephatia filio Abital. Discipuli memorantur octoginta, quorum maximus Ionathan filius Vzielis, minimus R. Iohanan filius Zachari sacerdos. Qui etiam ei successit, ut Simeon filius, & Gamaliel senex qui occisus fuit in ipso excidio. Sammai id est, שמאי quod scribunt absque punctis שמאי, qui & Samæus & apud Iosephum Sameas senex. Nomen est Iudaicum, quod invenies 1. Paralip. 2. 45. Significatio ignota,

Dicunt Doctores, semper sit homo mansuervus ut Hellel & non iracundus ut Sammai, lib. Mu. far cap 14. ubi plura de his viris R. Osaias fili. Sammai Iuch. 8 4. 2. Vide מג ם 205. 2. 58.

ignota, quam in talibus frustra sæpe quærimus. Quis enim rationem reddat omnium nominum priorum? *זכור יצאנו*. Qui *זכור יצאנו*, id est, cœlestem interpretantur, ignorarunt veram ejus scripturam: qui dissipatorem, id est *דאכאדאסל*, nesciverunt nomina talia ducere originem a quiescentibus Lamed. Verbi gratia *רמי* impostor non est à *רמה*, sed à *רמה זבי*: Zachæus non à *זכר*, sed à *זבה* purus fuit, ut *קבי* Cannæus à *קנא* zelavit. Sic *שמיי* non potest esse à *שמה* quod proprie dissipare denotat. Intel ligens intelligit mentem meam. Male igitur Hieronymus, *Sammai & Hellel, non multo prius quam Dominus nasceretur orti sunt in Iudæa: quorum prior dissipator interpretatur, sequens prophanus; eo quod per traditiones deuteronomice suas legis præcepta dissiparint atque maculaverint, Sunt hæc folia farfari, & Nævii butubata.* Nam cum Dominus nasceretur, Hellel agebat annum circiter 110. Deinde ortus est non in Iudæa, sed Babylonia. Hellel iste natura mansuetus erat & humilis, ut Sammai *קברי* .i. iracundus & irritabilis: unde conijcio initium contentionis fuisse a Sammai. Quales magistri, tales erant eorum discipuli. Sane discipuli domus Sammai occidebant discipulos domus Hellel, & stabant contra eos pro anima sua. Quod relatum in Iuchasin fol. 19. pag. 2. Non ergo bona & sancta erat contentio, nec etiam in nomine DOMINI fiebat, nisi forte verum illud, *In nomine Domini fit omne malum.* Contendebant autem de tribus potissimum capitib. aut, ut alii, octodecim. Capite primo in tractu de Sabbatho, *non dissenserunt nisi de tribus rebus, Sed alibi, Octodecim res, de quibus contentio fuit inter domum Sammai & domum, Hellel, ne Elias quidem abolere posses.* Sammai, ut hoc reliquis adjiciam, prædixit Herodem regnaturum. Vide Gorionidem.

59

שמי tamen quidam à *שמי* deducunt. Vide Abêmelech Gen. 17. in principio, qui ait Iod in *שמי* esse pro littera geminata: & secundum R. Joseph Kimchi est *נוער rhoa* quod plene scriberetur *שמי* *Sameas* *tsi-* pulus Pol lionis id est Hellel. *Zo-* na. 167.

60

C A P. II.

Terphon. Hiero. emendatus.

61 **S**equitur in Hiero. Ies. 8. post Aquibam Meir: cui socii
 Scesit Iohannan filius Zachai, & post eum Eliezer, & per
 ordinem Delphon, & rursus Ioseph Galilæus, & usque ad cap-
 tivitatem Hierusalem Iosue. Meir ab Ebræis vocatur R.
 Meir מַעִיר / מַעִיר Maleigitur Mechir in manuscripto, & A-
 chir vel Machir in Gloss. Ordinaria. Successit Aquibæ,
 Cabbalista, ut quidam volunt, 33. Iohannan filius
 Zachai est is, qui Ebræis dicitur יוֹחָנָן בֶּן זַחַי: unde scri-
 bi posset Iohanan, unica N. In manuscripto est Io-
 hannas, & in Ordinaria Iohanna. Hic sub Vespasiano
 floruit, unde perspicui potest error hieronymi, qui
 eum Aquibæ postponit. Abraham Zachuth, *Rabban*
Iohanan Cabbalista fuit 30. & R. Iosue 31. R. Aquiba 32. &
R. Meir 33. & Rabbenu Haccados 34. Zachai est Zachæus
 quod nomen extat in Euangelio. Eliezer forte R. Eliezer
 filius Azariæ, cuius mentio in Iohasin fol. 22. pag. 1.
 Sed quis Delphon? In manuscripto, *Thelphon.* puto le-
 gendum Terphon, qui & Tarphon, & Τερφών. Si modo
 is est Terphon quicum Iustinus disputationem habuit.
 Certe tempora non repugnant. Sacerdos erat dives, qui
 amabat R. Aquibam sicut animam suam, & a quo etiam
 valde amabatur, Vnde dicebat

Phesisha
 44. 2.

הַפּוֹרֵשׁ מִמֶּךָ כְּפּוֹרֵשׁ מֵחַיִּיךָ

62 *Qui se separat à te ac si separaret se à vita sua.* In dubio
 est fueritne præceptor Aquibæ, an socius ejus. Rab A-
 ser ait socium fuisse, licet in Siphre vocetur magister sive
 præceptor ejus. Iosue, id est, יְהוֹשֻׁעַ / וְיֵהוֹשֻׁעַ Vtrum is de quo in
 Iohasin fol. 37? *In Denterosi, tractatu Suta. R. Iosua. vo-*
cavit

carvit Aquibam discipulum R. Iohanam filii Zachai licet esset discipulus discipuli ejus. An is qui contentiones exercuit cum Gamaliele labnita? cujus meminit commentarius in Aboth fol. 16. & Iohasin fol. 21. Mihi videtur fuisse Cabbalista trigessimus primus, unde perperam Aquibas ei antepositur. Sed in loco illo Hieronym. אֲדֵבּוּזָאֵס.

C A P. 12.

Quæsitum obiter de tribu Phariseorum.

OMitti posset hæc quæstio, nisi essent qui Phariseos pro magna parte ex tribu Simeon fuisse scriberent. Nam parseorum erant scribæ, quos ad tribum Simeonis refert R. Salomo, inquiens Gen. 49. 3. *Non sunt pauperes scribæ & docentes pueros nisi ex tribu Simeonis.* Cui assensum præbet Ionathan Chaldæus paraphrastes. ita scribens, *dividam tribum Simeonis ut sint scribæ docentes in synagoga Iacobæorum.* Nicolaus hæc R. Salomonis opinionem expressit per hæc verba, *Sed addunt Ebræi de dispersione Simeonis dicentes, non est pauper scriptor nec pedagogus nisi de Simeon. Hoc est dicere quod illi de tribu Simeon discurrebant per sortes ad quærendum victum* (ita legend. non virum) *scribendo vel pueros docendo, sicut clerici pauperes faciunt apud Christianos.* Notabis quòd ait; *pauperes scribæ.* Nam ita loquendo non negat quin alii non pauperes ex alia tribu fuerint. Sanè quidem ex tribu Iuda scribas etiam fuisse autor idem Ionathan Gen. 49 10. ubi eos סבירין appellat, quum usitatè ספרין dicantur. Verba sunt, *Neque scribæ docentes legem, de filiis filiorum ejus usque dum venerit rex Messias.* Mihi nulla dubitatio quin ex omni tribu fuerint scribæ, ut etiam Pharisei. Nam

63

Hellel Pharifæus patrem habuit ex tribu Benjamin, matrem ex tribu Iuda. Plurimi quoque inter Pharifæos sacerdotes erant, ut Terphon, Iosephus & alii. Ea causa mihi cur accedam Chryfostomo adseveranti per omnes tribus in duodecim partes disseminatos fuisse Pharifæos.

C A P. 13.

Νομικοὶ. Scribæ, Sapientes. Lectionarii.

Deuterotæ. Thalmudistæ.

Nομικὸς appellat vetus interpret legisperitos. Hos Euphianus distinguit a Scribis, quos *γραμματεῖς* & νομοδιδάκται vocat. Syrus confundit, dum, νομικὸν ספרא reudit. Est tamen ubi pro eo ponat בידע בימחא quod Latine legisperitum sonat. Vide Matth. 22. 35. Vtrumque iuvat locus qui est Luc 11. 45. Nam cum Christus dixisset Οὐαὶ ὑμῖν γραμματεῖς & Φαρισαῖοι ὑποκριταί, respondens quidam τῶ νομικῶν dixit ei, *Magister, quum hac dicis, etiam nos afficis injuria* Q. d. Non solum scribas & Pharifæos, sed etiam nos νομικὸς, id est, legisperitos. Ergo diversi aliquantum νομικοὶ à scribis. Quod firmat amplius ὁ σῶτηρ, cum ait καὶ τοῖς νομικοῖς ὕμιν: *Va vobis quoque legisperitis.* In libro Aboth. cap. 6. Dicit R. Iosephus filius Caspi quada[m] vice cum deambularem occurrit mihi homo quidam, cui, *quum me saluasset, salutem vicissim reddidi. Tum ille, Magister, unde oriundus es? respondi, ex urbe magna sapientum & scribarum.* Videtur Ierosolymam innuere. Habeo domi commentarium in eum librum, qui ex decem Rabbinis collectus est, in quibus R. Eliezer filius Nathan, & Moses filius Maimon, & Don Isahac Abarbenel. In eo sapientes vocantur בעלי משנה .i. Deuterotæ, & בעלי תלמוד id est Thalmudistæ, Scribæ autem מקרא quasi

quasi lectionarios dicas aut scripturarios vel textuarios. Nam מרמק textus Scripturæ. Ergo Scribæ textum enarrabant, cum sapientes, id est, Pharisei versarentur circa δειτεράσας & traditiones majorum, quibus plus tribuebant quam par erat. Non est prætereundum, quod Epiphanius in hæresi τ̄ γραμματέων scribit, οἵτινες ἤσαν, inquit, δευτερωταὶ τῶ νόμου, ὡς γραμματικῶ τινὰ Ἰησημῶν ὑφηγούμενοι, τὰ ἄλλα πράττοντες τ̄ Ἰσδαίων.

C A P. 14.

Phariseorum Dogmata.

Fato tribuunt omnia. Iosephus Orig. lib. 18. cap. 2. *περόσεδάι τε ἐμαρμένη τὰ πάντα αἰξίζοντες*, quod redditum ab interprete Gelenio, *fato quacunque geruntur tribuunt*. Fato & Deo. Rursus Iosephus capt. Iud. lib. 2. cap. 12. *ἐμαρμένη τε καὶ θεῷ περόσπίσαι πάντα*, id est interprete Rufino, *fato & Deo universa deputant*. Aliqua, non omnia. Idem Orig. lib. 13. cap. 9. *οἱ μὲν ἔν φαελαῖοι τινὰ καὶ ἔ πάντα ἐμαρμένης εἰναίλέγασιν*, id est, quædam non omnia fato tribuunt. Ecce à seipso dissidet. * Fatum autem appellat quod Ebræis למה dicitur id est, planeta vel astrum, quod sic agit ut tamen non cogat. Abraham Zachuth de Phariseis *Credunt Deum nosse siue curare omnes res, & astrum iuvare*. Iuvare ait, non cogere: recte sanè. Nam si cogeret quis locus libero arbitrio? Tamen dicunt הכל תלוי במהל, omnia pendent a fato. Quod Chaldaice lectum Cohel. 9. 2. in Thargum תלויא במהל כלל omnia pendent ab astris: quo sig. omnia sub imperio astrorum esse. Dicunt etiam nullam herbam esse in terra, quæ non habeat proprium מהל in calo. Dictio מהל etiam fortunam denotat, ut cum dicunt טוב מהל id est,

66.

* In tractatu de Sabbatho ארץ מהל לוישראל Israel non regitur à fato. Nam justitia & preces & meritum immutant astrū in bonum Albo, Serm. 4. c. 4. circa finem. Non est ulla herba inferi, quæ non habeat planetam superius Manai 48. l.

ἀγαθή.

ἀγαθὴ τύχη, sive, ut cum Seneca loquar, benignius astrum & fortunæ influentis donum. Quippe ἡτο propriè influxio, ὡς τὸ ἡτο fluxit videlicet. Id fortè movit Iosephum ut hanc sectam Stoicæ vicinam esse scriberet. Qua de re dicam alias, si Deus volet.

De libero arbitrio.

Fato ita tribuunt vel omnia vel aliqua, ut nihilominus homini non adimant liberum arbitrium, si ad bonum sive ad malum. Iosephus Orig. Iuda. lib. 18. cap. 2. ΟΥῆ τῆ ἀνθρωπείῃ τὸ βεβλόμενον ἔῃ αὐτῆς ὀρμῆς ἀφαιρῶνται. δοκῆσαν τῷ θεῷ κρᾶσιν γένεσθαι καὶ τῷ ἐκείνης βαλεῖν ἡρώ, καὶ τῷ ἀνθρώπων τῷ θελήσαντι προσχωρεῖν κατὰ ἀρετῆς ἢ κακίας. Item Halos. lib. 2. cap. 12. καὶ τὸ μὲν πρὸς τὴν τὰ δίκαια ἔ μὴ κατὰ τὸ πλεῖστον ὅτι τῶν ἀνθρώπων κῆσται. Vide quoque Orig. lib. 13. cap. 9. Abraham Zachuth. *Credunt planetam juvare, nihilominus relinquatur liberum arbitrium in manu hominis.* Id vocat הַרְחַקַּת electionem. Dicitur & הַרְחַקַּת potestas, licentia, ut in illo dicto Aquibæ Pharisæi, quod refertur in Aboth cap. 3. הַרְחַקַּת הַרְחַקַּת הַרְחַקַּת. Ad quem locum scholia Ebraica, *Licet homini facere id quod vult: & mox, Potestas sive facultas est in manu hominis: si vult, peccat; et si non vult, cohibetur, sicut scriptum est, ecce posui eorum se vitam & mortem, bonum & malum.* Hoc arbitrium à Deo juvari scribit R. David Psal. 119. 170. per hæc verba, *Deus liberat hominem à peccato. Nam licet dederit ei liberum arbitrium, sitamen rectus est, adjuvat eum in via bona.* Quo pertinet Apophthegma illud, *Qui venit ut se munde adjuvant eum.* Ioseph Albo scribit quosdam negare liberum arbitrium in homine, & in ea sententia esse partim astrologorum. Hoc scribit in libro fundamentorum sive articulo-

Zonaras de Pharisæis 189. Fatum esse docent, hoc tamen hominibus tribuentes ut illius impullus vincere possint, si serio renitentur. rursus 155. cum fatum affirmantem quædam in nostra esse pote-

68

stat ac fortuito advenire, nec omnia fieri necessario statuunt.

culorum, quos Iccarim appellat, sermone primo, capite nono. Vide, si vacas: nam agit ibi ex professo de hominis arbitrio.

De anima.

Constituentur animam immortalem esse; ac proinde non interire una cum corpore, quemadmodum Sadducæi dicebant. Iosephus Orig. lib. 18. cap. 2. Abraham Zachuth in libro Iohasin fol. 139. Lucas Evangelista Act. 23. 8. si modo πνεῦμα hîc est anima. Nam alii, nescio an melius, angelum & spiritum pro eodem accipiunt, nisi quod spiritus vocabulum latius patet. Cui firmando quod sequitur, Φαρισαῖοι ἡ ὁμολογῶσι τὰ ἀμφότερα. Sed hoc Theophylactus ita enarrat, ut dicat ἀμφότερα etiam de tribus usurpari. Consule Th. Beza in Annotat. ad hunc locum. Sequitur in Theophylacto, Οἱ δὲ γὰρ οὐκ εἶπεν ἀπερὸς λέγει κερύθηται κερύθηται ἀρχαῖων ἐ ἀλίων συγγραφαί. ἐκ τῶν γὰρ ἐ ἀίρεσις γεννῶνται. Quæ produxi propter vulgus litteratorum. Nam ignorant Apostolos & Evangelistas peculiarem dialectum habuisse, quam Hellenisticam vocamus: qua usi sunt post interpretes LXX. Aquila, Theodotio, Symmachus: item autores librorum Apocryphorum, omnesq; adeo Iudæi, qui Græco sermone aliquid conscribebant. Excipio Philonem, Iosephum & alios paucos. Frustra ergo vocat Apostolos ἀρχαῖων, id est, litterarum rudes & indoctos. Nam callebant optimè litteras divinas, edocti eas ab ipso Christo, qui triennium aut amplius cum eis versatus fuerat. Tali præceptore quis triennii spatio non maximos progressus faciat in literis? Sed quod ait, ἐκ τῶν γὰρ καὶ ἀίρεσις γεννῶνται, nimis quam verum est. Nam plerumq; sermè omnis hæresis ex ignoratione illius linguæ, quàm dixi. Nunc ad propositum. Constituentur

69

Zonaras

189. ἀθῶ

νασίαν τε

ταῖς ψυ-

χαῖς ὄπο-

νέμουσι,

ἡ δικαίω

σεις ἰσο-

χθονίης

ἰῶν βεβίω

μένων δο-

ξαζουσι:

animos im-

mortales &

sub terra

vitæ actæ

rationes

reddendas

esse censetis

70

tentur etiam iudicia animarum sub terris, fieri tum præmia cuique contingere ex virtutis aut malitiæ merito: & has perpetuis damnari carceribus, illis facilem esse ad vitam reditum. Verba sunt interpretis nuperi apud Iosephum, quæ habentur in loco quem modo citavimus. Abraham Zachuth, *Anima bona oblectant sese de operibus suis, & mala descendunt & non ascendunt.* Postrema verba Iosephi, quæ Græce leguntur τὰς ἡ παρ' ὧν τὸ ἀναβῆσθαι, innuunt animarum piarum μεταστάσιω sive migrationem de uno corpore in aliud, quam Græci μετεμψύχωσιw appellant. Clarè hanc adstruit Iosephus Halos. lib. 2. cap. 7 alias, 12. *Animam omnem quidem incorruptam esse, transire autem in alia corpora solas bonorum: improborum verò interminabili supplicio cruciari.* Quod dogma olim inter Iudæos viguisse duobus locis ex Evangelio probari potest. Vnus est Matth. 16. 14. alter Iohan. 9. 2.

71

De Angelis.

CRedunt angelos esse tam malos, quos dæmonas dicimus, quam bonos, qui Deo & piis ministrant. Illos appellant שדים Sedim: hos autem מלאכי השרת angelos ministerii. Vide Act. 13. 8. Saadias quidam ex illis doctoribus quos Gaonim nominant, opinatur humanam naturam angelica digniorem esse: in quo ipsum falli ac decipi puto. Nam inter homines honoratissimi & excellentissimi sunt ipsi prophætæ, qui tamen angelos adorant, ut Iosue, Zacharias, Daniel & alii. Ex his Iosue non solum præcidit ante angelum, sed etiam se vocat servum ejus. Adhæc legimus Psal. 8. *minuisti*, sive ut alii, *deficere fecisti eum paullo minus ab angelis.* Quanquam in Hieron. à Deo.

Quod se afflixerunt propter legem.

Liber mandatorum fol. 11. col. 4. Quum diem suum obiisset R. Eliezer, percutiebat se R. Aquila, donec sanguis efflueret in terram. Propter legem & propter præcepta faciebat hoc. Hæc ibi. Non solum jejunabant frequenter, sed etiam seipos verberabant misere, adeo ut sanguis efflueret, quod hodiæque faciunt nonnulli partem aliquam pietatis in eo collocantes.

De justitia coram Deo.

Quum nemo justus sit apud Deum, tamen dicunt eum, qui pleraque mandata observavit, licet in nonnullis transgrediatur, nihilominus justum esse apud Deum. Quibus oppones dictum illud, *Non justificabitur apud Deum ulla caro*: & illud, *maledictus qui non manserit in omnibus quæ scripta sunt in lege*: item quod iacob 2. 10. *Quisquis totam legem servaverit, offenderit autem in uno, omnibus tenetur*, sive ut vetus editio habet, *factus est omnium reus*. Ad huic locum Burgensis Addit. 1. *Notandum inquit, quod B. Iacobus hoc docet contra falsam doctrinam Phariseorum, qui legem divinam falso interpretantes communiter tenent, quod ille qui plura mandata communiter servat, & tamen in paucis transgreditur, nihilominus est justus apud Deum.*

72

De resurrectione.

Confitemur etiam resurrectionem corporum, quam nos resurrectionem carnis dicimus, carnem pro corpore sumentes. Abraham Zachuth, *postea resurgent in resurrectione*. dubito an ad malas animas, quarum ibi

73

M 2

mentio,

mentio, extendi possit. Dubitandi causa, quoniam in Ebraeo תחיה quæ vox propriè significat ἀναβίωσιν reviviscientiam, reditum sive resurrectionem ad vitam. Vnde filii resurrectionis vocantur Luc. 20. 36. id est, ἡοὶ ἀναβίωσις: quod Ebraicè diceretur בני תחיה. Quo pertinet & illud, *Resurrectio non est nisi justorum*, id est תחיה non תקומה, quæ omnium est. Sed confundi scias. Sunt autem

de resurrectione mortuorum tres opiniones. Una est eorum qui credunt omnes resurrecturos sive boni sive mali sint. Altera eorum qui de justis tantum hoc afferunt. Qua de re videndus R. David Psal. 104. 30. Idem Psal. 1. ad locum, *ideo non resurgent &c.* ita scribit. *Iusti post mortem suam resurgent, sed improbis non erit resurrectio: verum morietur anima ipsorum una cum corpore ipsorum.*

Hic est תקומה in fonte. Tertia tenet justos omnes & partem improborum resurrecturos. Libellus est qui inscribitur *Fides Iudeorum*. In eo scriptum habetur diserte: *ידמה שאין תחיה המתים אלא לכל הצדיקים ולקצת הרשעים videtur quod resurrecturi non sint nisi omnes iusti & quidam improbi*, In comm. super librum Aboth .i. patrum, fol. 53. *multi ex iis qui in pulvere dormiunt excitabuntur, non tamen omnes. Ideo dicit de mortuis quod resurrecturi sint. Nam statim in hora mortis decretum fit de ipso utrum rediturus sit & victurus in futurum:*

Hæc opinio
Pharisæorum
erat Pauli
2vo, liquet
ex Act. 24.
35. cæterum
ἀναβίωσις

וַעֲפָוֶה

Syre dicitur

קיי תא

דבמתא

Act. 24. 21.

& alibi

קומתא

דמן בית

74

מיתא Gall.

resurrection

d'entre les

morts. Nam

inter.

בית

C A P. 15.

Pharisæorum traditiones.

TRaditiones suas vocant תורה בעל הבה, id est, legem
Toretenus traditam & νόμον ἀγραφον, id est, legem non
scriptam, quam æquant legi scriptæ, utramque à Mose
in Sinai traditam fabulantes. Vocant etiam ἀγράφους

ἄγραφους

ἡ πρεσβυτέρων, & חכמים תלביב doctrinam acceptam à sa-
 pientibus & δευτερώσδς. Est autem δευτερώσις; quæ Ebraice
 תשומא dicitur: unde תשומא ייב עבדי qui & תשומא דעברותא,
 & verbum quo sæpe utuntur cùm dicunt תשומא דחכמים ונתן
 תשומא ידעו תשומא דאבותיהו, ἡτοι οἱ διδάσκαλοι ἡμῶν. Epipha-
 nius, αἱ τῶν πρεσβυτέρων παραδόσεις, δευτερώσδς τῶν πατέρων
 δαίσις λέγονται: seniorum traditiones dicuntur a Iudæis
 deuterofes. De his contendebant cum Phariseis Saducei
 nullam omnino legem præter scriptam recipientes. Io-
 sephus Orig. lib. 13. cap. 18: νῦν ἡ δηλωσα βύλομαι ὅτι νό-
 μιμα πολλὰ τιεῖ παραδῶσαν τῶ δήμῳ οἱ Φαρισαῖοι ἐκ πατέρων
 διαδοχῆς, ἀπερ οὐκ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωσέως νόμοις, καὶ διὰ
 τῆτο ταῦτο τὸ Σαδδουκαίων γένος ἐκβάλλει; λέγον ἐπεινα δεῖν ἡ-
 γεῖσθαι νόμιμα τὰ γεγραμμένα, τὰ δὲ ἐκ παραδόσεως μὴ τηρεῖν.
 Gorionides cap. 29. Ecce Pharisei dicebant servemus legem,
 quam tradiderunt patres nostri in manus nostras expositam
 per os sapientum, qui exposuerunt eam per traditionem. Et
 ecce Saducei dicebant, ne credamus neque audiamus ullam
 traditionem aut ullam expositionem præter legem Mosi solam.
 Harum traditionum meminit Hieronymus non semel,
 ut in comment. Iesa. 59: Contemntes legem Dei, &
 sequentes traditiones hominum, quas illi δευτερώσδς vocant.
 Et Ezech. 36: juxta Iudaicas fabulas, quas illi δευτερώσδς ap-
 pellant. Et epistola quæ ad Damasum, ne videremur ali-
 quid præterisse eorum quas Iudæi vocant δευτερώσδς, & in
 quibus universam scientiam ponunt. Et Matth. 22. Pharisei
 traditionum & observationum quas illi δευτερώσδς vocant,
 justitiam præferbant. Anselmus, cùm hunc locum de-
 scriberet; pro δευτερώσδς reposuit Deuteronomion. Ita
 inscribitur quintus librorum Mosi, quoniam in eo
 repetitur lex coram iis qui priorem in Sina monte non
 audiverant. Rursum Hiero. epist. ad Algasiam quæst. x.

75

76

Videntur igitur observationes Iudaicae apud imperitos & vilem plebeculam imaginem habere rationis humanaeque sapientiae: unde & doctores eorum σοφοί, hoc est sapientes, vocantur. Et si quando certis diebus traditiones suas exponunt discipulis suis, solent dicere οὐ σοφοί δευτεροῦσι, id est, sapientes docent traditiones.

De Sabbatho.

77 **O**Rigenes περὶ ἀρχῶν lib. 4. cap. 2. Traditiones proferrunt de Sabbatho, dicentes unum cuique locum suum reputari intra duo millia ulnarum. Alii vero, ex quibus est Dositheus Samaritanus, notant quidem huiusmodi expositiones, ipsi autem ridiculosus aliquid statuunt, quod unusquisque quo habitu, quo loco, qua positione in die Sabbathi fuerit inventus, ita usque ad vesperam debeat permanere, id est, vel sedens, ut sedeat tota die; vel si iacens, ut tota die iaceat. Sed & quod ait, non levare onus die Sabbathi, impossibile mihi videtur. Ex his enim ad fabulas i fuitas Iudeorum doctores devoluit sunt, dicentes non reputari onus, si calceamenta quis habeat sine clavis: onus vero esse si caligas quis cum clavis habuerit. Et si quidem supra unum humerum aliquid portaverit, onus iudicant: si vero supra utrumque, negabunt esse onus. Hic aliqua observanda. Primum caligas dicit calceamenta sive calceos, ut verus interpret Gen. 14. 27. usque ad corrigiam calige, id est ἕνδ: & Act. 12. 8. calcea te caligas tuas, τὰ σαυδάλια σου. Deinde Dositheum n. minat Samaritanum, qui alius est ab illo cuius mentio in Epiphanio: quem Genebrardus perperam cum Baithos confundit. Tertio ulnas vocat, quas alii cubitos. Bis mille cubiti conficiebant iter Sabbathi, de quo alias. Hiero. pedes appellat, licet inter pedes & cubitum vel ulnam magnum discrimen sit. Hieronymi locus habetur in epistola ad Algasia, ubi de Phariseis agit, quem non pigrabor
exscri-

exscribere, quia iussum est ut diebus Sabbathorum sedeat unusquisque in domo sua, & non egrediatur, neque ambulet de loco ubi habitat, si quando eos juxta litteram cœperimus arētare, ut non jaceant, non ambulent, non stent: sed tantum sedent, si velint præcepta servare, solent dicere, Rab Aquiba & Simeon & Hellel magistri nostri tradiderunt nobis ut bis mille pedes ambulemus in Sabbatho, & cetera istiusmodi doctrinas hominum præferentes doctrinæ Dei. Non quod dicamus sedendum semper esse in Sabbatho, & de loco in quo quis fuerit occupatus non recedendum: sed quod id, quod impossibile legis est, in quo infirmatur per carnem, spirituali observatione complendum sit. Ob violatum Sabbathum, ut ipsi putabant, reprehenditur Christus Matth. 12. 2. Luc. 6. 7. Iohan. 9. 16. & 10. Etiam milites eo die quiescebant & à pugna abstinebant, ut videre est apud Iosephum. Quod tamen postea mutatum. Vide 1. Machab. 1. 41. Et quidem auctore Matthathia Hasamonæo. Orig. lib. 12. cap. 8. *At ille docuit eos pugnandum etiam Sabbathis.* Gorionides cap. 20. fol. 36. col. 1. *Matthathias docuit Israelem pugnare in Sabbatho.*

Addenda.

Sabbathum violant etiam ob infantem recens natum quum mulier partui vicina in maximo periculo versatur. Tum foeminam sapientem vocant & umbelicum ejus secant &c. ex *ḥagigah* fol. 20. col. 3. Rab. *שמעון* filius R. Samuel filii Adimi erat & cum circumcideretur erat sabbathum &c. Iuch 105. 2. Discipuli sapientum non exuunt calceos suos nisi in vespera sabbathi quia student totas noctes dierum profanorum & dormiunt parum in vestimentis suis. Sephé Misvoth fol. 14. col. 4. Mosis verba sunt Exod. 16. 2. 9. Non egredietur homo è loco suo. Ea heretici ad litteram accipiunt quos refellit autor Libri Misvoth ex prophetis fol. 27. col. 2.

De Ieiunio.

His diebus etiam lex legebatur
 Phefic. fol. 41. col. 4.
 מצו 102.
 4. Causa jejunii & lectionis red- dicitur מצו in eodem libro 108. 2. Nam Moses inquit descendit montem die quinto & descendit die secundo.

60

Hoc ex Me- dras Ezras primus sta- tuit ut lege- rent decem versus tres viri, cum prius singuli singulum ver- sum le- gerent. Se- pher מצו 108. 2.

Ieiunant frequenter Matth. 9, 14. Luc. 5. 33. bis in septimana Luc. 18. 12. *ieiuno bis sabbatho*, id est, hebdomade. Id exponit Theophylactus per hæc verba, ἐνή- σουον οἱ φαρισαῖοι δευτέραν καὶ πέμπτην & eo antiquior Epi- phanius, ἐνήσουον δις τῆ σαββάτου, δευτέραν & πέμπτην. Hoc est die secundo, qui est nobis dies Lunæ, & quinto, qui est dies Iovis. Sed cur iis diebus ieiunant, & non aliis? Volumen Ieiunii, *Decreverunt doctores nostri felicitis me- moria ieiunandum esse diebus secundo & quinto propter tria, videlicet ob destructum templum, ob legem conflagratam, & ob probrum divini nominis.* Vide sis *Quæsitæ mea* epist. 35. Mercerus annotat ieiunare Iudæos etiam die quarto, quod is dies sit maledictus, in quo infantes synanche corripantur, quam מרדאס vocant. Quod imitati Chris- tiani, ieiunant quidem die quarto, sed veram ejus ieiunii causam ignorant.

De lotione manuum.

NON edunt nisi manus laverint, quod faciunt πσυγη Marc. 7. 3. Id variè interpretantur. Vulgata & Erasmus crebrò, id est, πσυνωσ. Alius, *ad cubitum usque.* Alius *sedulo ac diligenter*, ducta metaphora à pugilum pugna, quæ πσυγη dicitur. Lex Græcolat. vetus, πσυγη, *dimicatio, pugna*, & Lat. Græcum, *pugna, μάχη, πσυγη.* Beza, *nisi pugno laverint. Digna sane interpretatio*, inquit Serarius, *quæ pugnâ tundatur.* Quàm vellem ipsum nunc esse Genevæ, & hanc illi interpretationem pugnis con- tunderet. Mirarer si hoc ei impune abiret. Sed ad rem. Exod. 21. 18. באגר Lxx. πσυγη. Hiero *pugno.* Ies. 58. 4. Lxx. πσυγαῖς. Hiero. ut supra. Est autem אגר manus in digitos contracta: unde בעלי אגר qui pugnis valent.

Sunt

Sunt qui glebam terræ interpretentur. Mos lavandi ante cibum à majoribus est, quos *דיקריה* id est *προεβούτους* appellant. Unde Matth. 15. 2. *Quare discipuli tui transgrediuntur traditionem seniorum? Non enim lavant manus suas quam edunt panem.* Seniores dicunt, ut exempli gratia, Hellelem & Sammai: quorum uterque peculiari *שן*, .i. senex vocatur, & qui ex eorum familia dicuntur senes domus Hellel & Samai. Alio sensu usurpatur hæc vox in illo, *Iosue tradidit senibus*, sive quod idem, *senioribus*. Nam hic sig. præsidēs Iudææ, quos vulgo iudices appellant: de quibus in libro Aboth Cracoviæ impresso cum commentario decem Rabbinorum, in quibus Don Itahac Aberbenel, & Abdias Martinora.

De lotionē à foro.

A Foro venientes lavabant non manus tantum, sed etiam totum reliquum corpus, quod in foro peccatores & immundi versarentur, quorum contactu pollui facile poterant. Id faciebant antequam cibum sumerent, tenentes traditionem seniorum. Marc 7. 4. *διπὸ ἀγοραῶν ἐὰν μὴ βαπτίσωνται, οὐκ ἐσθίσι.* Notatum in quodam verustissimo exemplari additum esse *ὅταν ἔλθωσι, quam venerint*, à foro scilicet. Nam ibi cum vario genere hominum illis res erat, sæpe etiam cum gentibus quæ Iudæis pollutæ & immundæ censebantur. Totius autem corporis ablutionem colligunt ex Græco verbo *βαπτίζεσθαι*, quod ibi usurpat Evangelista. Vide sis Theodorum, è quo Serarius hausit locum Plutarchi, *βάπτισον σεαυτὸν εἰς θάλασσαν*, id est, immerge te tingendi causa. De Bano Phariseo Heremita scribit Iosephus solitum fuisse *ψυχρῶ ὕδατι πᾶν ἡμέραν καὶ τὴν νύκτα πολλαῖς λὰεσθαι πρὸς ἀγνείαν*. Hinc *ἡμροβαπτισαῖ* dicti, qui se quotidie lavabant, de quibus alias.

81

Vel certe iudices san. hedim, quos Senatores non malè voces: qui una cum præsidibus, R. E. pub. administrabant. Senes etiam dicuntur: sapientes, licet ætate juvenes sint. Vide I ropos in Senex.

82

De lotione poculorum, &c.

Observant etiam diligenter lotiones poculorum, sive, ut vetus interpres habet, calicum & sextariorum sive urceorum: item aramentorum & lectorum Marc. 7. 4. Ab hac lavandi consuetudine vocantur à Iustino Βαπτισται in dialogo πρὸς Τρύφωνα, quem Tarphon sive Terphon esse putarim, qui Iustino cœvus fuit. Nam vixit sub Adriano & Antonino Pio. De hoc dictum supra. Vide, si vis & si vacas. Apud Suidam ξέσεων ἑστιαρίων καὶ ποτηρίων καθαρισμοί. Lex. vet. πίνωξ, catinus. Lectos autem intellige non tam cubiculares quam tricubitorios, quos & tricliniarios appellant, quod eos in tricliniis haberent, in quibus recumbentes cibum sumebant. An cubiculares etiam laverint, quos nocturnæ quietis causa habebant, disquirendum puto.

*Quod cibum non capiant cum peccatoribus,
nec ab iis tangi velint.*

Cum publicanis cibum non capiunt, ut nec cum peccatoribus, qui sunt homines improbi: a quibus ne tangi quidem volunt, cum eorum tactu se pollui credant. Ex quo illud Matth. 9. 11. *Quare cum publicanis & peccatoribus edit magister vester?* & Luc. 7. 39. *Hic si esset propheta, nosset quæ & qualis sit ea mulier, quæ tangit eum: nam peccatrix est.* Eandem opinionem habebant de vulgo, à quo etiam tangi volebant. In Iuchasin sive Iohasim, Pharisei non permittebant se tangi à populis terræ. De his propheta Is. 65. 5. *Qui dicunt, Recede à me ne approximes mihi, quia immundus es.* Ebraice est, *quia sanctior te sum.* Nam se sanctos esse putabant, peccatores autem immundos: idè tangi ab illis volebant. בִּי רָגַשׁ אֶל־פּוֹתֵשׁ potest verti *ne attingas me.* Mos Sammaritarum, cum occurrunt Iudæo

aut

83

P. 97. Sapientes puri sunt tollunt maculas è vestibus suis & lavat eas, licet ab una tantum parte maculata fuerint. Bur 77 ב. i. populus tetræ non lavat vestes suas donec transierit macula in partem alteram. Iuch. 8. 1. 1.

84

aut Christiano aut Mahumetano ut dicant, *ne tangas me:* vel, *ne attingito me.* Siquidem eos omnes qui diversam religionem profitentur pro pollutis habent. Quod notavit Epiphanius per hæc verba, ἔχουσι ὃ καὶ ἄλλα τινὰ ἀνοίας ἔδη παλαιά. ἔρω κλυζόμοι ἰπαιὶ δὲ ξένης ἑλθῶσι, μεμιαυμένοι δὴθεν. ὕδατι σὺν ἰματίοις βαπτίζομενοι ἔσπαν ἄψωνται ἕτερον τ' ἀλλοσθῶν. μiasmὸν γὰρ ἠγῶνται τὸ τινὸς ἀψαοδαί, ἦτοι θιγγν ἄλλης τινὸς ἀνθρώπου ἀπ' ἄλλης δογμαῖ. Et aliquam multo post de Dolitheis agens, ὡσαύτως, inquit, μὲν περὶ ἰσμιῶ τε καὶ σάββατον, ἔτδ μὴ θιγγάνην τινὸς διὰ τὸ βδελύττεσθαι πᾶσιτὰ ἀνθρώπων, ὁμοίως ἔχουσι. Scaliger de emend. temporum lib. VII. *Ex iisdem Samaritis habitari insulam quandam in sinu rubro notat Geographus Arabs, scriptor eximius, in quinta parte climatis secundi. Post eam insula Samaritarum, quam incolunt quidam Iudei Samaritæ. Argumento est, quòd unusquisque eorum dicat, quoties aliquis applicat se ad eos, Ne attingas. Et hoc quidem sermone cognoscitur, quòd ipsi sint ex iis Iudeis, qui cognominantur Samaritæ, complices vituli in seculo Mosis, super quem fit pax. Proverbialis est locutio in Alcorano, nullius colloquio fruaris. Ex quo intelligitur verè Samaritas esse qui illam insulam incolunt, ut qui advenas colloquio sui arceant, quòd omnes profanos existiment. Quæ arrogans superstittio etiam hodie in Samaritis remansit, ut relatum ab iis, qui eos convenerunt.* Hactenus Scaliger.

De Precatione.

NON solum continenter precantur, id est, συνεχῶς, Epiphanius pag. 20 sed etiam longis utuntur precibus in speciem, Matth. 23. 14. Stando precantur in conventibus & angulis platearum (id alius dixit, in angiporis platearum) ut appareant hominibus. 6. 5. Deprecationes faciunt Luc. 5. 33. Vetus consuetudo ter in die

precabatur. Psal. 55. 18. *Vespere, mane ac meridie meditator
ae perstrepo.* Quas horas definiunt, tertiam, sextam &
nonam. Tertia respondet nonæ ante meridiem. Sexta
est nostra duodecima. Nona verò tertia post meridiem.
Tum vespertinæ preces concipiebantur. Secuta est con-
gregatio sancta, quæ קהל קדש dicebatur. Ea partic-
batur diem in tres tertias: quarum una precibus deputa-
batur: altera legi: tertia operi. Ecce quatuor horæ pre-
cum. Hasidæi sanctiores erant reliquis, novem horas ei-
rei deputabant. Quæ de re diximus alibi. Docent pre-
candum esse submissa voce, Hannæ matris Samuelis ex-
emplo. Unde in Berachoth, *Qui extollit vocem suam in
precaione est pseudopropheta, & qui audire facit vocem suam in
precaione est homo parva fidei:* & lingua nota. In Thalmud
Ierosolomytano, tractatu Suta, *Quum R. Levi Casaream
venisset, audivit aliquos recitantes שמעו ושמעו (precaio est
quæ incipit, Audi Israel, DOMINUS Deus tuus, &c.) Græcè.*
87 *Volebat itaque interdicerè. Quod cum audivisset R. Ioseph,
iratus dixit, Quicumque eam Syriacè recitare nescit, ne reci-
zet, sed recitet eâ linguâ quam intelligit. Hoc pacto suo muneri
sati facit.* Verba Ebræa extant apud Angelum Caninium
de locis N. T. pag. 13. Ex veteri disciplina est quod pre-
cantes templum respexerint. Idem faciebant adorantes:
unde Psalmographus, *Adorabo ad templum sanctitatis tuæ.*
R. David, *Omnis qui adorât Deum ponit templum & locum
sacro sanctum ante se, & eo versus adorat Deum.* Nicolaus
Psal. 75. Indæi etiam extra Ierosolymam existentes versa
facie Ierusalem versus adorabant, ut habetur 2. Paralip.
6. 34. Cur Ierusalem versus? haut dubiè propter templum
quod in ea.

De Decimis.

Decimabant omnia sua, etiam minima quæque, ut sunt menta, cyminum, ruta & anethum. Luc. 18. 12. ait Pharifæus quidam *δέκαδικαῖα πάντα ὅσα κλῶμαι*, id est, *decimo quacunque possideo*: vel ut vetus interpres, *decimas do omnium quæ possideo*. Matth. 23. 23. *δέκαδικαῖτε τὸ ἡδύοσμον καὶ τὸ ἄνηθον καὶ τὸ κύμινον*: decimatis mentham & rutam & omne olus. Etiam primitias solvebant, Epiphanius de Pharifæis, *ἀπεδεκάτουν δὲ τὴν δεκάτωσιν, τὰς ἀπαρχὰς ἐδίδαν, τριακοντάδας τὲ καὶ πεντεκοντάδας, τὰς δὲ θυσίας αἰσφελέσθαι ἕ τὰς εὐχὰς ἀπετίγγουν*. De decimis extat dictum Aquibæ, *decima sepimentum divitiarum*. Quod sumptum fortè ex Proverb. 3. 10. & 11. Dicunt etiam *בבשבי רשע רשעהו decima ut dives fiat*. Vide Aboth, fol. 35. pag. 3. Ceterum decimare, quod Ebraicè *רשע* dicitur, significat etiam decimas exigere, ut Ebrao. 7. 5. unde *רשעו מרשעו* Levitæ. decimas exigentes aut accipientes. Nehem. 10. 37. Decimarum aliæ primæ dicebantur, aliæ secundæ, aliæ tertiæ. De his tribus decimis vide Iosephum Orig. lib. 4. cap. 18. Primæ & secundæ, quæ *רשעו הן רשעהו רשעהו* dicuntur, mentio & in Iucha. fol. 60. pag. 2. Decimæ decimarum, quas Levitæ dabant sacerdotibus, nempe ex suis decimis, quas acciperant a populo. Dicam de his aliàs, si vita longior obtinget.

De Profelytis.

Matth. 23. 15. *circuitis mare & aridam ut faciatis unum profelytum*. Græcè est *πορεύετε εἰς ἀγρὰς καὶ εἰς ἄγριας*. Nomen profelyti sumitur late ac stricte. Late ut cum pro advena ponitur, qui Chaldaice *קריני* etiam dicitur Exod. 22. 2. Unde verbum *קריני* advena sum in edit. Aquilæ Pontici Psal. 5. 5. & 12. 5. & ab eo nomen *קריני*.

Etiam vicia
decimabantur & offerrebantur
quia eorum
usus facies

88

tempore
אבות 195.
4. Olera
decimabantur
ex traditione
maiorum. ibid.

Iethro profelytus factus est *במסבתו* per circumcissionem

89

בבשבי & baptismum
קריני
קריני
Gerund.
Exod. 18. fol. 111. pag. 1.

commoratio, peregrinatio in eadem edit. Gen. 47' 9. Strictè sumitur quando denotat eum qui ex gentibus in fidem & consortium populi veteris, accepta circumcissione, transiit. Hunc Ebræi appellant גַּר & interpretes Chaldaici כַּרְיָי, unde γίωρα & γέωρα, quod male γίωρα scribitur in Theodoro ad Exod. Quæst. 24 γίωραν γάρ τὸν προσήλυτον ἐκάλεσεν. Eusebius distinguere videtur Hist. Eccles. lib. 1. fol. 7. ἡ προσηλύτους τῆσε καλεσθῆναι γειώρας τῆσε Ὀπιμίκτης. A גַּר verbum est apud Ebræos גַּרְיָיָהָ, quod sig. profelytum fieri. Fiebat autem profelytus tribus rebus, circumcissione, baptismo & placatione per oblationem, quam vocant קָרְבַּן הַזֶּבַח. Videndus R. Levi Exod. 24. In Munstero habetur, *per sanguinem oblationis.* Circumcissio signum erat fœderis, in quod recipiebantur. Baptismus requirebatur ad munditiem, cum gentes omnes pro immundis haberent. Placabatur deinde Deus per oblationem, quæ fiebat cum templum adhuc staret. Nunc quia excisum est, nihil opus oblatione. Nescio an adhuc baptismus adhibeatur. Nam dicunt, *Profelytus non est profelytus nisi circumcissus fuerit: debet autem circumcidi tribus presentibus.* Si foemina erat non circumcidebatur, tantum baptizabatur, & offerebat holocaustum bestiae aut duos turtures, aut par columbarum. Serarius ex Aegypto Mose annotat hodie requiri baptismum & circumcissionem: in foeminis vero tantum baptismum.

De Phylacteriis.

M Atth. 23. 5, πλατύνετε τὰ φυλακτήρια ὑμῶν: *dilatate Phylacteria sua.* Vox est mere Græca: non, ut quidam volunt, composita ex duabus linguis. Sonat autem ut si Latine dicas servatoria sive conservatoria. Nam per ea conservabatur memoria legis. Eadem vox sig. amuleta quæ nonnulli amolita vocant, ab amoliendo videli-

90

In סמג' est
הרצאה
דמ' כ' ש' ל'
קרבן. Vide
fol. 40. col.
2. Si foemi-
na fuerit,
טבילה
וקרבן.
Offerebant
autem ho-
locaustum
באשה aut
duos turtu-
res aut duos
pillos co-
lumbinos.
Vide locum.
Nam dignus
est qui lega-
tur, expen-
datur.

Vide Ilmed.
fol 26. col. 3

91

Vbi The-
philim tam
brachii quæ

videlicet. Lex. Latino Græcum vetus, *Amoletum*, *Φυλακτήριον*. & Græco-Lat. *Φυλακτήριον*, *servatorium*, *amulimentum*, *amuletum*, *prævia*. Quid hîc prævia? An legendum brevia? Nam breve in quo aliquid scriptum, *ut breve nominum*, *aut breve militantium*. Puto rectum esse, prævia, quæ sunt amuleta à prohibendo. Varro lib. 6. de lingua latina. *In Stigmatia*, *Prævia à præbendo*, *ut sit tutum: quod sint remedia in collo pueris*. Ita libri vulgati: sed scribendum conjectante Scaligero, *Prævia, à prohibendo*, *ut etiam in Fæsto, Prævia Verrius vocari ait quod mala prohibeant*. Vide locum. hæc obiter. Iam ad *Φυλακτήρια*, quæ Ebraice *תפלין* dicuntur, de cuius etymo variæ sunt Grammaticorum opinionones, & pleræque ineptæ, qualis est Manahemi Ebræi à loquendo deducentis, quod est *תפיל* & proprie stillare sig. Moses Gerundensis ait pluraliter dici Totaphoth quod plures domos contingerent. R. David præfatione in librum radicum, *Quatuor domos Thephillin, id est, Phylacteriorum vocarunt Totaphoth. Nam תפיל in lingua Aegyptia duo, & תפיל in lingua Africana etiam duo*. R. Salomo Exod. 13. 16. *Totaphoth sunt תפלין, sic dicta quod habeant quatuor domos. Siquidem תפיל in Aegypto duo, & תפיל in Africa totidem*. Vtrobique legitur *תפיל* pro Aegypto, quod potius scribendum esset inversis litteris *תפיל* Chyphti, pro quo in ipsis radicibus voce *תפיל* scriptum *תפיל* per Gimel & Daleth. Scribit autem Thevetus, teste Ortelio, Aegyptum ab indigenis vocari Chibth. Mihi non dubium quin sit corruptum ex voce Græca *Αἴγυπτος*. Quod noto propter Fagium, qui videtur mihi legisse *תפיל* quæ est Caspia gens, *Tot*, inquit, *R. Salomo in Caspia duo significare contendit*. Non in Caspia, ô vir bone, sed in Aegypto. Redeamus hinc digressi sumus. Abenezra Totaphoth ait esse *תפיל*

capitis ponatur habes in libro Musar 32. 1. Vide sodes. Nam locus est insignis. Quiponit: *תפיל* dicit, Ego pono *תפיל* ad stabiliedum præceptum creatoris mei. Plura de his in *תפיל* 39. 1.

זכרון *ὡς αἰ μνημόσυνον*. Si recte, tum תפפפ erit quasi *μνημό-
 Συνον*. Sane pro תפפפ in alio loco est לזכרון: unde Abe-
 nezræ interpretamentum. Autor lexicæ Thalmudicæ,
 quod Aruch inscribitur, *vocatur Totaphoth, quia posita
 erant supra frontem in loco Hattotaphoth*. Ecce aliud ety-
 mon. Sed quis locus ille capitis qui Totaphoth dicitur?
 in Thargum 2. Reg. 1. 10. תפפפ aliud denotare vide-
 tur. Nam ibi in Ebræo תפפפ, quod armillam reddunt.
 R. Abaham autor Totaphoth pertigisse ab una aure ad
 aliam. Gerundensis interpretatur dicens significare id
 quod in capite ponitur, hoc est *Φυλακτήριον* capitis. Nam
 erat aliud *Φυλακτήριον* manus, Hæc phylacteria interpre-
 tes Chaldæi & Magistri תפפפ appellant, cujus singularis
 תפפפ pro phylacterio sumi videtur in Baal Aruch. Dic-
 tio Ebræa obvia, Exod. 13. 16 Vbi vetus interpretes
quasi appensum quid. Lxx. *ἀσάλευτον*, id est. amuletum,
 quasi immotum quid, seu immobile, *Aquila εἰς ἐνεκτῶ*,
 quod vertunt, *in appensa quedam*. Sanctes, *in frontali*.
 Posses vertere ex Evangelio, *in phylacteriis*, nisi phylacte-
 rii vox latius pateret. Sunt qui voce Aegyptia significare
 dicant conspiciilla sive sive conspiciilia. Quod apud Ebræ-
 os nondum mihi legere contigit. Singularem habet
 תפפפ vel, תפפפ: estque membrana, in qua scribunt
 sectiones aliquas e lege, Debent autem tam lora quàm
 pelles domorum fieri ex bestia vel fera munda. In tracta-
 tu de Sabbatho, *Bairhusæus quidam interrogabat R. Iosiam
 Unde illud quod non scribant Thephillin, nisi super pellem bes-
 tia munda?* De his Hieron. in comment. Ezeç. 24. *Ajunt
 Ebræi usque hodie Babylonios magistros legis præcepta ser-
 vantes de caligum scriptam in membranulis circumdare capiti,
 & hæc esse quæ jubeantur ante oculos & in fronte pendere,
 ut semper videant quæ præcepta sunt.* Et alibi, *Scribe &*

Phari-

93

Gerund.

Exod. 13.
fol. vii.

רבותיו

יקרא

הדבר

המופת

בראש

טוטפות.

Quod autè

plures do-

mos habue-

rint, cabbala

est à majo-

ribus acce-

pta. ibid.

חמש

טוטפות

בתפפפ

Albo Ser. 3.

cap. 14.

תפפפ

של יד

תפפפ

של ראש

94

in lib. Mu-

sar. 12. 2.

Pharisai in membranis decalogum Moysi, id est, decem verba legis complicantes & ligantes in fronte, & quasi coronam capiti facientes, ut semper ante oculos moverentur, quod usque hodie Indi & Persa & Babylonii faciunt. Vide ipsum Matt. 23. Zacharias in unum de quatuor Deut. 6. *Ligabis ea in manu tua & erunt immota* (ἀσάλευτα, .i. amuleta) ante oculos tuos. Et est sensus, praecepta mea opere compleantur, & mediteris in eis die ac nocte, Hoc Pharisai male interpretantes, scribebant in membranulis decalogum Moysi, id est, decem verba legis complicantes ea & ligantes in fronte, & quasi coronam capite facientes, ut semper ante oculos moverentur. Quod usque hodie Indi & Babylonii faciunt, & qui hoc habuerit, quasi religiosus in populis iudicatur. Et mox, Pitaciola verò illa decalogi phylacteria vocabant, quod quicumque habuisset ea, quasi ob custodiam & munimentum sui haberet, non intelligentibus Pharisais hac in corde suo portanda esse. Liber est apud Eucherium continens explicationem vocabulorum in sacris obviatorum. In eo ita scriptum lectum, Phylacteria Pitaciola, ubi decem praecepta Iudaei scribebant, & fronti suae alligabant, quasi legem custodientes & semper ante oculos habentes. Phylacteria sunt etiam cantica turpia. Epiphanius interpretatur *πάλαια σήματα πορφύρας* Qui plura scire desiderat adeat ad Fagii annot in paraphrasin Chaldaicam Exod. 13. Hiero. ab Oleastro in eundem locum, Munsterum Matth. 23. & alios, quorum labores non compilo. Audi nuuc & ride. Etiam Deus phylacteria gestat, in quibus scriptum ex 2. Reg. 7. *Quae est gens ut populus Israel in terra.* Quod notavit ex Berachoth cap. 1. Hieronymus de sancta fide, ubi perperam Cessilin editum pro Thephillin. id est, Phylacteria. Vide illum lib. 2. contra Iudaeos, cap. 2.

* Lava sive
95
sinistra. Vi-
de Gerund.
Exod. 13.
fol. 111.
pag. 1.

C A P. 16.

Zecharon. Serarii dormitatio. alia.

PAg. 65. ait Deut. 6. 8. Exod. 13. 16. pro *tophaphoth* in Deuteronomio posita est *Zecharon*, id est, ut verterunt Lxx. *μνημόσυον*: ideoque & sic *Abenezra* זכרון explicat. Vigilans an dormiens hæc scripserit, nescio. Si vigilans tum certe vigilans dormitavit. Quanquam autem, ut Horatius ait, non nunquam bonus dormitat Homerus, tamen ego existimabam hoc proprium esse poetarum & eorum qui poetas enarrant, hoc est Grammaticorum. Patres doctoresque theologos putabam, dum libros componunt, dormire non posse. Falsus sum, ut video, opinione mea. Confiteor tibi pater Serarii: mea culpa. Ito jam & nega me bonum catholicum esse. nam hæretici non confitentur sacerdoti errores suos, Sciendum vero *tophaphoth* vocem nihili esse. Hoc primum: deinde non in Deuteronomio, qui est quintus librorum Mosis, sed Exod. 13. 9. legi זכרון לבריתך, pro eo quod vers. 16. & in Deut תחתיה *ius Phylacteria*. Ideo *Abenezra* *Tophaphoth* ait esse זכרון בראו quasi *μνημόσυον*. Quod ut non planè improbo, ita penitus omninò approbare non possum. Hic obiter quaero, primum an Lex *phylacteria* præceperit? quod asserunt Iudæi. Sane Moses ait, *custodies statutum hoc*. Id pertinere dicunt ad omnes, qui *phylacteria* custodire possunt: unde illud *Parvulus qui novit custodire phylacteria, faciat sibi phylacteria*. Notatum hoc in Midras Mechilta, fol 8. col. 4. Deinde an Christus ea damnarit? Quæstiones sunt duæ. Ad priorem respondeo legis verba ambigua esse. Nam תחתיה quod verbum è verbo sonat, in *phylacteria*, vel si magis in *frontalia*, tam po-

tam potest exponi, erunt Phylacteriorum loco, quam erunt phylacteria. Sic פְּסָלֵי dicimus, pro, uxoris loco. Quæ interpretatio si recipitur, tum sensus erit, versabuntur tibi semper ob oculos perinde ac si phylacteria aut frontalia essent. Ad posteriorem respondeo simpliciter non damnari usum phylacteriorum. Siquidem Christus non dicit, *gestant phylacteria*; sed *dilatant* id est, *πλατύνουσιν*, ut si diceret, quam latissima & amplissima faciunt. Neque dubium quia pietatis partem in eo aliquam collocaverint.

98

De fimbriis.

Matth. 23. 5. ubi vetus editio habet, *magnificanti fimbriis*, hoc est magnas & amplas faciunt; non, magnifice jactant aut extollunt, ibi Græci codices legunt *μεγαλύνουσι τὰ κροῖσπεδα τῶν ἱματίων αὐτῶν*; & interpres recentior vertit, *producunt fimbrias palliorum suorum*. Est autem *κροῖσπεδον* ora vestimenti, quæ & lascivia dicitur. Lex. vetus, *κροῖσπεδον, fimbria, lascivia*. Quidam limbum interpretantur. Sed limbus aliud est, nempe id quod *περὶ τὴν χλαῖναν κύκλω*. Epiphanius pag 20 *τὰ κροῖσπεδα ἰναίτη κροσπές*. Idem de Scribis, *ἔχοντες δὲ τινὰ κροῖσπεδα σημαίνικα τῶν αὐτῶν πολιτείαις*. Notatum est Christi vestem etiam fimbrias habuisse & Iudæos hodie fila numero octo ex lana contexta quatuor angulis certa quadam lege in panno quadrangulâ vincire, eaque פְּצִיצִים vocare. Hoc ultimum notavit in dictionario suo Forsterus. Dicitio פְּצִיצִים obvia Num. 15. ubi Hieron. fimbrias interpretatur; & Lxx. *κροῖσπεδα*. Sed Deut. 22. 12. in fontē יְרֵיגָה ubi Senes habent *κροῖσπεδα*, & interpretes Chaldæi פְּצִיצִים, quæ vox à Græcis mutuata. Ebræi hæc duo distinguunt. Nam dicunt vocari פְּצִיצִים proprie id quod pendens relinquitur post texturam in veste: יְרֵיגָה fila

99

assuta vestimento, quæ non sunt texta. Vide Radices
Camii Ebraei: si tibi otium.

De formulis jurandi

Jurandi formulæ erant per cœlum, per terram, per Ie-
rosolymam, per caput: quas Christus improbat Matth.
5. 34. & deinceps. Mos jurandi per cœlum manavit, ut
conjectio, ex locis aliquot Scripturæ perperam intellectis,
qualis est qui habetur Amos 8. 7. *Juravit DOMINVS*
per excellentiam Jacobi: quod enarrant R. David & Abe-
nezra *per cœlum*, cum sensus sit *per seipsum*. Sic alibi *per*
100 *me juro*. Nam non est major Deo, per quem juraret.
Eandem sententiam continet, *juravit DOMINVS per*
animam suam. Per terram jurare suos docebat etiam, imò
cogebat Elxai, cujus meminit Epiphanius per hæc
verba, *πρωτηρος δὲ ἄρα καὶ ὁ ἐν τῷ ἡλιθίαι λαλήσει, ὁ κατὰ νου-
κάσας ἢ μόνον ἐν θεῷ ὁμνύσαι, ἀλλὰ καὶ ἐν αἰλί*, per salem, *ἐν*
ὔδατι, per aquam, *ἐν αἰθέρι*, per ætherem, *ἐν ἀνέμῳ* per
ventum, *καὶ ἐν τῇ γῆ*, per terram, *ἐν ἐργαῖς*, & per cœ-
lum. Solet Scriptura excellentiam Jacobi quandoque
ipsam Ierosolymam vocare. Hinc fortasse consuetudo
illa jurandi *per Ierosolymam*, quam veritas damnat Matth.
23. 35. Per caput etiam Iulus jurat apud Virgilium, *per*
caput hoc juro. Similiter, Abenezra: ævo, Ægyptii jura-
bant per caput regis, quod juramentum qui violabat ca-
pite plectebatur, nec ullo pretio se redimere poterat.
Verba ejus Exod. 10. 7. *Consuetudo Ægyptiorum est hodie*
ut jurent per caput regis. Qui si juraverit, nisi ratum ha-
101 *buerit verbum suum, reus est mortis. Nec ponda auri, quod*
offerit pro redemptione sua, eum liberare potest, quandoquidem
publicè contempsit regem. Iudæi etiam jurant *היה ביתי*
per hoc habitaculum. Qua formula usi sunt olim Baba-
ben. Buta, Rabban. Gamliel & alii. Abraham Salmanti-
centis

censis fol. 53. pag. 1. *Baba filius Buta jurabat per hoc habitaculum &c. & fol. 57. pag. ead. Zacharias filius Haccafeb dicebat, per hoc habitaculum non mora fuit manus ejus &c. Rabban נחמיה Sema Haggæon exposuit, quia viderat destructionem templi, ideo juravit per hoc habitaculum. Sed hoc non est verum, quia Baba filius Buta juravit sic in fine Cherithub, & similiter Rabban Gamliel in principio Cherithub, & hic erat mos in Israël. Aliud juramentum per legem memorat R. David Ief. 8. 20. ליהרהר per legem, juramentum est cum homo dicit, per legem erit istud sic vel sic. Fagius annotat ad Oncelum Exod. 23. 1. Iudæos hodie, cum jurant, ponere manum super librum legis, & hoc solum jurandum in pretio haberi, cætera vilipendi. Mirum ni hinc profluxerit ad nos consuetudo ponendi manum super Evangelia, cum jurandum exigitur. Pharisei etiam jurabant per templum & per altare: sed hujusmodi juramenta nihili faciebant, cum cum qui per aurum templi aut per donum, quod in altari, juraret, teneri & obnoxium esse dicerent. Quod Evangelista sig. verbo ὀφείδει debet Mat. 23. 16. & 18. Capito in Hoseam fol. 97. pag. 2. Iudæi negant iurandum esse si quis per cælum aut per terram deieret, nisi edixerit per eum qui habitat in cælo &c. Et rursus, execrationi neminem obnoxium existimant, nisi eum qui nomen Dei addiderit. Id probat ex Thalmud tractatu de jurejurando שבועה על העדות, cap. 4.*

De violatione sabbathi contra Phariseos.

Sabbatho licet non solum benefacere & hominem servare Luc. 6. 9. sed etiam ea facere quæ Deus jubet, ut immolare victimas & alia Matth. 12. 5. Nam Deus est dominus Sabbathi Luc. 6. 5. Matth. 12. 8. Licet etiam eo die, si Deus ita jusserit, urbes diripere & homines

Violabatur olim sabbathu n ob pererum unius diei. Phefistha fol. 16. col. 3. &c.

103 occidere. Quod firmabo nunc autoritate veteris instru-
 menti. Nam capta fuit eo die urbs Iericho, ut etiam ipsi
 Ebræi fatentur. Audiamus quid R. David hac de re
 scribat Ios. 6. *Arca Domini circumiit urbem prima vice,*
& iste erat dies primus hebdomadæ. Ita tradiderunt doctores
nostræ pia memoria, quod videlicet dies ille septimus, quo ca-
pta fuit Iericho, Sabbathum fuerit, licet occiderint, & com-
busserint in Sabbatho. Is qui præcepit sabbathum, præcepit
etiam ut profanarent illud, subigendo Ierichontem &c. quem-
admodum etiam præcepit offerre holocausta die Sabbathi. Hæc
 eadem habentur in Thalmud Ierosolymitano, tractatu
 de Sabbatho. Quæ cum consentanea sint iis, quæ Chri-
 stus Pharisæis respondit in locis citatis, iudicavi ea si-
 lentio prætereunda non esse.

סמג fol. 21
 col. 3. Item
 pagina hu-
 jus libri 26.
 חותכין
 טבור
 שילול
 ibid. Vide,
 fodes. lavat
 calida, in-
 volvunt
 fasciis &c.
 ספק
 נפשות
 דוהה את
 העשבת.

C A P. 17.

Corban & Coban. De loco quodam Matihæi.

Hunc lo-
 cum enarrat
 Hiero. epist.
 104
 11. cap. 2.
 Corban. i.
 doni quod
 altari polli-
 citus sum
 &c.

Matth. 15. 5. Δῶρον, ὃ ἐστὶ ἐξ ἐμῶν ὠφελήθησ. Marc. 7.
 11. adjecta vox Ebraica קורבן, id est, קרבן, cum in-
 terpretatione ὃ ἐστὶ δῶρον. Nam Corban donum sive mu-
 nus, proprie quod Deo offertur. Vnde apud Epipha-
 nium pag. 99. δῶρον τῷ Θεῷ: & in Theophylacto, δῶρον τῷ
 Θεῷ ἀνατεθῆμενον Dicunt & קובן Coban, elisa littera Res.
 De sensu hōrum verborum magna dissensio est. Nolo
 recensere omnes expositiones. Duas tantum memo-
 rabo, Prior est eorum qui ἐστὶ subaudiunt hac sententia
 δῶρον ἐστὶ. ταῖς ἐστὶ ἀνατεθῆμενον τῷ Θεῷ ἐστὶν ὡ πατέρ, ὃ ζῆτεῖς ἐξ
 ἐμῶ ὠφελήθηται. donum est quocunque à me juvari posses,
 hoc est, Deo cui persolvenda sunt omnino vota, & cujus
 priores sunt partes, jam antea consecravi id omne quo
 alioqui posses à me ex meis bonis in hac egestate suble-
 vari.

vati. Theophylactus, Theodorus, alii. Vide Masium Iosu, 6. 19. Posterior expositio est; Iohan. Rainoldi summi viri, quam ex Anglico libro mihi interpretatus est doctissimus & ornatissimus vir Gulielmus Hartus, & hanc sententiam continet, per Corban (juramenti genus est, cuius Theophrastus meminit) si quacunq; re à me, sive quod me attinet, juvaberis. Subintelligitur autem, sicut vanus aut dispaream aut habear mendax, aut aliquid tale. Quæ ellipsis usitata in jurejurando, ut apud Davidem, *Sicut Davidi mentiar: Si introibunt in requiem meam.* Qui tale jurandum fecerat, non tenebatur juvare parentes aut eorum inopiam sublevare. Sane idem Rainoldus observat in Thargum, quod ab urbe nomen habet, cap. 10. de votis discrete scriptum esse, *Homo debet honorare parentes nisi contrarium voverit.* Huic expositioni obstat primum articulus & deinde quod in fonte sit *קורבאן*, & non *עקורבאן*, quod valet per Corban. Quanquam eius simile *היה הבעון* quod reddunt *per domicilium hoc*, *בבית הזה*. Verba Masii, quia commentarius ejus rarus est, nunc adscribam, *Porro sanctitatem sive rem sanctam hæc nominatam videmus, quam ante הרים devotam. Res enim devota, quas Græci ἀναθήματα & ἀνακειμνα nominant, tam ea sunt quæ in locis sacris dicantur, quam quæ adolentur atque abolentur. Ebraei ipsam posterioribus temporibus vocaverunt Corban, & elisa durioris soni littera Coban, eadem notatione scilicet qua Græci ἀναθήματα dicunt. Est enim קרב offerre. Unde extat apud Doctores (tractatu de jurejurando & de votis) hæc jurandi aut vovendi potius solennis formula בני דתהנה בניה קרבן בל מיה דתהנה בני, quicquid illud sit, quo ego tibi proficiam aut quam tu utilitatem ex me capias. Quo voto cum quis apud aliquem usus est, quantum ei necessitudine obligatum, atque adeo erga suum ipsius*

105

106

parem

parentem, nefas esse fratuuni Rabbini, illum ullo beneficii aut officii genere hunc iuvare: ne quod Deo devovit videlicet, id humanis commodis serviat. Atque hæc ipsa est illa traditio, quam citat damnatque Christus apud Matthæum & Marcum tanquam Mosis legi adversantem: à nostris interpretibus, formule illius ignaris, adhuc parum bene, ut mihi videretur, explicata sive G. acis sive Latinis. Nam in Syriacis evangeliiis delucidior apparet sententia. Vide nunc sodes Hiero. Syrus habet, ut hoc obiter annotem.

קורבני מרם דההנהא מברי

107 Donum meum quodpiam quo ex me juvaberis. מרם
pro מרם ut alibi מרם pro מרם.

C A P. 18.

An sapientes qui dicuntur Pharisei fuerint.

Pharisei sapientes erant, inquit Serarius, at non soli. Quis enim scribas in sapientibus non recenset? Quid audis? etiamne sapientes scribæ & non Pharisei? Sed simul leguntur sapiens & scribâ. Quid tum postea? simul etiam legimus scribæ & Pharisei, cum tamen constet horum partem esse illos: Cæterum sapientis nomen interdum latius patet. Nam inter Hæthæos erant, qui sapientes nominabantur, ut Manahemus sapiens, quem magnus Herodes in magno honore habuit. Similiter scrutatores huius seculi, quos Apostolus à sapientibus distinguit, vocantur a Davide Camio sapientes mecar, id est, חכמי מחקר. Interdum peculiariter & quasi כאל' עֲזַרְיָהוּ tribuitur hoc vocabulum Pharisæis, ut in Chronico templi secundi; cogitavit redire ad amicitiam sapientum, qui in illis diebus Pharisei vocabantur: & apud Gorionidem, cap. 29. sedit in mensa cum sapientibus Israël: hi sunt Pharisæi

rīſei qui enarrant legem. In ſententiis patrum, ex magna urbe ſapientum & ſcribarum. Commentator exponit ſapientum, id eſt, Deuterotarum, & ſcribarum, id eſt, ſcripturariorum, quos & lectionarios & textuales appellant. Neq; tamen omnes propterea ſapientes erant, perinde ut non omnes theologo ſunt, qui ſic nominantur hodie. Pro exemplo ſit Eleazer filius Phogira ſive Phoirā (Nam Ebraicè פועירא) cujus mentio in Kidduſin, qui Hyrcano regi cōvicatus fuit. Hunc autor chronici memorati perperam Eliezerum appellat, *Frat*, inquit, *inter eos ſtultus quidam & fatuus ſolidus* ſive בְּסִיל וְשׂוֹטָה nomine *Eliezer*. Sed legendum putarim Eleazar: quē compositor hitorix Iudaicæ ait fuiſſe hominē malum & nequam & שִׁלְח מַדְבִּירִים contentiones ſerentem. Pro quibus in Iosepho Græco εἰς τὴν καλακρυμῶν Ελεάζαρ ἔνομα κακοήθης ὢν φύσει καὶ ῥάσει & apud interpretem nuperum, *tandem unus è conuivjs Eleazarus vir malus & ſeditioſus*. Hoc ſignificatu accipies illud, οἱ σοφοὶ δευτεροῦσι, quod Ebraicè dicunt חֲכָמִים חֲבִירִים unde & חֲבִירִים קַבְלַת חֲכָמִים Cabbala ſapientiam, quæ nihil aliud eſt, quàm traditio, id eſt, δευτερωσις ſapientum: cui cum credere veller Alexander Iannæus ſtultitia ne dicam an arrogantia Phariſæorum id non permisit. Conſule dictum Chronicon fol. 40.

109

C A P. 19.

Quod Phariſai natura clementes fuerint.

DE virtutibus Phariſæorum nihil mihi peculiariter obſervatum, niſi quod fuerint חֲמִירִים id eſt, clementes aut miſericordes, ſi miſericordia virtus dici po- teſt. Contra Saducæi erant crudeles ac ſævi. Salmanti- cenſis fol. 139. *Sed phariſai erant miſericordes & filii mi-*

Zonaras de Phariſais 189. vili vi. Etu utentes admollitiem. ſe non deſe- ctant obſer-

vatores legū
& rituum
accurati: se-
nibus hono

110
rempræbent
neque con-
fidenter il-
lorum auto-
ritati ad-
verfantur.
τοῖς ἐν γή-
ρᾳ ὡς ἄρ-
χωρῶσι
τιμῶν, &c.

fericordium. In Chronico templi secundi vocantur etiam
רַחֲמֵי דַּסָּדָה, quod in idem ferme recidit. Nam רַחֲמֵי antiqua
declaratione, misericordia. Eadem vox sig. pietatem,
unde Ies. 57. 1. רַחֲמֵי דַּסָּדָה viri sancti ac pii, .י. רַחֲמֵי,
qui & amantes Dei Exod. 20. 6. Locus Chronici habetur
fol. 40 col. 3. Iosephus Antiquitatum lib. 13. cap. 18.
ἀλλως τε καὶ φύσει πρὸς τὰ κολλᾶσθαι ὀφεικῶς ἔχασιν οἱ φαρι-
σαῖοι. Quod interpretantur, & alioqui hoc genus clemens
est in animadversionibus. Ergo cum Eleazar Phariseus ma-
ledixisset regi, & sapientes interrogati essent, qua poena
dignum homine censerent, nihil aliud responderunt
quàm, plagis ac verberibus. Vide Iosephum. Sed &
Pseudo-Gorionidem, c. 33. Vbi cùm Alexander rex mo-
riturus uxori Alexandræ suavisset quæ habentur apud
Iosephum Orig. lib. 13. 5. 23. *novi*, inquit, *eorum indolem*
(de Phariseis loquitur) *bonam esse. Nam inimicitias non*
retinent, & misericordes sunt.

C A P. 20.

De vitiiis Pharisæorum.

Vitia eorum ut plurima fuerunt, ita passim & ubique
perstringuntur in novo fœdere: in queis hypocrisis,
avaritia, ambitio, superbia &c. Vocantur etiam duces
cœci, & serpentes, & progenies viperarum, & sepulchra
dealbata, & filii Gehennæ. Dies me deficiet, si singula
commemoravero. Insolentiores etiam fuisse contra
plebeios, qui populus terræ vocantur, paret ex Iohasin
fol. 22. pag. 2. Fermentum Pharisæorum nihil aliud est
quam doctrina eorum prava: à qua cavendum esse monet
discipulos suos Christus. Sedere autem dicuntur super
cathedram Moïsi, qui ejus doctrinam populo proponunt
cum

111
Autoritas
eorum apud
plebem.
Zona. 189.
Qua de
caussa &
apud populum
plus autori-
tate valent:
& ad vota
ad sacra per-

cum publica autoritate. Hi audiendi sunt ; non qui legi agenda tanquam interpretes adhibentur. Vide Iosephum & Gorionidem.

C A P. 21.

De studio astronomico, nominibusque planetarum &c.

Astronomiæ admodum dediti erant, cui studio eo diligentius incumbebant, quod crederent omnia pendere ex astris aut planetis, fatoque tribuerent plurimum. Epiphanius, ἀλλὰ καὶ ἑμαρτηρὴν ἔ ἀτρονομία παρ' αὐτοῖς σφόδρα ἐξημερεύον. Fatum dicit quod Ebræi ἕμαρ appellabant. Viguit hoc studium inter Iudæos posterioribus seculis, & eo nomine bene apud omnes audiverunt, magnoque in pretio habiti fuerunt. Testatur hoc Abraham Zachuth cujus verba mox producam, Prius adducam quæ Nicolaus notavit Matth. 16. ad locum, *ficiem cæli dijudicare nostis*, Sic enim ibi scribit, *advertendum quod aliqui scribae & Pharisei omisso studio legis & prophetarum, studebant mathematicis, & potissimum in Astrologia: unde usque hodie aliqui eorum sunt valde curiosi.* Verba Salmanticensis ex Ebræo in Latinum sermonem conversa hanc sententiam continent, *Fui in regno Hispania, & in aliis regnis Christianorum postquam exiissent libri quos feceram de Astrologia. Dicebant, Abraham Zachuth Salamanca oriundus. Et licet mihi gloriari de hac, quemadmodum dixerunt Sapientes nostri, fausta memoria, Quenam est sapientia ob quam magnifunt sapientes in oculis populorum? dicebant, Ratio Thecupharum & planetarum. Et ego testor coram Deo quod laudabant Israelem valde propter hoc studium, totaque intentio mea non erat alia quam ut intelligerem verba*

Deus posuit virtutem superiorum in inferioribus

112

& dedit cui-libet populo Sydos & planetam. Manahem 145. 3. nulla herba est infra quæ non habeat planetam supra tenentem eam. Mana. 148. 1. Vide locum.

113

sapientum felicitis memoria, & commentarios quos scripserunt
bac de re. Redeamus ad Phariseos, qui Epiphanio teste;
 suæ linguæ vocabulis nominabant septem planetas, vi-
 delicet solem ἡμᾶ, id est, הַמָּה, quod nunc legunt, αἰμᾶ,
 καὶ σέμεσ ψωψω ἔῆλιον. Lunam ἱερῆ, id est, הַרְיָה καὶ ἀλ-
 θανᾶ, (legerim, καὶ λαβανᾶ, id est, לְבַנָּה) σελήνῳ. Martem,
 qui Ἀρης Græce, χωχῆβ ὀκμᾶδ, stellam Ocmol. Mercu-
 rium, qui ἑρμῆς, χωχῆβ ὀχμᾶδ, stellam Ochmod. Iovem,

* Dicitur &
 כוכב צדק
 & צדק (sim-
 pliciter ab
 æquitate:
 item מִזְל
 מַזְלֵ אַסְטְרוֹ
 נֹמִי bonum &
 גַּר Arabice
 גַּלְגַּלְמוּגַת

* χωχῆβ βααλ, stellam Baal, id est, Iovis. Nam Baal Iupi-
 ter. Venerem .i. ἀφραδίτῳ, σερεᾶ ἦτοι λαγήδ, Serua vel
 Lucd. Forte λαγήτ .i. לַוְהָה. Hodie נגה à splendore. Satur-
 num χωχῆβ σαβῆθ, stellam Sabetha. Hiscuni scriptor
 Ebraeus planetas מַזְלֵ הַמַּלְאָכִים appellat, quorum nomina recen-
 set Exod. 25. ad locum *facies lucernas septem*, Primus, in-
 quit, est הַמָּה sol à calore. Secundus נגה Venus a splen-
 dore. Tertius כוכב כַּוְכַב καὶ ἑξοχλῳ, id est, Mercurius. Quartus

114

כוכב וכוזב qui-
 dam ajunt
 esse supra
 solem, alii
 vero infra.
 More pa. 2.
 cap. 9.

לְבַנָּה Luna. Quintus שבתִי Saturnus. Sextus צדק Iupiter à
 Iustitia. Septimus מאדים Mars à rubore. Sequuntur in
 Epiphanio 12. signa Zodiaci: quorum nomina τέλεια .i.
 הַמָּה κρείας, aries: σῶρ, ῥῳ, ταῦρ, taurus: θωμίμ, θωμῖ,
 δίδυμοι, gemini: σαρχταν, ἵρῳ, καρκῖν, cancer: ἄρῳ,
 ῥῳ, λέων, leo: βεθλα, βηθלה παρθέν, virgo: μωζανήμ
 מאזנה, ζυγόν, libra: εἰκράβ sive ἀκράβ, εἰκράβ σκορπίων, scor-
 pius, κσετ, ῥῳ, τοξότης, sagittarius: γαδι, γῳ, αἰγόνκερ, capricornus.
 δαλι, ῥῳ, ὑδρηχό, aquarius: δέγγιμ, דגים,
 ἰχθύες, pisces. Vide nunc, si placet, commentarium
 meum ad voces N. T. quem Plantinus excudit an 1582.

* Hoc poe-
 ticum. Scri-
 be igitur
 ὑδροχόος
 qui & ὑ-
 δροχόους
 קַדְמוֹת
 Legitur in
 ICCARIM
 Serm 3. c. 8.

Ceterum Venus planeta הַלֵּל dicitur Ies. 14. 12. Vbi
 Lxx. ἐωσφὸρ. Hieron. Lucifer, Jonathan כוכב נגה
 stella lucis auroræ prænuntia.

C A P. 22.

De septem generibus Pharisæorum.

Septem fuisse genera Pharisæorum (an late capiendum pro sanctis, ut accipitur sepe in Itinerario Benjaminii Tudelenensis?) liquet ex Thalmude, tractatu Sura, cap. 3. Pharisæus שׂמאי, id est, Sichemita, qui facit opera Siche-115 mitarum, qui se circumcidi patiebantur propter nuptias Dinæ filię Iacob. Sic isti pietatem metiuntur ulna honoris ac commodi. Sic dico, Omnia faciunt lucri causa, vel ut honorentur ab hominib. 2. Pharisæus נאפחי Nacphi vel Nicphi, qui non elevat pedes à terra, ac si eos truncasset, amputasset, *אֶפְסַח בְּקַדְדִּי* trunco. 3. Pharisæus קיזאי קיזאי, vel קיזי, qui percutit caput suum ad parietem ita ut sanguis exeat. Nam *הִקִּיז* venam incido. Item qui oculos claudit, ne contempletur fœminam. 4. Pharisæus qui dicit *מָה חֻבְתִּי* quid debeo facere & faciam illud; q. d. Quid fieri oportet quod non feci. Hic ita se gerit ac si faceret omnia. 5. Pharisæus מְדוּבִיָּא Meduchia, qui humiliter incedit corpore incurvo. Siquidem *מְדוּבִיָּא* est pistillum instar martelli, capite curvo. Pistillum voco quod Ebræi בּוּכְנָא Buchana: de quo amplius quærendum videtur. 6. Pharisæus מְאָהֵבָה ex amore, qui facit præcepta amore virtutis aut mercedis. 7. Pharisæus ex timore *מִדְּרָתָה* qui formidine poenæ observat legem. Hic etiam Pharisæus timoris dicitur, ut ille Pharisæus amoris, id est, *פְּרוֹשׁ אֲהֵבָה*, de quo dicitur, *ne sis tibi carus præ cæteris nisi Pharisæus amoris, qualis fuit Abraham*. Legimus quoque in glossa Thalmudica & in Aruch, *Pharisæus timoris ut Iob*. Timor ad negantia præcepta pertinet, ut amor ad ea quæ vocantur affirmantia. Nam qui Deum timet, ab-

stinet ab iis quæ Deus fieri vetat: qui amat, facit ea quæ fieri mandavit. Vnde dicunt, *Qui colit ex amore, stabilis præcepta affirmativa: qui verò ex timore colit aut operatur* (Nam est עובר in Ebræo) *stabilis præcepta negativa.* Vide comment. super Aboth fol. 9. pag. 2.

C A P. 23.

Serarij errores aliquot.

117 **S**eptem inquit, pag. 13. *Pharisæorum ordines aut classes* *sfaciunt Thalmudici tractatu Sotah. cap. 3. fol. 22. qui* *meri tamen potius hypocrita sunt, nimirum Phariseus* *Schichmi, Nikphar, Cizat, Medoukia, Machobathi, Veescheneh,* *Mehajebah, Mirah.* In his verbis quàm multi errores. Pudet me Serarii: tædet verborum. Ordines dicit aut classes generâ hominum. Quid Thalmudici? *Septem,* inquit, *Pharisei sunt,* hoc est genera Pharisæorum; non classes, non ordines. Neque enim patres hypocritæ classem diversam constituunt ab iis qui sycophantæ sunt. Neque hypocrita dici recte potest Pharisæus amoris, qualis fuit Abraham: aut timoris, qualis fuit Iob. Phariseum appello hominem sanctum ac pium. Iam verò mendum latet in Nikphar pro Nikphai vel potius Nikphi. Tum etiam Ma chobathi scribi debet divisim Mah chobathi, & deleri comma quod proxime sequitur, legique Vaeese. Nam in Ebræo וַאֲעִשֶׂה, nisi mavelis Vafane, id est, וַאֲשַׁנֶּה & mutabo. Nam Veeschne, & discam, id est וַאֲשַׁנֶּה. Mah chobathi potest reddi, *quodnam est peccatum meum?* חובה proprie debitum, ὀφείλημα. In Mehajebah etiam vitium est, & in Mira. Nam legendum Meahabah & mi jraa; id est, מאהבה & מיראה Subintelligitur autem Phariseus. Sed hæc omnia Serarius non intel-
118

tellexit. Neq; ex Thalmud descripsit, quem non intelligit, sed ex aliquo novatore, ut pleraque omnia sua. Mirari autem liber cur tam iniquus sit præceptoribus suis, quibus tam multa debet, quos fere nunquam appellat sine contumelia verborum. O gratum & memorem discipulum.

C A P. 24.

An Pharifæi sicarii. Suidæ locus expensus.

Sicarii à sica dicti. Est autem sica brevissimus culter, recurvus & inflexus, Perfici acinacis longitudine. Suidas Σικάρηοι ληστῶν γένος. σικὰς ἢ τὰ Πικραμπῆ ἕξιφι ῥωμαῖοι καλεῖσιν. Vide Iosephum Origin. Iuda l. 20. cap. 7. Rursum Suidas, Σικάρηοι λέγονται οἱ Φαρισαῖοι ὡς ζηλωταί. Locus hic nobis jam expendendus est. Nam Pharifæi non dicebantur sicarii sed ex Pharifæis profectus Iudas Galilæus (quidam Iudam Gaulonitam appellant) quartæ sectæ autor fuit, quæ solùm Deum dominum agnoscebat. Itaque ne Cæsarem dominum faterentur gravissima supplicia pertulerunt, non ipsi solum, sed etiam pueri eorum. Testis Iosephus in Iudaicis lib. 7. cap. 29. Qui igitur è Pharifæis ex hac secta erant à zelo erga Deum appellati sunt Zelotæ. Hoc primum: deinde quia sicis utebantur ad occidendum homines, vocati etiam sunt sicarii. Brevissimam autem fuisse sicam indicio est quod vel à pueris, ut Cicero in Catalin. significat, vibraretur: ac proinde cædibus in media turba perpetrandis apertissima cum veste tecta ea aut sinui occultata, nec sic opinantes, confoderentur.

De sicariis
vide Zona.
206. &
207. primus
occisus fuit
Jonathan
pontifex
procurante
Felice.

119
De zelotis
Zonaras
pag 209.
dux eorum
Iohannes.

Finis libri secundæ.

I. DRVSII
LIBER TERTIVS

QVI DE

SADVCAEIS

CAP. I.

De scriptura nominis Saducaus.

120 **S**aducaus unica D, an Sadducaus D. geminatâ scribas, Sparum refert. Nam utraque scriptura invenitur in codicibus Latinis. Saducaus, quod olim prætuli, se tuctur scriptura nominis Sadoc: unde esset Sado-cæus, & immutatione unius litteræ Saducaus. Quod tamen potius à Saduc, id est, $\Sigma\alpha\delta\upsilon\kappa$. Quanquam Ezech. 48. 11. & 43. 19. & 44. 15. in codicibus Græcis, quibus usus sum, $\sigma\alpha\delta\delta\upsilon\kappa$ scriptum: unde, ut conjicio, $\Sigma\alpha\delta\delta\upsilon\kappa\alpha\iota$, id est, Sadducaus. Hiero. in comm. *Qui sunt de semine Sadoc, quem cur Lxx. $\sigma\alpha\delta\delta\upsilon\kappa$ nominent, scire non valeo.* Mihi non dubium quin legerint $\Sigma\delta\upsilon\kappa$; quod nunc $\Sigma\delta\upsilon\kappa$ unde $\sigma\alpha\delta\omega\kappa$; quod melius ita scribitur per ω magnum, quam $\sigma\alpha\delta\upsilon\kappa$ per υ parvum, Sciendum verò apud antiquum interpretem Syrum hoc nomen scribi perpetuò $\Sigma\delta\upsilon\kappa$ unica D, & Sade in Zai versa.

CAP. 2.

Vnde dicti Saducaei.

121
An leg.
 $\Sigma\delta\upsilon\kappa$ $\tau\epsilon\theta$
 $\Sigma\delta\upsilon\kappa$ i. à
moribus vel
propter mo-
res? Vide
pag. 128.

SVidas, $\Sigma\alpha\delta\delta\upsilon\kappa\alpha\iota$, $\Sigma\delta\upsilon\kappa$ $\tau\acute{o}\pi\omicron\varsigma$. Quid? An Saducaei à loco nominati? Locus autem ille quis? Beda in Acta c. 5. *Saducaei interpretantur iusti, dicti à Sadoc sacerdote, vel propter*

propter genus, vel propter mores. An Sadoc hæregarcha sacerdos fuerit, nescio. Hoc scio, dictos esse non propter genus aut mores ejus; sed propter doctrinam sive hæresin. Epiphanius, ἦν ἡ καὶ Σαδὸκ τις τέτομα κατὰ τὸ παλαιὸν τῶν ἱερέων. ἀλλ' ἐκ ἐνέμειναν ἔτοι ἐν τῇ τῆς Ἰπικλήσεως αὐτῆ διδασκαλία. Si verum hoc, ergo non à sacerdote illo nomen acceperunt. Idem hæresi 14. ἐπωνομάζουσιν ἔτοι εαυτὲς σαδδουκαίους δῆθεν ἀπὸ δικαιοσύνης τῆς Ἰπικλήσεως ὁρμαινόμενης. Σέδεκ γὰρ ἐρμηνεύεται δικαιοσύνη. Et alibi, Σαδδουκαῖοι ἐρμηνεύεται δικαιοί. σέδεκ γὰρ δικαιοσύνη. Δικαίους γὰρ εαυτὲς ὠνόμασαν. Hinc medicina Nicolao scribenti Act. 5. Dicuntur Saducei à Sadoc, quod est justitia in Ebræo. Nam legendum, à Sedec. Res est, non conjectura. Pergit Nicolaus, Nam Saducei inter alios Iudeos erant in iudicijs & punitiõibus acerrimi, ut dicitur in historia ecclesiastica: propter quod sibi nomen justitiæ usurpabant. Hæc omnia reprehensionem merentur. Nam iusti Saddicim dicuntur, non Sadducim. Notabis autem unica D. scribi Epiphanio σαδὸκ; unde Saduceus quod in Latinis codicibus plerisque Verum etymon erues ex his verbis Theophylacti, quæ alibi produximus, ἡ ἀπὸ αἰρεσιάρχου σαδὸκ ὀνομάζοντες. Id firmat amplius Burgentis per hæc verba, Sicut Arrianus dicuntur ab Arrio, qui fuit primus inventor hæresis: sic Saducei dicuntur à quodam qui nominabatur Sadoc, qui fuit primus inventor hæresis Saduceorum, ut habetur in glossâ super librum Thalmudicum, qui dicitur Avotb. Unde non dicuntur à justitia, quia nec reputabantur inter alios justiores: sed contrariâ. Nam Pharisei eorum amulii justiores reputabantur, ut patet Luc. 18. ubi dicitur de Phariseis quod confidebant in se tanquam iusti & spernebant ceteros. Nihil verius. Sane in iudicijs non iusti, sed crudeles erant Saducei. Probabo alias Nunc pergam firmare sententiam Pauli. In com-

- 1

122

mentario super Aboth, *A Sadoc & Baithos vocati sunt discipuli eorum Saducæi & Baithusæi*, R. Nathan autor libri 123 Aruch, *Vocantur Sadocæi de nomine Sadoc*. Adderem plura, si ulla de hac re dubitatio inter Iudæos esset. Omnes uno ore idem attestantur.

CAP. 3.

De Sadoco heresiarcha.

SADOCUM hunc *αἰπεδῶπλος* appellat Epiphanius, & recte. Nam erat autor sive conditor hæresis Saducæorum, qui etiam ab eo nomen habent. Ut à Novato, Novariani: sic à Sadoco, vel potiùs Saduco, Saducæi. Vixit Sadoc iste sub Antigono Sochæo qui Simeoni Iusto successit, quem Ebraei cum Iaddua confundunt. Sed Iosephus hunc ab illo diversum facit. Non dubito quin genere Iudæus fuerit. Condiscipulum habuit quendam Baithos nomine, a quo Baithosæi, de quibus mox. Meminit horum commentarius in Aboth per hæc verba, *Coram Antigono sedebant duo discipuli Sadoc & Baithos*, & Abraham Zachut in Iohasin, *Tunc erant Sadoc & Baithos discipuli Antigoni caput & hoc initium heresiæ: nam abierunt tempore Antigoni præceptoris sui ad sanctuarium montis Garizin fueruntque ibi capita sive primores: & Baal Aruch*, *Expositum est in Aboth R. Nathan, Antigonus virum Socho oriundum duos discipulos habuisse, quorum nomina Sadoc & Baithos sive Baithus: à quibus exierunt due familiae male Saducæorum & Baithusæorum. Dicti autem Saducæi à Sadoc & Baithusæi à Baithos*. Eadē scribit Abraham Davidis filius in Cabbala sua historica: *cujus verba non pigrorum Latina facere, Antigonus Socheus accepit à Simeone Iusto & sodalitis ipsius. Hac erat atas tertia, & ipse dicebat, Ne estote*

estote tanquam servi, qui ministrant principi ea conditione ut accipiant premium. Sadoc autem & Baithus interrogabant eum de hac re, & respondit eis quod in premio seculi huius non poneret fiduciam, sed in seculo venturo. Sed ipsi negant verba eius, & dicebant, nunquam audivimus quicquam de seculo venturo. Fuerant autem discipuli eius, dissenseruntque ab eo & abierunt ad sanctuarium montis Garizim, ubi erant principes. Dicitur Antigoni habetur in Aboth, cap. 1. Ne estote sicut servi qui ministrant principi, ea conditione ut premium abs eo accipiant; sed estote sicut qui ministrant principi suo hac conditione ne accipiant premium, & sit Dei timor super vos. Commentator quidam ad hunc locum, non dicit, ea conditione ut accipiant mercedem; sed ea conditione ut accipiant premium, id est, פרוס, quod interpretatur פתח בנה portionem vel minam. Saadias in Danielen ait esse dimidium minæ. Syrus interpres novi foederis פרוס vocat στρομέριον, id est, demensum, Luc. 12. 42. & פרוסותא הון קצין הון איתא pro, frangentes erant panem Act. 2. 46. Interpres Latius ibi portionem reddit, id est, פתח בנה. Cum interpretem dico, intelligo Emmanuel. Tremellium, qui Syram editionem Latinam fecit nostro ævo. Vt ut sit, notatum פרוס tantum esse præmium corporis, dum in hoc seculo versatur: שפר verò dicunt etiam animæ & seculi futuri mercedem significare, quæ bona sit operanti. Autor lexici Thalmudici, Antigonus docuit discipulos suos Sadoc & Baithos, nolite esse tanquam servi, &c. Abierunt & docuerunt discipulos suos, & discipulos discipulorum suorum non secundum mentem eius. Dixerunt, si patres nostri scivissent esse resurrectionem mortuorum, & mercedem datum iri justis in seculo venturo, non ita docuissent. Steterunt & separarunt se à lege, & dixerunt, Traditio in manu Pharisæorum ad vexandum se in hoc seculo (stulta est) cum in seculo venturo non

125

126

*sit illis merces. Addit commentator ille, quem modo allegavi, qui ministrat principi ea conditione ut accipiat premium, sibi ministrat, non principi. Deinde ministerium istud conditionem habet: si dederit premium. Quod si non dederit, non ministrabit ei. Plura de hac re aliàs. Porro Sadoc Græca declinatione esset *sadawds*, pro quo *sadawds*, in Iosepho.*

CAP. 4.

Baithos sive Baithus, à quo Baithusai. Dosthai. Dositheus Samarita. Genebrardi opinio rejecta.

IN Aboth R. Nathan, cap. 5. *Sadoc habuit condiscipulum Baithos nomine, cui ministrabant vasis argenteis & aureis. Hic diversam a Sadoco familiam constituit, licet una & eadem amborum hæresis esset. Similiter Hekel & Sammai sese in duas dividerunt familias, cum aliòquin uterque sectam Pharisæorum sectare ut Mentio hujus familiæ in tractatu de Sabbatho, pag. 08 *Baithusaus quidam interrogabat R. Iosuaam lectorem, Vnde hoc quod non scribant Thephillin nisi super pellem bestie munda. Et in Res Gemara R. Ismael in Deuterosei, pag. 65. Baithusai dicunt, Solennitas aut vacatio ab opere post Sabbathum. Habentur hæc in Baal Aruca, ubi & illud, ברתיהוה sunt discipuli Baithos sive Baithus. Hunc Genebrardus cum Dositheo confundit: perperam. Nam Dositheus, à quo Dositheani dicti, vixit post tempora Christi. Origenes contra Celsum, lib. 2: *Post Iesu tempora Dositheus Samarita conatus est persuadere civibus suis se esse Christum illum pronuntiatum à Mose, visusque est discipulos invenisse. Idem in Mat. tractatu 27. sicut manifestat historia lectionem, non multi fuerunt homines tempore Apostolorum, qui se Christos esse dixerunt,***

127

In cap. 1. Tom. in Ad-dit. Iste sacerdos qui erat Baithus, factus indicavit patri suo id quod fecerat in die expiationum & mortuus est post tres dies. Salmati. in Iohanna 15. 2.

rant, nisi forte *Dositheus Samaritanus* (unde & *Dositheani* dicuntur) & *Simeon*. Si Samaritana erat, alius est ab eo quem Epiphanius memorat hæresi. 13. Nam hic à Iudæis, ad Samaritanos defecit. Verba quibus hoc dicit Epiphanius hæc sunt. *Iste Dositheus commixtus est Samaritanis ab Iudæis exiliens ad illorum mores, &c.* Quod si hunc potius in mente habuit Genebrardus, doceat eodem tempore vixisse cum Baithus. Deinde quomodo Saducæi *ἡρώπασμα Δοσιθέου*, si Dositheus est Baithos? Nam Sadoc & Baithos condiscipuli fuerunt, ut diximus. Dositheus Ebraicè, דוסתאי Dosthai scribitur. Fuerunt autem plures hoc nomine. Nam in Iohasin memoratur quidam ex discipulis Sammai, qui Christo cœvus fuit: & alius Dosthai filius R. Iannai, discipulus R. Meir. In Ilmedenu sectione, & *scdit Jacob*, mentio alterius Dosthai, qui similiter patrem habuit Iannæum, per hæc verba *Sennacherib misit ad Samaritanos Samariam R. Dosthai filium Iannai ad docendum eos legem*. Fortè hic est ille, de quo Epiphanius. Nihil decerno. Inter hunc & discipulum R. Meir mille anni plus minus intersunt. Autor Salmanticensis. Locus Epiphanii habetur hæresi 14. *Σαδδουκαῖοι, ἡρώπασμα ὄντες ἀπὸ Δοσιθέου*. Quomodo legendum suspicari aliquis posset apud Suidam, *Σαδδουκαῖοι, * ἀπὸ Δοσιθέου*. pro eo quod in editis *ἀπὸ τῶν*. Hoc arbitrarium esse volo, nolo ut sit certum. Præter hos alius laudatur R. Dosthai filius Iuda, & Abba Iose filius Dosthai, capite de 4. generibus suppliciorum in Sanhedrin, & capite *Non inquit, entes*. Ceterum Dositheani prophetas rejiciebant. Tertul. de præscript. adversus Hæreticos, lib. 1. *Faceo enim Iudæi sui hæreticos: Dositheum, inquam, Samaritanum qui primus ausus est prophetas, quasi non sp. sancto locutos, repudiare*. Seorsim a Saducæis resurrectionem corporum confitebantur,

Propter Baithusæos qui dicebant nō est קוצירית עימך במצאית דום טוב

128

eo quod profestum sabbathi eandem sequatur. Phesi. Abba 29. 13.

* Vel, ἀπὸ ἡρώπου.

129

A moribus quod Beda dixit, propter mores.

bantur, ut scribit Epiphanius hæres. 13. Hieron. adversus Luciferianos, cap. 8. *Dositheus Samaritanorum princeps, prophetas repudiavit. Saducæi ex illius radice nascentes, etiam resurrectionem carnis negaverunt.*

C A P. 5.

Notatus error Serarii sanè quàm turpis ac fœdus.

A It Serarius, pag. 142.

Dositheus videtur, quoad nomen, esse idem cum eo què cap. 3. Pirke Avoth appellatur דוֹסְתָה Dostha.

130

Ita Fagii exemplar, sed legendum ex libris melioribus דוֹסְתָה Dosthai, id est, Dosthæus, quem Græci Dositheum scribunt, inserta littera i & absque diphthongo: recte an secus, mitto quærere. Hoc leve. Pergit veterator Serarius. Ignosce, lector, si veteratorem voco, qui aliis se doctiores, & suos in his litteris magistros, novatores appellat.

Quoad rem verò videtur diversus hic ab illo de quo quaeritur: quia iste est filius Ianaï; qui & nomine alio secundum Fagianam interpretationem vocatur Meir, videtur què illo altero junior & Phariseus.

Serarius
nō intellexit
phrasin Rab
binicam, de
nomine al-
terius ali-
quid dicere.

Quid audio? Ianaï vocatur Meir secundum Fagianam interpretationem? Appello ad tuum iudicium, erudite lector. Nam Serarius non intellexit interpretationem Fagii, quæ sic habet *Ribbi Dostha filius Iannai, nomine Rabbi Meir dicit.* Meir enim erat præceptor ipsius. Itaque de nomine ipsius protulit hanc sententiam. Res clara ex libro Iuchasin, *Dosthai filius R. Iannai discipulus fuit R. Meir. Nam ita dicit in Aboth, de nomine R. Meir.* Quod autem ait diversum videri ab altero, id firmat autor ejusdem libri ad hunc modum scribens, *Ne putes Dositheum, quem Senna-*
cherib

131

cherib misit ad Samaritas, discipulum fuisse R. Meir. nam sunt mille anni inter eos. Tu audeat dic, Diverfus fuit hic ab illo altero de quo quaritur. Nam in re liquida non utimur verbo videtur.

C A P. 6.

*Dosithei duo post Christum. Serarii stupor.
Conjectura nova de Sebuais.*

Dosithei plures fuerunt, ut dictum est. Ex iis vixerunt post Iesu tempora duo. Vnus ex Iudæis filius fuit R. Iannai, & discipulus R. Meir: alter è Samaritis, qui conatus fuit persuadere civibus suis se Christum esse. Hujus meminit Origenes, ut vidimus. Cujus verba postquam adduxisset Serarius pag. 143. statim subjicit, *Hæc de Sadoci magistro Dositheo*, nimis imperitè inciteque. Nam quomodo Sadoci magister Dositheus, qui vixit post tempora Christi? nimium hæc absurda, in quibus incredibilem hominis stupiditatem licet cognoscere. De Sebuais alii aliter. Ego dictos putarim à Sebaja Iudæo, qui missus fuit unà cum Dosthæo ad docendum Samaritanos legem. In Ilmedenu fol. 16. col. 1. *Quum novi incola Samaria à leonibus infestarentur, Sennacherib misit qui causam quærent. Dixerunt ei, Terra illa non admittit gentem quæ se non exercet in lege, neque circumciditur. Dixit illis, date mihi duos è vestro numero, qui eò proficiantur, & doceant eos. Porro verbum regis irrevocabile. Statim ergo miserunt R. Dosthai filium Iannai, & R. סבאי Sebaja, qui docuerunt eos in scriptura legis &c* Ut à Dosthai: qui Græcè Δοσίθαι, Dosithei vel Dositheani: sic à Sebaja vel potius Sebuja, id est, סבויא (nam proclivis sanè lapsus de Ioth in Vau & contra) Sebuai. Ita conijcio: puto autem conje.

132

Scaliger
opinatur omnes Samaritas dictos esse שבועאי סεβουαίους hoc est סבויא סבאי, quod omnem Δευτέρα των εβραϊσ Πεντεκο-

conjecturam meam non planè reiiciendam esse. Qui
meliozem attulerit, erit mihi.

Campis dives Apollo Murinæis.

C A P. 7.

De variis appellationibus Saducæorum.

133

SADUCÆI vocantur aliquando מִיִּנְיָ .i. hæretici. Nam
Sab iis hæresis initium sumpsit. Ita vocantur aliquando
In Cabbala historica, quæ autorem habet Abrahamum
Davidis filium Hasidæum: *stetit*, inquit, *domus hac Chu-*
thæorum & hæreticorum circiter 200. annos. Et in Chronico
templi secundi, *misit literas ad senes hæreticorum.* Sermo
est de rege Græcorum, hoc est Syro-Macedonum, qui
clam dederat litteras ad Saducæos. Minim Chaldaicè di-
cuntur מִיִּנְיָ, cujus singularis מִיִּנְיָ Minæus. Minæorum
mentio in epistola Hieronymi ad Augustinum. Nam
sic vocabant olim Nazaræos Christianos. Verba sunt,
Usq; hodie per totas Orientis synagogas inter Iudæos hæresis est
qua dicitur Minæorum, & a Phariseis nunc usq; damnatur,
quos vulgo Nazaræos nuncupant, qui credunt in Christum
filium Dei natum de virgine Maria, & cum dicunt esse qui
sub Pontio Pilato passus est & resurrexit, in quem & nos
credimus. Sed dum volunt & Iudæi esse & Christiani, nec
Iudæi sunt nec Christiani. Quæ adduxi, ut ostenderem non
solos Saducæos vocari מִיִּנְיָ, id est, Minæos aut hæreticos.

134

Elias in Thefbite, מִיִּנְיָ dicitur is qui sine lege vivit. Scribit
autem R. Moses filius Maimon non cadere hoc nomen nisi in
Saducaum & Baithuseum. Frustra. Nam Nazaræi non
erant Saducæi, nec etiam Baithusæi. Vocantur etiam
Saducæi קַרְאִי, id est, Caræi. Causa nominis ab eo quod
tegi scriptæ mordicus adherentes eam quæ אֲרָאָה
dicitur

dicitur penitus rejicerent. Chronicon templi secundi, Alexander Iamneus convivium fecit omnibus servis suis in recto palatii sui, in loco celso, & comederunt biberuntque, & inebriati sunt cum eo magnates Caræorum. Et aliquando post, Aristobulus diligebat Caræos. Et, Alexandra regina dominari fecit Phariseos super Caræos. Glossa super Aboth, Vocatur hi heretici Caraim, quia libenter imitantur Scripturæ juxta sensum intellectus sui, neque carant verba sapientum. Abraham Zachuth in Iohasin fol. 159. Sadoc & Baithus erant principes hereticorum & Epicuræorum. Quomodo Epicuræorum? Quia, ut Philastrius ait, Epicuræam demerentiam potius quam divinam legis jura sectabantur. Liber Aboth, cap. 2. Ego vigilans in studio legis, ut habeas quod respondeas Epicuro. Commentator ad hunc locum de voce אפיקורים variant sapientum sententia. Sunt qui dicant cum vocari Epicurum, qui contemnit discipulos sapientum. Alii dicunt Epicurum esse qui regegi faciem in lege, ut Manasses filius Ezecia. Dicunt etiam אפיקור pro Epicuro. Perperam autem deducunt a verbo Rabbinico פקר liber fuit; unde הפקר libertas, licentia. Quanquam ab eo non alienum Libertinorum nomen, quos nonnulli cum Epicuræis confundunt.

135

ADDENDA.

Saducæorum & Phariseorum mentio in סמיט 147. 3. Saducæos vocant Caræos hujus temporis. Aben. Levit. 3. 9. ad הלבו האליה in quo loco Saducæos errare docet. Nam certe Saducæi veteres illi ignoti erant. Sic in libro jejuniæ & alibi. Rursum Aben. Levit. 18. 11. ad nuditatem uxoris patris tui, & Levit. 23. 18. licitum est mactare in omnibus solemnitatibus contra ac sentiunt Saducæi: & Levit. 25. 20. ad, non colligitur proventus omnis, Dicunt Saducæi ex hoc loco demonstrari posse initium anni esse a Nisan, sed non est

hac demonstratio &c. Vide sis. In nova Ascalone sunt circiter 40. Carai & in Damasco urbe q. 200. quibus pax cum Samaritanis. Benjamin 12. 3. & 13. 2. non tamen affinitatem contrahunt inter se.

C A P. 8.

An Carai hujus temporis dici possint Saducæi.

DE a) Caræis non omnes idem sentiunt. Quidam eos distinguunt à Saducæis. Liber annotationum in Aboth, *Sunt qui dicant Saducæos & Baithuseos esse illos quos alii Caræos appellant. Sunt qui dissentiant dicentes, Caræos esse aliud genus hæreticorum.* Concilio has sententias. Iam probatum est veteres Saducæos appellari Caræos. Aliud statuendum de Caræis nostri temporis. Nam hi resurrectionem carnis fatentur. In titulo Iohasin, *Inde liquet Saducæos non esse Caræos, qui nostris temporibus. Nam hi confitentur præmium & pœnam & resurrectionem: quod non faciunt Saducæi.* De Caræis aliquid Quæst l. i. qu. 44. *Quibus addo ex libro Iohasin fol. 15. Temporibus horum regum (de Ioh. Hyrcano ejusq; filio Alexandro loquitur) capit secta Caræorum, qui etiam vocantur Saducæi & Baithusæi.* Et fol. 118. b) *Anan & Saul ejus filius Carai erant.* Ecce Caræos dicit Saducæos, de quorum institutis & legibus ritibusque quidam librum composuit. Ei nomen Achan, est, אכאן. Deleatur nomen ejus ut Achanis, ait commentator quidam super Aboth, à quo hæc habeo. Iterum dico, Caræi hodierni diversi sunt a Saducæis. Nam credunt resurrectionem: item præmio affici justos & pœna improbos. Alio significato Caræus, id est אהרן vocatus est R. Elezer filius Simeonis, in Scriptura, quæ Caradicitur, optime versatus. Sic legimus in Iohasin fol. 69.

pag. 2. Rab. & Samuel & Rab. Iohanan Carai, quia 137
verba eorum similia verbis Scripturæ, id est, במקרא.

A D D E N D A.

a) Carai locum illum Mosis Levit. 18. 18. Non accipies mulierem ad sororem eius exposuerunt de duabus uxoribus, pag. 3. ex Pheſict̄ha fol. 79. col. 1. it̄e laſum attritione כצויע רבא & spurum במיזוד, confundunt Deut. 23. 1. & 2. Pheſict̄ha 80. 2. והפותר של קראים שאמר וכול. Genus quoddam Saducæorum est qui censent immundos esse qui tangunt corpora etiam viva, de quibus Levit. 11. Vide Abenezram ad vers. 24. מולדת אביר. Levit. 18. 11. exponunt, qui nutrita aut edueta est à patre tuo. Vide Abenezram. Idem Levit. 7. 10. Venit ad me Saducaus quidam interrogatum an cauda esset verita ex lege &c. Vide si placet. Ibi Saducæum vocat Caræum. Levit. 11. 19. Dicunt Saducæi דורייפה gallum esse. Stulti homines quis indicavit eis. Vide notas meas ad illum l. cum.

b) Dubito an hi Saducæi fuerint & eo labor ut credam auctores fuisse novæ sectæ Caræorum quæ tantum traditiones rejiciebat. קראים de Saducaus in Chron. T. S. ubi de Alexand. o Iamæo. Inebriati sunt cum eo magnates הקראים Caræorum fol. 40 col. 3. in principio. Paulo post col. 4. de Aristobulo Hircani junioris fratre ובוהג מבהגם והוא היה אוהב את הקראים. Et mox, erat imperium Pharisæorum super Caræos. Caræorum mentio apud Gerund. in Levit. 196. 2. לסתום פיהם של. הקראים מחוקו שם. Quippe מחק delere. Anan & Saul quinam fuerint Iucha. 118. 2. De Saducæis i. Carais Aben. Levit. 23. 40. ubi eos vocat עוריי לב quod corde nihil videant. Sed vide si placet.

CAP. 9.

An prophetas rejecerint.

Saducæi testi-
monium
citant con-
tra resurre-
ctionem ex
Iob. 7. 9. in
Ilmedeu
fol. 2. col. 4.

כִּדְבַר
בְּדַבְרֵי
הַזֶּה וְהָרִי
הַזֶּה צְדוּקָי
non dicit
prophetarū,
sed sapientū
nostrorum
ex lib.

דְּהַר
14. 1.

138

DE hac re magna dubitatio est. Nam Ebræi memi-
nerunt tantum traditionum, quas *מִשְׁפָּטֵי הַדָּוָה*
ἐπιτολὰς indignant. Adhæc unus ex iis qui commentati
sunt super Aboth ait eos inniti Scripturæ: sub qua voce
prophetas etiam comprehendunt. Taceo quòd in templo
sacrificarint cum Pharisæis, quotidie cum illis versantes
& cibum sumentes. Nec in novo fœdere prophetarum
ulla mentio, ubi angelum & spiritum & resurrectionem
negare perhibentur. Certè non debuisset hoc reticere
Lucas. Alia dubitationem movent, quæ nunc non com-
memoro. Tamen Hieronymus, *Quinque tantum*, inquit,
libros Moysi recipiebant Saducæi, prophetarum: vaticinia
respuentes: & Zacharias Chrysopolitanus episcopus, Quin-
que libros Moysi recipiunt, prophetas respuunt. Tertullianus
quoque de præscript. adversus hæreticos lib. 1. *Taceo*
Iudaismi hæreticos: Dositheum, inquam, *Samaritanum, qui*
primus ausus est prophetas, quasi non in Spiritu sancto locutos,
repudiare. Taceo Saducaos, qui ex hujus erroris radice sur-
gentes, ausi sunt ad hanc heresim etiam resurrectionem carnis
negare. In his locis prophetarum nomine etiam Hagio-
graphi significantur. Sic accipies in illo, *habetis Moſen &*
Prophetas: & est figura nota, quam synecdochen appel-
lant, ut cum sub nomine Apostolorum etiam Evangelistæ
comprehendantur. Iuvat hanc sententiam non nihil
Gorionides cum ait cap. 29. *Ecce Saducæi dicunt, ne creda-*
mus & ne audiamus ullam traditionem aut ullam expositionem,
nisi legem Moſeos solam. Quia verò duntaxat Moſen re-
cipiebant, ideo Christus, cum eorum errorem de resur-
rectione refelleret, ex ejus libris petiit testimonium
Matth. 22. 32. *stultum enim fuisset*, inquit Hieron. *inde*
proferre testimonia cujus autoritatem non recipiebant.

Quod traditiones rejecerint.

De tra-

DE traditionibus res certa est. Omnes affirmant. Vide locum Gorionidis modò citatum. Elias Levita Thesbite; *negant legem ore tenus traditam, & non credunt nisi quod extat in lege scripta. Ideo vocant eos Caraim q. Scripturarios. Nam מורה Scriptura. Propriè lectio, quæ & מורה dicitur, unde quidam Lectionarios eos appellat. Videndus Scaliger de emend. temporum lib. 2. pag. 144.*

139

C A P. IO.

Conjectura de Saducæis nova. Samaritani: Benjaminicum calumnia de his: itemque Abenezra. Scaligeri sententia confirmata.

Saducæorum alii degebant in Iudæa & in Samaria alii. Fieri ergo potest ut qui apud Iudæos erant prophetas receperint: qui apud Samaritanos habitabant, rejecerint. In his erant * apostatæ gentis Iudaicæ, qui Sicimis commorabantur. Id conjicio, non affirmo. Hec tantum, Patres omnes in ea sententia fuisse ut crederint Saducæos tantùm quinque libros Mosis admisisse. Quod illis commune cum a) Samaritanis. Dositheus enim, qui hos primus instituit, prophetas repudiabat. Idem ergo Samaritæ faciebant, tantum Mosen recipientes De his Benjamin Tudelensis, *Carent tribus litteris חהע He ex nomine Abraham: Heth ex nomine Isahac: Ain ex nomine Iacob, quarum loco Aleph, hoc est spiritum tenuem substituunt. Hoc signo manifesto arguuntur non esse ex Israelis posteritate ac semine, cùm agnoscant legem Mosis his tribus litteris exceptis. Cui repugnat Alphabetum Samariticum, quod apud Postellum in Alphabeto 12. linguarum. Tum etiam quod scribit Hieronymus præfatione in libros Regum, Samaritani etiam Pentateuchum Moysi totidem*

* מושעו
ישאל
qui dicebant
prophetas &
Hagiogra-

140

phos non
esse legem,
& non cre-
debant in
eis. Imed.
fol. 87. col. 4
hoc
est apostata
non levat
manus: Sa-
ducæi autem
levabant
manus cum
populo be-
nedicerent.
Lib. Musar.
44. 1.

מורה לא
ישאבו

litteris scriptitant, figuris tantùm & apicibus discrepantes.
 Ecce dicit Samaritanos Pentateuchum totidem litteris
 scriptitare. Falsum ergo quod ibi scribit Benjamin, aut
 fallit nos Hieronymus. Idem locus facit ut non credam
 Abenezræ scribenti pro *creavit Deus*, Samaritanos edi-
 disse, *creavit Asima*; quod est idolum Hemathitharum.
 141 Nam Chuthæorum (sic Ebræi nuncupant Samaritanos)
 numen Nergol dicebatur Scribit hoc memoratus Rabbi
 Esther 1. 1. Iudicium Scaligeri hac de re invenies in se-
 ptimo de temporum emendatione, pag. 621. in quo
 nobis acquiescendum esse puto, dum certiora edocti
 fuerimus. Nam qui aliquem oderunt, ut diversæ reli-
 giones solent, facile de eo calumnias & mendacia spar-
 gunt. Pro exemplo sit Serarius homo malè acutus, qui
 sensisse me vult & scripsisse, quæ per somnium non sensi
 non scripsi. An putat lectores mei libelli omnes fun-
 gos esse?

A D D E N D A.

a) Samaritani etiam negabant resurrectionem animam una
 cum corpore mori credentes, ICCAR. Serm. 4. cap. 31. in
 principio. *Quid Saducai differant à Samaritanis.* Scalig. in
 Cano. Isagog. 219. בותיים הם היהודים השמרונים הבקראים
 שמדיטנים. Benja. in Itine. 9. 1. In כבילש qua Sichem
 olim, centum sunt Chuthai .i. Samaritani, qui servant legem
 Mosi solam. Ibid. pag. 2. Vide sequentia. Nam multa ibi
 de Samaritanis. Habent quidem tres illas litteras, sed eas pro-
 nuntiant per כ: unde non habere dicuntur.

C A P. II.

*Chuthai. Somronim. Secretum nominis tetragrammati. In
 eo excommunicatio fiebat. Ritus solennis excommuni-
 candi.*

candi. Non licuit Iudæis cum Samaritanis panem edere. Alia quædam.

QVos nos dicimus Samaritanos, eos Ebræi ferè vocant **כוּתִיִּים** vel **כוּתִיִּים** id est, Chuthæos. Nam ex Chutha oriundi erant plerique. Saltem nomen hoc in commune transit, ut Chananæorum vocabulum. Nam ex septem gentibus terræ Chanaan, una erat Chananæorum à qua reliqui nominati. Dicuntur etiam **שומרוןִים** Somronim ab urbe primaria, an à regione? Autor illius commentarii, qui Ilmedenu vocatur & Sepher Tanchuma, *In illa hora venerunt contra eos Somronim ad bellum, videlicet 180. millia. Et quomodo Somronim, nonne Chuthai erant? Scire licet de nomine urbis Samaria vocatos fuisse Somronim, id est, Samaritanos.* Hęcibi. Sed & alia in eo commentario, quæ non possum silentio tegere aut præterire. Secretum nominis tetragrammati, quod Iudæis **שם המפורש** arcanum nominis Hammephoras vocatur, putarim dici cum nomen illud pronuntiatur propriis suis vocalibus. Quæ pronuntiatio antiquitus nota (etiam Christus eam noverat, ut habetur in libro authentico apud Iudæos, qui **ישוהוהוה** generatio Iesu nominatur) ideo secretum vocatur, quia sacerdotes eam soli secreto penes se habebant. In eo secreto fiebat excommunicatio solennis qualis erat Samaritanorum, cum ab Ezra & Nehemia excommunicarentur. Ritus iste notatus est in dicto libro, sectione *Et sedit Iacob*, per hæc verba, *Tunc impeditum fuit opus templi usque ad annum secundum Darii regis Persarum. Quid fecerunt Ezra, Zorobabel & Iosue? Congregaverunt omnem ecclesiam in templum DOMINI, adduxeruntque 300. sacerdotes & 300. buccinas & 300. libros legis, totidemque pueros, & clamaverunt. Levitæ autem canentes psalentesque*

142

Samaritani Cæsarienses pervertunt opera sua & permittunt mutuo dare ad usuram **207. כותאי**. **2. כותאי**. **דקיסודי**. De opinionibus Samaritarum Scalig. in Cano. Isagogi. 2. 19. Qui revelat faciem in leg. ecce hic est **כוּתִיִּים**. **גמור** perfectus Samaritanus. Comment. in Aboth 34. 2. **בתי**.

143

בשוק Chuthæus in foro, eum salutabat R. Iochanan. Aboth 49. 2. **איב כותי** hostis Chuthæus: in e. j. s. casu non esse latandum 51. 1.

omnibus

omnibus generibus anathematum devoverunt Chuthæos in arcano nominis tetragrammati, & in scriptura scripta super tabulas; & anathemate domus iudicii superioris, & anathemate domus iudicii inferioris, ne comederet ullus ex Israel panem Chuthæi (unde dictum est, *Qui comedit panem Samariticum ac si comederet carnem suillam*) & ne profelyus fieret Chuthæus in Israel, neve illis pars esset in resurrectione mortuorum. Id scripserunt & consignarunt & miserunt ad omnem Israelem, qui erant in Babylonia: qui accumularant contra eos anathema super anathema. Hucusque. Hinc eruius non licuisse olim Iudæo-cum Samaritano sive Chuthæo panem edere. Hoc primum: deinde spem ad ecclesiam Iudaicam redeundi nullam fuisse Chuthæo in Israel. Verba Ebræa sunt לֹא יִתְגַיֵּר בֵּיתוֹ בִּישׁוּדָאֵל quæ nescio an verti possint in Latinum, *ne commoretur advena Chuthæus in Israel*, expende.

144

C A P. 12.

Saduceorum dogmata. De Deo.

145

Deu[m] extra omnem mali parrationem inspectionem-que constituunt. Quod significat Iosephus lib. 2. Iudaicorum, cap. 13. ita scribens, *καὶ τὸν θεὸν ἔξω τῆς ἀπαὶ τοῦ κακοῦ, ἢ ἐφοραὶ τίθενται.* Quorum prius, inquit Serrarius, *verissimum: posterius falsissimum est.* Videamus. Malum aliud culpæ, aliud pœnæ. Certum est Deum immunem esse à malo culpæ. An etiam à malo pœnæ? minime gentium. Nam ecce propheta dicit, *Non est malum in civitate quod Deus non fecerit.* Si ergo de hoc malo loquuntur, non minus falsum est quam illud, Deum malum non inspicere. Nam videt tam malum culpæ quàm malum pœnæ. Quo facit dictum Salomonis, *Oculi*

DOMI-

DOMINI ubique specularantes tam bonos quàm malos. Si enim ipsos homines videt, multò magis eorum actiones & opera.

De Fato.

Iosephus ibidem, Σαδδουκαῖοι ἢ τὸ δεύτερον τὰ γυμὰ πλὴ μὲν ἱεμαρμὸν πᾶσι πασι ἀναίρεσι, id est, *Saducæi vero seculi omnis ordo fatum omnino tollunt*: Idem Origin lib. 13. cap. 9. ex interpretatione Gelenii, *At Saducæi fatum omnino negant & e rebus tollunt, dicentes nihil fataliter evenire hominibus, & omnia in nostra ipsorum potestate esse, ut tam felicitatis nobis ipsi autores simus quàm infortunii, si deteriora consilia secuti fuerimus.* Sunt qui fati vocabulo providentiam significari putant, quam Saducæi etiam e medio tollunt: unde non male quidam autores sectæ Saduc & Baithes vocat principes Epicuræorum. Abraham Zachuth in Iohasin, *Saducæi contraria sentiunt Pharisæis. Negant enim creatorem curare res humanas, & providentiam sive dispositionem præponderare.* Dispositionem voco, quam Ebræi מרכבה dicunt ut cum legimus, *Homo proponit, Deus disponit*, מרכבה autem quod verti præponderat significat inclinationem propriè lancium in alterutram partem.

De Spiritu Sancto.

Act. 23. 8. Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι πνεῦμα: Hic quidam Spiritum sanctum, alii animam intelligunt. Priorem sententiam juvat locus qui vers. 9. εἰ ἢ πνεῦμα ἐλάλησεν ἀπὸ ἡ ἀγγελῶ. si spiritus locutus est ei, aut angelus. Quem locum enarrans Theophylactus, δηλον ἐστίν, inquit, ἢ διὰ πνεύματος ἁγίου, ἢ δι' ἀγγέλου κατηχηθεὶς τὸν ἀνασάξους λόγον. Rei firmandæ est Epiphanius hæresi 14. de Saducæis ita scribens, πνεῦμα ἢ ἁγίου ἐκ ἕσασιν. & γὰρ εἰσι τέτα ἡξιωμῶσι. Forsitan, inquit idem

S

quem

Zonaras 155. Saducæi fato re- pudato no- stra volun- tati asseri- bunt omnia & causa, bonorum à nobis pen- dere. & nòs temeritate nostra ultra amplecti de- teriora ext- stimant.

quem supra nominavi Theophylactus, ne Deum quidem norunt, utpote crassi res. Verba Græca sunt; *ἐκ ἱκανῶν Σαδδουκαῖοι τάχα οὐ τὸν Θεὸν, παχέες τινες ὄντες.* Nicolaus Act. 13. *Negabant spiritum generaliter. Nam & ipsum Deum dicebant esse corporeum. Et mox, negabant creaturam spiritualem.*

De anima.

Zonaras de Saducæis 189. Mortales effectivos arbitrantur, atque una cum corporibus interire.

QVI locum ex Luca modo citatum de anima intelligunt, eo nomine denotari putant *ὑπόστασιν τῆς ψυχῆς*, quam Saducæi negantes animam nihil aliud esse censebant quam crasin seu temperaturam quandam humorum: in quo errore, teste Theodoro, nobiles etiam multi medici fuerunt. Potest ita esse: tamen aliter de hoc cre alii. Iosephus in Iudaicis lib 2 cap 12 *ψυχῆς τε τῷ διαμονῶν ἀναστῆσι.* Ecce non dicit τῷ ὑπόστασιν; sed τὴν διαμονῶν. Nam credebant eam una cum corpore interire. Idem Orig. lib. 18. cap. 2 *Σαδδουκαῖοις τὴν τῶν ψυχῶν συναφάνειαν τοῖς σώμασι.* Abraham Zachut Salmanticensis, *Ajunt animam mori cum corpore.* Si moritur cum corpore, ergo vivit in corpore Hiero. vocat interitum, cum ait Saducæos quoque animarum interitum prædicasse. Hoc ait in comment. Matth. 22. ubi & illud, *corporis & anima resurrectionem denegabant: & aliquanto post, Qui resurrectionem corporis non credebant, & animam putabant interire cum corporibus, rectè hujusmodi fingunt fabulam, qua deliramenti arguat eos, resurrectionem asserant mortuorum.* Nicolaus Matth. 22. *Inter Iudaos quidam erant qui dicebantur Saducæi: qui dicebant animam hominis esse mortalem, & per consequens negabant resurrectionem.*

148

De Angelis.

NEc angelos esse credebant, sub quo nomine demones continentur. Act. 23, 8. Angelorum *ὑπόστασιν* etiam

etiam Libertini hodie negant. Quod notatum à Theodoro, in quo & illud, *ne nunc quidem desunt inter Iudeos, quos non pudeat dicere angelos esse causas naturales, Dei iussa vel bona vel mala effecta producentes.*

De resurrectione mortuorum.

NEgant resurrectionem omnem, hoc est, tam animarum quàm corporum: quam nos resurrectionem carnis dicimus, carnem pro corpore ponentes. Act. 23. 8. *Saducæi dicunt non esse resurrectionem.* Vide Matth. 22. 23. Marc. 12. 18. Luc. 20. 27. Nicolaus de Lira, *Saducæi negabant resurrectionem futuram. Nihil enim immortale dicebant in homine esse.* Fuerunt etiam Christiani, qui carnis resurrectionem negarent: quos ideo Tertullianus in, De carne Christi vocat propinquos Saducæos Christianorum & partiaros sententiæ Saducæorum. Cur partiaros? An quia Saducæi resurrectionem negabant simpliciter, illi carnis tantum, hoc est corporis non animæ? Idem de præscript. adversus hæreticos l. b. 1. *Tuceo Saducæos, qui ausi sunt ad hanc hæresin etiam resurrectionem carnis negare.* Rursum Nicolaus, *Inter Iudeos quidam erant qui dicebantur Saducæi, qui dicebant animam hominis mortalem & per consequens negabant resurrectionem, secundum quod Iosephus refert de istis xx. libro antiquitatum, & Magister in historiis, ubi plenius tangitur diversitas, qua erat in sectis Iudeorum.* Zacharias in unum ex quatuor, *Saducæi prophetas respuunt, resurrectionem non credunt.*

149

150

De præmio ac pœna.

Act. 23. 6. *περὶ ἐλπίδος καὶ ἀναστάσεως ἐγὼ κέρομαι.*
De spe & resurrectione mortuorum ego in iudicium vocor.
 alias, *ego discepto.* Sensus est, de spe præmii quòd accepturi sunt iusti altero seculo: quòd idcirco ab Ebræi vocatur seculum mercedis. Nam tunc unusquisque mercedem

cedem accipiet suis factis dignam. Id negabant Saducæi; etiam pœnas omnes scelerum & flagitiorum è medio tollebant. Iosephus in Iudaicis lib. 2. cap. 12. τὰς καὶ ἀδὲς τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναμάρτητον. Origenes fragmento in Matthæum, *Definiunt Pharisei mortuorum resurrectionem, sperantes aliquod futurum seculum. Saducæi contra censent post hanc vitam nihil homini repositum præmij, sive ad virtutem profecerit, sive nunquam vel studuerit à vitiorum terminis excedere.* Abraham Zachuth, *Opinio Saducæorum est non esse mercedem aut pœnam.* Nata videtur hæc opinio ex dicto Antigoni Sochæi perperam intellecto, *Ne estote tanquam servi, qui ministrant principi ea conditione ut accipiant præmium &c.* Nam פְּרָם præmium, עֵרָךְ, vel certe מִנָּה .i. מַנְיָה, aut portio, id est, מַנְיָה. Vtūmque legitur in comment. ad librum Aboth. Dicebant etiam Phariseos miseros esse, qui se ita affligerent in hac vita, nullam inde mercedem reportaturi. Item dicebant, omnia opera eorum vana esse, sive quòd idem, eos in cassum laborare. Lexicon Thalmudicum quod Aruch vocant, *Traditio in manu Phariseorum qua seipso affligunt in hoc seculo, cum in seculo venturo non sit illis merces.* Et paullo ante, *Si patres nostri servissent resurrectionem mortuorum esse, & præmio affici iustos in altero seculo, non ita docuissent,* nempe quemadmodum docuit Antigonus. Ideo movent Ebræi ut præceptores verba sua proferant clarè, distincte & enucleate, ne discipuli occasionem inde arripiant faciendi, quod fecerunt Sadoc & Baithus hæresiarchæ. Vide sis commentarium decem Rabbiorum in Aboth.

Vnde bona & mala quæ hominibus accidunt.

152

Bona & mala, quæ hominibus eveniunt, ea pendere putant ab hominis electione ac arbitrio, juxta illud,
Quisque

Quisque siber est sua fortune. Hoc significat Iosephus Antiquit. Iudaic. lib. 13. cap. 9 ἀπαντα ἢ ἐφ' ἡμῖν αὐτοῖς τίθενται, ὡς καὶ τ' ἀγαθῶν αἰτίαις ἡμαῖς γινόμενης, ἔ τὰ χείρας ἡμετέραν ἀβελίαν λαμβανόντας. Et lib. 2. capt. Iud. cap. 12. Φασὶ δὲ ἐπ' ἀνθρώπων ἐκλογῇ τότε καλὸν καὶ τὸ κακὸν ποικεῖσθαι.

CAP. 12.

De moribus Saducæorum.

Impii erant & pessimis moribus præditi, ait Abraham Zachuth. Ebræa sunt, חזקו מידו ויגשו רחי. Duros quoque agrestesque fuisse docet Iosephus in Iudaicis lib. 2. cap. 12. cum ait, Σαδδουκαίων καὶ πρὸς ἀλλήλους τὸ ἦθ' ἀγριώτερον, αἰτὸ σπιμυξία πρὸς τὰς ὁμοίας ἀπηνεῖς ὡς πρὸς ἀλλοτρίους. In judiciis crudeles erant præ cæteris Iudæis & acerbis. Vide sis Euseb. hist. Eccles. lib. 2. cap. 23. Tales non dicuntur justis, sed acres & sævi. Perperam ergo Nicolaus. *Saducæi erant in judicijs acerrimi, ut dicitur in historia ecclesiastica: propter quod sibi nomen justitia usurpabant.* Nam nusquam se vocant justos, id est, צדיקים, quod sciam. Nec à justitia dicti sunt Saducæi; sed à Sadoco hæresis principe, ut diximus. Plura, si Deus volet, alias.

153

CAP. 13.

De odio populi erga Saducæos, & de Carais hodiernis.

Populo vehementer invisi erant. Abraham Zachuth, *multitudo populi oderat eos, & ipsi oderant viatores.* Imo intolerabiles. Iosephus Orig. lib. 18. cap. 2. διὰ τὸ ἢ ἄλλως ἀνεκτὸς γενέσθαι τοῖς παλιθεῶν. Vide præcedentia.

Odium hoc durat hodieque in iis locis ubi Caræi sunt, ut Constantinopoli & in Palæstina Scaliger de emend. temporum lib 2. *Caraim pro portione Rabbanim, id est, Rabbinistarum pauci sunt. Isti quamvis meri Iudæi sũnt, tamen inexpiabilia odia inter se exercent, neque ab alterutris exprimas, ut alteros saltem alloquantur.* Gulielmus Postellus in Alphabeto 12. linguarum, *Tres præcipua Iudæorum sectæ in orientalibus partibus sunt. Thalmudim, id est, Thalmudista, qui hominum sua legis placita exponentium omnia somnia & deliramenta mordicus tenent & ediscunt. Alij dicuntur Caraim, id est, Lecturarij, si liceat verbum effingere, qui rejectis hominum documentis omnibus tantum sacra amplectuntur, observant. Ditissimum hominum genus, sed usq; adeo cæteris invisum, ut bona pars virginum illorum, quia per affinitatem & paucitatem non sibi satis sunt, innuptæ maneat. Afferunt insuper communis opinionis Iudæi, si accideret ut Christianus & Caraimus unus demergerentur una, pari utriusque salvandi potestate, pontem se effecturos corpore Caraimi ad salvandum Christianum. Tertium genus est Samaritanorum quorum meminit Hieron. in præmio libri Regum. Ioh. quoque Leo in discriptione, nisi fallor, Hantetæ montis, & alibi, refert multos ibi Iudæos esse ex iis qui Caraim vocantur, qui cæteris exosi adeo sint, ut pleræque virgines eorum innuptæ maneant, quod nemo Iudæorum cum iis affinitatem contrahere velit. Adite, sultis, ad*

154

155

Quæstiones meas.

C A P. 14.

Locum illustratus ex Sirachide.

IN libro qui inscribitur Sapiencia Iesu Sirach, & vulgo Ecclesiasticus per excellentiam vocatur, cap. 50. vers.

33. & 34. *Duabus gentibus offensa est anima mea, & tertia non est gens. Commorantes in monte Samaria, Philistai, & populus ille stultis habitans Sicimis. Vetus editio, qui sedent in monte Scir. Pro ἐν ὄρει Σαμαρείας, videtur legisse ἐν ὄρει*

Σηείρ, ut Idumæos denotet hostes perpetuos Iudæorum. Hæc scriptura olim præ illa altera mihi probata fuit.

Nunc tueor vulgatam apud Græcos, & per καθημέρις ἐν ὄρει Σαμαρείας designari puto Samaritas, quos Iudæi capitali odio prosequabantur: unde vox illa convicii Christo apud Iohannem objecta, Samaritanus es: & illud, Sit tibi

Ioh. 8. 48.

tanquam ethnicus & Samaritanus. Quod autem sequitur

ὁ λαὸς μωρὸς ὁ κατοικῶν ἐν Σικίμοις, iis verbis denotari existimo Iudæorum apostatas Sicimis commorantes, de

*quibus Iosephus Orig. lib. 11. cap. 8. Σαμαρεῖται μετρώ-
πολιν τότε τὴν Σικίμα ἔχοντες κειμήλιον πρὸς τῷ Γαλιζίν ὄρει, &*

καθωκημένους ὑπὸ τῶν δόξασάτων τῶν Ἰσραήλων ἔθνης. Innuvit autem Saducæos Sicimitas, qui apostata erant & desertores gentis Iudaicæ. Vide nunc, si placet, notas meas ad

illum locum.

156

פושעי
לדאי

vocantur in

I med. 87. 4

Hi rejicie-
bant pro-
phetas &
Hagiogra-
pha.

C A P. 15.

De Anan & Carcasnai haresiarchis.

SAduæorum secta imminuta fuit admodum post excidium templi secundi, donec tandem anno mundi 4523. Anan quidam cum filio Saule eam restaurasset editis variis libris. Horum meminit Abraham Davidis filius Hasidæus per hæc verba, *R. Iuda Gaon mortuus est anno 4523. In ejus diebus fuerunt Anan & Saul filius ejus (nomen improborum putrescat) Porro Anan iste oriundus è Beth-sur, initio discipulus erat sapiens, agnoveruntq; in eo aliquid profani, propterea non fuit promotus in Gaonem,*

neque

neque adjutus è caelo ut esset caput deportationi: propter lutum quod in corde ipsius acervum sive cumulum fecerat. Stetit ergo ut incitaret Israelem ad recedendum à traditione sapientium, quam acceperant ex ore prophetarum fidelium rectorum, ex ore testium rectorum, quemadmodum in hoc libro exposuimus, & factus est senex refractarius contra d. mum judicij, ne audiret Indices, & composuit libros, constituensque discipulos finxit è corde suo statuta non bona. Nam post excidium attenuati sunt hæretici, donec exortus Anan eos confirmasset. Idem in libro eodem cum Anane memorat Carcasnai quendam, quem etiam appellat hæresiarcham. Verba quibus hoc dicit hæc sunt, *Factum est illis signum hoc magnum per Simeonem jubum: non est factum tale quid Anani aut Carcasnai principibus hæreticorum quorum nomen putrescat.* Hæc Abrahami ille in Cabbala sua historica, quæ Cabbala Hafidæi vocatur. Ipse autem tribu Levites erat, gente Hispanus.

C A P. 16.

Erratum Serarij non leve.

158 **I**Ta comparatum est ut qui alios contemnunt tanquam Innovatores & grammaticos, ipsis novatoribus grammaticis, sæpe etiam pueris, deridendos se propinent. Quod si hîc non accidit Seratio tum ego vanus haberi cupio. Iudicent eruditi & harum rerum callentes. In loco Cabbalæ, quem modo citavi, abbreviatura est שר״י, quæ significat, *nomen improborum putrescat.* Id sumptum ex Proverbiis Salom. Plene autem scriberetur שר״ים ירקה quod hemistichium invenies Proverb. 10. 7. Hanc abbreviaturam si Serarius intellexisset, nunquam profecto ita locum vertisset, *Effectum est insigne illud miraculum*

culum opera Simeonis iusti, quale non contigit Anani, nec Caspæo hereticorum principibus Sereis. Nam Serei principes nulli sunt, nec unquam fuerunt. Talibus ineptiis plenus est liber Trihæresion, ut in eum jure merito competat illud, *Magnus liber, magnum malum*. Id Græce sonat, μέγα βιβλίον, μέγα κακόν.

C A P. 17.

An Iudæi omnes qui in Gazaritano templo sacrificabant hæretici fuerint.

SI recte capio Serarium, dicit eos vere fuisse hæreticōs pag. 11. & Samaritanos appellat pag. 160. Dubito an bene, aut potius non dubito quin male ita eos vocet. Primum enim non erant Samaritani, sed Iudæi: deinde non erant hæretici sed potius scismatici. De iis loquor, qui Sadoc & Baithos antecesserunt, à quibus hæresis Iudæi accipit, ut testatur Abraham Zachuth, cujus locum produximus, pag. 16. hujus libri. Sane inter eos fuit de filiis Iojada Manasses gener Sanaballeti, quem Nehemias expulit, non propter hæresin, sed quia uxorem alienigenam dimittere nolebat 2. Ezræ 13. 38. Inde occasio extruendi novi templi, quod in Garizin. Historia nota est. Tunc scissum fuit corpus populi in duo. Pars una Simeonem justum sequebatur, ejusque sodalitiū: altera ibat post Sanbaletum & generos ejus. Secuta est deinde hæresis Saducæorum sub Antigono discipulo Simeonis memorati, quem cum Iaddua confundunt, qui Alexandro occurrit. Hæc domus stetit, teste Zachuto, 200. annis aut præterpropter. Nam 40. annis post domum secundam extincta fuit. Cabbala Hasidæi,

159

160

Porro invenit Alexander rex in terra Israel Chutbaeos multos,

T

qui

qui fuerant ibi à diebus Sennacheribi: quorum primores erant Sanaballetus Horonita & quidam ex Israel, & de filiis Iosua filij Iosadac sacerdotis magni affinitatem contraxerunt cum illis. Eos fugavit Ezras cum Nehemia Hattharsata è domo DOMINI. Vide sequentia. Quæ si vera, quomodo verum illud Serarii, Samaritanorum hæreticorum fuit Alexandri magni tempore exordium. Scribit hoc pag. 160. Deinde, cum populus divisus esset in duas partes dimidias, ubi tum erant Hæsseni? Certe vel hinc liquet initio duas tantum sectas fuisse, quas etiam partes, id est, חלקים non male appellaveris. Vide Acto. 23. 9.

C A P. 18.

Vbi Saducæi sacrificarint.

161

Samaritani aliquando Iudæi vocantur, aliquando ab his distinguuntur. Similiter Saducæi à Samaritanis diversi erant. Nam hi sacrificabant omnes in monte Garizia, ubi templam extruxerat Sanaballat focer Manasse sub principatu Alexandri. Illi omnes Iudæi erant, & sacra faciebant in templo Ierosolymitano. Nescio an omnes ibi sacrificaverint. De iis qui in Iudæa erant, aut Ierosolymis habitabant non dubito. Docet hoc Epiphanius ita scribens hæresi septima τὰ πάντα ἡ ἴσα Σαμαρείταις φυλάττεισιν ἐκ ἧσαν ἡ ἔτοι Σαμαρείται, ἀλλὰ Ἰουδαῖοι ἐν Ἱεροσολύμοις γὰρ ἐθυσίαζον. Duo dicit. Primum Saducæos Iudæos fuisse: deinde Ierosolymis sacrificasse. Hoc postremum verum esse credo ex parte, nisi quis doceat etiam eos qui Sicimis & in Samaria degebant, in templo Ierosolymitano sacrificasse. Quod ut non plane nego, ita temere affirmare nolo.

C A P. 19.

Liber Aboth. ברכי אליעזר Serarij imperitia.

Inscriptio libri Aboth apud Ebræos est ברכי אבות id est, *Capitula patrum*. Continet autem capitula sex. Alius est liber qui vocatur ברכי אליעזר id est, *Capitula Eliezer*. Hæc quum fors apud novatorem aliquem legisset Serarius, lib. 2. cap. 19. ita scribit, *Suntne Saducæorum gnoma aliqua? nullas legere memini præter hanc unam Sadoci apud Eliezerem cap. 4. Pirke Aboth, ne facias coronam &c. Sed non iste videtur Sadocus, à quo Saducæorum sentina.* Certum est alium esse à Sadoco hæresiarcha. Quod autem ait, *apud Eliezerem cap. 4. Pirke Aboth*, arguit non parvam rerum Ebraicarum inscitiam. Nam Eliezer non est auctor libri, qui vocatur ברכי אבות neque quæ in eo libro habentur, apud Eliezerem haberi quæ in mente est, unquam dixit aut scripsit. Fuit quidem fateor, R. quidam Eliezer filius Nathan, qui commentarium in eum librum edidit, sed hoc non excusat Serarium. Nam auctor libri, qui vocatur, *Capitula R. Eliezer*, erat discipulus R. Iohanan filii Zachai, patre Hyrcano natus, & senex admodum cum Rabban Gamliel diem suum obiret. In Iohasin vocatur, *Eliezer magnus, & discipulus magnus ipsius R. Iohanan.* fol. 50. pag. 2. in extremo. Reperitur quoque apud Iudæos liber qui ברכי משה inscribitur, id est, *Capitula Moïsi*. Quo usus est Iehiel filius Iedida, qui cognominatur Michal Marpatfic, auctor commentarii super Aboth Cracoviæ impressi, qui *Manus novum*, id est, מבחה חדשה vocatur.

162

163

Addendum ad cap. de resurrect. p. 148.

Ioseph. Albo in libro fundamentorum serm. 4. cap. 31. Saducaei dicunt non est resurrectio mortuorum ex lege. Quae ibid. refutantur. Zonaras 189. Nihil quicquam nisi leges observant, sermonibus ac magistris refragari in parte virtutis ponunt. Si qui verò illorum ad magistratus adhibentur vel invitati assentiuntur Pharisæis: alioqui enim à populo non tolerarentur. Idem 155. Saducaei ea pro legibus habenda affirmabant quae in scripta relata essent. Quae vero quasi per manus traderentur ea non observanda esse.

Add. ad cap. de præmio &c. p. 150.

Credunt præmium & pœnam esse corporalem tantum, quae in hoc mundo tribuitur: negant autem mercedem spiritualem hoc est ipsius animae, licet credant in legem Moysi & providentiam. Ioseph. Albo serm. 4. cap. 29. Ante illos הל'ב'ר'ו Halan-cado quae est secta העירון העירי, idem sentiebat: quem Sadac & Baithus post secuti sunt. ibid.

Addendum ad caput 12:

Testes non puniebantur nisi absoluto iudicio, sed Saducaei dicebant, nisi postquam occisus esset is qui iudicatus fuerat juxta illud, animam pro anima. Phefict'ha 77.4. Levit. 18. 11. מולדת אביר Saducaei exponunt, quae nutrita aut educata fuit à patre tuo, nec est filia matris. Vide Abenezram. Levit. 20. 20. עירידים ימותו idem exponunt, nudi, morte afficientur. Vide eundem.

Ad caput 13. hæc notata erant in:
authoris exemplari:

Quod Pontifex & sacerdotes Saducaei fuerint. Abraham Salmant.

Salmant. 15. 2. Sacerdotes qui faciebant tria juxta sententiam Saducaorum mortui sunt morte varia, ut habetur in Thalmud Ierosolymitano. Tria autem illa erant, Libatio aque. Opus vacce quod faciebat בטבול יום tinctione diei: & suffitus in die expiationum.

Finis libri tertii.

I. D. R. V. S. I. I.

D. E.

TRIBVS SECTIS.

I V D Æ O R V M.

LIBER IV.

Qui de Hefsenis.

CAP. I.

De scriptura & etymo.

QUæ de Scriptura hujus nominis, deq; illius etymologiae dixi, non repeto. Serarius 12. adfert etymologias, quas conjecturas appellat: quarum pleræque adeo fatuæ ac ineptæ sunt, ut me, ita me Deus amet, ejus pudeat. In iis refutandis tempus terere, est bonas horas male collocare. Sic quidam ludunt in nomine Iesuitarum, quos dictos ita censent quasi Esavitas, aut Iebusitas, aut denique vocabulo composito ex lingua Belgica, quod procul absint à Iesu, ex quo illud,

164

Qui cum Iesu itis, non itis cum Iesuitis.

Apaga tales ineptias in re. seria. Hoc est joculari, non

T. 3.

docere.

docere juventutem. Hessæus & Hessenus ita dicitur, ut Nazaræus & Nazarenus. Prior terminatio Syriaca est, posterior Græca, vel certe Barbara. Ut ut sit, N non est littera radice sive thematis, ac proinde non potest deduci Hessenus à Syriaco חסינ multo minus ab Ebræo השונים, ut jam nunc demonstrabo.

C A P. 2.

An Hessæi Hassonim dicantur.

155 **H**ESSÆOS Hassonim dici contendit pertinaciter Serrarius. Ad hoc probandum utitur testimonio nimis controverso, cum etiam exemplaria inter se varient. Veneti codicis lectio Hassarim à me ante laudata fuit, quam etiam puto veram esse. De altera nihil habeo quod dicam, cum editiones illæ ad manum non sint, nisi השונים posse ibi accipi pro deuterotis, ut dicat, *deuterote אשר לחסידים* quod Latine non male reddas, *Hafidæorum*, ut Cant. 1. 1. שיר השירים אשר לשלמה *Canticum canticorum Salomonis*. שונרים deuterotæ, qui & הזבאים, unde in Aboth שנו חכמים *ἐδευτέρωσαν οἱ σοφοὶ*, tradiderunt sapientes, quod Chaldaicè dicunt חנו. Ut עשה, significat decimas do & accipio: ita שנה traditiones do & accipio, *Qui dat, docet: qui accipit, discit*. Vnde etiam dicere significat in illo dicto Hillelis *Cum otiosus ero אשנה אדסאמ* fol. 20 col. 2 Licet etiam vertere, *doctores Hafidæorum*. Nam שונרים docentes, ut in commentario super Aboth, *Admoniti estote in verb. vestris, ut sciatis quæ doceatis למי אתם שנים*, ni magis ut vertatur, *cui tradatis*, nempe traditiones seniorum. Ut ut sit, non video cur Hassonim ibi Hessæos vel Hessenos denotet. Nam ut omi tam quæ quæ de N diximus, constat He in Hassonim articulum esse. Hoc primum: deinde quis sensus, *Hessæi Hafidæorum?*

An eos

An eos designat, qui ex Hessæis Hafidæi erant? Deuterotæ siue doctores, cum populo præessent, non male in alia editione principes nuncupantur. Sanè רב & principem & præceptorem notat ut in illo dicto, *Esto timor principis tui* (alias, *præceptoris tui*) *ut timor Dei*. Robur accedit huic sententiæ ex Hieronymo, qui Dositheum doctorem & præceptorem Samaritanorum appellat principem eorum, adversus Luciferianos, cum ita scribit, *Dositheus Samaritanorum princeps prophetas repudiavit*. Sed veniamus ad argumenta Serarii.

C A P. 3.

Refutantur argumenta Serarii.

Scripseram deuterotas esse Pharisæos. Quid ad hæc Serarius? *Omnes*, inquit *Pharisæi deuterota quidem erant, sed non omnes deuterota, Pharisæi*. Quid ais? etiam ne scribæ deuterotæ erant? non opinor. Nam vocantur peculiariter מקרא בעלי quod textum legis enarrarent. Ita vocantur in commentario super Aboth. Hoc dato, corrui illud, *Omnes Pharisæi deuterota erant*. Nam scribæ Pharisei. Iam vero sapientes, qui & Pharisei, peculiariter deuterotæ vocantur, id est, בעלי תלמוד vel etiam בעלי משנה vel תבאים, id est, Thalmudistę. Vide comment. illum quem modo citavi, fol. 80. Vocantur etiam רבמי משנה, οὐ σοφοὶ δὲ δευτεράδεις. Pag. 184. ait, *Sanctitatis illa index vox CADOS, quam sacerdotum epitheton scribit D usus, Deut. 23. 17. spurcissimis accommodatur & meretricibus & catamitis?* Hic pedagogis ludibrium debet. Nā aliud * קדוש sanctus, aliud קדש & קדשה. Ut illud nunquam significat meretricem, ita hæc nunquam sanctum aut sanctam. Quamquam utriusque eadem radix. Alienum ergo hoc exemplum.

και εδεν παρὸς τὸν Διονύσιον. Pag. 186. & 187. implet collatione utriusque exemplaris, ut doceat Basileensem scripturam meliorem esse, quasi vero Veneta editio neget ibi sermonem esse de Hessais, aut periculum sit ne, si Hassonim Hessenos non significaret, locus intelligendus sit de Phariseis. Si ex Hassidais etiam Hessai fuerunt, quid obstat quominus principes Hassidorum potuerint Hessai esse? Sed in verbis Flavij non extat vox principum aut primorum. Quid tum postea? Neq; ibi etiam extat vox αἰσιδάτων, quæ tamen legitur in omnibus codicibus Gorrionidis, etiam in Basileensi. Pergit suo more Serarius, *Quid in secundo membro, cum de Hassidis agit, opus fuit ipsos sapientes, quos esse Phariseos lib. 4. cap. 29. idem Venetus, & cum eo Drusius fol. 41. dixerat, infarcire, cum de iis in priori membro actum jam esset? Cur ex cap. 29. Venetum peculiariter laudas? An abs confident ceteri? Sapientes esse Phariseos ipse diffiteri non potes. Et sunt multa loca, si neges, qui te convincent. Non tamen ubique sig. Phariseos. Nam hic sapientes intelligit Hassidorum, inter quos Manahem collega Sammai, qui & princeps erat & sapiens. Ausim dicere omnes Hassidos sapientes fuisse, sed non omnes sapientes Hassidos: Notum illud, *Populus terra non est Hassid* id est Hassidus. Hujus & antea meminimus. *Deinde ille Samai socius Manahem unde? Si nescis docebo te quamvis indocilem. Hellel princeps erat & Manahem pater domus judicij Huic successit Sammai, cum Manahem assumptus esset in aulam Herodis. Si autorem quæris, en tibi ἀξιόπιστον. Salmanticensis fol. 19. Hellel & Sammai acceperunt ab eis. Inisio erat Hellel & Manahem. Post exit Manahem ad ministerium regis cum 80. viris indutus aureo amictu, ut habetur in Hagiga. Quæres memoratur in libro Ben Sorion, qui scribit Manahemum fuisse sapientem magnum, quasi**

168

Ioseph Albo, Hassidai sunt sapientes qui credunt fol. 51. pag. 1. sive Sermon. 2. cap.

169

26. in extremo.

quasi prophetam, quia dixit multas prophetias, & ipse prae-
dixit Herodi, cum adhuc parvus esset, fore ut regnaret. Qui
postquam ad regnum pervenit, misit qui accerferent eum ad
se, cui etiam prae-dixit quod regnaturus esset plusquam 30.
annos. Regnavit autem 37. annis. Tunc dedit ei Herodes di-
vitiis magnas. Similiter Herodes honoravit valde Hillel se-
nem, qui saepebat regno ipsius, & dicitur ibi quod Sammai
fuerit discipulus Hilleli. Forte hoc fuit in diebus Manabemi.
Nam postea fuit discipulus socius vel collega Hilleli. Etiam
Sammai senex prophetauit de Herode quod regnaturus esset
cum venisset in iudicium, coram iudicibus Sanhedrin, & sus-
ciperent personam eius quum occidisset virum illum. Tunc
dixit eum regnaturum: Herodes autem occidit iudices, sed in
Hellel & Sammai & Manabemum & societatem eorum non
impisit manum, sed honoravit eos. Redeo ad Serarium,
Nam certe, inquit, Flavius Iosephus Essenum tantummodo
nominat, eundemque esse fatetur Drusius fil 58 quem Ve-
netus iste Gorionides subdit alium esse. Negre: tu proba.
Si Venetum intelligeres, non hoc scriberes. Miseret me
tui. Præterea vero quæ connexio, honoravit Hæssaorum prin-
cipes ac sapientes & Sammai socium Manabem, quis fecit
alius Manabem? Cur quia fuit alius, ideo priorem illum ho-
nore afficit? Iam aperte prodis imperitiam tuam. אחר
אחר non significat alium, sed alium præter eum. Id illu-
stravi vertendo, si quis alius præterea. Sed moneo verti
etiam posse, Nam Manabem alius præter eum erat in diebus
illis, ut ratio sit ejus quod dixerat, Etiam Manabemum so-
cium Sammai, quia erat alius in illis diebus ejusdem no-
minis. Uterque sapiens erat. Proinde additum aliquid
דאזעל צעס זינען. Hoc novum non est. Sed tu carpis, quæ
non capis, non intelligis. Sed ille Samai socius vel Phari-
sæus erat, vel Essenus. Quid nodum in scirpo nectis? Res
clara

170

171

clara est. Historia notissima. Hestæus erat collega Sam-
 mai in consessu Sanhedrin. *Si Phariseus cur præ aliis &c.*
 Hæc indigna sunt quibus respondeatur. Sæpè plus quærit
 unus stultus, quam decem sapientes respondere possent.
 Nam etiam principes erant Pharisaorum Hellel & Sam-
 mai senes, quorum hic pater erat iudicii. Pag. 189. obijcit
 mihi fraudulentiam, quod scripserim. *Quæ Serarius*
citat & ita in Latinum convertit. Obsecro, lector, quæ
 hîc est fraudulentia? Non dixi, *Quæ ex codice Veneto citat.*
 Imo adjeci, ex lib. 5. cap. 23. quod omisit non optima
 fide Serarius. Nam locus ille in codice Veneto habetur
 172 lib. 6. cap. 55. *Accedit demum quod in pauculis, de quibus*
disseriunt, verbis in Veneto exemplari transferendis, non, uti
opinor, inscitia, sed consilio fraudem fecerit idem Drusius tri-
plicem, Prima est cùm vertit, Quin primores Hasidaorum,
cum Ebraicè in Veneto sit, & etiam primores Hasidaorum.
Nam illud, & etiam, clarè Hasidaos à Phariseis, quorum
pragressa mentio, contra Drusium ipsum distinguit. Ut sco-
 pulus assilientes undas sine motu ullo suo frangit: sic
 nos debemus hujusmodi homines sine acerbitate ulla aut
 ira. Quin pro quinetiam accipi notum est ipsis pueris.
 Id Ebraicè dicitur *אשר* quod è verbo sonat, & etiam. Hoc
 primum, deinde *אשר להסדיר* diximus commodè
 verti posse, *principes Hasidaorum*, adduximusque ibi simile
 exemplum e Salomone. Quæ ergo hîc fraus consilio
 admissa, cùm in sensu nulla sit discrepantia? *Alterà cum*
vertit Manahemus si quis alius: nam, ut supra monui, Ebraus
Venetus ait, quia Manahemus alius. Notum ut *אשר* aliquando
 desideretur. Id nunc adjeci. Quid culpas? Sensus ita pos-
 cebat. Nam quæ sententia in verbis illis *Manahemus*
 173 *alius præter eum?* Nisi dicamus duos illo tempore Mana-
 hemos fuisse: quorum alterum differentia causa vocet

socium sive collegam *Sammai*. Nam erat *alius*, inquit, *præter eum vir justus & sapiens in illis diebus*. Puto hanc sententiam veram esse. Malè autem Serarius particulam *כי* ad verbum *honorabat* refert, cùm referri debeat ad *socium Sammai*, quemadmodum antea monuimus. *Tercia cum addit præterea cum idem Ebraeus ajat præter eum*. Non addidi præterea, sed ita verti *וְכֵן*. Nam præter eum & præter ea eodem recidunt. Fidus interpres non debet semper verbum verbo reddere. Miror hoc nescire tantum Theologum. Ex his perspicuum & Venetam editionem hoc loco sinceram esse, & me in ea reddenda nullam fraudem fecisse.

C A P. 4.

De usu participii שׁוֹבִים ibidemque de voce GAON.

PAg. 190. ait, *Ne tamen afficiat mœrore Drusium tristior judicum littera, volo quadam ultro ei concedere: ac primo quidem me propter editionum istarum dissonantiam, velle ab hac Essenorum etymologia discedere*. Quòd veritati locum dat Serarius laudem meretur. Nam pertinacia mater est omnium hæreseon. Quanquam in his nulla hæresis. Quod autem tantopere mihi metuit, causa nulla est. Iam libero eum illa cura. Ut tela quædam in cælum emissa ire eo videntur, non eunt: sic nos argutiæ istæ petunt, non tangunt. Periculum Serario ab æquis iudicibus, non mihi. Sint modo docti & harum rerum intelligentes. De voce שׁוֹבִים scripsi eam in vitio poni Proverb. 24. 21. Nam ibi significat eos qui res novas moliuntur. Alii *בְּדַבַּר שׁוֹבָה* est is qui rem iterat, hoc est, ab uno ad alium defert, & *שׁוֹבָה בְּאֵלֶיהָ* qui iterat stultitiam suam, & *וַאֲשֶׁר שׁוֹבִים*, id est, varia, & *שׁוֹבִים שׁוֹבִים* mutantés id est,

174

175 varia Esth. 3. 8. Aliam usum, quod sciam, non habet hæc vox in lingua Moſis. Quid in lingua Sapientum ſignificet dicam alias, aut potius jam dixi ſupra cap. 2. פְּנֵי quod Serarius adducit, medium est in ipſo textu. Nam in bonam partem ſumitur tum alibi, tum Amos 6. 8. Nah. 2. 2. & Pſal. 47. 9. Interpretes nuperi excellentiam reddunt, veteres δόξαν καὶ καλλολύω. Sapientes uſurpant etiam in concreto, ut cum certos quosdam Doctores ſuos גְּאוּרִים vocant: de quibus Abraham Levites in Cabbala ſua. In his fuit Saadiah, qui propterea per excellentiam פְּנֵי nuncupatur, ut Abenezra אַבְנֵזְרָא id est, ὁ σοφὸς, propter variam eruditionem.

CAP. 5.

De nominibus Heſſæus & Haſidæus.

176 **D**ixi Heſſæus ſcribenda cum aspiratione, hæc tamen lege & conditione. Etiam cum ejus etymon, quod Philo Judæus in uere videtur ex Syriaco חֶסֶי quod nunc quidem ſcriberetur חֶסֶי ad exemplum חֶסֶי impoſitor, חֶסֶי Zelotes, חֶסֶי parus: ſed aſi qui legerant חֶסֶי immutatione unius puncti, unde Heſſæus. Sic pro מֶלְכִי צֶדֶק iidem legerunt Melchitedec. Nam a & e de facile permutantur. Habent enim communem familiam. Aut ex חֶסֶי factum Heſſæus, ut pro חֶסֶי in Epich. legitur, δειψίσι piſces. Aut חֶסֶי Heſſæus, ut דְּבֹרָה דְּבֹרָה Habbacuc, מְשֻׁחָה Meſſias Tantum de Heſſæus. De voce Haſidæus aliud eſt. Nam non dubito quin ſcribendum ſit aspirate, & peccant, meo iudicio, qui exiliter ſcribunt, cum in ſcriptura Ebraica ſit H, Heth, hoc eſt, gemina ſive duplex aspiratio. Hac quia carent Latini, ſimplici utuntur. Cum ergo in codicibus Græcis Machabæorum

occur-

occurreret ἀσπιδίων sine aspiratione, monui eam adji-
ciendam esse. Omissa enim fuit non ab autore libri aut
interprete, sed à scribis librariisvé. Iam vero nomina
Ebraica corrigenda sunt ad consuetudinem ejus linguæ.
Quod à doctoribus Lovanientibus factum in multis no-
minibus editionis vulgatæ quam Plantinus excudit, &
in octavo folium complicat. Quid ad hæc Serarius? Ut
sententiam hanc meam labefactaret, fingit duas regulas:
quas nunc examinabo.

CAP. 6.

Examinata regula Serarii: Regula prima.

Incertarum dictionum, quas aliter & aliter docti quidam 177
scribunt & pronuntiant, scriptione ac pronuntiatione mul-
tum haud laborandum vel contendendum utro quis modo scribat
& pronunciet?

Hæc regula locum habere potest in dictionibus, de qui-
bus inter doctos non per omnia convenit, ut sunt *Virgi-
lius & benivolentia*, cum alii scribant *Vergilius & benevo-
lentia*: aut quorum etymon incertum est, ut cælum quod
à καῖλον dicitur existimant alii, & alii a cælando, qui
propterea cælum scribunt. Similiter Hææorum nomen
quidam à פועו facio, operor, deducunt: alii ab פועו פועו,
medeor derivant: & ideo semper Essæus teniter scri-
bunt. De aliis quorum certa orthographia sentiendum
aliter. Nam ut peccat qui scribit Ieronymus: ita pec-
cat quoque qui scribit Hierusalem. Quapropter? Quia
in nominibus Ebraicis Ebraica sequenda est, ut in
Græcis Græca. Certum est Græcos scribere ἱερὸν υμῶν
cum spiritu aspero. Contra Ebræi scribunt ירושלים absq;
ulla omnino aspiratione. Nec aliter hodie scribunt

178

docti. Ego si alicubi Græcam cōsuetudinem secutus sum, non excuso. Occasionem ei dedisse videtur prava nominis originatio. Nam existimarunt compositum esse ex Græco *ἱερὸν* vel *ἱερὸς* quo nihil absurdius, nihil ineptius. *Moschorulus* *περὶ χερδῶν* pag. 88. *Ἱεροσόλυμα πόθεν γίνεται; ὅτι ἱερὸς ἔτῃ σόλυμα. σόλυμα δὲ ἐστὶν ὄνομα τοπικόν. οἱ δὲ ὅτι τῆσθε, λέγονται σολυμίται & mox* pag. 89. *Ἱερὸς Καλήμ πόθεν γίνεται; ὅτι τῆσθε ἱερὸς καὶ τῆσθε σαλήμ, σαλήμ δὲ ἐρμηνεύεται εἰρήνη.* Et quanquam ob hac nolim contendere, tamen interesse puto utrum quis scribat Abel an Habel. Nam hec vanitatem, illud luctum denotat. Potestne igitur quisquam dicere inter luctum & vanitatem nihil interesse? aut ita qui sentiat, non apertissimè insaniat? Sed in libris est *ἄβελ*: quæ scriptura imposuit patribus, etiam Iosepho, qui *אֶבֶל* interpretatur, id est, *אֶבֶל*. Non quæritur quid in libris sit, sed quomodo voces Ebraicæ scribendæ sint à Latinis. Nam in libris *ἄβελ* ὄγες. Scripti enim sunt à librariis imperitis, qui vixerunt ævo plane barbaro, cùm linguarum studium profus jaceret. Illis tum licuit, quod libuit. Nunc aliter est in hac luce literarum. Nam quæ ab Aleph incipiunt, ea semper exiliter scribimus, ut Abraham, Esther, Elias: quæ ab He vel Heth inchoantur, aspiramus, ut Haceldama, Havila, Hasidæus. Quod postremum Lovanienses doctores non emendarunt, quia ejus veram originem ignorarunt.

Altera regula.

R *Estè quidem scribuntur & pronuntiantur Asidæi & Hasidæi, Essæi & Hessæi: sed non necessarius scribendi modus uterlibet.*

Nego recte scribi aut pronuntiari Asidæus. Nam id nihil significat. Præterea firmat etymon ab *אֶשֶׁת* diffundo, quod etiam Serarius damnat. Dico etiam orthographiam,

phiam, hoc est, rectam scribendi rationem imponere nobis necessitatem scribendi Hasi dæus cum aspiratione. Quæ ratio cum in Græcis & Latinis vocibus diligenter observetur, cur in solis Ebraicis eam negligemus? An hic licebit cuilibet quilibet? Memini theologum quendam magni nominis, quod Aharon sepultus fuerit in monte Hor, ad allegoriam traxisse, & per Hor Christum intellexisse, in quo sepultæ sint omnes cæremoniæ legis, voce Ebræa lumen denotante. Quod profecto non fecisset, si usus fuisset codice, in quo scriptum Hor, & non Or. Nam lumen וַיֵּאָדָר dicitur, non Hor, id est, וְהָאֵר. Talibus mendis scatet liber de nominibus Ebraicis, quem Philoni attribuant. Diceres esse Augiæ stabulum. O felicem allegoriam, quæ tali nititur fundamento. Apagite igitur, qui nihil referre putatis Habel an Abel scribatur, Horan Or, Hasi dæus an Asidæus.

180.

C A P. 7.

*Refutata rationes quatuor admirationis
Serarii de scriptura Hasi dæus.*

Serarius cum dixisset se mirari cur in hoc nomine Aspirationem tantopere flagitarem, ejus dicti sui causas attulit quatuor. Prima est, *Quia Hebraeam & in hoc & in aliis plurimis Græci Latiniq; aspirationem omnem solent omittere, adeo ut cum nomen huic, de quo disputo, cognatum planeq; germanum ex Ebrao retinere vellent Græci Lxx. Jer. 8. 7. non dicerent aspiratè Chasida, sed leniter η χασίδα. Ad hoc quid respondes? Ne verbulum quidem; Nimis es præfidens, Serari. Ne verbulum quidem inquis, respondes. Imo re-*

181.

spondeo corruptam illam scripturam, quæ in codicibus Græcis, scribis imputandam esse, non interpretibus.

Par

Par judicium de aliis, ut cùm *אֶבְרָאָה* scribitur pro *אֶבְרָאָה*. Scire licet antiquitus accentuunculos hos ascriptos non fuisse. Vide Politiani miscellanea, cap. LXXX.

Ergo librarii, cùm accentus adderent, in cæteris quidem

Burgensis
Gen. 4. Ad-
dit. 1. Abel
cum se ibi-
tur in Ebrai-
co cum lit-
tera A sig-
luctum pro-
prie, sed
quando scri-
bitur cum
littera H,
scilicet quod
dicatur Ha-
bel non sig-
luctum, sed

minus peccarent, in Ebraicis quod eorum ne minime orthographiam ignorarent, hallucinati sunt fere semper. Nam & Anna scripserunt pro Hanna, & Abel pro Habel, & Efebon pro Hesebon, aliaque sexcenta. Quid vis dicam Serari? Efebon est nomen viri, Hesebon urbis: & tamen nihil referre putas virum an urbem dicamus, Efebon an Hesebon scribamus. Abel nomen loci luctum significat: Habel nomen viri vanitatem. An nihil interesse putas inter virum & urbem? Anna particula est significans obsecro: Hanna nomen mulieris, in quo significatio gratiæ. Quis sanæ mentis hæc nihil differre autumat? Quis confundenda dicit præter unum Serarium? Profecto non mirandum si magnos errores defendunt, qui in minimis tam sunt pertinaces. Quid levius corrupta scriptura? tamen eam ita tuetur Serarius ut integras paginas impleat ad docendum nihil interesse Hasidaus an Asidaus scribatur. Qui sane, *quia in tenui labor est, tenuis quoque gloria Christi*, videretur negligendus, nisi & ipsius & aliorum interesset imperitiæ compesci arrogantiam. *Responde Fulvio*, inquit Sophus, *secundum Fulviam ipsius, ne sibi sclus sapere videatur*. Cæterum Hesebon nomen urbis lectum Num. 46. 26. & Efebon nomen viri Gen. 46. 16. quod in principio habet litteram Aleph. Beth-leem Græcæ consuetudinis est, qui voces in medio rarò aspirant. Sic etiam Isaac, quod scribendum Isahac. De Alphæus & Agabus viderit Serarius. Nam si est, *חֶלְבִי*, debet aspirari Halphæus: si *חֶלְבִי*, debet leniter scribi Alphæus. Sic dico, non debent

182
vanitatem
tentum, &c.

variare

variare in scriptura Latina, quæ non variant in Ebræa. Eandem litteram modo leniter, modo aspirate pronunciare imperitiæ est Serarianæ. Si ergo Heth est aspiratio, & quidem duplex, cur eam leni spiritu proferemus? Secunda causa; *Ebræum scribit Drusus, eum aspirationem tamen habeat prima ejus nominis littera.* Fateor me Ebræum scribere secutum analogiam: sed nesciebam A in aspirationem esse. Duæ sunt tantummodo apud Ebræos aspirationes. Una simplex, altera duplex. De tertia nunquam audiveram. Scio multos cum Serario in ea hæresi esse: sed tamen profectò littera est gutturalis, ut Aleph: non aspirata. Quod si gutturales omnes aspiratæ sunt, tum etiam Aleph, cui respondet spiritus lenis apud Græcos, aspiratio erit. Quod quam sit absurdum, nemo non videt. Sed fuerit vel sit aspiratio Ain, tamen eam sæpe veteres exprimebant per nudam vocalem. Ideo Hieronymus vocalem appellat. Vide Alphabetum meum vetus. In Nicolao & Glossa ordinaria scriptum E in Gen. 14. & 17. Paulus Episcopus Burgenis in addit. Exod. 3. *Eijn maxime gutturalis est, & ideo non profertur à Latinis,* hoc est, per nudam vocalem exprimitur. Hodie Iudæi Germani, quando Germanica characteribus Ebraicis scribunt, ea utuntur pro vocali E, ut in אֵמְבָדָא Embda. Similiter expressa fuit a veteribus per E in אֵשֶׁרְיָא Hosæ. אֵשֶׁרְיָא sue & similibus. Sic אֵמְנוּאֵל in antiquitate Emmanuel. Id si ego quoque feci, quid culpas? An mihi non licet idem quod Hieron. quod aliis interpretibus omnibus? *At ijdem sæpißimè non aspirarunt quæ à א inchoantur.* Si Græci & Latini scripserunt aliter quam scribi debeat, non debemus eos in eo imitari. Non quid alii faciant, sed quid recte factum sit videndum est. Modo dixi scripturam corruptam à scribis & librariis esse. Confirmat

hoc Hieronymus præfatione in librum Paralip. quæ extat inter epistolas ipsius, epist. 108 per hæc verba, *Ita in Græcis & Latinis codicibus hic nominum liber vitiosus est, ut non tam Ebræa, quam Barbara quedam & Sarmatica nomina conjecta arbitrandum sit. Nec hoc Lxx. interpretibus qui spiritu sancto pleni, ea quæ vera fuerunt transulerant: sed scriptorum culpæ adscribendum, dum de emendatis inemendata scripserunt, & sæpe tria nomina, subtractus è medio syllabis, in unum vocabulum cogunt: vel à regione unum nomen propter latitudinem suam in duo vel tria vocabula dividunt.* Hucusque Hieron. Horum imperitia non debet nobis præiudicio esse. Nam sunt qui etiam Harabia scribant & Hemmanuel, & Helam: unde Helamitæ. Certa ratio & analogia, non inconstantia exscribentium sequenda est. *Et nonne vanitas & quedam velut ostentatio est, quem omnes alij Hebræum dicunt, Ebræum dicere: quem vero Asidæum alij, eundem Hasidæum efflare? Non omnes scribunt Hebræum, & qui sic scribunt sequuti sunt Græcam consuetudinem. Nos Ebræam libentius sequimur ex analogia similibus nominum quæ ab Ain incipiunt. Novi qui aliter hoc nomen non scribant quam ego, & in libro nominum apud Hieronymum est Eber & Ebrî, transitor, itemque Fbræus absque aspiratione. Asidæum nemo scribit nisi qui ejus etymon hæcenus nescivit: quibus addo Nicet laum Serarium ferula digniorem puerulo illo apud Augustinum, qui omnem dicebat pro hominem, & propterea vapulabat, Tertia causa, si aspiratio adhibenda in Hasidæus est, uti Grammaticus vult Drusus, ea nunquid esset adhibenda, quam in questionibus Ebraicis Græca littera χ exprimendam videt S. Hieronymus. Si eam adhibere voluisset autor vel interpretes Machabæorum scripsisset χασιδάϊσι. Id quia non fecit, nec nos debemus novam scri-*

scripturam ei affingere. *As̄ de η Ebrao eadem ratio. Includit enim tam c, quàm aspirationem* Imperite Iesuita, quis te docuit Heth includere litteram c? Ego ex Hiero. libris didici aspirationem duplicem esse. Græco χ respondet apud Ebræos elementum ח Chaph, quod Hiero. ideo scribit semper per c aspiratum. Eo pertinent loca quæ ex illo citas. Scripseram Græcos destitui elemento η Heth. Nam est duplex aspiratio, qua carent etiam Latini. Quid Serarius? *Nego, inquit, destitui, sed ipsum χ, etsi paullo suavis, ajo Ebrao Heth respondere. Vnde in appellatione קהן id est pars dicunt, Lxx. χελχά Ies. 11.* Ut vara vibiam sequitur, sic error errorem trahit. O bone Hieronyme, cur numerò es mortuus? Ais Heth aspirationem duplicem esse: Serarius negat. Si rectè tum præceptores tui male te docuerunt. Sed si Heth τξ χ respondet, quid fiet de Chaph? quid de Coph, ῥ etiam Græci in χελχά exprimentur per eandem litteram? An Græco χ respondent tres litteræ apud Ebræos? Melius sentiant, qui cum Hiero. Heth aspirationē geminatam arbitrantur, & litteræ Caph respondere putant χ Græcum & τξ Coph, c, simplex. Vnde idem Hieron. *Carmelus Ebraicè dicitur Chermel, .i. כרמל, in quo nomine & e pro a legebant veteres.* Scripsi pro arbitrio exscribentium aspirationem sæpenumero omissam fuisse. Id Serarius vocat βατολογεῖν, & aerem verberare, & imperitis nebulam offundere. Bellum hominem, qui vitia sua culpat in me. Nam si quis est qui βατολογεῖ, qui aerem verberat, qui imperitis nebulam offundit, is est NICOLAUS SERARIUS S. S. Theologiæ Doctor, & in Academia Moguntina professor. Ex arbitrio exscribentium non pendet orthographia. Quæ rectè scripserunt, ea amplectimur: quæ male, rejicimus. Omnia revocanda ad certam rationem & analogiam.

186

187

Quæ autem certior quàm ea est quàm Hiero. nos docuit? Vide sodes Alphabetum meum vetus. *Obsecro mi Drusi, qui Grammaticus es, grammaticè responde. In hisce scribendis vel rationem, vel veterum usum servari vis. Si rationem, Hasidæi quidem dici poterunt, sed verius, uti probatum, Chasidæi. Si veterum usum, non dicitur quidem Chasidæus, sed neque, ut vis, Hasidæus, neque Habel, sed Asidæus & Abel.* Vicissim te obsecro, mi Serari. Si Theologus es, theologice responde. Si rationem servari vis, cur non eam seque is, quàm theologus Hieronymus doctor Ecclesiæ secut is est. Si usum veterum, cur non scribis Assidæus, cum duplici S. Nam ita scriptum hoc nomen in omnibus fere libris antiquis editionis vulgariæ. חסידא Hassidæus, ut חסיד Hesseus, quod & חסי: aut forte causa hujus scriptio-
 188 *nis ab etymo Latino. Nam existimabant ita dictos quod assidue vacarent rebus divinis. Hic valet illud, Con-*
suetudo sine veritate vetustas erroris est. Addo, & *sine ra-*
tionem. Ceterum non quæritur inter nos an possit scribi Chasidæus: sed an in libris Machabæorum nomen hec ita scribendum sit. Tu ais, ego nego. Iudicium esto penes eruditum lectorem. Neque hic locum habet analogia. Nam eo modo scribi etiam deberet in Aetis Chaceldama, & in Evangelio Channa, & alia sexcenta. Quis hodie ita corrigit Biblia Latina? Sit ergo hoc ratum, ubi veterum accedit autoritas, ut in Chermon & Cherbron & Rachel posse ita scribi. in cæteris non item. De Bibliis loquor editionis vulgariæ. Nam si quis extra Biblia scripserit Chasidæus, non peccat. Demus hoc Serario, ut inter novatores, quos tantopere amat, numerari possit. Vos valet & plaudite. *Quarta causa ex ipso erat Drusio contra ipsum &c.* Scripseram Malluach: ergo, inquit, scribi etiam potest Chasidæus. Quis hoc negat? Sed si quis
 Noe

Noe in vulgata corrigeret Noach, an non se tueri posset exemplo & autoritate Serarii, qui Machabæorum lectionem *ἀσίδαίωv*, mutat in *χασιδαίωv*? Hoc non est corrigere sacra, sed corrumpere ac depravare. Tandem perperam citat verba mea, *tueri me possem ex illo nomine & similibus*, cum ego scripserim, *tueri me possem exemplo Noe & similibus*. Dicit non sua culpa id factam, sed operarum typographicarum. Concedo, si mihi concefferit scripturam Græcam, quæ in antiquis codicibus, non interpretum esse, sed libratorum. In fine capituli hujus ait, *Notant Byzantinum Stephanum Scaliger & Drusus, quod terminationem in ἠὺς barbaram potius quàm Græcam dicat*. Vbi hoc notat Drusus? Verba ejus sunt, *Quamquam gentilia in ἠὺς quidam barbara esse ait, ἠὺς ἑδνηικά*. Nulla hæc mentio Stephani. Quocirca non debet mihi fraudi esse, si Stephanus hoc non dicit. Sed de Stephano alias. Mihi nunc non vacat eum consulere. Respondeat Scaliger, cujus res nunc agitur. Nam is, nisi fallor, hoc scriptum reliquit. Non eget ille meo patrocinio.

189.

C A P . 8 .

Refutata Iudæi cujusdam opinio de origine Hæssæorum.

Abraham Zachuth, quo in loco de tribus Iudæorum sectis agit, scribit Hæssæos sive Hæssenos originem habere a Iuda Galilæo, qui autor fuit Iudæis rebellandi contra Romanos, *Iudas*, inquit, *innovavit sectam tertiam eorum qui Hæsseni vocantur*. Et mox, *Opinio Naziræorum, qui vocantur Hæsseni. Hi sunt sancti sive πῦ, & inceptor fuit Iudas Galilæus. Hi etiam fuerunt causa Iudæis rebelandi contra Romanos, quia dicebant, Non convenit ut dominetur super hominem alius quàm DOMINVS solus, neque debet*

1903

vocari Dominus nisi Deus benedicendus. Hanc opinionem confutare facile est. Nam constat ex historia Hæssenos fuisse diu ante Iudam Galilæum. Hoc primum: deinde Iosephus diserte scribit Iudam illum fuisse autorem quartæ sectæ, quæ à reliquis tribus, in quibus Hæsseni, diversa erat. Scribit hoc Orig. lib. 18. cap. 2. cuius verba non dedignabor adscribere, prout leguntur apud ejus interpretem nuperum Gelenium, *Quarta autem studium sapientiæ sectantium via primus autor fuit Iudas Galilæus. Hicætera cum Pharisæis consentiunt, nisi quod constantissimo libertatis amore flagrant, credentes solum Deum Dominum habendum ac principem, & facilius vel exquisitissima pœnarum genera lataturi una cum cognatis suis & carissimis, quàm mortalem aliquem appellaturi dominum.*

191

C A P. 9.

Hæssenos non esse Pharisæos.

PAg 230. *Essenos esse Pharisæos affirmat in Hasidaico suo libello Drusius.* Vbi hoc affirmo? An pag. 5. ubi dico, *ex his orti Hæsseni?* Acumen hominis. Itane ei idem est si dicas Hæsseni sunt Pharisæi, & Hæsseni orti sunt ex Pharisæis? ex Pontificiis orti sunt Lutherani, & Pontificii sunt Lutherani? Hoc argumento possem probare, si Deo placet, Serarium hæreticum esse, hoc est Lutheranium aut Calvinianum. Nam tales ei sunt hæretici. Quid? Si dixerò Saducæi orti sunt ex Pharisæis, an inde sequeretur me dicere Saducæos Pharisæos esse, quod aperte falsum? Quocirca serpentem aut anguem quendam hîc tegit Serarius, quo me sic invisum reddat apud suos. Affirmare me dicit quæ per somnium nō affirmavi: imo ne cogitavi quidem. O hominem veteratoric acutum &

192

tum & callidum : ô viperam. *Sed ais*, inquit, *Hafidæos & Phariseos eosdem esse*. Non hoc simpliciter ajo, sed tantum apud Gorionidem, cap. 29. eosdem esse quos ibi nominat, Phariseos, sapientes Israel & Hafidæos. Quod non revoco. Hoc tamen addo, non omnes Phariseos fuisse Hafidæos, sed tantum aliquos & quidem præcipuos. Unde dicuntur *primi Iudæorum*. Iudæorum, inquam, non Phariseorum, quia etiam Hessæorum nonnulli erant Hafidæi, ut Iudas & Manahemus Hessæi. Hoc tunc nesciebam. Quod si scivissem, non scripvissem, *postea in sectæ nomen transit*. Nam profecto non est nomen sectæ, sed ordinis, societatisve, aut sodalitiis cuiusdam, vel certè professionis ac pietatis. Quòd non sit nomen sectæ patet ex eo quod plurimi Pharisei etiam Hafidæi fuerint: in queis nobilis ille Phariseus Hellel, quem Iosephus Pollionem appellat. Qua de re diximus lib. I. quæ non iterò. Vide, si placet

C A P. IO.

Quod Hafidæi fuerint ante sectas.

INter Hafidæos quos Hafidim appellant, recensentur Iudæi Davidè & Ezram. Ex quo sequitur Hafidæos sectis antiquiores esse. Nam sectæ cœperunt altera demùm ætate post Simeonem justum. Cui firmando quod habetur p. 35. *Lex profecta est à Mose domino prophetarum. Inde pervenit à sapiente & sancto (Hafid) ad sapientem & sanctum usque ad lumen mundi, qui est Rabbenu Haccados*. Locus iste docet omni tempore fuisse qui Hafidim, id est, sancti aut pii dicebantur. Abraham Zachuth præfatic ne in Librum Iohasin; *Veritus sum dicere liber Hafidæorum propter sapientes Hafidæos qui memorantur hoc nomine, Iose filius Iozari* & David rex, & Ezra & Hellel* & Simeon Hafidæus,*
cujus

cujus mentio in Thalmude, & similes eis. veritus, inquam sum
 dicere, liber Hasidæorum, ne comburerent me halitu oris sui,
 quos decet silentium, laus. Ideo vocavi eum, librum Iohasin,
 quemadmodum ipsi eum appe⁴ant in פסחים, capite חסידות.
 In historia Ebraica כיעת החסידים coetus Hasidæorum,
 vel si mavis collegium, ut in Iohasin עזרא וסיעתו Ezras
 & collegium ejus. Sed hîc sapientes innuntant, & socie-
 194 tas propriè דברה dicitur. Vnde de societate dubitatio
 aliqua. Videtur fuisse τάγμα vel σύγμα quodpiam. Quod
 ut faciliè mihi persuaderi parior, ita non possum assentiri
 Serario scribenti satis confidenter Hæssenos Pharisaïs
 antiquiores fuisse. Nenspe Rechabitas arbitratur Hæsse-
 nos fuisse. Quod nondum ab eo clarè probatum. Teme-
 rarium dictum temerè negari potest. Sapientes, qui post
 Pharisaï dicti sunt, ab omni ævo fuerunt. Vnde proba-
 bilius Hæssenos ex Pharisaïs ortos, quam contra, Phari-
 saïos ex Hæssenis originem habere. Quod audacter nimis
 affirmat Serarius. Credat Iudæus Apella. Mihi non
 persuadet. Plura de hac re in sequentibus.

C A P. II.

An Hasid significat benignum.

195 **S**ed illud, ait Serarius, in Drusio ridiculum, quod si חסיד,
 Siquit, eum qui plus facit quàm lege teneatur sig. tum
 melius redditur a nuperis interpretibus benignus, quam pius
 aut sanctus. Hîc percommode venit in mentem mihi,
 Homine imperito nihil quicquam iniquius, qui nisi quod ipse
 probat, nihil rectum putat. Salomo ait, ludus est stulto desi-
 gnare scelus, & Serario ludus est ridere bonam senten-
 tiam. Grammaticum est, inquit, explicare cur חסיד melius
 vertatur benignus, quam pius aut sanctus. Lxx. hoc inter-
 pretes

pretēs non credunt, qui חסידים ὁσίως vertunt. Imò ad theologum hoc propriè pertinet. Nam ejus est interpretari ex originali lingua sacras litteras. Dicat ergo Serarius Alpha theologorum cur Hasid potiùs piùm denotet aut sanctum quàm benignum? An quia Senes reddunt ὄσιον? Sed iidem חסיד interpretantur ἔλεος id est, misericordiam. Ergo חסיד quoque misericors Sunt interpretes qui eandem vocem transferant benignitatem. Ergo חסיד benignus, sive ut est apud Santem, beneficus. *Quamdiu prestamus inquit Seneca, quod à nobis exigì solet, officium est: ubi plus quam debemus, beneficium, Beneficentia ex voluntate prastatur, non ex officio aut imperio.* Sic dico, Beneficentia sive benignitas dicitur cùm is dat, qui potuit sine reprehensione non dare: sive quod quis dedit cum illi liceret & non dare. Nam quædam sunt quæ leges nec jubent nec vetant facere. In his est materia beneficii. Quid aliud חסיד, si credimus Ebreis? In sententiis patrum, *Qui dat, & curat aut vult ut alii etiam dent, vocatur Hasid, Quid hic חסיד aliud quàm benignus? Nam pius esse potest etiam qui hoc non facit. Nam qui pietatem ac religionem colit, propriè ὁσίως .i. pius dicitur. Commentatorum unus ad hunc locum, Iustus accuratam curam gerit suorum factorum bonorum. Qui de aliis etiam talem curam habet, vocatur Hasid. Aliter, vocatur Hasid qui stabilit retributionem beneficiorum, & etiam vult ut dent alii: similiter stabilis illud, diliges proximum tuum sicut teipsum, quod est mandatum universale magnum in lege, quo quis stabilis legem totam. Rursum in Aboth cap. 5. Qui dicit meum tuum est, & tuum tuum est, vocatur Hasid. Vide hoc loco commentatorem. In eodem habetur, Qui vult esse Hasid, debet rata habere verba patrum. Quanquam hoc ex definitione iusti. Nam Hasid sibi cavet magis, & accuratius observat*

Accipitur nonnunquã pius pro benigno & misericorde, ut apud Teiet. in Hecyra, pius ac pudicum ingenium narras Pamphili.

Lxx חסיד reddunt ἔλεήμων Ierem 3 כר חסיד אנה ὅτι ἐλεήμων ἐγὼ

196

ἐπι λέγει ὁ κύριος τειρο, quia sanctus ego sum, dicit Dom nus. Quid differant חסיד & צדיק & משפט docet autòr More part. 3. cap. 53.

197

T

præce.

præcepta, & facit plus quàm oportet, aut quam æquum est. In prologo libri Iohasin, *Non vocatur Hasid nisi qui liberaliter confert & quasi prodigus est de suo. Et, Hasid non debet parcere bonis suis.* Hæc clare ostendunt veritatem sententiæ meæ, & simul arguunt vanissimæ vanitatis Serarium. Deus quoque Hasid dicitur, non tantùm quia clemens & misericors est; sed etiã quia benignitatem exercet in omnes creaturas suas Vide Psal. 145. 17. Vocatur etiã in abstracto חַסֵּד, quia fons est omnis benignitatis, quam eos, qui Deos falsos colunt, Ionas propheta deferere ait Ion. 2. 9. *Qui observant vanitates vanissimas, benignitatem suam deserunt.* Sequitur in Serario, *nimium facile nuperi Bibliorum interpretes veteri à Novatoribus anteponuntur. Ego cum Pindaro, cum Chaldaico Thargum Cant. 7. 9 & 8. 2. vel potius cum iis, quos laudat Christus Dominus Luc. 5. 39. dicam, Vinum vetus melius est.* Si seriò hoc dicitis, & ex animo ita sentis, cur Hasidæos sive Asidæos præfers Assidæis? Nam hec vinum vetus, illud novum est. Sed quid? An omnes qui aliter vertunt Ebræa quàm Lxx. novatores sunt? Etiamne Santes novator est, cui חסיד beneficus? Etiamne Hieronymus, qui tam sæpe dissidet à Lxx? Doce nos Serari quid inter beneficum & benignum discriminis sit. Si non potes, tum à me disce vocabulum חסד, quod benignitatem reddunt novatores, etiã à Ionatha sic reddi Hof. 6. 4. Nam ubi textus Ebraeus habet וחסדכם בעבד בקר & *benignitas vestra ut nubes matutina*, in ejus editione legitur וטב תבון & *bonitas vestra*: alias טובותבון *beneficentiæ vestre*, variantibus libris. Id si tibi vinum novum, non tamen propterea malum est, præsertim cùm legamus apud Iesum Sirach hominem sapientissimum, *Vinum novum, amicus novus, si veteraverint, dulcescent.* Neque quod novum est, statim rejiciendum,

dum. Quippe David ait, *laudabo Dominum cantico novo.* Tu melles scilicet canticum vetus, nempe ipso Davide, atque aded ipso Deo sapientior. O insipidum palatum, quod Landonium vetus præfert Rhenensi novo, eidemque præstantissimo & generosissimo. Quis credat in Germania theologos ita desipere?

183

CAP. 12.

Quinam Hasidæi quorum mentio in libris Machabæorum.

DVbitavi aliquando de Hasidæis Machabæorum. Nam fuit tempus cùm existimarem significari peculiaritèr Pharisæos, quorum summa erat inter Iudæos autoritas. Post mutavi sententiam, & scripsi eo loco in genere significari omnes pios, nempe quos Ebræi חסידים appellant, & Iosephus *חסידים & צדיקים*. Hi omnes sapientes erant, & in his summi pontifices, ut Ismael Phabi filius, qui in Iohasin magnus sacerdos & Hasid, id est, Hasidæus aut pius fuisse dicitur. In summa, primi erant Iudæorum. Forte Hyrcanus in eorum numero erat. Hanc meam sententiam ita impugnat Serarius ut dicat Hasidæos non universe pios Israelitas omnes, qui Ierosolymis tunc erant, appellari: sed certos tantum quibus proprium tunc præ aliis nomen. Recte. Nec ego dixi omnes Israelitas pios, qui tunc Ierosolymis erant; sed adieci, *Quos in Historia Ebraica חסידים, & in lib. Machabæorum Hasidæos vocari diximus, nempe quos Iosephus appellat חסידים & צדיקים*. His verbis excludo primum plebeios. Nam in iis nemo Hasid, juxta dictum illud, *Populus terra non est Hasid*, id est, pius aut Hasidæus. Deinde inter sectas excludo eos, quibus hoc nomen non tribuitur. Nam non tribuitur omnibus. Non ergo nomen est peculiare

alicujus sectæ, sed generale omnium eorum qui sic vocabantur ex qualibet secta. Quanquam dubito an ex Saducæis aliqui Hasidæi fuerint, & magis inclino in negantem sententiam. Qua de re dicam alias. Viderit nunc Serarius utrum ego in magno errore sim, an ipse qui mentem meam non intellexit, ac proinde aerem verberat, dum me oppugnat.

201 *Asitute vero Drusius τὰς ἐν Ἰωσήφῳ ἀγίας διαστυλάει, solorum ἢ ἑοσίων meminuit, ut ijs generatim viderentur impij opponi, sicque generatim πῦ omnes intelligerentur. Quomodo distulavi τὰς ἀγίας, qui in Ἰωσήφῳ nusquam extant, comparent? Unica tantum editio Græca mihi visa quam Frobenius excudit. In ea habetur ἀγαθῶν, non ἀγίων. A. ducam ipsamet verba fidei meæ causa, ὁρῶν ἢ τὸν Ἀλκιμον ἢ δὴ μέγαν ὁ Ἰάδας γενόωμον καὶ πολλὰς διαφθοράς ἢ ἀγαθῶν ἢ ἑοσίων τὰ ἔθνη, &c Si ea mihi mens fuisset, quam vult Serarius, tum profectò nomen ἀγαθῶν omittere non debuissim. Contrarium testabitur me sensisse: vel unus liber Hasamonæorum à me in Latinum sermonem olim conversus.*

A D D E N D A.

* Libri
Iuhafin.

Fol. 25, p. 4. * *Ismael Phabi filius summus sacerdos & Hasidæus ministravit decem annis.* Similiter Eleazar filius Harsum Hasidæus erat & Pontifex undecim annis, qui vixit Antigoni Sochæi tempore. Iuha fol. 15, pag. 1. Hasidæus etiam vocatur Hyrcanus rex is quem Herodes occidit, & Mariamne Herodis uxor nuncupatur Hasida, id est, sancta vel pia, vel certe Hasidæa. Sunt qui dicant Sedeciam regem fuisse ליהויהויה Hasidæum magnum. Phefict. fol. 46, col. 2.

C A P. 13.

Refutata complexio Serarij.

COgor eadem sæpè repetere. Cogit me Serarii loquacitas καὶ πολολογία. Pag. 243. ait, *Ideoque nihil superest jam aliud quàm ut complexionem hanc instituam. Hasidæi fuerunt cum essent Machabæi. Et ij neque erant in genere p̄j, neque in specie Pharisei, multo minus Saducei. Esseni ergo fuerunt. Antea probavi ex Phariseis fuisse qui Hasidæi, id est, חסידים vocarentur. In his Aquiba præceptor Aquilæ Pontici. Possent ergo hujusmodi complexionem contra instituere. Hasidæi fuerunt cum essent Machabæi: & ij neque peculiariter Hessæi erant, neque Pharisei: Ergo in genere Hasidæi erant qui pietate præstabant & excellebant inter sapientes, certis quibusdam ritibus & cæremoniis inter se devincti. Subnectit Serarius Hyrcanum vocari Hasid generali notione, quemadmodum ibidem vocatur Saddic id est, justus: Ita ut male, inquit, pag. 34. à Drusio vertatur Hasidaus, nec bene grandiuscula scribatur Pius. Serarium non novi: Fortè senex perspicillo usus est, cum mea legeret, ex eo genere quod litteras grandiores facit. Nam nulla ibi in pius littera grandiuscula, ne quidem pag. 41. ubi verba Gorionidis ex Ebreo in Latînum converti. Aut fortè libido mentiendicum coegit hoc scribere. O anguis, ô vipera. Sed unde scit, aut quis ei dixit, Hyrcanum non fuisse Hasidæum? Nam vocatur חסיד, & id nomen non tribuitur promiscuè omnibus. Multi justi sunt, qui tamen non sunt pii, id est, Hasidim. Iam vero plus est pium esse quàm timorem DOMINI, licet per timorem DOMINI ipsa pietas innuatur. Quæro nunc à Serario, qui me tam multa in-*

202

203

terrogavit, qua re nunc putet accipi debere hoc nomen in Iohasin, quo in loco autor ait. *Tunc Iudas circumcidit Hasideos*, id est, החסידים? & an ibi non possit verti pios? & an solos Hessæus circumciderit.

CAP. 14.

An Hesseni Naziræi.

Hesseni
gens Py-
than orici
instituti.
Zona. 178.
ab Herode
honorati
174.

204

Asferii historicus unus Ebræorum liber, qui Iuchasin nominatur, Hessenos Nazaræos esse. Verba sunt Serarii lib. 3. cap. 8. Autor libri illius est Abraham Zachuth Sal-
manticensis, a me sæpe nominatus. Is non asserit Hessenos Nazaræos esse, sed vocat eos נזירים id est Naziræos vel Nazaræos, quæ vox significat separatos ac sanctos, sive, ut interpretantur LXX. ἡγιασμένους. Quo sensu vocari etiam possent פרושים .i. Pharisei. Nā & ea vox sanctum aliquando denotat. Quod non asserat Naziræos esse vel ex eo liquet quod eorum parentem faciat Iudam Galilæum. *Primus*, inquit, *autor & inceptor Hessenorum erat Iudas Galilæus*. Deinde subnectit, *& isti fuerunt causa rebellionis Iudæorum contra Romanos*. Quomodo ergo Naziræi esse potuerunt, si tam recens eorum initium? nos scimus antiquiores esse, nec dubitamus quin alii fuerint Hesseni à Naziræis, cum amborum distinctis nominibus mentio fiat apud autores.

CAP. 15.

An Iacobus Apostolus Hessenus fuerit?

Ridiculum est quod scribit Serarius pag. 252. Verisimile videri S. Iacobum, antequam Apostolus esset, Hessenum fuisse, idcircoque נאִי יְהוּדָא vocatum fuisse Iustum

Iustum (chafid) ut eodem loco refert Eusebius. Agnoscis, opinor, tua verba Serarii: in quibus Iustum chafid interpretaris, ut etiam pag. 246. *Horum alteruter, vel ex ijs certe fuit Rechab, qui à Suida ὁ δῖνας dicitur, Ebraicè Hafid.* Id tibi explicandum relinquo. Ego certe non capio. Davus sum, non Oedipus. Nam Hafid non significat Iustum, sed, sanctum ac pium. Si tantopere delectaris vino veteri, quare nunc præfers novum? Nam ante te nemo ita interpretatus est Hafid, & Ebræi aperte distinguunt, ut alibi docuimus. Cui firmando Abraham Zachuth, quem supra nominavi, *Si libri titulum fecissem Liber iustorum, minuissem gloriam sanctorum, id est Hafidim, qui sunt pro certo sapientes. Nam populus terra non est Hafid.* Ecce haud obscure innuit duo. Primum sanctos vel Hafidæos omnes sapientes esse: deinde plus esse si quis alium Hafid, id est, sanctum aut pium appellet, quam si dicat eum Saddic, id est, iustum esse. Atque hæc sunt illa magna & gravia, de quibus in principio libri tertii, *Sed quia de his, inquis, non minutiora tantum, cuiusmodi fere sunt, quæ à Drusio perstringuntur: sed magna etiam & gravia, quæ ad Christianæ religionis decus & ornamentum spectant, quæri solet, bipartita mihi eorum erat explanatio.* Ite nunc Iesuitæ, & hunc vestrum commilitonem laurea donate, ob tam præclara in Ecclesiam Christianam merita. Nam absque illo esset nesciremus Iacobum Apostolum Hefsaum fuisse. Quis enim Novatorum hoc observavit? imo cui unquam in mentem venit?

205

206

CAP. 16.

An Hesseni Rechabita.

Hessenos Rechabitas esse, & post Ægyptiacam exodum cœpisse scribit Serarius, nihil de eo etiam dubitans.

bitans. Testes pro se adducit duos. Prior est Suidas. Posterior Nilus, qui Ascetici principio scribit Iudæos à Ionadab triundos Hessæos appellari. Suidæ verba sunt, Εσσινοι Ισδαϊοι ἀΐσεται, μεγρονοι Ιωναδάβ υἱὸς ῥιχὰβ τῆς δυνατῆς. Quæ si vera, tunc majores sive decessores Ionadabi fuerunt Hessæi. Hæc primum: deinde secta illa fuit antiquissima, cum ante Simeonem Iustum nullæ sectæ memorentur. De Rechabitis Jerem. 35. 5. & deinceps, *Posui coram filiis domus Rechabitarum scyphos plenos vino, & calices, & dixi ad eos, Bibite vinum. Qui responderunt, non bibemus vinum, quia Ionadab filius Rechab pater noster, præcepit nobis dicens, Non bibetis vinum vos & filij vestri usque in sempiternum. Et domum non edificabitis, & sementem non seretis, & vineas non plantabitis: sed in tabernaculis habitabitis cunctis diebus vestris.* An hæc omnia Hesseni conveniant, viderit Serarius? Primum enim Hesseni non habitabant in tabernaculis. Deinde agriculturæ operam dabant. Postremo Rechabitarum certæ familiæ nomen erat, non sectæ. Quocirco ἐπέχω. Præstat suspendere iudicium, quam temere assentiri aliis.

207

CAP 17.

An Rechab significet currum.

Rechab, quando est nomen proprium viri, scribitur Ebraice רַחַב Rechab, id est, רַחַב. Sed Iud. 1. 19. in textu Græco editionis LXX. legitur ῥιχὰβ pro eo quod in Ebræo רַחַב currus: quod scriberetur Recheb, aut ἀρχακωῆς Racheb, ut Habel dicimus & Phares, pro Hebel & Pheres. Forte Græci legerunt רַחַב cum puncta deessent, & nomen proprium esse putarunt. Scire licet in aliis libris addi, καὶ ἄγμάλα σιδηρὰ αὐτοῖς. Duæ igitur interpretationes coaluerunt.

208

C A P. 18.

Quinam peculiariter iusti cognominati sint.

INter eum qui pius est & eum qui est iustus, discrimen esse supra docuimus. Nunc ostendemus quosdam peculiariter iusti cognomine affectos fuisse. Sunt autem Methusala, Samuel propheta, Simeon is qui Alexandrum excepit, Rechab pater Ionadabi, Iacobus apostolus, Nathan filius Iehielis autor libri Aruch. Quin plures sint, quibus hoc epitheton tribuatur, nullus dubito: sed illi mihi nondum observati Abraham Zachuth in Iohasin fol. 8. *Methusala iustus obiit septem diebus ante diluuium.* Idem in prooemio libri fol. 2. *Quaquam Samuel propheta vocatur Samuel Iustus in fine capituli quod incipit* בְּמָה בְּמָה יִצְחָק בְּשֵׁם. *Similiter & Simeon Iustus.* Hinc Ebræi ferè cum Iaddua confundunt. Iosephus eum facit filium Oniæ, & nepotem Iadduæ, ut etiam autor Iohasin fol. 137. *In diebus Antiochi erat Onias filius Iadduæ pater Simeonis iusti.* Sed quod sequitur, *& statim Simeon filius eius qui egressus est ad Alexandrum,* arguit magnam imperitiam historiarum, nisi pronomen eius referatur ad Iadduam. Idem alibi eum suis popularibus consentit, & fol. 66. pag. 2. causam reddit cur iusti cognomen acceperit, ita scribens, *In Chronicis Christianorum relatum quod iustus cognominatus fuerit propterea quod erat.*

209

הַמִּן עַם הָעַם לֹא כִדְאִשְׁנִים

clemens erga populum non sicut priores. Iosephus Orig. Iudaic. lib. 12. cap. 2. τελευτήσαντι Ὀνίς τῶ ἀρχιερέως ὁ παῖς αὐτοῦ Σίμων γίνεται διάδοχος ὁ καὶ δίκαιος Πικληθεῖς, διὰ τὸ τὸ πρὸς θεὸν εὐσεβὲς καὶ τὸ πρὸς τὰς ὁμοφύλους εὐνεκόν. Iustus etiam cognominatur Rechab pater Ionadabi, unde apud

Z

Suidam

Suidam ἰσὶ πικρὰβ τῶ διναις, filij Richab Iusti: & Iacobus Apostolus apud Eusebium, quem Serarius ideo Hesse- num fuisse putat, justum cum pio, id est, Hasid nimis inscite imperiteque confundens. De autore libri Aruch aliquando dubitatum fuit. Mirari libet. Nam in editione Veneta, quæ in folio complicat, diserte, *Composuit eum R. Nathan Iustum filius Iehiel, nepos Abraham, ex urbe Roma.*

A D D E N D A.

Christus in novo fœdere quandoque δικαιος vocatur, ut in Actis & alibi. A sanguine Hab Iusti. Matth. 23. Hieron. pag. 267. col. 2. Multis in scripturis sanctus iusti appellantur, ut Zacharias & Elisabeth, Iob, Iosaphath & Iosias &c. יוסף הדין Ioseph Iustus. Beniam 11 itiner. fol. 10. pag. 1. edit. Bris. Inter eos est sepulchrum Ioseph iusti, filij Iacob patris nostri, super eum pax. Quo sensu quidam iusti vocentur in sacris litteris Hieron. epist. 46 fol. 98 col. 1. Idem Simeonem Iustum appellat eum qui Christum in ulnâ suscepit contra Helvidium, cap. 4. qui Simeonem Iustum inter amplexus parvuli &c. Manabem 69. 1. Dicit R. Iuda filius R. Salom, non invenis vocatos fuisse iustos nisi duos qui superstites fuerunt in mundo, Noe & Ioseph: Noe, Nam dicitur Noe vir iustus. Ioseph, quia dicitur, Vendiderunt pro argento iustum. Hieron. de Script. Eccles. Iacobus, qui appellatur frater Domini, cognomento Iustus. Idem Hegeppus in quinto commentariorum. Vide Hieron pag. 119. & pag. 268 col. 1. Iusti appellantur, non quod omni vitio careant, sed quod majori parte virtutum commendentur.

CAP. 19.

*An Herodis junioris tempore fuerint
Ierosolymis Hæsseni.*

DE hac re dubitandi causam dederunt mihi scriptores novi fœderis, nullam eorum memoriam usurpantes. Id Serarius more suo prave intellexit, ac si dixissem nullos eo tempore in Iudæa fuisse Hæssæos. Non ea mihi mens, sed tantum dubitatio de Ierosolyma. Verba mea clara sunt, *Quin ex hoc genere aliqui fuerint Ierosolyma ante Alexandrum Iannaum dubitare non debemus, &c.* Et mox, *Concedimus ergo paucos ibi fuisse μονάζοντες, ut sub Aristobulo & Herode magno. Dubito an etiam sub Herode altero.* Nempe de illo mihi sermo sub quo Christus passus est. Quod si tum aliqui fuissent Ierosolymæ, non est dubitandum quin aduersati fuissent Christo æque ac Pharisæi & Saducæi. Nam zelatores erant legis ut qui maxime. Sed hac de re nihil decerno. Forte pauciores erant, ita ut nemo eorum unquam cum Christo congressus sit. Potest etiam fieri ut in quiete ac silentio vitam transegerint: unde quidam eorum etymon accersunt à verbo Chaldaico אשח, in quo significatio silentii & quietis. Significat eadem vox stoream, pro quo in dictionario Chaldaico Munsteri perperam historia legitur.

CAP. 20.

An Hæsseni Cœlicola.

Hæssenorum alii erant μονάζοντες, alii κενόκοιτοι. Hos existimat quidam cœlicolas vocari in codice Iustiano &c. Potest ita esse: tamen alii aliter de his sen-

tiunt, & fortasse coelicolæ sunt, quos Benjamin in Itinerario Samiin vocat, id est, שמיים, quorum synagoga ipsius tempore adhuc erat in Mesraim urbe magna Ægypti. Nam Samaim est cælum: unde adjectivum שמש celestis vel coelicola, quod absque punctis שמיים scribebant cujus pluralis שמיים Samiin coelicolæ. Verba Benjamin apud interpretem, *Inde in Misraim quatuor itinera conficiuntur, urbem magnam juxta Nilis ripas sitam, ex qua toti regioni nomen est fictum: in qua Iudæis mille sunt, in duas divisi synagogas: alteram Israelitensium, qua Samiin synagoga dicitur; altera verò Babyloniensium Irhakiin synagogam appellatam, id est, שריקין Varius alteris atque aliaris mos & ritus in annuarum lectionum distributione observatur. Quippe Babylonenses consuevere singulis hebdomadis Parassas singulas legere ea ratione qua toti Hispania solennis est: itaque singulis annis legem absolvunt. Israelitenses verò singulas Parassas in ternos ordine diridunt, atque ita triennio legem perlegunt. Vtrique autem solenni ritu bis in anno simul conjuncti preces fundunt, die videlicet latius legis, & die festo late legis. Quæ dixi, ea velim accipi de coelicolis Iudæis, non Christianis, si modo aliqui Christiani coelicolæ fuerunt, quemadmodum colligere possumus ex Augustino.*

CAP. 21.

An Hessiani sicarii.

213 **S**Cholia Græca de sicariis Act. 21. ἄλλοι δὲ αἰρεσὶν τινῶν τῶν Ἰουδαίων ἔφασαν εἶναι. Et mox, ἄλλοι δὲ Εὐσημῆς σικαρίαις ὀνομαζομένους. Scribit eadem Theophylactus, cujus interpres Laurentius Sifanus I. V. Doctor divinatur legendum σεκταρίαις, id est, sectarios. Sed non est te-

Heβene Φιλάλληλοι

215 **I**N eodem loco, Ἰουδαῖοι μὲν τὸ γένος ὄντες, Φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων πλεόν. ἔτοι τὰς μὲν ἡδονὰς ὡς κακίαν ἀποσρέφοντα &c. Eusebius libro nono Προσῳδήσει. hunc locum ex Porphyrio laudans eodem modo illum distinguit. Ceterum videtur Rufinus usus fuisse codicibus, in quibus ille sic distinctus erat, Φιλάλληλοι δὲ καὶ τῶν ἄλλων πλεόν ἔτοι &c ut illud πλεόν referatur ad sequentia. Verba Rufini, *Gente quidem Iudaei, verum inter se mutuo amore conjunctissimi: & qui prae caetera voluptates quidem quasi maleficia vitarent.* Hanc distinctionem juvat aliquantum copulans καὶ, quae in textu Graeco, ut vidisti. Mihi ea non aspernanda videtur. Sed nihil statuo. Ultra enim quo progrediar, quam ut quid mihi videatur dicam, nihil habeo. Iudicium esto penes eruditos.

Sententia eorum de fato.

Esseni fatum rerum omnium dominum constituunt, & hominibus omnia fato contingere censent. Zona: 155. Vide infra 248. Esseni Deo ascribunt omnia: animorum immortalitatem credunt: justitiam colunt. Zona. 189.

De continentia Hesseorum.

216 **E**γκρατῶν Xenophon ait τῆς ἀρετῆς εἶναι κρηπίδα. Quid Hessaī? τὴν δὲ ἐγκρατῶν, ait Iosephus in Iudaicis, καὶ τὸ μὴ τοῖς πάθειν ὑποπίπην ἀρετῶν ὑπολαμβάνεσθαι, id est interprete Rufino *Continentiam vero servare, neque cupiditati succumbere, virtutem maximam ducerent.* Plus dicit quam Iosephus. Forrè legit ἀρετῶν μεγάλων *Continentiam* exercebant etiam a cupiditate lucri. Abraham Zachuth, *Mores erant praediti optimis odio habentes lucrum, & custodientes seipsos à scortatione.* Ceterum odit lucrum, qui dat operam ne lucro dedita sit mens ejus, five

sive qui imperat cupiditati lucri. Id Græci dicunt *ἰγκρατία* αἰσθεῖν κέρδους. Cupiditati non succumbere vel potius affectus domare signum est fortitudinis. Ben Zoma, *Quis fortis? qui domat affectus suos.* Ebraice *יחזקו כחבונת* qui subigit figmentum suum. Posses vertere, *qui imperas cupiditati.*

Dissensio eorum de matrimonio.

Hessenorum alii coelibes agunt, alii uxorem ducunt. Abraham Zachuth, *Divisi sunt Hessæi in duas sectas* (Iosephus *τάγματα* vocat, ejus interpret vetus *collegia*) *quoad cōjugium. Secta una ex illis ducunt uxores, ad conservationem speciei, postquam probaverint eas tribus annis, si aptæ sint ad pariendum, quod cognoscunt ex ratione menstruorum. Ceterum quando gravide sunt non congregiuntur cum eis amplius, ut ostendant se ad conservationem generis humani, non ad voluptatem duxisse. Et secta ex illis non ducunt uxorem omnino, quia putant non inveniri fæminam, qua custodiat fædus mariti sui perfectè.* De his Iosephus *αἰλώσεως* lib. 2. cap. 12. quod in Rufino est 8. *Ἐγάμω μὲν ὑπεροψία παρ' αὐτοῖς, τὰς δὲ ἀλλοτρίους παῖδας ἐκλαμβάνοντες ἀπαλῆς ἐτι πρὸς τὰ μαθήματα, συγγενεῖς ἠγέονται καὶ τοῖς ἡθεσι τοῖς ἑαυτῶν ἐντυπῶσι τὸν μὲν γάμον ἔτι πρὸς αὐτῶν διαδοχὴν εἰς ἀναρῆντες, τὰς δὲ τῶν γυναικῶν ἀσελγείας φυλασσόμενοι,* (sequentia desiderantur in Eusebio) *καὶ μηδεμίαν τηρεῖν περὶ φαρμάκων πρὸς ἕνα τῶν.* Et Rufinus interpret, *Itaque nuptias quidem fastidiunt, alienos vero filios, dum adhuc molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituunt: non quia conjugia vel humani generis successionem censeant perimendam, sed quia cavendum putant intemperantiam fæminarum, nullam earum uni viro fidem servare credentes.* De illis idem Iosephus ibidem aliquam multo post, *Ἐστὶ καὶ ἕτερον Εὐσηνῶν τάγμα, ὃ διαίταν μὲν καὶ ἔθνη ἔνομίμα τοῖς ἀλλοῖς*

Zonaras 189. Neque uxores ducunt neq; ser vos emunt; hoc iniquum esse rati, illud discordiæ incitamentum: sed vitam solitariam agentes alii aliis ministrant.

ὁμοφρονῶν, διεσῶς ἢ τῆ κατὰ γάμον δόξῃ. μέγιστον γὰρ ἀποκόπη-
 αῖνται τῆ βίᾳ μέγιστον τὴν διαδοχὴν τῆς μὴ γαμῆντας, μᾶλλον ἢ
 εἰ πάντες τὸ αὐτὸ φρονήσῃαν, ἑκλιπεῖν ἅπαν τὸ γένος τὰ χίμαι.
 Δοκιμάζοντες μάλιστα τρεῖς τὰς γαμῆτας, ἐπειδὴ τρεῖς καθαρῶ-
 σιν εἰς πῶρον τῆ δύνασθαι τίκτην, ἕτας ἀγονται. ταῖς ἢ ἐγκύμοσιν
 εἰς ἑμίθεσιν, ἐνδεικνύμενοι τὸ μὴ διήδοντο, ἀλλὰ τεκνῶν χρείαν
 γαμῆν. Et Rufinus, *Est autem aliud Effenorum collegium,*
et ibos quidem & mores legeque similes cum prioribus habens,
distans vero opinione de conjugio. Maximam siquidem viri
hominum partem, successionem scilicet, amputare eos qui ab-
stineant nuptiis arbitrantur: quippe si in eandem velint omnes
ire sententiam, defecit genus humanum. Nihilominus autem cum tanta ipsi moderatione conveniunt, ut
per triennium explorent valetudinem fœminarum, & si con-
stanti purgatione apparuerint idonea partui, ita eas in matri-
monia asciscunt. Nemo tamen cum prægnante concumbit, ut
ostendant quòd nuptias non voluptatis sed liberorum causa
inierint. Videndus nunc, si videbitur, Plinius lib. 5. cap.
17. & Solinus, cap. 46.

De contemptu divitiarum.

Divitiarum & opum contemptores esse significat Iosephus per hæc verba, κατὰ φρονητὰ πλάστον. Idem innuit Abraham Salmanticensis, cum ait eos ex labore vivere & lucrum odisse. Verba Ebræa sunt עבדו מן הנהיבם בנפשם utilitatem capiunt ex labore suo & odio habent lucrum. Nam עבדו lucrum: unde עבדו עבדו lucri avidus, lucro, Proverb. 1. 19.

De bonorum communione.

Zonaras 189. κοινὰ καὶ ἀγαθὰ
Bona omnia communia habent. Quod malo te Iosephi, quàm meis verbis cognoscere. Ait ergo lib. 2. Halof cap. 12. καὶ θαυμάσιον παρ' αὐτοῖς τὸ κοινωνητικόν, (in Eusebio τὸ κοινωμικόν). ἔστι ἢ εὐρεῖν κτήρει τινα παρ' αὐτοῖς ὑπερέ-

ὑπερέχοντα νόμῳ γὰρ τὰς εἰς τὴν αἵρεσιν ἐσιόντας δημεύειν τῷ
 τάγματι τὴν εἰσίαν, ὡς ἐν ἅπασιν μὴτε πτωχίας ταπεινότητά φαί-
 νεσθαι, μηδ' ὑπεροχὴν πάσης τῆ γὰρ ἐκάστου κτημάτων ἀναμεμυ-
 γμένων μίαν ὡσπερ ἀδελφοῖς ἅπασιν εἰσίαν εἶναι, id est, inter-
 prete Rufino, *Rerumq; apud eos communicatio admirationi
 habetur, neq; invenias alterum alicui opulentia preestare: le-
 gemque sibi dixerunt, ut qui disciplinam suam sectari vellent,
 bona contubernio publicarent. Ita enim fore ne vel pauper-
 tatis humilitas, vel divitiarum dignitas appareret: sed per-
 mixtis facultatibus, velut inter fratres unum esset omnium
 patrimonium. Abraham Zachuth, Omnes ipsi divitias inter
 se communes habent. Nam quicumque ingrediuntur morem
 eorum conferunt opes suas in thesaurum. Inde aluntur, &
 sufficienter præbentur illis cibus & vestes. Inde quoque dant
 iis quibus volunt; sed non dant quicquam proximis suis nisi
 cum venia majorum. Quod si accipere quis noluerit è the-
 sauro quantum satis est, detinent eum in macilentia* Rursum
 Iosephus Orig. lib. 18. cap. 2. τὰ χρήματά τε κοινὰ αὐτοῖς
 εἶναι, δόξαυοί δὲ εἶδεν ὁ πῶσι τῶν οἰκείων μεζόνως, ἢ ὁ μηδ'
 ὅτι ἔν κεκτημένῳ. Quæ sic Gelenius Latina fecit, *facultates
 in commune possident, nec aliquis dives magis usitur suis
 bonis, quam qui vis nihil possidens.*

χοῦσι:
 res commu-
 nes habent.
 Quare di-
 220
 ves omniū
 pauperrimo
 nibilo vivit
 lautus.

221

De moribus Hesseorum.

MOribus sunt prebatissimis. Quod indicat Iosephus
 Orig. lib. 18. cap. 2. cū ait, βέλτιστοι δὲ ἄλλως
 ἄνδρες τὸν πρόπον. & Abraham Salmanticensis, inquit,
 אברהם בן מרדכי בעלי מרבה. Id pro eo habendum ac si dixisset,
homines sunt pradii optimis moribus.

Agricultura dediti sunt.

Iosephus ibidem, καὶ τὸ πᾶν πονεῖν ἵπτι γεωργία τετραμένον. *Zonaras*
 quod reddunt, & agris colendis in totum dediti. *189. labores*
 elucidabis quod in Iohasin, *utilitatem capiunt ex labore*
 agriculturæ
 capeflunt.

Α α

ἴμο:

Vide pag
226.

suo: & post orationem eunt parumper negotiatum (si modo $\eta\eta\eta\eta\eta$ significat negotiari) & *ad faciendum opus suum, id est cum licentia majorum.* Posses reddere $\eta\eta\eta\eta\eta$ ad ob- undum negotiorum causa Sed si negotiabantur, errat Serarius scribens Hæffenos negotiationis expertes fuisse pag. 211. Nam qui permutant aliquid, etiam negotiari dicuntur.

Servos nullos habent.

222

OYTE $\gamma\alpha\mu\epsilon\lambda\alpha\varsigma$ εισάγονται (aliqui, non omnes. Vide quæ suprâ hac de re notavimus) ἕτε δ' ἄλων Ἰππι- δεύσει κτήσιν· τὸ μὲν εἰς ἀδικίαν φέρειν ὑπειληφότες, τὸ δὲ σάβως ἐνιδιδόναι ποίησιν. αὐτοὶ δὲ ἐφ' εαυτῷ ζῶντες Ἰππὶ διακονοῦν τῇ Ἰππὶ αἰλλήλοις Ἰππυχρῶνται. Verba sunt Iosephi Orig. lib 18. cap. 2. quæ sic interpretes Gelenius in Latinum sermo- nem transtulit, *nec uxores habent nec servos, quòd alterum ad injuriam communis natura pertinere censeant, alterum tranquillitai vitæ parum con n dum. Quare per se ipsi vi- ventis invicem s. ministrant* De servis assentior. Naturâ enim omnes liberi sumus. u de injuriam ei facit, qui aliquem in servitutem redigit. Scitum illud *Servum hominem homini vel iniquitas fecit vel adversitas.* Nam qui bello capti servabantur, propriè servi dicebantur: unde & mancipia nuncupata quasi manu capta. Ceterùm tranquillitati vitæ non adversatur matrimonium, si uxor bona & pudica obtigerit. Qualem qui invenit (rara in- ventu est) invenit bonum, teste Sopho, & elicit favorem à DOMINO.

223

De quæstoribus eorum.

RERUM omnium, quas communes apud illos esse dix- imus, quæstores & procuratores habent de quibus Iosephus Orig. lib 18 cap. 2. $\delta\iota\omega\delta\epsilon\kappa\tau\alpha\varsigma$ δὲ τῶν $\pi\epsilon\sigma\sigma\acute{o}\delta\omega\nu$ $\chi\epsilon\iota\rho\tau\eta\gamma\epsilon\iota\tau\epsilon\varsigma$, καὶ ὀπόσα ἡ γῆ φέρει, αἰσθρας ἀγαθὰς ἱερεῖς διὰ ποίησιν

ποίησιν σίτα τε καὶ βρωμάτων, id est, *questores creant viros probos ex sacerdotum numero, qui ex agrorum redditibus & fugum proventu cibos eis conficiant.* Et captæ Iudææ lib. 2. cap. 12. χειροτονησὶ δὲ οἱ τῶν καιῶν Ἰπμεληται & ἀδιάρετοι πρὸς ἀπαύτων εἰς τὰς χρεῖας ἕκαστοι, id est, interprete Rufino, *Designatos autem communium rerum procuratores habent, & ad usus omnium singulos indivisos.*

Ab unctiōne abstinent.

Licet unctiōnis usus frequens esset apud Iudæos, tamen Lejus expertes erant Hessæi, quod probri loco ducerent oleum. Iosephus ἀλώρεως lib. 2. cap. 12. κηλίδα δὲ ὑπολαμβανέουσι τὸ ἔλαιον, καὶ ἀλειφῆ τις ἄκων, σμήχεται τὸ σῶμα. *pro macula ducunt oleum, & si quis in vitius unctus fuerit, absterget corpus.* Codices Eusebiani, τῷ ἔλαιον καὶ ἀλειφθῆ τις ἄκων. Rufinus, *Munditiis corpus absterget.* Lectio alia, *munditiis corpus abstergere.* Sub. probro ducunt. *Quid legit cum ita verteret?*

224

Albis vestibus utuntur.

Sequitur in Iosepho, τὸ γὰρ αὐχμῆν ἐν καλῷ τίθενται, λευχειμονεῖν τε διαπαυλὸς, .i. Rufino interpretante, *quoniam squalorem decorem putant, dummodo semper in veste sint candida.* Videtur rationem habere ex illo Salomonis, *Omni tempore sint vestimenta tua candida:* quod tamen *Eccl. 9. 8.* aliter intelligendum. Vide *Quæstiones meas*, Paullò post ait Iosephus κατὰ εὐλογίαν δὲ καὶ ἀσχηματώματι ὅμοιον τοῖς κατὰ φόβου παιδαγωγούμενοις παισίν. Forfan hoc vult, *Amictus autem cultusque corporis qualis puerorum sub pædago cum metu agentium.* Sed in Rufino, *Amictus autem cultusque corporis omnibus pueris in metu & sub cura magistrum agentibus par est. Nisi legendum, ut pueris. Quæ particula interdum desideratur, ut in illo Horatii, nec excitatur classico miles gravi.* Nam sensus est, *ut miles.* 225

forte in mente habuit Salmanticensis, cum diceret, *post preces abeunt parumper negotiatum*. Possimus exponere, *orbitum negotia*, quod fit circummeundo. Nam קָרַב circum-
iuit. Cogitemus amplius. Nihil temerè statuendum.

De pietate in Deum.

Mansueti sunt & religiosi. Salmanticēsis, ישׁ להם ענוה 2277
 וירצח השׁוה *præditi sunt mansuetudine ac timore NO-*
MINI S id est, **DOMINI**. Timor DOMINI aliud
nihil est quàm pietas και θεοσεβεια . Iosephus, προς γε υλην
 $\text{το θεου ιδιως ευσεβεις}$: præcipue circa Deum religiosi sunt.
Sequitur in Iosepho, $\text{πριν γαρ αναρχειν τον ηλιον εδεν φθειγ-$
 $\text{γουνται τ βεβηλων. πατρις δε τινος εις αυτον ευχας ωπως ικετευ-$
 $\text{οντες ανατειλαι, και ταυτα προς ασ εικασι τεχνους ικασι υπα τ}$
 $\text{δπημηλετ διαφεινται. Eusebius αφεινται.}$ Namque ante solis
ortum nihil profani loquuntur, sed ei patria quedam vota cele-
brant, quasi ut oriatur precantes. Deinde ad quas venerunt
singuli artes à curatoribus dimittuntur. Sudat hîc Serarius.
Nam si soli vota faciebant, non erant alieni à crimine
idololatriæ, quod qui committunt Solicolæ vocantur.
Salmanticensis hæc ita interpretatur. *Antequam oriretur*
sol, non loquebantur nisi de laudibus Dei benedicti, &c. Quæ
planè firmant expositionem ejus.

Quid precatione finita faciant.

Post preces conferunt se ad opera. Quisque artem 2288
quàm novit exercet. Præcipue agriculturæ dediti sunt,
ut dictum est. In opere manent usq; ad horam quintam,
quæ nobis undecima ante meridiem. Tum rursus in
unum congregantur linteisque præcincti velaminibus
corpus abluunt frigidâ. Habentur hæc in Iosepho lib. 2.
cap. Iud. cap. 12. Sed paullo aliter apud Iudæum Sal-
manticensem, *Post preces eunt parumper negotiatum & ad*
faciendum opus suum, & hoc licentia majorum suorum. Post

lavant corpus aqua frigida ad debilitandum desiderium coitus, expanduntque se in caput suum sudarium album. Apud Iosephum σαυρὸς valet, continè, studiose: & σκεπάσμασι λινοῖς, interprete Rufino, velaminibus lineis. Ceterum λινοῖς abest in Eusebio σκέπασμα tegumentum, velamen, operimentum, tegumentum.

De Prandio.

- 219 **P**ost lotionem sedent ordine, & ponunt ante unumquemque linteam. coquus autem dat unicuique scutellam cocti edulii, & ante benedicit sacerdos proferens eam, post benedicunt ipsi quoque & dant laudem Deo benedicto deinde redeunt ad opus suum usque ad vesperam. Hæc Salmanticensis Abraham, quæ apud Iosephum his verbis concepta leguntur, Ἐκατὰ ταύτην τὴν ἀγίαν, εἰς ἴδιον οἶκημα συνίασιν, ἔνθα (alias ἐν ᾧ) μηδενὶ τῶν ἐτεροδόξων ἐπιτίτραται παρελθεῖν. αὐτοὶ τε καθαροὶ καθάπερ εἰς ἅγιον τι τέμενος ὡς θάγγον τὸ δειπνητηριον. Ἐκαθίζαιτων (alia κατεθέντων δὲ) μεθ' ἡσυχίας, ὁ μὲν σιτόπο. Ἐν τάξει ὡς θρατίθησι ἄρτες, ὁ δὲ μάγειρος ἐν ἀγγεῖον ἐξ ἐνὸς ἐδέσματος ὡς κάστω ὡς θρατίθησι. (verbum hoc, cum supra legatur, hic redundare videtur. Sar è abest in codicibus Eusebianis, quos Robertus Stephanus excudit) περκατεύχεται δὲ ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς (in Eusebio, περκατεύχεται ὁ ἱερεὺς τῆς τροφῆς ἀγνῆς ἕσης καὶ καθαρᾶς) Ἐγευζαοθαί τινα πρὸς τὴν εὐχῆς ἀθέμιτον ἀρλοποισάμενος ἐπευχεται πάλιν (Eusebius habet ἀρλο. δὲ ἐπευχεται μάλλον) ἀρχόμενοι τε καὶ πανόμενοι γεραίρεσι τὸν θεόν (ὡς χορηγὸν τῆς τροφῆς) Quæ parentheli conclusa, non habentur in Eusebianis. ἔπειτα ὡς ἱερεῖς κατὰ θέλωροι τὰς ἐδῆτας, πάλιν ἐπ' ἔργα μέχοι δείλης τρέπονται. Quorum verborum hæc sententiâ est: Post hanc purificationem in proprium quoddam domicilium conveniunt, quo nemini alterius opinionis sive sectæ concessum intrare. Ipse verò puri tanquam in sacrum quoddam
- 230

dam templum ingrediuntur locum prandii. Vbi cum quietè confederunt pistor ordine apponit panes, coquus vero unius edulii scutellam singulis. Sacerdos autem ante cibum precatur: nam cibum gustare ante precationem nefas. Postquam pranderunt rursus sacerdos precatur. Sic incipientes & finientes Deum honorant, tanquam cibi largiorem. Post sacras vestes deponunt & ad opera redeunt usque ad vesperam.

De cœna.

Vespera domum reversi à labore cœnant eo modo quo pranderunt, unà confidentibus hospitis, si qui forte intereà advenerint. Quod indicant hæc Iosephi verba Græca, *δειπνῶσι ἢ προσρέψαντες ὁμοίως συγκαθεζομένων τῶν ξένων, οἱ τύχοιεν αὐτοῖς παρόντες.* Paullò aliter Salmanticensis, *Vespera veniunt domum & adducunt hospites quicquid præparaverint illis, ἱππῆας proprie viatores.*

231

De silentio.

ΟΥδὲ κραυγὴ ποτε τὸν οἶκον, ἔτε θόρυβος μολύνει (alias miάνει, polluit inquinat) τὰς δὲ λαλιας ἐν τάξει τῶν χωρῶν ἀλλήλοις & τοῖς ἑξωθεν ὡς μυσήρον τι φασκιδὸν ἢ τῆ ἐνδοῦ σιωπῇ καθαφαίνεται. τὸτο δὲ αἴτιον ἡ διηνεκὴς νῆψις, & τὸ μετρεῖσθαι παρ' αὐτοῖς τροφῶν καὶ ποτῶν μέχρι κόρης. Verba sunt Iosephi ex secundo Halos. quæ sic Rufinus Latina fecit, *Nec vero clamor unquam tectum illud nec tumultus inquietat: quum etiam loquendi ordine alius alij cedant, eorumque silentium extra tectum constitutis arcanum quoddam videatur venerabile. Cujus quidem rei perpetua sobrietas causa est, quodque apud eos edendi aut potandi modus saturitate definitur.*

Quid sine curatorum licentia faciant.

ΤΩΝ μὲν ἐν ἄλλων ἐκ ἐστὶ ὅτι μὴ τῶν Πριμελητῶν προσεξαιτῶν ἐνεργῶσι. δύο δὲ ταῦτα παρ' αὐτοῖς αὐτεξέστια, Πριμελητῶν

κερία

232 *κέρια καὶ ἔλεος*. βοηθεῖν τε γὰρ τοῖς ἀξίοις ὅπου δέονται καὶ κατ' αὐτοὺς ἀφίεται ἔ τρεφάς δόπορμελοῖς ὀρέγειν, id est, Rufino vertente, *Sed quamvis aliarum rerum nihil sine praecepto faciunt curatoris, tamen in his duobus, hoc est, in jurando & miserando sui juris sunt. Nam & subvenire dignis, cum opus est, suo arbitrio cuique licet, & indigentibus alimenta porrigere: Abraham Zachuth, Non faciunt quicquam absque licentia majorum suorum, nisi ut prosint indigentibus & pauperibus, & etiam ut fleant & plangent.*

Nil cognatis dant absque venia curatorum.

A Liquid cognatis dare absque curatorum venia non licet. Iosephus, τὰς δὲ εἰς τὰς συγγενεῖς μετὰ δόξαις καὶ ἔξουσι ποιεῖσθαι δίχα τῶν ἑπιτρόπων. Vbi notabis curatores, quos alibi ἑπιμελητάς appellat, hic ἑπιτρέπας dici. Salmanticensis ubique גדולים, id est maiores vocat, ut in hoc loco, *Inde (ex thesauro videlicet) dant cui volunt, sed non propinquis suis, nisi licentia majorum suorum.*

Vexantur non vexant.

233

De sapientibus dicunt Ebraei.

הם בעלבים ואינם עולבים

vexantur, & non vexant, vel, si mavis, affliguntur, & non affligunt. Idem de Hellenis scribit Salmanticensis. Sapē in horum numero erant qui sapientes quoque dicebantur.

Ira moderantur & à mendacio abstinent.

Iosephus, ἐργῆς ταμίαις δίκαιοι, θυμοῦ καθελίκοι. Rufinus, *Iracundia moderatores iusti sunt, indignationem cohibent.* Sequitur in Iosepho, *πίστεως περὶ ἀτάι, ἐρήνης ὑπαργοί, & Rufino, fidem tuentur, paci obsecundant.* Apud Salmanticensem Iudæum, *Neque faciunt iniquitatem, neq; loquuntur mendacium.* Sed in Iosepho, καὶ παρὰ μὲν τὸ ῥηθεῖν ὑπ' αὐτῶν, ἐξ ἀρότερον ὄρεται, *quicquid ab iis dictum, jurejurando firmitus.*

Notis

Non jurant.

Salmanticēsis, πυγισθημα ομαρυ ομιτωμ *custodiunt se ipsos à juramento.* Id pro eo habendum ac si dixisset, cavent diligenter ne unquam jurent. Quin ipsum jusiurandum, ut ait Iosephus, perjurio deterius existimant. Iam enim mendacii convictum arbitrantur, cui sine Deo non creditur. Verba Græca sunt, τὸ δὲ ὀμνῆναι αὐτοῖς περιέσεται, χεῖροσσι τῆ Ἱεροκίας ἰσολαμβάνοντες. ἤδη γὰρ ἤδη καταγνώσθῃ Φασσι τὸν ἀπιστήμον διχαι θεῷ, lib. 2. cap. 12. captæ ludææ.

234

Quo sine legant commentarios veterum.

Iosephus, Σπεδάζουσι δὲ ἐκτόπως περὶ τὰ τῶ παλαιῶν συγγραμματα, μάλιστα δὲ τὰ πρὸς ἀφέλειαν ψυχῆς ἔ σώματι ἐκλέγοντες. ἐνθεν αὐτοῖς πρὸς θεραπείαν παθῶν βίβλα τε ἀλεξιθήριοι καὶ λίθων ιδιότητες ἀναρουνῶνται. Rufinus, *Summum autem studium veterum scriptis adhibent, ea maximè inde quæ animo & corpori expediant eligentes. Hinc illis morborum remedia, stirpes medica, quàmque vim propriam singuli lapides habeant rimantibus conquiruntur. Salmanticensis, Intendunt in sapientiam Legis è qua educunt sapientias Physicas ad intelligendum naturas stirpium & animalium.*

Quomodo novitios probent.

Quanta cautione ac religione admittant eos qui ad ipsorum sectam primum accedunt, discere poteris ex Iosepho, cujus verba quia proluxiora sunt, brevitatis causa nunc omittam. Tantum adferam quæ Salmanticensis hac de re notavit. Sunt autem hæc, *Quum aliqui volunt ingredi morem vel ritum eorum, non statim aut evestigio recipiunt eos, sed cibum & potum eis præbent annum integrum, & dant in manum eorum securim, induuntque eos indumento candido. Post exactum annum, si viderint mores bonos esse, adducunt eos in medium cætus sui, docentque baptizare, ut assuescant esse sancti. Denuò post-biennium introdu-*

235

De Quæ-
storibus.
Zonaras
189. Quæ-
stores &
terræ frugū
& eorū quæ
aliundeaffe-
runtur desig-
nant.

cunt eos in cœtum suum, & antequam comedant cum eis adjurant eos, quod honorabunt Deum benedictum supra omnes res, & quod versabuntur cum omnibus in iudicio & in justitia, atque adeo quod odio prosequentur improbos. Qui volet, poterit hæc cum Iosephi verbis contendere. Ego nunc propero ad alia.

De juramento præsidum.

335 **S**almanticensis, Si fortè contigerit ut quispiam eorum sit Scaput super eos adjurant eum quod non imperabit superbe aut arroganter, quod non induet vestem aliam à consuetâ illis, etiam quod excusiet manus suas ne prehendant munus, & quod odio prosequetur rapinam, & quod sibi cavebit ab omni immunditia & improbitate. Quod si animadverterit signum aliquod aut arcanum in lege, patefaciet illud sociis suis, non aliis: & super omnia custodiet legem Moysi, honorabitque nomina angelorum nota ordini. Vide nunc, fodes, Iosephum: quem, si recta hæc, Serarius non rectè intellexit, dum juramentum eorum, qui noviter accesserunt, cum præsidum juramento confundit. Nam clare illa interpret Ebræus distinxit. Sed fieri potest ut erret Salmanticensis. Cui firmando verba illa Iosephi, τοῖς τοῖς μὲν ὅρκοις τὰς προσιώντας ἐξαΨαλίζονται, id est, interprete Rufino, *His quidem execrationibus explorant & quasi præmuniunt accedentes.* In eodem est. Neq; aliquid de mysteriis consecratos celare. Libri antiqui, consecrarios. puto legendum, *consecrarios.* Græce hoc legitur, & μήτε κρύψειν τὴν τὰς αἰγίτις αἰ. Ne quid celem, verba Græca, quæ modo ex Iosephi codice produximus, in Eusebio non habentur. Tantum ibi est, τοῖς τοῖς μὲν οἱ ὅρκοι. Sunt aliæ varietates, ut cum προσυγαγωνιᾶσαι in Eusebio legitur συναδικῆσαι, & προπελάσσειν in eodem est διαπελάσσειν & προὀμνύσει, ὀμνύσει, & προ μετέλαβειν, παρέλαβειν. Similiter pro ἐξυβρίσειν, ἐξυβρίσειν,

Βείζαι & pro αεί παρέξεν πᾶσι, πᾶσι μὲν παρέξεν. Sed hæc levioria. Pergamus ad alia.

Delinquentes quomodo puniant.

IVs dicitur inter se congregantur centum viri, qui eos quos deprehenderint reos & improbos expellunt è cætu suo. Qui autem sectæ violatores sunt, eos cibant herbis malis donec attenuetur corpus eorum & moriantur fame. Quandoq; accidit cum vident vicinos morti ut eos in gratiam recipiant, expiatum satis hoc modo peccatum arbitantes. Ceterum quisunque hunc morem ingreditur, non licet ei comedere è manu aliorum.

Hæc Salmanticensis. Quæ apud Iosephum his verbis concepta sunt, τὸς ἢ ἐπ' ἀξιοχρέοις ἀμαρτήμασιν αἰλόντας. ἐκβάλλασιν τῆ τάγμα. ὁ δὲ ἐκκρεμάς, οἰκτίσῃ πολλὰ κίς μό, φ διαφθείρεται. τοῖς γὰρ ὄρκοις καὶ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδυμέν, εἰ δὲ τ' ὡρᾷ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύναται μεταλαμβάνειν, πωηφαγῶν δὲ καὶ λιμῶ τὸ σῶμα τικνούμεν διαφθείρεται. διὸ ἔ πολλὰς ἐλεήσαντες ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀναπνοαῖς ἀνελαβον, ἰκακῶ ὅτι τοῖς ἀμαρτήμασιν αὐτῶν τῶ μέχερ θανάτε βάσανον ἠγέμενοι περὶ δὲ τὰς κρίσεις ἀκρεβέσαι ἔ δίκαιοι, καὶ δικάζουσι μὲν ἐκ ἐλάτῃς τῶν ἑκατὸν σωληθόντες. τὸ ἢ ὀριόθεν ὑπ' αὐτῶν ἀκίνητον. In Eusebio hæc paullo aliter leguntur, οἱ δὲ αἰλόντες ἔ ἐκβληθέντες, κακῶ μὲρ φθείρονται. τοῖς γὰρ ὄρκοις ἔ τοῖς ἔθεσιν ἐνδεδυμένοι, εἰ δὲ τῆς ὡρᾷ τοῖς ἄλλοις τροφῆς δύναται μεταλαμβάνειν, πωηφαγῶντες δὲ καὶ λιμῶ διαφθειρόμενοι ἀπόλλυνται διὸ δὴ πολλὰς ἐλεήσαντες ἐν ταῖς ἐσχάταις ἀνάγκαις ἀνελαβον, ἰκακῶν τιμωρίαν δεδωκένα νομίζοντες ὅτι τοῖς ἀμαρτήμασι τὴν μέχερ θανάτε βάσανον. Rufini Latina sunt, Deprehensos vero in peccatis à sua congregatione depellunt: & qui taliter fuerit condemnatus, miserabili plerumque morte consumitur. Illis quidem sacramentis ac ritibus obligatus neq; capere oblatum ab aliis cibum potest: herbas vero pecudum more decerpens & fame exesus per membra corrumpitur. Ob id etiam plurimos

238

plerumque miserati extremum spiritum agentes receperunt, sufficientem pro peccatis eorum, quæ usque ad mortem adduxerit, pœnam luisse censentes. In iudiciis vero sunt diligentissimi atque iustissimi. Disceptant autem non minus quàm centum in unam coacti: quod autem, ab his decretum fuerit immobile manet.

Reverentia erga Moſen.

ΣΕΒΑΣ ἡ μέγιστον παρ' αὐτοῖς κατὰ τὸν Θεὸν τὸ ὄνομα τῆ νομοθέτου, καὶ βλασφημῆσι τις τῶτον κολάζουσι θανάτῳ. *Sal-manticensis, Ex fundamentis sectæ ipsorum est quod post honorem Dei laudandi maximi faciant Moſen doctorem nostrum super eum pax, adeo ut si loquatur quis ex illis verbum blasphemia contra Moſen puniatur ad mortem.*

Senes honorant.

Idem de
Pharisæis
scribit Zo-
maras pag.
189.

240.

Salmanticensis, *Tribuunt honorem senibus, nec loquuntur eorum eis nisi venia impetrata.* Iosephus τοῖς ἡγεστέροις ὑπακίειν καὶ τοῖς πλείοσιν ἐν καλῷ τίθενται δέκα γὰρ συναθεζομένων ἐκ αὐτῶν λαλήσει τις ἀπόντων ἑνὲν senibus obedire & pluribus pulchrum dicitur. Si ergo decem simul sedeant nemo loquitur in civitate novem. Vult dicere, nisi venia impetrata a reliquis novem. Rufinus nullo sensu, & plurimum quorum decreta, nisi legendum eorum pro quorum. Fuit aliquando tempus cum putarem vertendum, & majoribus. Nam πλείων major. Nunc muto, & placet pluribus, si videlicet plures sint, tum unus non audent loqui, nisi licentia ei detur. Puto hanc sententiam veram esse. Rufini vetusta exemplaria, & plurimum quorumque decreto.

Decorum servant in sponendo.

Καὶ τὸ πῦσας ἡ εἰς μέσας, ἢ τὸ δεξιὸν μέρος φυλάσσονται. *sponere in medias (senes vel homines videlicet) vel in dexteram partem vitat.* Rufinus habet, *in medium eorum, εἰς μέσων αὐτῶν, nempe ἡγεστέρων aut πλείωνων, id est, plurimum.*

riūm: Si non in dexterum latus, ergo in sinistrum spu-
ebant.

De observatione Sabbathi.

Φηλάσσονται καὶ ταῖς ἑβδομασίω ἔργων ἐφάπτεσθαι διαφορώτατα
Ιουδαίων ἀπαύτων. ἔ μόνον γὰρ τροφᾶς ἑαυτοῖς περὶ ἡμέρας
μιας ὠδὸν κευάζουσιν, ὡς μὴ δὲ πῦρ ἐναύσιον ἐκείνη τῇ ἡμέρᾳ.
ἀλλ' ἔδὲ σκεδῶ τι μετὰ κινήσει τὰ ἄρρασι, ἔδὲ δοποταεῖν. Quæ
sic Rufinus interpretatus est, Sabbathis quoque operationem
aliquam contigisse omnibus Iudeis diligentius cavent. Neque
cibum solum sibi pridie præparant, ne videlicet illo die ignem
accendant, sed neque vas aliquod transferre audent, imò nec
alvum purgant. Salmanticensis, Observant sabbathum ob-
servatione excellenti & non transferunt vas de loco in locum,
etiam necessitates suas difficulter solvunt .i. alvum aut ven-
trem exonerant vel ad secessum eunt. Quod aliis diebus
dum faciunt parva ascia vel securicula fossam pedis unius
fodiunt vestéque ipsam circumtegunt, ne Dei radios in-
juria afficiant: deinde effossam terram in foveam retra-
hunt, loca ad hoc deligentes secretissima. Licet autem
naturalis hæc fordinum egestio sit, post eam tamen iis,
velut pollutis, ablui solenne. Hæc ferè Iosephus. Quæ
Salmanticensis in pauca contraxit, Die autem primo tegunt
securi, quod egressum est è corpore ipsorum, postea tegunt pul-
vere. Locus non sine vitio. Nam non tegunt excremen-
tum suum securi, sed ea foveam fodiunt, quam deinde
veste contegunt sedentes, post egestam alvum terra ope-
riunt. Hæc quia sine operatione non fiunt, ideo in sab-
bathis alvum non exonerant. Quod illis facile obte-
nuem viduum quo utuntur. Porphyrius apud Eusebium,
ἐπεὶ καὶ αὐτοὶ ἄλλως ἔ ποιέουσιν, ἢ βόθρον ἐρύξαντες εἰς βάθου
εὐδιαῖον, περικαλύψαντες θαματίων ὡς μὴ ταῖς ἀρχαῖς ἐνυερίων
τᾶ θεῶ. τὸ σαυτησθῆ ἐστὶν αὐτῶν ἢ λιπότης ἢ περιετῆθ διαίτην, ἔ ἢ

241

Nam sab-
bathis non
242

licet fodere
quod unum
ex patribus
operū, quos
vocāt תבנית
תבנית.
Vide Sepher
Misvoth
fo. 12. col. 2.
Sunt autem
patres hujus
modi xxxix.
Vide locum.

ὀλιγότης, ὡς ἐν τῇ ἑβδομάδι μη δεῖσθαι κενώσεως, ἢν τηρεῖν εὐ-
 θασιν ἐν ὑμνοῖς τῷ θεῷ, καὶ εἰς ἀνάπαυσιν.

Divisio eorum in quatuor partes.

Διήρηνται δὲ κατὰ χρόνον τὴ ἀσκήσεως εἰς μοίρας τέσσαρας, ἕ-
 ταστῶν οἱ μετ᾽γενέστεροι τῶν προγεγενημένων ἐλαττοῦνται, ὥστε εἰ
 ψεύσειαν αὐτὶ σκείνης. Δοτολῆεσθαι καθάπερ ἀλλοφύλῳ συμφέ-
 ρουσι. Has quatuor partes, id est, μοίρας, Rufinus ordi-
 nes appellat. Vide illum, si vacas & si placet.

Longevitas.

243 **Κ**Αὶ μακρόβιοι μὴ ὡς τὰς πολλὰς ὑπὲρ ἑκατὸν ἡμετέρινον ἔτη,
 διὰ τὴν ἀπόλητα τὴ διαίτης, ἐμοιγε δοκεῖν καὶ τὴν εὐταξίαν.
 Salmanticensis, Sunt ex illis qui vivunt usque ad centum
 annos, eo quod cavent sibi à cibo multo & eduliis variis.

Tolerantia in adversis: animas credunt immortales esse.

Zonaras

189. ani-
 morum im-
 mortalita-
 tem cre-
 dunt.

243

SAlmanticensis, Et ipsi fortes sunt in fide sua si moriendum
 sit pro nomine Dei & pro honore eius. Innotuit autem forti-
 tudo eorum in bello quod Isaelita gesserunt cum Romanis, ne
 comederent cibum pollutum, & ne loquerentur rebellionem
 contra Moysen. Nam eorum membra igne combusta fuerunt,
 neque tamen verba deprecationum locuti sunt ad percussores.
 Contra ex illis quidam subsannabant eos & recipiebant pœnas
 hilari vultu, cum reputarent, licet corpus corrumpatur, tamen
 animas interitus expertes esse. Quod si vincita est anima in
 corpore, nihilominus soluto vinculo tempore mortis ascendit
 ipsa sursum, nec est ullum velum dividens, & anima bona
 abeunt ultra Oceanum in paradysum inferiorem sub linea equi-
 noctiali; mala autem anima abeunt ad interitum in terram
 tenebrarum & umbra mortis. Vide nunc quæ Iosephus hæc
 de re scripsit in Iudaicis lib. 2. cap. 12. pag. 725. Por-
 phyrii apud Eusebium hæc sunt, ὅτι δὲ τὴ ἀσκήσεως ταύτης
 τοσαύτῳ πεποιήνται καρτερίαν, ὡς στρατιῶται καὶ λογιστῆρες
 καὶ διὰ πάντων ὁδεύοντες τὴ βασιανηρίων ὀργάνων, ἢ ἢ βλασ-
 φημῶσι

Φημῆσσι τὸν νομοθέτην, ἢ φάγωσί τι τῷ ἀσυνήθων, εὐδότερον ἰσχυρῶσιν. διείδξαν δὲ τῆτο ἐν τῷ πρὸς ῥωμαίους πολέμῳ. ἐπεὶ δὲ εὐκολακεῦσαι τὰς αἰκίζομῆνας, ἢ δακρύσαι ἰσχυρῶσιν, μειδιώντες δὲ ἐν τὸν ἀληθῶσι, καὶ κατφρωνεούμωροι τῶν τὰς βασιλεῖας περιφερόντων, εὐθυμοὶ τὰς ψυχὰς ἠφίεσαν, ὡς πάλιν κομιζόμενοι. καὶ γὰρ ἔρρωται παρ' αὐτοῖς ἡδε ἡ δόξα, φθαρτὰ μὲν εἶναι τὰ σώματα καὶ τὴν ὕλην ἐμόνιμον αὐτῶν, τὰς δὲ ψυχὰς ἀθανάτους αἰεὶ διαγένην. καὶ συμπλέκεσθ' μὲν ἐκ τῆ λεπτότατης φοιτῶσας αἰθέρος, ῥύμη φυσικῆ καὶ ἄσπασωμένης. ἐπειδὴ δὲ ἀνεθῶσι τῶν κατὰ σάρκα δεσμῶν, οἷον δὴ μακρῆς δελείας ἀπηλλαγμένους, τότε χαίρειν καὶ μελεῶρες φέρεσθ'.

Quod quidam eorum futura predicant.

ΕΙΣΙ δὲ ἐν αὐτοῖς οἱ καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκων ὑπάρχονταί, βίβλοις ἱερῆς καὶ διαφοροῖς ἀγνεύαις καὶ προφητῶν δόξασιν ἐμπαυδοτελεσόμενοι. πάντιον ἢ εἴποτε ἐν ταῖς προσηγορεύσεσιν ἀσπασῶσιν. *Hæc Iosephus. Quid Salmanticensis Qui sectam eorum ingreditur, inquit, nunquam inde exit, & inveniuntur in eis viri loquentes futura, & hoc ob separationem eorum & sanctitatem eorum, & quod servant sese ab immunditia, & quod plurimum consentiant cum prophetis.* Apud Eusebium Pamphili pag 239. δὲ δὴ τῆς τῆς αὐτῆς διαίτης, καὶ τῆς πρὸς ἀλήθειαν καὶ τὴν εὐσέβειαν ἀσκήσεως, ἐκότως ἐν αὐτοῖς πολλοὶ, οἱ καὶ τὰ μέλλοντα προγινώσκουσιν, ὡς καὶ βίβλοις ἱερῆς καὶ διαφοροῖς ἀγνεύαις καὶ προφητῶν δόξασιν ἐμπαυδοτελεσόμενοι. πάντιον ἢ, εἰ ἐν ταῖς προσηγορεύσεσιν ἀσπασῶσιν. *Sequitur in Eusebio, ταῦτα μὲν ὁ πορφυρεὺς ἐκ τῶν παλαιῶν, ὡς εἰκός, ἀναγνωσμάτων, τῆ τῶν δηλημάτων ἀσπασῶν ἐν εὐσέβειᾳ τε οὐκ καὶ φιλοσοφίᾳ ἐν τῷ τετάρτῳ συγγραμμάτι τῶν ἀσπασῶν αὐτῶν περὶ τῆς τῶν ἐμφύχων δόξασιν ἐμαρτύρησεν.*

245

De numero Hessianum.

246

Iosephus Orig. Iuda. lib. 18. cap. 2. ubi de Hæssenis, καὶ τὸ το πρῶτος, inquit, ἀνδρες ὑπὲρ τετρακισχίλιοι τὸν ἀριθμὸν ἔντες. Nec variat Philo. Salmanticensis circiter quinque millia ponit οὐρανὸν οὐρανὸν οὐρανὸν οὐρανὸν οὐρανὸν. Quod notandum duxi, quia in historia Ebraica Iudas legitur eduxisse in bellum octo millia Hasidæorum, ut vel hinc probabiliter colligas Hasidæos alios esse ab Hæssenis. Quanquam argumentum hoc non adeo firmum est, nec ego innitor ei soli. Alia me trahunt in contrariam sententiam.

Locus habitationis.

Si tamen Philo de alio genere Hæssenorū nō loquitur: quod video quosdam existimare, quibus ego non contra-

Habitabant pagatim sive vicatim, id est, κωμηδὸν Philo, οὐτοι τὸ μὲν πρῶτον κωμηδὸν οἰκῶσι τὰς πόλεις ἐντροπόμενοι διὰ τὰς ποληνομένων χειρῶν ἀνομίας, &c. Non est illis una civitas certa, sed in singulas multa domicilia transferunt. Iosephus capt. Iud. lib. 2. cap. 12. μία ἢ ἕκ ἐστὶν αὐτῶν πόλις, ἀλλ' ἐν ἐκάστῃ μετακίβησι πῶλλοι. Vide Plinium lib. 5. cap. 17. Solinum, cap. 38. Sciendum vero portam fuisse Ierosolymæ quæ Hæssenorum dicebatur, cuius meminit Iosephus capt. Iud. lib. 5. cap. 13.

Hospitalitas.

247 dico. Non dum enim hoc mihi satis liquet.

Quam hospitales fuerint docet Iosephus per hæc verba, καὶ τοῖς ἐτέρωθεν ἤκαστον αἰρετισαῖς, ἀναπέπταται τὰ παρ' αὐτοῖς ἑμοίως ὡς παρ' ἴδια. καὶ πρὸς ἑς ἑ πρῶτον εἶδον εἰσισσιν ὡς σωηθεσάτους. Εἰτιμοχ, κηδεμών ἢ ἐν ἐκάστῃ πόλει τῶ τὰ γμάλῃ ἐξάρετ τῶν ξένων. ἀποδείκνυται, ταμιεύων ἐδίηται καὶ τὰ ἑπιτηδεῖα.

Peregrinatio.

Ter faciunt sine viatico: arma tamen propter latrones gestant. Idem Iosephus, διὸ καὶ ποιῶνται τὰς ἀποδημίας πρὸν μὲν ὅλως ἑπικομιζόμενοι. διὰ ἣ τὸς λησῆας ἐνοπλοῖ.

De Dec.

De Deo.

Quod primo loco dictū oportuit pœne præterieram. De Deo ita sentiunt ut credant omnia ipsius providentia regi ac gubernari. Iosephus Orig. lib. 18. cap. 2. *Εσσηνοῖς ἴπτι μὲν θεῷ κατὰ λιπεῖν φιλεῖ τὰ πάντα ὁ λόγος. ἀθανατίζουσι ἢ τὰς ψυχὰς*, id est, interprete Gelenio, *Essenorum vero placitum uni versitatis regimen citra exceptionem Deo asserit: immortalitatem animis.* Fatum etiam agnoscunt. Idem Iosephus lib. 13. cap. 9. Orig. Iudaicarum, τὸ τῶν Εσσηνῶν γένος πάντων τῶν ἐμαρμένω κυρίαν δόξα φάινεται, καὶ μηδὲν ὁ μὴ κατ' ἐκείνης ψήφου ἀνθρώπου ἀπαυῖα. Quæ sic Gelenius in Latinum sermonem convertit, *Esseni vero omnia in fati potestate esse affirmant, nec quicquam hominibus præter fati decretum accidere.*

Quod seorsim & non in templo sacrificant.

Ad templum donaria mittentes sacra ibi non faciunt, quod sanctioribus utantur ceremonijs, quapropter exclusi à communi sano seorsim sacrificant. Verba sunt interpretis Gelenii, quæ Græce leguntur Orig lib 18. c 2 *εἰς ἣ τὸ ἱερόν ἀναθήματά τε σέλλοντες, θυσίας δὲ ἴπτιτελῶσι διαφορῶτι αἰνεῶν αὐτῶν αὐτὸ νομίζουσι, ἔ δὲ αὐτὸ ἐργόμηναι τῶ ποιῶν τελεῖσματα, ἐφ' αὐτῶν τὰς θυσίας ἴπτιτελῶσι.*

C A P. 23.

Quanam fundamenta fidei.

Defunctum me putabam, & ecce adhuc unum capitulum Serarii, in quo disputat, *An Drusus sit hæreticus?* Id leget, me autore, qui aliquando ridere volet. In libello meo de Hasidæis petieram abs eo, si quid esset in scriptis meis hæreticum, ut de eo me admoneret. Id quia facere non potuit aut noluit, confugit ad ineptissimas ineptias.

Zónaras
189. Esseni
Deo adscri-
bunt omnia.

248

Vide Zona.
155. cujus
locum de-
scriptimus
supra 215.

Zonaras
189. Dona-
ria in tem-
plum mittit
sed in eo
non immo-
lant, de ex-
piationibus
à cæteris
dissentien-
tes. Vnde cū
à communi
sacrario ar-
ceantur pri-
vatim sacrifi-
cant.

Quid loca & scholæ, inquit, in quibus vel didicisti vel docuisti docēsque hætenus? Locus & schola non faciunt hæreticum, sed error contumax in fundamentis fidei. Fundamenta fidei ad salutem necessaria, quibus ceu fundamento quodam fides innititur. Nostri articulos appellant, Ebræi vero עקרית, id est, radices. R. David in libro ubi vocum sensa explicat, *Doctores nostri consueverunt vocare fundamenta rerum עקר*, id est, *radicem*. Hujusmodi fundamenta Ebræorum alii 13. alii 26. ponunt. Quidam sex tantum enumerant. Autor Ioseph Albo in libro

350 **I C C A R I M**, id est, articulorum fidei: quos Apostoli nobis duodecim reliquerunt. Quibus alii postea plures adjecerunt ob exorientes subinde hæreses. Qui in his errat, non statim est dicendus hæreticus. Debet etiam contumacia accedere. Id cum mihi largiatur Serarius, mirum est cur hæreticum vocet nondum contumaciæ convictum? Dicit esse aliqua in scriptis meis *ερεπδόξα*. Cur ea non profert? Cur, si protulit alibi, loca non indicat? ut possim vel errorem emendare, vel corrigentem admonere. Nam errare potest & qui alium reprehendit. *Sed hæresis est dicere hæreticum non esse, qui in aliquo eorum, quæ ad fidei materiam spectant, modo id è magnis & præcipuis capitibus non sit, errat pertinaciter.* Vbi hoc dico? Iterum affingit mihi, quæ nunquam scripsi, nunquam cogitavi. *Imo hæreticus est, inquit, qui quodcumque fidei caput pertinaciter negat, sive magnum sive parvum, si modo parvum.* Dubitat an sit caput ullum parvum, & merito. Nam quod ad salutem requiritur, parvum dici nequit. Sunt

351 ergo præcipua capita quæ dixi. In ceteris minore periculo erratur, ut si quis neget virginem Mariam conceptam in peccato originali, aut Petrum Romæ fuisse. Verba Augustini, *qui in Ecclesia morbidum aliquid pravumque sapiunt,*

sapiunt, &c. ex ipso Augustino enarranda sunt. Nam sequitur eo in loco, *suæque pestifera & mortifera dogmata emendare nolunt, sed defensare persistunt.* Ergo morbidum pravumque dogma quod pestiferum, id est, quod mortem adfert animamque occidit. Ostende tale quid in libris meis. Vbi ego prava dogmata defendo, qui nulla tracto? Vbi ea defensare persisto, aut monitus emendare nolo? Vis dicam, Serari? Sed non dicam, & potius reprimam me, & ad alia pergam.

In historia nulla hæresis.

Vbi nuda historia, ibi nulla hæresis est. Qui Christum sub Pontio Pilato passum negat, hæreticus est, quia negat quod articulis fidei continetur. Similiter qui Christum Cæsaris Augusti tempore natum, Cyrino præsidem negat, hæreticus est quia illud negat quod Evangelistæ adfirmant. Idem dicendum de iis qui Patriarcharum, Mosis &c. historiam negant. Nam negant ipsam veritatem, hoc est, vetus instrumentum, in quo nihil habetur, quod non sit verissimum. Historia tradit Christum natum anno Herodis trigesimo tertio. Si quis hoc negaret, & anno 34. natum diceret, an protinus tibi hæreticus esset? Si tibi; non mihi: credo nec iis quibus cor sapit. Sic non est qui negat ex fluviis paradisi Nilum esse, ut nec is qui inter eos Gangem ponit aut Indum. Error hic est in historia, non hæresis. *Sed in historiis, nostro etiam ævo, hæretica plura inserunt Carrio, Funccius, Sleidanns.* Quid hoc ad rem? Si Theologica insererent, an ob id historia esset theologia? Hoc volo dicere, qui nudam & meram historiam tractat, nulla dogmata inserit, etiam si errer, non posse dici hæreticum. Similiter.

252

In Grammatica nulla hæresis.

253 **Q**Vatenus Grammatica est, nulla in ea hæresis, etiam cum sese ad sacrarum litterarum explicationem sur-
 rigit, modo intra terminos suos se contineat. Quos si
 excedat Grammaticus, jam non Grammaticus est, sed
 Theologus; veluti si dogma novum comminiscatur,
 aut adferat aliena ab analogia fidei. Sic dico, **Qui** in
 Theologiam extraneas opiniones invehunt, investas-
 que propugnant aut propagant contumaciter, si Gram-
 matici sunt, transiliunt fines suæ professionis. Porro
 Scripturam depravat, & qui eam malè interpretatur.
 Tales non semper sunt hæretici. Alioqui quis inter-
 pretum non esset hæreticus? Quis enim interpre-
 tando non aliquando errat? Et labitur sapiente vel sa-
 pientior. Quod Græci dicunt *Ἀμαρτάνει δὲ ἑ σοφῆ σοφώτε-
 ρο*. Ille hîc, ego alibi, maxime ille qui minime se putat.
 Contra hæc argumentatur Serarius ab exemplo Me-
 lanchthonis & Bezæ, quos ait Grammaticos fuisse: unde
 colligit in Grammatica etiam hæresin esse. Argumentum
 tale est, Melanchthon & Beza Grammatici fuerunt, ergo
 in Grammatica hæresis est: ergo nos poma natamus,
 254 ergo baculus stat in angulo. Si Grammaticus fuit Me-
 lanchthon, quia Grammaticam scripsit, fuit etiam The-
 ologus. Nam multa opuscula theologica edidit. Simi-
 liter Beza Theologiam professus est Genevæ, ubi Le-
 manus lacus est, quem tu tu Serari sapientiæ Calvinianæ
 fontem appellas. Sed forte neuter eorum fuit doctor
 Theologiæ. Quid hoc ad propositum? Gradum illum
 hodie imperitissimi facile consequuntur. Pecunia, mihi
 crede, facit doctorem, non eruditio. Vnde multi thyrsi-
 geri, pauci Bacchi. Sic est profecto. Nec omnes coqui
 sunt qui cultros gestant, nec omnes theologi qui docto-
 ratum

raturum adepti. Sola eruditio facit ut aliquis Theologus vere audiat. Eruditio, inquam, & scientia Dei, hoc est, rerum divinarum ac sacrarum litterarum. Quas qui probe intelligunt, & ex mente Spiritus sancti enarrare possunt, Grammatici sunt divini. Siquidem ut Grammatici proprie vocantur poetarum interpretes, quos & litteratos dicunt, ita Grammatici sacrarum litterarum appellari possunt earum interpretes, hoc est, Theologi. Hoc sensu Melanchthon, Beza & similes grammatici fuerunt. Quibus adjungi posset, si vellet, veluti cāvida cum corvis columba jungitur, Nicolaus Serarius. Quanquam nihil minus quàm columbam refert suis moribus, cum ubique tam sit mordax, & scripta edat felle plena. Præterea nescio an dici possit interpres sacrum litterarum, qui eas tam male sæpenumero interpretatur. Tales Hieronymus hæreticos appellari posse dicit. Si vere, tum Serarius est hæreticus, & in eum quadrat quod alteri objicit. Verba Hieronymi, *Quicumque aliter Scripturam intelligit quàm sensus Spiritus sancti flagitat, licet de Ecclesia non recesserit, potest tamen hæreticus appellari, & de carnis operibus est eligens quæ pejora sunt.* Hæc habui Serari, quæ responderem ad prolixum tuum librum de tribus scætis Iudæorum, quem Trihæresium inscripsisti. Si quid omisissum, id notabitur aliàs. Nemo unquam reprehensus est, qui e magna segete reliquit stipulas aliquas ad spicilegium. Si responsum paras, per me hoc tibi licet? sed tamen suasor tibi sum & ad honorem tuum pertinet ut alium quæras tibi parem, quicum contentionis serram recipros. Nam primum quæ laus Theologo, si Grammaticum vincat? contra quantum dedecus, si ab eodem vincatur; deinde mihi non vacat nec etiam lubet ita litigare. Alia sunt quæ agam. Si modeste mecum egisses, modeste quoque

respondissem. Nunc liberior fui, quia me tam libere provocasti. Habet & musca splenem & formicis sua bilis inest. Qui dicit quæ vult, debet audire quæ non vult. Tuum non erat rem litterarum permiscere cum Religione. Sciebas, saltem ex libris meis discere potuisti, mihi negotium esse cum impetitiæ magistris & misologis. Quibus cur te socium adungere volueris, nescio. Non enim certe indigebant tuo patrocínio apud populum, sub quo iudice hæc lis litigatur. Sed pares cum paribus, ut est in proverbio, facile congregantur. Nihil ita homines conciliat, ut morum ac studiorum similitudo. Est ergo quod gaudeant beneque sperent mei adversarii. Nam optio eis accessit coryphæus theologum Serarius. Ego jam nunc mihi metuere incipio. Quid agam? aut quo me vertam? fodere non valeo, mendicare erubescio. Sed extra jocum. Bonis & eruditis viris satis dictum est, nescio an etiam tibi. Si sapias, cedes veritati à qua vinci pulchrum est. Nulla ætas ad discendum sera. Nec refert à quo quid discas, dummodo discas. Ne respice cantharum, sed quod in eo. Sæpe oliter verba oportuna locutus est. Si laicus cum Scriptura loquens contra synodum, ut ait Gerson, audiendus est: multo magis ego Grammaticus contra *διερμματον* Serarium. Quem pro clausula moneo ut posthac æquior sit iis, e quorum libris tam multa didicit, quos per contemptum grammaticos & novatores appellat; in quibus Munsterus, Scaliger, Melanchthon, Beza, Casaubonus & alii. Nam de me nihil dico, cui si aliquid debet, à quo si aliquid didicit, nunquam agnoscat. Valeat ergo.

I. DRUSII
 SPICILEGIUM
 TRIHÆRESII.
 NICOLAI SERARII.

Pag. 1. *mercem Batavam*] Non Batavam, mi homo? sed Frisicam. Quippe tam autor quam typographus ambo nunc in Frisia degunt. Sed fortasse tibi Frisia est Batavia.

Et quia non magna de re &c.] erras. Nam vix ulla in historia Machabæorum quæstio major aut difficilior quam quæ de Hasidæis.

Verum quia injusta] quam injusta fuerit docebit te liber meus de tribus sectis Iudæorum.

Ab fidei catholica adversario] neque me nosti, neque quid sit fides catholica: idco adversarium vocas, qui est ejus propugnator acerrimus.

Pag. 2. *Novator*] Si Drusius Serario novator, qui nova emendat? Serarius Drusio erit veterator, qui vetera depravat.

Pag. 4. *Chelakim*] Cur non potius Chalakim. Nam in lectione Ebraica חלקים partes. Sic Chalakoth scribendum, .i. חלקות. Nam Chelakoth nusquam extat, quod sciam. Appello tuam fidem, diva Moneta. Caterum חלקים non tam sunt hæreses aut sectæ quam partes dissidentium, ut in scismate aliquo. Sic usurpatur id nomen in Iohasin pag. 118. *Divisi sunt in duas partes. Vna caput deportationis: altera Saadium adjuvit.* 260.

Ex Sophon. 3. vers. 9.] neq, in hoc versu neque in toto Sophonia voces illæ inveniuntur. Quid ergo vidit, cum hæc scriberet Serarius? Nam patrum non est mentiri.

Pag. 7. *Schovæos*] rectius, *Sebvæos*, id est, σιβαῖος, qui a Sebvæ

Sebua sic appellati primo doctore Samaritanorum: cujus collega Dositheus, a quo Dosithei sive Dositheani.

Pag. 17. segregis Drusii] Segreges dicuntur qui ab aliquo grege se sejungunt. Nam etiam hæretici suos greges habent. Ab his fateor me segregem esse. Quod si de alio grege loquitur meas Serarius, errat. Nunquam enim me sejunxi a grege catholicorum orthodoxorum, qui recte de rebus opinantur ac sentiunt.

261 *Erga me catholicum*] Catholicorum duo genera. Alii recte de rebus fidei sentiunt: alii male. Recte sentiunt, qui à vero sensu Scripturæ non dissentiant. Talem ego me esse profiteor. Nam si alicubi dissentio, id fit me insciente. Monitus libenter mutabo. Utinam de catholico Serario idem dici possit.

Pag. 28. ut Radar, quinetiam à Pagnino citatur] Doceri cupio quis sit Radar. an legendum Radac? Radac, id est, רדק quod valet *R. David Kimchi*. Sic Rasai, id est, רש"י *R. Salomo Iarhi sive Iarchi*. Abbreviaturæ sunt notæ.

Pag. 29. Nam & Iudæi Gorionidem istum per antiquum statuunt] Qui nunc Gorionides appellatur, scriptor est novitius, gente Iudæus, qui popularibus suis egregie imposuit. Videtur tamen usus Iosephi historia Ebraica, unde pleraque quæ libro sexto, qui peculiariter vocatur, *Liber bellorum Domini*.

262 *Pag. 32. Carthago apud Iosephum lib. 1. Antiquit. cap. 7. in Gr. & alios, D. Hieronymo epist. 133. testante, Tharsis vocatur*] Cum hæc scriberes neque Hieronymum consulisti, neque ipsum etiam Iosephum. Verba Hieronymi sunt, licet Iosephus τ pro θ littera mutata, Græcos putet Tarsum appellare pro Tharsis. Est autem Tarsus urbs Ciliciæ, Pauli apostoli patria. Iosephus loco citato, θάρσον δὲ θαρσεῖς. ἕτως γὰρ ἐκαλεῖτο τὸ παλαιὸν ἢ Κιλικία. Σημεῖον ᾗ, τάρσον γὰρ

ὅτι παρ' αὐτοῖς τ' πόλεων ἡ ἀξιολογώτατη καλεῖται μητρόπολις
 ἡσα, τὸ ταῦ πρὸς τὴν κλήσιν ἀντὶ τῆς θήτα μεταβαλλόντων. Ad-
 mirari liber incrediblem Serarii diligentiam.

Pag. 36. *Cur in solis ergo Chesidim) male scribis Chesidim*
 pro Chasidim. Nam Ebraice est חִשְׁדִּים, cujus singularis
 חִשְׁדִּי Hasid sive Chasid, qui malè quoque à te Chesid
 legitur. Hæc & alia non vulgarem arguunt incitiam ser-
 monis Ebraici, cujus tam te adeo peritum esse putas, ut
 etiam doctissimos quosque ausus fueris lacescere & in a-
 renam provocare.

Pag. 42. *differentia dicitur Perefch] non Perefch, ò bo-*
ne: sed Hephresch, id est; שֵׁפֶרֶשׁ, quæ forma nominis fre-
quens apud magistros.

Pag. 48. *bis Choreb legitur pro Chocheb. .i. חֹכֶבֶת, quod* 252
nunc legunt חֹכָבֶת, stella vel sydus.

Pag. 49 *stella principalis vel sydus domini] verius, stella*
Baal sive Iovis. Nam Baal, ζεὺς, Iupiter. Vide comment.
meum ad voces N. T.

Non, ut in Latino Sartam] legendum Sartan, cum N in
fine. Ebraice שַׂרְטָן, quod & Saratan: unde σαργίαν in
Græcis Epiphani.

Μωζαη] Olim emendavi μωζαημ. .i. מוֹזַאִים, quod nunc
legunt Mozenaim. Sic apud Iosephum est μεσορήμ pro
μεσσημ & in novo Fœdere ΕΦρημ pro ΕΦραϊμ. Vide, ad
voces N. T.

Pag. 52. *Arba Tura] Nullus est liber hoc nomine. Pag.*
63. auctor Arba Turim. Hoc rectum. Sed Serario perinde
est. Turim an Tura dicatur pluma non interest. Patres
contemnunt huiusmodi titivilitia.

Pag. 57. *super sunt adhuc hodie Iudæi quidam] Non Iudæi*
simpliciter, sed Iudæi Samaritæ: à quibus insula illa dici-
tur, insula Samaritarum, ut est apud Geographum Ara-

אֶרְבַּת
 טוּרִים
 Liber est
 quæ Ebraice
 scripsit Rab-
 benu Iacob.
 ejus mentio
 in Iuchasin
 fol 33 p.2.
 in principio,

bem, quem Scaliger laudat: à quo Serarius hæc habet;
Adeo ut neque sanari egros tum vellet] videlicet sabbatho. Quod clarum ex Luc 6. 7. Sed amplius id firmat liber Tanhuma. In eo habetur fol. 5. col. 1. dicit R. Hisa filius Abba de nomine R. Levi, non licet ponere sputum super oculum sabbatho, eo quod sit quasi medicina sabbatho.

Pag. 67. Sed addis hoc loco mirabile quid S. Hieronymus de Pharisæis nostris] Cur addidisti nostris? An quia catholici erant? videtur. Nam etiam catholici aliqui Pharisæi sunt, teste catholico Genebrardo. Qua de re alias.

Pag. 81. Pharisæos vocant hæreticos Epiphanius & Philastrius] Quam vellem hæc à te non scripta. Nam periculum ne novatorum aliquis te Pharisæum dicat etiam hæreticum esse, fretus Epiphanii ac Philastrii autoritate. Quod tua paternitas non libenter audiet; scio: nec injuria. Nam, ut ait Agatho, *hæreticus separatur à Deo vivo & vero, & conjungitur diabolo ac angelis ejus.*

Pag. 112. Nec enim Pharisæi multo ante Christi tempora, ut ex Iosepho colligitur, extiterunt] Hæc pugnant cum iis quæ habentur in Trihæresio lib. 1. cap. 7. & lib. 2. cap. 11.

Neque lex per templum jurare prohibebat] Dübito. Nam qui præcipit ut per solum Deum juremus, idem præcipit ne per alium juremus. Sanè Prophetes Ieremias optimus divinæ legis interpret cap. 5. vers. 7. *Filii tui, inquit; dereliquerunt me & jurant per eos qui non sunt Dei.* Iam vero quis Prophetarum per templum juravit unquam.

Pag. 117. *Leviti 19. 12. in Ebraico: ad verbum est, non jurabitis in nomine meo ad falsum seu mendacium: quod Exod. 20. 7. Deut. 5. 11. Assumere nomen Domini in vanum*] Iurare שקר' falso, & jurare לשון' in vanum differunt. Iurat falso qui pejerat; jurat in vanum qui temere & levi de causa.

caussa. In commentario super Aboth, fol. 60. pag. 2. *Iuramentum vanum est quando quis jurat non necessaria de causa: iuramentum falsum, quando quis jurat alteri de aliqua pecunia & pejerat.* 266

Odio habebis inimicum tuum sumptum ex Deut. 25. 19.] Non persuades. Nam ibi agitur de delenda memoria Amaleci, qui publicus erat hostis Israelitarum. An, qui hoc jubet, jubet privatum inimicum odio prosequi? non videtur. Appello ad eos qui iudicio pollent.

Pag. 118. scribit dogmata quædam Phariseorum materialiter hæretica esse, nec tamen propterea, inquit, *Pharisæi proprie hæretici fuerunt.* Id non intelligo *παρά τις ὧν* Quæcirca velim explicet mihi clariùs mentem suam meus Serarius. Nam hæreticus est qui dogmata hæretica pertinaciter tuctur. Id faciebant Pharisei: ergo &c. Respondeo, non omnia dogmata, quæ nunc sunt hæretica, in veteri ecclesia talia fuisse. Nam alioqui etiam Hæsseni hæretici fuissent.

Non eo modo quo pro stultis maluit Mat. 23. fatuos Beza dicere.] Locus est Matth. 23. 19. *μωροὶ & τυφλοί.* quem Beza vertit, *fatui & cæci.* Id occulte taxare videtur Serarius, ac si Græcum vocabulum potius stultum denotaret, nempe ubi legimus, *si sal infatuatum fuerit,* vertendum erit de sententia Serarii, *si stultum fuerit.* Nam in Græco *ἔὰν μωρογενῆς.* Quis interpretum locum hunc ita convertit? 267

Pag. 122. *Si enim fastuosi, ambitiosi, proximorum despicientes &c. sive catholici, sive Lutherani, Calviniani, &c. sumus, Pharisei sumus, & cum Phariseis, quod avertat clementissimus DOMINVS, æternæ filii Gehennæ]* Ab his vitiis si alienum se putat Serarius convincet eum præfatio Trihæresii: quam cum primum legerem, subiit recordatio Pharisei illius, cujus mentio extat in Euangelio, vide-
D d 2 barque

batque mihi Serarium audire ad hoc exemplum ita precantem, *Ago tibi gratias pater Lojola, quod non sim ut alii homines imperiti, neque etiam ut iste Grammaticus. In omniscibili doctus sum, & novi quid Deus pater filio in aure dixerit.* Sane proximum despicit, qui eum toties per contumeliam novatorem & grammaticum appellat. Huc accommodabis illud Hieronymi, *Va vobis miseris, ad quos vitia Pharisæorum transferunt.*

268.

Pag. 127 Duo Iose] horum mentio in Aboth. cap. 1. Iose filius Ioazari Hafidæus, erat, è loco qui Sareda vel Sereda vocatur oriundus: unde אִישׁ צְרִידָה dicitur, id est Saredæus: Iose vero filius Iohannis vacatur אִישׁ יְרוּשָׁלַם: Ierosolymitanus. Ambo fuerunt capita Sanhedrin, vide licet unus princeps, id est נְשִׂיא, & alter pater domus iudicii, id est, אָבִי בֵּית דִּין.

Pag. 128. R. Iochan] aut operæ hîc errarunt, aut manus Serarii. Nam legendum, *R. Iohanan* vel *Iochanan*, id est, ר' יוחנן qui obsidioni Urbis interfuit initio: e qua feretro, ut mortui solent elatus à discipulis, incolumis pervenit ad Vespasianum: à quo, quod Romanis faveret, humaniter exceptus fuit.

De Tarphon
& Aquibæ
colloquium
est in Phe-
sitha 44 1.

Pag. 129. R. Delpbon, de quo nihil usquam] antea monui legendum esse Terphon, qui & Tarphon, cujus honorifica mentio in Iohasin.

269

Alius R. Aquiba] Vnius duntaxat meminerunt Ebræi, qui fuit profelytus ex filiis filiorum Sifaræ, cujus nomen per totum orbem celeberrimum. Quo die vitam cum morte commutavit, natus est Rabbi sive Ribbi. Ita per excellentiam vocatur R. Iuda Hannasi, qui & Rabbenu Haccados.

Pag. 138. R. Simeon Gamalieletes] Hîc duo culpanda. Primum n. Gamalieletes dicit pro Gamalielides: deinde duorum

duorum Simeonum dicta uni tribuit. Prior fuit filius Hellel, qui dixit, *Omnibus diebus vita mea fui educatus &c.* Alter fuit filius Gamalielis, quem Serarius imperite Gamalielem appellat. Ejus dictum est, *Super tria mundus &c.* Cui per otium licebit aut libebit patrum sententias apud Serarium cap. 17. cum libro Aboth, Cracoviæ impresso, contendere & examinare, plura forte alia errata ipsius deprehendet. Mihi nunc non vacat.

Pag. 140. *Novatores tamen Junius & Tremellius, ne novitatis nihil, ubicumque occasiuncula est, invehant, Zaducæos dicunt*] Nihil hic novum. Nam Syri Sade cum Zai permutant. Itaque ex Syro verrentes scripserunt Zaducæi id est, זדוקאי. An etiam Syrus interpres quem antiquissimum esse constat, novator est? Nempe quicquid ad palatum Serarii non sapit, vinum novum est, licet vetustissimum & optimum fuerit. Vsq; adeo assuevit vino insipido veteri. Nam etiam vappam antiquam præfert musto generosissimo.

270

Quamvis Sade littera rectè etiam per Z effertur] imò non rectè id fit, nisi ubi Evangelistæ hoc faciunt, ut in Nazareth & Nazaræus Matth. 2. 23. Syros imitati, qui idem quoque faciunt, ut diximus, in זדוקאי Zaducæi: sed quia Græci semper scribunt Σαδδουκαιοι per σ, non est temere ab hac scriptura recedendum. Siquidem Z peculiarem characterem habet in Alphabeto, videlicet Zai sive Zain. Qui ergo Zaducæi scriptitant, Syros, non Græcos, non Ebræos imitantur.

Pag. 143. *A quo fortè Seboveni Samaritæ*] iterum scribit Seboveni pro Sebuæi vel Sebueni: quos à Sabbæo socio Theodosii, qui coram Prolemæo Philometore causam Samaritanorum egit, deducere cum Serario nimis absurdum est. Vide sis Elenchum Scaligeri.

271

Pag. 145. *Ad ipsum paulò ante depictum Dositheum fecit transfugium*] Hæc est mera inscitia. Nam Dositheus is, qui Samaritanos docuit legem, vixit Sennacheribi ævo. Quomodo igitur potuit Sadccus, qui diu post floruit, ad ipsum transfugere?

Pag. 145. *ſacrorum librorum numerum truncabant &c.*] Perperam hic testis adducitur Elias Levites. Nam is non dicit Saducæos prophetas repudiare. Quid igitur? *non credunt, inquit, niſi quod in lege ſcripta.* Lex ſcripta, id eſt *ⲉⲓⲣⲉⲁⲪⲟ* comprehendit etiam Prophetas & Hagiographa: unde Saducæi testimonium proferunt in Ilmedenu contra resurrectionem, videlicet ex Job. 7. 9. *deſicit nubes, & abit: ſic qui deſcendit in ſepulchrum non aſcendit.* Scio in alia ſententia eſſe omnes patres, in quibus & Iſidorus Orig. lib. 8 ubi de hæreſibus Iudæorum, *Saducæi, ait, quinque tantum libros Legis recipiunt, Prophetarum vaticina reſpuunt.*

272 Pag. 151. *Reſpondeo τὰ ἀμφοτέρωτ' ἔχειν* poſſe dici de pluribus &c.] Hæc ſumpta ſunt annotationibus Bezæ. O te felicem Serari qui Bezam novatorem habeas magiſtrum, qui hæreticum Grammaticum naſtus ſis præceptorem.

Pag. 153. *Samaritani duplices inveniuntur*] Si duplices Samaritani, etiam duplices erunt Iudæi. Nam alii colebant idola tempore regum: alii a cultu idolorum prorsus alieni erant, ut qui poſt Babyloniam captivitatem vixerunt. Quis hæc legens riſum teneat? cùm eadem gens initio idola coluerit, & poſt, melius edocta, ſine idolis fuerit. An qui nunc unius Dei cultor, ante idolatra fuit, à ſe ipſo diverſus eſt? An ideo duplex Salomo, quia aliquando Deos falſos coluit?

Pag. 155. *Saducæi aliquando vocantur Samaritani*] ubi ſic vocantur? Nam Ebræi fere hos Chuthæos, illos

277 *Pag. 240. qui ad Drusianum palatum magis sint] Ad metum palatum sunt omnes qui verum dicunt, aut saltem probabiliter loquuntur. Ego Genebrardum virum doctum fuisse scio, nec eum rejeci simpliciter: tantum, quia meis libris usus erat, non debere mihi fraudi esse, si aliquid observo, quod ab eo etiam observatum. Nam quæ suspicio potest cadere in me, qui nihil ipsius, cum primum* *Quæstiones meas ederem, videram aut legeram, præter ea quæ de legendis Rabinis composuit, & quæ in Grammaticam Clenardi notavit?*

Pag. 327. Rectè igitur Drusi facis, quòd hæretici nomen horreas, & culpa non vacarim ego; si catholicus cum esses, hæreticum appellarem] Catholicum esse Drusium ante dictum & probatum est. Culpa ergo tu non vacas, qui eum hæreticum appellas. Sunt inquit Gregorius, multi qui imperito zelo succenduntur, & sæpe dum quosdam quasi hæreticos insequuntur, hæreses faciunt.

278 *At verò usitatum ut quos turpificat ista hæreseos labes maxime, ii omnium minime tales velint haberi.] Magis usitatum ut levissima de causa cuipiam eijciatur hæresis. Imperiti Theologi aliud nihil crepant, si quis ab iis vel in minimo dissentiat. Nullum infamiae genus, inquit Erasmus, sceleratius quàm hæreseos, quod isti statim impingunt si quis eos vel nutu offendat. Et mox, velut oblitæ professionis suæ non aliud professi sint, quam ut bonorum virorum nomina lingua suæ virulentia contaminent, ac prorsus juxta Psalmographi Vaticinium, Acuerunt linguas suas sicut serpentes, venenum aspidis sub labiis eorum. Ita qui debebant Christiana pietatis prædicatores esse, studio sunt aliena fama obtrectatores. Et qui se profitentur hierophantas, exhibent sycophantas. Et quod prodigii simile, homines ad bene dicendum infantiissimi, ad mordendum & calumniandum linguam habent;*

bent: & aliàs prorsus à Musis et Gratiis alieni, in conspurcanda bonorum virorum fama, falsi sibi videntur & venusti. Postremo quod per se non possant, per subornatos agunt, conducto Choerylo quopiam aut malo rhetore. Tanta est ledendi libido, tanta fitis rei cum facillima tum sceleratissima.

Pag. 328. *Dic igitur, sodes, Catholicus es an non?*] Iam dixi, iterumque dico, me Catholicum esse, vel, si hoc non est fatis, Catholicissimum. Vicissim te interrogo, *Dic, sodes, Serari Orthodoxus es an non?* Orthodoxum quem dicam nosti, eum videlicet qui de rebus fidei rectã opinionem habet. *Dic igitur aperte ac rotunde, nihil tergiversando, nihil fringultiendo, noster es; an adversariorum?* Si noster es, orthodoxus es, & libentissime si quid in te scripsi, revoco.

279

Pag. 329. *Cur non potius esse te quam vocari doles?*] Si essem, dolerem: nunc quia non sum; si vocer hæreticus, non admodum doleo. Satis magnum hodie argumentum est ad convincendum aliquem hæresis, si linguarum peritus sit, si Græce & Ebraice calleat, si communem sententiam in omnibus non sequatur. Quo argumento te non esse usum, demiror. An verebaris ne in te retorqueretur? Spondeo Serari, quotquot est usquam novatorum, ex iis neminem concessurum minorem hanc, *Serarius est Græcè & Ebraicè doctus.* Nihil etiam periculi ab aliis qui te probe norunt. Contra potius sic argumentabuntur, Serarius neque Græce neque Ebraice scit, ergo non est hæreticus.

Cur Calvinì magistrì dogmatumq; pravam electionem non vel tandem corrigis?] Calvinum magistrum nunquam habui: neque in ipsius verba unquam juravi. Prava dogmata libenter corrigam; si aliqua in libris meis deprehendero. Quis me monuit unquam? Tantum adhuc à te

280

impetrare non potui. Quæ hæc est improbitas? Vocare hæreticum, quem convincere non possis hæreseos. Tu ergo, qui magister es in Israel videris. Si hæreticus sum, doce me esse solidis argumentis. Libri mei prostant publice. Inde convinci cupio.

שודרים
הם עקר
כל-בכסי
השדה.
Sopher מצ
186.2. Ideo
K. Iose dicebat, In
vita mea nõ
vocavi uxorem
meam
uxorem, nec

281
bovẽ meum
bovem, sed
uxorem vocavi
familiam, & bovem
agrum.

Pag 331. Quæ de vocabulo עקר in hac pagina disputat, ea sumpsit ex Thilbi Eliæ Levitæ. Sciendum vero triplicem significationem habere. Primo significat radicem. Secundo ipsum Deum. Tertio יסוד, id est, fundamentum cujusque rei. Ipsum Deum significat cum dicunt בופר בעקר, quod Fagius reddit, *negat primum fundamentum*. Hec significatione sumitur Psalm. 12. 5. in editione Chaldaica מאן דכפרין בעקרא *qui negant ipsum Deum*. Tales Græce ἄθεοι dicuntur. De his in Ilmedenu fol. 3. col 2. *Nemo dicit linguam malam sive calumniam, nisi prius negaverit ipsum Deum, juxta illud, Qui dicunt, linguis nostris pravalebimus, labia nostra penes nos sunt, quis dominus nobis?* In tertia significatione usurpat autor libri, qui פסיקתא vocatur, fol. 69. col. 3. *Fruentum tuum, mustum tuum & oleum tuum. Hac sunt fundamenta domus הבית, quemadmodum ait de iis David, Vinum letificat cor hominis, ut splendere faciat faciem ejus supra oleum, & panis cor hominis sustentat. Docet hac esse הבית עקר fundamentum familia sive domus, id est, fundamenta. Cur fundamenta? An quia iis domus carere non potest? Sunt enim certe panis & vinum ad vitam sustentandam homini necessaria.*

P. 334. *Sed Calvinianus es]* hoc negant misologi amici tui, Cum iis ergo tibi posthac res erit nisi palinodiam cecineris. Quod, si te novi, nunquam facies. Citius Tyria maria movebis & cælum terræ miscebis. Nolim te tam pertinacem esse. Cede, cede viris tantis. Quod si aliter

aliter tibi visum, fiat: para te. Nam affirmanti probatio incumbit. Ego jam satis dixi, satis declaravi me, satis respondi ad nugamenta tua. Vale.

A D D E N D A & M V T A N D A.

Pag. 50. teste etiam R. Salomone] R. Salomo non dicit Phariseos in locum Nazaræorum successisse: sed verbum פָּרִישׁ, à quo Pharisei, eandem significationem habere cum verbo נָזִיר, unde Naziræi dicti. Quod verum est. Nam utrumque denotat separare, neque tamen ex eo sequitur quod vult Forerius. Verba R. Salomonis habentur pag. 47.

Pag. 60. post, & Iohasin. fol. 21. adde, nec non Cavenaki (commentarius est in Proverbia Salomonis) Proverb. 6. 20. ad locum, *Qui mittit lites inter fratres: inquit, ut discipulus ille qui testabatur coram Rabban Gamliel, R. Iosnam arbitrari precationem vespertinam esse רשות ליתא: quæ res causa fuit multarum contentionum in Israel.*

Pag. 78. ad caput de violatione sabbathi, adde, sabbatum autem violari putabant & ab eo qui alium sanabat, quod Græci dicunt *ἰεργαρεύειν*. Imo ne sputum quidem licebat eo die ponere super oculos, quod species quædam medicinæ putaretur. In Ilmedenu, fol. 5 col. 1. Dicit R. Hija filius Abba de nomine R. Levi, *Vetitum est ponere sputum super oculum in sabbatho, eo quod sit quasi medicina in sabbatho.* 283

Pag. 135. Carai] alii, Carræi, cum duplici R. quæ littera apud Ebræos rarò geminatur: ideo prætuli Caræi unica R. 285

Pag. 137. *Alia sunt qua dubitationem movent] ut quod ab Ecclesia defecerint post constitutum canonem : deinde quod argumentabantur contra resurrectionem, ex Job. 7. 9. In libro Tanhuma, qui & Ilmedenu, nisi legendum Ielammedenu, fol. 2. col. 4. Duo sunt secula, seculum hoc & seculum venturum. Qui se in bono exerces hoc seculo, bonum comedet in hoc & in futuro. Id Saducaei negant, & dicunt, deficit nubes & abit: sic qui descendit in sepulchrum non ascendit. Alius est liber qui ספרים-vocatur, In eo memoria usurpatur Saducaeorum fol. 26. col. 3. per hæc verba, Dixerunt Saducaei, Clamamus nos contra vos o Pharisæi, quia dicitis, Scripta sacra contaminant manus, & libri publicanorum non contaminant manus. Dixit R. Iohanan filius Zachai, Non hoc tantum dicimus, sed etiam asini ossa munda esse, & ossa Iohannis Pontificis polluta. Dixerunt, juxta dilectionem eorum ipsa polluta sunt. Similiter scripta divina.*

286

Pag. 140. *Dositheus enim, qui bos primus instituit &c.] Nam vixit diu ante institutum canonem : unde non mirum si prophetas rejecerit, qui Ezræ tempore aut paullo post primum in canonem relati sunt.*

F. I. N. I. S.

IOSE

IOSEPHI SCALIGERI

I V L. C Æ S. F.

Elenchus Trihæresii.

NICOLAI SERARII.

Ejus in ipsum Scaligerum animadver-
siones confutatae.

E I V S D E M.

delirium fanaticum & impudentissimum mendacium, quo Essenos Monachos Christianos fuisse contendit, validissimis argumentis elusum.

IOSEPHVS SCALIGER

I. DRVSIO suo S.

Franekeram Frisonum.

3 *Voties mihi in menīe venit sermonum, quos inter nos habuimus nuper, quum tu & Heynsius noster me domi convenistis, non possum facere, quin tuis occupationibus irascar, per quas factum, ut reditum tuum frustra expectaverim. Postridie enim ejus diei allatum est mihi à Nundinis Tribaresion Nicol. Serarii, quod fuerat sermonum nostrorum unicum argumentum, quum ex Catalogo nobis aliqua ejus spes facta esset: quanquam magna & praetara minantes illi Catalogi non raro corum deludunt hiantem, tum quia saepenumero libri promissi non statim, sed in sequentes Nundinas aliquando etiam post annum prodire solent: tum etiam pro speciosis titulis centones, Stercoreas disquisitiones Magicas, plaustra farraginum, temulentarum Furiarum πολεμικὰ Βακχεύματα accipimus.*

4 Πολλοὶ γὰρ βόσκονται ἐν Ἑλλάδι πολυφύλῳ

βιβλιακοὶ χαρσκιταὶ ἀπέεργτα δηρόωντες

Στηνέως ἐν ταλάροις —. *Sed bene est, quod per auctoris exhaustam diligentiam non licuit nobis diutius tam optata lucubrationis fructu carere. Quamvis non soleo, neque possum, libros nisi compactos legere, tamen, quae mea fuit prae solitum impatientia, non potui a foliis, ita ut soluta erant, oculos abstinere. Ergo in aditu illius sacrarii rem incredibilem didici, paucis diebus tam longum opus absolutum fuisse, causam componendi & edendi unum Drusium allegari. Post nundinas autumnales conceptum, ante Vernales natum. Obstupui, fatebor enim, & de illis Patribus excidit mihi exclamare:*

Οἷοι ὑπέπνυνται, τὸ ἴσκιὰ ἀίονισσι. *Quantum enim est*

Novato,

Novatorum, quos ipse vocat, non potuisset biennio dedolare,
 quod ille duobus mensibus, aut fortasse paucioribus diebus ex-
 asciatum dedit, ut nemo glocitantem Gallinam audi verit quum
 illud ovum poneret. Tantum vero opus tot scriptorum testi-
 moniis instructum, tanta librorum impensa factum, tam
 exiguo tempore absolvi potuisse, idque eo tantum nomine, ut
 pro una vucula Hebraismi male à se interpretata supplicium
 de Drusio sumeret, haud scio, an istis Novatoribus persuaderi
 possit. Non enim sunt ταχυπειδῆς. Itaq;, mi Drusi, hoc tibi de-
 bent studiosi, quod propter te solum ille liber & conceptus &
 in lucem editus est: quum tamen aliquis Vaser Novator suspi-
 cari posset à longo tempore provisam fuisse illam argumen-
 tum copiam: neminem sine pennis volare posse, tantum adifi-
 cium sine tempore non potuisse exadificari: forte fortuna te
 Catulum intervenisse, qui illud Capitolium dedicares. Sed bona
 verba, Patrum non est mentiri, praesertim ubi in Novatores
 declamandum est. Est n. hominum genus modestissimum, in-
 nocentissimum, ac minime συκοφανιστῶν. quod me tacente
 dicta & scripta eorum testantur. Tanto igitur miraculo ebruius
 pergo: & quia in solo pronao unius miraculi aura adeo afflatus
 fui, non dubitavi, quin etiam in episthodomio viderem, quod
 magis mentem meam aficeret. Non me sefellit opinio. Mirifi-
 cum problema ultero oculis incurrit, An Drusius sit hæreti-
 cus, Minimo minus auctori irasci capi, qui libro nomen fecit
 Τριῆρεσιον, non Τετραῆρεσιον. Quid verbis opus est? patienti-
 a mea vim feci. Ulterius feror. Quum nihil prater mira-
 cula à fronte & à tergo viderem, syllogismum capi configere
 nescio in qua figura, si principium, si finis talia, ergo & me-
 dium quoque plenum miraculorum esse. Reserat is adytis, quan-
 tum folia soluta patiebantur, huc illuc oculis ac mente vagans,
 ut Aeneas aëris in campis, video Heroas, Melanchthonem,
 Wolsium, Gelenium, Munsterum, alios, hæreticorum appella-
 tione,

tione, beneficij loco an honoris causa à Serario affectos. Causam comminisci non potui, nisi forte ea sit, & ea profecto est, quod ex illis alii Hebraice, alii Græce doctissimi fuerunt: præclare de posteritate meritorum Serarium, si hac terribili & sacra appellatione eos numerum doctorum eximat, qui tantum nomen in litteris meruerunt. Scaliger vero, quem homuncionem & Trasonem vocat quidam Martinus Delrio ex eo pistrino, homo nescio, an bella, an potius lutum stercore maceratum, ille, inquam, Scaliger dum nimis curiosus oculis omnia aucupatur, se quoque principibus permixtum agnovit Achivis. Nān puer abam unquam me hoc debiturum Serario, quod ma comitem illis adiderit, quos ille non odisset, nisi prius ipsis invidisset. Hinc illæ lacrimæ. Satis iusta causa odii est apud patres, si aliquis aliquid scire videatur. Te, qui plusquam xxv. annos litteras Hebraicas docuisti, quem nemo nisi aut sipes aut malignus sit, ejus lingua optimum interpretem esse negare audeat, te inquam, suis luminibus efficere indignatur, & quum vix primis Hebraismi rudimentis tinctus sit, quod quidem ipsius scripta ostendunt, in uno verbulo se a te jure castigatum impatienter ferens, tantum abest, ut culpam deprecetur, ut utro expostulatum veniat. Hæc sunt compendia Rhetorices illius Scholæ, quicquid in buccam venerit, qua jure qua injuria defendere. Non te diuinus detinebo. Dicam quid fecerim. Non vacavit mihi omnia ejus percurrere. Melius horas meas collocare possum: & præterea habes tu quoque quod hic agas. imo tuum negotium est. Quæ tantum subcisivo post cænam tempore aliud pane agens sublegere potui, ea in capitula quædam conjeci, ne aut impune nos reprehenderit, (quæ æquo animo feremus, si non morbo animi & instituto illius familiæ, sed veri amore hoc faceret) aut tot errores inultos ferat. Quantum enim peccaverit, si ab ipso confessionem non expressero sat est, si eruditus probaverit. Equidē hæctenus ab omni conten-

rioso genere scripti alienus fui. nunc capi alius esse. certum
 est, quoties classicum canent, me calumnias non dissimulatu-
 rum. Si conviciis tantum agitur, aut ea dissimulabimus, aut
 modesto responso eludemus. Novatores sumus: ipsi sunt Vete-
 ratores, neque profecto aliter, à me vocabuntur. Hæretici su-
 mus: ipsi Zelota dicuntur: ἡλω τὸν ἥλον, παρὰ τὸν πᾶσι τῶν ἁλόν.
 Literas rem sanctissimam, malignitatis ministras habere no-
 strum non est: & si nostra interesse putarem, ipsi hoc jam
 occuparunt, & sui juris fecerunt. Sed quid facias? λέγειν ἔδοξεν
 αἰσχρὸν, καὶ σιωπῆσαι βαρῦ. Nulla injuria me affecit neque si
 affecisset, ad me pertinere putarem, non magis, quam qua
 illius familia Demonicus Delrio, recrementum inscitiae, &
 sterquilinum calumniarum meretricia & plusquam Zelotica
 impudentia in nos evomuit, quacunque scilicet livor & ζηλοτυ-
 πία illi Asino dictavit. Ad illius insaniam castigandam car-
 nifice opus est, non responso. Ita boni & modesti illi Patres bene
 merentur quotidie de sanctissimo illo cognomento, quod sibi
 vindicarunt. in quo locum non habet illud, ὅς λοιδορεῖσθε ὅτι
 ἀντιλοιδόρει. Captant occasiones maledicendi. Neminem emi-
 nentium virtutum sine contumelia appellant. Ut canes loca
 mundiora vestigant, ubi immingant, ita isti non temere in
 ullum genus hominum maledicam linguam solvunt, aut viru-
 lentum stilum stringunt, nisi in quibus aliquid invidiosum
 esse suspicantur. Nam alios non morantur. Hæc ego olim ridens
 potius, quam indignas postremo imperavi mihi illis respondere,
 & ab hoc homine incipere. Tuas partes tibi non præripio. quæ
 ad te spectant, tuum est illa curare. Tuus enim campus est.
 Quid dicam aut quomodo disputationem meam institutam,
 equidem nescio. Hoc tantum scio, illum in iis, in quibus nos
 perstringit, parum candidum, in Græcis puerum, in Hebraicis
 infantem, in historia harum hærescon nullius judicii, in ap-
 pellandis viris longe illo melioribus nullius pudoris esse. Quic-
 quid

quid ex hac disputatione orietur, tibi decrevi mittere. Multa enim eiusmodi à nobis habent amici, etiam quadam, quae à me profecta esse fortasse non meminerim si ostendant mihi. Quo in loco apud te futura sint, non magnopere laboro. Sat est, si semel legeris. Vale, Lugduni Batavorum VII. Eid. Iuni Iulii. ANI. CIO. ID. CIIII.

Duplex

Duplex hallucinatio de Herodiadis. Zelota. Sebuai Sampsei.
Heliognosta. Baalzebub. Philastrii de Herodianis hallucinatio.
Philastrii hereses discussa.

C A P. I.

Procedat igitur in numerum, quod non ordo, sed casus subministravit. Conji-
cienti oculos in primum librum occurrit quartum caput, ubi in principio de Herodianis hæc ait:
Quartam Herodis Regis, aut Tyranni potius, & ejus, qui ei successit filii Archelai tempore narrat idem Iosephus libro 11. cap. 12. exortam apud Iudæos factionem. Negabat ea, oportere his ullos, præter Deum unum, esse Dominos, cum ut illi apud S. Ioannem cap. 8. vers. 33. gloriarentur, Semen Abrahæ sumus, & remini servivimus unquam. Negabat ea propter etiam ullum à Iudæa gente Romanis pendendum tributum. Hæc ille. Quamvis multæ sunt hic hallucinationes, duæ tamen illæ præcipuæ sunt. Prior, quum Herodianorum hæresiarchen fuisse dicit Iudam Galilæum. Certe Hæretici vocantur saltem aut ab argumento hæreseos, aut a patriarcha ejusdem. Argumentum vel materia hujus hæreseos est, reges mortales rejicere. Igitur ἀντιβασιλεῖς, aut ἀντιδυνάσται, aut tale quid cognominandi erant, non autem ab Herode, qui βασιλευς & δυναστεύς fuit. Imo Herodiani dicendi erant potius, qui mortales reges agnoscunt, & illis parent, qualis fuit Herodes. Quis enim sine stomacho aut risu exciperet, si Sadducæos δευτερώσται vocarem, quia δευτερώσται rejiciunt? A patriarcha hæreseos sane potius vocandi erant, vel à patria Patriarchæ, Gaulonitæ, Galilæi. Profecto si non expressis verbis saltem non obscure Iosephus indicat à Iudæa Gaulonita ἰδίας αἰρέσεως patre Galilæos & Gaulo-

11

12

nitas potius, quam aliter vocandos fuisse. Apud Euseb.
 III. cap. 22. Hist. pag. 41. *Εσθίων & Γαλιλαίων* mentio
 fit, quæ secta decem annis post obitum Herodis initium
 13 habuit, eique causam dedit census a Quirinio actus, &
 patrimonium Archelai in fiscum redactum. Hoc enim
 indignatus Galilæus ille cæpit in vulgus spargere, Nōn
 Romanis, sed Deo parendum esse. Quid subiectum
 hujus hæreseos, aut tempus cum Herode commune ha-
 bent? Quanta est hæc deliratio? Quod compendium
 Rhetorices illi patrocinari potest? Herodiani qui sint,
 in Eusebianis ostendimus. De illis vero mira hallucina-
 tio apud Philastrium: *Herodiani Herodem regem Iudeorum*
percutsum ab Angelo ipsum, ut Christum sperantes expetunt.
 Nam si esset Herodes ille Agrippa, de quo Actuum cap.
 XII. quomodo Evangelium potuisset eorum meminisse?
 Altera Serarii hallucinatio est, quum ex loco Ioannis,
Semen Abrahæ sumus, nemini unquam servivimus, ab Hero-
 dianis dictum putat. quæ potius à promiscuo populo dicta
 sunt, in quo erant Magnates, Infimates, Docti, Indocti,
 Pharisei, Saducei, & fortasse nulli Herodiani. neque
 enim necesse est: & non tam magnus erat adhuc eorum
 14 numerus. Sed mirum Iosephum scribere quartæ hære-
 seos auctorem fuisse Iudam illum Galilæum, quæ tamen
 intra eum videtur constitisse, & statim cum eo extincta
 fuisse. Act. v. 37. Sed si Galilæi novam sectam consti-
 tuebant, iique meruerunt, ut à Serario in censum hære-
 ticorum aut factiosorum potius referrentur, cur omitti
 sunt Zelotæ illi Ierosolymitani templi inessores? Nam
 & *ἀρεσιν* fuisse nemo negare potest. Iosephus 803. *τῆτο*
γὰρ αὐτὰς ἐκάλεσαν ὡς ἐπ' ἀγαθοῖς Ἰππιδέμασιν, ἀλλ' ἔζηλώ-
σαντες τὰ κάκιστα τῶν ἔργων, & ὑπερβαλόμενοι. Fuerant alii
ζηλωταί, sive *Κανναί,* corpus devotum, *σύσημα θεοσεβεί,*
καὶ τὰ γμο.

καὶ τὰ γμαῖ εὐλαβῆς sanctimonix vitæ ac observationi legis deditum: ex quo ad Christi discipulatum transiit Simeon Kannæus Matth. x. 4. Suidas *ζηλωτῆς, νόμος Φύλακες*. In eodem capite sequitur Hæreticorum quorundam Catalogus, quæ Serarium, quum sit vir multæ lectionis, miror à Rabano potius excepisse quam ab Isidoro, unde accepit Rabanus ducentis annis plus minus Isidoro posterior. Sed de hæreticis, qui ab eo recensentur; alibi dicitur. Nam hæc omnia Serarius ignoravit, quemadmodum & qui essent Sebuæi εἰδ' ὄναξ intellexit. Sunt autem ἡγενοῖω, id est *ἑβδομαδίται* ab eo dicti, quod *ἑβδομάδας ἑβδομάδων* celebrabant, & ideo septies Pentecosten in anno instaurabat. inde fiebat, ut Pentecoste in Autumnum, in hiemem, in ver incidere. Propterea verissime dixit Epiphanius eos *μετατεθῆκέναι τὴς καιρῆς τῶν ἑορτῶν, ἐν δὲ μετοπώρῳ τῶν πεντηκοστῆν ποιῆν*. Non solum tamen ἐν μετοπώρῳ, sed in quatuor anni articulis. Quod vero adjicit *Αζυμα*, & Scenopegiam alieno anni tempore celebrasse *σκυλοπηγίαν* quidem in Vere, *πάσχα* in autumno: potuerunt fortasse imaginarium Pascha & Scenopegiam agere, ut imaginarias *πεντηκοστὰς*. Nam divinare hoc est, non affirmare. De Hæreticis Catalogi Philastrii Episcopi Brixienfis nimis levi brachio defungitur. Nam eos accuratius discutere intererat ejus, qui de hæreticis disputationem instituit. Nos de illis infra amplius dicemus. Interea mendose Heliognostos dici non negabit, qui mediocriter Græce eruditus est. *Ἡλιογνώσται* enim, non *ἡλιόγνωστοι* recta ratio postulat, quam *ἀναλογίαν* vocant. Atqui si κατ' ἀναλογίαν recte dicitur, non tamen κατ' ἔννοιαν. Nam *ἡλιολάτραι* aut *ἡλιοσεβεῖς* dicendi erant. Ii sunt, qui ad solem orientem adorabant, ut est apud Ezekielem VII. X. adversus institutum divinum legis Mosaicæ. Ab

15

16

istis profecti qui Σαμφαῖοι dicebantur, ἡλιασται, ἡλιασται, ἡλιακοί. Epiphanius Hæresi xxxiii. Σαμφαῖοι γὰρ ἐρμηνεύονται ἡλιακοί: quamvis de sole oriente adorato tacuit. Sed illi erant Esseni, aut ab Essenis, ut alibi aperietur. Kaiani quare usus obtinuit ut dicerentur potius, quam Kainani, quærant cruditi. Namque hic analogiæ vis facta est. Musorità est barbara compositio, neque inde me ulla Grammatica extricare potest. Troglodytæ, qui & capite xxii. subterranei dicuntur, & sine ulla causâ a Philastrio iterantur, quam vere ex viii. ii. 12. Ezechielis deducantur, verba Philastrii cum verbis Prophetæ collata fidem fecerint *Vbi, inquit, Seniores cum turibus, idola colunt speluncis habitantes abditis.* Verba Prophetæ: *Et septuaginta viri de Senioribus domus Israel, & Iezonias filius Saphan stabat in medio eorum stantium ante pieturas: & unusquisque habebat turibulum in manu sua, & vapor nebulae de ture cor surgebat. Et dixit ad me: Certe vides, fili hominis, quæ Seniores domus Israel faciunt in tenebris, unusquisque in abscondito cubilis sui.* In Græco: ἐν σκότει, ἐν τῷ κοιτῶν τῷ κρυπτῶ αὐτῶν neq; τερωλοδύται, neq; ὑπόγειοι. vel ὑποχθόνιοι dici possunt, ubi nullæ speluncæ sunt, sed penetralia domus, & abditæ cubilium. *Muscicolas*, id est *μυολάτραις a musca Accaronis.* inquit, *ad quam misit Ochozias Rex.* In ii. Reg. i 2. legitur, *Ite, consulite Beelzebub Deum Accaron.* Hic nulla est musca Accaronis, sed Beelzebub Accaronis, à quo Beelzebubità dici debebant. Sed Beelzebub, id est Deus Muscæ, à Scriptura dicitur ἡκκαλ per contumeliam, ut alibi ostendimus, non quod Accaronitæ eo nomine numen suum dehonestare voluerint; (quis enim τὸ σεβιζόμενον ὑβρίζει;) Sed multi erant Baalim: & apud illas gentes εἰδωλομανεῖς nunquam Baal dicebatur sine constructivo. Baal Samaim ἐράνισθαι, Baal

17

18

reem, Βροθίους, quem ridiculo nomine scriptura Baal phegor vocat, quod est πορθεύς, non βροθίους. Sic illud Accaronitarum idolum, meo iudicio, dicebatur Baal-Zebahim Deus victimarum, immolationum, sacrificio-
rum, joculari vocabulo scriptura vocavit Deum Muscæ, quod in templo Ierosolymitano muscæ carnes victimarum non liguriebant, quum tamen Gentium sana a muscis infestarentur propter nidorem victimarum. Ideo in Arcadia Heroi cuidam Myagro, antequam hostiæ cæderentur, res divina fiebat, ne muscæ ad eas advolarent. Pausanias, *Εν ταύτῃ τῇ πανηγύρει Μυάγρα προσθύουσιν, ἐπευχόμενοι τε καὶ τῶν ἐρείων τῷ ἥρωϊ, καὶ ὀππικαλάμμοι τὸν Μύαγον.* Itaque quod Ochozias rex miserit scitatum oraculum Beelzebub idoli Accaronitarum, ideo ullam hinc Hæresin Muscicolarum exortam fuisse, neque sequitur, neque verum est. Vnus tantum Baal sine constructivo nominabatur καὶ ἐξοχήν. isque erat Baal Samaim, de quo tories in scriptura. Reliqui Dii dicuntur Baalim absolute in libris sacris, quum singuli apud gentes istas cum constructivo suo conciperentur. Ideo Baalita non debebant distingui à Muscicolis, siquidem ulla Muscicolarum hæresis fuisset. Sed hos male divulgavit Philastrius, ut Troglodytas à Subterraneis. *Astarita, & Remphanita.* puto ἀστῖται. τὸ ἀστῖρον τῆ θεῶ ὑμῶν Ρεμφανί. Amos v. 26. Act. 7. 43. Ideo sequentes *Molochita* apud eundem Philastrium, ad istos pertinent, ex eodem loco Amos: ἀνελάβετε τὴν σκηνὴν τοῦ Μολόχ, à quibus *Tophetita* non magis separandi erant quàm *Troglodita* à Subterraneis. In loco Tophet siquidem Idolo Moloch infantes igne lustrabantur. *Puteorita*, inquit, qui fodiebant sibi puteos, qui non possunt capere aquam salutarem. Intellego esse vocem ibridam, puteoryctas, compositam ex Latino & Græco. Sed in Græco est, λάκκος ὄρυγμα. Λακκορύκται igitur

20

igitur dicendi erant, non Puteorytæ. Sed si ex illo com-
mate ulla hæresis divinanda fuit, cur non & ex 27. dicam
aliam hæresin fuisse, quæ lignum patrem, lapidem ma-
trem vocabat? Quis enim negaverit eandem consequen-
tiam esse? Neque quicquam certum est in *Babalitis*, aut
Balaamitis. *Hæresis*, inquit, *quæ Bahal idolum aut Balaam*
pseudopropheta, qui de Mesopotamia venerat contra Mosē
beatissimum, asserunt nomen accepisse. Qui hoc asserbant,
quomodo a Bahal idolo deducunt, si a Balaam Pseudo-
propheta? *Pythoniisæi* nulli profecto fuerunt: neque ulla
constans causa adferri potest. Sed nimis sibi indulgit in
hæresibus divinandis, quæ neque fuerunt, neque esse po-
tuerunt, quum, si hoc modo investigandæ erant, longe
probabiliores adferri possent, ut *Socoth benothitæ*,
Nergelitæ, *Asimai*, *Nebahasitæ*, *Tartacitæ*, *Adrame-*
Iecitæ, *Anamelecitæ*: Nam idola illa suos cultores habue-
runt. Sed hoc modo quot idola fuerint, tot genera hære-
seon aut sectarum instituenda fuissent. Apud eundē quoq;
scriptorem in altera parte operis, quot hæreses post Chri-
stum narrantur fuisse, quæ nullæ fuerunt? & tamen non
solum ibi, sed etiam apud Epiphanium omissa est om-
nium vetustissima ἡ τῶν ὑπὲρ νεκρῶν βασιλοῦσάντων.

21

Karranun, Rabbanim, Locus Benjamin suppletus. ejus inter-
pretatio Latina castigata. Iudei idololatra. Herodiani non
erant Gaulonita. Cudei. Ganai. Karraim non sunt Saddu-
cai. Karraim unde dicti.

CAP. 2.

IN eodem capite in verbis Leonis Africani putat men-
dum esse *Carran*, & legendum *Carraim*. Sciat, qui He-
braice à Iudæis dicuntur קראים, eisdem Arabice קررايم

Karra-

Karrayvun dictos. Quemadmodum contraria factio
 dicti sunt Hebraice רבנים, *Rabbanim*, Arabice رباينون
Rabbanium. De utrisque luculentus locus extat apud Ben-
 jamin Tudelensem pag. 31. sed pessime acceptus ab in-
 terprete alioqui viro optimo & doctissimo, qui nun-
 quam legerat Iudæorum alios Rabbanim, alios Karraim
 dici. Verba interpretis: *Suntque Iudæi circiter bis mille, qui*
cum Magistris congregantur, hoc est Sapientum discipulis.
 Aliter senseris, si Hebraica consulueris: ושם במז אלפים
 יהודים רבנים מהם כמו חמש מאות קראים בצד אחר וביניהם
 ובין הרבנים שהם תלמידי חכמים מחיצה
Et ibi sunt circiter
duo millia Iudæorum Rabbanæorum, & ex illis circiter quin-
genti Karraim in uno latere: inter quos & Rabbanæos, qui sunt
sapientes sive Doctores, est paries integerinus, aut sepes. Item
 pag. 33. verba interpretis: *Inde quatuor dierum itinere*
Dophros (Cophros id est, Cyprus) distat, ubi cætus Iudæo-
rum una cum Magistris est, ושם יהודים רבנים וקבוצ,
Et ibi
sunt Iudæi Rabbanæi, & congregatio. Satis constat doctissi-
 mum virum fugisse, qui sint Iudæi Rabbanim, neq; pro-
 fecto ullus ante nos indicavit. Longe plura sunt vel se-
 quius ab eo interpretata, vel, quia non intelligebat,
 omissa. Sic pag. 50. *In eaque sunt Iudæi ducenti fere docti.*
 Quos doctos vocat, Hebraicus textus habet רבנים *Rabba-*
nim. Infra Literales exponit, qui in eodem textu קראים.
 Cap. v. Verba Serarii: *Nam Heliognosti, & qui deinceps*
ordine sequuntur, omnes, solis exceptis ultimis, Herodianis
scilicet, Idololatræ fuerunt, non heretici. Quæro ab eo O-
 phitæ nonne Idololatræ erant? certe τὸν ὄφιν ἐδόξαζον,
 unde eorum appellatio. Et eorum sectam εἰδολολατρίαν
 vocat Epiphanius. Quare igitur inter Hæreticos recen-
 sentur? Samaritanos, qui Nergel, Asima, Tartac, Adra-
 melech colebant, negare Idololatræ fuisse, hoc vero

22

23

24
 25
 esse frontem non habere. Quare Minim vocantur à veteribus Iudæi sicut Helic gnostæ, Tamuzitæ, Astarothitæ, nonne erat populus Dei & tamen Idololatræ, qui minus Hæretici jure vocentur, qui legem Mosis habebant, templum Dei venerabantur, & tamen cultu idolorum polluti erant? Itaque perperam negat eos Hæreticos censendos, aut saltem neget Ophitas hæreticos fuisse, & frustra ab Epiphano in hæreticorum censum relatos. Denique quoscunque recenset Philastrius, Iudæi erant, præter Ophitas, Caia ios, Sethianos, qui erant Christiani. Si de Societate essem, non piguisset disputare qui sint Hæretici, quatenus hæretici, & ejusmodi - - *madidis cantat quæ Sostratus alis.* & certe mihi non defuissem in plaustrò onerando. Sed hæc Patrum propria sunt. Sequitur pag. 11. *Herodiani, & illi, qui mortalibus dominis tributum obsequiumque n gabant.* Iam istos imaginarios Herodianos in ordine redigimus. Addimus, quum captantes Christum ab eo quærebant, liceretne censum Cæsari pendere, ex eo satis aperiri, eos terrenis regibus favisse, ac Romanorum partes secutos, contra ac Gaulonitæ faciebant, qui Romanos dominos aspernabantur, & non nisi cælesti Regi Iudæos subjici debere palam prædicabant. Quare Herodiani non erant Gaulonitæ, ut insigni errore paulo ante scribat Serarius. Miræ vero sunt istæ appellationes Samaritarum apud Epiphanium *Κυδαῖοι, Αναγωγωναῖοι.* *Κυδαῖες & χυδαῖες* certum est eisdem esse, & ab Epiphano distingui, ut Essenos, Essæos, sive ut ipse commentus est, lessæos, & Ossæos: ut verum sit, quod pag. 12. Serarius dicit, si lere sectas à Scriptoribus varias in partes secari minutus. Sed ipse has superfluas distinctiones non animadvertit, quæ namque sunt ex diversa lectione & orthographia: unde quot discrimina nominum, vel potius pronuntiationum,

tionum, tot sectas esse putaverunt: quod etiam supra in Philastrio animadverti potuit. Sed qui sunt ἀναγωγαῖος apud eundem Epiphanium? Verbum nihili si continuatum legatur, sed si secetur, adhibita exigua castigatione, verum eiuetur: ἀγαγοί, Γαναῖοι. Nam נְסֵא sunt ἀγαγοί, obscœni. Itaque Græcum & Hebraicum nomen conjuncta legit Epiphanius ἀναγογοαναῖος. In reliquiis chronicorum Eusebianorum Γαβῖοι non γαναῖοι vocantur ex verbis Iulii Africani Ἡρώδης Ἰπικτίσας πλὴν Γαβῖῶν πόλιν πλὴν ποτε Σαμάρειαν, Σεβασὴν αὐτῶν προσηγόρευεν. Aliquando putavimus legendum: ἀναγογοαναῖος. Nam ἀναγογοί, sunt pertinaces, contumaces, tenaces hæreseos: מינאים, מִינַיִם Hæretici. Etiam Minæos Nazarenos vocatos fuisse a Pharisæis scribit Hieronymus ad Augustinum. Quod autem ait pag. 13. *Qui summa tamen earum perstringunt capita, Lutheranos tantum nominant, Calvinianos, &c.* sciat longe verius dici potuisse, si Loiolitas, Zelotas, Veteratores eo quis conjiceret. De Pharisæis dissimulat se accepisse ex Osiandro. Osiander autem ex libro quodam Venetiis excuso hausit. Sed pios Patres, qui alios docere profitentur, ab aliis aliquid didicisse videri, contumeliosum est. Eadem pag. 13. citantur verba nostra: *Sunt is'î Karraim de reliquiis veterum Sadducæorum.* Verum est nos ita olim sensisse, sed mutanda est sententia. Iudæi enim Historiarum imperitissimi nobis persuaserant Karraim eosdem esse cum Sadducæis. Quo nihil falsius. Vidi Philippum Fredericum, ex Iudæo Christianum, hominem πολύγλωσσον; qui Constantinopoli magnum usum horum Karraim habuerat, eosque intus & in cute probe noverat, Synagogæ eorum sæpe interfuerat. Iurabat mihi nihil differre a reliquis Iudæis, nisi in rejectione δευτερώσεων. Resurrectionem, compensationem meritorum,

25

26

torum, supplicium peccatorum æternum, paradisum, inferos juxta cum Iudæis credere. Hoc differre præterea quod longe probiores, quam Rabbanim essent, בעלי תורת אמונה במשא ומתן *fideliſſimos in negotiationibus esse*. Denique quemadmodum Zelotæ hodierni se meliores oderunt, ita Iudæis Rabbanæis istos Karraitas non minus propter integritatem vitæ, quam propter Traditionum neglectum in odio esse. Addam testimonium Rabbi Abraham Zachuth: ומשם מתבאר כי הצדוקים אינם הקראים שבזמנינו כי אלו מוגים בשבך ועונש ותחיה מה שאין בן הצדוקים. *Hinc manifestum fit quod Sadducæi non sunt Karraim nostrorum temporum: quum illi confiteantur remunerationem & pœnam, & resurrectionem: quod non est in Sadducæis*. En confutatam validissimis duobus testimoniis à Iudæis ipsis Iudæorum de Karraitis sententiam. Quare & nos quoque fatemur una cum illis errasse, qui meros Sadducæos eos esse putarunt. Ita decet viros ingenuos fateri se tanquam homines errare posse, & cum error deprehensus fuerit, illum defendere, pecudis non hominis esse arbitrari, Cedo sis unum veteratorem, aut Zelotem, qui sese vel in minimis peccasse fateatur, quum Serarius de verbuli Hebraici ignorantia verberatus recalcitret & volumina grandia in defensionem inscitæ comparet. Videmus igitur Karraim non esse Sadducæos. Sed hæc explicanda sunt. קרי non ab Hebræo קרא sed à Iudaico קרי derivatur. קרי *קרי*, *ὁ ἑλωτῆς*: Matt. x. 4. cum Marci xi. 18. non a קרא Hebræorum, sed a Iudaico קרי. Denique קרי *ὀμοδόμο*, neque ab Hebraico בנה, neque à Syriaco בנה, sed Iudaico קרי. Ea omnia quia habent Ain poal cum Dages deducuntur a Piel, non a Kal, ad formam גנב. ideo habent kametz sub ain Poal, & patach sub Pe poal, ad quod designandum Iudæi, qui sine apicibus

cibus vocalibus scribunt, injiciunt Aleph, קראי בנאי קנאי. Sed קראי habet in Pepoal Kametz ad compensationem daghes, cujus puncti capax non est Res, ut etiam tirones Hebraismi sciunt. Quare Latine per duplex rr scribendum *Karrai*, ut Arabice *Karrawun*, per resdid. *Karrai* igitur est additus scripturæ; quæ vocatur קראי, ut qui peritus est scripturæ dicitur קראי Karui. καρῦν. Hæc si non placent Serario Doctori Theologo, Novatores Grammatici non aspernabuntur. Non enim hæc hæc hactenus animadversa sunt.

29

Genita, Masbothai. Theobulini. Cleobieni. Merissai. Merista. Tubieni. Caprinum prælium & inscitia de voce Lebad. Gorionides duarum sectarum duntaxat meminit in historia Hyrcani.

C A P. 3.

Verba Serarii pa. 15. *Qui in Germania sunt Calvinista, in Gallia sunt Huguenotti.* Sane qui in Germania Lollita, iidem in Gallia Zelotæ. Rursus: *Qui Lutherani, Martinista.* Et sane qui Serariani, iidem Nicolaitæ. Ex Rabano; *Genista dicitur*, eo quod de genere Abraham esse gloriantur. Cur potius ex Rabano & Honorio, quam ex Isidoro, a quo ambo acceperunt? Sed *Genita*, id est γενῆται legendum, non γενισται, quod est verbum nulli rei. γενῆται ergo ad verbum Hebraice sunt קראי, id est, nobiles, qui genus suum ad vetustissimum quendam auctorem referunt, quales Athenis γενῆται. Qui non erant insititii, sed avum, proavum, atavum nominare poterant. *Esnai.* Primum *Esnai*, pro *Essenis*. *Marbonai* ineptissime. Nam *Masbothai* dicebantur. Hegefippus apud Eusebium lib. 2. Hist. Ecc. cap. 22. ἀρχεται ὁ οὐρανός, διὰ τὸ μὴ γενέσθαι

30

αὐτὸν ἐπίσκοπον, ὑποφθέρεται δὲ τῶν ἐπιπέσει ἀιρέσεων ὧν. καὶ αὐτὸς ὡς ἐν τῷ λαῷ; ἀφ' ὧν Σήμεων, ἔθεν Σιμωνιανοὶ καὶ Κλεόβιθε, ὅθεν καὶ Κλεοβιλωὶ. καὶ Δοσίθε, ὅθεν Δοσιθεανοὶ. Ἐ Γορθαίου, ὅθεν Γορθαϊηνοὶ, καὶ Μασβοθαῖοι, ὅθεν δὲ τῶν Μενανδριανισαί, καὶ Ναρκωνισαί, καὶ Καρποκρατῆριανοὶ, καὶ Οὐαλεντινιανοὶ, καὶ Βασλειδιανοὶ, καὶ Σαβουλιανοὶ. Vbi proponuntur initio septem tantum hæreses, quum tamen II. recensentur. Minus quoque nitide Μενανδριανισαί, q. ii Μενανδριανοί. Auctor enim non Μεανδριανός, sed Μένανδρος dicebatur. Quum igitur isti Masbothæi profiterentur se Sabbatistum à Christo didicisse, ex eo produnt originem appellationis suæ. Nam מאבותיה proprie sunt σαββατισαί, Sabbatizantes, Sabbatarii. Quin enim שבת, id est, σαββατισμός dicitur δογματισμός ραββινισμός, aut ραββινισμός, scitum, decretum, doctrinā Rabbīnorum. שבת רב רב לוגי סαββα יצוה, id est ραββινισμός. שבת האתה רבניסμός סαββαטיצוה, atpersio, condimentum, pigmentum doctrinæ Rabinicæ, aut decretorum Magistrālium. Tres istas sectas non advertit Serarius; Masbothæos, Theobulienos, Cleobienos: quum tamen à Rabbano, & Honorio & aliis ejusmodi scriptoribus manus non abstinerit, ut ex eis omnes sectas erueret, quibus suum Trihæresion instrueret. Merisei, vel potius Merissei essent מרסאי, id est רבניסאי Roratores, qui, ut videtur, irrorarent omnia lustrali aqua, ut Iudæi solebant. Sed interpretatio adhibita, & lectio in margine Isidori à Bon. Vulcanio publicati, quæ habet Merese, manifesto aperiant legendum esse Merisse. Etiam hodie Iudæi מרסאי id est מרסאי vocant eos, qui ab aliquo dissentiunt, & est proprie Scholasticum verbum, quo utuntur in dissensionibus summorum Magistrorum, quales sunt in libris Juris Preccalejanorum, & Sabinianorum. Sed quum

31

32

quum dicat *Separasse Scripturas, non credentes omnibus Prophetis*, hoc potius pertinet ad Karraim, & non video quo applicetur nomen Meristarum. Sed Iustinus Martyr dialogo Tryphone Γενικῶν quidem καὶ μεριστῶν meminit: sed qui fuerint divinandum posteritati reliquit. Verba ejus ὡσαυτὸν εἶδε ἰσχυαίης, αὐτὸς ὁρθῶς ἐξέτασθη, ὁμολογήσας εἶναι Σαδδουκαίης, ἢ τὰς ὁμοίας αἰρέσεις, Γενιστῶν; καὶ Μεριστῶν, Ἐ Γαλιλαίων, Ἐ Ἑλληνιστῶν, Ἐ Φαρισαίων βαπτιστῶν. &c. Vbi etiam de Hellenianis: ut tuto pronunciare possumus ab auctore, sive Hæresiarcha Hellenio dictos, ita quæ fuerit hæresis illa; cujus ille Ἑλλήνιος pater fuerit, nulla conjectura assequi possimus. Pag. 14. de Tubienis 11. Maccab. 12. 17 Ipse dicit a Tob loco. In qua nos quoque sententia olim fuimus ante 30. annos. Sed postea animadvertimus id contra analogiam esse. Nam à Tub, Tubæus, & Tubenus fit τεβῶν ἢ τεβηνός, non autem τεβιαῖον ἢ τεβιλωός. Illud enim ἰῶτα, quod an ecedit, est de Thematē, unde deducitur; radicale, ut Hebræi loquuntur, non paragogicum. Sed tamen τεβιλωοὶ possunt dici μακαρίται, quod olim tantum per conjecturam, non autem affirmabundi dicebamus טוביאנין enim & טוביאנין אבין טוביאנין deducuntur. Nunc vero id constantius affirmamus, postquam legimus R. Fliezer filium Samuæ sacerdotem vocatum fuisse a Rab טוביאנין דתבין טוביאנין μακαρίται τῶν σφῶν. Non igitur peccavimus, qui conjecturam nostram autoritate R. Abraham Zachu hi confirmari vidimus. Tamen non convenit hæc appellatio illi loco libri Maccabæorum. τεβιλωοὶ igitur μακαρίται alia origine, alia autem οἱ οἰκοῦντες ἐν τοῖς τεβίαις. Nam recte in melioribus codicibus Græcis 1 Mac. cap. 5 13. legitur, οἱ ὄντες ἐν τοῖς τεβίαις. qui habitant in locis Tobia, sive, ut Syri loquuntur, Tubiæ. Vnde habitatores τῶν τεβίαις recte & ex ana-

34

ex analogia dicuntur $\tau\epsilon\lambda\epsilon\omega\iota$, quia Iod est in nomine $\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\varsigma$, pro quo in aliis exemplaribus legitur $\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\upsilon$. & ita etiam legerat vetus interpres Latinus. Sed $\tau\epsilon\lambda\epsilon\iota\varsigma$ est recta lectio. Sequitur cap. 8 *An Gorioides duas tantum sectas astruat*. Sed antequam illuc perveniatur, movetur Camarina de vocula *Lebad*, & *Lebaddam*, quæ tantas lites excitavit. Iraque ante prælium *jam cornu petit, & sparsa proludit arena*. Primum igitur de Caprino prælio agamus. Hebræi, Syri, Arabes, Æthiopesque, non habent quo exprimant nomen $\mu\acute{o}\nu\textcircled{C}$, $\mu\acute{o}\nu\eta$, $\mu\acute{o}\nu\omicron\nu$. Habent tantum Hebræi voculam *Lebad*, Syri *lebud*, & *balbud*, Arabes *mabid*, Æthiopes *babit*, quam cum affixis personalibus componentes exprimunt $\mu\acute{o}\nu\textcircled{C}$, $\mu\acute{o}\nu\eta$, $\mu\acute{o}\nu\omicron\nu$. & plurale quoq; siquidem affixa fuerint pluralia. *Lebaddi cathabit*, solus scripsi: *lebaddecha cathabia*, solus scripsisti: *lebaddam cathabu*, soli scripserunt. Et ita de aliis, Neque aliter unquam debet exprimi cum affixis, nisi per nomen $\mu\acute{o}\nu\textcircled{C}$. Sed quia Græcus aut Latinus sermo non semper potest assequi sensum illius nominis, propterea aliquando fit, ut pro solo dicatur *seorsim*. ut in Genes. xxi. 28. *Statuit Abraham septem agnas gregis solas*. in Græco: ἐπὶ ἀμνάδας τῶν ἐλάτων μόνας. Hic uterque sermo non potuit assequi, quod Hebræus per suum *lebaddam* aut *lebaddeben* expressit. Nam quamvis litera postulat, ut $\mu\acute{o}\nu\omicron\nu$ vertatur, tamen sententiæ non consulitur, quæ obscura manet, nisi pro voce *solas*, ponatur *seorsim*. Sic postulat litera hunc locum verti Genes. 43. 32. *Ponite panes, & posuerant illi soli, & illis solis, & Aegyptiis, qui cum eo edebant, solis*. Non aliter vertere potest, qui verbo verbum reddere vult, siquidem Hebraismo satisfacere postulat. Sed ut obscuritas illa tollatur, pro *soli*, & *solis*, reddendum *seorsim*, ad perspicuitatem orationis, non ad usum Hebraismi.

35

Atqui

Atqui aliquando *lebaddo* aut *lebaddi* non potest nisi per propriam notionem reddi, ut in illo, באלהים לבדו בטחתי *Baelohim lebaddo barabiti: in Deo solo confido*. Si vertereo, *In Dea seorsim confido*, vapulabo Grammaticis, ludibrium debebo pueris. Tria igitur concludimus. Primo *lebad* cum affixis nihil esse, nisi μόνον, μόνη, μόνον. Secundo, *lebad* cum affixis propter perspicuitatem orationis leniendum esse, & pro eo *seorsim* vertendum, quod quidem κατὰ συγχώρησιν, & quasi δι' αὐτήματ' fieri debet, & præfata venia, Tertio, *lebad* cum affixis aliquando non posse reddi nisi in sua notione, hoc est per nomen μόνον, μόνη, μόνον, non per χωρὶς, aut καθ' ἑαυτό. Nunc illud agitur, utrum in verbis Gorionidæ *lebaddam* per secundum modum, an per tertium reddendum sit, hoc est, utrum *soli*, an *seorsim* vertendum. Et mediocriter Hebraice doctus videt obscuritatem offendi si non per notionem suam simplicem reddatur, *Et sancti soli cum populo factionem eorum sequente, in partem alteram*. Hic nulla necessitas adigit aliter vertere, quam per notionem primam: imo si pro *soli*, ponatur *seorsim*, non solum obscurus, sed ineptus sensus concipitur. Ponentur enim simul duo contraria, *seorsim* & *cum*. Quod igitur nunquam Serarius animadvertit, *lebad* cum affixis esse μόνον, μόνη, μόνον, satis constat tam ex ejus versione, quam ex pertinacia, qua rem puerilem tueri conatur. Nulla sunt Societatis compendia, nulla Sophismata, quæ eum a Grammaticorum sibilis vindicare possint. Tirocinium Hebraismi suum ubique prodit. Nunc post velitationem pugnam committit: proponit, *an duas tantum sectas Gorionides astruat*. Quam futile sit hoc argumentum, vel ex historia, quam proponit uterque Iosephus, manifestum est. Pharisei, & Sadducei tantum adhibentur in convivium à Rege.

Duarum igitur sectarum duntaxat mentio fit tam à Flavio quam à Gorionide in eo loco. At ipse trium mentionem fieri putaverat, & חַסִּידִים Hafidim esse Essenos. Vnde merito Drusio castigatus fuit. Iuvit etiam ejus errorem Munsteri editio mutila & mendosissima, de qua postea agemus. Itaque toto hoc capite nihil vaniloquentius est, nihil futilius. Nihil minus ejus intererat, quam hoc vulcus tangere. Errores enim non defensione, sed dissimulatione occultantur.

- 33 *Iosephus Pseudogorionides. Pjus editio à Munstero publicata, multis partibus mutila, & mendosissima Imperiæ facere qui eum auctorem in historia testem produciunt. Planum & imperitum Iudæum fuisse genere Gallum, nuperum scriptorem.*

C A P. 4.

- N**ON opus est tot verbis de Iosepho Gorionide, quibus cap. 9. quæritur quis fuerit ille. Satis est si ostendero, cujus fuit, quando vixit, cujusmodi scriptor est Gallum Iudæum fuisse ex agro Turonensi non difficile est colligere, ut qui plus de illis, quam de aliis Galliæ tractibus agat. Recentem admodum fuisse arguunt verba locorum recentia, quibus utitur, *Tours, Amboise, Chinon*. Quæ loca post de annos à natali Christi adhuc *Turones, Ambasia, Kainon* vocabantur. Quare quum Munsterus videret eum Francorum & Gothorum mentionem facere, & Francos interfuisse exequiis Herodis, quos *γαλάτας* Iosephus vocarit, ex eo solo potuit odorari hunc scriptorem recentissimum esse, ac proinde Planum, qui nomen Iosephi Historici sibi vindicavit. Doctus sane vir fuit Munsterus, cui multum debent literæ Hebraicæ, quem
- 39

quem tamen non nisi contumeliose appellat Serarius, civitate solenni Sociorum usus; tamen in præfatione, quæ editioni Gorionidæ Basiliensi præposita est, multum æstuat, ut probet Iosephum Mattathiæ, & hunc impostorem eundem esse: & tota illa præfatione nihil aliud quam se traduxit. Vides igitur quam recens sit scriptor. Inscitiam plusquam Iudaicam produnt infinita in illius libris sparsa. Quod David in Neapolitano agro fuerit, quod multi veteres Patriarchæ, aut Iudices Hebræorum in Europa bellum gesserint. Opus suum excerpfit ex Larino Rufini, Antiochum Pium nominat Latine, non *εὐσεβῆ* Græce. Mariamen, ut Rufinus ex Iosepho Atqui in eo etiam sui Hebraismi oblitus est. Nam *μαριαμμή* Iosephi nihil aliud est quam *μαριάμ*, non *מרימי* ut ipse ex Rufino hausit. Impudentiam etiam hinc portentosam cum insigni imperitia deprehendes. Fingit en. Aeram sive *εποχῶν*, quam vocat *שנות לאמריאות* *Annos Imperatoris*. Cujus anno 60. Romani Calabriam & Messanam cæperunt, ut inquit ille: quæ sunt verba ex Chronico Eusebii, anno 3. Olymp. 126. Paulo post, anno 134. illius epochæ se natum dicit, hoc est annis 139. ante excidium Templi. Quid plura? Iudæum agnoscas sive inscitiam sive impudentiam species, Major vero ea fuit & impudentia & stupor: Dicit en. Æra Imperatoria 182. natum Iulium Cæsarem, se vero tunc fuisse annorum 51. anno autem ipsius Cæsaris 19. se septuagenarium fuisse. Iosephus vero Mattathiæ scribens anno 13. Domitiani, erat tantum annorum 57. Omnem *ἀναρχοντίαν & ἀνασθησίαν* superat quod quum legisset apud Rufinum cap. 25. libri 2. de excidio Ierosolym. Iosephum filium Gurionis (*γωρίωνα* Fl. Iosephus vocat) una cum Anano Pontifice præpositum mœnium sartis tectis fuisse, & Iosephum

40

41.

filium Mattathiae Galilaeae praefectum: ipse duos illos: Iosephos unum Iosephum Gurionis filium esse suspicatus est, eundemque Sacerdotem & excidii Ierosolymitani scriptorem. Hinc splendido mendacio persuasit genti suae se eum ipsum esse scriptorem belli Iudaici, Iosephum filium Gurionis sacerdotem. Certe absque eo impostore esset, Iudaei omnem historiam Maccabaeorum, & excidii Ierosolymitani ignorarent. Eodem enim modo, quo ipse interpolavit, omnem historiam illam Iudaei hodierni, & paulo vetustiores Bibliorum enarratores referunt. Ne quis dubitaret se Ioseph esse illum, quia a Christianis Iosephus vocatur, ita scribit: *Sic dixit Ioseph filius Gurion Sacerdos. Ipse est Iosiphun, & quidem nomine diminutivo Iosiphun. Ipse est, qui vocatus est Iosiphus, Grace, & גושפיוס Guschipus Latine.* Et Crassus ipse qui ἀγέλας dictus fuit, haec sine risu non legeret. Hunc nugatorium scriptorem primus Christianis publicavit Sebastianus Munsterus cum Latina interpretatione sua, & notis, sed admodum mutilum, ut ex editione Veneta colligitur, quae est foliorum 155. Editio Munsteri incipit à folio 7. Venetae, desinit in folio 92. pagina posteriore, ut de 155. foliis editionis Venetae sexaginta tria desint in Munstero. Praetera in editione Munsteri multa commata desiderantur, multa verba omissa. In non paucis etiam scripti Codicis lectionem Munsterus assequi non potuit, ut ibi: *השנים אשר לחסידים* quod ipse vertit: *Sed nec Essenos, qui de collegio piorum erant.* Quò nihil est ineptius. At certo certius in codice ejus fuisse *השנים* principes; de quo postea. Rursus lib. 4. cap. 6. *יהבושים היו באותם תימים מחלק אחר הצדוקים*. Quorum quamvis nullus idoneus sensus erui potest, tamen ita conatus est vertere: *Et hi confusi fuerunt in diebus illis ab alia secta Saducæorum.*

Quis

Quis Hebræa intelligit? Quis Latina Munsteri? Sed morosa lectio codicis sui eum decepit. pro כותים בושים enim בותים Cuthæi, id est, *Samaritæ*, legendum. Et mirum, tam eruditum Hebraice virum non vidisse nullum Hebraismi saporem in illis verbis esse, siquidem ita concipiuntur, ut ipse edidit. In Editione Munst. lib. 3. cap. 11. ita legitur: וידבר זה אלקיימום בזבים רבים ויכניעם את דמיתרירום. Quæ nemo intelligit: & tamen ipse putavit mendo carere. At in editione Veneta recte concipitur: וידבר זה אלקיימום בזבים רבים לדימיתרואום ויכניעוהו. *Et dixit iste Alcimus multa mendacia Demetrio; & exacerbavit eum.* Apud Flav. Ioseph. lib. 3. cap. 12. pag. 411. ita editum est de crudelitate Regis Iudæorum Alexandri: ὡσεὶ διὰ τὴν τῆς αἰσχύνης ὑπερβολὴν Πτυλλήθῳ αὐτὸν ὠνομάζοντων Ἰουδαίων Θρακίδα. ut vocatus fuerit a Iudæis propter crudelitatem Thracidas, id est gladiator homicida. In vulgatis Rufini editionibus: *Ideoq; propter hanc crudelitatis exaggerationem vocatus est à Iudæis Crucida.* Quia cruci affixerat non exiguum numerum Iudæorum, propterea Crucidam dictum putavit ille sciolus, qui Rufini locum depravavit. At Pseudogorionides legit Trucidam; proxime Græcam vocem à trucidando, hoc est sicarium, ἀνδροφόνον. על בן קראו את שמו אלכסנדר הרוקר במדקרות הרב. *Propterea vocarunt eum Iudæi Alexandrum transfodientem transfusionibus gladii,* hoc est homines uno icu transverberantem, & letaliter sauciantem. In editione Munsteri est vox ipsa Crucida, ut hodie in editione Rufini legitur, קרקירם. A Munstero, an ab alio hæc mutatio sit, nescio. Ejus Iosephi Epitoma publicata est Basileæ à Sebastiano Lepusculo, ad cuius differentiam liber totus Pseudogurionidæ vocatur ab Abraham Zacuth ספר בן גוריון הארוך *Liber Gorionidæ longus,* id est, totus, integer.

43

44

Videmus igitur quis fuerit iste Pseudogurionides, qua impudentia, qua inscitia. Et tamen non solum Munsterus, sed & multi hodie ei potius in rebus Iudaicis credunt quam Flavio Iosepho. Quod si illis aliquis sensus esset Critices, ne nominarent quidem. Præterea quum iniquatissimum eum ediderit Munsterus, eius menda velle defendere, quod facit Serarius neque eruditi hominis est neque modesti. Dupliciter enim peccatur, & quod auctorem futilissimum producant, & quod ex editione Munsteri potius, quam Veneta. Ex his eruditus Lector æstimet Serarii iudicium. Quod de Pseudogurionide dixi, idem de Pseudohegesippo infimæ vetustatis scriptore dictum volo: non quod in eo ea portenta sint, quæ in Pseudogurionide: sed quia multi in rebus Iudaicis non minus eo utuntur teste, quam Flavio Iosepho, propterea castigandos dico, qui malint a rivulo, quam à fonte haurire. Quid enim ille habet, quod non a Iosepho, nisi in paucis, ubi strenue mentitur?

45

Pseudogurionide impostura a Serario non animadverta. Vitæ aurea Alexandri Iannæi Regis Iudæorum, Delirium Pseudogurionide.

C A P. 5.

IN eodem capite 9. præclara argumenta colligit, quibus probeat Flavium Iosephum præstantissimum scriptorem Pseudogurionidæ larvato σύγχρονον fuisse. Iudæi, inquit, illum Gorionidem perantiquum statuunt. Credite οἴκοθεν γὰρ μάρτυς. Perantiquissimum esse, qui infra sexcentos annos est, & cuius nullus Iudæus ante 370. annos meminit qui credit illi summa vetustas sit, quod ab hinc 400. annis gestum sit. Sed quò ἀδολογία non progreditur?

46

greditur? *Ipsemet, inquit, ait se vidisse templum adhuc stans.* Verba vero quæ ex Pseudogurionide citat ex editione Munsteri, neque illud (*cum lignis*) habent in editione Veneta, neque festum *ξύλοφóρια* potest hic locum habere, quum illud solenne semel tantum in anno obiretur. At Pseudogurionides dicit, quoties cum uxoribus, filiisque parvulis viri illa porta ingrederentur, se non nisi cum summa sanctimonia ingredi solitos. At quoties in anno ingredi solebant? quoties opus erat vota nuncupare, & persolvere, *ἑυχαιτήρια θύειν*, & ejusmodi reliqua. Itaque recte in Veneta editione hic locus concipitur: *Et dixit Ioseph Sacerdos filius Gurionis: Hac porta non introibamus cum mulieribus, & parvulis nostris nisi in sanctitate, & castimonia ingrediebamur, quoties ingrediebamur.* Ita ad verbum, ubi nihil de lignis agitur. Quare frustra putavit Serarius hic *περὶ ξύλοφoρῶν* agi, quod solenne, ejusque causas, origines, ac ritum primi aperuimus libro de Computis. Sed omnia sciebat Serarius. Neque fas est Veteratores a Novatoribus aliquid didicisse videri. Ut autem Munsterus hunc locum interpretatus est, semel tantum videtur hoc contigisse, & semel ea porta ingressos fuisse: quum mens scriptoris sit, quoties ingrederentur, ea porta ingredi solitos, idque non nisi purificatos, & quum essent in casto, ut veteres Romani loquebantur. Vide vero prudentiam Pseudogurionidæ, quam non advertit Vir oculatissimus Serarius: *Et nos ad ipsam domum non accedebamus, quia Sacerdotum locus est.* Quid? ipse dicit se Sacerdotem, & tamen Sanctuarium ingredi non licuisse, propterea quod solis Sacerdotibus licebat? Certe mendacem memorem esse oportet. Oblitus est se Sacerdotem esse. Et acutissimus omnium Veteratorum hoc non advertit? Rhetoricem vim Sociorum adhibet.

47

Quæ

48

*Qui hac loquitur, nonne quum Ierosolyma, quum ejus templum adhuc superstes esset, vivebat? Quasi diceret, Qui fingit hac nonne verum dicit? Item; Dicit auctor suppositivus. ergo verum est. Majus paradoxon sequitur, & Pseudogorionidæ, cui non præter solitum strenua hallucinatio excidit, & subtilissimi Serarii qui stuporem non odoratus est. Nam Pseudogorionides de vite, cujus meminit Serarius, loquens ait eam ab Herode factam, & epistyllis illarum ingentium columnarum impositam fuisse. Atqui erat κειμήλιον domus Hassamonæorum: eamque Pompeio dono dedit Aristobulus Alexandri regis filius, Quomodo igitur verum est ipsam vitem stetisse Ierosolymis usque ad supremam Sanctuarii desolationem? In editione Veneta: *Et multi de Scriptoribus Romæ testati sunt, quod viderint ipsam in desolatione domus: Et ita testatus sum ego Ioseph filius Gurionis Sacerdos in libro, quem scripsi ad illos secundum historicos eorum.* Nimirum intelligit libros ad Appionem: in quibus tamen hujus vitis nulla mentio, sed in lib. 14. cap. 5. ἐπεμψε γὰρ αὐτῷ (Πομπηίῳ) μέγα δῶρον Ἀριστόβελου ἄμπελον χρυσῶν ἐκ πεντακοσίων ταλαύτων. Μέμνηται δὲ τῆ δῶρον ἔστραβων ὁ Καππαδόξ λέγων ἕτως. ἦλθε ἢ καὶ ἐξ Αἰγύπτου πρεσβεία καὶ εἶπεν ἔκ χρυσῶν τετρακισχιλίων; καὶ ἀπὸ τῆς Ἰσδαίας εἶτε κῆπος. Τερπωλῶν ὠνόμαζε τὸ δημιύργημα. τῆτο μὲν τὸ δῶρον ἰσθηκαμῆν ἔημεῖς ἀνακέμμενον ἐν Ρώμῃ ἐν τῷ ἱερῷ τῆ Διὸς τῆ καπέωλεις ὀπτηραφῶν ἔχον Ἀλεξάνδρου τῆ τῶν Ἰσδαίων βασιλέως. ἐτιμήθη ἢ εἶνα πεντακοσίων ταλαύτων. Strabonis ergo Cappadocis verba sunt, qui eam sive vitem, sive hortum, (dubitat enim utro nomine appellet) se Romæ in Capitolio vidisse testatus; cum inscriptione Ἀλεξάνδρου τῆ τῶν Ἰσδαίων βασιλέως. Ea vitis annis 33. plus minus a Pompeio in Capitolio dedicata fuit antequam Herodes templum a fundamentis instauraret.*

49

Quomodo

Quomodo ergo Serarii diligentiam tam insignis locus effugit? Quid si aliquis Novator in tam manifesta culpa deprehensus esset? Diceret se non curare hæc, quum tantum aliorum sententias de hoc Plano Pseudogurionide in medium afferret. Sed tamen Socii non solent aliorum sententias rejicere, nisi prius refellant, oppugnent qui multum in ea pompa vectari solent. Concludit deinde: *Ceteris paribus Iosepho Flavio, quam Gorionida adherendum.* Non multi negotii erat concludere, utrum vero, an falso credendum? Et sane paucioribus verbis dixisset. x. Caput pertinet ad Drusium. Illud vero ridiculum, quod si pro *Peruscbim* dicere possumus, *egregios*, sequi etiam, ut pro Sadducæis dici possit, *Iusti*. Nam si Pharisei ab auctore & Hæresiarcha quodam nomine Pharis dicti essent, non potuissent dici egregii, non magis quam Nicolaitæ populidomi, quum tamen Nicolaus sit *populidomus*, aut *populivictor*. Contra Sadducæi, quia à Sadduk hæresiarcha, propterea non possunt dici Iusti, propterea quod à proprio, non ab attributo nomine dicti sunt. Et certe odium & æmulatio sæpenumero hominem transversum agit, ut vera cernere non possit. Toto hoc capite nihil aliud quam *σκιμαχίον* video. Interea *δοιδυξ αυζάves*. Nam Socii libros de mole, non de sententiis æstimant. Claudius librum egregia coronide, in Hebræo non esse *pars altera*, sed *alia*, quum multum differant Alius, & alter: idq; probari ex doctrina *των ισοστάσεων της αγίας γειάδου*. Ego non video cur ad rem puerilem & Grammaticæ pulpæ probandam auxilium e penetralibus Theologiæ potius, quam e trivio Grammaticæ petat. Quis nescit Aliud de pluribus dici, Alterum de duobus tantum? Scio etiam Veteres hæc confundere. Sed tamen jure ita distinguunt Grammatici, Hebræi vero non habent priva-

50

51

tum nomen quo alterum dicant. Tam enim *alsud*, quam *alterum* ipsis est אהר. Sed quum alterum volunt dicere utuntur nomine אהר uno. *Vnus interfecit unam*, id est alter alterum. 11. Samuel. 77. 6. At in verbis Pseudogurionidæ legitur, *Sadducæi erant in Israel לחלק אהר in partem unam Hasidæi* (id est Pharisæi) *soli cum populo ejus partes sequente in factionem aliam*. Nam sane quamvis Latine etiam dici posset *in alteram*, tamen usitatus est dicere *in aliam*: ut quum Senatusconsultum per discessionem fieret, qui rogaverat Senarum, ita dicebat: *Quæ hoc censesis, illuc transite: qui alia omnia, in hanc partem*. Ecce τὸ *alia* dictum, quum tantum duæ essent sententiæ. Quid igitur?

32

— *dic alium dic, Quintilianæ. colorem.*

Quod vero Pseudogurionides non loquatur nisi de duabus sectis, manifestum est ex illis לחלק אהר, & לחלק אהר, certe hic tantum duo sunt: & quod alibi diximus, quum in historia duarum sectarum mentio tantum fiat, Pharisæorum & Sadducæorum, & argumentum rei versetur in duobus illis generibus hominum, tertium extra propositum addere, superfluum esset, ne dicam ridiculum. Hic nemo non videt, quam inique se reprehensum a Drusio ferat Serarius, quum doctissimum se Hebraice putaret esse. Quo magis culpæ patrocinator, eo pluries offendit. Et certe insignis est pertinacia.

De nominibus Hebraicis Planetarum. Serarii falsæ originationes confutata. Camul Mars. Arba turim liber.

33

C A P. 6.

Lib. 2. cap. 1. quum paulo doctiores non dubitent לְרִישֵׁי a sanctitate dictos tanquam ἀφορισμῶδες, quo tot

quo tot opiniones diversas congerere, nisi quia hic mos est Declamatorum Societatis? Quid mea quum verum deprehendero, in falsis occupari? Qui Phariseos a legum interpretatione dictos putant, tam falso dicunt, quam imperite פורשים eos nominant, & exponunt *interpretes*. Nam illud verbum in eam notionem non usurpatur, nisi in Piel. Hoc Tirunculi non ignorant. פורשים dicuntur interpretes, non פורשים. Tam crassus enim error excusari neque meretur, neque potest. Nam פרוש *interpretatio* est a Piel non a Kal. Proinde neque ipse Serarius ferendus, qui quum sit Φιλέλεγχος καὶ Φιλόμορφος, tamen hoc non reprehendit. Sed excusat eum ignorantio usus hujus verbi. *Pareschu Rabbohenu*, inquit, imo, si quid ego video, *Pereschu*. Sed attendat Lector verba Hebraice peritissimi. *Dicuntur isti פרושים peruschim, quasi expositionibus ac interpretationibus tam à Deo, quam à majoribus per traditionem acceptis referti optimeque instituti.* Quæ hæc est τερατολογία, ut פרוש significet expositionibus instructum hominem? Certe si פרוש in Kal, ut ipsi volunt, & Serarius post illos significat exponere, explicare; Paul, hoc est participium passivum, erit expositus, explicatus. Quomodo igitur expositionibus instructum significat? O acumen doctoris Theologi! Tædet anilis Grammaticæ. Quo ulterius progreditur, eo magis incitiam Hebraismi prodit: non raro etiam Hellenismi, ut pag. 45. *Ex omni castello Galilææ, ἐκ πάσης κώμης Γαλιλαίας.* Lucæ 5. 17. *Est veteris Interpretis*, inquiet. Quare mavult cum imperito interprete errare, quam culpam declinare? Sed in cap. 3. 48. melius aperit imperitiam Hebraismi in Hebraicis Planetarum nominibus ad originem suam referendis. Non enim videt esse propria Deorum nomina, & ne pro ipsis Diis

54

55

accipiantur, propositum esse nomen stellæ: Stella Iupiter, Stella Sol, Stella Saturnus. Ad distinctionem, inquam, nomen stellæ adjunctum, ne pro idolis ipsis, ac Diis, qui in templo colebantur, acciperetur. Quare quum $\chi\omega\chi\epsilon\beta\ \delta\alpha\mu\delta\lambda$ interpretetur *בִּיבֵב חֲכִמָּה* *Stellam sapientia*, aut *בִּיבֵב חֲמוּד* *Stellam desiderij*, præterquam, quod hæc ineptissima sunt, satis ostendit se non affectum esse horum nominum figuram, quæ, ut dixi, propria Deorum sunt, non vocabula accidentium. Ocmo enim est nomen Mercarii, ut Ocmol Martis, qui in veteri inscriptione Camulus dicitur: Imagini enim Martis subscriptum CAMULO DEO. Sic omnia ista nomina Dii sunt ut Beel $\beta\epsilon\epsilon\lambda$, quem non semel diximus esse Iovem, quando sine constructivo $\kappa\alpha\lambda\ \epsilon\iota\chi\omicron\chi\lambda\omega$ usurpatur. Illa autem nomina vel per nominativum, Stella Iupiter, vel per genitivum reddi possint, Stella Iovis, ex usu Græcorum & Latinorum, atque adeo Prophetarum. $\tau\delta\ \alpha\sigma\pi\omicron\nu$ $\tau\epsilon\ \theta\epsilon\omicron\varsigma\ \upsilon\mu\omega\acute{\nu}$ *Περὶ Αμωσ* Amos 5. 27. Actor. 7. 43. & eodem loco Amos constructive dictum $\alpha\sigma\pi\omicron\nu\ \tau\epsilon\ \theta\epsilon\omicron\varsigma\ \upsilon\mu\omega\acute{\nu}$ *בִּיבֵב אֱלֹהֵיכֶם* *אֲסֵרֶנּוּ* *בִּיבֵב אֱלֹהֵיכֶם*. Itaque peregrina sunt, non Hebræa, $\delta\alpha\mu\omega\delta$, $\delta\alpha\mu\delta\lambda$, ut Nergel, Asima, Chamos, & ejusmodi, quorum origo ab illarum gentium, unde prodierunt, dialecto petenda est, non ab Hebraismo. De Venere, quod $\nu\omicron\upsilon\epsilon$, quod $\nu\omicron\upsilon\epsilon$, quam inepta, quam absurda? Sunt, inquam, nomina propria, ut Nergel & alia; non Hebræa. Pag. 51. *Novatores vero nostri*. Quamvis hæc contumeliosa sunt, tamen quia Fanaticorum est divinare, accipio sententiam hominis inter somniandum vera effutientis: & Veteratores, quia Traditiones humanas accipiunt, ut Pharisæi, Pharisæos esse. Pag. 52 *Arbatura*. An librum *Arbaturim* habebat in animo, nescio. Nam sane alium non novi.

56

Πυγμαῖ νίπτεσθαι. Ζίσης. Samaritarum ἐθνοδελυξία. Locus Eriphanii correctus. Totaphoth, Φυλακτήρια. Proebra. Glossarium correctum. Kimbi correctus. Hieronymus correctus. Pittacia.

C A P. 7.

PAg. 53. πυγμαῖ νίπτεσθαι. ex Marci 7. 3: ἐὰν μὴ πυγμαῖ νίπτονται τὰς χεῖρας, οὐκ ἐσθίεσι. Sytus reddidit *briloith*, accurate, diligenter. Arabicæ duæ diversæ paraphrases omittunt, tertia ab illis diversa exponit *sapissime*, ex interpretibus Græcorum, qui πυγμαῖ pro eo quod Homero πύκα, *frequenter*, accipiunt. Inde infimæ vetustatis Christiani scriptores οὐξ & πυγμαῖ pro eodem usurpant, id est, *sapissime*. Certe verum est eo verbo diligentem & accuratam lotionem significari. Non tamen hoc est originem veram referre. Docti viri adducunt huc ex ritualibus Iudæorum, quæquamvis ad rem faciunt, non tamen ritum exponunt. A Iudæo quovis etiam Hebraïfmi imperito quærat quid sit ידית ביה * *elevatio manuum* χειροσσία respondebit statim quid sit. Iudæus lotioni manuum operans quinque digitorum ἄνω inter se jungit: & quum extremitates digitorum sic inter se commiserit, inde fit, ut manus in pugni speciem collecta sit, non tamen ut verum pugnum, qui Græcis πυγμαῖ ἔχθρον & dicitur, faciat, sed πυγμαῖ vocatur, quia aliud nomen reperiri non potuit. Πυγμαῖ enim proprie est manus compressio digitis quatuor in volam inclusis, solo pollice in indicem incumbente. Hoc vero manus schema colligitur pollicis ungue cum quatuor digitorum summitatibus conjuncto. Cum igitur manus sic configuratæ fuerint, attolluntur ita ut aqua, quæ inter lavandum

57

* Druf.
Hujus meminuit Gerund. in Exod. 151. Salomo ידית ביה ידית. Albo Ser. 3. cap. 14.

58

dum manibus hæserit, una cum sordibus per exteriores partes manuum ad cubitum usque defluant, & mox manibus eodem schemate manente terram versus pronis demissis, ab cubitis in terram decident. Itaque in lotionem manuum tria fiunt: Lavantur manus ita ut omnes sordes eluantur. Componuntur deinde in pugnum. Postremo elevantur & demittuntur. Inde vides quare elevatio manuum vocata sit accurata illa χειρολογία, quia ab antiquis usque temporibus hætenus utuntur Iudæi. Sordes autem, & si quæ in manibus adhuc cum aqua adhæserint, vocantur τα λεπτά της λείσεως.

Quare *πυγμαγή νόμιμα* non est pugno in cavum manus alterius immissio defricari, quod putant viri docti, hoc enim sane fiebat, sed est elevatio manuum in pugni figuram compositarum. Itaque in illis verbis quæ producit Serarius, ab aliis ex rituali in Latinum sermonem converfis manifesta extant elevationis manuum vestigia. Sed quia non intellexit, perinde est, ac si ea in medium non adduxisset. Pag. 56. Sycophantia Zelotica est, quum *ξέσης* sit sextarius, item urceolus, Bezam reprehendere, quod Sextarium maluerit, quam urceolum. Sed obiter erat laceffendus Beza, neque occasio illum carpendi omittenda Nam *ξέσης* est Latinum. *Vetus Glossarium*, inquit, *habet orciolum*. Habet & *Sextarium*. Quid ergo peccavit, si Latinum maluit; En Theologum Grammaticum. In sequenti pagina major *κακοήθεια* est sed & accessit hallucinatio. *Supersunt*, inquit, *adhuc hodie Iudæi quidam, in quadam rubri maris insula, qui si quem illic externum videant, confestim acclamant, Ne attingas*. A nobis hæc habet, itaque *κακοήθεια* est hæc dissimulare. Hallucinatio est, quod truncatis verbis historici Arabici, unde hæc deprompsimus, ad Iudæos derivat, quod proprium

prium Samaritarum est. Verba Scriptoris Arabis, ita ut ea verimus pag. 622. *Post eam insula Samaritarum, quam incolunt quidam Iudæi Samaritæ.* Deinde quod Samaritæ sint, non Iudæi, adjicit argumento esse eos Samaritas, non veros Iudæos, quia hospites ad se appellentes abominantur, & prohibent eos à contactu suo. Hoc præclare Epiphanius, 522. de Samaritis, τὰ πάντα ἔχοντες ἴσα Ἰουδαίων, πλὴν τῆ βδελυγίας τὰ ἔθνη, καὶ μήτη προσψαύειν τινῶν. Dicebant igitur, μὴ προσψαύσον, ne attingas. quum aliquem attigerint, statim & corpus & vestimenta abluere. Idem, ὕδατι σὺ ἱματίοις βαπτίζομενοι ἐπὶ αἴψωνται ἐτέρω τῶν ἀλλοθινῶν. Μιασμὸν γὰρ ἡγοῦνται τὸ τινὸς αἴψασθαι, ἢ τι θίγειν ἄλλω τινὸς ἀνθρώπου ἀπ' ἄλλω δόγματι. Quamquam & Iudæorum sapientes vitabant plebeiorum contactum : והיו והיו חרדי מהגאים היו חרדים על עמי הארץ כגדרי שובאים אותם ולא היו מביתים לגע בהם כדאמרינן בגדרי מדרשם עם הארץ. *Sapientes superbe se gerebant in plebeios, odio persequentes eos neq̄, sinentes ut se contingerent. unde dicimus: Vestimenta plebeiorum sunt conculcatio Sanctorum.* οἱ σοφοὶ καὶ ἐξουσιῶν τῶν δημοσίων βδελυγίᾳ αὐτοῦ καὶ ἐκ ἐῶντες προσψαύσαι αὐτῶν, κατὰ τὸ δὴ ὑφ' ἡμῶν λεγόμενον, τὰ τῶν δημοσίων ἱμάτια καὶ πᾶν τῶν ἀσκειῶν. ut citat R. Abraham Zacuth in libro Iohasin, ex cujus verbis sublegimus ea tantum, quæ huc pertinent. Pag. 58. Apud Origenem de iis, quæ tolli licet Sabbatho, sciendū esse quædam eaque vocari בלי נטל *Vas portatile.* σκεῦ Φορητὸν, βασικτὸν, ut est clavis, annulus, cultrum. Pagina 59. In loco Epiphanius, *ne corporale quid paterentur.* Intelligunt omnes quid velit, sed non omnes capiunt, quomodo locus legendus sit : δι' ὀνειράτων ἀηθῆ τερίων σώματι ἀπεργαζομένων. Longe aliter scripsit Epiphanius, δι' ὀνειράτων ἀηθῆ ἐκκλῆσιν ἀπέριμα ἀπεργαζομένων. Vides quantum

61

quantum lectio hæc a vulgata differat. Intelligitur vero hic $\text{קרי } \delta\text{νερωγμός}$. Et laudatur R. Heuna קרי קרי אלה quod non $\delta\text{νερωξάτο}$. Pag. 63. *Totaphoth* תופות Septuaginta interpretes $\alpha\text{λάευτα}$, id est, amuleta verterunt: quam vocem Grammatici nondum in sua Lexica retulerunt. Itaque idem est $\alpha\text{λάειον}$, $\epsilon\text{φυλακτήριον}$. Vtrumque enim est Amuletum. Veteribus Latinis, Varrone teste, Proebra, pro quo in Glossario perperam *Praevia*. *Φυλακίριον* *Servatorium*, *Amolimentum*, *Amoletum*, *Praevia*. Vitium ex prava V. cum B. commutatione natum. Ne gentium Phylacteriis populus Dei uteretur, quod assueverant facere, dum inquilini in Ægypto servirent, & Ægyptiotum superstitionis amuletis frontes munibant, Moses præcepit, ut Decalogum in membranulis, quas *κεφαλίδας* vocabant, inscriptum in frontibus gestarent. Hæc sane Totaphoth vocantur, Ægyptiaco vocabulo. Sed Kimhi aliter & quidem εχδαικώς , hoc est inepte καὶ παρεργως , deducit ex voce Ægyptia, & Africana: quod Ægyptiæ Tot significet duo item PHOT Africanè duo. Duo deo autem sunt quatuor; quia, inquit, quatuor pagellarum illa Totaphoth fiunt. טט בגדפי שתיים Sed perperam טט בגדפי pro טט בגדפי Ægyptiæ: quæ lectio vitiosa absurdam interpretationem à viro Hebraice longe doctissimo expressit, טט , inquit, est טט בגדפי Alæ duæ. Quod aliquo Tirone potius, quam tanto viro dignum erat. Nam dicendum esset שתי גדפי . Apud Hieronymum Matt. 23 *pittaciola* perperam legitur pro *Pittaciola*. Πηγάκιον en. est proprio frustum panni. Vnde hodie Hispanis & Aquitanis *Pedaco* & *Pedas* dicitur. Gallo-Franci hinc *Piece* fecerunt. Hinc igitur & indicula membranacea vocantur pittaciola: de quibus satis alibi nos scripisse meminimus. In excerptis Polybii Ful.

Vrsinus vir alioqui diligentissimus nō intellexit *πυγίλλιον* quid esset. Pyctia *πυγίλλια* idem sunt, sed ab alia origine: & complicarentur. Quidam putaverunt falso, quod pugni instat conglobarentur. Vnde *πυγίλλια* in Idiotismo dicta scribit Balsamo, hoc est pugillos, à pugno videlicet.

Ἀσάλευτον. Hieronymi sententia de Phylacteriis rejecta. *πλατύσημ.* Laticlavium Epiphaniī sententia non probantur.

C A P. 8.

PAg. 64. In bonam vero partem scripsit Longobardum 64
 Regine Theodolinda S. Gregorius. Imo in malam partem, si Hieronymi verba audiamus, quæ de industria omisit Serarius. Nos locum ejus integrum apponemus. Pittaciola illa Decalogi phylacteria vocabant, quod quicumque habuisset ea quasi ob custodiam & munimentum sui haberet, non intelligentibus Pharisæis quod hæc corde portanda sint, non in corpore. Alioquin & arca & armaria habent libros, at notitiam Dei non habent. Hoc apud nos supersticiosa muliercula in parvulis Evangelii & crucis ligna, & istiusmodi, qua habent quidem Zelum Dei, sed non juxta scientiam, usque hodie fictitant culicem liquantes, & camelum deglutientes. Hunc igitur locum Hieronymi meliore sui parte truncatum produxit Serarius, ne quod venerandi Patres Societatis faciendum præcipiunt, hujus loci autoritate cluderetur. Non solum hæc superstitio, quam suo ævo obtinuisse conqueritur Hieron. sed etiam hodie tam 65
 apud Christianos & Mahumedanos in usu est, qui Evangelium Iohannis ἐν περὶ ἀποκάλυψεως gestant: idque vocant *ἱερὸν*. Pag. 63. Quum Sanctus Hieronymus responderet nullum fuisse præceptum, quo Iudæi ad Phylacteria obligarentur. Hoc sane

sane ab eruditissimo Hieronymo dictum est in verbis,
 quæ supra adduximus: quod magis mirari possumus,
 quam defendere. Nam omnino illi verba legis adver-
 santur, & vetustissimus mos Iudæorum. Melius Theo-
 phylactus, τὸ ἔχειν Ἰπὶ τῆς χειρὸς τὸ φυλακῆλον, ἐσημαίνε
 τὸ δεῖν ἐργάζεσθαι τὰς ἐντολάς. Non enim negat legem hæc
 præcepisse, sed ea innui legis præcepta non tantum in
 pittaciis gestanda, sed etiam re exequenda. Iustinus
 quoque in Tryphone: καὶ γὰρ τὸ κόκκινον βάμμα περιτι-
 θέναι αὐτοῖς ἐνετείλατο ὑμῖν, ἵνα διὰ τούτου μὴ λήθη ὑμᾶς λαμβανῆ
 τῆ θεῶ, Ἐφυλακῆλον ἐν ὑμέσιν λεπτοτάτοις γεγραμμένων
 χαρακτῆρων τινῶν ἀπάντως ἄγια νοῦν εἶναι, περικεῖσθαι ὑμᾶς
 ἐκέλευσε, Ἐ διὰ τούτων δυζωπῶν ὑμᾶς αἰεὶ μνήμων ἔχειν τῆ θεοῦ.
 Neq; n. i. n. u. s. Dominus noster Iesus Christus phylacteria,
 & si n. b. r. i. a. s. gestavit, quam Pharisei. Omnes omnino
 hoc facere tenebantur disertis verbis legis. Aliter tan-
 quam legirupæ lapidibus obruti necarentur. Et miror
 tanto viro Hieronymo, tam alienam a mente Mosis, a
 veteri Iudæorum & Samaritarum consuetudine, senten-
 tiam excidisse. Nam Christus non quidem Phylacteria
 damnat, quum lex illa præcepisset, & ipsemet, ut alii
 omnes Iudæi, ea gestaret, sed ambitionem Phariseorum
 exagitat, qui, ut supra alios sanctissimi esse viderentur,
 ac legis præceptorum observantissimi, ea latiora, quam
 reliqui Iudæi gestarent. Quod dilatarent igitur, non
 quod ferrent, hoc in illis, hoc est ambitionem non ob-
 servationem damnavit Dominus: Quod autem φυλακ-
 τήρια Epiphanius πλατῆα σήματα πορφύρας interpretatur,
 nemo probabit, nisi qui quid sint σήματα, in veste, &
 πλατύσημῳ πορφύρα, ignorat. quod non magis conve-
 nit Phylacteriis, quam vestis membranula, aut pittacium,
 quod fronti apponitur. σήματα πορφύρα, item πλατύσημ
 μῶ

μὲν πορφύρα, est Laticlavium, quod Senatores Romani
 gestabant, & Equitum quidem erat angustius: unde angusticlavium dicebatur. Erat vero instar Epomidis Episcopalis. Quam hoc conveniat Phylacteriis peritiorum
 iudicium esto. Quod autem latus clavus esset instar epomidis monasticæ dempto cucullo, fidem fecerint scholia vetera in illud Horatii, *Prætextam latum clavum prunæque batillum*. *Latus clavus*, inquit, *colobion Græce dicebatur vestis qua ad pectus magistratum extendebatur in formam latissimi clavi*. Sed de Dalmaticis, & colobionibus quod addit idem Epiphanius, non magis persuadet, quam de laticlavio quod dixit, τὰ δὲ σημεῖα, inquit, τῆς πορφύρας Φυλακτήρια εἰώθασιν οἱ ἡκρωμένωι μελιονμάξεν. Oportet eos imperitissimos fuisse, qui Phylacteria clavos purpure vocabant. Nam clavi sunt intexti purpuræ. Phylacteria vero sunt sejuncta a purpura, atque adeo toto vestitu. Neque sane τὰ τῶν ἡκρωμένων, sed ab imperitis, si qui ita sentiebant, hoc asseri potuit. Pag. 66 de nōmbriis longe τῶν ἀδοξότερα pronunciat Epiphanius, in quatuor angulis vestis ῥοίκως mala punica pendere solita, quando in castro erant, & sanctimonix operabantur ῥοίκως γὰρ τινὰς ὅτι τὰ τέσσαρα πλευρά τῆ τρίβων ἑκάς εἶχεν ἐξ αὐτῆ τῆ σήμερον καὶ ἀδερμῶς ἐν ᾧ χρόνῳ ἐνεκρατεύοντο, ἢ παρθενίαν ἤκειεν. Si mala punica, non igitur κράπεδα. Si ἐν ᾧ χρόνῳ ἐνεκρατεύοντο, non igitur semper. Atqui eos μεγαλιώειν τὰ κράπεδα semper, non certis temporibus diserte colligitur ex textu Matthæi. Sed quot sunt ejusmodi apud Epiphanium? quum tamen divinum ejus opus sit, & omni laude majus, quod Panarium inscripsit. Non verum est περὶ ῥοίκων. Imposuit illi autor parum accuratus, unde accepit. Nam ῥοίκως nullus Judæus, præter summum sacerdotem in ora tunicæ ferebat, idque

69.

nec summus Sacerdos, nisi in templo, idque in ἑολισμῶν ἀγίῳ, non in quotidiana tunica. Meminimus tamen in Targum Ester mentionem fieri vestis, quæ in quatuor angulis ροῖκουσ καὶ κωδωνια habebat, cap. 6. 10. *Festina: cape vestem.* Ἰβὶ שְׂרָתָהּ id est, altera Paraphrasis, ita vestem illam exponit: וְהָיָה לְכָל רוּחַ וְהָיָה לְכָל רוּחַ וְהָיָה לְכָל רוּחַ וְהָיָה לְכָל רוּחַ. κωδων χρυσοῦς καὶ ροῖκουσ. πρὸς πάντα ἀνεμῶν. Ad quatuor en- ventos .i. ad quatuor mundi cardines τὰ κρῶσσιδα, nimi- rum in quatuor angulis vestis ponebantur Deuter. 22. 12. Vestem autem Xerxis regis Persarum homo Iudæus som- niat ροῖκουσ & κωδωνιασ habuisse, idque in quatuor angulis, instar fimbriarum vestis Iudaicæ. quod quamvis tam fal- sum, quam ridiculum, tamen nisi Princeps Iudæorum ejusmodi vestem gestasset, proculdubio hoc ille Meta- phrastes non dixisset. Itaque verum quidem illum mo- rem fuisse oportet, sed falso regi Persarum attributum ab homine Iudæo. Pag. 67. Quod in fimbriis Pharisæos ait Hieronymus spinas alligasse, non id mirabitur, qui legit in Commentariis Iudæorum, fuisse genus quoddam Pharisæorum, qui pedes, & nuda corporis allidebant muris inter ambulandum, ut sanguinem elicerent.

70.

Locus Matthæi 15. 5. explicatus, & illustratus Nuffi de eo sententia rejecta. Theophrasti locus apud Iosephum illus- tratus. Korbona. Insuperandum.

CAP. 9.

HOC reliquum erat: ut indigeremus Aristarcho Se- rario ad interpretationem loci Matthæi 15. 5. 6. *Munus quodcumque est ex me, tibi proderit.* Ipse dicit ver- bum EST malo aliquo fato sedem commutasse, & ita reponendum, *Munus est, quodcumque tibi ex me proderit: tanquam*

contra Hellenismum interpretantur? quam inepte Serarius? quis ejus verba intelligat, sive seorsim considerata, sive, sive cum Græcis collata? δῶρον, ὃ ἐαυ' ἐξ' ἐμῆ ὠφελῆθῆς, *Munus est, seu Deo oblatum est, aut Deo votum ac dicatum sit omne illud, quo tibi prodesse possum.* Vos valet & plaudite, Serarioque cantharum mulsi date. Ita dixit Dominus noster: Vos autem dicitis, *Quicumque dixerit patri aut matri, Donum, quodcumque ex me tibi profuerit: & cætera. & non (tamen) honoraverit patrem suum & matrem: & cætera.* Nam illud ΕΤ CÆΤΗΡΑ (quod est subintelligendum) ostendit deesse sententiæ, quod quisque audiens supplere posset. Erat enim nota sententia. Hebræi Magistri dicunt וְיָבֵי & cætera. Quis est parum Græce intelligens, qui mālīt aliter, ac Syrus interpres, ea exponere? δῶρον, ὃ ἐαυ' ἐξ' ἐμῆ ὠφελῆθῆς. id est, *Donum quod ex me tibi profuerit.* donum à me profectum. Syrus: *Donum meum quodpiam, quo ex me juvaberis?* nisi quod illud ἐξ' ἐμῆ non conjungit cum voce δῶρον, sed cum verbo ὠφελῆθῆς. Certe eadem est interpretatio Hieronymi & Theophilacti cum nostra. In hoc tantum laboratur, ut verba ipsa bene concipiantur. In verbis Thalmud, quæ citat Masius, eadem plane verba sunt, quæ in textu Evangelistæ. וְיָבֵי בְּלִי מִיָּדְךָ מִיָּדְךָ מִיָּדְךָ : δῶρον παῦ, ὃ, τι αὐ' ὠφελῆθῆς ἐξ' ἐμῆ. quomodo Syrus Interpres. At doctissimus Masius ita interpretatur, quasi dictum sit, παῦ ὃ, τι αὐ' ἐξ' ἐμῆ ὠφελῆθῆς, κορβαῦ ἔσω, τῆτ' ἔσω ἀνάθεμα. Hic anathema nullum locum habet, & longe longèque a sensu Evangelistæ remotum est. Et ut uno verbo dicam, ineptissimum est. Quod autem ad juvandam interpretationem Masii Serarius adfert locum Thophraſti, quem nos in Appendice de emend. temp. illustravimus, non magis ad interpretationem Masii facit, quam Interpretatio

7

73

pretatio

pretatio Maffi ad mentem Euangeliftæ. Certiffimum est, quos Theophrastus vocavit Tyrios, eos esse Hebræos, qui Tyrriorum lingua, quæ mera Hebraica erat, utebantur. In vetustissimis igitur legibus *δευτεράκιων* Iudaicarum, hoc erat præceptum negativum, *Non jurare per Korban* Matthæi 23. 18. ubi etiam Syrus Paraphrastes utitur verbo *Korbono*. Hæc est mens Theophrasti: neque aliter sensit Iosephus, qui per Tyrios ibi Iudæos innui rectissime iudicavit. At jurare per Korbona quid commune habet cum illo, *Korbona omne, quod a me tibi profuerit*. An filium, qui ita patrem alloquatur, necesse jurare? Nugæ. nugæ. Sunt acumina Societatis.

74

De Doctorebus sedentibus, de Discipulis, de Magistrandis, de manuum impositione, & alia utilissima, Rabbi Baba. Papa. ὁ κατὰ κείραν παλῆρ Ἰπρίκουσ. Kēēz quid.

C A P. 5.

PAG. 73. *Sedendi tamen consuetudo Doctõribus, cum in Scholis, Synagogis docerent.* Hoc verum est. Sed quia *ἔλοχαριῶς* dicta, ea accuratius a nobis explicanda. Qui dabat operam Doctõri, primum erat *תלמיד מאבתיס*. Projectus ad pedes Doctõris audiebat docentem. Discipulus enim legebat projectus in solo, *διεῖρημενδρ* *ἐν ἐδάφει* מוטל בקרקע. Doctõr autem interpretabatur, quæ ipse legebat. Et quamdiu discebat *ἐν ἐδάφει*, illud tempus dicebatur, *קטנות* practici dicunt Minoritatem. est enim verbo verbum redditum. Et discipulus dicebatur *קטן* Minor, tam ratione ætatis, (dicebatur enim *בְּחור*) ut Iurisconsulti, quam ratione etiam disciplinæ, quod adhuc tiro esset. Itaque legimus: *אמר ד' בשתייתי קטן / יהודה במגלה חת באשע*. *Dixit Rab, quum esset*

58

Formam veterem à Iuda adjectum fuisse. Post impositionem manus non statim dicebatur Magister, quamvis Magisterii gradu auctus, sed tantum vocabatur חכם: qui in eadem significatione Græcis est γνώμης: ut Σπύσιππος γνώμης Πλάτωνος; significat discipulum, non utique tironem, sed qui docere possit. Cicero vertit Familiarem. Itaque nunquam חכם ponitur nisi cum suo relativo, ut Rabbi Ismael γνώμης sive חכם רב Rabbi Eleazar. quamdiu erat חכם, is nunquam sedebat Doctore suo sedente, sed projectus in pavimento. In capite primo
 BRACHOTH: היה ר' אלעזר בן עזריה יושב דרבי ישמעאל /
 מוטה *Sedente Magistro Eleazaro Magister Ismael projectus in latus jacebat.* Nempe, inquit, שהיה חברו של
 רבי אלעזר *quod erat Scholasticus ipse R. Eleazari.* Elias:
 אדם שהוא בסדר לרבנות אבל אינו ראוי עדין להיות מורה
 הוראה להקרא מורנו הרב קורין אותו חבר הרב
Cuicunq; manus imposita est ad Magisterium & tamen nondum dignus est, ut doceat dogma, qui vocetur Doctor noster Magister, vocatur Scholasticus, aut familiaris Magistri. Ex istis potes videre doctissimū Interpretem, & Hebraice peritissimum, si quis alius inter Christianos post memoriam nostram extitit, male hæc omnia fere Eliæ verba reddidisse, & præsertim quid esset בסדר non intellexisse. Itaq; ne ægre ferat Serarius, si ipse, qui tiro Hebraismi est, toties in Hebraicis offendat, quum tantus vir, cujus ne minimam quidē ejus virtutum assequetur ipse, rem non tironibus quidem obviam, sed tamen doctissimo viro, cujusmodi fuit ille, non ignorandam, nescivit. Christum vero δωδεκάτη inter Doctores & sedisse & docuisse, qui Rabbi neque per ætatem, neque per disciplinam fuisset; quæ causa reddi possit, nullam magis idoneam video, quam quod propter ejus admirandam & supra captum humanum excellentem
 L I eruditio-

78

79

eruditionem locus illi inter sedentes datus est. Cujus rei fidem faciunt ea : *ἔξιζαντο ἢ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτῶ ὅτι τῆ σωΐσει καὶ ταῖς διποκρίσειν αὐτῶ, καὶ ἰδόντες αὐτὸν ἐξεπλάγησαν.* Sane & Rabbi dictus est. Matthæi 26.49. qua appellatione neque digni erant, neque afficiebantur, nisi qui ad gradum Magisterii διὰ χειροθεσίας promoti erant. Hoc autem Domino datum propter divinam ejus doctrinam, & quia discipulos haberet. quemadmodum Iohannes Baptista a discipulis Rabbi dicitur Ioann. 3. 26. Nam certe discipulus non est sine Magistro, & Magister sine discipulo. Itaque Rabboni a muliere dicitur, quod non pertinet ad dignitatem. Quin etiam novus Rabbi, hoc est novus Magister hoc adhuc deferbat doctori suo, ut staret eo sedente, & docente: quamvis ambo essent Magistri: sed hoc dabatur ætati: ut etiam in veteri Ecclesia junior Episcopus seniore vocabat Papam: quamvis vulgus omnes Episcopos Papas appellaret. Item junior Episcopus seniore Episcopum τὸν κατὰ κείραν πατέρα vocabat eum, qui ætate anteibat. Canone 54. Carthagin Synodi, cui interfuit Augustinus: *Ἐπίγονο ὅτι ῥοπο εἶπεν; ὁ κατὰ τὴν κείραν πατῆρ. Ἐ αὐτῆ τῆ πρεσβυτεῖα ἀρχαιότητα Ἐ ἐπαινετὸς ἀνὴρ ὁ ἀδελφὸς Ἐ συλλειτῆρ γος ἡμῶν Βικτωρ.* Nam κείρα est ἡλικία quater aut quinque in hoc Concilio, quod verbum nusquam memini legere, sed ex locis illius Concilii manifesto apparet esse ἡλικίαν. Et Hesychius interpretatur, κείρα γενεά, ἢ ἡλικία De Doctoribus stantibus honoris causa non raro & in Talmud, & in Iad Rambam, in Iohasin, & in Germine David legitur. Quæ igitur Serarius ex collectione locorum Evangelii argumentatur, habet nostra, quibus ea confirmet, si modo Novatorum odium & ζήλοτυπία ejus iudicium non occupaverit. Cur autem Sedulium, qui

circiter

circiter Anastasii Augusti tempora vixit, veterrimum
 vocet, quum vix ita Virgilium vocaverit, qui quidem
 Latine scit, ipse melius, quam ego, causam reddi-
 derit. Sed Veteratorib. omnia veterrima sunt, ut Mo-
 nachatus Essenorum, & Dionysius Areopagita. Pag. 78.
 ἄπερ ἐν ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσείως νόμοις. Sequitur apud
 Iosephum in continenti: διὰ τῆτο ταῦτα τὸ Σαδδακαίων
 γένος ἐκβάλλει λέγον ἐκεῖνα δεῖν ἠγεῖσθαι νόμους τὰ γεγραμμένα.
 τὰ ἣ ἐκ παρομοιωσῶν τῶν πατέρων μὴ τηρεῖν. Nimirum duo
 sunt, γεγραμμένα, καὶ τὰ παρομοιωσῶν. Igitur τὰ γεγραμ-
 μένα vocabant כְּתוּב textum totius scripturæ. τὰ παρο-
 μοιωσῶν duplicis generis Talmudica. Talmud autē n
 pars est Misna, pars Gemara. Lectio Misna vocatur מִשְׁנָה:
 Lectio Gemara הלכה. Quod potes comprehendere pri-
 moribus literis hoc verbo קשה.

81

*Serarius inique Cornarium reprehendit. Per imperitiam
 Hellenismi non affecutus est locum Epiphaniī. Locus Iere-
 miae expositus. Syrus paraphrastes, melius, quam Epipha-
 nius, Scriba quid essent, intellexit. Locus Ieremia pessime
 a Serario acceptus. Scribarum distinctio. Ridicule mentio
 v. Matthai a Serario injecta.*

82

C A P. II.

Pag. 104. Apud Hieronymum οἱ σοφοὶ ἡμῶν δευτεροῦσι.
 חכמינו חכמינו ad verbum. Sed in Commentariis Rab-
 binorum frequentius חכמינו רבנן. Pag. 105. ubi Sapiens, ubi
 Scriba, ubi conquisitor huius sæculi? Tria Doctorum genera
 tetigit חכמינו רבנן סופרינו. Nam חכמינו ad verbum est συζη-
 τητής, ut vocatur ab ipso Apostolo. Vulgo Concionato-
 rem interpretantur. ibidem: συζητῶσαν αὐτοῖς καὶ οἱ νομικοί.
 Serarius ne videretur Græce doctior, quam Hebraice, ita

interpretatur: *Cum ipsis enim iudem erant & Nomici, seu Legisperiti.* Dicendum enim fuisset, quod etiam tirones Hellenismi objicere possint, ἦσαν γὰρ τέτοις αὐτοὶ οἱ νομικοὶ. Nam quorsum σωῆσαν? Atqui hæc sunt nugatoria: neque hæc est mens Epiphanii: & Cornarius, quem injuste carpit Serarius, vir Græce eruditus, recte sententiam concepit. Epiphanius aperte τοὺς νομικῆς. distinguit ἀπὸ τῶν νομοδιδάκταλων, τῶν κ' ἡραμματέων. Eisdem enim facit Γραμματέας ἢ νομοδιδάκταλος, à quibus distinguit τοὺς νομικῆς; quos accenset Phariseis. Ideo recte ait: σωῆσαν γὰρ αὐτοῖς καὶ οἱ νομικοὶ. Eodem, inquit, loco censebantur Pharisaὶ & Νομικοὶ. qui quamvis unum corpus καὶ τάγμα efficiebant, tamen erat discrimen quoddam inter Phariseos; καὶ τοὺς νομικοὺς: quod severius institutum esset Phariseorum, quam τῶν νομικῶν. Hæc aperte Epiphanius. Inique, inquam, Cornarium reprehendit, qui mentem Epiphanii recte interpretatus est; quam Serarius non assequitur. Sed Syrus Paraphrastes aliter ac Epiphanius τὸν νομικὸν semper ἡραμματέα vertit: quod sane verum est, quum νομοδιδάκταλοι legem interpretarentur, quod proprium τῶν σοφῶν. νομικοὶ vero formulas juris præscriberent, & actiones civiles docerent, & forensia magis tractarent, quod proprium τῶν ἡραμματέων. Sed hæc & facile est, & contingit sæpe confundi. Ibid. Inapte putat More ἡραμματέα esse νομοδιδάκταλον, aut νομικὸν, quia ab eodem verbo νόμος apud Hebræos, nempe Thora vocatur. Nam ἡραμματέα non solum simpliciter est διδάκταλος, non autem νομοδιδάκταλος, sed etiam κύριος, & appellatio Honoris causa: ita ut inde ἡραμματέα & ἡρα Syrus natum sit. neque bene in Græco textu Psalmi 119. in litera Η β, Νομοθέτησον με, κύριε, τὴν ὁδὸν τῶν δικαιοματίων σου. pro eo quod est, διδάξατο. Nam quis unquam veterum dixit,

Σόλων ἐνομοθέτησε τὰς Αθηναίους. Pag. 106. de Scribis:
In contractibus occupabantur, velut hodie Tabelliones, Jeremia

32. 11. Nos negamus ibi vel suspicionem ullam aut vestigium illius rei extare. Nam in venditionibus & emptionibus, & omnibus contractibus, qui ex consensu, tempore Jeremiæ non adhibebantur Tabelliones. Sed qui emebat, duo instrumenta eodem fere exemplo, scribebat: alterum signabat sigillo suo: alterum patens ostendebat testibus, ut in eo scriberent nomina sua, & scirent de quo inter ambos convenisset. Nomina autem scribebantur in averfa parte utriusque instrumenti, ne opus esset alterum resignare. Dixi eodem fere exemplo: Nam quædam erant in signato instrumento, quæ volebant testibus nota esse, nimirum conditiones, & tempus redemptionis, ut caverent insidias eorum, qui proximi εὐλαβῆς erant. In patente autem exemplo ostendebatur tantum quid convenisset inter contrahentes, non quomodo, nec quatenus; sed tantum de quo agro contracta esset obligatio. Neque ex illo insigni loco Jeremiæ aliud quid potest colligi, utpote qui sit perspicuus. Neque Rabbi Solomonis sententiæ probanda, quæ refert ea omnia ad consuetudinem Judæorum hodiernam. Nihil enim tale apud Jeremiam. Erat certe hic mos antiquissimus apud omnes gentes, etiam apud Romanos, ut in obligationibus ex consensu, testibus tantum res transfereretur, non publicis actibus. Præterea notum est, Romanos vetustiores signatis tabulis testamenti testes adhibuisse, quibus nomen heredis ignoratum fuisse, ne illi insidiæ fruerentur. At quemadmodum erant & sunt, contractus qui ex literis, sic verisimile est in illis adhibitos fuisse Tabelliones publicos, in quibus fortasse erat is,

85

86

potest, tamen constat ibi agi de eo, qui notis excipit, quod genus hominum ταχυγράφοι Græce, Latine Notarii dicti. Sed an sit auctuarius publicus, id vero, quod jam diximus, dubitari potest. Duo enim genera Scribarum erant, γραμματεῖς τῶ νόμου, & γραμματεῖς τῶ λαῶ, qui sunt Actores, vel Actuarii publici. Priorum mentio Ierem. 8. 8. Efdra 7. 6. Alterorum sæpissime in Euangelio, ut non opus sit indice. Quod vero Serarius Scribas legales cum Scribis populi, & Actuariis publicis confuderit, & locum Ieremiæ 32. 11. perperam de Scribis interpretatus sit, satis ex iis, quæ diximus, constare potest. Tædet reliquorum, quæ in hoc capite plaustris convehuntur, ne quid de consuetudine Societatis pereat. Capite vero 8. quæstio sane multum ad Τελαρείσιον pertinens, utrum Christus capit. 5. Matthæi corrigat Pharisæicas veteris legis interpretationes. Christus citat pura verba Mosis, quæ ne quis interpretaretur ad Literam, ut Doctores Latini loquuntur, ut Hebræi מוסר, Dominus noster interpretatione sua illustrat. At quid hic Pharisæicum est? An Moses Pharisæus? Aut, quum Christus dicit, *At ego vobis dico*, &c. an solis Pharisæis dictum vult? Quid opus est Pharisæorum acumine in textu qui nude & secundum literam vulgo accipiebatur? Illis dicit, qui simpliciter ea, quæ ex lege adducuntur, intelligebant, id est omnibus Iudæis. Quis illud ε' μοιχεύσης aliter accipere potuit, quam quomodo conceptum est, id est literaliter, sive sit Pharisæus sive Essenus, sive plebeius, sive Nobilis? omnes ita interpretabantur, neque aliter potuerunt. At Dominus docuit τὸ μοιχεύειν non solum ἔργον esse, sed etiam ἐνθυμήσθαι. Neque opus erat, ut Serarius hic Pharisæorum ullam interpretationem somniaret, quæ nulla est. Aliter totum Instrumentum novum erit Pharisæicum.

Sed ita

Sed ita est: voluit Novatores exagitare, & Prophetam Zelotarum Maldonatum laudare, de cujus maledicentia, insolentia, superbia, qui multum dixerit, nihil dixerit. Tanta est hominis incivilitas, qui per contumelias suas omnes modestos homines à sui lectione deterret. Impudentia summa, qui nulli maledicit, nisi cujus interpretationes furatur. Mira in multis inscitia. Incredibilis in omnibus arrogantia. Scarabæus Delrio, qui Scaligerum Thrafonem vocat, quamvis Loiolitice mentitur, tamen suo jure facit, qui nullum Thrafonem veñit esse extra Societatem: quæ sibi omnes Thrafonem vindicavit: si quis modestus scriptor in illis reperietur,

*Prodigiosa fides, & Thuscis digna libellis,
Quaque coronata lustrari debeat agna.*

Ego hominem novi familiariter. De maledicentia non me fecellit: non quod talem in colloquiis nostris deprehenderim: sed talem fore non desperem, aut esse non mirer, qui in illa Societate fuerit. De eruditione plane aliter judicaveram. Nihil enim putaveram ab eo proditurum, nisi eximium, & opinione, quam de eo conceperam, dignum. Sententiam mutavimus, postquam ejus Commentariorum partem legimus. Nam omnia legere non sivit me hominis protervitas. Quid dicam? *Ὁν Καυρὸς ἀνδραγωγὸς*. Raro verum dicit, nisi in illis, quæ ab aliis accipit, quibus quum maledicit, putat se furta sua occultare posse, utinam viveret. Non inultas Sycophantias ferret. Sed *הוּ מְחַרְרֵי מֵהוּ לְאֵדִי מְשִׁיבִים לְאֵדִי אַחֲרָי מֵהוּ* *Leoni non respondetur post mortem ejus.*

Fatua de Fatuo reprehensio. Inepta de Phariseorum Catholicismo sententia. Locus Hieronymi de successione Scholæ Hillel & Samai multis de causis reprehendendus. Defensus Hieronymus

ronymus a reprehensione Serarii. Duplex ortus Pharifæorum commentum ridiculum Serarii.

CAP. 12.

90 **P**Ag. 118 *sed eos tantum, qui vel fatui appellantur, non eo modo quo pro stultis maluit Matt. 23. fatuos Beza dicere.* Ergo secundum hæc est quoddam genus Pharifæorum, qui vocantur Fatui Pudet Theologiæ. Pudet Grammatices, Bezam maluisse *μωρὸς fatuos* quam *Stultos* vertere. Si rationem castigationis reddidisset, esset quod responderemus. Nescio quomodo *μωρὸν* secundum Serarium vertendum sit: hoc scio, *μωρὸν* esse, qui aliter *μωρὸν* accipit. Sane hæc insignis incitia, aut impudentia. Ergo *ἰὰ τὸ ἄλας μωραυθῆ*, Serarius sancit vertendum, *Si fat Stultum fuerit, Φεῦ τῆς δεινότητος*. Sed pruriebant manus Serario, reprehendendus erat Novator Beza. Cap. 10. *An per Phariseos Catholici, an vero Lutherani, Calviniani similisque farina alii significantur.* Hominem *καθολικώτατον* non sinunt seriæ occupationes ad se redire. Adjuvandus est. Volebat dicere, *An per Phariseos Orthodoxi, an vero Lojolita, Veteratores, Zelota, καὶ τοιαῦτα ὀρθοκατάγμα* alii significantur. Hoc sane habebat in animo. Sed Zelus fecit, ut aliud *ἐνδιάθετον* in eo esset, aliud *προφασκόν*. 121: *Sed quia non convictorum aut sementis, aut messis.* Hem quid hoc est? Nondum ad se rediit. aut dormit, aut verus facit. Nam qui Pharifæos, nunc Calvinos dubitabat vocare, & per modestiam eorum meminit, nunc dicit à conviciis abstinendum. Lemmatis ne eum pœnitet, an modestiorem se posthac futurum pollicetur, adhuc statuere non possum. Sed quod eadem pagina dicit, *Non male comparari Phariseos Catholicis, si a dormiente dicitur, accipio*

91

accipio omen; si a vigilante, sententia placet: ἡ γλῶσσι
 ἀμαρτάνεσσι αὐτὴ ἀληθῆ λέγει. καὶ τὸδε Φαρισαῖδες. *Pharisæi sunt*
Catholici. Hoc verum fore stipulatus est Genebrardus,
 spondit Serarius: Cap. II. *Quando ceperunt Pharisæi.*
 Maldonatus: *non multo ante Christum.* Atqui antea vapu-
 larunt Serario qui idem dicebant. Nam Iosephus: ὅτι
 πάντι ἀρχαίσι. quare Maldonatus non vapulet, adhuc
 quæro. וְהָיָה כִשְׁמֵךְ הַיּוֹצֵא מִלְפָּנַי שְׁלֵשׁ יָמִים. *Quod excidit*
Principi etiam per errorem, tamen pondus & omen habes,
 An hoc condonandum Maldonato, quia summus vir,
 an vero etiam minimus error in eo castigandus, quia sum-
 mi viri præsertim Veteratoris non est peccare, viderit
 Serarius. Rursus: *Pharisæi quadam bona, quadam mala*
habebant. Quantum ad bona, Catholici dici poterant. Ideo
recte Genebrardus &c. Acute, Atqui idem potest dici non
 dicam de iis, quos ipse vocat Novatores, sed de Iudæis,
 & Muhammedanis. Quis non miretur acumen Theo-
 logi? Quid vetat dicere? Patres Societatis, quatenus Ie-
 sum Filium Dei confitentur, Iesuitæ dici possunt: qua-
 tenus maledici & Sycophantæ, ut illa Larva Martinus
 Delrio, & Marranus Maldonatus, ἀντίχριστοι sunt. Christus
 enim λοιδορέμω & ἀντιλοιδορεῖ, isti & λοιδοροῦντες λοιδο-
 ρῶσι. Pag. 124. Multis de causis verba Hieronymi expen-
 denda, ut quæ defendi non possint. In iis, quod non
 paulo ante Christum Pharisæos ortos dicit, eorumque
 Patriarchas fuisse *Hillel & Sammai*, qui florebant æra
 Iudaica hodierna 3628. hoc est 160. annis, ante æram
 Christi Dionysianam. Quomodo igitur paulo ante
 Christum ceperunt Pharisæi? Sed neque illud rectum,
 Hillel significare profanum. Hoc verum erat, si הלל non
 הלל diceretur. At significat laudationem. ut הלל בן שַׁי,
 ἡλιον ὑμνήσας. Rursus Akiba natus anno primo
 Christi.

92

93

Christi. Fuit profelytus. Quomodo igitur, ut vult Hieronymus, potuit Sammæo, & Hilleli succedere in Schola, siquidem Hillel florebat annis 140. ante Christum? Quomodo hoc defendi potest? Illud recte: Meir successisse Akibæ Idem testantur omnes vetusti Iudæi. Vide Germen David. Rufus: *Sequitur Iohanan filius Zachai.* והוא מהלל ושמואי קבל גם הוא מהלל ושמואי κατηχήθη καὶ αὐτὸς ἰσὺν ἰλλήλ καὶ Σαμμάϊ. Medius igitur Hieronymo est inter Sammai, & Iohanan Meirus, quum Iudæis ἀμέζως Iohanan Sammæo successerit. Præterea Sammai dissipatorem interpretatur. Sane שמואי eam habet significationem. Sed שמואי ab eo verbo deduci non potest, quum eiusmodi nomina, ut supra docuimus, à verbis quiescentibus Lamed poal descendant. Vide quæ de Karraim disputavimus in fine cap. 2. Itaque nemo potest reddere ejus nominis causam. Illud vero recte, Eliezerem discipulum Iohannis filii Zachæi. Iudæi, καὶ αὐτὸς. הוא קבל מדברו ריבון, κατηχήθη ἰσὺν τῷ κατηγητῆ αὐτῶ πατρὶ Ἰωάννη υἱὸ Ζαχαρίας, vel potius Ζαχαρίας. Est enim זכאי ut זכאי. Inique vero Serarius reprehendit Hieronymum, quod dixerit Aquilam profelytum operam dedisse Akibæ. Akiba enim vixit annos 120. quod vetustissimi Iudæi multis locis testantur; qui quum anno primo Christi, ut diximus, natus sit, mortuus fuerit, anno quarto, aut quinto Hadriani, quo tempore Aquilam floruisse Epiphanius & Iudæi testantur. Somnium de ortu duplici Phariseorum in aliud tempus rejicit, quod dicit se somniasse in Parnasso Genebrardi. Quare hæc fabula non excusat Hieronymum. De contentione vero Hillel & Sammai, quæ fuit, ut Proculianorum & Sabinianorum, extant vestigia in illo proverbio vetustissimo הוּ עַבְתָּן כְּהֵלֶל וְלֹא קִפְדָּן בְּשֵׁמוֹאֵי. *Esse humilis ut Hillel, & non iracundus ut Sammaeus.*

Ita ut

Ita ut contentio, quæ inter illos orta est, initium sum-
pserit a Sammai, qui erat truculento ingenio & conten-
tioso; non ab Hillel homine placidis moribus & mi-
tissimo.

Bethome urbs. Besemelis urbs. Phariseos muliebria indutos,
quod scribit Epiphanius, ab instituto eorum prorsus alie-
num esse. Locus Epiphaniæ restitutus. Serarius deceptus
voce בֵּית שַׁמַּי. Locus Benjamin male ab interprete tracta-
tus in integrum restitutus. Iudæi lugentes Ierusalem.

95

C A P. 13.

PAg. 131. *Bethomen urbem, quam esse Bethsames paulo*
post videbimus. Infra ex Pseudogurionidæ Epitome
pro Βεθόμην Iosephi Betrames dicitur. In Rufino Betomis.
Vnde ineptissimus & imperitissimus auctor potuit hoc
scire, nisi quia pro ignota urbe notam posuit? Satis osten-
dimus de Pseudogurionide quid iudicandum, & de iis,
quos non pudet stramineum illum scriptorem sequi.
Sed videndum, an Βεμέσελις sit eadem, quæ Βεθόμην Iose-
pho a αίλωσ Γ. pag. 666. Certe eandem esse Historia
ostendit, quæ Missemelis corrupte pro Besemelis in edi-
tione Rufini dicitur. Vnde impostor Pseudogurionides
Bethsames fecit. Quod autem Pharisei fuerint octin-
genti illi in crucem acti iubente Alexandro, ex eo pro-
bare conatur, quod cunctos auctores eorum cædis Pha-
risei ad supplicium depoposcerunt. Atqui historia
nihil tale memorat: sed tam pag. 410. quam 666. Ale-
xandrum a Iudæis infestatum eos bello persequentem
in urbem Bethomen, aut Besemelim compulsos
expugnasse, & omnes cum uxoribus & liberis captivos
Ierosolyma abduxisse, ex quibus 800. cruci affixisse.

96

legit, ἐν παλαίαις, ταῖς κρηπίσι, *separatim*, inquit. Atqui id non procedit, nisi articulus sequens ante vocem παλαίαις tracjiciatur, & alia præpositio ἐν cum κρηπίσι legatur. In crepidis, in calceis, in toga incedere, id est, crepidatum, calceatum, togatum, tam Græcis, quam Latinis familiare. τὸ ἐν παλαίαις est, quod toties in Talmud legitur ברשות, ברהבים. Cap. 16. ait sibi Iudæos Wormacienses persuasisse se esse Phariseos, quod ita sese vocent. Atqui quum dicunt פרושים non se illius sectæ populares, quam ignorant, profitentur, sed potius sanctos, & devotos se volunt intelligi. Nam pauci sunt inter Iudæos, qui aliquam notitiam habent illorum priscorum Phariseorum & quamcunque tenuem ἡ ἐξίτηλον habeat, eam illi Pseudogurionidæ, qui eos הסידים vocat, & nobis Christianis, ac nostris libris accepto referre debent. Sed pauci eos legunt: ideo & pauci sciunt, quod genus hominum Pharisei essent. Itaque Serarius, dum persuaderi se patitur, non sensit sibi imponi, ἐκ τῆς ὁμωσυμίας; quæ & ipsum decepit in locō Benjamin. In verbis Benjamin venia danda ei, quæ eruditus interpret non est assecutus: ונותנים עישר מכל אשר להם לתלמידי חכמים היושבים אמרה בבית המדרש ולעניי ישראל ולפרושיהם אבל ציון דאמרו. *Dant autem decimam de omni, quod possident, sapientibus jugiter in Schola sedentibus, & humilitatis Israelis, & devotis eorum lugentibus Sionem, lugentibus Ierusalem.* Crassa Minerva vertimus, ut videres multa doctissimum virum fugisse, quæ aliter & præpostere vertit: ut etiam interpretentur mentem Iudæorum Wormaciensium, qui se פרושים quum-vocant, in eam partem volunt accipi, in quam Benjamin, qui ἐβενιαים designat eo nomine, non sectam illam in Iudæis Phariseorum; quam omnia igno. rante. Quos vocat אבילי ירושלם, ii

sunt *Ἰσπελωδοὶ* qui nulli alii rei, quam desolationi Sanctuarii deflendæ operantur. Hi ab excidio templi semper fuerunt apud Iudæos, & quotannis Ierosolyma semel ex edicto Hadriani ingressus illis patebat, ad urbis everfionem lacrimis & lamentis prosequendam, puto nona mensis Ab. quod non dubito. Itinerarium Burdigalense vetustissimum. *Est & non longe de statuis lapis pertusus, ad quem veniunt Iudæi singulis annis, & unguunt eum, & lamentant secum gemitu, & vestimenta sua scindunt, & sic recedunt* Reliqua Benjamin ita concipienda: *& ipsi habitant in speluncis, aut in domibus dirutis* (τῶν οἰκοπέδοις, τῶν οἰκοπέδων ἑσπετίαις) jejunantes in angariis omne tempus vita suæ præterquam in Sabbatis, & festis diebus, implorantes jugiter misericordiam a Deo super deportatione & exilio Israël.

Serarius falso putavit Pirke Avoth omnia a Phariseis dictata. Quadam in illis sententiis discussa.

C A P. 14.

CAp. 17. Quemadmodum falso v. caput Matthæi ad Pharisæos pertinere existimavit, ita etiam Pirke Avoth, quum putat a Phariseis esse dictata, parum cavisse videtur. Quod si Phariseorum sunt illæ omnes sententiæ, cur earum particulam tantum non omnes huc produxit? Quid hoc ad *Τετραμύρισιον*? Sane in Pirke Avoth agnosco multos Phariseos. Non tamen inde sequitur, ut eorum discipuli omnes Phariseorum instituti fuerint. Quid? *Omnes discipuli Patrum Societatis, sunt ne Socii*? In 8. sententia בורענות est quod Græcis *νέμεσις*, *Ἰσραὴλ* & *δίκη*, *Ἰσπελωσία*. In 9. עורבי הריינים sunt qui Latinis Formularii, Legulei. & male in exemplari Pauli Fagii viri inter Christianos Hebraice doctissimi legitur

הדיינים quod ipsius summi viri errorem non librarii esse ostendit ejus interpretatio. Nunquam enim Iudæi scribunt per duo Iodin, nisi quum Iudicem significat. דיין judex, דין, iudicium, ליגבי דיינא, ליקרב ליה דינא ליקרב לגבי דיינא, לי.

Qui litem habet, ad iudicem accedat. Proverbium in Sanhedrin pag. 3. & nisi fallor, ita concipiendum proverbium aliud in eodem Sanhedrin 95. בת דיינא בטל דינא.

102

Cessavit iudex, cessat iudicium. Nam in utroque excusum est דינא. Ita igitur vertendum: *Ne te geras ut formularii, ut quum coram te rei steterint, sint ambo in oculis tuis tanquam improbi.* id est, ita te geras, ut quum ambo rei si-

stent se in conspectu tuo, perinde tibi sint, tanquam nocentissimi, non autem ut solent formularii, qui quæ-

stus sui gratia ambobus persuadent, ne bonitatem causæ suæ prodant, ambobus actiones subministrant, quibus in iudicio contendant potius quam ut eos dedo-

ceant litigare. Rursus: & quum a conspectu tuo abierint, sint in oculis tuis &c. Nam ita Hebraica sonant. In 12. *In locum malarum aquarum, quibus epotis discipuli, qui post vos venient, moriantur, & nomen Dei profanatum esse deprehendatur.* In 13. & creaturas amabat.

בריות quidem sunt creaturæ: sed tamen vertendum *Homines.* quod crebrum in Commentariis Veterum Iudæorum, ut ex illa sententia patet: רוח הבריות בוחה חימונו *Spiritus Creaturarum*

(id est hominum) *habitat apud eum.* id est, amatur ab hominibus. ἀνθρώπων φιλήs.

103

Quod autem pro illis verbis, easque ad legem applicans, malit, *ad legis præscriptum & scopum vivens, neminem inveniet, qui probet.* imo qui non risu excipiet. Nam quid hoc cum Hebraicis? Sed vult videri Fagii interpretationem non sequi. Sapientem & Doctorem societatis, e cujus fontibus omnes sitim reflinguunt, aliquid ab aliis quam a domesticis

facri

facri zelotici & Epoptis ipsis didicisse videri, nimum quantum illi ordini injuriosum est. In 15. coronam pro lege accipi jam monuit Fagius: *אשחמש בהגא* est mercede docere, Gallice. *Se servir de la loi, & en faire son profit.*

.i. *questum ex doctrina legis facere.* Aliter *ההנהגה מהתורה*, item, *התפרנס מהתורה*, ut de Rabbi Ionathan ben Amram dictum: *ולא היה רוצה להתפרנס ממבגרי התורה אסילר* Et noluit nutriri de majestate legis etiam in anno care annonæ. Propterea artem discebant, ne mercedem a discipulis acciperent. Dictum de Rabbi Iose:

:104

זה ר' יוסי היה מעבד עורות שרוב החכמים היה להם צומכות כדי שלא יתהנו מוצחרים. *Iste Rabbi Iose erat concinnator coriorum: quod maxima pars Sapientum aliquam artem habebat, ne ab aliis fructum ullum perciperent.* Apostol. Act. 20. 34. *ταῖς χρείαις μὲν ἔγωγε τοῖς ἑσσι μὲν ἐμὲ ὑπειρέτησαν αἱ χεῖρες αὐτῶν.* Ita igitur vertendum: *Qui legem habet pro questu, perit.*

בל המקיים התורה מעני טובו לקיימה: *Qui stabilis (hoc est adimplet) legem ex paupertate, eo veniet ut adimpleat eam ex divitiis.* Hoc est, qui in paupertate constitutus fecerit quæ lex præcipit, tandem, ea adimpleta, dives evadet. Hæc igitur erat causa, quare questum ex lege nolebant facere, tum quod ex illa paupertate, cum qua ad docendam & adimplendam legem venerant, se ad divitias perventuros sperabant, alii secundum literam, alii secundum spiritum, tum etiam ne alios gravarent. 25. *Simon Gamalieletes.* Monstrum verbi. Idem in 7. *Iosue Perachites.* quasi Gamaliel sit patria nō pater Simonis, & Perachia Iosue. Dicendum erat *Gamalielides* *Γαμαλιηλίδης*. Perachiades, *Περαχιάδης*. Nam *Γαμαλιηλίτης*, designaret patriam. ita ut Gamaliel *Γαμαλιηλ* esset nomen urbis, non viri. Neq; sincerius est *Simon Sarachius*. 10 Sed in Hebraico est *Simeon filius Satab*, *שמעון בן שטב*, non

autem

autem שמעון בן שרה. Sed est Error a principe, qui etiam in bonum omen accipitur, & pro oraculo habetur. Quid enim a Patribus Societatis quod non divinum? 25. *Non inveni taciturnitate corpori quicquam utilius.* Proverbium in Cap. Sanhedrin מילה בסלע *Sal tetradrachmo, silentium duobus (tetradrachmis) supple, carum contra non est.* Item aliud סמא דמולא משתוקא. Glossa: עקר כל דבר שתוקא *Fundamentum omnis rei silentium. Neque fundamentum felicitatis est sermo &c.* Hoc vult: τὸ θεωρητικὸν ἔχει τὸ θεωρητικόν, ἀλλὰ τὸ πρακτικόν. Hoc est, quod alibi dicitur: כל תורה שאין עמה מלאכה סופה בטלה וגוררת עון *Omne studium legis sine aliquo opere tandem evanescit, & trahit secum iniquitatem.* Hæc omnia igitur Serarius a Phariseis dicta putat. quod quam bene, supra a nobis discussum est.

Christ.
Ruxtoifius
legit
מ'תא' ver-
bum aut ser-
mo, in Bibli-
otheca Kab-
binica 258.

106

Insolentia Serarii. Etymon Sadduceorum. Dushai: Dositheum esse falso asserit Serarius, in quo multipliciter erratum. Ananus a Phariseis ad Sadduceos deficiens. Sadduceorum secta ab Anano exsuscitata anno Christi 755. Falsum Sadduceos a Dositheanis profectos.

C A P. 15.

Cap. 35. *Et e Christiana fidei iustitiaq; refugis Melanchthon.* Tuus Christianismus, & tua iustitia, Serari, est maledicere, a qua desciscere est refugum esse iustitiæ & Christianismi. Impudentissimus & imperitissimus homuncio obtreçatur heroi incomparabili, homini optimo, eruditissimo. Sed

Νεκρὰ σῶμα λέοντος ἐφύβηται λαγωοί.

De Sadduceorum autem nomine velitari plane pædagogicum

gicum est. Aliud etymon Sadducæorum quærere, quam
 ab auctore Sectæ Sadck, puerile. צדוק Saddûk Hebraice
 107 dicitur, quanquam in Bibliis Græcis aliquando Σαδδουκ
 scribitur. Hoc nomen Iudaice effertur צדוק Saddûk.
 Iosephus, Ἰούδας ἑ Σαδδουκῶν. Ideo qui Hebraice צדוקים
 Σαδουκαῖν dicendi, ii Iudaice dicuntur צדוקאי Σαδδουκαῖνοι.
 Tantę molis erat hoc etymon eruere ὁδὸς παρὰ τῆς ἀγροπῶν
 ζῆλῶν δοκεῖ. Quod autem quidam in 70. interpretum edi-
 tione per δδ Saddûk conceptum esse scribunt, habent alia
 exemplaria ab illis, quæ in manibus nostris sunt vel po-
 tius id commenti sunt. Omnino autem frigidum & ine-
 ptum putare דוסתאי Dosthai esse Dositheum. Primo
 Dustai est mere nomen Iudaicum. Δοσιθεῖς autem mere
 Græcum. Deinde Dustai non potest esse Hæresiarches
 Dositheus propter ἀναχρονισμόν, quia ipse Dustai, quem
 ineptissime Serarius putat esse Dositheum, in dicto 3.
 capite Pirke Avoth recitat sententiam Meir, qui fuit
 discipulus Akiba, & superfuit excidio Templi; ut o-
 portuerit aut circiter excidium Templi, aut post exci-
 dium natam fuisse Dositheanorum sectam. Quod
 si Sadducæi sunt ἀπόσπασμα τῶν ἀπὸ Δοσιθεῖς, quanto
 108 recentior erit Sadducæorum natio? sane, ut mini-
 mum 80. annis post Christum natum. Quo quid
 absurdius; Hæc Serarius ille justitiæ & Christianæ fidei
 domesticus, a qua Melanchthonem furcillis eiecit. En
 modestiam Patrum, en eruditionem, en jecur Theologi-
 cæ. Denique de Dustai nihil tale referunt veteres Iudæi,
 illum, quemamodum Dositheum, fuisse Δοσιθέων in
 senectute sua, quod Iudæis dicitur מומרא זקן Δοσιθέων
 γέρον. quod Iudæi de quodam Anan testantur: עבן היה
 בתחלה הלמיד חכם ובעבור שמץ פסול שבמצא בו לא
 בסמך לגאון; ואחר זה בעשה זקן מומרא עב' בד' בעבור שהזק
 אה

את הצדוקים: כי מזמן התורבן נהרלרלו ער בא ענן וחזקם.
Anan fuit ab initio Sapiens, & propterea quod susurrus qui-
dam reprobationis inventus est in eo, non imposita illi est ma-
nus ad gradum Gaonis consequendum. Postea factus est Senex
Apostata ex sententia Iudicum propterea quod confortavit
Sadduceos. quia a tempore excidii attenuati erant, donec
venit Anan, qui roboravit eos. Iste Anan vigebat anno
 Iudaico 4515. Christi Dionysiano 1255. Propterea hæc
 verba ex Libro Germen David adduxi, ut sciret eruditus
 Lector idem accidisse isti Anano, quod Epiphanius dicit
 de Dositheo. Vterque enim fuit *δοσιθέης*. Dositheus
 a Iudæis ad Samaritas: Ananus a Pharisæis ad Sadducæos.
 Et præterea ut inde colligeremus Sadducæorum sectam
 jam ab excidio Templi intermortuam ab isto Anano
 exsuscitatam fuisse. Mihi sane Dositheus non ita vetu-
 stus esse videtur, ut ab eo derivari potuerint Sadducæi,
 secta vetustissima, ut vult Epiphanius, quod valde miror
 ab eo dictum, præsertim quum Sadducæi resurrectio-
 nem negarent, Dosithei assererent, *ανάστασις γὰρ ὁμολο-*
γῆσι, καὶ πολιτεία ἐστὶ παρ' αὐτοῖς. Et recte Origines
 post Christi tempora exortum ait Dositheum. Quare
 nihil alienius a vero, quam illud *Σαδδουκαῖοι δόσιθασμα*
ὄντες δὲ Δοσιθέα τῷ παρελεγεμύα. Itaque multa cum
 delectu & iudicio legenda apud Epiphanium, cujus
 Panarium nos solemus vocare Christianæ antiquitatis
 scrinium. Et sane præstantissimum est opus, & non om-
 nium hominum. Pag. 143. *Sociique sui Sabbai à quo forte*
Sebueni Samaritæ apud Epiphanium. Provoco ad Tribunal
 Grammaticæ. Nam quomodo Sebuaus? aut Sebuenus
 à Sabbæo? Quid tam diversum, tam abhorrens? *Nisi a*
septimo mense. Nimirum a שבועי Sebuaos dictos
 vult. Essent ergo Septimani. Sed eorum veram ori-
 ginem

109

110

ginem supra exposuimus. Sunt enim שבוועאי, sine ulla mutatione, hoc est ἐβδομαδίσται. Quicquid arridet hoc putat verum esse. Quæ citat a Rabbi Abraham de Sanballat æquali temporum Antigoni, tam prodigioso anachronismo contaminata esse, cur non odoratus est? Quid odoratus? cur non videt? Sed cui vacabit, adeat Germen David, anno Iudaico 3460. Ibi reperiet castigationem hujus tam Iudaici, hoc est stolidi & plumbei stuporis, ut Antigonum σύγχρονον faciat Sanballatis Cuthæi. Porro Antigonus non est auctor sectæ Sadducæorum, id est non dedit ansam Sadoco discipulo suo eam instituenti, nisi quatenus Sadok & Baitus male affecti sunt sententiam Magistri sui אל תהיו בעבדים המשמשים את הרב על מנת לקבל פרס *Ne sitis tanquam servi qui ideo Domino serviunt, ut stipendium accipiant,* quum ipse intellexerit שמהיה העבודה מצהבת יהוה ולא *ut cultus Dei propter amorem Dei esset, non ea causa, ut mercedem inde capiamus.* Certe hæc fuit ejus pia sententia: quam aliovorsum interpretantes Sadoc & Baitus, putarunt non esse mercedem aut fructum aliquem, quod Græci vocant ἀντίδοσιν ἔργων, post hoc sæculum. Ideo futurum sæculum abnegarunt & hæresin suam instituerunt.

Sadducei non rejecerunt Scripturam, sed sola παρασκευάζοντες δόγματα ἄγραφα. Locus Benjamin, quem interpres mutilavit, expletus. Μηδὲ Ἀγγελον, μήτε πνεῦμα quo modo intelligendum.

C A P. 16.

CAp. 21. *Primo sacrorum librorum numerum truncabant, soloque Moysis quinque admittebant. Hoc sane Hieronymus*

nymus, & alii crediderunt, atque nescio unde causam
 nacti. Nam & ratio, & Iosephus manifesto adversantur.
 Prius, quod eundem p̄ne honorem Prophetis ac Legi
 habebant, ut qui unum ex Prophetis rejiceret, contra
 legem facere videretur: neque impune cuiquam licuisset
 Prophetas rejicere, quin a populo lapidaretur. idque
 magno emptum voluissent Pharisæi, ut ipsorum hostes
 incurrerent causam aliquam, propter quam Ierosolymis
 tuto illis esse non liceret. Præterea quod Sadducæi sacri-
 ficarent in templo, ex eo constat eos credidisse montem
 Sion esse locum a Deo delectum, in quo solo sacrificare
 liceret. At libri Samuelis, Regum, Paralipomenων,
 Prophetarum, Psalmorum, quid aliud continent, quam
 Ierusalem esse locum, in quo Deus elegit sedem sanctua-
 rii sui? Posterior ratio, cui nullo modo contradici potest,
 quod Iosephus Sadducæος πάντα τὰ γεγραμμένα amplexos
 esse dicit, τὰς ἢ ᾠδαῖς ἀγραφοῖς rejecisse. Quæ sunt
 τὰ γεγραμμένα an aliud, quam quæ dicitur κτηρῶ? Verba
 Iosephi 404. νῦν ἢ δηλώσω βέλομαι, ὅτι νόμιμα πολλά τινὰ
 παρέδοσαν τῷ δήμῳ οἱ Φαρισαῖοι ἐκ πατέρων διαδοχῆς ἅπερ ἐκ
 ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωϋσέως νόμοις. καὶ διὰ τὰ τοιαῦτα τὸ Σαδ-
 δυκαίων γένος ἐπιβάλλει, λέγων ἐπεὶνα δεῖν ἡγεῖσθαι νόμιμα τὰ γε-
 γραμμένα, τὰ ἢ ἐκ ᾠδαῖς ἢ πατέρων μὴ τηρεῖν. Manifesto
 solas τὰς ᾠδαῖς rejiciunt. Et nihil verius est, quam eos
 totam scripturam retinuisse, sola παρᾠδαῖς ἀσπρνatos
 esse. Quod si quis Iosephum de sola lege intellexisse con-
 tendat, ostendat mihi, quomodo omnes libri Scripturæ
 præter solum Pentateuchum sint ᾠδαῖς ἀγραφοί. Certe
 ridiculuserit, qui ita pertendet. Rursus Tertullianus ait
 Dositheum Prophetas rejecisse. Quum igitur ille a Iudeis
 ad Samaritas transierit, ea de causâ videtur fecisse, quia
 & Samaritæ Prophetas rejiciebant. At si Sadducæi Pro-

1124

117

mento: אינן פילוסוף שיבחישה זה. *Non est Philosophus, qui possit mendacii convincere, aut arguere falsi.* Sadducæi igitur יצאו מן הכלל וחלקו על הקבלה ובפרו בהורה שבעל פה
 • *Exiuerunt de Canone (de Relligione) & dissenserunt super doctrina a patribus tradita, & negarunt legem ore tenus expositam, & compensationem, (benefactorum, & malefactorum)* id est, τὴν ἀντιδοσιν τῶν ἔργων. Sed eos totam scripturam rejecisse nulla ratio cogit credere. in quo recte a Iudæis dictum, Karraim esse partem Sadducæorum, qui solam scripturam retinebant, traditiones omnes rejiciebant. Haecenus bene illi: Sed fugit eos ratio, quum Karraim resurrectionem negasse scribunt. Hoc jam confutavimus. Similiter qui Sadducæos per omnia Cuthæis similes faciunt, non parum errant. De libris Ecclesiasticis, quos a Novatoribus rejici, ut Prophetas a Sadducæis, calumniatur Serarius, responderem, nisi extra argumentum esset. Quomodo enim libros Canonicos rejiciunt, qui non habent Indicem expurgatorium? Hoc proprium est Marranorum. Sed canis est animal latrans. Non magis Patres Societatis a sycophantia, quam canes a latratu compeisci possunt. Nam ejusmodi sycophantiæ sunt similes ei, quam Benjamin attulit de Samaritis eos literis הח' carere, quem locum producit Serarius. Benjamin mentitur Samaritas rejicere ה propter Abraham, ה propter Isaac, ע propter Iacob: ideo carere eos istis tribus הוד חסד עבדה *Honor, gratia, mansuetudo.* Nam ipsi manu sua & totum Alphabetum nobis descripserunt, & nomina Patriarcharum iisdem literis ad nos miserunt. Locum Benjamin ab interprete mutilatum ita legito: *Carent his tribus literis, He, Heth, Ain. He ex nomine Abraham, & non habent הוד honorem. Heth ex nomine Isaac, & non habent חסד gratiam. Ain ex nomine Iacob, & non habent עבדה mansue-*

116

117

mansuetudinem. Pag. 147. Duo tamen posteriora hac negat lib. 7. de Emend. Temp. Scaliger, sycphantiamque contra Samaritanos esse ait Iudaicam. Primo quia secus ait Postellus. Egone unquam hanc rationem attuli? ubi Postellus hoc ait? ubi ego de Postello; o vindicem veritatis Societatem! Postellus sciebat eos habere integrum Alphabetum, quod ipse fideliter edidit: & si Benjaminii itinerarium legisset, numquam hanc sycphantiam Iudaicam inultam reliquisset. Sed dolet Veteri aliquid a Novatore discernere: propterea confugit ad ineptias: Tempore Benjaminii potuisse fieri, ut illas tres literas repudiaverint Samaritæ: Olim ergo tres illas literas habuerunt Samaritæ: tempore Benjaminii, repudiarunt: hodie receperunt o festivissimum caput! vide odium veritatis in homine quem odit; cui invidet. Pag. 149. Ex Iosepho: τὰς κατ' ἄρθε τιμωρίας καὶ τιμὰς ἀναστρέψω. ad verbum בּוֹפְרִים עוֹנֵשׁ וְשׁוֹר בּוֹפְרִים הָבָה. Ibid. ψυχῆς διαμονὴν. Eodem verbo utuntur & ipsi Hebræi: שׁוֹר הַנְּפִילָה. ab eadem origine. Puerilis velitatio μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα. Hic omnium discussis sententiis, Serarius dicit πνεῦμα esse πνεῦμα τὸ ἄγιον. In quo sane iudicium, & peritiam Hellenismi requiro. quod quemadmodum ἄγγελος ibi indefinite dictum pro omnibus angelis, ita πνεῦμα quoque indefinite accipiendum. ἄγγελος ibi species est, πνεῦμα genus; quatenus sub eo tanquam genere continentur Angeli, ἀρχαγγελικαὶ, καὶ ἄλλοι διδάμας, κοσμοκράτορες, δαιμόνια. Tantum abest, inquit Sanctus Lucas, ut Angelum credant, ut ne Spiritum quidem ullum. Sane qui tollit speciem, propterea εἰ σὺ ἀναστρέψῃ τὸ γένος. Quid vetat dicere: in lacum Avernum neque avis, neque volatile advolat? Sic quum Epiphanius dixit, ἱερέα τῶν δόξῶν γένος Λευῖ τε καὶ Ααρῶν. Esset simile huic loco, si dixisset Ααρῶν τε καὶ Λεβί. Hanc interpretationem

tationem veram esse, non poterit negare, nisi malignus, aut imperitus. At Epiphanius interpretatur πνεῦμα ἄγιον. Non nego, miror magis. quum profecto dicendum fuerit ἕτερον ἄγγελον, ἕτερον τὸ πνεῦμα. Nam quamvis πνεῦμα, quum eo Spiritus Sanctus designatur, interdum propter aliquot causas sine articulo ponitur, (quod tamen raro fit) tamen ut plurimum articulus illi præponitur, quod quidam loci sint, ubi sine articulo positum fiet non solum ἀσάφεια, sed etiam βαρβαρισμὸς, ut hic, quod negari non potest. Nam nemo est qui propter articulum non intelligat de Spiritu Sancto dictum. Sed quam verum fuerit illud, viderit veritas, si hanc interpretationem admittamus. Hæc enim sententia ejus loci erit. *Neque ullum Angelum, neque Spiritum S.* Nam textus, μήτε ἄγγελον, μήτε πνεῦμα accipit pro uno. Σαδδουκαῖοι μὲν γὰρ λέγουσι μὴ εἶναι ἀνάσαι, μὴδὲ ἄγγελον μήτε πνεῦμα Φαρισαῖοι δὲ ὁμολογοῦσι τὰ ἀμφοτέρω. ἐξ ἀμφοτέρων, ex illis ambobus, prius est ἡ ἀνάσαι, posterius ἄγγελος καὶ πνεῦμα. Ἄγγελος igitur καὶ πνεῦμα una eademque res. His animadversis, quam absurdum unam eandemque rem facere Angelum & Spiritum S? Abominor, execror. Afinitas mera est, impietas hæc fateri. Proinde execranda illa sententia Serarii qui non minus impie, quam ridicule eam tuetur, advocato in patrocinium tam stultæ opinionis loco ex Catilinaria secunda, quo ludibrium pædagogis & Grammaticis debet. Quia igitur veteribus persuasum fuit eadem Samaritanos cum Sadducæis sentire, propterea Epiphanius de Samaritis scribit: ἠγνόησαν δὲ νεκρῶν ἀνάσαι, καὶ ἀπίστευον πνεῦμα δὲ ἅγιον ἔωσαδέχονται. Ego quæro, quomodo aut quâ fronte poterant negare Angelos esse quum discrete in lege expressum sit nomen Angeli? Exod. 3. 2. & alibi in Pentateucho osties, ut minimum. Hoc

119

120

fateor me ignorare. Pag. 153. & Euseb. lib. 2. Hist. cap. 23. *Sadducei sunt praeter ceteris Iudaeis in supplicio crudeles & acerbi.* Atqui hic lippiunt oculi Serario. Non n. Eusebii verba sunt, sed Iosephi, cuius longum testimonium producit Eusebius. Cap. 22. Mera inscitia est duplices constituere Samaritanos: priores quorum mentio 1. Reg. 17. 24. qui erant Idololatrarum: alteros eos, quorum mentio in Euangelio. Nam iidem sunt, sed idololatriam abdicarunt iam dudum ante tempora Sanballatis. Haec animalia sunt. Hoc n. modo etiam statuenda fuerint duo Iudaeorum genera, priores, qui sub priori Templo erant idololatrarum: posteriores, qui sub posteriori Templo ab omni Idololatria alienissimi erant, suntque haecenus. Nugae. Pag. 154. Arabs Geographus. Iam hunc succum loliginis superius indicavimus, ubi non magis nostri meminit, quam hic. Nemo enim hunc locum ex Arabum Geographo, praeter nos, produxit. Vide ingenuitatem sanctissimorum Patrum. Ego vero non magis curo me ab eo praeteritum, quam a piaculari illo Martino Delrio cum contumelia nominatum. Ego enim miter canem latrantem? timeam? fugiam? Pag. 153. unde aliquando iidem *Sadducei vocantur Samaritani.* Si quis Sadduceos Samaritanos vocat, imperite & inepte facit. Hoc proprium est Pseudogurionidarum, & aliorum recentiorum Iudaeorum. Pag. 158. *Et Iudaei magna prosequuntur odio eos omnes, qui Caraim ob supradictam causam vocantur.* Iam opinionem falsam de istis Caraim supra confutavimus, neque odium Iudaeorum in eos natum propterea, quod, ut haecenus creditum est, resurrectionem mortuorum negent. hoc enim falsissimum: sed quia *ωάρπρωτα ἄδωρα* respuunt. Idem confutandum pag. 161. pag. 162. Totum caput 27. non est unius assis, & magna hallucinatio est. Sadduceis

cæis en. dicit accidisse, quod Samaritis incolentibus Samariam accidit. In cap. 28. quantum temporis periit in argumento futili tractando? quantum verborum in disputatione nulli rei? Nuspiam se veriozem foetum Societatis ostendit.

Futiles aggeratio etymorum nominis Essenorum. Originationes omnes confutata. Iosephus Scaliger a calumnia Serarii vindicatus. Multa errata Serarii.

C A P. 17.

EX lib. 3. cap. 1. Toto hoc capite valde lusit de otio 123
 suo. Nam quo tot pompæ Circensis fercula *ἢ μὲν
 σαλαγγῶν, ῥημάτων ἢ νάματα*. Quid futilius his, quid inu-
 tilius? Quanto melius erat, & tempus & chartam lucrifacere? Adfert etyma diversa nominis Essendorum, ex quibus vix unum reperias, quod analogiæ congruat. quam pædagogica, quam aretalogica sunt? Primum illud, potuisse dici a pectorali, quod Hebraice *ἑσθῆν*, apud Iosephum *ἑσθῆν* dicitur. Atqui hoc modo secundum Hebræos dicerentur *ἑσθῆνᾶϊοι*, secundum Iosephum *ἑσθῆνᾶϊοι*. Rursus a Chaldaico Hefin dicerentur *ἑσθῆνᾶϊοι*, Quarto ab Asan. essent Asanæi. Et quis sanus *ἑσθῆν* a conjugatione Aphel? quid stolidius? Et hoc modo dicerentur Calceatores. Ab Asana rubo, eodem modo essent Asanæi. Illud stolidum, hoc asininum. Quinto ab Asa, curare, essent Assæi. ut postea suo loco dicitur. Sexta ab Hebræo *ἑσθῆν*. Dicerentur *ἑσθῆνᾶϊοι* simplici S. Deinde verbum *ἑσθῆν* est Hebraicum, non Iudaicum; quod nullus Iudæus intelligebat, nisi Hebraice doctus. Ab Iesu, essent *ἑσθῆνᾶϊοι*. Ab Iesse, essent *ἑσθῆνᾶϊοι*, ut non satis prudenter Epiphanius. Decima à *ἑσθῆν*. dicerentur *ἑσθῆνᾶϊοι*. quid

commune cum Effais: sed stupor merus ab אשׁוּרֵי dīscam?
 In editione Basileensi השׁוּרֵי perperam pro השׁרֵי edi-
 tum, & ridicule interpretatum a Munstero alibi demon-
 stratum a nobis. Hoc modo dicerentur שׁוּרֵי schonim,
 non Haschonim. Quia nulla appellatio gentis cum arti-
 culo: non enim dicimus Happeruschim, sed Peruschim:
 neque Hassaddukim, sed Saddukim. &, quod caput est,
 Hebraice vocati non sunt, sed Iudaice. In Iudaismo arti-
 culus He. locum non habet, qui Hebraismi proprius est.
 Hæc inscitiam meram aperiant tam Hebraismi, quam
 Iudaismi. Undecima a Græco ὄσιϞ. Quid? Dein de ab
 ὄσιϞ, quomodo ἑσασϞ deduci potest? Hoc castigant
 flagra, *Ferulaeque tristes sceptrum padagogorum.* Duodecima
 125 ab Hebræo השׁוּרֵי, a quo Syriacum חשי: Omnes stupores
 vincit. חשי merum Syriacum est ab origine חשׁוּט עֵשׂוּ.
 Nullæ ferulæ possint castigare. Sed hoc etymon infra
 eludetur. Hactenus Circensis pompa. Sequitur: *Syriacus*
sane rexus Rom. 2. legis factores appellat semigræce חוּשׁוּ
 חוּמוּסוּ. Libet exclamare: Porro Quirites. nam quis
 erit modus confidentiæ? Textus Rom. 2. 13. Græce ha-
 bet οἱ ποιηταὶ τῶν νόμων; Syriacum עבדוּהוּרֵי נְמוּסָא. חוּשׁוּ
 quid sit, ego nescio, nullus Syrus agnoscer. Verbum עשה
 omni Syriacismo ignotum: pro quo omnes Dialecti Syri-
 acæ utuntur verbo עבד. Si quis Novator, ut ipse vocat,
 hoc dixisset, insultationi unum caput satis non fuisset.
 integer liber impendendus esset. Hæc non simplici ge-
 nere castigari possunt. Nam in iis est inscitia, est confi-
 dentia, est mendacium, est contemptus eruditorum.
 Sed omnia sanctissimorum patrum sunt propria: porten-
 tum sequitur Θεσπειυταὶ Effais vocatos a verbo ישׁע, qui
 merus est κορυθαίτιας. Nam a verbo deduci non po-
 test, cujus nullus usus nisi in Hiphil. Posset autem ישׁע
 126 nomine.

nomine. quod merum Hebraicum est, non Iudaicum. Et ab eo ישו (si modo posset tale deduci) esset $\sigma\omega\tau\eta\rho\acute{\omega}\delta\eta\varsigma$; non ιατρός . Nam quis stuporem non animadvertit? Et illa, quæ adhibet de medicis corporalibus & spiritualibus plane sophistica sunt, pædagogica, alazonica. pag. 177: *Duo insignia Iosephi Scaligeri errata.* Iam Scaliger nominatur, ubi reprehendendus. Superius, ubi ex Geographo Arabe de Iudæis Samaritis testimonium producit, nefas nominare. *Vnum est, quod ait Epiphanium dicere Iesum $\omega\delta\delta\alpha\ \tau\acute{\omega}\ \text{ιασασα}\ \text{aut}\ \text{Iouice}\ \text{in}\ \text{Caadau}$.* Ego profecto dixi, & dico adhuc. Addo etiam Serarium, quatenus Zelotes est, sycophantam esse, qui neget quod verum est: quatenus Serarius, impetitur, qui ignoraverit Epiphanium sæpe unius nominis duo etyma proferre. $\text{Σαμαρείς Φύλακες, καὶ ἀπὸ Σωμῶν. Ιεσαῖοι δὲ τὸ Ἰησοῦ καὶ Ιεσαῖ. Ἰησοῦς δὲ τὸ Ἰάσαδα, ὅτι ἱατρός, ut ipse ait, καὶ ὅτι σωτήρ ex Hebræo. At non duo etyma illa coniungit? Ιεσαῖοι, ἐκ τῆς Ιεσαῖ. ἤτοι ἐκ τῆς ὀνόματι κυρίας ἡμῶν ἐπεκλήθησαν Ιεσαῖοι, διὰ τὸ ἐξ Ἰησοῦ ὀρμᾶσθαι μαθηταὶ ὄντες αὐτοῦ. Quid Ιεσαῖ commune habet cum Ἰησοῦς? Cur non potius Ἰησαῖοι dicti? Non sunt indigna Epiphanio (nam mille talium rerum passim in eo reperias) sed accurato scriptore. Deinde quum dicit Iesum vocatum Hebraice ιατρὸν ἔσωτηρα , in priore habebat in animo Græcum ἐτυμον , in posteriore Hebraicum. Nam, ut dixi, longe plura $\omega\delta\delta\alpha\ \delta\acute{o}\tau\epsilon\rho\alpha$ sunt apud eum scriptorem. Sic duas sectas fecit diversas $\text{Ναζαρεθίων, καὶ}\ \text{Ναζωραίων}$; quum idem nomen sit. Nam נצרתי quod Iudæi libentius scribunt, נצרתי , vel Ναζαρεθῖοι Græce dici potest, vel Ναζωραῖοι . At ipse in Iudaismo ponit decimam octavam hæresin $\text{ἧ}\ \text{Ναζαρεθίων}$, ut vigesimam nonam in Christianismo $\text{ἧ}\ \text{Ναζωραίων}$, tanquam non unum, sed diversum nomen sit; & ideo$

127

diversas sectas esse. Sic Εσσηνός pernit sectam Samaritarum. Ιεσσαίος (quod nomen ipse excogitavit) Christianorum, & post eos Οσσηνός. At Iessai perperam, ut dixi, pro Essais ab eo exceptum est. Esseni male inter Samaritas relati. Ossenorum nominis origo eadem est cum Essenorum nomine. Sola pronuntiatione differunt, ut de Nasaræis & Nàzoraïis diximus. *Rursus error insignis Iosephi Scaligeri, quod dicat præceptum fuisse Mariæ virgini ab Angelo, ut vocaret nomen filij Iesum. Nusquam enim, inquit, hoc dicit Epiphanius.* Hæc quoque vis est. Nam si dicit me scripsisse hoc dictum ab Epiphanio, mendacium est calidissimum. Ego neque hoc dixi, neque in mente venit mihi. Sin ab Angelo dictum, quid reprehendit? Producantur verba Evangelistæ Matthæi 1. 21. Tantum ibi est, quod Iosepho viro Mariæ, non Mariæ dictum est. *Sed inquit, monstratam ab Angelo etymologiam respicit.* Ego profecto idem dixi: non potuisse Ιησὺν vocatum esse *Ιησὺ τοῦ ἱακωβου*, sed ab origine *ישו* quemadmodum, inquebam, ab Angelo præceptum fuit. Hoc ita a nobis dictum esse res ipsa indicat. Hoc quoque dictum fuisse ab Angelo Serarius fatetur. Et tamen Scaliger in jus vocatur. Os hominis. Tertius error, quem ipse alterum errorem vocavit, quod scribat Eusebium sine ullo auctore dicere Essæos in nomine Christi morbos depulisse. Hoc certe quendam, non quidem Eusebium, dicere memini, & quum hoc haberem in animo, & multa, quæ tunc scribebam, memoriter, non ex scripto, depromerem, hoc, quod apud Eusebium non extare fatemur, excidit nobis. Et hic hætenus Serarius non calumniatur, atque ut nobis falso pronuntiare, ita illi iuste reprehendere, utrique utrunque præter morem suum contigit. *Nova conjectura est non Eusebij, ut inconsiderate citato*

citato loco scripsit Melanchthon, sed Suidæ. Ita non solum nobis, sed & summo viro Melanchthoni memoria fraudi fuit. Sed unde Εοσαῖοι θεωρητικοὶ vocati sint ejus rei causam investigare puerile, & ineptissimum est. Nam insigniter hic hariolatus est Suidas, aut quisquis ille auctor, unde Suidas accepit: quod Serarii intererat monere, si quid in eo judicii esset, præsertim quum in alienos errores libentius animadvertat, quam suos reprehendi patiatur. Verba Suidæ: θεωρία δὲ τὰ πολλὰ ὡραζομένησιν ἐνθεν ἢ Εοσαῖοι καλοῦνται, τῆτο δηλοῦτος τῆ ὀνόματος τρέστι θεωρητικοί, ὅτι Εοσαῖοι ὑπέρτεροι σφόδρα, ἔλικαν ὑπερκείμενοι τῷ Φαειζαίων κατὰ τὴν πολιτείαν. Quod est purum putum delirium. Nam Ἐσάει non ἀπὸ τῆς θεωρίας dicti sunt, sed quia duo genera Ἐσάωρων erant, τῶν μὲν παρακλικῶν, τῶν δὲ θεωρητικῶν, propterea τῆς Εοσαῖος θεωρητικῆς vocatos esse putavit Suidas. in quo non major culpa est Suidæ, qui tam pueriliter lapsus sit quam Serarii, qui non animadvertit: neq; hoc contentus stultissime ab Hebræo נשׁו derivavit, quod non est θεωρεῖν, sed προσελέπην θεωρεῖν autem ὡ, βλέπειν ἀφθαλμοῖς. Et certe mira est Thologi Doctoris φλυαρία, quam auxit verbo Germanico *schawen*, dum putat illud ab illo Hebræico deductum. Sed nec unum illud peccatum est. Nam quamvis prima syllaba verbi Germanici pronunciat per שׁ Hebræicum, tamen *sch* Germanicū non una litera, sed duæ sunt semper quæ in Teutonismo inferiore pronunciantur per duo elementa *sch*. Idem enim verbum eodem modo Belgis scribitur, sed pronunciat per *sch* *au*en, non *sch* *u*. Sic *Schelm* tam Germanice, quam Belgice scribitur, sed Germanicum pronunciat per unicum *sch* *h* *u* Hebræicum *sch* *h* *u* Belgicum per duo *sch* Græce, *sch* *h* *u*. Itaque duæ literæ latent in *sch* Germanico: & si Becceselenicæ licentia insanix omnia ab

130

131

Hebra-

Hebraismo, ut Becceselenus a suo Brabantismo, deducere placeret, a verbo שָׁבַח Hebraico, vel potius a Syriaco *schba*, שָׁבַח quod idem verbum est, felicius *schawen* deduxerim, quam a שָׁבַח. Est autem שָׁבַח plane Θεωρεῖν: quod volebat Serarius. Sed non magis ab eo τὸ *schawen* Germanicum deducitur, quam Ἑσασῖοι διὰ τῆς θεωρίας, ut hariolatur Suidas. p. stea corrigens sese a שָׁבַח mavult. Ergo dicti Hazzai. λῆρⓄ Ζηλωτικός.

Philo non deducit Essæorum etymon a Syriaco, ut falso antea prodidit Iosephus Scaliger, & Serario persuasit. Philo neque Hebraice scivit, neque Syriace. ὁσιαῖοι κατ' ἀρχαῖν διαλεκτὸν ἐλλωικλῶ, ἑσασῖοι κατὰ τὴν ἐν ἀρχαῖν κατ' ἀντιφρασίην quæ apud Hebræos, Iudæos, & Græcos digna cognomin. Serarius multa confundit.

C A P. 18.

132

IN eodem capite pag. 178. Verba Philonis, λέγονται Ἑσασῖοι κατ' ἐμὴν δόξαν ἐν ἀρχαῖς τύπων διαλέκτε ἐλλωικλῆ παρώνυμοι ὁσιότητῃ. *His verbis, inquit Serarius, diserite admonet non a Græca voce notationem hanc petendam. Hoc ego certe idem putavi, & Serario persuasi, quamvis, ut in aliis, dissimulat. Ideo ex Syriaca lingua originem petere coactus sum, quam bene, infra videbimus. Sed culpam meam fateor, & supplicium ultro do, quod crediderim Philoni, homini Græce tantum loquenti, Hebraismi autem adeo imperito, ut dubitem, an etiam legere sciret Hebraice. Denique Philo neq; ab Hebraismo, neque à Syriacismo hoc verbum deducere potuit, qui utriusque dialecti imperitior fuerit, quam ullus Gallus, aut Scythæ. Hoc omnia ejus scripta passim loquuntur. Atqui duplex culpa nostra fuit: tum quod putavimus*
Philo-

Philonem e Syriaco Essæorum originem petere, tum quod ei credidimus, quem faciebamus Hebraice, & Syriace nescire. Tertiam adde, quod Philonis hic nulla est, sed nostra. Manifesto en. ipse à Græco Essæos dictos vult, ἀπὸ τῆς nimirum διαλέκτου ἑλληνικῆς μὲν, ἐκ ἀκρεβῶς δέ. In sequentibus aperit ctymon suum, quod παρωνύμους τῆς ὁσιότητος dicit. A Græco enim deducit, ἐκ ἀκρεβῶς δέ, ὅτι κατὰ διαστροφὴν ἀπὸ τῆς ὁσιότητος dicti sunt, Εσάαιοι, quasi ὁσιαῖοι. Imo alibi eisdem ὁσαῖς dictos fuisse demonstrabimus. A Græco igitur ὄσιον deducit, non a Syriaco, nimirum ἐκ διαστροφῆς, καὶ οὐκ ἐξ ἀκρεβῶς διαλέκτου. Hæc non intelligebamus prius. Itaque excusandi non sumus. Serarius cui ego hoc persuasi, ne ut ego, vapulet, absolvit eum privilegium Societatis, ex qua nunquam prodiit mendacium. Clarius Philo in legatione. καλοῦνται μὲν Εσάαιοι ὡς τὴν ὁσιότητά μοι δοκῶ τῆς περὶ τὴν ἀξιοφάνειαν, id est ut ejus prioribus verbis loquar, ἀκρεβῶς μὲν ὁσιαῖοι, κατὰ τὴν ἐκ ἀκρεβῆ διαλέκτον, ἑσάαιοι. Sed falso eum nomen Syriacum, aut Iudaicum à Græco derivare non solum ridicula ejus originatio aperit, sed ex aliis, quæ infra disputabuntur constabit. Cap 2. pag. 180. *Decimam labefacere conatur Drusus.* Apage, Añina est. Satis explosa a nobis supra. Si quid ei pudoris est, cavebit in posterum hanc Camarinam movere. Quæcunque hic dicuntur, ejusmodi sunt, ut mirari subeat, aut otium hominis, qui tam futilia persequitur, aut ἀδιαφροσύνην, quem non pudet iterum sese traducere factio suo, eum & pudere & poenitere intererat potius, quam illa iterare, ex quibus nihil aliud, quam sibi infamiam, lectori autem fastidium pariat. Sed hæc confutare Drusii partes sunt, quod hæc omnia ad eum pertinent. Quid est ineptius, quam Esse nos δευτερωτας vocare, quum hoc solum Phariseorum sit

133

134

quid stultius, vanius, futilius, quam illud **השונים** ex **עיריה** depravatum a Munstero, recoquere? Quid deniq; impudentius, quam hoc defendere? Pag. 184. *Quasi vero non sit apud Hebræos usitatissimum, ut vocabula & polysema, & media sint.* Media vocabula sunt ea tantum, quæ in bonam aut malam partem sumuntur, ut *valetudo*, ut *fama*, ut verbum *imprecari*. quæ non per se, sed per adjunctum aut expressum nomen intelliguntur, bona, mala valetudo, aut fama. bonum, malum imprecari. Alia sunt quæ **ἐκ διαμέτρου** pugnancia significant per se, & sine attributo. ut **κῦδος** tam honorem, quam dedecus significat. **ἀλύω** tam gaudere, quam moerere. Apud Syros **סבל** tam **Φρόνιμον**, quam **ἄφρονα**. sed non est hujus classis. Dialectus enim Syriaca ab Hebræa matrice, ut *Italica* a Latina, propagata est. In Hebræico **סבל** **ἄφρονεῖν**, **שב** **εὐφρονεῖν**, omnino contraria eodem sono pronunciantur, quia **ס** & **ש** cum puncto smol ejusdem soni sunt. & ab eo **סבל** Syriacum utrunque significat. Quare, ut dixi, non est ejusdem classis, quia non est eadem origo. Sic Hebraice **צריה** clamavit: **צריה** turris, quia inquit Critici Hebræi, vigiles ex ea clamant. Sed falsi convincit Arabismus in quo **צריה** cum puncto idem quod clamavit. Sed Iudæi scriberent per Caph **צריה**. Item **צריה** est turris cum leni Cheth, hoc est, sine puncto. Ideo **צריה** Hebraicum non est a **צריה**. Rursus idem thema verbi potest esse, vel potius eadem literæ thematis, quum tamen diversi sint apices vocales. Tunc non erit eadem origo, quia diversi apices diversam originem arguunt. **קרוש** Sanctus **קרוש** Cinædus. nihil habent commune ut in significatu, sic neque in origine. Quare fallitur Serarius, dum **קרוש** & **קרוש** eandem originem, idem thema, & ut Hebræi Medakdekim dicunt, eandem radicem putat.

Rursus

Rursus **דוּרְוֵי** *discentes*, & **מְדַבְּרֵי** *mutantes*, aut *iterantes* Prov. 24. 21. neq; origine differunt, neq; significatione, nisi per secundam intentionem. Nam **דַּבַּר** proprie mutationem, & iterationem per primam intentionem significat. quum autem pro discere ponitur, quid aliud est quam iteratio ejusdem rei, in meditando, & mutatio, donec omnia memoriæ hæreant? Itaque **דַּבַּר** non est medium vocabulum quod imprudenter excidit Serario. Non enim contraria significat. Sunt & alia, quæ omnes linguæ, sed Iudaica præcipue, κατ' ἀντίφρασιν usurpant **מְדַבְּרֵי** est *μεμολυσμῆς*, tamen ponunt *ἀντι τῆ καθαρῆς*, **בַּיָּבֵשׁ**, *αἰθίοψ*, pro albo, **מְדַבְּרֵי** *faber*, fuligine nimirum infectus, pro pulchro. **בְּרֵי** *πυλωφεγγής*, *luminosus*, pro cæco, & qui lumen non habet. Inde Magistri, quum aliquid κατ' ἀντίφρασιν dictum volunt, hoc vocant. **בְּרֵי** *בְּרֵי*. Sic Græci: Photius 874. 10. ὅτι τὸ μὴ λέγειν δύσφημα πᾶσι τοῖς παλαιοῖς μὲν φροντὶς ἔω. μάλιστα ἢ τοῖς Ἀθηναίοις, διὸ καὶ τὸ δεσμωθήμενον αἰκίμα ἐκάλεσαν, ἔ τὸν δῆμιον κοινόν, τὰς δὲ Εὐερνύας ΕΥερνύδας, ἢ σεμνας θεᾶς, τὸ ἢ μύσθαι. τὸ δὲ ὄξαι μέλι, καὶ πλεῖστον χολῆν γλυκεῖαν, τὸν ἢ βόρβορον ὄχετόν. οἱ δὲ γραμματικοὶ τὰ ταιαῦτα κατ' ἀντίφρασιν ὀνομάζουσιν. οἶδα δὲ τινὰς, φησὶ, τῶν φιλολόγων ἢ τὸν πῖθηκον ὀνομάζοντας Καλλίαν. De Simio quod ait, confirmatur ab Hefychio, apud quem *καλλίαν* est *πῖθηκα* ὡς *ἀλάκωσι*. Sic denique **בְּרֵי** *εὐλογεῖν καὶ βλασφημεῖν* in scriptura. Sunt & alia, quæ non contraria, sed diversa sonant, ut *Ius legitimum*, & *jus culinarium*, & si quæ sunt tam apud exoticos, quam apud Hebræos. Quod huc **תִּנְאָ** conjicit Serarius, quod fastum significat, & magnificentum, minus prudenter facit. Nam Gloria, quando illud vitium significat, ex quo Pyrgopolynices miles gloriosus dictus est, non discedit a sua notione, sed gradum

137

138

facit ad aliud per figuram κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ κατὰ τὸ ἕλαττον. Idem de Gaon dicas. Est id magnificentia: sed quando facit gradum ad extremum, est fastus, ut apud Latinos Gloria: aut contra, in Scriptura est fastus, ab eo ad melius extremum gradu facto, est magnificentia. Itaque nulla mutatio est. Hoc tantum in eo verbo mutavit, quod quum esset nomen substantivum, factum adjectivum. Vnde Gaonim dicit illa Sapientum classis, eadem significatione, qua Veneti suos Senatores vocant.

Iterum editionis Basiliensis Pseudogurionide menda ventilata. Pertinacia Serarii. Ios. Scaliger indicavit de nomine יוסי quod dissimulat Serarius. Cheth Arabicum non esse Capth Hebraeorum. Gentilia אִי & הָיָי qua Ios. Scaliger primus indicavit.

C A P. 19.

139

Sequitur eadem pagina: *An vitiosior lectio Gurionide in editione Basiliensi quam in Veneta?* Hoc est querere, utrum melius τὸ δόκιμον κόμμα, an τὸ κίεθλον; vinum an vappa, artus integri an luxari? Certe ex iis, quæ a nobis de Pseudogurionide disputata sunt, potes hoc scire, Serarii & hoc contentus esse, si aliquid in te iudicii est, aut candoris. Nam hæc in dubium vocare puerile est. Adhuc ne pertendis? Non pudet pertinaciæ? Quæro ex Serario, quid est יוסי אשך השנים. Ego scio nullum Iudæum etiam doctissimum hoc intelligere: Sunt enim verba nihili. Sed יוסי אשך השנים אֲחֹרֶתֶס τῶν ἁγίων. *Principes Sanctorum*, id est, ut Pseudogurionides intellexit, *Pharisaorum*. Nam & paulo post dicit מנחם אשך השנים *princeps Menahem*. Erat enim & is Princeps, ut putat idem Pseudogurionides, qualis Ioannes ille Effæus: Iosephus *Ἰασηνᾶ δὲ*

*να δὲ τοπαρχίας Ἰωάννης ὁ Εὐσαϊτὸς ἐρατήρησάν ἐπέμψθη. Principes enim trium Sectarum residebant Hierosolymis, ut hodie principes ordinum Monachalium, quos Generales Ordinum vocant, Romæ manere tenentur. Inde illa, οἱ πρῶτοι τῶν Φαρισαίων, οἱ πρῶτεύοντες τῶν Φαρισαίων. quamquam in ea historia Iosephus non meminit τῶν πρῶτεύοντων, & impostor Pseudogurionides hæc divinavit, tamen verum esse, quod diximus περὶ τῶν πρῶτεύουσων in illis sectis, ex iis quæ adduximus, perspicuum est. Quare ita vertendum ex editione castigata: *Idcirco non adegit eos ad iurandum. Quin etiam principes Sanctorum, & sapientes honore summo honoravit. Præterea princeps Manahem discipulus Sammai (fuit enim & alius quoque Manahem) erat illo tempore vir iustus & sapiens.* Hæc omnia ridicule in editione Münsteri depravata, interpolata, obscurata sunt. Æstuet quantum volet Serarius, neque unquam editionem Münsteri, in qua hic locus multa habet, quæ nullam sententiam efficiunt, ulli Hebraice perito probabit, neque a nobis aliud iudicium exprimet, quam quod de pertinacibus pronunciari solet. Nauseam mihi movent hominis verba, culpam iis defensionibus diluentis, in quibus plus peccatur, quam in eo, quod defendendum suscepit. Non magis השׂוים pro השׂרים probari potest, quam הַבוּשִׁים pro הַבוּתִים. Vtrumq; n. Münsterus supposit, quum morbosam scripturam sui Codicis assequi non posset: Pag. 188. Münsterus: & etiam Essenos, qui erant Hasidæorum. Quid hoc est? Nam si Esseni & Hasidæi idem sunt, quomodo hæc convenire possint, non video, nisi concedamus recte dici, Franciscanos Minoritarum, Dominicanos Prædicatorum, Loiolitas Iesuitarum, Academicos Platonicorum. Nobis non licet esse tam acutis. Atqui Pseudogurionides השׂרים semper pro Pharisaïs usurpat.*

140

141

usurpat. Quid erit igitur hoc? *Esseni, qui erant Pharisei.* A-
 cumen Serarii, qui tam ineptam lectionem non animad-
 vertit: modestiam qui defendit; quod idem fuerit, ac si
 dicamus Franciscani, qui erant Dominicanorum. Ea-
 dem pagina ineptissime Venetam editionem lancinat.
 Certe si essem pecus illud Martinus Delrio, hic oport-
 une evomuissem *obscæna lingua probra circulatricis.* Pag.
 191. *Essai sint ab Hebræo chesid, imo chasid.* est enim Ka-
 metz, non hateph patah. a quo *chesi, sive hesi*, id est םוסי.
 142 םוסי ab Hebraico חסיד deduci nemo credet, nisi puer &
 tiro in Hebraismo. Iam illam crassam inscitiam supra
 castigavimus. Vbiq; peritiam Hebraismi ostentat Sera-
 rius, & *Aliquando ut perdat, ludit assidue aleam.* Quanta
 est pertinacia, quanta inverecundia, quanta ἀναίμακτος
 toto hoc capite, quod vix tandem ita concludit. *Sed tan-*
dem Essai sint ab Hebræo chesid (imo *chasid.* חסיד non חסיד
 ad eundem lapidem offendit) a quo Syriacum *chesi*, seu
hesi, id est םוסי sanctus & pius. Syriacum ab Hebraico de-
 ductum esse, eliso ח quod Serarius somniat, jam confu-
 tavimus, quod tamen tertio iteratur. Pag. 193. quæ est
 stolidi inscitia. Nam חסיד merum Syriacum est a quies-
 centibus Lamed poal חסא. At חסיד Hebraicum est a the-
 mate חסד: neque unquam factum, ut in iis, quæ Syri ac-
 ceperunt ab Hebræis, ל poal eliserint. Nam חסיד pro
 חסיד & similia, non sunt dialecti, sed διασπορὰν ser-
 monis Iudaici, non Syriaci. Nihil potest magis ar-
 guere imperitiam Hebraismi, & Syriacismi, quam si
 dicatur חסיד à חסד Hebraico natum esse. Itaque totum
 143 caput 3. & hoc, & velitatio de aspiratione, nihil est,
 quam tempus, rem earam, perdere. Hoc nunquam vin-
 dicabit Serarium a culpa, quam in se admisit. Sed quare
 dissimulat de nomine חסיד Essæos deduci, quum id primi
 omnium

omnium nos dixerimus, & multos aduersantes sententia nostrae experti simus, in quam tamen dissimulato nomine nostro pedibus discesserunt? Certe nunquam non dicam illi, qui est harum rerum imperitus, sed ne peritioribus quidem in mentem huius nominis venisset, nisi a nobis indicatum esset. Sed quia publicavimus, publicum esto. Potest quisvis sui juris facere. Atqui publica non sunt unius. Et propterea alii quoque fecerunt suum. Age non querimus. Non alia enim ratione id omnium fecimus, nisi ut non esset nostrum. Pag. 196. *Arabes vero solent Hebraeorum cheth in caph permutare.* Scio & alios id dixisse. Sed est delirium. Quare avellendum ex opinione. Arabes habent duplex cheth, lene & densum. Lene ut H Latinum pronunciatur. densum est asperitimum, quod scripto reddi non potest. Pronunciatur enim ut Iudæis *Elohecha*. Nam ultima syllaba *cha* Iudæis est horrida ut sciunt, qui eos audierunt, saltem Romæ, Avenione, & alibi. Igitur nihil magis diversum est, aliquando etiam nihil magis contrarium, quam Radix eadem Arabibus hisdem literis scripta in uno verbo cum leni cheth, in altero cum denso. Exemplum חֵת cum puncto, id est, cum chet aspirato; quod & ipsam multa significat. Iudæi igitur qui Arabica suis characteribus scribunt, non autem Arabicis, pro חֵת aspero, scribunt חֵת, alterum autem scribunt more suo. cum ח. Sed emendatiora Iudæorum exemplaria virgulam trajiciunt חֵת, ut ostendant esse ח asperum. Valde vero falsi sunt, qui putant Arabas cheth Hebraicum in caph convertere. Iudæi raro dant operam Arabismo cum Arabicis characteribus, sed cum Iudaicis. Ideo sæpe multum errant, quum Caph, quod repræsentat ח asperum, putant esse suum Caph. Arabes septem literas dupliciter legunt, cum puncto, &

144

145

sine

sine puncto. Ex sunt **דחט השעע**. Eadem quum punctum acceperunt, omnino diversum, aliquando etiam contrarium sensum concipiunt, ac, quum leniter scribuntur. Qui igitur in Arabica characteribus Iudaicis scripta incidet, longe errabit, si caph Arabicum idem putabit esse cum Hebraico, quando virgula superinducta est. Igitur **דחט השעע** cum punctis alium sonum & proinde aliam notionem habent, quam sine punctis. Ex illis **ח** cum puncto Iudæi scribunt cum **ב** virgula trajecta. **ע ג** cum **ג** quod valde imponit rudioribus, qui nondum didicerunt Arabica. Nam Arabice **עיר** cum puncto est **עיר** Iudæis cum Gimel. Contra, quia Arabes suum Gim pronunciant in omnibus ut Itali & Galli Gante E, I. Iudæi autem carent sono illo, quemadmodum Germani, & omnis fere Teutonismus, propterea, quando Gim Arabicum per suum Gimel scribunt, inducunt virgulam **̄**, ut denotetur illud Gim vel Gimel non habere sonum G Germanici, sed G Italici & Gallici ante, E, & I. Quod igitur de Iudæis diximus, eos raro Arabismo operam dare cum Arabicis characteribus, adeo verum est, ut sæpe fallantur. Vnum exemplum dabo summi inter illos interpretis auctoris Baal Aruch, qui **חזרה** interpretatur Arabice **חזרה של שבולים** *manipulum spicarum*. quod sane per cheth scribitur apud Arabas, qui non solum Cheth distinguunt in lene, & asperum; sed etiam lene, in lene & lenius. Lene est **ח**, lenius est He, quemadmodum etiam aliquando he habet sonum Eliph. Rursus quod idem Iudæi **ח** Arabicum durum putant esse suum Caph, quædam apud Kimhi, & Aben Ezra occurrunt indicia. Vnico contentus ero. Kimhi in radice **סכך** ita scribit: **וכן קורין בערבי דבר החם אלסכון**. *Et ita vocant, in Arabico rem calidam* Elfechun. Fallitur vero. Nam Arabibus **אלסכון** vel potius

potius קחבלא cum puncto duro, non קחבלא calidum significat. Vnde Hispani suum *Cabinas* fecerunt. Ex his probatur, quantum falsi sunt, & cum illis Serarius, qui zjunt Cheth Hebraicum ab Arabibus in Caph convertit: quod contra est. atque adeo Iudæi ipsi ignorant sarpenero has mutationes literarum, quia Arabica Iudaicis characteribus legunt. Idem faciunt Samaritani & Syri Maronitæ, & Nestoriani. In fine Capitis 3. insignem pertinaciam profitetur de terminatione Gentilitiorum nominum in אִיⓈ & לוֹס. Nos id ostendimus in libr. de Emend. Temp. atque adeo audemus profiteri nos primos indicasse illarum terminationum differentiam, quarum אִיⓈ est propria Europæorum, לוֹס propria Asianorum. rursus אִיⓈ propria Syrorum; לוֹס propria Arabum, Exemplum נַחֲרַץ Nazareth patria Domini producit Gentilitium נַחֲרַץ Syriace, *Ναζαρεθ* vel *Ναζαρεθ* Arabice. Vnde nos vocant נַחֲרַץ quasi dicas, *Ναζαρεθ*. Quod hæc terminatio Arabica sit, declaravit Stephanus, *Αβασλωθ*. post alia; *ὁ τύπος ἕξυς, καὶ Πιχάει* τοῖς Ἀραβῶν, ὡς Μηδαίλωι, Ὀσολωι, Ἀδρῶλωι, ἀλλὰ καὶ τοῖς Ἀσιανῶι ἀπασῶν, ὡς Ἀπολλῶνι ὁ τεχνικός ἐν τῷ περὶ παρωνύμων Φησι; *Δι' ἕξυς εἰσὶ ταῦτα τοῖς Πιτῆς Ἀσίας καλοικῶσιν, ἀλλοτρία ἢ τῶν Ἑτραπαιῶν. ἔ γὰρ διττὸ πῶλεως καὶ δῆμον κατὰ τὸν ἀνόμασται τὸν τύπον.* Idem *Νισίθις. Ἐἴδει Νισίθις. ἀλλ' ὁ τύπος Αἰγυπθ*, καὶ *Λιθῶθ. ὁδὲ διὰ τὴν ὡσθὶ τὸν Ἑφραθῶν, ἔ τλω ἔω, ὡς Σοφλωθ, Ταξλωθ, Καμβουλωθ.* Vide *Αγβάτανα*, ubi plura. Nemo hæc notaverat ante nos. *Notant Byzantinum Stephanum in voce Αβασθ Scaliger & Drusius.* Ego citavi in voce *Αβασθ*. In *Αβασθ* nihil tale. Sequitur oraculum Sefarii ex adytis Societatis: *Terminationem in E N V S, seu ην barbaram potius, quam Græcam dicat. Non id tamen dicit, sed ex apol-*

147

148

Ionio dicit ea potius Asiatica esse, quam Europæa. Dic mihi, Serari, columnen Theologiæ & Critices, Arabes, Græcine, an Barbari? alterutrum esse oportet. Græcos non dices. Non enim ita insanis. Ergo Barbari. Eorum autem propriam hanc terminationem dicit Stephanus, & nos jam ostendimus ex eorum lingua, quod nemo sciebat. Ergo & barbara & Arabum propria ea terminatio. Persarum etiam, & Euphratensium, & Orientalium propriam esse dicit. Quid vis tibi? Quibus verbis vis exorari? præi nobis, ut te placemus, ne nobis diu iniquior sis, ne veritatem in genere hominum, quos odisti capitaliter, ex instituto familiæ vestræ oppugnes. Certe qui te hic defendere volet; auctor illi sum, ut in Sociorum corpus cooptetur.

Thraces πολισαί & κίσιαι. Locus Iosephi emendatus. Abii apud Tertullianum repositi. Christiani quare ad Orientem conversi precabantur. Esset heretici erant. Id præteritum aut dissimulatum a Serario, quia inde Monachos deducit. Locus Epiphaniæ male a Serario intellectus.

C A P. 20.

C. Ap. 4. pag. 200. ἀλλ' ὅτι μάλιστα ἐμφερόντες Δακῶν τοῖς πλείστοις λεγομένοις. Abraham Ortelius ὁ μακαρίτης, vir singulari probitate, primus odoratus est esse Cistias Strabonis. Cistias inquit, Strabonis puto ex Abiorum gente. quò nihil verius est. Sed πλείστοι non est nauci. Legendum igitur apud Iosephum & Δακῶν τοῖς. Πολισαῖς λεγομένοις. Idem enim πολισαί, qui κίσιαι. Omnes Scythæ & Thraces antiquitus νομάδες erant, in plaustris degentes. Primi inter illos Φιλοσοφοῦντες quidam vicatim, & oppidatim ceperunt habitare, qui ab eo πολισαί, & κίσιαι dicti,

dicti, quum tamen ΑΒΙΑ in quorum finibus habitabant, palabundi, viverent, quod eorum nomen indicat. Tamen hos cum Hippemolgis & Galactophagis confundi scribit Strabo εἶναι δὲ τινὰς τῶν Θρακῶν, οἱ χωρὶς γυναικὸς ζῶσιν. ἔστι κήϊσας καλεῖσθαι, ἀνερωσθαι τὸ διὰ τμηλῶ, καὶ μετὰ ἀδείας ζῶν, τούτους ἢ συλλήβω ἀπαύτας τὸν ποιητὴν ἔπειν

ἀγαυὸς ἰππηραλγὸς, 33

Τλακιοφάγους, ΑΒΙΑ τε δικαιοδότης ἀνθρώπων Ideo Tertullianus hæreticos extorres Ecclesiarum, ubique-terrarum palabundos comparat Abiis istis, nomadico generi hominum. cap. 42. de Præscriptionib. Hæret. *Plerique neq̄ Ecclesias habent. Sine matre, sine sede, orba fide, extorres, quasi Abi late vagantur. Vbi ineptissime editum, quasi sibi late vagantur.* Quid proclivius, quam ex literis *Si*, literam

151

A formare? quid clarius hac emendatione? quid præposterius iudicio quorundam ὠιδῶν, qui reprehendunt? Pag. 201. *Esset autem hæc adhuc illustrior comparatio, si pro Plitistis illis reponeretur Cristas.* Nimis receditur a vestigiis corruptæ lectionis, si ἀντὶ τῆς πλείους, legamus κτίσεις. ἰγὺρ πολισαῖς, verissimum. Sed Serarius Ortelii nomen præterivit, qui primus indicavit. Quod περὶ κτίσε postea disputat, & apud Suetonium Masgabam κτίσιω ab Augusto dictum ab alia causâ, quam ex notione vulgari, vellem nobis explicasset. Quid enim velit, nescio. Pag. 212. Omnibus Serarii ambagibus remotis, Esseni adorabundi ad Solem Orientem convertebantur, & nescio quare hæc fucate nititur Theologus. Luce enim clariota sunt verba Iosephi: *ὡς μὴ τὰς αὐγὰς ὑβρίζονεν τῆ θεοῦ.* Quamvis Iudæus, tamen loquitur ut Græcus Græce scribens. Græcis enim ἀνίστασθαι θεῷ, nihil aliud est, quam ἀνίστασθαι ἢ ἄλλοι. Ea quoque satis confirmant eos preces ad solem concepisse, imo solem ipsum orasse, ὡς αὐτὸν ἰκε-

152

τεύοντες. Quis negabit nisi qui Græce nescit? Quo tot pedagogica argumēta? Quo *Ἰπὶ τῆ Φακῆ μύρον*? Hoc quum facerent Essæi, ex illis orti sunt Σαυψαῖοι, qui & ἡλιογνώται. Hoc factum tam Essenorum, quam Sampsaorum est adversus institutum legis divinæ, Ezekiel 8. 19. Porta enim Tabernaculi spectabat solem, Sancta Sanctorum illi opposita conversa erant ad occidentem. Vnde necessario ad occidentem adorabant. Quod ea causa fecit Moses, ne si ad Solem conversi adorarent, Solem ipsum potius, quam Deum adorarent; quod etiam diserte in divino opere suo Arabico More Hannebokim disputat Rambam. Christiani vero, ne viderentur judaizare, ad solem orientem orabant, neque tantum ob eam causam, sed quia Christus a Prophetis vocatus est ἀνατολή. Lucæ 1. 78. ut recte verterunt Septuaginta Hierem. 23. 5. Zachariæ 3. 8. 6. 12. ubi hebraice est קמץ. Vnde Iudæi horoscopum, id est locum orientis in themate Genethliaco vocant קמץ, hoc est ἀνατέλλοντα. Vox hebraica duo significat, Germen, & per secundam notionem, ἀνατολή. Qui

153

vertunt Germen, imperite faciunt, audeo dicere neque mentiar, contra verbum Dei. τὸ ἀπαύροσμα, id est splendorem, quod est in Epistola ad Hebræos, Syrus paraphrastes vertit קמץ. Christum ἀνατολήν vocatum ter aut quater apud Iustinum leges. Tertullianus Apologetico scribit, Gentiles putasse Solem à Christianis adorari, quod ad orientem conversi precarentur. Cap. 16. *Alii plane humanius & verisimilius Solem credunt Deum nostrum. Ad Persas si forte deputabimur (licet Solem non linteo depictum non adoremus) habentes ipsum ubique in suo clipeo. Denique inde suspicio, quod innotuerit nos ad orientis regionem precari.* In quæstionibus perperam Iustino attributis, quæstione 118. *διὰ τι ὡς σμυρνὸν ἔρχομε καὶ οἰκηθῆμεν θεῶν τὸ*

πρὸς τὸ ἡλιακὸν κλῆμα νομίζοντες, ἐν αὐτῷ ἀφορῶντες πρὸς ὕμνευ-
 σιν καὶ προσευχαῖς τῷ θεῷ ἀλαπέμπιδον; Vide responsum,
 ubi causa diversa a nostra redditur. Clemens 7. Stromata.
 πρὸς τὴν ἐωθινήν ἀτατολήν αἰετούχαι. Frustra vero torquet se
 in defendendis Essenis Serarius, quod Solem neget eos
 adorasse. Certe plus videntur adorasse, quam contra, ex
 verbis Iosephi. Neque ulla alia causa fuit, quare ad tem-
 plum non admittēbantur, nisi quia quædam hæretica
 habebant, Adorare ad orientem, Victimam non mactare,
 & alia. Ideo hæretici erant. Quod nescio an animadvertit
 Serarius: aut quia hinc Monachorum originem repetit,
 an propterea illud dissimulaverit, equidem dubito. Cer-
 te in sequenti cap. 5. ubi id argumentum tractatur, hoc
 non tangit. In versu Iuvenalis legendum, *Et calò lumen*
adorant. ut recte olim Canterus correxit. Nam Serarius
 ridicule citavit, nullo sensu. Quod pag. 227. quæritur,
 an Esseni Christum convenerint, ego respondeo, nun-
 quam eos sermonem cum Christo conseruisse, uipote
 qui in vicis remotissimis incolerent. Paulò infra ait duo
 Essenorum Samaritarum genera constitui ab Epiphanio,
 quod ita scripserit: Γορθίωσι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι Εσσηνοὶ ἐγγυὲ τῶν
 ἄλλων γενέμενοι. Semper fidem facit tam Hebraismi, quam
 Hellenismi sui. Ego nullos alios Essenos video præter
 eos, quos decima Hæresi posuit. Nam ἄλλοι, ut sæpe
 solet, est *πλεονασμός*. Γορθίωσι ἢ καὶ οἱ ἄλλοι erat recta lo-
 cutio: sed quia inter Essenos & eos, de quibus loquitur,
 Gorthienos, medii interjecti sunt Sebuazi, ne de Sebuazis
 videretur loqui, adjecit ἐξ Ἀπυμέρευ. Essenos, perspicuita-
 tis causa. Hoc magis explicatur sequentibus, ἐγγυὲ τῶν
 ἄλλων, nempe Σεβυαίων. Nam quum sint ἄλλοι, καὶ ἄλλοι,
 & de illis intelligantur Esseni & Sebuazi, quum alteri de
 Essenis intellecti fuerint, quin alteri de Sebuazis dicantur,

154

155

dubitari non potest. Et hoc esse verum, qui mediocriter Græce sciunt, non dubitabunt, non negabunt. Certe Serario tam opus est Magistro in Græcis, quam in Hebraismo. Et mira est ejus in hoc loco Epiphaniï hallucinatio.

CAP. 17.

156 *Epiphaniï locus animadversus Hæresi 10.º Eum non bene Effenos ab Effais distinxisse, & inter Samaritanos collocasse. Πορθαῖς. Τορθαῖνοι, non Τορθῆνοι. Wolfius à calumnia Zelotæ vindicatus. Locus Suida recte à Wolfio interpretatus, manente verbo διέσηκεν. Altera lectio Suida explicata.*

157 **P**Ag. eadem 227. Effenos quare in Samaritis posuerit Epiphanius, neque causam scio, neque si sciam, probare possim, non magis, quam quod idem scriptor loquens de illis Effenis Hæresi 10. in fine adjicit: ἀλλὰ καὶ ὅτι ᾠκοδόμησεν τὴν Ἱερουσαλήμ κατὰ τὴν ἐν Βαβυλωνίᾳ ἐπάνοδον, ἀξίωσάντων τῶν Σαμαρειῶν σιωπεῖσθαι βοήθειαν Ἰουδαίοις, σιωποῦσθαι, ἐπετρέψαν ὑπ' αὐτῶν τε τῶν Εσδρα, καὶ τῶν Νεεμῖα. Hic primum animadvertendum, Esdram ædificasse Ierosolyma. Hoc enim, ut pueri sciunt, folius Nehemiæ labor est, qui 72. annis post Esdram profectus est Ierosolyma, & urbis mœnia, ac plateas instauravit. Deinde ἀξίωσάντων τῶν Σαμαρειῶν σιωπεῖσθαι βοήθειαν Ἰουδαίοις confutatur Nehemiæ 2. 10. 4. 1. 7. 6. 2. denique ἐπετρέψαν ὑπ' αὐτοῦ τε τῶν Εσδρα, καὶ τοῦ Νεεμῖα, confutantur 2. 20. Sed quot ejusmodi sunt in illo thesauro vetustatis rerum Christianarum? Quare cum delectu ille auctor tractandus, optime alioqui de literis divinis, deque Ecclesia meritus. De Essenis igitur Samaritarum
omnino

omnino dissentimus ab eo: & præterea, quod eos ab Effæis, quos nove Ieffæos vocat, diversos facit. Pag. eadem 227. *A quo forte Sebuæorum nomen, quum Sebah Hebraice septem valeat.* De Sebuæis, deque eorum etymofatis alibi demonstratum. Sed quomodo Sebuæi à שבעה deduci possint magno emerim scire. Pag. 228. Male Γερθλωσι pro Γερθαιλωσι, ut recte est apud Eusebium pag. 41. Histor. Eccles. Sine dubio enim Γερθαιωσι fuit גורחאי, ut Δοθαιωσι, ודוהתאי. Ibid. Ιδιαζόντως τοῖς Εοσλωῖσι. Iam hoc anile commentum in fine antecedentis capituli confutavimus. Ibid. (Offeni.) ἰλλὶ ἑβραὸν γένος nomen à robore acceperunt, quod Hebraice עץ hozh dicitur. Epiphanius putavit N esse radicale, quum tamen oblitus sui alibi Οσλαις vocet. Ab עוץ igitur, id est, ἑβραότι, τῆς τοῦ ἑβραὸν τῶν Οσλωῶν γένος dictum putavit. Neque de hoc dubitandum, hoc in animo habuisse Epiphanium. At ab עץ, imo עץ, עץ Vzzi deducitur. Ergo Vzrazi dicerentur. *Vel, ut quidam volunt, à עשה id est durum.* Quid tibi animi erat, Serari, quum scriberes Οσγνος à Kasche dictos esse? perinde ut Germanos à Rheno? Si hæc non est tua, sed aliorum deliratio. quare ista digna censet que in medium producantur? Dolet mihi alicujus Novatoris commentum non esse. Cum honore enim eum, quæ tua & sociorum civilitas ac moderatio est, nominasses. Pergit: *quia neque in Garizitano sacrificabant.* Neque Sebuæi poterant in templo Garizitano sacrificare, siquidem, quod putavit Epiphanius, alieno tempore solennia celebrabant. Quis enim passus esset eos in Templo Pentecosten hyeme aut autumno celebrare? Sed, quomodo hæc, quæ Epiphanius in aliam partem interpretatus est, intelligenda sint, jamdudum exposuimus. Nam non persuadet mihi, Sebuæos ideo mutasse tempora & solennia,

158

Iennia,

159

Iennia, quia irati fuissent Esdræ. καὶ τότε οἱ Σεβασταῖοι διὰ
 πλεῶν καὶ ὀργὴν μετέβηκαν τοὺς καρπὸς τῶν ἑορτῶν τῶν παρορημέ-
 νων τὸ πρῶτον καὶ κατ' ὀργὴν τῷ Εσδρα &c. Si erant Samari-
 tani, quare irati fuerunt Esdræ, quem exorarunt (ut qui-
 dem vult persuadere Epiphanius) ut sibi liceret cum Iu-
 dæis Ierosolyma ædificare? Quæ quis probabit, præter
 Serarium, & socios, qui ad ostentationem, qua δι' ἐπί-
 σταν' omnia talia defendere instituérunt, quemadmodum
 Declamatores Quattanam, & Calvitium, & ejusmodi
 ἄδοξα? Tunc enim exeritur mucro Compendiorum
 Rhetorices, & eruenta flagra expediuntur, quibus Nova-
 torum terga verberentur. δυσλῶων δὲ τε παῖδες ἐμῶ ῥήτι
 ἀντιώσιν, clamaret Serarius. Et ecce nunc horrendum
 increpuit, *-præcepisse adversum fertur in hostem.* Repe-
 titur Drusius. *An Esseni Pharisei?* Quid hoc monstri est?
 Tres sectæ sunt, Pharisei, Sadducei, Esseni. Si Pharisei
 Esseni, ergo duæ tantum. Sed hæc, non quod ita credat,
 sed quia hoc problemate tanquam pugionè jugulum
 Drusii petit. Quæ igitur hæc stultitia est, tam anile pro-
 blema, tam absurdum in medium jacere, & tam frivolo
 argumento integrum caput occupare. Tantum otii Pa-
 tribus ab re sua? Pag. 231. Suidas, Εσασίων Ἰουδαῖοι ἀσκηταί,
 Φαρισαίων καὶ γραμματέων τὴν ἀσκησιν ἐξ ἡμετέρας διέσηκότες.
 Eadem repetuntur in Cedreni Farragine 163. 34. ἤτις γε
 (ἀσκησις τῶν Εσασίων) τῶν γραμματέων καὶ Φαρισαίων τὴν δι-
 καιοσύνην ἐξ ἡμετέρας διέσηκεν, & quæ sequuntur, ad ver-
 bum ex Suida desumpta. Vnde apparet, si mendosus est
 locus, errorem vetustissimum esse, ἐξ ἡμετέρας διέσηκε, ἀντὶ
 τοῦ ἐκ διαμέτερας. Nam ridiculum est, ex *anctario distare*,
 aut *opponere*, quod non sine risu dici potest. Itaque vel
 primis literis Græcis imbutus errorem deprehendet &
 emendabit: quod & fecit vir & moribus integerrimis, &
 doctrina

160

doctrina singulari præditus Hieronymus VVolſius, qui quum vertit, *ex diametro*, locum ita, ut oportebat, emendavit. Neque quærendus erat tam eruditus vir, ad levem errorem tollendum, quum hoc, ut dixi, quivis mediocriter Græce doctus fecerit. At Serarius non quod pueri in faba, se invenisse putans, si occasionem nancisceretur, qua tanto viro insultaret, non solum temere illum super interpretatione reprehendit, sed etiam zelotice, & veteratorie eo nomine appellavit, quo illi contumeliam fieri putavit. Non potuit in eodem loco, neque incivilitatem suam, neque imperitiam literarum Græcarum opportunius ostendere. Quantum hæc duo, τὸ ἐξ Ἰσημέτρων, καὶ τὸ ἐκ διαμέτρων inter se differant, & quæ verba utriusque accommoda, & quæ ab utroque aliena, inter quæ διέσηκίνας alienissimum τὸ ἐξ Ἰσημέτρων ostenderem, nisi & pueri scirent. Quo magis Serarium pudere debuerit, cui pueri silentium imponerent, si illi aliquis sensus pudoris esset. Alia temeritas est, quod putaverit VVolſium ignorasse, quæ differentia esset inter τὸ ἐκ διαμέτρων, & τὸ ἐξ Ἰσημέτρων. Ita igitur defendimus VVolſium, & merito, si quidem διέσηκεν legamus. Sed aliter legit idem Suidæ alibi, ἐξ Ἰσημέτρων. ἢ τῶν Ἑσθραίων αἵρεσις, οἱ εἰσὶν Ἰσραῖτιοι, τῶν Φαρισαίων καὶ Γραμματέων τὴν δικαιοσύνην ἐξ Ἰσημέτρων διανέσηκεν. Vbi legitur, ut in Quisquilis Cedreni, διανέσηκεν, sed in Cedreno perperam una litera tantum aliter, διενέσηκεν. Iam alia lectio aliam interpretationem postulat. Phavorinus errat, qui τὸ ἐξ Ἰσημέτρων in illis verbis Suidæ interpretatur ἐκ διαμέτρων. Hoc locum habebat, si, ut in altera lectione, διέσηκεν, non διανέσηκεν legeretur: quamvis ἐξ Ἰσημέτρων nunquam faciet, ut sit ἐκ διαμέτρων. Vertendum igitur: *Essæorum heresis (sunt autem Iudæi) Pharisaorum & Scribarum justitiam supra modum excoxit. aut extulit.* Vult enim

161

162

scriptor apud Suidam, quisquis ille fuit, Essæos Pharisæorum justitiam imitantes eam in sublime extulisse, hoc est ἐξουμολογήσας, ac longe majorem eorum, quam Pharisæorum, a quibus acceperant, justitiam fuisse. Ita videtur ille scriptor Essæos Pharisæis posteriores facere: quod verissimum est, ut proximo capite ostendetur.

Hasidæorum origo, functio. Pharisæi, a Pharisæis Esseni. Sadducæi a Karraim. Serarîi errores.

C A P. 22.

163 **C**AP. 7. *Esseni an Hasidæi?* Venimus ad caput fontis, unde tot rivi disputationum deducti, & pugnæ magnæ pugnatae. Quum ostenderit qui sint Hasidæi neque æquo lectori dubitandi, neque pertinaci contendendi locus erit. Hasidæi igitur erant corpus, τάγμα, σύστημα, vel, ut Constitutiones loquuntur, Corporati, qui sponte sese addicebant functionibus legis, unde dicuntur ἱεροιστοὶ νόμου τῶ νόμου I. Macc 11. 42. ubi etiam vocantur συναγωγῆ Ἀσιδαίων, hoc est, Corporati Asidæorum. Eorum origo jam inde a temporibus Esdræ, ut paulo post videbimus, auctoribus instituti Sanctis Prophetis, in quibus familiam ducebant Haggæus, & Zacharias nepos Addo, filius Barachiz. Vnde, quemadmodum ipsi Prophetæ, ita & Corporati dicti חסידים Hasidim ἁγίοι sancti, quatenus quidem ad institutum: quatenus autem corpus constituunt, Hasidæi, חסידאי Iudaice, חסידאי Syriace. Quemadmodum liberti dicuntur quatenus manumissi: quatenus genus aliquod hominum constituunt, liberorum quidem, sed non ingenuorum, Libertini dicuntur. Erant enim Hasi tæi Φερίτορες quidam qui vulgo dicuntur 164 *confratres*, ἱεροιστοὶ νόμου τῶ νόμου, המתברבים בתורה, qui præter:

præter ea, quæ tenebantur ex lege facere, etiam sponte impendia quædam in templum, & in sacrificia faciebant. Quod ex lege quis tenetur facere, id vocatur *דבית* *debitum*. quod ultro, & sponte quis præter debitum fungitur, id dicitur *רבית*, hoc est, ut vulgo loquuntur, *Supererogatio*. Vnde & dicebatur *רבית לתורה* *Ἀντίμειρον τῷ νόμῳ*, *Antistarium Legi*. Nam jam ante tempora Hasmonæorum duo genera *δουλοματισῶν* erant apud Iudæos, *עושיקים בתורה* *studentes legi* duntaxat, & *עושיקים ברבית לתורה* *studentes antistario legis*. neque hanc legis divisionem ignoravit Eusebius qui 8. libro *περπαρ.* pag. 222. prius genus *Φιλοσοφίαν κατὰ τὴν ἰσθμὴν διάνοιαν*, alterum *θεωρητικὴν Φιλοσοφίαν* vocat. Ex priore genere orti Karraim, a quibus Sadducæi; ex posteriore Pharisei. Nam proculdubio Pharisei sunt propago Hasidæorum. *ἐκυσιασμός τῆς Λασιδαίων* in hoc versabatur, non solum ut ex præscripto legis viverent, sed etiam si quid ex verbis legis per consequentias & interpretationes erui posset, id ei satisfacere teneri, & quum omnia fecerint nihil fecisse videri, siue ad eleemosynas & officia pia, quæ Hebraice dicuntur *חסדים* *חסידיה*, item ad facta recta templi, & ad sacrificia, *מעוהת לגמילות חסדים* *ובתן שלו עם כל*, & ad sacrificia, *זוה כרבעי ליה לא עבר*. *Impendit stipem in opera pia, & largitus est de suo*, (*οἶκοθεν ἤλεθ' αἶλο, οἶκοθεν ἀνήλακε* Chryl.) *Tamen id, quod tenebatur facere non fecit*. Eadem sententia, sed inversa Lucæ 27. 10. *ἔγω εἰ ὑμεῖς ὅταν ποιήσῃτε πάντα τὰ διατάχθεντα ὑμῖν, λέγετε, ὅτι δούλοι ἀχρεῖοι ἐσμὲν, ὅτι ὁ ὀφείλομεν ποιῆσαι, πεποιήκαμεν*. Nam quanvis fecerint quod præceptum est, tamen adhuc *ἀχρεῖοι εἰσιν*, quasi nihil fecerint, Præter *חסידיה*, facta recta Templi majore ex parte curabant, & voluntarios sumptus faciebant, hoc institutum mordicus tenentes a Sanctis Dei

165

r

266

Prophetis, Esdræ. 5. 2. Vnusquisque pendebat vestigall
 ad facta tecta Templi jam a temporib. Esdræ & Nehemiæ.
 Neh. 10. 32. Præter illud constitutum tributum sponte
 Hasidæi plura erogabant tam ad ipsum Sanctuarium,
 quam ad ejus muros, & porticus, nunquam fere rece-
 dentes a Templo, ita ut quasi illud peculiare habere vi-
 derentur, & nunquam temere per aliud, quam per Tem-
 plum jurarent, *היה ביתי*, item *היה ביתי* per hoc habitaculum,
 vel per hanc domum. Quare eorum propago Phari-
 sæi idem faciebant, Matthæi 23. 16. *ὁς ἂν ὁμώσει ἐν τῷ ναῷ*.
 Et ab illis quoque Hasidæis didicerunt construere sepul-
 chra Prophetarum, Eod. 29. Merito igitur vocati, *הסידים*
 vel quia a sanctis Prophetis eorum collegium institu-
 tum, vel potius a piis operibus, & ab ædificiis sacris ab
 illis instauratis, a fundamentis excitatis. Quare cum sexa-
 ginta viros ex illis Corporatis postremus & nequissimus
 bipedum Alcimus necasset, vulgus putavit eorum mor-
 tem in Psal. 79. 2. prædictam fuisse. *Effuderunt in circuitu
 Jerusalem carnem Sanctorum* *היוימה*, tantam opinionem
 sanctitatis apud plebem consecuti erant. Nam in lectio-
 ne Hebraica est *hasidecha*, *τῶν ἁγίων σδ*, *τῶν ὁσίων σδ*. Al-
 cimi sævitia non potuit expleri cæde eorum, nisi etiam
 murum Templi ab eorum veteri Corpore sive collegio
 constructum dirueret. Iosephus lib. 11. cap. 17. 378.
*τῷ δὲ Ἀρχιερεὶ τῷ Ἀλκίμου Βυληθέντι καθελεῖν τὸ τεῖχος τῆς
 ἁγίας ὃν παλαιὸν κατεσκευασμένον ἐπὶ τῶν ἁγίων προφητῶν
 πληγὴ τις αἰφνίδι* *ὅτι τοῦ θεῦ προσέπειρεν*. Intelligit con-
 structum ab ipsis Hasidæis & auctoribus eorum corporis
 Sanctis Prophetis. Esdræ 5. 2. lamdiu putavimus illud
 verbum apud Iosephum, nempe *τὸ προφητῶν*, additum ab
 illis, qui hoc *τάγμα τῶν ἁγίων* ignorarunt. quia tamen
 Rufinus agnoscit illam lectionem, interpretabimur il-

267

lam, ut

Iam, ut fecimus, ex Esdræ 5. 2. Sed tamen non dubitamus τὸ Προφητῶν abundare. In qua sententia magis confirmati sumus, postquam illa verba in chronicis Eusebii legimus, ubi de eadem re mentio fit. Ἀλίμῳ ὁ ἀνὴρ καθελῶν τὸ τεῖχος τῆς ἀγλῆς τῶν Ἀγίων δίκας ἔδωκε πικρῶς θανάτων. Quanta lux infertur conjecturæ nostræ ex illo loco τῶν Ἀγίων igitur tam Iosepho, quam Eusebio, qui a Iosepho hæc hausit, intelligendum τῶν Ἀσιδαίων. Ex istis, ut dixi, Hasidæis profecta est hæresis Pharisæorum. Nam Hasidæi proprie non erat secta, sed σύστημα ὁσίων Corporati devoti, instar eorum, quos Græci Φαρισαῖοι vocabant, atque in Templum quotidie conveniebant, (quod Atheniensibus est Φαρισαϊκόν, item σωματικόν, & Φαρισαϊκόν Concilii Chalced. Canon. 19.) & sacrificiis operabantur, agnum quotidie immolantes, qui dicebatur לַעֲבוֹדָתֵנוּ oblatio Hasidim pro peccato. Vnum tantum diem excipiebant, in quo illud sacrificium omittebatur, undecimam Tisri; postridie diei Kippurim. Sed iustum volumen exigebant omnia; quæ de illis dici possunt. Nos tantum necessaria excerpimus. Hasidæorum mentio 1. Maccab. 2. 42. & 7. 13. & 2. Maccab. 14. 6. Quamdiu igitur רביה לחורר, id est, supererogatio usu tenuis observabatur; nulla secta fuit in populo Dei. Sed postquam supererogationis præcepta in Canones redacta sunt & scripto mandata, tunc multa dubia oriri, disputationes, velitationes, altercationes quotidie succrescere; unde duæ sectæ diversa sentientes natæ, altera quæ legem tantum; altera, quæ רביה & interpretationes ejus amplectebantur. Prior in duo genera procedente tempore scissa est. Nam ab initio Karraim tantum dicebantur, secta, quæ legem, prophetas, & hagiographa observabat, usque ad tempora Sadok, & Boethi, sive Baithi, qui primi de pœna pecca-

168

169

torum, & remuneratione benefactorum dubitarunt: a quibus nata est hæresis Sadducæorum. Karraim igitur priores tempore sunt, quam Sadducæi. Nam olim Karraim & Hasidim ab initio non erant sectæ, ut diximus. Karraim quod ex lege præcipitur faciebant. Nemo autem exigitur plus facere, quam quod præcipitur. Hasidim præter præcepta legis, supererogationes, & voluntarias functiones nullo cogente obibant. At nemo vituperatur, si quum tantum bene facere teneatur, melius faciat: aut si ab eo mediocre exigitur, multum præstet.

170 Sed postquam iste *ἐκκσιασμός* in præcepta cogi, & scripto mandari coëptus, tunc ex istis Hasidim processerunt *δογματισαί*, qui se *קדושים*, sanctos, & tam a Hasidim, quam a vulgo segregatos dixerunt: qui τὸν ἐκκσιασμόν ἀνάγκηω fecerunt, & quæ quis sponte faciebat, ex necessitate facienda præcipiebant. Hoc genus hominum in duo sectum est, in ipsos *קדושים* *Φαρισαίους*, & *Εσσηνούς*. Nam Essenorum *ἀκρεβεςέρα πολιτεία*, quam Pharisaeorum: & utraque Gens scripta ab auctoribus sectæ suæ habebat. Ideo recte Philo 612. *ἔστι ἡ καὶ αὐτοῖς συγγράμματια παλαιῶν ἀνδρῶν, οἱ τῆς αἰρέσεως ἀρχηγέται γενόμενοι πολλὰ μνημῆα τῆς ἐν τοῖς ἀλληγορημμοῖς ἰδέας ἀπέλιπον.* Rursus Pharisaei in plura genera divisi, septem enumerant Iudæi, ut ex quodam libro Venetijs excuso didicimus, & ex eo Osiander, ex Osiandro Serarius supra Essenorum vero prior divisio *εἰς κοινούτους, ἔ μονάζοντας*. Posterior τῶ κοινούτων εἰς γαμοιώτους καὶ ἀγάμους. Hæc est vera origo harum sectarum. At Hasidæi non erant secta, ut dixi, sed corporati devoti, &

171 ab illis Pharisaei, a Pharisaïs autem Esseni orti. Quia vero eorum præcipua erat functio a Templo non recedere, & ejus facta recta curare, illi ad excidium usque Templi duntaxat permanferunt. Nam Templo non stante

stante neque ipsi stare potuerunt. Quod nihil horum Serario oboluerit, & in toto cap. 7. nihil aliud quam se doctorem demonstrarit, ornatum virtutibus Societatis sanctissimis, maledicentiæ, zelotypiæ & invidiæ, Lectoris, non nostrum esto iudicium. Itaque in toto capite nihil est, quod non dignum sit reprehensione, siue maledicentiam spectes, siue inscitiam. Iam quartum iterat suum ineptissimum illud חסיד א חסיד, quem errorem ter antea confutavimus. Nos in caussa fuimus illius חסיד quod tamen castigandum, ut infra disputabitur: quod quum ipse velit a חסיד Hebraico deductum, longe a vero discedit. Nam tam Iudaismus, quam Hebraismus חסיד retinet, & non semel in Thargum in חסידא legitur. At חסיד omnino Syriacum est, ignotum Iudaismo. Quomodo igitur Esseni, qui Iudæi erant, vocari potuerunt nomine quod Iudaicum non est, & quod Iudæum vulgus non intelligit? חסידים profus in toto capite, & nulla laus, nullum operæ pretium est illa confutare: in quibus tamen illud non prætereundum, in quo apparet, ut alias, Hellenismi tirocinium, quum scribit pag. 241. *Quod si vero lib. 1. Maccab. cap. 7. Chesidim, siue Hasidai restrictè accipiuntur, uti accipi confectum jam satis, idem profecto de Hostis apud Ioseph. lib. 12. cap. 16. &c. Mera imperitia est. Nam Hasidæi est nomen corporis, collegii, gentis, systematis, corporatorum, & tanquam substantia: Hasidim est attributum ex instituto vitæ, tanquam accidens. Quare si aliquod collegium, aut Secta dicti sunt חסידים, illi sine articulo dicti ostendunt ex forma nominis, se esse corpus quoddam, & cum articulo eos vocari nihil prohibet. Itaque & cum articulo & sine articulo eos nominant Maccabæorum libri. Sed articulus necessarius non est: & sine detrimento significati abesse.*

173

abesse & adesse potest. At accidentalia, quum migrant in substantiva, accipiunt articulum necessario, ne pro accidentalibus, & attributis accipiantur. Nam *Ασιδαῖοι*, possunt dici *Ασιδιμ*, sive potius *ἀγιοι*, sed cum articulo, neque id satis est, cum adjectione *οι λεγόμενοι*. Quod igitur ex Iosepho tangit Serarius, illius verba hæc sunt: πολλοὺς διεφθαρκότα τῶν ἀγαθῶν καὶ ὁσίων τῶν Ἰθνης. Putat homo acutissimus, si de Hasidæis restrictè dictum est, idem de Hosii dici. Atqui ut diximus, longe differunt Hasidæi, & Hosii: quod Hasidæi est nomen substantiæ, & ὁσιος est accidens, quod accidit Hasidæis, & si restrictè vult accipi ὁσίως, hoc est ex adjectivo substantivum fieri, hoc non poterit, nisi cum adjectione, *οι λεγόμενοι ὁσιοι*. Tunc ὁσιοι *οι λεγόμενοι* distinguuntur ab Hosii adjectivo. Quare Lutherus acutior, melior, & peritior quovis Serario, rectè percepit non sufficere eos *Frommen* vocari, nisi cum adjectione, *die sich die Frommen nennen*. Nam id plane est, Iudæi, qui nominantur probi, sancti, pii. At quod concludit Serarius in verbis Iosephi, plane puerile, ridiculum, ineptum. Nam non solum Iosephus scribere debuisset, τῶν λεγομένων ὁσίων, aut saltem τῶν ὁσίων, sed etiam illud τῶν Ἰθνης adjiciendum non erat. Nunc, quum dicit ὁσίων τῶν Ἰθνης, non corpus, sectam aut collegium intelligit, sed omnes pios, qui partes Iudæ Maccabæi, non factionem nequissimi hominum Alcimi sequebantur, sive Pharisæi, sive Essæi, sive δημοτικοὶ essent. Præterea si apud Iosephum ὁσιοι restrictè, ut Serarius loquitur, hoc est substantialiter, non accidentaliter caperentur, necessario ἀγαθοι quoque aliam sectam constituerent. Quis non animadvertit hominis cæcitatem, qui nihil nisi hæreticos, Novatores, & alia Societatis auctoramenta crepat?

174

Esseni neque Nazirai, neque Rechabita fuerunt. Κακοήθεια Serarij in Wolfium. Kenai populus, Kenai familia. Fædisfimi Serarij errores.

C A P. 23.

Cap. 8. Essenos Naziræos fuisse Abraham quidem Zachuth auctor libri Iohasin scribit in lemmate operis sui: והבוירים והבוירים הנקראים אשיבוס & *Nazirai*, qui dicti sunt *Essenos*. Vbi duo insignia errata in nominibus: primum illo Essenorum, quod a Latinis accepit, deinde Neziræorum, quod nequaquam Essenis attribui potest, quum Neziræis necessitas ex lege incumberet Templum ingredi, a quo Esseni excludebantur. Sed nullus Iudæus scriptor, præter hunc Abraham Zachuth, Essenorum meminit: & omnino ejus sectæ ignoratio, aut saltem silentium magnum est in eorum omnium libris. Sed librum illum Iohasin non legit Serarius, neque profecto intelligeret si in manus sumeret. Aliter ab Hebraismo paratum esse oportet, quam Serarium, qui illum librum se postulet totum intelligere. Cap. 9. *Esseni an Rechabita*. Suidas, Εσαῖοι ἀσεβέστεροι ἰωνὰδὰ β' ἢ Ἰϋχὰ β' τῶ δικάϊα. Hic iterum Pædagogulus cum contumelia virum omni exceptione majorem appellat, quæ neque probiorem, neque Græce eruditorem sua ætas tulit; in cujus libris nullum maledicentiæ, aut æruginis zelotica vestigium impressum extat, qui tam bene de literis meritus est, ut si nullo alio nomine, eo tamen, quod ejus beneficio tot scriptores Græcos habemus, dignus erat, cujus ratio quædam haberetur. Sed quid hoc exigimus ab iis, qui summam laudem in maledicentia posuerunt? Eadem Sycophantia hæc in eundem præstantissimum virum, quæ supra de

175

176

loco ejusdem Suidæ ἐν διαμέτρῳ pro ἐξ ὀπρῶν. Nam hic quoque pro παύγονοι, quod ridiculum est, VVolfius legit δαύγονοι. Non enim aliter debuit. Nam omnes veteres scriptores Ecclesiastici Ἐσῆος δαύγονος Ἰωνὰδὰβ τῆ Ριχαβίτῃ dixerunt, non παύγονος, quod uno flagro castigari non potest. Et mirum est Doctorem Theologum tantam absurditatem in verbis Suidæ non advertisse. Vide quid facit δακησιβία. quid τύφῳ ζηλωτικῶς. quid aliorum contemptus. Non potest dici quantum temporis dispendium toto hoc capite factum sit, in quo inscitiam magis mirer, an temeritatem, nescio. Quæ enim major inscitia, quam ex eo loco Suidæ depravato adversus omnes veteres Ecclesiasticos velle colligere Rechabitas ab Essenis ortos esse? Quid hoc est, nisi Φρενίτις aut πῶς ἀπληξίς? Certe pater prior est filio. ideo dicendum foret παύγονοι Ριχαβίτῃ πατρὸς Ἰωνὰδὰβ, non autem παύγονοι Ἰωνὰδὰβ ἢ Ριχαβίτῃ. Quis aliter loquitur? Sequitur: *probatum est Ἐσῆος Ἀσιδαῶς esse* Non potuit probare. Et præterea hæc somnia eluduntur iis, quæ proximo capite de Hasidæis disputavimus, ubi probamus Pharisaeos esse Patriarchas Essenorum. Ambo sunt רישׁוֹנִים, sed ἀπερῆστεροι οἱ Ἐσῆωοί. Sic de Carthusianis & Cisterciensibus dici potest, qui profitentur se esse Benedictinos. Tamen, quum in historiis legimus mentionem Benedictinorum fieri, per eos intelligi semper aut Cistercienses aut Carthusianos, hoc esset delirare. Eodem modo, Pharisaei ab Hasidæis orti, Esseni à Pharisaeis. propterea Hasidæos pro Essenis intelligendos esse nunquam concedet, nisi qui ea, quæ genere distincta sunt, inter se permiscere velit. Essenos vero Rechabitas esse, quod commentus est Serarius, satis eluditur iis, quæ diximus; eludetur illis, quæ dicemus postea. pag. 246. *Rechabitas capisse*

raturum. de nomine proprio, & de familia ab eo deducta
 major admiratio incesfit, quomodo nomen proprium
 eodem modo exponatur, quo populus. Sed quia nun-
 quam efficies, ut nomen proprium sit nomen populi,
 180 propterea ego non dubito errare Paraphrasten Chal-
 daeum, ut in multis aliis. De ista igitur Kenæorum fa-
 milia, de quibus Iudic. 1. 16. ita scribit Salomo. **A
 URBE PALMARUM:** *Vrbs Palmarum, ipsa est Iericho,
 Quia illis (Kenais) data est pinguedo, siue uber, ut vesceren-
 tur ea, donec edificaretur domus Sanctuarij: & quicumque edi-
 ficaturus esset domum electionis (Sanctuarium) in partem
 suam acciperet eam, ut omnis Israel partem haberet in domo
 electionis. Quare dederunt eam filijs Ietro quadringentos
 & quadraginta annos: Discipuli vero, qui inter eos erant, re-
 liquerunt eam, & iuerunt ad Othoniel filium Kenæ, qui &
 Iabets, in desertum Iudæ, quod est ad meridiem Erad, ad dis-
 cendum legum. Rursus: ET HABITAVIT POPULUS:
 cum discipulis, qui habitabant ante eum. Ipse postulavit à
 Deo benedictio, ut prepararet sibi discipulos commodos. quia
 dictum est: ET CLAMAVIT IABETS AD DOMINUM
 & cetera, & preparavit illi sanctos (חסידים) illos. nimirum
 Kenæos, de quibus institutus erat sermo. Sed quod ait Rab-
 181 binus ille de Othoniel cognominato Iabets, fateor me
 nescire. Nam 1. Paralip. 4. 9. 10 nihil tale de eo. De
 Kenais autem uno verbo dicam, nihil certi posse pro-
 nunciari ex Scriptura, præter ea, quæ Iudæi ex sua Kab-
 bala adferunt, cuiusmodi sunt quæ ex Solomone adduxi-
 mus. Et frustra hic æstuat Serarius in origine Rechabi-
 tarum, quam repetit ab Essais ipsis, ab Exodi usque tem-
 poribus, cuius rei ne tenuis quidem suspitio in Scriptura
 extat. Nam conjecturas omnes rejicimus. Ridiculum
 vero, quod in verbis Suidæ *πικρὰ β δίναιος* interpretatur*

רַחֵם, quæsi Hafid sit *δικαιῶς*, quod est falso falsius. Sed
 nugatur Suidas cum quibusdam veteribus, qui Rechabi-
 tas a Rechab, non autem ab ejus filio, institutos volunt.
 Cap. 35. Jeremiæ perspicue dicitur Ionadab Rechabiten
 præcepisse filiis suis vinum non bibere, urbes ac homi-
 num cœtus averfari, in tentoriis habitare: Itaque Iona-
 dab, non Rechab autor est illius instituti, ut etiam qui-
 dam veterum Ecclesiasticorum recte monuerunt. Pag.
 246. *Kinæos &c. pietatis ac virtutis studia insigniter exco-
 luiffe patet ex Iudicum primo & 4.* Negamus ullum illius
 rei vestigium extare: sed tantum interpretationes & som-
 nia Solomonis & aliorum recentiorum Rabbidorum.
 Locum 1. Paralip. 2: 55. cur malit citare ex Latino in-
 terprete, qui non solum vitiosissime illum, sed etiam in-
 eptissime reddidit, non aliam causam video, nisi propter
 argumentum susceptum, quod quum sit falsum, non
 potest, nisi per falsa probari. Recte illum locum Græcus
 interpres reddidit, nisi quia רַחֵם retinuit, & nomen
 familiæ putavit. καὶ ὑοὶ Σωφροεὶν τῶν καθοικούντων Ἰαθίς, Θα-
 ραθεῖμ, Σαμαθεῖμ, Σακαθεῖμ. ἔτοι οἱ Κινᾶοι οἱ ἐλθόντες ἐξ Αι-
 μαθ πατρὸς οὐκ Πηχάβ. Kinæi igitur progeniri sunt ab
 Amath auctore familiæ Rechab. Ergo Amath est proge-
 nitor utriusque familiæ, Kinæorum, & Rechabitarum.
 Quod si Rechabitæ abstemii & ἀσκηταὶ erant, non ideo
 sequitur abstemios, & ἀσκητὰς Kinæos fuisse. Quin nec
 omnes Rechabitæ ἀσκηταὶ, sed progenies tantum Iona-
 dabi Rechabitæ. Nam Rechabitæ est Gens, in qua
 multæ familiæ, in quibus Ionadabitæ. ut in gente Cor-
 nelia erant plusquam 30. familiæ quarum si una aliquod
 sacrum faceret, illi totam gentem obligatam fuisse non
 sequitur. Erant enim sacra gentilitia communia Gentis:
 familiaritia propria unius familiæ. ut Ionadabitarum

proprium fuit abstemios esse & in tentoriis vivere : non reliquarum familiarum gentis Rechabitarum. Quare insignis error est putare omnem gentem Rechabitarum idem quod Ionadabitas fecisse. Quam vero asininum & vere Iudaicum illud ex libro Traditionum, quem non vidit, sed à Genebrardo citat Serarius, homine tam modesto, quam ipse, & minime maledico, in loco proxime citato *Ιαβίς*, sive Iabets esse nomen Doctoris : ut hoc modo *οἱ οἰκουῶντες Ιαβίς* sint *οἱ οἰκουῶντες ἐν τῷ οἴκῳ τῆς Ιαβίς* : & non pudet eum hæc citare potius, quam reprehendere, quum sint Iudaica & anilia, tam me hercule quam Othonelem cognominatum fuisse Iabes, quod supra ex Solomone adduximus. Quis sanus dixerit ego habito Iabetz,

184 pro eo, quod est in ædibus Iabetz. Neque enim hic locum habet locutio illa, *Cenavi in Crassipedis*. Martialis, *Hanc in lautorum mandere saepe soles*. Major Afinitas est, pro Tirathæis, Simathæis, Suchathæis, quæ sunt nomina familiarum a locis derivata, *canentes, resonantes, in tabernaculis commorantes*, interpretari cum veteri Latina editione. quasi *הרועתים* sint tanquam *הרועתים*. quo quid stolidius est ? Certe neque a *טובה* quod est Tabernaculum, ullus fecerit *שבותי*. tum quod alia prorsus radix est, quæ cum altera nullam cognationem habet, non magis, quam arbor cum equo, tum etiam quia a *טובה*, fieret Hebraice *טובי*, ut a *בוטה* fit *בותי* Cuthæus. Quod compendium Rhetorices Societatis eum a sibilis Grammaticorum tueri potest ? Itane *טובה* est *טובה* dic Flagellum horridum Novatorum ? scopulus hæreticorum ? Hoc solum satis est ad indicandam Hebraismi peritiam. Ab illo tam stulto mendacio Tabernaculorum astruit suos Effenos, aut Hasidæos in tentoriis habitantes. iam minimum

185 instruxit, nihil deest præter scenam, ubi histrio agat.

Mira Serarj argumentatio de Hammath, ut eundem cum Rechab faciat. Kinaorum fuisse austerum institutum ex Scriptura colligi non posse. Rechabitarum austeritas Ieremia temporibus capit. Hasidai a Rechabitis. Locus Ieremia 35. 19. illustratus.

CAP. 24.

PAg. 249. *Videtur Hammath esse Rechab. in Hebraico eff*
 מוחמת אבי בית רכב *Ab Hammath patre familia Rechab.*
 Si, ut Serarius argute colligit, Hammath est idem cum Rechab, quia familia Rechab est a Rechab, & Hammath est pater ejusdem familiae: ergo Maon pater familiae Sur erit idem cum Sur, quia familia Sur est a Sur, & Maon est pater ejusdem familiae. Eodem. 45. דמועון אבי בית צור.
Et Maon Pater familiae Sur. Quid aliud predicare debemus de Doctore Theologo, quam summum Logicum esse, summum Grammaticum, unicum Magistrum? Rursus: *cujus pater proximus sit Ionadab, de quo 4. Regum. 10. 15. remotus Rechab, qui Ionadabi pater.* Atqui is Rechab pater Ionadabi vivebat tempore Athaliae, aut Ochoziae Regis Judae, a quo, ad excidium Templi, anni sunt 298. Apud Ieremiam vero 35. diserte Rechabite loquuntur de Ionadab tanquam patre suo, qui praesens praesentibus austeram, nuperam & novitiam victus regulam preceperit. Neque vero quis dicat ibi Patrem, more Hebraeorum pro atavo, aut quovis vetusto auctore generis capi, quemadmodum dicitur ipse Ionadab filius Rechab, id est pronepos, aut progenitus. Nam ipsimet dicunt patrem suum Ionadab sibi ipsi hanc austeritatem victus precepisse. Praeterea ille Ionadab qui 2. Reg. 10. 15. occurrit regi neque in tentoriis habitabat, quum obviam venerit regi,

regi, neque homo quieti instituti videtur fuisse, quum Rex ab eo quærat, an ejus cor sit rectum & pacificum erga se: ut homo militaris sine dubio fuerit, & ideo propter ejus dignitatem collocaverit eum in curru suo. Sane hæc non conveniunt ἀκλήϊον βίω. Sed ita est: Ille

187 Ionadab filius Rechab dicitur, tanquam pronepos, & ille cujus mentio apud Ieremiam, auctor castimonie victus, est ab eodem progenitore Rechab. Sed in eadem gente quis dubitat multos ejusdem nominis fuisse apud Hebræos, ut apud Græcos, & Romanos? Nepos Aaronis est Phinees: in ejus posteritate est alius Phinees filius Eli, 1. Samuelis primo, in eadem posteritate alius Phinees hypocrita, Epiphanius pag. 23. in Offensis. De hoc nemo dubitat. Igitur ille Ionadab Rechabita apud Ieremiam verus pater erat eorum, quos ad se vocavit Ieremias. & illis pocula vino plena anteposuit. Temporibus ergo Ieremie illa severa regula instituta, de qua, an intra filios constiterit, an & posteri in exilio Babylonico, quod ex Ierem. 35. 19. quis colligere possit, eam observarint, infra dicitur. Concidit ergo, concidit vanitas vetustatis Kinæorum & Rechabitarum, & quod absurdissimum omnium est, Essenorum, quos acumen Serarii patriarchas fecit tam Kinæorum, quam Rechabitarum. Kinæo-

188 rum fuisse institutum austerum, ex somniis tantum Rabbinorum colligi potest, ex Scriptura ne minimum quidem: Rechabitas vero fere eodem tempore exuisse, & desuisse, verisimile esse quia in exilium deportati sunt post casum Sedekie. Tamen de hoc amplius infra dicitur. Sane eorum originem non antiquiorem repeti posse, quam a Iosie, aut Manassis ultimis regni annis certo certius est. Iam profecto valde timere vetustati Monachismi incipio, quem ab Exodo usque acerrimus

ejus

ejus vindex Serarius deducit, & pro cuius dignitate a Novatorum oppositionibus asserenda tanti fecit mentiri, ut nullum non risum ex Novatoribus a se deprecetur, modo id Cercopibus persuadere possit. Ibid *Legitur in 70. פִּיחָאֵבּ פּרוֹ-צִרְרָא, Iudic. 1. 19.* Hebraica lectio פִּיחָאֵבּ בִּי רֵגֶב־בְּרוּל Septuaginta, & ἄρματα σιδηρῶν αὐτοῖς. & alia lectio spuria ibi infarcta: ὅτι Πιχάβ διεσεύλατο αὐτοῖς. Est ergo duplex lectio, genuina, & supposititia, quam Theodoritus agnoscit ἐν τοῖς ἀπύροις, in eum locum: τῷ Πιχάβ ὡς εὐσεβῆς ἄγαν πολλαχόθ' ἢ θεῖα μνημονεύει γεαφῆ. Μνημονεύει quidem, sed non ὡς εὐσεβῆς, Pronepotis sane ejus Ιωναδάβ meminit ὡς εὐσεβῆς, non autem Πιχάβ.

189

Quod stulte quidam Rechab focerum Mosis esse putarunt, id ut facerent, persuasi sunt loco 1. Paralip. 2. 55. quia ibi Kinæorum & Rechabitarum mentio. Kimi autem est focer Mosis. Omnia futilia, & nugatoria. Nam neque Keni vocatum esse focerum Mosis ostendimus, quamvis id colligant ex Iudic. 1. 16. Pag. 251. Conatur verba Plinii cum verbis Dei apud Ier. 35. 19 conciliare, & alterum per alterum confirmare: *per seculorum millia gens Essenorum aeterna est.* Verba Dei: *non deficiet vir de stirpe Ionadab.* &c. Jam probavimus, tunc primum illam sectam ortam, & nihil magis novitios ejus ortus ostenderit, quam verba ipsa Dei. Nam dicit in ea stirpe semper aliquem fore, qui coram se ministrabit, tanquam antea hoc non fuerit. Nam illud פָּנִים לְפָנַי *Stans coram me*, interpretatus est Chaldaicus Paraphrastes פָּנִים מִיְמִינֵי מִיְמִינֵי מִיְמִינֵי ministrans. Hoc non potest dici, nisi פָּנֵי ה' עַל תּוֹרַת מֹשֶׁה לְעִשְׂרֵי יְהוּדָא dicit, nunquid legitur: CONGREGANTUR IN TEM-
PLO: *Atqui Israel nonne etiam ipsi congregantur? sed (hoc dicitur) quia sedebant in Synedrio, & docentes verba legis.*

190

Broederschap. Hoc enim soli Hasidæi faciebant. Nisi enim iste Babas fuisset ex illo Hasidæorum corpore non contribuisset sumptus ad victimam ordinariam Hasidæorum. Iste erat ex stirpe Hasmunai, de qua ne quis superesset, filios ejus extinxit Herodes, ut est apud Iosephum 473. Idem tamen Rabbinus non filios Babæ interfectos, sed Babam ipsum ait excæcatum ab Herode. Igitur filii Ionadab sunt ii, qui Hasidæi postea vocati, neque a Templo recedebant, & alia, quæ supra diximus de Hasidæis, faciebant: ut merito dictum sit: *Non deficiet vir de stirpe Ionadab stans coram me.* Stare coram Deo nihil aliud est, quam ministrare, & offerre Deo, & sanctimoniam operari in Templo, ut faciebat illa Anna *ωεφύτιωσα* apud Lucam, quæ expectabat regnum Dei. Hæc est vera origo Hasidæorum abstemiorum, qui vino carebant, quamdiu a Templo non recedebant, quemadmodum & Sacerdotes ipsi usum vini abdicabant, donèc in Templo operabantur. Hoc si vocatur Secta, omnes igitur, qui vino carebant, & omnem austerum victum, castimoniam, sanctimoniam, & cantus aliquos sibi indicebant, erunt Sectarii. Quod hæc omnia non intellexerit Serarius, fidem faciunt illa ab eo collecta argumenta, in quibus & tempus perdidit, & se deridendum Lectori propinavit; præsertim ubi dicit: *Quia non Ionadabitæ, sed Rechabitæ vocantur, videtur Chammath esse ipse Rechab.* Ineptam conjecturam de Hammath jam diluimus. Quare autem Rechabitæ potius, quam Ionadabitæ dicebantur, idem est quærere, quare Ministri templi Levitæ potius, quam Kahatitæ vocabantur. Et quid non impedit *ωεεργυλα*, ubi mendacio latebra quæritur?

192

193

Hegesippi falsa opinio, Rechabitas fuisse Sacerdotes. Epiphaniū, μνημονικὸν σφάλμα. τὸ πῆταλον neque Iacobus neque Iohannes gestavit. Hieronymi μνημονικὸν σφάλμα. Rechab. pro curru ridicule a Serario acceptum. Dei promissum de Rechabitis ab eodem recte interpretatum. Bellarmini nugatorium de Iosepho iudicium in ijs, quæ is præstantissimus scriptor de Essenis narrat.

194

CAP. 25.

PAG. 251. *Quid quod in S. Iacobi Apostoli; qui Iustus etiam appellatus est nece, patronus ei Sacerdos affuit Rechabita uti refert ex Hegesippi lib. 5. Eusebi. Non magis verum dixit ille Hegesippus, quum hominem de tribu Iuda Sacerdotem vocat, quam reliqua omnia, quæ in actis Passionis illius Sancti Apostoli exequitur: quæ a nobis discutiuntur in Eusebianis, ubi hoc temerarium dictum confutatur. quale illud ejusdem: ἐς τὴν ἱερῶν τῶν ἡῶν Ρηχάβ ἢ ἡ χαραβῆμ. (ραχαβῆμ) Filius Rechab, filij Rechabitarum. Hæc sunt ad palatum Serarii. Rechab ergo erat filius Rechabitarum; ὅτε κρότον. Sic Levi erit filius Levitarum, Seleucus filius Seleucidarum. Præterea quum ipse Hegesippus dicat Iacobum fuisse Sacerdotem, & ingressum sancta sanctorum, ab eo Epiphanius suscipitur eum τὸ πῆταλον gestasse, pag. 56: ἐτι δὲ καὶ ἱερατεὺς αὐτῶν αὐτὸν κατὰ τὴν παλαιὰν ἱερωσύνην ἔυρομεν. διὸ καὶ ἡ Φίετο αὐτῶν ἅπαντες τῆ ἑαυτῆ εἰς τὰ ἅγια τῶν ἁγίων εἰσιέναι, ὡς τοῖς Αρχιερεῶσιν ἐπέλευσεν ὄνομα καὶ τὸ γεγραμμένον. ἔτω γὰρ ἰσόρησαν πολλοὶ πρὸ ἡμῶν περὶ αὐτῆ, Εὐσέβιος τε, καὶ κλήμης, ἔ ἄλλοι (nempe Hegesippus) ἀλλὰ ἔ τὸ πῆταλον ὅτι τῆς κεφαλῆς ἐξέλιξ αὐτῶ Φέρειν, καθὼς οἱ περιουημένοι ἀγίοπιστοι ἄνδρες ἐν τοῖς ὑπ' αὐτῶν ὑπομνηματισμοῖς μαρτυροῦσιν. Quod Iacobus cognomine*

195

gnomine Iustus Domini discipulus, sacerdos fuerit, & illi non aliter, quam summo Sacerdoti in Adyta ingredi liceret, neque difficile est confutatu, & nos in Eusebianis satis discussimus. Quod vero ait ab iisdem viris scriptum Iacobum τὸ πῆταλον gestasse in fronte (quale summus Pontifex Exodi 37. 36.) est σφάλμα μνημονικόν. Hoc enim de Ioanne Apostolo, non de Iacobo ab eodem Eusebio relatum ex epistola Polycarpi Christi Martyris. *Επι τῷ Ἐρωάνῃ οἱ ἰπὶ τὸ εἴθῃ τῆ κυρία ἀναπετῶν, ὅς ἐρενήθη ἱερεὺς, τὸ πῆταλον πεφορηκῶς, καὶ μάρτυς καὶ διδάσκαλος.* Neutrum concedet, qui sciverit nullum Christi Apostolum Sacerdotem fuisse, & nulli præterquam summo Sacerdoti πῆταλον gestare licuisse. Et tamen vetustissimus, & Ioannis discipulus, & sanctissimus Episcopus, & Martyr Christi fuit, qui hoc scribit. Quia impii & Novatores vocabuntur, qui non credent. Serarius etiam absurditatem odoratus, qui mos est Societatis, ita defendit, ut quia in Rechabitarum disciplinam sese tradiderat, Rechabita dictus fuit. quæ profecto ineptissima sunt, neque digna quæ confutentur. Infra Iacobum quoque δίκαιον appellatum dicit, quod δίκαιος sit Chasid; eodem errore quo Rechab δίκαιον a Suida dictum legerat. De Essenis quod pag. 2, 8. quæritur, quare eorum mentio nulla in Evangelio, aut Apostolicis scriptis, causam eam puto, quam alibi quoque attulimus, nisi quis meliorem adferat, quod in vicis a celebritate locorum remotissimis habitabant, solos tantum Principes suos Hierosolymis habebant, in quibus fuit ille *Ἰωάννης Εσσαῖος* apud Iosephum Thamnæ præpositus lib. 2. cap. 42. *ἀλώς*. item ille *Ἰδδῶς Εσσαῖος* qui prædixit mortem Antigoni, apud eundem lib. 13. cap. 19. 405. Deinde, quia minime ambitiosum genus erat, neque fraudulentum, ut Phariseorum, neque

196

197

impium, ut Sadducæorum, propterea non erat Christo negotium cum illis. Pag. 259. Notet Lector Hieronymi *μημημονικὸν σφάλμα*, qualia multa apud illum insignem scriptorem. Nusquam enim in libris duobus, neque in priore, quo probatur *ἀρχαιολογία Ἰσραὴλ*, neque posteriore, in quo confutantur calumniæ Appionis Grammatici, trium illarum sectarum meminit Iosephus. Exhibendum prorsus, quod pag. 261. duo genera *Ἑσλωῶν* facit, τῶν μὲν τὸ γένος, τῶν δὲ τὴν αἵρεσιν, quia Iosephus dixit *Ἑσθαῖος ἡ γένος*. Est pura puta inscitia. Nam dicitur γένος Ἑσλωῶν, γένος Φαρισαίων, γένος Σαδδουκαίων. An intelligendum de iis, qui non tantum hæresi, sed etiam natalibus Sadducæi, Esseni, Pharisei essent? Quæ hæc est inscitia? Tantæ molis est, Rechabitas Essenos facere: Plautus dixit Cynicam gentem, ut Iosephus Σαδδουκαίων γένος. Ideone Cynicorum alios dicemus genere esse, alios instituto? O me Cucurbitam, si credidero. Cap. 11. citat ex Beniamino de filiis Rechab. Ego non dubito eosdem esse, quorum meminit Ieremias, præsertim quum Benjamin adjicit: *הַנְּקִרְאִים בְּנֵי רִיבָב* *it qui vocantur filij Rechab*. Hoc enim modo indicat notissimos & celeberrimos fuisse. Nulli autem fuerunt præter illos, de quibus Ieremias. Sunt igitur ii ipsi. Sed in exilio Babylo-nico multum mutarunt a castigata illa regula, ut solet accidere iis, qui solum patrium verterunt. Nam profecto puerile est, quod non sine magna Hebraismi inscitia subjicit Serarius, non ab antiquo Rechab, sed a curru vocatos esse. *רִיבָב* cum *tzere*, pro quo in Beniamino Hebraico scriptum est *ריבב* est nomen proprium nihil commune habens cum *רִיבָב* curru. quid enim erit *בְּנֵי-רִיבָב* filii currus? quibus hæc probabit Serarius, nisi fungis, aut matulis? Quod ait propter promissum Dei apud Ieremiam

remiam Rechabitis factum, oportere aliquot Rechabitas adhuc extare, eosque esse spiritu servientes Deo, id amplectimur: & verum est atque adeo hætenus desit nugari. neque enim sumus de illa schola, quæ nihil probare solet, nisi à sociis, aut sociorum simili profectum.

199

Cap. 12. quod Philonem tantopere laudet, idem mecum facit, siquidem cum exceptione. Scripta enim ejus pigmentis Platonicis condita, & multis luminibus Hellenismi lita esse nemo negaverit: sed summam Hebraismi in illo imperitiam esse qui non deprehendit, ac propterea cum oportere doctissimum Hebraice fuisse putat, quia Iudæus fuit, is multum fallitur. neque vero hoc mirabitur, qui sciverit Iudæos Alexandrinos, & omnes fere Hellenistas Hebraice nescivisse: & quia de hac re satis alibi à nobis disputatum est, nunc ad alia pergo.

Cap. 13. Non sine risu legere potui confidentiam Bellarmini, *Iosephum multa superstitiosa de Essenis retulisse, quorum nihil de suis Therapeutis Philo narrat.* Profecto omnes auctores mentiuntur, qui ad sociorum argumenta confirmanda nihil conferunt. Vt Iosephus mentitus sit de Essenis? de illis, quos vidit? quorum cœtibus interfuit? de quorū numero esse voluit? quorum quum vitam, actiones, & mores considerasset, maluerit se ad Pharisæorum institutum conferre? Ille hos ignoravit? Cedo sis quis veterum fide tanta usus sit in historia conscribenda, quam Iosephus? Certe Bellarminus satis ostendit nullum gustum se habere scriptorum Iosephi, ut neq; conditor Annalium, qui in rebus Herodis, & belli Iudaici maluit credere homini inaccurato Eusebio, quam Iosepho scriptori vernaculo ex fide oculata, aut ex Actis Herodis omnia scribenti. Atqui Philo longe superstitionosiora de Essenis retulit quam Iosephus: longe *Isdaïnis-*

200

τετα. Vnde quis colligere possit, quum Bellarminus illa scriberet, Monachos suos, potius, quam Essenos in animo habuisse.

Essai neque a אִישַׁי, neque ab אִישׁוֹן dicti. Θεραπεισται a solis Aegyptiensibus Iudæis Hellenisticis vocati. Hesai aspirata prima scribendum. Hesai ab Iudaico אִישַׁי. Ratio etymii. Ιεσαΐοι ἀντὶ τῶν Εσαιοῶν commentum Epiphaniij.

CAP. 26.

101

ANtequam navem ad portum confero, de Essenorum etymo haecenus ignorato breviter dicam. Iam ostendimus Philonem non bene intellectum nobis imposuisse. Philo enim dixit Εσαιοίς a Græco verbo depravato dictos, nimirum quasi ὀσιαίης. Ideo pag. 602. ita scribit, τὸν ὄμιλον τῶν Εσαιοῶν, ἤτοι ὀσίων, tanquam distorte Εσαιοί προ ὀσίοι, quasi ὀσιαῖοι. Itaque hariolati sumus, quum a Syriaco אִישַׁי deduximus, triplici errore: primo, quia Philonem non assequuti sumus: secundo, quia Essæus a אִישַׁי deduci nullo modo potest. Aliquid esset si אִישַׁי scriberetur: quod neque ita scribitur: neque, si ita scriberetur, voti tamen compotes essemus: Tunc enim esset Esæi per simplex S. Tertio, quia Iudæi non utebantur mera dialecto Syriaca, cujus proprium est nomen illud אִישַׁי, Iudæis omnino ignoratum, quod a quiescentibus Lamed poal deducitur, אִישַׁי, non, ut ridicule Serarius, quod per extritionem אִישַׁי ab Hebraico אִישַׁי, quod neque verum est, neque a mediocriter docto proficisci potuit. Iam vero Θεραπεισται dicebantur. Philo ignoravit causam. Ideo confugit ad conjecturas, aut quod animas a vitiis curabant, aut quod τὸ θεῖον ἰθεράπευον. Vtrumque ut longe petitum, ita falsissimum.

102

Nomen

Nomen illis ab Hellenistis Ægypti impositum. Ibi enim tantum hoc nomen habebant, & quidem Græcum, non in Palæstina. Ideo hoc prorsus Iosephus ignoravit, causâ tamen ab eo petenda. Reverta enim *θεραπειται* erant, non quod vitia animi, ut hariolatur ex Eutebio, & Philone Serarius, & nos quoque olim hanc insaniam insanivimus, sed corporis morbos curabant, & peritiam ὕλης *ιατρικῆς* summam tenebant. ὅθεν αὐτοῖς πρὸς *θεραπείαν παθῶν ῥιζαί τε ἀλεξιτήλαι καὶ λίθων ιδιότητες ἀνερευνῶνται*, inquit Iosephus. Hinc igitur quidam eorum etymon investigarunt, & a verbo *שׂרר* *θεραπεύειν* dictos suspicati sunt. *שׂרר* enim est medicus. sed est formæ ejusdem cum *שׂרר* a quo *שׂרר* formari non potest. Reliquum igitur, ut ab *שׂרר* ut *שרר* dictos fuisse. Sed tunc dicerentur Assæi propter daghes, non Essæi. & jam diximus, a solis Ægyptiensibus Hellenistis, non a Palæstinis *θεραπειται* vocatos. Itaque si a Græcis Græce nominati, ergo nullum nomen Hebræum, aut Syriacum illis fuit. Sane *שׂרר* inter alia, quasi *שׂרר*, ἀπὸ τῆς *שׂרר* dictos voluisse Epiphanium nobis constat. Serario autem Sol meridie non lucet. Tria in originatione hujus nominis concurrunt. Primum, litteram principem esse cum spiritu aspero ostendit etymon illi, quanquam falso, a Philone attributum, *שׂרר*. Secundum, primæ litteræ vocalem ex præceptis Hebraismi esse scheva, vel, quod idem est, propter gutturalem, est raptum pathah. Tertio, propter scheva, vel raptum patah, mediam non recipere daghes. Atqui media geminata est. Scribitur enim *שׂרר*, aut *שׂרר*. Sunt autem tres literæ in Hebraismo, quæ per *שׂ* redduntur, Samech, Tzade, Schin: quarum ultima tantum sine dages duplicari potest, quanquam id rarissime factum. Sed usus, non analogia, in loquendo re-

204.

regnum obtinet. Id manifesto apparet in *Μεσσίας, Ιεσάϊ,*
ישוע, pro óσωω apud Iosephum, quod in Hebraico est
ישוע. Sic *ישוע קיוסών.* Iudic. 4. 7. *ישוע & ישוע, מעשע,*
 Deuter. 3. 14. *משוע* Messia. Gen. 10. 30. Et alia
 perpauca. **COROLLARIUM:** *Omnis litera Hebraici*
nominis, qua recipit daghes, geminatur Latine & Grace. Sed
omne os ex Hebraico nomine quod non recipit daghes, est ׀
Schin duntaxat. Quum igitur nominis *יעסאי* prima
 litera aspirata sit, secunda autem debeat esse ׀ Schin per
 ea, quae demonstrata sunt, omnino *ישוע* est, aut *ישוע.*

ישוע
 dicebantur
 qui aliquid
 conferebant
 clam in
 usum pau-
 perum. Id
 dabatur ege-
 nis honestio
 ribus ex loco
 qui *ישוע*

205

ישוע
 vocabatur.
 ישוע
 ישוע

ישוע.

Prius non est in rerum natura: Ergo *ישוע* est vera & in-
 dubitata origo nominis Hææorum. His animadversis
 nunc videndum quid significet. Fortasse est ab auctore
 instituti, cujus hoc nomen proprium fuerit. ideo frustra
 quæreretur origo. Rursus *ישוע* significat, qui seorsim
 a strepitu degit. Hoc valde convenit illi generi homi-
 num, qui aut vicatim ab aliis seorsim *κοινοβίοι* vivebant,
 aut in desertis *μονάζοντες.* *ישוע* enim significat tranquil-
 litatem, & privationem omnis impedimenti, quod Græci
 vocant *αινενοχλησίαν*: item silentium: quod & ipsum quo-
 que valde accommodum esse illi genti nemo negaverit,
 quum illis dicatur silentium, ut Pythagoræis, maxime
 observatum fuisse. Ergo Hææi sunt *ήσύχιοι ήσυχάζοντες,*
ήσυχασαί. Iustinianus Novel 5. *ει μήτινες αυτών τον εν θεω-*
ελα τε και τελειότητι διαζώντες βίον ιδιάζον έχουεν οικημάτιον, ες
δη καλεϊν αναχωρητάς. τε και ήσυχασαί. ειωθασιν. Notent
 vero studiosi nomina substantiva apud Iudæos frequen-
 tissime in adjectiva transire. Sic *ישוע* turpitude, & turpe.
 sic *ישוע* magnificentia, & magnificus. *ישוע* doctrina, do-
 ctor. quod non est novum Latinis, crimen pro reo, Car-
 cer pro coniecto in Carcerem, aut carcere digno. Cu-
 stodia, carcer, & carceri mancipatus. Scelus pro Scelesto.

Mille

ἐπὶ ναῖσι ὑποφῆται, ἀνιπίποδες, χαμαιεδναί.

Non igitur Hæxi a κηρη, quod prius hariolabamur, & Serario, quanquam zelotice dissimulanti, persuaseramus, dicti sunt, neque ab κηρη quod fanaticus quidam quum primum opinatus esset, postquam in nostros libros incidit, sententiam mutavit, & pedibus in nostram discessit, dissimulato etiam nomine nostro. Quod autem *Ιεσαίης* solus omnium Epiphanius vocaverit, idque ejus unius commentum esse, minime dubium esse debet. Ait enim, qui Nazoræi prius vocati sunt, eosdem postea

208 *Ιεσαίης* vocatos antequam Antiochiæ Christiani vocarentur. Quod certe nemini paulo intelligentiori probari potest. Cur ita sentiret, causâ fuit Eusebii de Essæis opinio eos fuisse Monachos primos Christianorum. Ne quis dubitare posset, postquam de lessæis, quæ neque ratione ulla, neque testimoniis Veterum nituntur, disputavit, addit: *ἔυροις δ' αὖ, ὃ Φιλόλογε, καὶ τέτα τῶν ὑποφῆσι ἐντυχῶν τοῖς τῶ φίλων ὑπομνήμασιν ἐν τῇ πρὸς Ἰεσσαίων αὐτῶ Ἐπιγραφομένη βιβλῳ.* Quem librum sine dubio non legit, sed ex 2. Histor. Ecclesiast. Eusebii omnia accepit. quemadmodum & Eusebius ipse, quum Porphyrium citat ex Iosepho ad verbum de Essenis differentem, satis eo ostendit se Iosephum, ubi de Essenis loquitur, nunquam legisse: & tamen neque Philo, neque Eusebius, qui Philonis verba producit, *Ιεσαίης*, sed *Εσσαίης* vocant. Ipse vero Epiphanius *διὰ τὸν Ἰεσαὶ* dictos ait, quod *ἡ θεολόγη ἐκ Δαυὶδ τῶ Ἰεσαὶ κατὰ διαδοχὴν τῶ ἀέριματῳ*. cuius sententiæ fulciendæ multa atreuntur, quæ &

209 ipsa non minus, quam nomen *Ἰεσσαίων*, patrocinium quærunt. Postquam satis illa firmasse visus est, adjicit *Ιεσαίης* *ἀπὸ Ἰησοῦ* dictos. Nimirum sentit, quasi *Ἰησαίης* dictos. ut huic disputationi accederet sultura ruenti, postremo

stremo Ἰησοῦν vel δὸς τῆ ἰαζαοθαι, vel ab Hebraico, quod significat σωτήρα, dictum scribit. In fine disputationis regressus ad suos Nazoræos subjicit: ἄλλοι δὲ Ναζαραιῶς ἐαυτοὺς ἐκάλεσαν. ἣν γὰρ ἡ αἵρεσις τῶ Ναζαραιῶν παρὰ χριστῶ, καὶ χριστὸν οὐκ ἠδὲ nimirum quos collocavit hæresi 18. Certe sive Ναζαραιῶσι, sive Ναζωραῖοι, ambo omnino iidem sunt נָזָרִי, hoc tantum natum ex discrimine pronuntiatio- num, quarum altera per σ, altera per ζ hebraicum Tzade reddit. Nazoræi vero, quorum Euangelium se interpre- tatum fuisse scribit Hieronymus, erant puri puti Kar- raim Christum & Euangelium amplectentes, una cum textu Biblico. & quia primi Christiani ex Iudaismo fue- runt, multi ex illis Karraim erant, & a Iudaismo divelli non potuerunt. Propter eos Nazoræos prima Synodus Apostolorum convocata Act. 15. propter eisdem Epi- stola Pauli ad Galatas scripta. De quibus sæpe Hierony- mus, sed præsertim ad Augustinum Epistola, tres simul Epistolas. *Vsq̄e hodie per totas Orientis Synagogas inter Iudæos hæresis, quæ dicitur Minæorum, & a Phariseis nunc usque damnatur, quos vulgo Nazareos nuncupant, qui cre- dunt in Christum filium Dei natum de virgine Maria & eum dicunt esse, qui sub Pontio Pilato passus est, & resurrexit: in quem nos credimus: Sed dum volunt & Iudæi esse & Christiani, nec Iudæi sunt, nec Christiani.* Ex hoc Hieronymi lucu- lento testimonio colligimus istos Minæos Nazoræos non solum legem retinuisse, sed etiam, quanvis in Chri- stum crederent, in synagogis Iudæorum locum habuisse, neque propter nomen Christi διπλωμαγωγὸς fuisse. quod hodie non paterentur Iudæi. Porro נָזָרִי est Hæreticus, נָזָרִי Minæus de corpore & secta Hæreticorum.

210

211

Οοσλώδης quantum ad nomen, Essenos esse, quamvis in multis discrepant. Locus ex Epistola ad Colossenses. ἰθελὸς ἀπὸ νοφροσύνη ἰθελεθρησκεία. Ἀγγέλων θρησκεία. Σαμφαίοι, ἠλιακοί. De duplici genere Apostatarum & Martyrum. Nomen Elxai aliter, ac in libro Epiphaniū, interpretatum. Verba ejusdem Elxai Hebraica non esse ἰωχὴν, ut vulgè Epiphanius, sed γνώμην.

C A P. 27.

Idem Epiphanius Εοσλώδης, Εοσαίης, (Ιεσαίης vocat ipse) & ὀσαίης, sive ὀσλώδης diversos facit. Nos testamur ὀσαίης eisdem & Εοσλώδης, sive Εοσαίης esse. Non enim ὀσλώδης ab Hebraico ישיג, ut ipse putavit, dicti sunt quum N non sit in Græco, nisi κατὰ ὠρθογραφίην, ut alibi demonstravimus, quod Οοσαίῳ & Οοσλώδῳ idem dicti sint, ut Εοσαίῳ καὶ Εοσλώδῳ. Apud eum enim Hæresi 30. pag. 59. legimus, Ἰσδαίων ἢ τὸ ὄνομα Οοσαίων ἢ καὶ Ναζωραίων καὶ Ναζαρεθίων τὴν γνώμην. Idem Hæresi 33. κέχρηται ἢ τῆ βιβλῶ ταύτῃ Οοσαίῳ, καὶ Εβιωγαίῳ καὶ Ναζωραίῳ. At quia ὀοσαίῳ & εοσαίῳ non differunt scriptura sed pronuntiatione. Utrique enim sunt ישה. Holem autem pro scheva, & contra scheva pro holem usurpassè Iudæos olim, vel unus testis satis fuerit Iosephus: qui ישה ὀοσὴν, vocat ἰοσὴν. Quin etiam Abissinorum alii *Ossrael*, *Christos* dicunt, quod alii *Israël*, *Christos*. Rursus istius sectæ Οοσώδω quidam exortus est in Arabia nomine ἠλξάι. Quod profecto Arabice nihil aliud sonat, quam ὀοοσαίῳς ישה, sive ejus nomen proprium id fuerit, sive, quod non dubito, κατ' ἔξοχὴν ita vocatus fuerit ideo additus articulus ה. Confirmatur eo, quod adjicit Epiphanius, fuisse fratrem ejus Ιεξαίον. Sanc Ιεξαίον, pro Εξαίον ab Epi.

212

Epiphanio dictum, ut $\text{ΙεϞαῖ} \odot$ pro $\text{ΕϞαῖ} \odot$. Quod autem ξ pro ω positum, mirum non est: quia si Iod nomini ἱκωπῆ præponatur: omnino erit Ιεξῖ , neque aliter exprimi potest. Non igitur fuerunt nomina propria eorum, sed sectæ ipsius appellatio. At, inquires, non convenit secta Offenorum cum illa Essenorum. Hoc quidem verum est. Sed est veterum Essenorum tradux quædam: quæ multa ab illis antiquis Essenis retinuit, ut $\alpha\gamma\iota\varsigma$ τοῦς $\alpha\gamma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\varsigma$. τῆς $\omega\epsilon\sigma\zeta\epsilon\upsilon\chi\eta\varsigma$. Hoc enim plane a Schola Essæorum. Iosephus 729. de formula iusiurandi, quod $\lambda\omicron\pi\omicron$ τῶν $\epsilon\gamma\kappa\epsilon\mu\omicron\mu\acute{\omicron}\omega\upsilon\omega\upsilon$ exigebatur: $\kappa\alpha\iota$ $\sigma\omega\lambda\eta\eta\acute{\rho}\epsilon\iota\omega$ ὁμοίως τὰ τε τῆς αἰρέσεως αὐτῶν βιβλία, $\kappa\alpha\iota$ τὰ τῶν $\alpha\gamma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\upsilon$ ὀνόματα. Ad quod alludit Apostolus ad Coloff. 2. 17. 18. $\mu\eta$ ὁὗ τις ὑμᾶς $\kappa\epsilon\mu\acute{\epsilon}\tau\omega$ ἐν βρώσει, ἢ ἐν πόσει, ἢ ἐν μέρει ἑορτῆς, ἢ νεκρωσίας, ἀ ἐστὶ σκια τῶν μελλόντων, τὸ ᾧ $\sigma\omega\mu\alpha$ τῶ $\chi\epsilon\iota\sigma\omicron\upsilon$. Μηδεὶς ὑμᾶς $\kappa\alpha\lambda\alpha\beta\omega\alpha\upsilon\epsilon\upsilon\acute{\epsilon}\tau\omega$ θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ, ἢ $\theta\eta\eta\zeta\upsilon\kappa\iota\alpha$ τῶν $\alpha\gamma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\upsilon$ &c. Omnia hæc, quæ interdicit Apostolus, sunt Essenorum: $\theta\eta\eta\zeta\upsilon\kappa\iota\alpha$ $\alpha\gamma\gamma\acute{\epsilon}\lambda\omega\upsilon$; βρώσις nimirum ἄλας μόνον, $\kappa\alpha\iota$ ἄρτον; πόσις, nempe ὕδωρ. & propterea Offenī, qui nomine iidem, superstitione autem in multis consentiebant; ut jurare per salem, panem, aquam. Quod sequitur apud Apostolum ἐν μέρει ἑορτῆς, ibi τὸ $\mu\acute{\epsilon}\rho$ \odot significat tractatum, quod Perck aut Helek, id est $\mu\acute{\epsilon}\rho$ \odot Thalmudistis dicitur. Sequitur $\mu\eta$ τις $\kappa\alpha\lambda\alpha\beta\omega\alpha\upsilon\epsilon\upsilon\acute{\epsilon}\tau\omega$ ὑμᾶς: Id est, præripiat vobis jam partum palmarium. $\kappa\alpha\lambda\alpha\beta\omega\alpha\upsilon\epsilon\upsilon\acute{\epsilon}\tau\omega$ est $\omega\epsilon\sigma\lambda\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\omega$ τὸ $\beta\omega\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\omega$, $\omega\epsilon\sigma\lambda\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\omega$ τὸν $\kappa\omicron\tau\iota\omega\upsilon$. Pausanias Arcadicis de Arrichione: ὡς γὰρ δὴ $\omega\epsilon\sigma$ τὸν $\kappa\alpha\lambda\alpha\lambda\epsilon\iota\pi\omicron\mu\acute{\omicron}\mu\omicron\upsilon$ ἐτι τῶν $\alpha\iota\upsilon\tau\alpha\gamma\omega\upsilon\iota\varsigma$ ἂν ἐμάχετο ὑπὲρ τῶ $\kappa\omicron\lambda\iota\upsilon\alpha$, ὁ $\mu\acute{\epsilon}\rho$ \odot $\omega\epsilon\sigma\lambda\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\omega$, ὅστις δὴ ὁ $\alpha\iota\upsilon\tau\alpha\gamma\omega\upsilon\iota\varsigma$ $\zeta\omicron\mu\acute{\omicron}$ \odot &c. Ideo recte a Chrysostomo omnium id interpretum optimo exponitur: $\kappa\alpha\lambda\alpha\beta\omega\alpha\upsilon\epsilon\upsilon\acute{\epsilon}\tau\omega$ γὰρ ἔστι, ἔταν $\omega\alpha\acute{\rho}$ ἑτέρων $\mu\acute{\epsilon}\rho$ ἢ $\nu\iota\kappa\eta$ ἢ $\omega\alpha\acute{\rho}$ ἑτέρων $\theta\epsilon$ τὸ $\beta\omega\alpha\beta\epsilon\acute{\iota}\omega$. Rufus apud Apostolum, θέλων ἐν ταπεινοφροσύνῃ $\kappa\alpha\iota$ $\theta\eta\eta\zeta\upsilon\kappa\iota\alpha$, id est

213

214

id est ἐθελοῦτα πεινώφρων. καὶ ἐθελοῦθρησι. Nam ἐθελοῦτα πεινώφρουν, καὶ ἐθελοῦθρησιαν vocat ἀφειδίαν σώματι, ut ipse postea vocat, hoc est, Μηδὲ γούση, μηδὲ θίγης. Hoc est quod Hebræis dicitur *מזבב רימה* sibi sponte indixit austeritatem victus, quando quis studet *הרחה ברבה* auctario legis, quod vocant supererogationem, *θέλων* igitur apud Apostolum absolute ponitur tanquam nomen ἐθελοντής, ἐκασιαζόμενοι *הרחה ברבה ברבהמה* ὁ ἐκασιαζόμενος ὃν τῷ Ἰησιμέτρω τῷ νόμου. Quæ omnia plane sunt Essénica: ut & *Αγγέλων ὀνόματα*, quæ retenta ab istis Elxai, & Iexai, dum veterem Essénorum regulam novis ritibus interpolant, in quibus, *μη ἐγκρατεύεσθαι*, & alia, quæ Epiphanius memorat, sunt veteri Essénorum instituto ἐκ διαμέτρου pugnancia. Sed & illa Essénorum propria τὸν ἥλιον ἀνίσχοντα ικετεύειν. Iosephus 728. *πρὶν γὰρ ἀνασχεῖν τὸν ἥλιον, εἰδὲν φθέγγεσθαι τὴν βεβήλων. παρῆες δὲ τινες εἰς αὐτὸν ἐυχασί, ὡς περ ικετεύοντες ἀνατεῖλαι.* Sic Philo 612: *ἡλίος ἢ ἀνίσχοντι ἐνημερείας αἰτήματα τὴν ὄντως ἐνημερείαν.* Hoc quoque isti Osseni retinuerunt: unde, ut alibi diximus, *Σαμψαῖοι* vocati, id est *ἡλιακοί* Osseni enim, sive Esseni antiqua est τῶν Ἰουδαίων αἵρεσις. Quum isti Elxai, & Iexai in eam cooptati essent, multa nova in ea introduxerunt, multa retinuerunt. Retinuerunt τὸν ἥλιον ικετεύειν. & propterea *ἡλιακοί* antiquitus dicti. Epiphanius de Elxai: *εἶπὼν μὲν οὖν ἀνω σαυῆπαι τῇ περὶ εἰρήμην αἰρέσει τῇ τῶν Ὀσσωῶν καλεσμένη, ἣς ἐτι λέγεται δέντρο ὑπάρχει ἐν τῇ αὐτῇ Ναβαλίδι γῆ τῇ ἐν Περσῶν περὶ τῇ Μωαβίτιδι, ὅπερ γένεω νωὶ Σαμψαίων καλεῖται.* Et isti Sampsaï rursus privatam hæresin constituunt, quam quinquagesimam ordine ponit Epiphanius. qui, ut & Esseni, erant *ἡμεροσαπίται*. Θεὸν ἢ ἕνα λέγασσι, ἔδῃθεν αὐτὸν σέβασσι βαπτισμοῖς τισὶ χρώμασι. *περὶ ζῆνται ἢ Ἰουδαίοις ἐν ἀπάσιν. ἀπέχονται ἢ καὶ ἐμψύχων ἡγῆτες ἐξ αὐτῶν.* Imo a Iudæis erant

215

216

erant oriundi. Sed multi profelyti ad eam sectam applicabant sese. De appellatione *Σαμψαίων* subjicit: *ἄξιον γάρ ἐστιν, ὃ ὀνόματι ἐαυτῶν καὶ ἔτοι ὠνόμασαν, τῷ αὐτῷ κεχρηθῆναι ὀνόματι ἐς φράσιν τῆς αὐτῶν ᾧ ἔραπεποιημένης Παρωυίας. Σαμψαῖοι γὰρ ἐρῶμεύοντα ἤλιακοί.* Ne quis putaret ab urbe *Sampsā Arabia Sampsāos* dictos, ipse dicit eos sibi nomen hoc imposuisse, nimirum quia ab Essenis essent, qui Solem colebant. Itaque in *Ossenis*, qui nihil aliud quam *Esseni* sunt, vides vetera vestigia *Essenorum*: Quæ vero contraria, ut *μη ἐγκρατεύεσθαι, ἀναγκάζειν γάινον*, & si quæ sunt alia, ab isto novatore *Elxai* inducta, ut & illud, quod plane *Essenorum* constantiæ contrarium, tempore persecutionis, integra conscientia, posse aliquem idola adorare, adducto exemplo cujusdam *Phinees* sacerdotis, qui in deportatione *Babylonica* tempore *Darii* *Dianam* in urbe *Susis* adoraverit, atque eo facto capitis periculum intentatum declinarit. *Ἐπιμαρτυροῦν τὴν διδάσκει Φήσας μὴ εἶναι αἰμαρλίαν, εἰ καὶ ᾠρατύχοι, εἰδῶλα προσκυνῆσαι καὶ ἐν ἑσθλῆς διωγμῶ, ἐὰν μόνον ἐν τῇ σωαθήσει μὴ προσκυνῆσῃ. Καὶ ἐτι δὴ αὐτὸ ἐμολογήσῃ ἐν ὁμάτι, ἐν ᾗ τῇ καρδίᾳ μὴ. Μάρτυρα δὲ τινα παρρησιόφρων ἐκ αἰσχυνείων ὁ ἀπαρῶν, λέγων Φινέες τινα ἱερέα τῷ ἔθῳ γένος Δευί τε καὶ Ααρῶν ἔτῃ ἀρχαῖς Φινέες, ἐν τῇ Βαβυλωνίᾳ ἵππῃ τῆς Βαβυλωνίας προσκυνῆσαι τὸ ἄστρο ἐν Σέσις Διαπεφρυγῆναι ὁλεθρον θανάτῃ ἵππῃ Δαρείῳ τῷ Βασιλέω.* Hoc plane, ut diximus, constantissimo *Essenorum* instituto adversatur. Testis *Iosephus* 729. *διήλεγχε ἡ αὐτῶν ἐν ἅπασιν ταῖς ψυχῆς ὁ πρὸς Ῥωμαίους πόλεμον, ἐν ᾧ σρεβλῆμοι, καὶ λυγροῦμοι, καὶ ἰόμοροι τε καὶ κλώμοροι, ἔδιδαν πάντων ὀδεύοντες τῶν βασιλευσθερίων ὀργάνων, ἵνα ἡ βλασφημίᾳ τὸν νομοθέτην, ἢ φάγωσι τι τῶ ἀθεμίτων, εἰδότερόν τι ὑπεμειναν παθεῖν. &c. Vide reliqua.* *Veteres doctores sive Tannæi: In precepto affirmativo quibus coegerint eum gentes (transgredi) sive clam, sive palam,*

218

occidetur, id est, occidi se patietur. Neque transgredietur hoc (præceptum affirmativum) etiam in corrigia calceamenti (על ערקתא דמסנא) id est, quod non incurvabit se ad aptandum calceum suum coram idolo, etiam si non talis est intentio ejus omnino ad idolum adorandum quemadmodum hoc interpretatus est Rab Aba Gaon in questionibus. Quæ omnia

illustrant locum tam Epiphaniï, quam Iosephi. Veteribus enim Iudæis, ut duo genera martyrum, ita duo Apostatarum. Voluntarii Apostatæ, & coacti Apostatæ.

Αὐτόκλητοι μάρτυρες ἔ κλητοὶ μάρτυρες. Αὐτόκλητοὶ μάρτυρες dicuntur ipsis מעשי אבשי אנדרες ἔργα. id est Patratores, qui sponte ac nullo incitante in medio idololatrarum Idolis maledicunt, aut ipsa frangunt. Ut si quis Christianus sponte ac nulla necessitate coactus Constantino- poli in foro & in corona Muhammedi malediceret, ut ex eo factum martyrium consequeretur. Martyres κλητοί, qui non nisi appellati a Iudice, & Magistratu pro relligione nullum capitis periculum deprecantur. Ii dicuntur השם את המקרשים אגיאζונים τὸ ὄνομα Sanctificantes no-

219

men, id est Deum. & eorum confessio dicitur קדושה Sanctificatio. Item הַבַּטָּרִים בַּקְּבֻלָּה עוֹל הַשָּׁמַיִם וּבִאֲחָדָה Mortui in receptione jugi calis, & in uno. ἀποθανόντες ἐν ζυγῷ ἑσθλῷ ἐν τῷ ἑνί. de quibus hoc dicebatur וְ הוֹרָה וְזוֹ שִׁבְרָה τָּטוֹ הַנֶּוֹמִים ἔχουτο ἄνθρωποι αὐτοῦ. Martyrium scilicet esse ὁψώνια & stipendia veri cultus. Iugum cælorum, item unum, intelligunt de solo Deo, & de vera religione, Apostatæ voluntarii dicuntur, qui non coacti verum cultum abdicant. Ii dicuntur קַנְיָמָרָה & singulare קַנְיָמָרָה זְרָוִן דִּסְוֵאָתָה. Apostata coactus, qui persecutionis tempore a fide defecit suppliciorum & mortis metu. Is dicitur משומד. Nam שומד est διώκων, & שומד דיωγμός. Iste igitur Εἰχαι veram Essenorum πολιτείαν, & fidem vixit, &

aliquid

aliquod nomen hoc facto sibi comparavit, & a sectariis suis adoratus est. Epiphanius: *Φαίλαζονται δὲ δήθεν καλεῖν τοῦτον δύναμιν ὀποκεκαλυμμένω δια τὸ ἰηλ καλεῖσθαι δύναμιν, ξαῖ δὲ κεκαλυμμένον.* Videmus hic libenter Epiphanium Iod literam barbaris vocibus, a vocali incipientibus præponere solitum: *Εσαῖοι, Ιεσαῖοι.* Xæus, hoc est Esse-nus, Iexeus. *Ηλξαι*, hoc est *Ἰηλ ξαῖ*. Ipse putavit esse *Ἰηλ ξαῖ δύναμιν κεκαλυμμένω*. Sed imposuit illi Iudæus, quem super hujus nominis interpretatione consuluit, quum id nomen Arabice propter articulum El interpolatum sit ex Iudaico. Nam in Nabathæis, ubi illi Osseni, sive Ossæi erant, Arabice & tunc loquebantur, & nunc loquuntur hætenus. Atqui non tantum in eo nomine illi imposuerunt; sed etiam in verbis hebraicis, quæ ex libro illius Elxai producit, aut ipsi Iudæi decepti sunt, aut Epiphanium deciperunt, qui illi persuaserunt esse *ἐυχλω*. Mihi non *ἐυχλή*, sed *γνώμη* videtur, ut revera est, quanquam quædam non vere explicata esse confido. Tamen res manifesta est. Verba Hebraica Græcis characteribus concepta sunt hæc: *Αβάρ ἀνιδ, Μωῖβ, νωχιλὲ, δασσιμ, ἀνή, δασσιμ, νωχιλὲ, Μωῖβ, ἀνιδ, ἀβάρ, σελάμ.* Ego hic esse nullam *ἐυχλω* colligere possum. Sed statim, ut oculos in ea conjeci, tres *γνώμας* agnovi; *הביל בבב עני עב* *Ταπεινοφροσύνης παραλειθῆσης ὑπείαγεται δολιότης, Qui humilitatem abdicavit, sæpe fit fraudulentus.* Iudaice concepta sunt, quandoquidem genera non observantur, quod tritissimum in Scholasticorum Iudæorum libris, adjectivum masculinum, cum substantivo foeminino, & vice versa. *האשים עני דאשים בביל* *καταπατοδυντες πενίαν κάλαπατῆσι δολιότητα.* Qui conculcant paupertatem, conculcant fraudem. Hoc est, qui industria sua ab egestate se vindicaverit, satis tutus est adversus in-

220

221

Nam si cheth duriuscule pronuncietur, ut solent facere Arabes, qui lene Cheth Hebræorum & Syrorum in durum Cheth convertere non raro solent, hoc nomen חֶתֶת erit ΕΛΚΕΖΑΪΘ. Scribit igitur hæresi 53. Epiphanius: Σαμψαῖοί τινες ἐν τῇ Περσίᾳ, περὶ ὧν ἦδη ἐν ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσιν ἐπεμνήθημεν ἢ δὴ καὶ Ελκεζαίων καλεσθῶν. Totidem verbis scribebat Hæresi 19. quæ est τῶν Οοσηνῶν, quos Sampsaos ait vocatos, eorumque auctorem facit ἡλξαι. Ergo Οοσηνοὶ, Σαμψαῖοι, Ηλξαιοὶ, & Ελκεζαῖοι idem sunt non solum secta, sed nomine. Sed, ut dixi, Elxæus, quædam in veteribus Offenis, sive Essenis interpolavit, ideo privata secta ab eo nata est tradux quædam Essenorum. Non igitur interest quomodo Articulus Arabicus חֶתֶת ἢ λ, an ἔλ scribatur. Omnino quædam ex veteribus Essenorum instituto retinebant, quod ait Epiphanius: Θεὸν ἕνα λέγουσι, ἃ δὴθεν αὐτὸν σέβουσι βαπτισμοῖς τισὶ χρωόμενοι· περὶ σκενται ἢ Ἰσθαιῖς ἐν ἅπασιν ἀπέχονται ἢ καὶ ἐμψύχων τινες ἐξ αὐτῶν. Et de Sole, quod adjicit, ab ipsis culto, quod supra tetigimus. Atque de Sampsaïs hactenus, quæ fuit lacinia quædam Sectæ Essenorum. Est & aliud δόξασμα τῶν Εοσλευῶν ἢ τῶν Μασσαλιανῶν αἵρεσις. Quemadmodum enim Elxai vel Offenii eodem nomine censentur, quo Essai vel Esseni, & Massaliani idem nomen, quo Essai vocabantur, retinuerunt. Essais enim, præter Θεραπειῶν nomen (quo apud Græcos Iudæos Aegyptienses noti erant) etiam alio nomine vocabantur & ipso quoque Græco apud eosdem ἑλληνισαῖς Aegyptienses, & Syriaco in Palæstina. Apud Hellenistas enim ἰκέται vocabantur, quod omnium Angulorum, peruestigator Serarius nondum odoratus est, vel potius oculis omnium objectum, non animadvertit. Nam apud Philonem est: περὶ βίᾳ θεωρητικῆς, ἢ ἰκελῶν ἀρετῶν. Quod repetens Eusebius ita

223

224

scribit de Philone: ἐν ᾧ ἐπέγραψε λόγῳ, Περὶ βίης θεωρητικῆς ἢ ἱκετῶν. Quare ἱκέται vocarentur illi μονάζοντες, non dubitabit, qui inter ortum solis & occasum nihil aliud quam orationi intentos fuisse ex Philone discere potuit.

225

Id Iudaice est *יִיבִיבִי*, id est ἱκέτης, *ΕΥΧΙΤΗΣ*, *Προσευχόμενος*, *προσευλικαῶν τῆ ἐυχῆ*. Inde aliud *ὑπερφυλικόν*, *יִיבִיבִי* supersticiosus, proprie Italice *Pizzochero*, Gallice *Bigot*. Hinc proverbium Iudaicum: *הַלְלוּ וְהַבְּרִיבִיבִיבִי מִבְּרִיבִיבִי* *חָרָה אֲפִיקָה לְיָמֵינוּ* *וְהַבְּרִיבִיבִיבִי אֵינָם מְבַרְכִים* *וְהַבְּרִיבִיבִיבִי אֵינָם מְבַרְכִים*. Gallice: *Vesve desbauchee & fille bigotte ne dureront pas*. Vnde etiam exponitur locus 1. Timot. 5. 11. Massaliani igitur dicti sunt

Essæi, & ab illis hæresis Massilianorum profecta, quæ non solum nomen auctorum, sed etiam majorem partem superstitionum retinuit. Ea est octogesima Hæresis in Thesauro Epiphanii, de quorum nomine ita scribit:

Μασσαλιανὸς ἢ ἔστι καλουῦνται ἐρμηνεύονται ἐυχόμενοι. Infra etiam eleganter *ἑυφημίτας*. Et post *ὅτι τῷ ἑυχεοῦ καὶ ὑμνεῖν ἐχολάκασιν*. Iudæos negat fuisse Epiphanius. quod partim verum, partim contrarium. Nam primi hujus sectæ

226

mere Iudæi erant, & propago quædam Essenorum. Iudæos fuisse ex eo manifestum. quod Proseuchas, ut Iudæi, habebant: *τινας οἴκους ἑαυτοῖς κατασκευάζοντες, ἢ τόπους πλατείς*

φόρων δίκην προσευχάς ταύτας ἐκάλουν. Sed quia quidam Pseudochristiani illis sese applicarunt, & matrimonia inter se contraxerunt, omnem fere castimoniam Essenorum exuerunt, hoc tamen retinuerunt, quod quemadmodum Esseni ipsi quoque bonis omnibus, & patrimoniis sese abdicabant *ὅσοις ἔσονται τῷ κόσμῳ καὶ τῶν ἰδίων ἀνακεχωρηκότες*. Præterea, instar Essenorum mane & vespere, in proseucham-orationis causa, conveniebant. Epiphanius: *ἐν ἄλλοις δὲ τοῖσι, φασὶ, ἡ ἐκκλησίας ὁμοιωμάτι ἑαυτοῖς*

ποιήσαντες καθ' ἐσπέραν καὶ κατὰ τὴν ἐν κατὰ πολλῆς λυχναψίας
 καὶ φώτων σωμαθροισθίμοι ἵπτι πολὺ τε καὶ αλεγματία τινὰ ἵπτι
 τῶν παρ' αὐτοῖς παρδαίων ἔ' εὐφημίας τινὰς δῆθεν εἰς τὸν θεὸν
 ποιεῖσθαι, ὡς διὰ καλατεγματίων καὶ εὐφημιῶν ὡσπερ θεὸν ἐξ-
 λεῖσθαι ἐαυτὸς ἐξαπατῶσι. Nam & Efseni habebant ἀντί-
 φωνα sua, ἔ' ὡδαὶ &c. Cætera non conveniunt præter τὸ
 Φιλάλληλον καὶ Φιλοκοῶνον. Erant autem mendici & vix
 verberibus a contumacia mendicandi absterri potera-
 rant. ἀκώλυτοι δ' ἐ' εἰσι, ἔ' ἐκλείνσιν χεῖρας μελαίειν. Deest ali-
 quid in his verbis. Ideo, quum mendicos Iuvenalis de-
 signaret, dixit, — *in qua te quæro profuecha?* & *A matre*
doctus nec rogare Iudæus. Veri enim Iudæi, non mendica-
 bant, neque mendicant hodie, propter τὸ Φιλάλληλον
 eorum, quod divites non patiuntur tenuiores mendi-
 care, aut esurire: & multa præcepta de Eleemosynis etiam
 antiquissima habent. Hæc de Massilianis. Efseni vero
 κωμηδὸν habitabant, ut & Massiliani. Philo περὶ θεωρητι-
 κῶν scribit: ἔ' ζῶα καλαθύοντες. ἀλλὰ ἱεροπρεπεῖς τὰς ἐαυτῶν
 διανοίας καλακευάζειν ἀξιουῶτες. nihil immolabant. Hoc
 valde conveniebat Christianismo, nisi illi θεωρητικοὶ hoc
 potius ex superstitione facerent, in quo legi Mosis ad-
 versabantur, quæ nec Naziræos quidem absolvit necessi-
 tate immolandi, Numer. 6. At alteri Efsæi contra, de
 quibus scribit Iosephus εἰς τὸ ἱερὸν ἀναθήματ' ἀέλλοις θυσίαις:
 ἔ'κ' ἵπτι τελεῖσθαι διαφορότητι ἀγνείων, ὡς νομίζουεν, καὶ δι' αὐτὸ
 εἰργόμοι τῶ κοινῶ τελεῖσθαι ἐφ' αὐτ' τὰς θυσίας ἵπτι-
 λῆσιν. Immolabant victimas in locis, in quibus debebant,
 quod de ritu immolationis non illis cum Iudæis reliquis
 conveniret. In quo duo hæretica erant, prius, quod alios
 ritus ab iis, quos sanxit Moses, haberent: alterum, quod
 alibi, quam ubi Moses præcepit, victimas suas immo-
 larent. Itaque non mirum, si tanquam ἐξαγαῖς & piacu-
 lares

227

228

lares aditu Templi prohibebantur. Deinde & illud superstitiosum, quod eos, quos in suorum cœtum recipiebant, tanquam gentiles & profanos, baptizabant: quod non fiebat, nisi in Ethnicis, quum profelyti essent faciendi, ut de muliere gentili, quæ Iudæa facta est, legimus: *היינו להבטייליה להגיירה* *Præcepit Rabbi Hija tingere eam, & profelytam facere.* ¶ Idem: *ὁπὸ γὰρ ἀναρχεῖν τὸν ἥλιον, ἐδὲν φθέγγονται τῷ βεθήλων. πατρίδς δὲ τινὰς εἰς αὐτὸν εὐχαῖς, ὡσπερ ἰκετεύοντες ἀνατεῖλαι* Hoc etiam obiter tangit Philo: quod plane ethnicum, & ut alibi diximus, legis præscripto contrarium. Ibi enim duplex ἐθνισμός, prior ad solem orientem adorare, alter Soli preces concipere, *πατρίδς εὐχαῖς φθέγγονται εἰς ἥλιον.* Sane φθέγγουσαι ὕμνος εἰς θεὸν, est in laudem Dei carmina canere. *εἰς ἥλιον igitur εὐχεσθαι,* est in eum preces fundere. Quis hæc probabit, nisi is, qui Iosephum indigna & absurda de istis scripsisse ait, qui illorum tamen cœtibus interfuit? Sed hoc confidentissimum iudicium supra a nobis confutatum est. Coloniae Monachorum hinc deducendæ erant. Ideo verba *ἔυφημα* omnia de Essenis concipienda, non autem *בבית שנינו בבית המעלה* *Verba quæ non sunt de Deo contraria excellentie ipsius.* Tamen, quod negare non possum, risi, quum illud oraculum a Serario produci animadverti. Iosephus: *τοῖς δὲ πρεσβυτέροις ὑπακράδην καὶ τοῖς πλείοσιν ἐν καλῶ τίθενται. δέκα γουὺ συγκατεζωμύων, ἕκτ' αὖ λαλήσθαι τις ἀκόντων τῷ ἐνέει.* Non frustra δέκα dixit. Aliud enim in verbis Domini Matth. 18. 20. *εἰ γὰρ εἴσι δύο, ἢ τρεῖς σωτηγμύροι εἰς τὸ ἐμὸν ὄνομα, ὁ καὶ εἶμι ἐν μέσῳ αὐτῶν.* At in Iudaismo decem ut minimum opus est ad justum cœtum orantium constituendum, trium autem ad convivium, aut cœnam: *להפילה עשרי לסעודה לשלוש* *Tres ad epulum, decem ad orationem.* Iosephus: *ταῖς δὲ λαλιαῖς ἐν τάξει ὡς ἀχωρεῖσιν ἀλλή-*

Vt septem apud Auf. quinque ad vocavi. sex enim convivium cum Rege iustū: si super, convivium est.

ἄλλοις. Nemo præripit loquendi partes alii. Iudæi dicunt כּוּלֵךְ עַל מִפְתַּח חֲבֵירֵךְ *Transiliens limen socij sui. Entrepenant sur son Compagnon.* Iosephus: * Ἐγένετο αὐτῷ τινὰ πρὶν τῆς εὐχῆς ἀθέμιτον. Sententia vetus כּוּלֵךְ מִבְּרַךְ בְּקֶרֶב חֲבֵירֵךְ *Qui edit & non benedicit, vocatur prado.* Supra omnem Iudaismum non exonerare ventrem in Sabbato.

230

* τὸ πῦραι ἐς μέγας, ἢ τὸ διεξιὼν μέγ. Φυλάσσομεν, καὶ ταῖς ἐβδόμασιν ἐργῶν ἀπέσθαι διαφορῶτα ἰσθῶν ἀπαύτων. Post quædam ἀλλ' ἐδὲ σκεδ. τὴ μετὰ κινῆσαι θάρρῶσιν, ἐν ἡπταταῖν. Ratio, cur alvum non levarent in Sabbato: quia sarculum, sive σκαλίδα gestabant, qua scrobiculam deprimerent, in quam egerent. At in Sabbato nullum σκεδ. tollere, aut transferre licet, quale est sarculum: sed tantum id, quod portari per traditiones licet, quod diximus vocari כּוּלֵךְ בְּרֵי, ut anulum, clavim, cultellum. Certe qui tam studiosi sabbatismi essent, non potuerunt minus, quam alii, Sabbatum observare. Alii non audent tollere sabbato, nisi כּוּלֵךְ בְּרֵי. quanto minus auderent superstitionissimi omnium Essæi? Aliis non interdicebatur ventrem Sabbato exonerare, neque ullum præceptum jocularare tam apud Essænos, quam apud reliquos Iudæos de hac re extabat. Sed in Essæorum præceptis, & Regulæ Canonibus illud præceptum Deuteron. 23. 12. 13. de paxillo, & de scrobicula fodienda continebatur. Quare non poterant alvum levare, nisi opus facerent, quod non licet in Sabbato.

* & gustare quicquam ante preces nefas.

* Spuere in medios vel in dextrum latus cavere & Sabbathis opus aliquid attingere diligentius omnibus. Iudæis sc. cavent.

231

Paulus primus monachorum in Thebaide. Futilia argumenta Eusebij de veteribus monachis Christianorum confutata. Hallucinationes ejus discussæ.

C A P. 27.

Y y

Quim

De Hæſſenis
Chriſtianis
qui Cœno-
bitæ voca-
bantur &
gætili lingua
Ægyptiorū
Sanſes vide
Hiero. epiſt.

232

22. cap. 15.
Idem de A-
nachoritis
cap. 16. hu-
jus vitæ au-
tor Paulus,
illuſtrator
Antonius,
&, ut ad ſu-
periora con-
ſcendam,
princeps
Ioh. Bapti-
ſta fuit. Phi-
lo vir doctiſ-
ſimum
volumen
edidit ſuper
vita Eſſeno-
rum Iudæo-
rum. Idē ad
Iovinian.

233

QUAM maximus Hieronymus Eusebii studiosissimus fuerit, merito quis quaesierit, quare ejus de vetustate Monachatus sententiam sequutus non sit, adeo ut ne meminerit quidem: qui Eſſenos Philonis monachos Christianorum primos esse ausus est scribere, & invenit quibus persuaderet. At penitus contraria sunt, quæ accuratior & melior eo Hieronymus initio vitæ Pauli Eremitæ scribit: *cujus verba omnino huc transcribenda. Inter multos sæpe dubitatum est, a quo potissimum Monachorum eremus habitari cæpta sit. Quidam enim alius repetentes a beato Elia & Ioanne sumpsere principium: quorum & Elias plus nobis videtur fuisse quam monachus, & Ioannes ante prophetare cæpiſſe, quam natus est. Alii autem, in quam opinionem vulgus omne consentit, asserunt Antonium hujus propositi fuisse caput. quod ex parte verum est. Non enim tam ipse ante omnes, quam ab eo omnium incitata sunt studia. Amathas vero & Macarius discipuli Antonii, quorum superior Magistri corpus sepelivit, etiã nunc affirmant Paulum quondam Thebæum principem istius rei fuisse. quod non tam nomine, quam opinione nos quoque comprobamus.* Atque hæc de Paulo primo Monachorum, qui propter persecutionem sub Decio & Valeriano in remotiora loca Thebaidos secessit. atque hoc fuit illi initium ἀσκήσεως, & ille hujus propositi exemplum aliis dedit: ita ut brevissimo tempore multa examina Monachorum eremum Thebaidos compleverint. Hæc Hieronymus. adversus quæ pertinere, id veritati est præscribere. Ante Paulum enim nullus eremita fuit, nulli κωνόβοι μονάζοντες in Christianismo. Eos sane non tacuissent quotquot a Iustino Martyre viri Ecclesiastici, ad Cyprianum usque scripserunt. Neque tot examina monachorum potuerunt esse, quin, ut Tertullianus loquitur, aliquam confessoratio-

nem

nem cum Ecclesiis atque Episcopis haberent. Denique multa de illis testimonia apud Scriptores Ecclesiasticos extarent. At nulla extant, & vetustissimus scriptor Tertullianus satis aperit suo ævo nullos eremicolas fuisse. *Non sumus*, inquit, *silvicole, & exules vitæ*. Monachatus igitur ignotum vitæ propositum prisco Christianismo. Eusebius, quo nullus Ecclesiasticorum veterum plura ad historiam Christi anismi contulit, nullus plura errata in scriptis suis reliquit, nullius plures hallucinationes extant hodie, *Εσαίους* Philonis τῆς Θεωρητικῆς Ἐπέτας λεγομένους monachos Christianos fuisse non dubitat. At o desultoriam iudicii levitatem, in 8. περὶ Ἐσαίου κευῆς, non tanquam Christianorum τῶν Ἐσαίων meminit, sed tanquam Iudæorum, & quidem antiquissimorum. Postquam enim de lege Mosaica disputavit, ut ostenderet ejus dogmata, dicit ea esse generatim duo, prius κατὰ τὴν ῥητὴν διάνοιαν, alterum κατὰ τὴν Θεωρητικὴν. Et priori quidem addictam plebem (τὴν πληθύν) tantum; posteriorem preceres (τῆς ἐν ἀξίᾳ) amplexos fuisse, ex iisque esse quoddam φιλοσοφούντων γένος, qui vocentur Essæi. Denique ibi agitur toto libro de antiquitate Iudaismi, non Christianismi. Totius enim libri octavi argumentum est, περὶ τῆς κατὰ μωσαϊκὰ εὐσεβῆς πολιτείας. De Christianismo nihil omnino. Vides igitur inconstantiam: cui similem licet advertere in plurimis locis, que in Eusebianis notavimus. ut illud, in libro primo Histor. Eccles. antequam Christus cruci affigeretur, auditam vocem ex adytis, ΜΙΓΡΗΜΟΣ ΗΙΝC. Atqui illa vox audita fuit paulo ante bellum Iudaicum annis 32. post passionem Domini. Et ipse Eusebius in libris Demonstrationum diserte scribit hanc vocem inter prodigia, quæ paulo ante bellum Iudaicum exciderunt. At Baronio

234

235

placuit hallucinatio Eusebii, eamque in suos annales contulit, non sine Iosephi criminatione, quasi Iosephus ab Eusebio historiam excidii Hierosolymitani didicerit. Argumenta sane digna propter quæ Eusebius Iudaica ad Christianismum conferret, primum quod ἐν μοναστηρίοις Esseni degerent, quod ἀντίφωνα quædam more Christianorum canerent. Atqui historici Societatis idem de Iapponensium Bonziis retulerunt, qui per tot secula, etiam ante Christi adventum idem, quod Monachi Christiani faciunt, qui nunquam Christianos viderant ante appulsum Classium Lusitanicarum, & nullo a Christianis Monachis differunt præterquam fide, quod illi sint

* Diaboli
cultores.

* διαβολολάτραι. Ergo & Bonzii Iapponenses justius Monachi Christiani dici possunt, quam Essæi. Nam templa, claustra, peristylia more Christianorum habent, &

236

* Alternis
versibus
cantiones
personant.

* ἀμοιβαίως στίχοις ψαλμῶς σωεζήχῃσιν, ut hic in Europa Monachi, & ante centum annos Christianum nullum viderant. Futile argumentum & τῶν μοναστηρίων, & τῶν ἀντιφάνων. Sed quanta est hæc levitas præ illa quam dicam? Essæi plusquam quadringentis annis ante Resurrectionem Christi fuerunt, ubique terrarum, & quidem

* In-com-
pluribus aut
locis orbis
terrarum illud
genus homi-
ninum est.
Oportebat
en. perfecti
hujus boni
participem
esse Græciã
aliasque Re-
giones. Abū-
dat autē his
Ægyptus.

θεωρητικοὶ. ut ait Philo: * πολλαχῆ μὲν οὖν τῆς οἰκουμενης ἐστὶ τὸ γένος. ἴδα γὰρ ἀγαθῆ τελεία μετασχῶν Ελλάδα, καὶ τὴν Βαβυλωνίαν. πλεονάζει δὲ ἐν Αἰγύπτῳ. Ergo θεωρητικοὶ non solum in Ægypto, sed etiam ἐν Ελλάδι ἔ ἐν τῇ Βαβυλωνίῳ ἦσαν. Igitur erant in Italia, in Gallia. Quomodo ergo in sex aut septem annis plus minus post Resurrectionem Dominicam, in tam remotis, tam dissitis locis hoc genus Monachorum monasteria sua collocant? Qui fieri potuit, ut tam exiguo intervallo temporis in unum hoc Christiani consenserint. ut ex illis aliquot millia non solum μονάζοντες essent, sed etiam in remotissimas regio-

nes, & in totum orbem disseminarentur? Atquin quod in Ægypto primi monachi fuerunt, & eorum, qui in Ægypto erant Philo Ægyptius meminit, eo unico argumento Eusebius putavit, ab eo tempore, ad Antonium Eremitam, monachismum in Ægypto continuatum fuisse: quum tamen ante Paulum eremitam neque in Europa ulli monachi fuerint, neque in Palæstina; in qua primus omnium monachorum fuit Hilarion, ut Hieronymus scribit. Nam ut concedamus illos *Θεωρητικοὶς* Ægyptienses monachos Christianos fuisse, tamen quia *Θεωρητικοὶς* ubique terrarum erant, cur non & ubique monachos Christianos fuisse concludamus? Nam sane plures habuit Palæstina; quam reliquæ orbis regiones. Illa enim propria sedes Essenorum, etiam testibus Iosepho & Plinio. Prius ergo fuerunt in Palæstina, quam in Ægypto. Palæstina enim patria Iudæorum; & nutricula sectarum Iudaicarum. Quod si statim post resurrectionem; quo tempore hæc scribebat Philo, in Ægypto erant monachi Christiani, sine dubio erant in Palæstina, ex qua Iudæi Ægyptienses oriundi sunt. Nam Palæstina est Iudæorum metropolis, Ægyptus Colonia. Si monachi statim post resurrectionem fuerunt in Palæstina, quare scribit Hieronymus Hilarionem in Syria, Paulum in Ægypto primum omnium Monachos plantasse? An Hieronymus Novator, qui Baronio, Bellarmino & eorum * *Ἐποφύτη* Serario tam districte adversatur? Quid? an *Θεωρητικοὶς* Esseni tantum post resurrectionem Christi exorti sunt? a quadringentis annis, quando primum Esseni esse cæperunt, ante tempus resurrectionis Dominicæ in Essenis nulli *Θεωρητικοὶς* fuerunt? Atqui Philo dicit τῶν *Θεωρητικῶν* vetustissimam originem esse * *ἔστι ἡ αὐτῶν καὶ συγγενεῖς μαζὰ παλαιῶν ἀνδρῶν, οἱ τῆς αἰρέσεως αὐτῶν ἀρχηγέται γενόμενοι*

237

238

* Subvati.
 * Habent aut & scripta antiquorū, qui sectæ ipsorū duces existentes complura monumenta in Allegorico commē-tandi genere reliquerunt.

εὐολλα

πολλά μνημεία τῆς ἐν τοῖς ἀλληγορημοῦσι ἰδέας ἀπέλιπον. Vi-
des hic τῶν Θεωρητικῶν institutum vetustissimum esse,
ejusque vetustissimos libros in manibus τῶν Θεωρητικῶν
habuisse. Ante Christum igitur Θεωρητικοὶ erant. Quod si
Θεωρητικοὶ sunt monachi Christiani; ergo non solum mo-
nachi ante Christum erant, sed etiam Christiani. O va-
nitatem. Primum igitur mentio μοναστηρίων apud Philo-
nem percussit mentem Eusebio: deinde, ut fit, quæ ali-
quam speciem similitudinis habere visa cum Monachis
Christianis, ea magis hominem in sententia sua confir-
marunt, ut illa ἀντιφωνα, ὅτι μέλεσιν ἀντήχοις καὶ ἀντιφώνοις
canebant: quod faciunt ex antiquo Christiani. Sed ut
idem Philo ait: Πολλοῖς μέτεροις καὶ μέλεσι τῇ μὲν σωηχῶντες,
τῇ δὲ καὶ ἀντιφώνοις ἀρμονίαις ὀπιχειρονομῶντες, ἔπιπορχέμενοι.
Ecce Theoreticos in suis hymnis saltantes, & digitis ge-
sticulantes. An hoc etiam ad probandum eos Monachos
fuisse? Eusebii intererat demonstrare. Sed Christiani
quidam etiam hodie in sacris ἐπιπορχῶνται, & musicis in-
strumentis, tympanis æneis, & aliis ejuscemodi perstre-
punt, ut Bacchantes putes: qui mos a veteri Ecclesiæ
ritu alienus. In quæstionibus veteribus quidem, sed ta-
men perperam Iustino attributis, Responso 107. ἂν τὸ
ἄσμα ἀπλῶς ἐστὶ τοῖς νηπίοις ἀρμόδιον, ἀλλὰ τὸ κατὰ τὴν αἴψυχον
ὄργάνων ἄσμα, καὶ κατὰ ὀρχήσεως ἔπιπορχῶντων. διὸ ἐν ταῖς Εκκλη-
σίαις περιαίρεται ἐκ τῶν ἀσμάτων ἡ χρῆσις τῶν τοιούτων ὄργάνων,
καὶ τῶν ἄλλων τῶν νηπίοις ὄντων ἀρμοδιῶν, καὶ ἐπιπορχήσεως τὸ ἄσμα
ἀπλῶς. manifesto περιλαίρεται pro verbo nihili περιαίρεται
legendum. Proprium Iudæorum, & legis mortuæ, non
vivi Christianismi hoc esse testatur. Sed quid non mo-
litur, ut τοὺς Θεωρητικῶν esse Christianorum monachos
etiam ab invitis exprimat? Sane inter τοὺς Θεωρητικῶν
καὶ τοὺς πραγματικῶν non aliud discrimen est, præter illud,
quod

quod ἡ θεωρία καὶ ἡ πράξις constituit. Alios Essenos ab istis separabat κοινωσιότης καὶ ἐργασία : illi enim erant τεχνῖται. isti soli orationi operabantur. unde dicti ἱκέται. Ergo οἱ πρακτικοὶ erant ut λαϊκοὶ, illi vero ut quoddam ἱεράτευμα. Erant ergo & οἱ πρακτικοὶ Christiani quoque. Nam isti θεωρητικοὶ nihil diversum ab illis habebant, præter τὴν ἀκρίβειαν τῆς πολιτείας. Sane si illi Christiani, & Practici quoque Christiani. Eusebius sententiæ suæ argumenta auspicato aggreditur. Post illa Philonis verba, ἀρχομένους Φιλοσοφῶν ἐξισοῦσθαι τοῖς θεωρητικοῖς τῶν ὑπαρχόντων. Qui se tradebant cooptandos in ordinem Theoricorum, cedere omnibus facultatibus, easque proximis suis relinquere. 241 Hoc tanquam ἔρμαιον arripit Eusebius: & id scriptum esse ait in Actis Apostolicis, omnes, qui fiebant Christiani, vendere facultates suas, earumque precium ante pedes Apostolorum ponere. Sane multum differt suis opibus relictis ad Essenos venire, aut precium suarum opum Christianis communicare. Hæc tam differunt, quam abjicere & retinere. Quis non miretur hallucinationem? Et tamen hæc mirantur οἱ μοναχισμῶν ἀρχαιολόγοι: qui non minore levitate hæc ab Eusebio dicta excipiunt, quam Eusebius illa non vidit pugnare cum argumento suo: ut vix ullus puer tam contraria sciscere potuerit. Non satis erat ita de literis ludere, nisi majore absurditate illud cumulasset. Verba sunt Philonis paulo ante a nobis producta: ἐστὶν αὐτοῖς καὶ συγγραμματα παλαιῶν ἀνδρῶν. quæ, ut dixi, sunt institutiones vetustissimæ τῆς τῶν θεωρητικῶν Ἑσλιῶν πολιτείας. Ille ita interpretatur, si modo quis patienter legere potest. τάχα ἢ εἰκὸς ἂν φησὶν ἀρχαίων πάρε' αὐτοῖς εἶναι συγγραμματα, εὐαγγέλια καὶ τὰς τῶν Ἀποστόλων γραφάς. Quin illa scriberet Philo, nullum adhuc Evangelium publicatum erat. Scribebat enim sub Caligula, & initio

241

242

& initio Claudii. Certe saltem non omnia quatuor Evangelia scripta erant. Sed age concedamus pertinaciæ jam scripta fuisse. Sane non poterant dici *ἀρχαῖα*, neq;

* Verusta. *τῆς Φιλοσοφίας τῶν Εσσηαίων μνημεῖα ὑπὸ τῶν Ἀρχηγῶν τῆς αἵρέσεως συγγεγραμμένα.* Verustissimam illam sectam, ait Philo, & ejus vetustissima relicta esse monumenta ab illis, qui *Ἀρχηγῆται τῆς αἵρέσεως* fuerunt, quadriingentis annis antequam illa scriberet Philo. Et hæc erunt Evangelia, & scripta Apostolica? Quæ potest, major futi- litas, levitas, *ἀπειρεσίαι* esse, ἢ Evangelia, quæ nondum scripta erant, *συγγράμματα ἀρχαῖα παλαιῶν ἀνδρῶν*, & ipsos Evangelistas, atque Apostolos, qui tunc omnes vivebant *παλαιὸς ἀνδρας* vocare? Quia vero suspectam habet vim suorum argumentorum, ne, inquit, quis dubitet, subjicit ex Philone, quæ nulli Christiano abstinentissimo magis conveniunt, quam Phariseo, aut cui- vis continentissimo Iudæo. Sed neque illi argumento satis fidit, & quidem merito. Est enim sublestissimum. Addit, quo putat pertinaciæ jugulum peti: Theoreticos convenire ad *σευναγῶν* grandi gratia, viros & mulieres, sed separatim. Ait nulli alii genti, quam Christianorum convenire *τὰς ἰδίαι μὲν ἀνδρῶν, ἰδίαι δὲ γυναικῶν ἐν ταυτῷ δια- τριβᾶς.* Atqui non hoc proprium Christianorum, sed Iudæorum, cum veteribus Christianis commune. Ho- dieq; ita Synagogas Iudæorum constructas esse videmus ut viri a feminis se juncti sint. Quid dicam de pervigilio Paschali Christianorum, & de hymnis, qui in eo a Christianis canebantur, quæ omnia a Philone scripta dicit Eusebius, & ab Esæis observata? *καὶ τὰς ἐξ ἔτους εἰσέτι καὶ τῶν πρὸς ἡμῶν Ἀπτελεσμῶς ἀσκήσεως, αὐτὸ διαφερόντως κατὰ τὴν τῆς σωτηρίας πάθος, ἑορτῶν ἐν ἀσπιταῖς καὶ διανυκτερεύσεις, πρῶτοιχαῖς τε τῶν θείων λόγων ἐκτελεῖν εἰσὶ θαιμῶν, ἅπερ ἐπὶ ἀκρίβει*

* Philoso-
phiae Esse.
norum mo-
numenta à
sectæ autho-
ribus con-
scripta.

243

* virorum
& mulierum
separata
conveniendi
in hoc loca.

ἄκρετες τὸν αὐτὸν, ἀν καὶ εἰς δεῦρο, τετήρησαν ὡσαύτῃ μόνους ἡμῖν
 πρόπον Ἰησοῦ μὴ ἀμφοῖν ὁ δηλωθεὶς ἀντὶ τῆ ἰδίας ὡσαύτῃ δέδωκε
 γραφῆ, ἔ μάλιστα τὰς τῆς μεγάλης ἑορτῆς πωανυχίδας, ἔ τὰς ἐν
 ταύταις ἀσκήσεις, πὺς τε λέγεσθαι εὐαγγέλιος πρὸς ὑμῶν ὕμνος ἰσο-
 ρῶν. Atqui Philo pag. 686. ἑβδομάδων ἑβδομάδας ab Essæis
 observari dicit, easque esse Instar Pentecostes, quæ semel
 tantum a reliquis Iudæis Sexta Sivan, ab Essenis vero
 septies in anno pervigiliis & hymnis instaurabatur, ita
 ut latus, quadratum, & cubum septenarii in uno anno
 celebrarent. Latus est Hebdomas. cuius Sabbatum ultima
 dies ex lege observatur. quadratum vero 49. dies,
 una πενήκοντας; cubus 343. dies, septem πενηκοντάδες.
 in quo plus erat, quam ἡ ἑβδὼμα ἀύστριον in lege Mo-
 ses en. semel in anno quinquagesimum diem a 16. Ni-
 san observare præcipit: Isti hoc septies in anno iterabant.
 De istis igitur septem Pentecostis, sive pentecostadibus
 loquitur Philo, non de pervigilio τῆς μεγάλης ἑορτῆς, id
 est, κυριακῆς ἀναστάσιμος. Quod tam absurdum accommo-
 dare pentecostis Essenorum, quam superstitionis ab
 Essæis per auctarium supererogationis observatum esse:
 quod & hæretici Sebuæi faciebant, quos diximus Hebra-
 ice שבוש ideo dictos, quasi ἑβδομάδων, quod ἑβδομάδας
 ἑβδομάδων anili superstitione observarent, שבוש, en. Σαβῶα,
 Hebdomas. שבוש, Σεβωῶοι, Hebdomaditæ. Quid me-
 ruerunt igitur, qui non ratione sed auctoritate hominis
 omnium scriptorum, quotquot unquam fuerunt, inaccu-
 ratissimi, gentem Essenorum superstitionisissimam &
 Templi aditu ob hæresin prohibitam, nascentis Ecclesiæ
 primitias fecere? Sed non contentus eo quid designavit?
 In Philonis verbis somniavit Ecclesiasticas liturgias, &
 διακονίας, & Episcopatum. πρὸς τούτοις γράφει τὸν τῆς
 πρεσβυτέριας πρόπον ἵ τὰς ἐκκλησιαστικὰς λειτουργίας ἐγκρατε-
 σμένων,

244

245

σμύρων, διακονίας τε καὶ τὰς ἑπὶ πᾶσιν ἀνωτάτω τῆς ἑπίσκοπῆς
 προεδρίας. Atqui nullam διακονίαν, nullam ἑπίσκοπῶν,
 nullam ἐκκλησιαστικὴν λειτουργίαν memorat Philo pag 618.
 sed omnia omnino diversa. Canuntur quippe hymni
 antequam inferatur mensa, post hymnum allata mensa
 antepositur panis, & sal cum hyssopo. Hæc est quoti-
 diana Essæorum cœna, neque lautior propter τὴν ἐορτασ-
 μὸν πεντηκονταδα. Deinde κατὰ τὸ δεῖπνον τὴν ἑσπέρην ἀγασσὶ
 πωαννυχίδα, quam nempe Eusebius putavit esse τὴν πρὸ τῆς
 μεγάλης ἐορτῆς, hoc est κυριακῆς ἀναστασίας: quam halluci-
 nationem confutavimus. & paulo ante initio ejusdem
 pag. 616. mentio fit προέδρου, quem putat esse Episcopum.
 τὰς νέεας αὐτὸν τοὺς τῆς ἐκκλησίας διακόνους, quasi in monasteriis
 Christianorum Episcopi, & presbyteri synaxes facerent.
 At quum mulieres una cum viris accumberent eidem
 mensæ, ostendant mihi fautores hujus tam ἁδελφότητος καὶ
 246. πωιθηκώδους δρώματι, an hic mos obtinuerit antiquitus,
 ut in monasteriis Christianorum feminæ quoque essent?
 ut in pervigiliis monasteriorum chorus mulierum cum
 choro virorum tandem jungerentur, ἑπιθάλωον, ἐπορχή-
 ματι, ἐπαχθρονομῶν. ἢ βακχευόντων τρέπον. Itane mulieres
 in monasteriis virorum? Antonius & Hilarion, & illi
 summi viri tot monachorum patres, mulieres in mona-
 steriis adhibuerunt? Summa summarum, solum nomen
 μοναστηρίου. persuasit. Eusebio reliqua omnia monachis
 Christianis, ut nomen monasterii eorum habitationi,
 convenisse. Nihil est in toto libro Philonis, quod non
 instituto vetustissimorum monachorum pugnans & con-
 trarium sit. Imo monachorum veterum institutum ma-
 gis convenit disciplinæ τῶν περσικῶν quam τῶν θεωρητικῶν
 Essæorum. At quanquā ab homine aliud agente, & prius,
 quam cogitaret, pronunciante, dicta hæc sunt, tamen
 adco

adeo blandita est hominibus illi simillimis tam puerilis, tam ridicula sententia, ut nunc non minus pro ea, quam pro sacrosancto Euangelio acria bella, & velitationes pædagogicæ ferveant, & Tartara cælo misceantur. Sed de erratis Eusebii, quæ in omnibus ejus operibus spisse leguntur, alibi in Eusebianis diximus. Nunc huic capiti finem faciemus.

247

Essæos Aegyptienses Δεωφηλινὸς Græce tantum scivisse, & Græce orasse. Mira & ineptissima Serarii Sophistice de nomine Σουχæτας, & verbo ἠρξαστο. Pseudo-Dionysii Areopagita testimonium, quod Iosephus. Scaliger in confutationem Eusebij adduxerat, vafre a Serario dissimulatum.

C A P. 30.

PAg. 291: *Metra enim reliquerunt ipsis Poeta, & carmina versuum trimetrorum, prosodiorum, hymnorum, paraspondeorum, parabomiorum, stasimorum, choricorum, strophis, polytrophisque accurate perfectorum.* Hæc Philo quidem quæ quum Hebraice concipi non possint, (Hebraismus enim, Arabismus, & Syriaismus, hujusmodi metra ignorat, ut in Eusebianis ostendimus) manifesto ex hoc constat istos Essæos Philonis non Hebraice, sed Græce locutos esse, Græce orasse, Græce omnia illa, de quibus Philo scribit, obivisse. Ostendit præterea nomen τῶ ἐφημερευτῆ, Pag. 616. ἑποσηλαινοντες τινες τῶν ἐφημερευτῶν. ἔτι γὰρ ὀνομαζεν ἰθὺ τὸς ἐν ταῖς τοιαύταις ὑπηρεσίαις. Diserte monet quum ministrum vocarent ἐφημερευτῶ, tum ab illis hoc nomen excogitatum, tum ea lingua eos usus, cujus illud nomen est, hoc est Græca. Denique Essæi Aegyptienses erant ex Iudæis Aegyptiensibus. Hoc enim negari non potest. Illi vero tantum Græce loquebantur:

248

vix de centum unus Hebraice legere sciebat. De quo nos alibi. Quare non mirum si Græco vocabulo potius, quam Iudaico, dicti sunt *Ἐσσηνοὶ*. Cap. 17. *Christianos Essenos fuisse, negant Novatores pene omnes.* Et sane idem facerent Veteratores, & Zelotæ si quis in illis pudor, iudicium, & mica salis esset. Hæc satis confutata sunt superiori capite. Certe miseret me Serarii qui tantum laboris sumpsit, ut se deridendum omnibus traduceret. Nam & mediocriter docti deliria hæc confutaverint. & quamvis in hoc capite multa sunt inepta, absurda, adversus historiam, & fidem veterum scriptorum dicta, tamen, quia ex iis, quæ jam proxime disputavimus, facile refelli possunt, nos ab hac porrigine continebimus ungues.

249 Nam tædet ineptiarum, & tempus est ab his faceffere. Interea si quid quisquiliarum superest, non pigebit rufpantem eas ventilare. Nam reliqua aliis relinquimus. Pag. 297. *Theoretici Esseni videntur omnes Christiani fuisse. Hoc enim primo asseverant vetustissimi; optimiq; auctores, Eusebius &c.* Unus Eusebius auctor est tam crassi, tam anilis erroris. Cæteri hoc duce errarunt. Nos primi omnium hanc Eusebii sententiam confutavimus. Sed proximo capite fusius errores alios hujus scriptoris collegimus. Quod dicat alios, quos ipse Novatores vocat, idem sentire, equidem gaudeo non solum me sapere, & quod sapiam, testes habere, quos neque ego unquam legi neque ipsi mea legerunt, qui me adolescente de ea re scripserunt. Ibid. *fuisse ipsos genere Iudæos.* quantum Iudibrium debeat Serarius, qui Essenos quosdam genere facit, distinctos ab aliis, libenter refellerem, nisi jam cum cachinno tam stolidum commentum conspuissem. Non pudet vanitatis? Essenos genere, qui nati sunt Esseni. Atqui nullus unquam fuit Essenus, nisi institutus,

non genitus. Neque enim unquam aliqui fuere, qui Esseni nascerentur, (non enim Esseni connubia iungebant) quemadmodum qui ingenui sunt, oportet eos tales nasci, non fieri. Tunc enim essent libertini. sed hæc supra confutata sunt. Pag. 301. *Theoreticos in multis terrarum partibus fuisse, solos practicos circumscriptos Syriae finibus.* Quamvis ineptissimum hoc sophisma satis eluditur proximo capite, tamen velim Serarius respondeat mihi, quare illi, quos $\omega\alpha\chi\tilde{\epsilon}\tau\tilde{\eta}\varsigma\ \gamma\eta\varsigma$ Philo dicit fuisse, habeant vetustissimos $\alpha\iota\sigma\acute{\epsilon}\zeta\omega\varsigma$ suæ ἀρχηγέτας? Qui intra quatuor, quinque, aut sex, septem annos tantum numerum conficere potuerunt, & per totum orbem colonias & examina mittere, quomodo ἀρχηγέτας παλαιῆς sectæ suæ dicantur habuisse, Philone scribebant? Quid est, quod magistratam impudens mendacium obtundat? Sed quia adulandum est iis, qui primi pedibus in sententiam Eusebii discesserunt, ἐπίφθω κύβη, aliquo nobili facinore expediet sese Serarius priusquam causam prodatur. Aliter actum est de Monachismo, & de Monachis, nisi cum Christo resurgente natos probemus, aut saltem stultis persuadeamus. Pag. 302. *Exortam vero hanc Essetorum istorum disciplinam suo tempore, iudex ipse Philo, dum apud Eusebium lib. 2. Histor. cap. 7 ait, ὄν (τὸν τῆς νομοθεσίας ἀόρατον γῆν) ἤρξατο διαφερόντως ἢ θρησκεία αὐτῆ θεωρεῖν.* Nusquam tam similis sui fuit Serarius, quam hic: sciens, an imprudens, haud temere dixerim. Alterum est confidentiæ, alterum inscitiae. Ut rem absurdissimam probare possit, Theoreticos scilicet ortos eo tempore, quo scribebat Philo, duobus hisce astruit, verbo ἤρξατο & nomine θρησκεία. Vtrumque apud Philonem innuere nuperos novitios ἢ θεωρητικῶν natales. Religio caput τὸν τῆς νομοθεσίας ἀόρατον γῆν contemplari. Ergo, quia caput, tunc,

250

251

quum scribebat Philo, cæpit. Rursus ἡ *Θρησκεία* non dicitur nisi de Christianismo. Hic lector non solum Christianus, sed etiam Criticus hoc oraculo Serarii potest monitus dicere illud Ciceronis: *Namque homines cæcis in vita mentibus errant*: utpote qui omnia hæc hæctenus ignorarunt, quæ sola Serarii divina mens ἤρξατο. *Θεωρεῖν*. Quis enim unquam putabit, quoties scriptor aliquis utetur Græco ἀρξάσαι, aut Latino Incipere, statim illud de quo sermo est, apud auctorem, auctoris ipsius tempore cæpisse? Fingamus elegantissimum, accuratissimum auctorem Censorinum ita scribere: *Quum omnes scriptores dissentirent de primis Palilibus urbis, Varro collatis omnium nationum rationibus capit verum eruere*. Hoc certe Censorinus scribit, quanquam verbo *incipere* non utitur. Sed, ut dixi, fingamus eum ita loqui. An tunc primum Varronem scripsisse dicemus, quum illa commentaretur Censorinus? Sed acumen Sophisticæ non prodest Sophistam, neque eum in tam ancipiti lite destituet. non verbum ἤρξατο tantum considerandum, sed nomen ἡ *Θρησκεία*: illud enim proprie dicitur de religione Christiana. Testis locus Act. 26. 5. ἡ ἰσραηλιτικὴ *Θρησκεία*. ἡ *Θρησκεία*, inquit, est, ἡ *χριστιανή*. Sane non putabam Christianismum tam antiquum, ut multis anni centuriis natales Christi antecederet. Nam sæpe vox ἡ *Θρησκεία* occurrit apud auctores qui ante Christum scripserunt, imo adeo vetus est, ut ἀπὸ τῶν *Θεῶν* dictam asserant veteres Critici. λέγεται γάρ, ὡς Ὀρφεὺς ὠρᾷξ̄ παρῶτ̄ ἐτεχνολόγησε τὰ Ἑλλήνων μυστήρια καὶ τὸ τιμᾶν θεόν, *Θρησκεύειν ἐκάλεσεν, ὡς ὀρηκίας ἕσης τῆς εὐρέσεως*. ergo religionis Christianæ non solum natales priores sunt natali Christi, sed etiam notitia ejus apud gentiles ante Christum. Locus 26. 5. Actor. ὅτι κατὰ τὴν ἀκριβοστάτην τῆς ἡμετέρας *Θρησκείας* ἔζησε
Φαερ.

252

253

Φαρισαϊσμός. Hic ημετέρα θρησκεία, est lex Moysi, & Iudaismus. quod si per illam θρησκείαν intelligitur Christianismus, ergo & αιρεσειςάτη multo magis erit Christianismus. Est autem Φαρισαϊσμός ea θρησκεία, quam Apostolus vocat αιρεσειςάτων. Ergo Pharisaismus est Christianismus. Ita en. argumentatur Magister noster Serarius. Et postquam visus est satis firma munimenta huic περι θρησκείας. adeo θανατοσία και ωδωδόςω sententiæ quæsi-
 visse, pæna canit: *Estne apex parvus, & non sublimis potius illustrisque columna illud ηρξατο?* Sed quisquiliis obruor. Expediendus hinc sum aliquo modo. Dic amabo, doctissime Magister noster, quare locum Philonis ex Eusebio potius citas, quam ex Philone ipso? an est ex Novatorum numero Philo, cujus tantum nomen nominare, librum tangere aliquis Index Expurgatorius prohibet? Ita est. Lectio codicis Philonis nihil ad monachatus originem facit: Eusebii depravatissimus Codex facit. Sed, si vacat Serario, scribat ad Socios collegii aut Seminarii Romani, ut codicem Vaticanum Eusebii inspiciant. In eo ita hunc locum conceptum reperient. ψυχλώ η τόν εναπακέρμον ταϊς λέξεσιν άόρατον νέν, εν ω ηρξατο η λογική ψυχή διαφερόντως τά οικεία θεωρεϊν. Ita etiam sine ulla mutatione codex Philonis habet, pag. 617. in fine. Vbi ergo est illa θρησκεία & quum concesserimus θρησκείαν ibi legi, quis concedet per eam duntaxat Christianismum intelligi? Sed infra tandem fatetur apud Philonem ita legi. Et postquam illum nihil juvat illa fatalis θρησκεία, saltem inquit, si in Philone non est θρησκεία, attamen est ηρξατο. Quid? λογική ψυχή εν ηρξατο θεωρεϊν, nisi tempore Philonis? Epicharmi illud est: Νος άρα, και νος άκεί. nunc scio, quare non dixit νος ηρξατο άρα, Νος ηρξατο άκοθεν. Nondum enim Philo natus erat. nondum sæculum au-
 reum

254 +

reum Serarium tulerat, qui hæc doceret. Nescio stultior ne ego, qui has nugas morer, an confidentior Serarius, qui speraverit se fatuos inventurum, quib. hoc persuadeat. Pag. 304. concludit τὸς Θεωρητικούς esse Christianos, quia ille *Ἰσποβολιμαῖ* Dionysius Areopagita scribens *Γαίω Μοναχῶ* vocat eum *θεραπευτῆ*. & in Canone Synodi in Trullo 43 τὸν ἀσκητικὸν βίον interpres Latinus vertit *vitam therapeuticam*. Hæc a nobis habet vir *εὐγνωμονέστατος* Serarius, quem pudet profiteri unde acceperit, quod sane adhuc nesciret, nisi ego indicassem. Et tamen quod ille in munimentum sententiæ suæ vafre adducit, hoc nos in confutationem eorum, qui idem cum eo sentiunt, produximus. Nam quia Eusebius rem futilissimam & vanissimam, τὰς Θεωρητικὰς esse monachos, Pseudo-Dionysio persuaserat, propterea ille, ut affectaret antiquitatem, καὶ συγχρονισμὸν τῶν Ἀποστόλων usus hoc nomine & inscitiam & fraudem suam detexit. Nemo adhuc ante nos notaverat illum locum Dionysii, nemo indicaverat canonem Synodi de Trullo, quum tamen nemo, qui aliquem gustum literarum, & veteris Christianismi habet, non animadverterit suppositum esse illum Dionysium. Hoc, inquit sterens Diaboli Martinus Del-rio, alii animadverterant. Ego in nullius unquam scripta incidi, qui de illo Pseudo-Dionysio tanquam suppositio meminere. Hoc tantum scio, neminem esse aliquo gustu literarum, qui non fraudem deprehendat, qui autem id non videat, slipitem, bardum, imperitum, & omnis iudicii in literis expertem esse. Quamvis multa in illo scriptore notavimus, quæ ipsius simulationem detegant, nullus tamen est illustrior locus illo, quem de Caio Therapeuta primi aperuimus, & ex canone 43. τῆς ἐν τρούλλῳ illustravimus. Igitur *συνίτω Ἰπικερίαν* adducit Serarius

255

256

Seratus Pseudo-Dionysii sui testimonium auctoris veteratorum suffragiis dignissimi, quem ut postrema be-
 stiarum Del-rio probaret esse antiquissimum, ex eo con-
 firmare nititur, quod Maximus monachus id credidit,
 ejus monachi inscitiam nos satis alibi castigavimus. Ea-
 dem pagina. Cave canem. Incipit homo furere. Sic mo-
 nachorum nomen est & τὰ μονασήρια, Lulberianis Calvinia-
 nisque ingratiss omnibus etiamnum supersunt. Certe ingra-
 tiis omnium zelotarum Lojolitarum, & monasteria &
 monachi & hypocritæ Bonzii sunt etiamnum in Iappan,
 & in Sinatum regione, qui ante Christum erant plus-
 quam bis mille annis. Ergo? nullus scrupulus de vetu-
 state Monachismi superest, quando quidem & μονασήρια
 & μονάζοντες tot centuriis annorum Christi natalem ante-
 cedunt. O Asinitatem.

Σκιαμαχία Serarii. Iacobus Christi Apostolus Essenus secun- 257
 dum Serarium. secundum ejus consequentias etiam Chri-
 stus. ἡμεροβαπισμὸν proprium Essenorum Practicorum
 fuisse hariolatur Serarius. Mira confidentia, Ψευδολογίας,
 ἀλογιστίας argumenta. Calicula Iudæi qui. Christiani sem-
 judæi calicula ab illis.

C A P. 31.

CAPITE 18. omnia vela Φιλοψευδίας expandit, ut do-
 ceat meridie non lucere. Hominem insigniter con-
 fidentem. pudet vaniloquentiæ. quis quæ dicit de Phi-
 lone pagina 306. sine nausea legere possit? quæ volumi-
 num plaustra satis esse possint tam ineptæ disputationi
 confutandæ? Nam quis non miretur insaniam in illo
 pag. 307. Sed Eusebius lib. 2. Hist. cap 15. Essenorum isto-
 ρίαν πᾶσα ἀγῶνῶν id est totam disciplinam expositam ait.

Α α α

Verum

Verum istud *πᾶσα*. seu tota sumendum commode, quoad præci-
 pua morum ipsorum capita, non quoad eorum fidem, aut sin-
 gula instituta. videbat gentem Ἑθνωρηλικῶν ex colluvie su-
 perstitutionum omnium Iudaicarum collectam fuisse, ne-
 que id facile negari posse. Eos fuisse monachos ait, quo-
 ad præcipua eorum capita, non quoad ipsorum fidem,
 aut singula instituta. Monstra sunt hæc. & insanus sum,
 si hæc moret, ut & illa, quæ ex Augustino de Philone
 adducit, quæ quorsum produxit, nescio. Denique pag.
 309. quum videat se non posse objectioni occurrere,
 quod *πολιτεία* Essenorum nihil aliud esset, præterquam
 quidam ἀρεταῖα Ἰουδαϊσμοῦ, eo tandem confugit, ut dicat
 simul Christianos, & Iudæos fuisse instar illorum Actor.
 21. qui crediderant quidem, sed emulatores legis erant. Ego
 in toto Philonis *περὶ Ἑθνωρηλικῶν* libro nihil nisi mere
 Iudaicum, superstitiosum, etiam aliquando impium,
 καὶ περιέργον video. An suos monachos tales velit esse
 Serarius, ipse viderit Ego scio, neque Paulum primum
 omnium μοναζόντων, neque τὸν καρτερικώτατον Hilarionem,
 neque τὸν θαυμασίον Antonium tales fuisse: neque Pau-
 lum tantam injuriam instituto suo ab Eusebio fieri passu-
 rum, si eodem tempore ambo vixissent: imo quæ fuit
 Φιλαλήθεια Pauli primi Eremitæ, atque eruditio, si con-
 venisset Eusebium, non dubium est, quin αὐτῷ καὶ πρὸς
 σωτηρίαν αὐτῆς, quod non veritus fuisset puritatem Chri-
 stianismi vetustissimorum Essenorum spurcitiis inqui-
 nare. Si igitur credimus Serario, a spurcissimis fodiis,
 superstitionum, Iudaismi fontibus monachatus deriva-
 tus est, idque quadringentis annis ante Christum. Tan-
 ta pietas est hominis in suos monachos, tanta de illorum
 vetustate eruditio. Et quid non illi suavit Eusebius, aut
 quid non ipse somniavit, Iacobum Christi Apostolum
 Essen-

Essenorum principem fuisse? Dolet mihi ab aliquo Novatore non dictum. Quæ non cruces, quæ non fidiculæ illi temerario dicto castigando adhibitæ fuissent? Iacobus Christi Apostolus princeps Essenorum? Itane o Serarij? Cur non etiam Christus Essenus, siquidem *Ἰσὸς τῆς ἀγνεύσεως* Iacobus Essenus judicatus? An Iacobi *ἀγνεύειά* major, quam Christi? Vbi sunt indices Expurgatorii, qui hanc hæresin expungant? Cujus *ἀγνεύειά* maxima est, ille princeps est Essenorum. Iacobi *ἀγνεύειά* maxima est. Ergo Iacobus princeps Essenorum. Cujus major est *ἀγνεύειά*, quam alterius, ille potius Essenus dici debet, quam ille Christi major *ἀγνεύειά* fuit, quam Iacobi. Ergo Christus potius Essenus dici debet, quam Iacobus. Quod felix fastumque sit, & Iacobus, & Christus Esseni fuerunt. Hoc profecto ego nesciebam, quæ est inscitia mea. Et cur non potius Simon zelotes Christi discipulus fuerit Essenus, quam Iacobus? Nam sine dubio fuit *τάγμα* quoddam *ζηλωτῶν ἀγνεύειά τινι περὶ κειμένων*: quod quidem τῶν *Ζηλωτῶν* nomen indicat. Audi aliud, Christiane Lector, divinum Serarii interpretamentum. *Philonem Iudaica phrasi Christianorum Sabbata, id est, Dies Dominicos, & quadraginta diale jejunium, quod a quinquagesima plerique inchoarunt olim, & vigiliis Christianas & sacram Pentecosten descripsisse.* Ergo quot erant *πεντηκοντάδες* in anno, tot in anno quadraginta dialia jejunia veteres Christiani celebrarunt. Sunt autem septem in anno Essenorum *πεντηκοντάδες*. septena ergo quadragesimalia, aut quinquagesimalia jejunia veteres monachi observarunt. Quid non facit acumen Societatis? Montanus tres quadragesimas observandas esse sciscebat. Adversus illud dogma Hieronymus ad Marcellam: *Nos unam quadragesimalam secundum traditionem Apostolorum tempore nobis congruo jejunamus:*

260

261

illi tres in anno faciunt quadragesimas, quasi tres passi sint. Servatores, non quod & per totum annum, excepta Pentecoste, jejunare non liceat, sed quod aliud sit necessitate, aliud voluntate munus offerre. Quid dicis hic Serari? An prius Christianos omnes septena in anno jejunia celebrasse dices, & a posteritate hoc castigatum fuisse? Dic quicquid in buccam. Nullum sophisma te unquam a justa objurgatione vindicabit. Scis ab omnibus Ecclesiis, præter Latinam, quaterna jejunia observari, sed tria posteriora recentioris instituti esse, solum vetustum esse, quod per 40. dies ante Pascha observatur. Pag. 310. Idque cap. 17. indicat Eusebius, *Philoniana jejunia, Pentecosten referens ad eas exercitationes, αὐτὰ καὶ τὴν τῆς πωρηξίας &c.* Non opus referre, quæ supra in illum locum Eusebii adduximus, in quibus hoc ejus somnium confutavimus. Ibid. *Phila enim τὸν ἡμερολογησικὸν Theoreticis nunquam ascribit, multo minus Iosephus, qui, ut supra dixi, de solis tractavit Practicis.* Nusquam subtiliorem sese ostendit Serarius. Quid, Magister noster, si quid ad austeritatem vitæ, ad ἀσκειῶν, καὶ ad ἀσκησίων accurate a Practicis observatum fuit, idne putas ab illis Theoreticis, qui severiores erant, minime observatum fuisse? Sane si quid sapias, tuum est scire, quum quis a severa regula, ad severiorem transit, eum non mutare quæ recte a priore instituta sunt, sed potius augere, intendere: & non recte facta alius regulæ dampnare, sed ea strictius observare. Et certe hic, si uspiam, judicium in te requiro. Carthusiani se Benedictinos dicunt, nec quæ recta sunt apud Benedictinos mutarunt, sed potius auxerunt, intenderunt, & severius ea instituerunt. Hoc tu nos non docebis. Nam hoc scivimus antequam te Novatores dormire non sinerent. Ergo si bis in die Essæi practici lavabant, quod quidem diserte Iosephus

phus ostendit, non solum, quia id ad ἀγρείαν pertinebat, Theoreticos fecisse necesse est, sed etiam, quia Practicis meliores videri volebant, idem pluries, quam Practicos, fecisse: quod sane faciebant. nam & quoties alvum egerent, eos id fecisse, non ignoras ex Philone. Atque in hoc te nullo iudicio fuisse, quum hæc scriberes, nemo, nisi malignus est, negare potest. Vt in hoc iudicium, ita in hoc, quod dicam, peritiam requiro. Nam cur de quotidiano Baptismo testes adducimus Essenos, quasi non omnium Iudæorum id fuerit proprium, certe eorum, qui רבית בתורה observabant. Hodie in Palæstina multi id non semel, sed crebro in die faciunt. Mahumetani hæctenus observant, coque nomine lacus instituunt instar piscinarum, quas veteres Romani faciebant: Item quæ Iudæi ad eam rem, quæ in Thalmud vocantur מקואות Arabibus & Syris ברבה. Post orationem, cujus carmen legitime conceptum habemus, in illos lacus sese impetu jaculantur, & non prius quam ubi satis puri sibi esse visi sunt, inde sese proripiunt. Non est proprium Essenorum ἡμεροβαπτισμὸς, sed omnium veterum Iudæorum, qui meliores aliis videri volebant. Qui Pharisei quotidianarum illarum ablutionum studiosi erant, & fortasse, quæ erat illorum ambitio, pluries quam Esseni in die abluebantur. Rursus tam Pharisei quam Esseni componebant sese ad castimoniam Sacerdotum. Sacerdotes quandiu in templo in statione sua sive ἐφημερία operabantur, vino carebant, decimas & תרומות non prius edebant, quam totum corpus in illis מקואות abluissent. Omnia hæc alii omnes faciebant, qui sanctimoniam præstare aliis volebant. Nam & major pars Phariseorum, & omnes Esseni, temeto carebant, & utrique in die sæpius abluebantur, certe ad mensam nunquam nisi βαπτισθέντες acce-

263

264

debant. Quia multi hæretici multa Iudaismi, a quo ad Christianismum transferant, vestigia retinuerunt, alii alia, ex eis *εἰ ἡμεροβατῆσαι* ab illis quotidianam ablutionem didicerunt. Si igitur Esseni veri monachi fuerunt, omnino id, quod Esseni erant, fuerunt, *ἡμεροβατῆσαι*, *διοημεροβατῆσαι*, *τρισημεροβατῆσαι*, Sabbatarii, Iudaismi medulla, & alia: ita ut secundum Serarium, & alios, quibus adulatur, monachorum prima origo omnium superstitionum Iudaicarum cloaca fuerit. Pro coronide hujus disputationis accipe verba Philastrii: *Esseni, qui monachorum vitam exercent, escas delitiosas non sumentes, nec studium in vestimentis gerentes, nec possidentes aliquid, lectioni autem & bonis operibus insistentes, in locis etiam separatis habitantes, Christum autem Dominum Dei filium non expectantes, neque in lege atque Prophetis eum Dominum agnoscetes annunciatum, sed ut Prophetam aut justum hominem solum.* Hæc divinitus Philastrius, qui Monachos Christianos non agnoscit, sed Monachorum tantum vitam exercuisse, & in Christum non credidisse. Arrige aures Serari, qui, quum hæc Philastriana produceres, tam bona fide fuisti, ut ultima præterires, quia omnia tua argumenta suffodiunt: & ut uno verbo dicam, totum hoc testimonium adversus te est, ut mirer te tui adeo oblitum, ut & priorem partem adversus te produceres: quemadmodum illa Nili quum citares, quid tibi mentis erat? *Essenos habuisse quidem mores similes moribus Monachorum, sed quia fide in Christum caruerunt, nihil eis profecisse sanctos mores.* Certe Philastrius, & Nilus Novatores sunt, qui Serario non suffragantur. O jocularum pertinaciam. Pag. 311. *Ineptissime Scaliger, quia inquit, erant ἡμεροβατῆσαι novi Baptismi auctores Donatistis fuerunt &c.* Prius oportebat ostendere ineptiam, ut ineptissime egisse viderer.

viderer. Sed, oro te, Societatis τὰ πρῶτα, quid reprehendis in nobis? Negas Essenos ἡμεροβαπτισαὺς fuisse? Certe nisi prorsus stipes & fungus es, hoc satis tibi probatum est: nisi impudens, hoc negare non potes. Quid igitur reprehendis? Tu nihil hactenus, nisi stulta, vana, delira, Lojolitica; hæretica effutivisti, & ego pœnas dem, non tu? Non profecto ita erit. Sed si tibi tantum iudicii fuisset, ad aliena scripta examinanda, quantum confidentiæ est ad bonos insectandum, non περὶ ἡμεροβαπτισμοῦ τῶν Θεωρητικῶν, quod negare asininum est, nos reprehendisses, sed a nobis majorem cautionem de Donatistis exegisses, qui nihil pertinent ad Essenorum ἡμεροβαπτισμῶν. Non enim Donatistæ ἡμεροβαπτισαὺς, sed ἀναβαπτισαὺς fuerunt: utpote qui fuerint portio aut lacinia Novatianorum, qui baptizatos iterum baptizabant: in qua sententia primum fuerat Cyprianus, quam deinde castigatus ab orthodoxis, præsertim ab Ecclesia Romana, damnavit. In hoc debebas inquirere, non in ἡμεροβαπτισμῶν, quem non Essenis peculiarem, sed omnium Iudæorum communem fuisse ostendimus, tantum abest, ut non Esseni ἡμεροβαπτισαὺς fuerint. Itaque non mirum, si dixisti falsum simpliciter Scaligerum affirmasse. Simpliciter affirmare vocas, quod tot argumentis confirmavimus, & quibus confirmatis, omnes illæ mendaciorum machinæ, quas monstro illi Iudaici Monachatus adstruendo comparasti, subruuntur, & tam fluxas se esse ostendunt, quam fuit istud iudicium tuum, ex quo incunabula Christianismi, ex colluvie Iudaismi deduxisti, pro quo sane magnam gratiam a monachis iniveris, quum scient sese te auctore, statim a Christi resurrectione ἡμεροβαπτισαὺς, superstitiosos, Sabbatarios, Sebuæos, & aliud quidvis potius, quam veros Christianos fuisse. Præclare metuisti

266

267

de Hie-

de Hieronymo, quem non expressis quidem verbis, sed ex consequentiis mentitum facis, qui dixit Paulum primum eremitam, patrem monachorum fuisse, ante illum nullum in Ægypto, ne alibi quidem extitisse. Hoc satis disputatum a nobis alibi, si modo ea capere potuisti. Eadem pag. *Qua vero Patria, & avita Philosophia, nisi Iudaica?* Ridiculus homo es. Quis hoc negat? Ergo sunt veri Iudæi. At tu paulo ante negabas alterum Etsæorum genus esse Iudæos. Quid vis ergo? Hoc plane contra te facit, quemadmodum illa, quæ sentiebas tibi objectum iri, & quæ omnino sententiam tuam eludunt, τῆς αἰρέσεως αὐτῶν ἀρχηγέται Si verum, quod dicis, οἱ ἀρχηγέται τῆς αἰρέσεως αὐτῶν, ii erunt Apostoli. Christianismus quos ἀρχηγέτας habuit præter Apostolos: Cui convenit illud, quod hæc verba antecedit, συγγράμματα παλαιῶν ἀνδρῶν, quæ Evangelia, & scripta Apostolica interpretatur Eusebius. Quare non sequeris hic Eusebium, & potius priorum sæculorum Iudaismi esse commentarios vis, quod verissime a te (rarum tibi & sociis) dictum est: sed non vides contra te productum a te esse. Negas eos Iudæos veros fuisse, sed novos Christianos; deinde illis attribuis vetustissima Commentaria Iudaismi. Deum immortalem qualis polypus quot colores induisti? Illud testimonium quod hic citas ex Philone manifesto confidentiam tuam arguit, levitatem Eusebii eludit: Antiquitus Θεωρητικῆς fuisse, non oriente Christianismo per totum terrarum orbem tanquam fungos ex nocturna pluvia ortos, tam repente extitisse. Certe risi, postquam statim occurrit sententiæ Eusebii, & objectionibus aliis, quæ ex verbis Philonis educi possunt: quas nudas destituit, & se inermem jugulandum exposuit. Denique quicquid ille pag. 312. & sequenti adducit, omnia contra illum faciunt, &

tamen

tamen ante victoriam palmarium petit. Illa certè non uno verbo confutari & exhibitari possunt. Hoc aliis relinquimus. Sequitur cap. 19. de calicolis, quorum mentionem fieri apud Rambam 3. parte, cap. 3. More hannebochim falsissimo dixit pag. 9. 322. Quærit a nobis de cælicolis. Respondeo, fuisse Iudæo. christianos: addo etiam Massalianos, ipsosque deductos ab iis Iudæis, quorum profenchæ erant ἐν ἅεσι καὶ αἰθρῶ τὸ πῶ, qui proprie Cælicolæ dicebantur, & de quibus manifesto Iuvenalis intelligit, & omnes docti Critici suffragantur:

Nil præter nubes & cali lumen adorant.

Petronius in nostris Catelectis:

Iudæus licet & porcinum nomen adoret,

Et cali summas advocet auriculas.

An non satis clare uterque Poeta fuisse Iudæos dicit qui cælum adorarent, & ejus aures advocarent? Qui cælum adorant, quid aliud, quam cælicolæ? Ipsos Essenorum portionem fuisse superius a nobis demonstratum est. Ab istis profecti Massiliani, profenchas, & τὸ πῶς ὑπαὶ-
270
 Σπίς & alios ritus observarunt. Vnde merito jungit eos cum Iudæis Imperator Cod. de Iudæis & Cælicolis. Cælicolarum Iudæorum vetus videtur origo, quamvis nihil de ipsis, nisi ex conjectura, adferre possumus: quorum secta ex eo sine dubio profecta, quod per מַשְׁמַיָּם id est *calum*, etiam Deum veteres Iudæi intelligebant. Vnde illud Matth. 21. 25. *Baptismus Ioannis unde erat? ex celo, an ex hominibus?* Itaque non mirum illorum a Iuvenale & Petronio, qui sub Nerone scribebat, mentionem factam fuisse. Illi cum suis superstitionibus, & nomine
3
 Cælicolarum, ac Massalianorum ad Christianismum conversi sunt. Quia fundebant preces in locis sub dio, ab eo Cælicolæ Latinis dicti, a Iudæis Massaliani, qui
3
 B b b
 erant

erant Esseni, aut, ut diximus, hæresis ab Essenis profecta. Nam Esseni ab Hellenistis *ἰσῆται* vocabantur, quod sane Iudaicè est Massaliani *מסליאני* neque aliter possunt dici. De illis consulatur Epiphanius hæresi 70. & Theoderitus Eccl. Hist. lib. 4. cap. 10. Isti igitur cælicolæ pseudo-christiani sacro lavacro tincti, iterum ad priscum Iudaismum deficiebant, & nomine tenus Christiani cælicolarum ritus retinebant. Vnde, ut dixi, merito Titulus nonus libri primi Codicis conceptus est conjunctim. *De Judæis & Calicolis.* Hoc neque Serarius, neque conditor Annalium intellexit. Syllogismos pædagogicos & Lojoliticos pag. 322. una cum disquisitionibus Magicis Asini Del-rio Annalibus Volusianis succidaneos ponimus: uti illis, quibus charta deerit, aut spongia in sellis Patroclianis, utantur: In ultima parte capituli mirum quam zelotypiam profitetur, quod quidam viri probi & eruditi a laudatis laudati sint, hoc probro vertit, ut facit infame propudium *Del-rio* quod a nobis scriptum sit, morbis nostram senectutem ideo obnoxiam non esse, quod sobrie viximus. Certe si hoc probrum est, quæro quid laudabile apud Lojolitas? Deinde Magistellus sine capituli erumpit in exclamationes, quibus in templis superstitionosas aniculas Patres illi commovere solent pro concione.

Ecce rudens rauco Sileni vector Afellum.

Intempesti vos edidit ore sonos.

O superbiam! Quam superbiam, Magister noster? quia Eusebium diximus peccasse? Quare igitur eum pag. 312. reprehendis? Ostende nobis, quis plus juris tibi in auctores tribuit, quam nobis? Quid dices quum videbis plusquam mille erratorum, hallucinationum, *ἀλογιστῶν* Eusebii in aliis quæ a nobis aliquando prodibunt? Quam super-

superbiam quereris in illis, quos Novatores vocas? ut superbos invenias cur discedis a Sociis? Quid superbius, quid arrogantius illo impudentissimo Marano Maldonato? Quid incivilius te, qui nullum doctum, probum, pium sine contumelia nominas? qui caput ultimum libri tui tantæ insolentiæ titulō proscripsisti? Hæc μορμολοκεία Lojolicarum exclamationum stultæ plebeculæ, hominibus stupidis, stipitibus, asinis occinenda sunt. Nam si viros illos, quos tu tanta zelotypia prosequeris, hæc moverent, tum merito digni essent in quos plura declamares. Vale. Et τῷ κατάρματι Del-rio salutem meis verbis, cui ego precor mentem meliorem, ut ipse mihi precatus est. Vter magis ea indigeat, ἐμοὶ μὲλίσσει ταῦτα καὶ λευκαῖς κόραις. Lugduni Batavorum, 5 Kalend. Quintilis Iuliani 110. 10. 1111.

Ipse Scaliger ad pag. 24. Elenchi hoc addi voluit.

πυγυ εση duæ voces sunt. Ex iis unam fecere Interpretes lxx. Αναγωγανά, unde unius litera immutatione, Αναγωγανάϊοι Ceterum dubitari merito potest, scripserintne initio Αναγωγανὰ, an legerint in fonte Nun pro Vau .i. ηεε pro πυγυ. Si non erratum in lectione, tunc mendum erit scribarum seu librariorum: cujusmodi plurima sunt in illa editione. De hac re senatus criticorum judicabit, censebit.

ERRATA libelli de HASIDÆIS.

Quorum quadam etiam in primam Edit. irrepperant.

Pag. 4. lin. 23. post præceptam esse pone punctum. Pag. 25. lin. antep. lege *Πρωτα & τῷ ὀνόματι*. Pag. 26. lin. 10. Lege *τετρακισλίξ*.

Pag. 26. de HASIDÆIS in loco Photii lin. 23. sic lege
θεωρητικῶν καὶ τῶν πρακτικῶν φιλοσοφῶν.

DE TRIBVS SECTIS.

Vbi secuti sumus paginas Editionis nouæ.

Pag. 60. lin. 6. *ἐντυχανόντας.* Pag. 67. lin. 3. *Hillel siue.* Pag. 88.
 lin. 8. *pro si lege siue.* Pag. 193. lin. 8. *χαῖρον τι.* Pag. 196. lin. 9. *βλασφ.*
 Pag. 197. lin. antep. *θακέυσσι,* & lin sequenti *θαιματίων.* Pag. 199. lin. 15.
εμπαιδ. Pag. 199. lin. 24. post *διαφόροις* tolle punctum. lin. 26. lege *ἀσα-*
χῆσι Pag. 200. lin. ult. *τῶς.* Pag. 206. lin. 13. Theologorum & 20. olitor.

ERRATA.

In Elencho postea deprehensa.

Secuti & hic sumus paginas Edit. nouæ.

- Pag. 222. in medio *πολεμικά.*
- Pag. 263. in margine pro 58. L. 75.
- Pag. 285. in margine pro 117 L. 113.
- Pag. 286. lin. 2. capitis 18. *διαλέκ]ε.*
- Pag. 297. lin. 2. pro *faciebamus* Lege *sciebamus.*
- Pag. 299. lin. 15. *ἀντίφρασιν.*
- Pag. 307. lin. 6. *συλλήθεω* pro *συλλήθεω.*
- Pag. 310. pro cap. 17. Lege 11.
- Ibid. lin. 6. a fine hi numeri 2. 4. 6. non versuum sed capitum indices sunt.

Cetera vel mediocriter eruditum non tardabunt.

I. D R V S I I

A D

M I N E R V A L

S E R A R I I

R E S P O N S I O,

libris duobus comprehensa
cum appendice.

Editio secunda, auctior.

Index capitum quæ hisce duobus libris continentur.

LIBRO PRIMO.

CAP. 1. Explicatur locus quidam Salomonis. Stulti vox varie usurpata. Serarius se stultum esse faterur, hoc est indoctum. ejus pertinacia in tuendis erroribus.

CAP. 2. Mos imperitorum, quando se victos agnoscent. Scandalum duplex. Grammaticus divinus quis. Philolophus divinus. Homo sive vir Dei. Prophetes pro interprete sacrarum literarum. Grammaticorum genera duo. Serarii calumnia vel mendacium Erasmi testimonium de grammaticis, & alia.

CAP. 3. Serarii secunda calumnia depulsa. Genebrardum non dici à Drusio, sed audire vulgo plagiarium. compilatorem esse scriptorum Drusii probatur. Veteres ære pro ferro usos, & ex eo omnia arma fabricasse. Antonii Rodolphi Cevalleii patria.

CAP. 4. Tertia calumnia refutata. Inter Scaligerum & Drusium nullam fuisse conspirationem contra Serarium.

CAP. 5. Serarii conatus committendi amicos inter se. Locus Salomonis in eam rem adductus & explicatus. Frater & dux pro cepto amico.

CAP. 6. Quarta calumnia rejecta in ipsum calumniatorem. De superbia Serarii.

CAP. 7. Quinta calumnia depulsa. Patres non sibi per excusandi si errent. eorum errata indicanda, sed modeste. Quomodo legendi.

CAP. 8. Interpretatio superior Textul. & Hilarii excusata. Principium dici ipsam sapientiam, quæ filium Dei quandoque insinuet.

CAP. 9. Sexta calumnia repulsa. Drusium non esse in carpendis recentioribus talem qualem esse dicit Serarius.

CAP. 10. Septima calumnia quænam. ea negata. Calumniæ damnatis olim K. iniuri solitum. Calumniator negat fundamentum, ejusque lingua comparatur cum sagitta, & cur.

CAP. 11. Novator quis. Veterator. Quo sensu Drusius posset dici novator & Serarius veterator. quinam hæretici Serario: ab eo laudari nolunt grammatice.

CAP. 12. Octava calumnia. Serarium veteratorem dici a Drusio, non catholicos alios.

CAP. 13. Nona calumnia. Drusius nec sine ratione quicquam dicit, nec incerta pro certis affirmat. Locus Thalmudicus de septem Phariseis. Error Genebrardi, quem secutus videtur Serarius.

CAP. 14. Decima calumnia Serarii. Convicia ejus spreta. De Hæsidæis nonnulla. Dubitatio de locis duobus ex historia Ebraica. Quando cœperit nomen Pharisæorum incertum. Theologorum catholicorum pugna cum Serario. Græca lectio Ecclesiastici firmata. Non est inconstans qui sententiam in melius mutat.

CAP. 15. Scaliger excusatus. in eo nulla inconstantia quod addi voluerit verum etymon Anagoganzorum. Anagogana quid. Videri legendum Anagogava. Locus Eucherii ei lectioni firmanda.

CAP. 16. Frustra se conatur excusare Serarius per typographum dormitatio-
ejus. error subadjuvæ. alia.

LIBRO SECVNDO.

CAP. 1. Temere dictum a Serario Herodianos non fuisse ante Christi tem-
pora. unde nuncupati, Christus quando natus. Herodes magnus. Herodes Asca-
lonita sacerdos in templo Apollinis.

CAP. 2. Scisma & hæresis in Israele quando initio duæ tantum sectæ. olim
tres fuisse, quomodo intelligendum Hæssæi non fuerunt ante Babylonicam de-
portationem. *ὡς τὰ πᾶν ἀρχαίως* quomodo capiendum.

CAP. 3. Iosephum Ebraice olim scripsisse libros de bello Iudaico, qui nunc
Græce tantum extant. Quosdam libros sacros interiisse. Drusi de Gorionide ju-
dicium. alia nonnulla.

CAP. 4. Hæssæi apud Gorionidem capite vigesimo nono sunt Pharissæi.
Populus Pharissæos adjutabat, non Hæssæos. Hæssæi nuspiam contendisse leguntur
cum Saducæis.

CAP. 5. Pharissæi seu egregii nusquam lectum. Hæssæi sive pii defensum.
Saducæi sive justii damnatum. Christiani unde dicti. Marianus Victorius Reati-
us Hieronymum, quem correxerat, corruptit, & infinitas mendas in eo reliquit.

CAP. 6. Serarii malitia. Nomen Pharissæorum neotericum esse putat Fo-
rerius. Iesaiæ locus de his qui se tangi volebant a populo an de Pharissæis accipi
debeat. Paulus Apostolus Pharisæus initio, & post *ἀφωρισμῶς* εἰς *εὐ-
αγγέλιον*. Lutherani & Calviniani Serario quoq; Pharissæi *ἀφωρισμῶς*
εἰς *εὐαγγέλιον*.

CAP. 7. Locus Hieronimi quidam ambiguus. Aquiba fuit post Christum.
Serarius non intellexit Hiero. Epiphanius locus expensus. An duo Aquibæ fuerint.
Tituli graduum antiquitus non erant in usu. Zacutus unde sua sumpserit.

CAP. 8. Gamalielites. Israelita Simeon filius Hellel. Rabban Gamliel
quis. Rabban Simeon alius ab eo qui sine titulo Simeon appellatur. Duo Gama-
liel, imo tres. Simeones totidem. Ioci e Plauto ridiculi.

CAP. 9. Fagiana interpretatio defensa. Ribbi titulus non præponitur no-
minibus familiarum. Serarii duo fœdi errores.

CAP. 10. Dositheus non ambiit Gaonatum. Conjectura de Sereorum fa-
milia Genebrardi. Abbreviaturæ genus Rase Theboth appellatum. corrupti co-
dices non vertendi, sed emendandi. Hassonim pro hassarim.

CAP. 11. An Saducæi omnes Prophetas rejecerint. Dubitatum de his qui
in Iudæa degebant. Lex scripta quænam. Legis vocabulo etiam Prophetas com-
prehendi. Quid Micra? incogitantia Serarii *τὰ γεγραμμένα* Iosepho, quæ
aliis lex scripta.

CAP. 12. Pirke Aboth & Pirke Eliezer diversa. Serarii lapsus. memoriæ
vitium senile. Kados & Kades ut differant. Serarii hallucinatio, quam frustra
excusare conatur.

CAP. 13. Secta & ordo sive societas differunt. Hasid melius redditur benignus, si vera quæ R. David de hac voce notavit. Serarius ex veteratore factus novator.

CAP. 14. Populus terræ quinam. *אי אדם הוון* *οἱ τυχεύοντες* Nathanael, Lazarus, Hanna, an fuerint e populo terræ?

CAP. 15. Novitatis studium in Serario. Naziræus & Nazareus. Christiani olim dicti Nazoræi Quo sensu Hefæi vocentur Nazirim.

CAP. 16. Iustum dici qui vir bonus est non ignorarunt Grammatici. Iustitia pro virtute apud Salomonem. An iustus etiam dicatur qui elemosynam dat. Apostrophe ad socios pro Serario.

Index capitum quæ in appendice.

Explicatur locus Davidis ex Psal. 119 increpo pro perdo. Superbi; errantes quinam. Error doctrinæ. Serarius notatus.

Adducta gnome Rabbiorum, quam Serarius describendo corruperat.

Serarium lectionis quæ sine punctis impositum esse. Quod antiqui e pro a, & a pro i legerint.

An Sadoc affecla fuerit Dosithei.

An Saducæis prophetarum vaticinia *ωσαυδοσας* fuerint.

Quæstio ridicula. inniti Scripturæ quid. **M I C R A.**

Aquiba non suscepit scholam Hillelis & Sammai. Scaliger defensus.

De juramento Hefæorum.

Sectæ nomen medium esse. An Hasidæi secta dici possint. Hætesis Iesuitarum, alia.

Hasid aliquando pium, aliquando benignum, denotare; nunquam autem iustum. Serarius notatus.

An olim mendici fuerint apud Iudæos. Liberalitas exulum Belgarum erga pauperes.

Quomodo nomina Ebraica Latine scribenda: ibidemque de littera Ain per aspirationem non exprimenda.

De Cælicolis. An a Sammai Rabbino dicti Samiin. Domus Hellel & Sammai. Solicolæ. Baal Samen.

Discipuli quinam.

De Hefæorum etymo.

I. DRVSII
RESPONSIONIS

A D

MINERVAL

N. SERARII,

LIBER PRIMVS.

CAP. I.

Explicatur locus quidam Salomonis. Stulti vox varie usurpata. Serarius se Stultum esse fatetur, hoc est indoctum. ejus pertinacia in tuendis erroribus.

Tultus a, inquit Salomo, quando cum sapiente litigat, & irascitur & ridet & non est quies. Hoc nunc accommodare libet ad Nicolaum Serarium Iesuitam. Nam primum stultus aliquando vocatur, testibus b Symmacho & Hieronymo, homo *αμαθής* .i. indoctus & imperitus: deinde in Minervali suo, qui postremus est ipsius foetus, nihil aliud quam irascitur & ridet, & non est quies. Ira impedit quominus possit aut verum videre, aut falsum animadvertere. Risus qui subsannationis est (nam de c risu lætitiæ locus ille accipi nequit) fere comitem habet contemptum aliorum. Qui alium contemnit, eodem Sopho teste, peccator est. Qualem me esse nolim. Siquidem peccator ibi est homo improbus. Malim hæreticus dici a Serario, quam peccator improbus esse coram Deo. Nam hæretici multi dicuntur, qui tamen partem habebunt in futuro seculo: ex quo peccator omnis, nisi respiscat, penitus excluditur. Jam audire mihi videor nescio

Ccc

quid

quid obmurmurantem Serarium. Tu novator, tu grammaticæ, Audeſne me, qui in ſuprema omnium ſcientiarum ſcala verſor; audeſne, inquam, me doctorem theologum peccatorem & ſtultum dicere? Non ego hoc dico (abſit, abſit) ſed explico verba Salomonis, qui ſtulti vocabulo utitur vario ſignificatu. Aliquando ſtultum appellat hominem improbum καὶ μωρόκακον. Interdum ſtultus ei eſt qui deſipit. Quandoque ſtultum vocat hominem indoctum & imperitum, ut diximus. Hoc ſignificatu Serarius ſe nunc agnoſcit ſtultum eſſe, pag. 55. & alibi; cum prius adeo inſoleſceret, adeo cornua efferret, ut ſperaret ſe omnes grammaticos deſaturum ſpiritu, *Quaſi ventus folium, aut peniculum rectorium.* Hæc ſpe dejectus, an ideo evaſit modeſtior? nihil minus. Nam neque calumniandi finem ullum facit, & errores ſuos pertinaciſſime tuetur, novosque veteribus addit, & quod turpe in theologo, ubique prodit ſuam in hiſtoria Ebraica inſcitiam: ut jure merito negligi poſſet, niſi ſtudioſi ſacrarum litterarum, qui hæc penitus ignorant, erudiendi eſſent. Facile in avia ducuntur qui hujusmodi duces habent. Non aberrat omnino qui monitus in viam redit. Qui cæcus cæcum ſequi vult, ſequatur: per me hoc ei licet. Invitum qui ſervat idem facit occidenti. Sed de his alias. Scire nunc te velim, lector, Minerval ejus miſſum fuiſſe mihi à duobus, quod accepi primum in Marrio anni ſexcentēſimi ſexti, ſupra milleſimum à nato Chriſto. Quo lecto non deterruit me Salomonis illud d, *Ne reſponde ſtulto ſecundum ſtultitiam ipſius, ne ſimilis ei ſias*, quominus judicarem è re juvenutis fore ſi reſponderetur. Nam ut eſt tempus tacendi, ita etiam loquendi. Monent autem οἱ σοφοὶ loquendum eſſe ſemper quum aut taciturnitas nobis obeſſe, aut oratio aliis prodeſſe poſſet.

circa idem Salomo e, *Responde*, inquit, *stulto secundum stultitiam ipsius, ne solus sibi sapere videatur.* Hæc & alia me moverunt ut hortantibus f nonnullis consilium ceperim de iterata responsione. Et quanquam parum ad hoc otii suppeteret, aliis studiis intento, sumpsi tamen in manus calamum, & breviter notavi, quæ notanda tunc videbantur: non omnia fateor, sed præcipua tantum, e quibus veteratoriam ipsius calliditatem & in tuendis erroribus insignem pertinaciam licebit cognoscere. Nunc igitur ad opus accingor. Deus ita regat linguam & manum meam ne in eum lapidem impingam, in quem ille toties impegit, hoc est, ne quid dicam aut scribam quod ipsius veritati aut voluntati advesetur contrariumque sit.

SCHOLIA.

a) *Pro. 29. 9* Vir sapiens iudicio contendens cum viro stulto, & irascitur & ridet & non est quies. *Vbi sane illud, & irascitur &c. referrī debet non ad sapientem, sed ad hominem stultum, ut sensus sit, Quando sapiens cum stulto litigat, stultus & irascitur & ridet & non est quies.* b) *Cobel. 2. vers. 13* חבלות stultitiam, *Sym. ἀμαθίαν. vers. 16.* עם הבסיל cum stulto, *Lat. vet. cum indocto.* c) *Qui culpa caret. Vnde Cobel. 3 4:* tempus ridendi. *Sed in hoc risu, ut etiam in saltatione, quatuor servanda, locus, tempus, persona, modus.* d) *Proverb. 26. 4.* e) *Ibid. vers. 5.* f) *Quorum unus misit Minervali hanc epistolam ad me dedit, S. P. En Minerval tibi etiam inscriptum: quod miror hactenus ad vos non esse perlatum. Inspexi, sed non perlegi. Videtur mihi sarcasmorem aculeis ita instructum, ut ex iis crabronem cognoscas. Sic profecto solent illi matæologi potius quam theologi, diæteris & scommatibus adversarios suos, quos superare nequeunt, a scribendo absterre- re. Si quid observatu dignum & publico & honori consulueris tuo, si quid reposueris actius, non dico felle Iesuitico pariter tinctum aut imbutum: sed gravem responsionem, quæ non premat tantum, sed opprimat, si fieri possit. Alioqui nota est istorum hominum putida & impudens ἀλογία, qua vitis gravioribus perpetuo obstrepunt.*

C A P. 2:

Mos imperitorum, quando se victos agnoscunt. Scandalum duplex. Grammaticus divinus quis. Philosophus divinus. Homo sive vir Dei. Prophetes pro interprete sacrarum litterarum. Grammaticorum genera duo. Serarii calumnia vel mendacium. Erasmi testimonium de grammaticis, & alia.

7 **A**ccidit Serario quod aliis multis, qui cum causæ suæ diffidant, quærunt aliquid aliunde unde adversarium gravent & in odium adducunt. Ecce enim deserta causa, de qua inter nos contendebamus, arripit aliunde quod rodat, & rodit quod optime dictum. In quo imitatur araneos, qui ex optimis herbis venenum sugunt. Scripseram in Sectis meis divinum grammaticum appellari posse eum, qui divinas litteras enarrat juxta sensum grammaticum, nempe ut philosophus divinus vocatur is, qui de rebus divinis philosophatur. Sic non nemo vocat Mardocheum ludæum: unde in titulo Concordantiarum Ebracarum, *Liber illuminans semitam, qui vulgo Concordantiæ; quem composuit Philosophus divinus R. Mardochai Nathan.* Tales appellantur a Chrystomo *οἱ διὰ τῶν ἱερῶν φιλοσοφῶντες.* Quin sacris in litteris homo Dei sive divinus nuncupatur voluntatis divinæ interpret, id est, propheta: & legimus 1. Timoth. 6. 11. *Tu vero, o homo Dei, hac fuge,* de Timotheo, qui populo verbum Dei enarrabat, ut propheta. Nam prophetæ dicuntur aliquando interpretes divinarum litterarum, qui Serario grammatici sunt. Sic enim ubique vocat theologos religionis reformatæ, nec distinguit inter grammaticum qui poetas enarrat, & eum qui sacras litteras explicat. Est igitur

8
Quævis
disputatio
theologica,
quæ de re-
bus divinis,
divina appel-
latur. Mor-
tonus Apo-
lo. cath.
par. 2. pa. 14
הפילוסוף
אלהי
legitur de
Mose Mai-

igitur grammaticus divinus nihil aliud quam interpret
 theologus. De veris theologis loquor, qui Scripturam
 utcumque intelligunt, & eam ex mente Spiritus sancti
 narrare possunt. Nam qui ex commentariis tantum sa-
 piunt, nescio an possint dici theologi. Verum enim ve-
 ro si nulli sunt grammatici divini, ut vult Serarius, cur
 arduos esse in Belgio? *Quia*, inquit, *ita vocari voluistis*.
 Falsum est, calumnia est, mendacium est. Vbi ego vocari
 volui grammaticus divinus? Sed voca, ut libet: illud ne-
 gari non potest Chrysostomum, Hieronymum, Augusti-
 num grammaticos fuisse hoc est interpretes divinarum
 litterarum. Audi nunc quid hac de re senserit Erasmus,
 qui grammatici nomen a tui similibus sæpe objectum.
 Epistola ad Henricum Bovillum ait, *Sed indignum se ju-
 dicant ad istas grammaticorum minutias descendere [sic enim
 vocare solent eos, qui bonas didicere litteras, atrox esse convi-
 tium existimantes grammatici nomen]* quasi vero laudi ver-
 tendum sit theologo si Grammaticen nesciat. Non facit theolo-
 gum sola Grammatices cognitio: at multo minus theologum fa-
 cit ignorata grammatica. Certe conducit ad Theologiae cogni-
 tionem hujus disciplina peritia, officit imperitia. Nec negari
 potest Hieronymum, Ambrosium, Augustinum, quorum autho-
 ritate potissimum res theologica nititur, ex hoc grammatico-
 rum genere fuisse. Quandoquidem id temporis nec Aristoteles
 etiamnum in theologorum scholas erat receptus, & hac philo-
 sophia, qua nunc in scholis utuntur, nondum erat nata. Et in
 vita Origenis, Grammatices professio olim senile & arduum
 erat negotium. Nec enim a doctore tantum expectabatur de-
 clinationum, conjugationum & constructionum ratio: sed præ-
 ter sermonis elegantiam, præter plurimorum autorum lectio-
 nem, præter antiquitatis & omnium historiarum peritiam,
 requirebatur poetices, rhetorices dialectices, arithmetices &

monis f. in
 præfat. pri-
 ma inter-
 pretis. fol. 1.
 col. 2.

9

10

cosmographia, musicesque cognitio. Minore negotio tres juris doctores absolveris, quam unum grammaticum, qualis fuit Aristarchus apud Græcos, apud Latinos Servius ac Donatus. Quod ait de juris doctoribus, idem posset dici de Theologis. Sane Serarius, licet Theologiæ doctor ac professor sit, facilius faceret intra unum annum decem doctores theologos, quam intra decem annos unum grammaticum, quales fuerunt patrum ævo Erasmas & Mercerus, & hoc nostro est Iosephus Scaliger: de cuius ingenio, iudicio, varia eruditione qui multum dixerit, nihil unquam satis dixerit. Quocirca quæ de grammaticis scribit in primis capitibus libri primi prorsus aliena sunt a proposito. Non enim quæstio est de grammatico Latino, qualis fuit Despauterius; aut de Græco, qualis fuit Clenardus; aut etiã Ebræo, qualis fuit Ioh. Isahacus: sed de professore bonarum litterarum qui novit τὰ γενικὰ, hoc est doctrinam litterarum monumentis comprehensam (talem enim a Sophistis grammaticum vocari diximus) vel certe de interprete perito linguarum præcipuarum, qui Scripturam enarrat ad sensum grammaticum & historicum. Si talis iudicio Serarii non excessit grammaticos canones, aut in ima scientiarum omnium sede sedet, sciat eos qui iudicio valent, minimeque invidi sunt, aliter iudicare. Si tibi non vile iudicium Salomonis, audi quid sentiat de his. Cohel. 8. 1. ait, quis similis & qui novit interpretationem verbi? Aliter veritas, quis novit inter. verbi? q d. pauci sunt qui explicare possunt, ita ut oportet, verbum Dei. Prior interpretatio repetit ex præcedentibus notam similitudinis, pro qua nonnulli Chaph ἀλήθειαν interpretantur. Quis vere sapiens, & quis vere novit &c. Multi enim putant se scire, quod revera nesciunt. Verbum

bum autem pro verbum Dei usurpat ut in pro gloria Dei &c.

CAP. 3.

Serarii secunda calumnia depulsa. Genebrardum non dici a Drusio, sed audire vulgo plagiarium. compilatorem esse scriptorum Drusii probatur. Veteres ære proferro usos, & ex eo omnia arma fabricasse. Antonii Rodolphi Cevallerii patria.

Depulsa una calumnia venio ad aliam. Pagina 31. ait, qui tamen istiusmodi omittunt nomina, ii a Drusio *κακῶν* *ἄνδρας* minimeque ingenui nominantur. Vbi nominantur ita qui simpliciter omisere nomen meum? In margine notatum, *L. de Hasidaeis, pag. 33. Fallis & falleris.* Non sum usus ibi voce *κακῶν* *ἄνδρας* & sermo est de Genebrardo, quem pag 54. dicit Drusio plagiarium esse: *Insignis doctrinae, inquit, variarum linguarum, multiplicis lectionis theologus Genebrardus Drusio plagiarus est* Vtrumque falsum. Non enim dixi eum plagiarium esse, sed audire vulgo plagiarium. Sic audit Luteriæ a catholicis quibusdam, ut mihi affirmavit clarus eruditione ac pietate vir Antonius Thysius. Sed ad rem, Objecerat mihi Serarius catholicum Genebrardum, qui verum etymon Hasidæorum ante me notasset. Ego qui sciebam ab ipso lectas Quæstiones meas, & multa ex iis compilata, respondi per hæc verba, *neque moror catholicum Genebrardum, qui Quæstiones meas olim legit & ex iis multa compilavit, tacito nomine meo, quod est hominis minime ingenui. Sed is audire vulgo plagiarus. Quid hic culpas? An quod scripsi Genebrardum multa e Quæstionibus meis compilasse? Quid si verum sit? & verum est profecto. Qui e libro aliquid*
compilat,

compilat, eum ut legerit necesse est. Si legit Quæstiones meas, ut revera legit, nonne credibilius est ipsum a me habuisse nominis etymon quam me ab ipso; qui nihil ipsius ea de re tunc videram aut legeram? Iam vero aliud est compilare scripta alterius, aliud non nominare eum a quo quid didiceris. Quod postremum Ebræorum sapientes in magno vituperio ponunt. Qui compilat, verba sæpe alterius describit. Id facere tacito nomine ipsius ajo minime ingenui esse. Tu refelle, si potes. Ego interim fidei meæ causâ producâ unum locum e sexcentis, ex quo prudens lector de ceteris iudicium facere poterit. Interpretamentum vocis Ebraicæ נחשׁת apud priscum interpretem est æs. Id mutarunt recentiores in chalybem. Qua propter? primum quia David Camius asserit significare ferrum durum: deinde quoniam arma & arcus ex chalybe fabricantur, non ex ære. Hec puer audiveram ex Antonio Rodolpho Cevallerio viro doctissimo, qui me in his litteris erudiebat. Amplexi sunt postea eandem interpretationem Tremellius & Iunius. Ego vero postquam legissem apud Proclum & Tzetzem veteres in armorum fabricatura ære usos fuisse propter penuriam ferri, iudicavi non indignum quod cum studiosis harum litterarum communicaretur. Aditosis ad Quæstiones meas, lib. 1. quæst. 71. Quem locum Genebrardus in commentariis suis ad Psal. 17. 38. ita transcripsit ut quædam adjecerit, nonnulla etiam immutarit, & quoniam Cevallerii mentionem feceram, qui nihil unquam hac de re scripsit aut edidit, meminit & ipse per hæc verba *Faceſſat igitur emendatio cujusdam Genevensis Cevallerii, arcus chalybeus, ut נחשׁת non æs significet, sed chalybem, genus ferri, vanissimis contra antiquitatem rationibus. Quæ si sunt hominis ingenui, tum ego profecto*

nescio.

14

15

nescio quid sit ingenuum esse. Nam Cevallerius ei erat plane ignotus. Vnde Genevensem appellat, qui Normannus erat, patria Viriënsis, & quum hæc nos doceret non habitabat Genève sed in Anglia. Magis culpandus erat R. David Kimchi sive Camhi, cujus auctoritatem secutus est Cevallerius: cui Santes & alii plus sæpe tribuunt quam deberent.

CAP. 4.

Tertia calumnia refutata. Inter Scaligerum & Drusum nullam fuisse conspirationem contra Serarium.

Tertia calumnia est, quod scribit pag. 34. *simul vero in illis divinos jungo grammaticos. . . quod in T. ibersium meum dexteræ quasi copulati sint, ex pacto scripserint. conjurarint una.* Quæ omnia ipsa falsitate falsiora sunt Nulla inter nos conjuratio, nulla conspiratio fuit. Alter inscio altero scripsit, nec communicavit, nisi post scriptionem, a Scaligerum judicem non delegi, qui ultro se obtulit, nec Sectas meas ei misi, nisi postquam editæ essent. Sermo autem inter nos fuit de Serario, cum ipsum officii causa salutatem. Aderat comes Heynsius. Eo tempore primum prodierat catalogus nundinarum Francofurtensium, in quo titulus Trihæresii. Inde occasio sermonis. Quærabam a me Scaliger, Quisnam esset ille Serarius, etnum hominem nossem? Respondebam me non nosse nisi ex scriptis, quæ testarentur hominem multæ lectionis esse. Addebam me non nosse doctiorem Jesuitam in linguis orientalibus. Ita discessum est. Heynsius dicebat se a prandio rediturum. Id Scaliger ita intellexit ac si ego quoque me reversurum dixissem. Sed mihi negotium erat Hagæ. Eo igitur profectus sum, & Scali-

17

ger me frustra expectavit. Postridie nactus est exemplar Trihæresii nescio a quo. legit, & quæ in eo improbavit in capitula quædam coniecit: quæ describenda dedit cuidam studioso, juveni doctissimo, cujus nomen in Sectis meis editum. Exemplar descriptum non prius accepi quam liber meus magna ex parte absolutus esset. Hæc est rei gestæ veritas, quam Serarius Lojolitica fraude adulterare nititur, sed frustra. Nihil proficit qui adversum stimulum calcitrat.

S C H O L I A.

a) *Quod si factum esset, nihil peccassem, præsertim cum ejus rei potestatem mihi fecerit ipsemet Serarius pag. 25. Trihæresii sui. sic scribens, Ecce inter nos ipsos hodie illud omnino indubium, hoc autem adhuc in dubio. Nisi forte dicis, ut ajunt, causâ lites de re penitus liquida Serario serit Drusius: quem tamen pacis & concordiaë causâ, non ad prætorum tribunal, sed ad eorum, quos ipsi deligere libuit, arbitrium; hac etiam una ratione, voco. Vel Gotionides duas tantum Judæorum sectas esse vult, vel non Si vult, pugnat cum Iosepho Flavio: si non, tecum.*

C A P. 5.

Serarii conatus committendi amicos inter se. Locus Salomonis in eam rem adductus & explicatus. Frater & dux pro certo amico.

18

NON temere dictum est, *mendacem oportet esse memorem.* Quod si ego & Scaliger una conjuravimus, conspiravimus in Trihæresion ipsius, quomodo potest verum esse quod alibi scribit de dissensione & pugna quæ inter nos? Scribit hoc non uno in loco. Sic est profecto, ubique conatur me committere cum Scaligero, in quem finem congerit undique quæ potest, ubi vel minima inter nos dissensio. Nihil efficiet, spero (licuit enim ha-

ctenus

tenus semperque licebit de rebus iisdem non eadem sentire; salvo jure amicitiae) tamen conatus iste crimen habet, imo Deo abominationi est. Testatur hoc Sophus Ebræorum per hæc verba, quæ habentur Proverb. 6. *Sex ista odit DOMINUS, imo septem abominatio sunt anima ipsius. Oculi elati, lingua mendax, manus effundentes sanguinem in noxium, cor fabricans (alias, arans, id est moliens. machinans) cogitata iniqua, pedes festinantes currere ad malum, efflans mendacia testis mendax, qui emittit lites inter fratres.* In quo ultimo aliqua notanda. Primum enim emittere lites sive contentiones dixit pro serere: deinde fratres appellat intimos ac certos amicos, qui videlicet se mutuo diligunt ut fratres. Sic accipitur id nomen in illo *Frater in adversis nascitur*, ut idem sit cum dicto Ennii, *Amicus certus in re incerta cernitur*. Hoc sensu Salomo & Hiram fratres fuerunt. Siquidem fraternam amicitiam inter se colebant. Tales etiam duces appellantur. Vnde intelliges quid sit *Susurro disjungit ducem*. Nam sensu est, ducem in amicitia, sive summum ac præcipuum amicum. Quorsum ista, inquires? Nempe ut ostenderem in Serario vel nullum vel certe exiguum esse metum numinis. Nam si Deum metueret, non auderet facere quæ ipse odit, imo tantopere detestatur. Sed sunt profecto, qui culicem colant & deglutiunt camelum. An ex eorum numero sit, viderit, qui tam acutum videt Serarius.

Si potest inter se committere Ægyptios non tamen poterit Grammaticos. Nam illi inter se committi nolunt à Serario.

19

CAP. 6.

Quarta calumnia rejecta in ipsum calumniatorem. De superbia Serarii.

20

Quartā calūniā est de superbia, quā nobis objicit: homo superbissimus, & quidem directē contra præceptum illud *maculam quā in te ne objicias socio tuo.* Id Ebraei dicunt,

מִיֹּם שָׁנַךְ אֵל הָאָמָר לִרְעֶךָ

Egone superbus, qui in ima omnium scientiarum scala me contineo? qui theologi nomen mihi a multis tributum semper rejeci? qui doctoratus theologici titulum vel gradum ante annos triginta oblatum recusavi? Suntne hæc signa superbiæ? nonne tu superbissimus es? qui novatores omnes & grammaticos præceptores tuos, quibus omnia quæ in linguis & in historia Ebraica scis debes, ex alto contemnis? qui viros te meliores & doctiores aperte irrides? qui cum te indictum esse fatearis, audes tamen cum heroe doctissimo congregi & contendere? qui denique te in altissima elationis cathedra, unde alios facile despiciere possis, sedere profueris? Nonne in re jure merito competunt ea omnia, quæ de superbia declamasti? Nonne & illud, *Papulas alienas observat ipse oblitus plurimis ulceribus?* & Ebraeorum dictum. *Orna te ipsum, postea ornato alios. & Turpe est doctori quem culpæ redarguit?* Ego me hominem esse scio, & humanis vitiis obnoxium agnosco: sed hoc non excusat Serarium. Non deber festucam tollere ex oculo alterius, qui ipse trabem in suo gestat.

C A P. 7.

Quinta calūniā depulsā. Patres non semper excusandi si errant. eorū errata indicanda, sed modeste. Quomodo legendi.

Quinta calūniā est in eo quod ait *me in patres veteresque alios scriptores tumidum esse.* Post natam calūniā

niam non fuit unquam major calumnia. Nam si quis est qui de patribus honorifice sentiat, is ego sum. Sed scripsisti, inquit, pag. 54. *Hic non excuso Hieronymum.* nempe quia non potui excusare. An semper excusandi patres, etiam ubi turpiter halucinantur? & tamen aliquo modo excuso Hieronymum, cum dico, *Fucum ei fecit quisquis hoc persuasit. sæpe ita deceptus fuit a præceptore suo. Ind. eo.* Lege sequentia, quæ Serarius callide omisit. Nam ibi locus est ex commentariis ipsius in Abdiam, ubi Hieronymus ait se a præceptore suo didicisse בִּסְפֹרֹת Bosphorum esse: Quo nihil ineptius, nihil absurdus. Quare hoc non excusat Serarius, tantus Hieronymi patronus? Faceret, si posset. Similiter illud excusari nequit quod Aquibam, qui sub Hadriano vixit, præponat Ioanni Zachæi filio, qui tempore Vespasiani floruit: item quod ait Hillelem natum in Iudæa, cum natus sit in Babylonia, unde Hillel sive Hellel Babyloniensis appellatur. Propter hoc & alia quæ ibi minus solida aut sana, scripta, sunt hæc folia farfari: & unde perspicitur error Hieronymi: & in loco illo εὐδὲν ὀψύς. Si hoc falsum, cur non ostendis? si verum, cur reprehendis? Certe quin locus ille Hieronymi te deceperit, ipse negare non potes. Bene igitur merentur de patribus, qui eorum errata indicant. Satis est, si absit scurrilitas. Quid? An non licet mihi de Hieronymo scribere, quod Hieronymo licuit de Tertulliano & Hilario quorum insigne erratum detegit in Quæstionibus Ebraicis Gen. 1: Plerique, inquit, existimant, sicut in altercatione quoque Iasonis & Papiæ scriptum est, & Tertullianus in libro contra Praxeam disputat, nec non Hilarius in expositione cuiusdam Psalmi affirmat, in Ebraeo haberi, in filio fecit Deus cælum & terram: quod falsum esse ipsius rei veritas comprobatur. Nam & LXX. interpretes & Symmachus &

22

23

Hieron. ad Pelagianos in epistola pag. 267. col. 2. Si quid in meo ingenio vitii reperiant, profertur in me: aut enim bona erunt & cõ.

D d d 3

Theodotio,

traditameo-
rum calum-
nia: aut re-
prehensibilia
& confite-
bor erro-
rem, malens
emendare
quam perfe-
verare in
pravitare
sententia.

24

Theodotio, in principio, transtulerunt, & in Ebraeo scriptum est Bresib, quod Aquila interpretatur, in capitulo, & non Beben, quod interpretatur, in filio. Ecce ait falsam esse interpretationem Tertulliani & Hilarii, & mihi non licebit dicere vana esse pleraque omnia quæ ibi Hieronymus annotat? aut sani nihil in eo loco esse ubi tam multa in morbo cubant? Concludam verbis Dionysii Alexandrini, quæ habentur apud Eusebium Hist. Eccles. lib. 7. cap. 13. de Nepote In aliis quidem multis ego amplector & diligo Hieronymum: sed revera plus omnibus amanda est & præferenda veritas. Laudari oportet & absque invidia approbati, si quid recte dictum est: discuti vero & discerni, siquid minus sane dictum est.

CAP. 8.

Interpretatio superior Tertul. & Hilarii excusata. Principium dici ipsam sapientiam, quæ filium Dei quandoque insinuet.

QUOD interpretationem Tertulliani & Hilarii attinet, Hieronymus potuisset facilius eam excusare, quam ego Hieronymum illo loco. Quomodo, inquires? Nam filius Ben dicitur. imo etiam Bar. Sed hoc parum ad rem. Quid igitur? dicam, si me audire vis. Interpretatio alia ad vocem, & ad sensum alia. Interpretatio illa Hilarii non est ad uocem, sed ad sensum. Siquidem principium vocatur quandoque τὸ ἐξαιρετόν. Hoc significatu Salomo dixit, *Principium est sapientia*. Nam rerum omnium prima ac præcipua est. Nihil enim ea prius, nihil antiquius, nihil præstantius. Huc respexit interpres lerosolymitanus, cum verteret, *In sapientia creavit Deus cælum & terram*. Et licet *in sapientia*, posset exponi sapienter, tamen certum & indubitatum est sapientiam dici aliquando

25

aliquando filium Dei. Igitur, *in principio*, hoc est, in sapientia, sive quod idem, in filio: qui est sapientia patris, per quem omnia facta sunt, sine quo factum est nihil. Hæc si non solida, tamen pia & vera sunt. Excuset hoc modo Hieronymi locum illum Serarius, si potest, & nos ei polium dabimus, quod tractet aut aspiciat, quum volet, ad satietatem usque.

SCHOLIA.

a) In libro **הבְּרִיר**. Non est principium nisi sapientia. Manahem Ricinensis, Principium inquit sapientiam Dei, in qua conditus fuit mundus &c. Vide Originem Hom. 1. in Genes. b) In quo nihil tam excusari potest quam illud, *quorum prior dissipator interpretatur*, ut **שמרי** dissipator sit. Nam ut nomina illius formæ appellativa originem ducunt e quiesc. Lamed, tamen, in divinis divina est: **שרי** vastator, quod a **שר** vasto deducunt. esset autem, **שרי**: Sic plene scriberetur **שמרי** dissipator **שמרי דם** dissipato. Videndus Abimelech Gen. 17. in Michol. Iophi.

CAP. 9.

Sexta calumnia repulsa. Drusium non esse in carpendis recentioribus talem qualem esse dicit Serarius.

Sexta calumnia est quod asserit me in recentioribus Sautoribus carpendis iracundum, protervum & spurcum esse. Vno verbulo, nego. Nec ipse probat. Nam quod ait Genebrardum Drusio plagiarium esse alia calumnia est, quam supra refutavimus. Puderet Serarium, si frontem haberet, hoc modo mentiri. An putat lectores meorum scriptorum omnes fungos esse?

CAP. 10.

Septima calumnia quænam. ea negata. Calumnia damnatis olim K inuri solitum. Calumniator negat fundamentum, ejusque lingua comparatur cum sagitta, & cur.

Septima

Septima calumnia quod ait me in societatem Iesu Sacerbo ac Vatiniiano flagrare odio. Hoc quam facile dicitur, tam facile negatur. Nam nullum locum profert quo, id quod dicit, probet. Si dixisse satis est, quis erit innocens? Quid opus multis verbis? Vnus Bellarminus a me cum laude citatus ipsum aperti convincet mendacii. Sed & alios laudo, & neminem vitupero nisi vituperabilem. Credat qui volet, ego nullum ordinem odi, veritatem amo & eos qui ipsam. Fucos & imperitos fero, si me ferant vera scribentem. Quocirca ut calumniæ damnatis olim fieri solebat, K ejus fronti esset inurendum, quæ littera significet Kalumniam. Est enim insignis calumniator ac sycophanta, eo minus curandus quod non judicio, sed animi morbo maledicat omnibus bonis ac doctis. Talem sapientes perhibent negare fundamentum, hoc est fidem in Deum, aut ipsum Deum, comparantque linguam ejus cum sagitta quæ de longe potest hominem occidere quod gladius non potest. Dicunt etiam לשון הרע הוא שקיל רשפובות רמים lingua mala par est homicidio: ac si dicerent, qui aliquem calumniatur perinde facit ac si eum occideret. Recte igitur faceret Societas, meo judicio, si hujusmodi maledicam & garrulam linguam semel reprimerent, silentiumque ei indicerent. Nam dedecori est ipsis & maculæ, dum se ita purgando aliosque accusando socios, orbi alioquin satis invidiosos, in majus odium adducit, eorumque lutulentum nomen magis ac magis contulatur, ut verbo utar Plautino.

CAP. II.

Novator quis. Veterator. Quo sensu Drusius possit dici novator & Serarius veterator. quinam hæretici Serario: ab eo laudari nolunt grammatici.

DE nominibus novatorum & veteratorum quod scribit, tanti non est. Si novator qui res novas molitur in republica, tum profecto inficior me novatorem esse. Vetera enim omnia sunt quæ molior, doceo aut trado. Si autem novator est qui nova corrigit aut emendat, tum ego profecto fateor me novatorem esse: sed ea lege & conditione, ut ipse tum veterator, sit, qui vetera omnia depravat. Quantum interest inter emendare ac depravare, tantum interest inter novatorem Drusium & veteratorem Serarium. Innovare falsa laudi datur: depravare vetera in vitio ponitur. Vt ego nunc novator sum Serario, sic olim Christus & Apostolus novatores erant Pharisæis. *Sed simpliciter, inquit, ac rotunde es hæreticus. Cum hac de re tibi caput dedissem, ejus argumentis nihil respondes.* Caput dedisti, accusasti. Probationem ex libris meis vehementer efflagitavi, nihil obtinui aut impetravi, nihil adhuc respondisti. *Imo tu, inquis, nihil respondes argumentis meis.* Quid si tunc indigna judicabam responsione? & certe indigna erant, quibus tamen plerisque omnibus respondi. Vnum omisi quod valde ridiculum, Quoscumque Beza laudat hæretici sunt: at laudat Drusium, ergo &c. At laudat quoque Budæum Gallum & Caninium Insubrem, ergo hæretici fuerunt. Ite patres, & nomina horum ex albo catholicorum expungite, libros eorum catalogo prohibitorum inserite. Serarius ita voluit, ita scivit. Quis obstat? ejus scita leges sunt. Sit pro ratione voluntas. *At vultis, inquit, a me laudari.* imo nolumus. Vitupera & hoc pro laude ducemus. Laudari a laudato laudabile est, non a maledico sycophanta. Sunt alii a quibus laudari potius velim. Satis tu me laudasti hæreticum appellando. Vt David ex pugna cum Goliatho celebris evasit, sic ego ex dissertatione de Hasidæis.

Per te igitur, *Semper bonos nomenque meum laudesque manebunt.*

CAP. 12.

30 *Octava calumnia. Serarium veteratorem dici a Drusio, non catholicos alios.*

Octava calumnia est quod affirmat me catholicis veteratorum nomen imponere, nempe Scaliger hoc usurpat de Iesuitis, ego de Serario tantum. Falsum ergo me vocare omnes catholicos veteratores. Nam alioquin ipse, qui catholicum me profiteor, veterator essem. Quod crimen tam a me abesse cupio, quam scio Serarium veteratorem esse veteranum, in omni calumniandi genere optime versatum.

CAP. 13.

Nona calumnia. Drusius nec sine ratione quicquam dicit, nec incerta pro certis affirmat. Locus Thalmudicus de septem Pharisais. Error Genebrardi, quem secutus videtur Serarius.

31 **N**ona calumnia est quod scribit me multa sine omni ratione falsa & incerta certo affirmare. Citat ad hoc astruendum & firmandum unum locum, (unum, id est, multa secundum Iesuitam Serarium) e sectis meis, *hec omnia Serarius non intellexit: neque ex Thalmud descripsit, quem non intelligit: sed ex aliquo novatore, ut pleraque omnia sua.* Ipse autem dicit se locum illum descripsisse ex ipso Thalmude. Credat hoc ludæus apella, *עַל עֵינָיו*. Si inde descripsit, cur ponit septem classes seu ordines. Nam in Suta (tractatus est Thalmudicus, ubi locus ille) non habetur

betur septem ordines aut classes; sed septem pharisæi sunt, id est, genera pharisæorum. Deinde non est ibi nomen sectæ: sed pharisæi sunt sancti, in quibus & Abraham patriarcha recensetur. Septem ergo pharisæi, id est, septem genera eorum qui exercent se in operibus sanctitatis. Diserte Gerundensis Levit. 19. 2 *Vbiq̄ue in Talmud Pherusim appellantur homines sancti, qui separando se a rebus etiam licitis, vitant abusum earum, ut cibi, potus, Veneris &c.* Sane Mosis illud *Sancti estote*, id est, קדושים, in libro qui vocatur ספר כהנים, .i. Lex sacerdotum, & in Phesict̄ha exponitur *separati estote*, id est, ברושים Pherusim. Hæc omnia si Serarius intellexit, tum ego vanus haberi cupio. Quod nunc intelligit, id nobis debet. De novatore non pertendo. Forte an e Genebrardo descripsit, quem errantem sequitur pro generibus classes sive sectas aut ordines accipiendo. Cæcus cæcum duxit in foveam, unde se extrahi ægerrime fert Serarius. Relinquamus ergo ibi, quandoquidem ita vult, jacentem in luto, ut putrescat cum nomine suo. Nam in luto de facili corpora putrescunt. O Serari quando tandem sapias.

32

CAP. 14.

Decima calumnia Serarij. Convicia ejus spreta. De Hasidais nonnulla. Dubitatio de locis duobus ex historia Ebraica. Quando cæperit nomen Pharisæorum incertum. Theologorum catholicorum pugna cum Serario. Græca lectio Ecclesiastici firmata. Non est inconstans qui sententiam in melius mutat.

DECIMA calumnia quod mihi objicit inconstantiam, quem ait secum sapius pugnare. Quò lecto commodum succurrit illud Senecæ, *AEquo animo audienda sunt*

33

imperitorum convicia, & ad honesta vadenti contemnendus est iste contemptus. Ego ut non contemno Serarium, ita contemni abs eo parvi æstimo. Convitia ejus non magis moror quam ventre editos crepitus. Nam qui omnibus convitiatur, animi morbo id facere præsumitur. Ut araneus optimos cibos in venenum transmutat, sic ille optime facta & dicta in calumniam trahit. Quinam fuerint apud Iudæos Hasidæi hæcenus ignoratum fuit. Ego verum etymon ante annos viginti aut eo plus indicavi: adjecique in historia Gorionidis, capite vigesimo nono, eosdem esse, quos ibi memorat, Sapientes Israel, Phariseos & Hasidæos. Hoc quum impugnaret Serarius, coactus fui edere librum ea de re. Respondit Serarius, sed ita ut tacuisse melius fuisset. Egregie Salomo, *Si stultie quid egisti, manum ad os.* Nam qui premit lac educit butyrum, & qui premit nasum elicit sanguinem: sic qui premit iras elicit litem. In hac lite aliqua didici quæ prius ignorabam, non a Serario, sed a Salmanticensi Iudæo, qui me primus docuit Hasidæorum nomen non esse sectæ vocabulum: sed vel ordinis, vel societatis. Inde dubitatio de locis duobus Gorionidis, in quorum uno Manahemum, in altero Iudam Hessæum appellat Hasidæos. Quanta hæc est inconstantia? Crimen morte piandum. Obsecro Quirites, ferte mihi auxilium. Nam Orbilius me cedere intendit. parata est ferula. Quæ sit causa non una. Nam Phariseorum nomen dixerat recentius, nunc vetustius esse dat. Ego quando primum cœperit hoc nomen adhuc me ignorare profiteor. Iosephus me docuit *עדת ראיו ארץ* fuisse tres sectas in Iudæa. Vtrum etiam nomina fuerunt? Quin Machabæorum tempore fuerint Pharisei & re & nomine nunquam dubitavi. Catholici Paulus Burgenfis, Maldonatus, aliique dicunt primum cœpisse

34

post

post Machabæos. Quare hos non flagellat Serarius? Quare cum his pugnat, ab illis dissentit, qui non novatores, sed catholici sunt? An licet theologis inter se pugnare, non licet grammaticis? Quanquam nullâ mihi pugna cum Scaligero. Dissensio forte aliqua est, & quid mirum? Nonne dissentire amicis inter se-

35

Incolunt licuit semper amicitia?

Pergit Serarius, & ut probet me inconstantem esse adducit alium locum ex pag. 155. *Scriptura qua in vulgata lectione est Ecclesiastici 50. 33. & 34. in monte Seir, olim præ altera, qua in Græcis est, in monte Samaria, mihi probata fuit: nunc tueor vulgatam apud Græcos.*

Semper in eadem sententia manere stulti est, non sapientis. Quum notas olim scriberem in Syrachidem, putabam per Sicimitas Samaritanos designari. Vnde prætuli lectionem quæ in editione vulgata Latina, in monte Seir. Nam Idumæi ἀρχαϊκῶς exosi erant Iudæis, ut nunc adhuc sunt Christiani, quos Idumæos vocant. Postea docuit me Iosephus apostatas Iudæorum Sicimis habitasse. Id cum legissem, non dubitavi hinc argumentum petere ad firmandam lectionem quæ in omnibus codicibus Græcis, in monte Samaria. Sane tres gentes ibi memorat; quas odisset anima ejus, Philisthæos, Samaritas & Sicimitas. Tertiam ait esse gentem non gentem, nempe quoniam apostatæ erant & a fide antiqua defecerant. Hi ab autore sectæ Saducæi etiam vocabantur. Quæ hic inconstantia? An mutare sententiam in melius Serario inconstantia est? Iudicet æquus lector. Nam Serarii, qui animum ægrum habet odioque ac invidia flagrat, iudicium non moror: nimis puerile est. Lipsius, cum ei objecta esset inconstantia, qui de Constantia scripserat, quod mutasset religionem, respondit

36

in litteris ad amicum quendam Batavum, *Quid si in melius?* si licet religionem mutare in melius, cur non sententiam? Quis hoc unquam improbavit? Sed forte Serario Lipsius quoque inconstans est. Nam in Criticis plurima hoc modo correxit, mutavit, interpolavit. Sequitur in Serario, *Hessæorum nonnulli erant Hasidæi, ut Iudas & Manahemus Hessæi. Hoc tunc nesciebam.* Nempe culpatur quod quædam ignoraverim. Ipse qui omnia scit, qui in omni scibili doctus est, nescit quod pueri sciunt, qui egregie possunt distinguere inter ignorantiam & inconstantiam. Rursum, inquit, ais: *Fuit tempus cum existimarem Hasidæorum nomine significari peculiariter Phariseos, quorum summa erat inter Iudæos autoritas. Post mutavi sententiam.* Hæc est extrema Iesuitæ machina, quam non possum aliter repellere, quam fatendo id quod verum est, rumpantur ut ilia Codro. Quum apud Gorionidem capite nono, supra vigesimum, per Hasidæos perspicue Pharisei denotentur, putavi eandem ubique significationem esse. Post cum observassem alios dici Hasidæos, qui Pharisei non essent, sed Hessæi, existimavi progressu temporis in sectæ nomen transisse. Tandem, post lecta quæ Zacutus edidit de sapientibus & doctoribus Iudæorum, in aliam sententiam ivi, quam notatam invenies in Sectis meis. Nec ejus mutationis me pudet aut pœnitet: siquidem dies diem docet & proficimus quotidie scribendo. Nec propterea inconstantes sumus, nisi forte Serario, cui constantia est pertinacia in errore defendendo contra manifestam veritatem. O Serari quote cæcus animi impetus rapit? Quando tandem redibis ad te?

C A P. 15.

Scaliger excusatus. in eo nulla inconstantia quod addi voluerit verum etymon Anagoganæorum. Anagogana quid. Videri legendum Anagogava. Locus Eucherij ei lectioni firmanda.

Anagogana
an Anagoga
scribas
parum re-
fert. Nam
veteres in
Vaupromif-
cæ legebat-
tam v quam
o. Hinc
Ephod &
Ephud, Sa-
doc & Sa-
duc. Sic
Bairhos &
Bairhus, &
alia sexceta.

S est inconstans omnis qui sententiam mutat, etiam Augustinus inconstans fuit, cum scriberet libros retractationum: & Hieron. Vide Exod. 25. 7 Sed non est hoc subito & repente faciendum. Ita sciscit Serarius. Quis contradicat? Inconstans ergo & Scaliger, qui cum in Elencho suo posuisset duas conjecturas de Anagoganæis, monitus a me de voce Anagogana, quæ legitur in Bibliis Græcis, protinus mutavit sententiam, & voluit ut eam, quam veram esse non dubitabat, Elencho adderem. Quod in eo viro maxime laudandum, id culpam momus, nempe ipse magis culpandus, qui mavult errorem errore cumulare, quam ingenue illum agnoscere. Errare humanum est, errorem defendere belluinum & Serarianum. Si omnis qui varias etymologias adfert in re non satis explorata & cognita inconstans est, tum Serarius omnium mortalium, quotquot unquam fuerunt, sunt aut erunt, inconstantissimus est. Nam in uno nomine Hessæorum adfert plusquam decem etymologias, quarum pleræque adeo frivolæ ac ineptæ sunt, ut ipsum pudere deberet. Mirum est hominem theologum, quæ in aliis reprehendit, in se non solum excusare, sed etiam laudare & admirari. Nam Scaliger has ineptias ei objecerat in etymo Pharisæorum. Vide Minerval ipsius lib. 4. cap. 1. Sed redeamus ad Anagoganæos Epiphani, quos ab Anagogana dici nemo paullo humanior negabit, qui modo sciet vocem eam legi Iesa. 57. 13. in edi-

39

Vide sis
Eusebium
de locis in
Anegana.
Nam sicibi
lectû, quod
valde firmat
conjectu-
ram meam.

tione

40 tione Romana, ubi in Ebræo הנה ויורה Hena & Iuva sive Ava. Vnde suspicari aliquis posset legendum *Αναγωγαία* Anagogava. Aut forte Græci errarunt in Nun & Vau. Quod non insolitum illis interpretibus. Habentur eadem voces 2. Reg. 18. 34. *Ανα ην Αβα*, ubi Aquila Ane & Gave. Eucherus ad hunc locum, *Pro Ana & Ava, vetus editio quasi unius urbis nomen Ana & Ava (putarim legendum Anagugava) posuit, & quidem in Ebræo ita scriptum est. Verum quia syllaba V, qua in medio nominis posita est, conjunctionem apud eos significat, potest etiam ita distinguere ut dicatur Ane & Gave, ut Aquila transtulit, sive Ana & Ava, ut nosse vertit interpret. Quæ verba ita firmant correctionem meam ut de illa dubitare nunc desinam.*

CAP. 16.

Frustra se conatur excusare Serarius per typographum. dormitatio ejus. error subadjuncta. alia.

41 **Q**Væ de typographicis mendis rhetoricatur lib. 2. cap. 11. mihi non persuadet. Si mendum est in Chesid, cur non notavit inter errata? Cur Radac omisit? Quid sibi vult quod de Arba Tura scribit? Nam adducit Munsterum testem, qui eum non excusat, si erravit. Machobathi Veeschne legitur in correctione erratorum. Vnde injuriam facit typographo, qui talia errata ei imputat. Chelakim & Chesidim nequicquam excusare nititur, & insignem prodit imperitiam cum ait, Chateph patach melius per e quam per a exprimi. Nonne hic debet ludibrium alphabetariis pueris? Omnes sciunt Chateph patach sonare a brevissimum sive brevius brevi. Nam e brevissimum Chatheph segol dicitur. Tophath obiter correxi. Dormitatio erat in Zeccharon, quod

quod ideo notaveram in Titulo capituli. Verum si hoc volebas quod dicis cur non potius scripsisti, *ubi pro Totaphoth, quod in Deuteronomio, posita est Zeccharom.* Unde ego potui divinare quid esset in mente tua? Solus Deus hoc novit. Sed facile ista ignosco. Humanum errare, humanum autem ignoscere est. Nonne id feci in Sectis meis, pag. 189? *Tandem per peram citat (Serarius) verba mea, tueri me possem ex illo nomine & similibus, cum ego scripserim, tueri me posse exemplo Noe & similibus. Dicit non sua culpa id factum, sed operarum typographicarum. Concedo, si mihi concesserit scripturam Græcam, qua in antiquis codicibus, non interpretum esse, sed librariorum.* Vides quo sine hunc errorem indicaverim. Noli ergo irasci. Si tu æquus esses in nostra scripta, haberes nos in tua æquissimos. Ita enim decet viros litteratos & ingenuos. De littera majuscula, quam aiebas esse in nomine *piu*, nihil dico, quandoquidem culpam conjicis in tuum subadjuvam. Tuis ergo subadjuva tibi imposuit. Posthac esto cautior. Quæ ipse facere potes noli aliis committere, memor illius Ennii: *Hoc erit argumentum semper in promptu situm, Nequid exspectes amicos quod tute agere possies.*

Finis libri primi.

Fff I. DRV.

I. D R V S I I
R E S P O N S I O N I S
A D
M I N E R V A L
N. S E R A R I I,
L I B E R S E C V N D V S.

C A P. I.

Temere dictum a Serario Herodianos non fuisse ante Christi tempora. unde nuncupati. Christus quando natus. Herodes magnus. Herodes Ascalonita sacerdos in templo Apollinis.

POST confutatas calumnias, venio ad antitrrheses. Hactenus mihi res fuit cum sycophanta: post hac disputatio erit cum homine propositi sui errorumque tenacissimo. Igitur primum locus occurrit de Herodianis, quos ait ante Christi Domini tempora non fuisse. Hoc affirmare temeritatis est. Nam Christus natus fuit sub finem regni Herodis, a quo Herodiani nomen accepisse putantur. Credibilius ergo paullo ante Christum fuisse. Sane si coeperunt anno Herodis decimo aut vigesimo vel etiam trigesimo, recte dicuntur ante Christum fuisse. Hoc excusandum non erat. Incerta pro certis affirmare turpe est. Nihil tam indignum theologi gravitate & constantia, quam quod non satis explorate perceptum sit, sine ulla dubitatione asserere. Quum de Herode loquor, intelligo Herodem magnum, sub quo Heliel & Sammai vixerunt: qui patrem habuit Antipatrum, avum Herodem Ascalonitam, qui in templo Apollinis ministravit. Vide sis Eusebium hist. Eccles. lib. 1. cap. 8.

Meminit

Meminit & cap. 7. Africanum citans, qui dicat Herodem Antipatri filium fuisse. Hunc autem Herodis cuiusdam Ascalonitæ patrem, qui Apollini servierat: ubi pro (patrem) videtur legi debere, *filium*. Nam Herodes magnus nunquam fuit *ιεροδῶλ*, quod sciam.

CAP. 2.

Schisma & hæresis in Israele quando. initio dua tantum secta. olim tres fuisse quomodo intelligendum. Hæssai non fuerunt ante Babilonicam deportationem. ἐκ τῆς πρώτης ἀρχαίης quomodo capiendum. 45

PAG. 121. ait, *Iam fatetur Drusus apud Iudeos fuisse olim celebriores sectas tres. Imo semper id fassus sum, nec unquam negavi. Vastre igitur adiecit (iam) ac si prius hoc negassem. O vulpem. Sed ais, inquit, initio duas tantum sectas fuisse. Hoc verum est, & initium interpretor quando primum hæresis cœpit. Prius schisma erat in populo Dei. Hoc indicant verba illa quæ tu callide omisisti, Tunc divisus fuit populus Israel in partes duas. Una dimidia pars sequebatur Simeonem Iustum & Antigonum discipulum ejus, societatemque ejus, juxta id quod traditum acceperant ab Ezra. Altera pars dimidia ibat post Sanballetum & generum ejus. Et mox, Sadoc autem & Baithos erant primores. Atque hinc sane hæresis initium sumpsit* Hæc habentur partim pag. 37. partim pag. 38. Quæ eadem repetita mihi ex Zacuto in Sectis, pag. 16. neque puto Serarium tam kebetem ac stupidum esse quin optime percipiat quid velim. Sic est profecto. Primum divisus fuit populus per schisma, nempe sub Simeone Iusto, deinde per hæresin sub Antigono Sochæo, cum Sadoc & Baithus novam sectam condidissent. Sed & divisus fuit in partes duas, 46

non tres. Liquet ergo ex historia initio duas tantum sectas fuisse, & Serarius, qui hoc insitiat, Anticyram mittendus est. Nam indiget elleboro, quod ibi tutissime sumitur. Sed operæ pretium est audire hominis insaniam. Ejus verba sunt, pag. 122. *Scripfisse me queritur (Drusius) ipsum sui hujus binionis ne unum quidem citare testem. At ne nunc quidem adhuc citat.* Imo duos citavi, videlicet Abrahamum Davidis filium, & Zacutum. Uterque magnus est apud suos, nec ab iis ullus Iudæorum in hac re dissentit. Verum *nusquam ait citatum Chronicon, duas tantum celebriores apud Iudæos olim sectas fuisse.* Nec ego dixi, *olim*, sed *initio*: nec laudavi ullum Chronicon. Quid igitur? Prius testimonium habetur in Cabbala Hafidæi: posterius in libro Zacuti, qui Sepher Iohasin inscribitur. Hi libri licet historici sint, non tamen Chronica vocantur. *At concedis inquit, olim tres sectas fuisse.* Si de temporibus Hyrcani & Herodis intelligit, concedo: si de tempore Machabæi & fratrum ejus, dubito: si de Antigoni sapientis, nego. Nam tunc duæ tantum sectæ erant. Hæfeni enim, quod ipse temere nimis affirmat, nondum erant. Sane ante captivitatem Babylonicam fuisse Hæfenos nunquam probabit iis, qui historiæ Ebraicæ mediocrem peritiam habent. Quod tam audacter asserendo firmat iudicium Scaligeri, qui in epistola ad me scribit ipsum in historia harum hæreseon nullius iudicii esse. Iudicent hac de re qui iudicio valent. Ipse verò polium tractet. Nam gloriæ avidior est, quam ego ei non invideo. Pergit Iesuita, & *pro illis Drusianis*, inquit, *in Ebræo sic invenio, Hoc fuit initium Saducæorum.* Quam editionem habeat, nescio: non enim indicat, ut solet. Ideo fides ejus mihi suspecta. Mea editio impressa fuit Venetiis in ædibus Marci Antonii Iustiniani. Liber autem

Iohasin

Iohasin editus fuit Cracoviæ in Polonia. Vtrobique est
 מיינות in fonte, id est, hæresis. Sed parum refert hæreseos
 dicas an Saducæorum. Nam Saducæi primi hæretici, id
 est מיינים, & sunt qui vocem illam usurpari existiment de
 solis Saducæis & Baithufæis. *Sed nego, inquit, recte dici
 duas tantum fuisse veteres Iudeorum sectas. Quid si negaret
 solem lucere in meridie? Deum in coelo esse? An falsum
 omne quod negat, & non potius verum quia negat? Pars
 vel in schismate vel in hæresi est. Pars in hæresi nihil
 aliud est quam secta. Duæ igitur partes fuerunt sub An-
 tigonio, hoc est sectæ sive hæreses. Sic in Gorionide Sa-
 ducæi, quos Samaritæ adjutabant, erant pars una, &
 Hasidæi sive Pharisæi pars altera sive alia. Hæc non per-
 vidit Serarius qui in erratulis novatorum tam videt acu-
 tum, quam aut aquila aut serpens Epidaurius. Scripse-
 ram ἐκ τῆς πάλυ ἀρχαίς apud Iosephum dextre capiendum
 esse, quia non potest extendi ultra tempora Antigoni sa-
 pientis. Quid Serarius? Cur ille, inquit, non explicat quem-
 admodum dextre hoc accipiendum. An quia ei hæsit aqua?
 Adjutare hominem, nisi respuit, animus est. Phariseorum
 ac Saducæorum instituta, si pressissime loquamur, fuisse vi-
 dentur Iosephi tempore ἀρχαία: Essenorum vero institutum
 πάλυ ἀρχαίων. Tam quod uni parti eique profecto excellentissi-
 ma convenit, hoc in totum sectarum genus confertur, rotundo
 nempe usitatoque loquendi modo. Ago tibi gratias, mi subad-
 juva. Quid præmii pro hac solutione poscis? An ut te
 laudem? Sed tam ineptas solutiones, quales vos imperi-
 tis juvenibus in schola obtrudere soletis, laudare non
 possum. Non enim merentur ullam laudem. Aliud est
 scribere, & aliud in schola præsidere. Qui scribit, doctis
 & indoctis scribit. Qui disputat, satis est si aliquid, modo
 peciem veri habeat, dicat. Raro docti disputationibus*

interfunt. Hi multa rident, quæ indocti admirantur. Qui doctis scribit huiusmodi nugas proferre non debet, nisi fortasse ut risum captet. Et quis scit utrum ridere suos catholicos voluerit Serarius? quos putat (ita certe videtur) meros stipites & asinos esse, qui in historia harum rerum nihil sciant, nihil sapiant, nihil intelligant. Eat ergo, & iterum dico, polion tractet, colat, aspiciat.

C A P. 3.

Iosephum Ebraice olim scripsisse libros de bello Iudaico, qui nunc Græce tantum extant. Quosdam libros sacros interrisse. Drusii de Gorionide iudicium. alia nonnulla.

Serarium non odi, sed tamen odio mihi sunt ipsius sineptiæ. Ne suum errorem agnoscat absurdissima quæque comminiscitur. Non pudet ipsum scribere quod vel pueri rideant. Iosephum dixerat omnia Græce, nihil Ebraice scripsisse. hoc quum refutarem ex Eusebio, & ex ipsomet Iosepho, qui se historiam Iudaici belli etiam Ebraice scripsisse testatur, *Omnia, inquit, intellexi Græce scripta, quæ vel ad nos, vel ad ipsos etiam vetustiores nostros Græcosque scriptores pervenerunt.* Nempe sciebat quidem Iosephum libros Haloseos idiomate patrio scripsisse, sed voluit hoc nos celatum, ne sciremus aliquid ab eo scriptum Ebraice. Heteroclitum caput. Alii quæ sciunt libenter communicant: iste quæ scit hominibus invidet. *Omnia, inquit, Græce, nihil Ebraice scripsit, Omnia, id est, quæ nunc Græce scripta extant. Bella expositio. Quis non pelvim poscat hæc legens? Iosephus omnia Græce scripsit, quæ Græce scripsit: nihil Ebraice scripsit eorum quæ nunc extant, quæ vel ad nos vel ad patres nostros*
vetu-

vetustiores scriptoresque Græcos pervenerunt. O cor Chryssippi, jecur theologiæ. Quis hæc verba legens, *omnia Græce scripsit, nihil Ebraice*, hoc modo enarraret? Quid? Nonne aperte falsum illud, *Nihil Ebraice scripsit eorum quæ ad nos patresque nostros pervenerunt?* Nam ad nos patresque nostros pervenit bellum Iudaicum, quod olim Ebraice scripsit. Sic dico, Bellum Iudaicum, quod aliquando Ebraice scripsit, nunc ad patresque nostros Græce abs eo scriptum pervenit. Id refelle, si potes. Sequitur pag. 127. *Drusius vero in suis pæne libellis omnibus hunc hætenus* (de Gorionide loquitur) *magnificè autorem.* Vbi illum magnifico? An citare Serario est magnifico? Tribuo ei aliquid in historia Ebraica: in peregrina nihil. Sit licet qualis est, tamen in historia gentis suæ multa me docuit, ut plane contemnere aut rejicere ipsum nec possim nec debeam. Pag. 128. *Sed, & Chryssippe, nonne duas tantum sectas memorare Gorionidem, & quidem in illo etiam Hyrcani epulo negavi?* Sed, ô Antichryssippe, nonne contrarium affirmavi? nonne probavi? ut præter te nemo sit paullo doctior qui de hac re dubitet. In epulo illo tantum fuerunt duæ sectæ. Hoc Gorionides, hoc Iosephus attestantur, & tu impudens es qui negare audes. Contra manifestam veritatem non deberes ita disputare. Nam hoc modo qui disputant veritatem tandem, quam quærunt, amittunt. Quod docemur illo versiculo, *nimum altercando veritas amittitur.* Sed ad rem. Inter Iosephos nulla pugna hac de re: sed pugna mihi tecum, qui mihi adfingis, quæ nunquam scripsi, nunquam dixi, nunquam cogitavi. Vbi negavi simpliciter tres sectas fuisse apud Iudæos? Vbi asserui duas tantum fuisse, nisi in principio, & in illo convivio? Tu tamen aliquot paginas impleas ut doceas tres sectas fuisse.

Nonne

54 Nonne hoc est imaginarium stadium sibi extruere? ad-
 versarium falsa calumnia gravare? denique fumos ven-
 dere, cucurbitam pingere, lectorem ludos habere? Si
 sincerus ac ingenuus fuisses, hæc non refricuisses, sed vel
 errorem agnovisses vel tacuisses, juxta illud Sophi, *si*
quid stulte fecisti, manum ad os. Pagina eadem ait, *majo-*
rem inter Iosephos istos, quam inter Drusium & Scaligerum
consensionem esse. Quomodo consensio est, si unus me-
 minit sectæ tertix, alter non? meminit, sed non dicit in-
 terfuisse convivio Hyrcani. Atque ita consensio est
 etiam inter Drusium & Scaligerum. Nam Scaliger hoc
 non negat. Sed si dissensio est inter Scaligerum & Dru-
 sium, quomodo alibi scribis eos simul conjurasse, con-
 spirasse? Indignum homine theologo, qui aliis incon-
 stantiam objicit, tam levem & inconstantem esse, tam
 parum sui meminisse.

C A P. 4.

Hasidæi apud Gorionidem capite vigesimo nono sunt Pharisei.
Populus Pharisæos adjuvabat, non Hæssenos. Hæssæi nusquam
contendisse leguntur cum Saducæis.

55 PAg. 129. ait, *vel de mea vel de Drusiana divini adhuc*
rixantur Grammatici. Vbi rixantur? Nam Scaliger
 diferte probavit meam interpretationem, & contra te
 libere sententiam tulit tuamque falsi damnavit. Rixan-
 tur ergo tecum, non inter se. Vno verbo, injuriam
 facis Gorionidi, qui capite illo לְבָרִים interpretaris, *seor-*
sim ab istis. Nam quod subjicis, *Hæsidæi seorsum à Phari-*
sæis, Saducæis, horumque affectis Chuthæis erant non cum
iisdem ipsis, sed cum populo, perspicue falsum est. Nusquam
 enim populus legitur fuisse cum Hæssæis. sed cum Phari-
 sæis

scis, quorum summa erat apud eum autoritas. Triumphare non potes nisi prius contrarium probaveris. Quod certe fecisses, si potuisses. Nam antea hoc tibi objectum; ad quod te nihil respondere, mirantur qui te non norunt. Qui norunt, eo minus mirantur, quod te nihil scire in his sibi persuadeant. Pergis ineptire, *In Gorionida textu non habetur, Pharisei soli? sed, Hasidai soli.* Hoc perinde est. Nam Hasidai ibi sunt Pharisei, ut antea probatum est. Quod si tibi nondum persuasi, aliis tamen persuasissimum. Sed si Hasidai sunt Pharisei, cur hoc usitato suo more Gorionides non asserit? Nempe quia nesciebat futurum aliquando Serarium qui hoc negaret. Non enim propheta erat, ut hoc divinare potuerit. Ipse dicit, *Sapientes Israel hi sunt Pharisei: & alius Hasidai sunt sapientes.* Sed, plurimos enumerat Zacutus sapientes, qui Pharisei tamen non fuerunt. Hoc ut non nego, ita tibi probandum relinquo, certus de interpretatione mea, *Hasidai, hoc est Pharisei soli erant cum populo.*

56

CAP. 5.

Pharisei seu egregii nusquam lectum. Hasidai sive pii defensum. Saducæi sive iusti damnatum. Christiani unde dicti: Marianus Victorius Reatinus Hieronymum, quem correxit, corripit, & infinitas mendas in eo reliquit.

PAG. 132. *Quæsieram, cum à Drusio dicerentur Pharisei seu egregii, Hasidai sive pii; non similiter dicerentur Saducæi seu iusti.* Nusquam dixi quod sciam, Pharisei seu egregii. Nam vox Ebræa id non significat. Quanquam Augustinus nove ita *ετυμολογίσα*. Hasidai sive pii dictum a me non diffiteor, sed in eo loco ubi dubitabam essetne ordinis nomen, an generale priorum. Saducæi seu iusti

57

non potest dici, quia Saducæi non erant iusti, ut recte Burgensis observat; nec uspiam vocantur iusti, aut si vocantur ita, male vocantur. Epiphanius hoc non dicit quod vult Serarius. Quid igitur? *Saducæi*, inquit, a *justitia dicti. Sedec enim interpretatur justitia.* Aliud est vocari aut esse iustum, & aliud nomen habere a justitia. Potest aliquis a appellationem habere a justitia, qui tamen non sit neque, vocetur iustus. Saducæi neque erant neque vocabantur ita. Minus commode Isidorus, *Saducæi interpretantur iusti. Vendicant enim sibi, quod non sunt.* Vtrumque falsum est, neque enim sibi vendicabant justitiam, nec Sadoc interpretatur iustum, qui potius Saddic dicitur. Sic Christiani dicti a Christo, non ut multi arbitrantur, ab unctione spirituali. Nam ab unctione potius Christi vocarentur, ut ibi *nolite tangere Christos meos.* Quod tamen de Christianis ibi non dicitur, sed de patriarchis Abrahamo, Isahaco, Iacobo. Finiam hoc caput, si prius aliquid dixerō de Mariano Victorio Reatino, quem Serarius negat Lojolitam fuisse. parum refert. Si non fuit Lojolita, tamen est Erasimomastyx: cuius tanta fuerunt in Erasmus scommata & convicia, ut Lovanenses theologi, cum Hiero. recuderetur Antverpiæ a Plantino, magna ex parte illa deleverint. Erasmus optime meritus fuit de illo patre. Utinam idem dici posset vere de Mariano: qui multis in locis illum corrumpit. Mendas autem reliquit adeo multas, ut *b* liber sit, in quo nescias pluresne lineæ sint, an vitia librorum & scribarum. Nam typographi errata non commemoro, licet illa quoque corrigenda erant correctori, qui de Hieronymi libris bene mereri studebat.

S C H O L I A.

a) Sic nonnulli nominati sunt Iesus, qui tamen neque servatores erant, neque ita vocabantur.

vocabantur. Similiter Sadoc Hæresiarcha neque re neque nomine iustus erat. b) de nominibus Ebraicis.

CAP. 6.

Serarii malitia. Nomen Phariseorum neotericum esse putat Forerius. Iesaja locus de his qui se tangi volebant a populo an de Phariseis accipi debeat. Paulus apostolus Phariseus initio, & post ἀφωρισμένοι εἰς εὐαγγέλιον. Lutherani & Calviniani Serario quoque Pharisei ἀφωρισμένοι εἰς εὐαγγέλιον.

V Bique obfuscat veritatem Serarius, ubique suam prodit malitiam. Scripseram de Phariseis, *Hic duo in questionem veniunt, Secta & nomen. Quin secta antiquissima fuerit nullus dubito & mox de nomine alia res est. & non ita multo post, Forerius dicit neotericum esse, Serarius negat: ergo ei res cum Forerio non mecum, qui nullam certam de his habeo sententiam &c.* Hoc ita maligne retulit Serarius, ut lector suspicari merito posset me idem dixisse de secta quod de nomine. Ita mihi invidiam conflatur, conatur certe: sed frustra. Aliquanto post ait, *Alibi tamen de his Iesajam loqui dicit, cap. 65. vers. 5.* Non de secta, domine doctor, sed de his qui se reliquo populo sanctiores existimabant, & abs eo tangi volebant. Nam secta tunc nondum erat. Vocantur autem Pharisei, id est sancti, ut Abraham nuncupatur phariseus amoris. Quo sensu & Simeon Iustus posset quoque dici Phariseus. *Sed proprio etiam significato,* inquit Serarius, *ita eum vocari quid vetat? quia tunc, ut fortasse secta fuerit, nondum tamen erat nomen Phariseorum.* Non omnes vocantur Iesuitæ, qui moribus eos referunt. Pag. 141. *Drusus vero suspicatur S. Paulum, cum esset Christianus, fuisse Phariseum.* Ego nego, tu proba. Sic ubique pervertis verba mea, quæ non

non intelligis. Est ubi dicis me approbare Masii sententiam de loco quodam Euangelii: falsum. Alibi afferis me tuas interpretationes & originationes amplecti, videlicet pag. 144. & hoc falsum. Ut patrum scripta, sic etiam mea legis. Aliquando male intelligis, aliquando non intelligis omnino. Alius diceret esse malitiam, ego suspicor esse defectum iudicii. Egoñe pedibus ivi in Masii sententiam? Nunquam factum. Quia certi nihil habebam de illo loco, ideo adduxi varias expositiones, & in his Masii quoque, iudicium penes lectorem reliquens. Ita facere oportet ingenuum. Sed ais, *Quamvis ego imperitus, meas tamen illas interpretationes Drusius amplectitur &c.* Falleris tota via, imo toto cælo. Rideo potius, rideo quæ scribis de Ocmol, Ocmod, Baal & Sabbeth. Adhæc quæ ibi commemoro non sunt tuæ interpretationes aut originationes, sed meæ: quas notavi olim ante annos viginti quatuor in commentario ad voces Ebraicas novi foederis. Qui habent, possunt consulere, si velint. Redeamus domum. Cum Phariseus esset Paulus Apostolus, erat ἀφωριστὸς εἰς νόμον: cum Christianus, erat ἀφωριστὸς εἰς εὐαγγέλιον. Allusit ergo ibi ad nomen Phariseorum. Hoc velui. Quisque est interpres suæ mentis. Sequitur in ead. pag. *Et isto modo multi adhuc essent Pharisei sed omnium maxime Novatores Lutherus, Calvinus, prædicantes ministrique omnes,* nempe ut Paulus fuit ἀφωριστὸς εἰς εὐαγγέλιον. Audite catholici quid Serarius sentiat de Lutheranis & Calvinianis. Si ego hæc dicèrem, audirem ab eo statim hæreticus. Nam hæretici sunt, qui laudant hæreticos. Ipse igitur hæreticus est. Sed ridentem dicere verum; quid vetat?

CAP. 7.

Locus Hieronymi quidam ambiguus. Aquiba fuit post Christum. Serarius non intellexit Hiero. Epiphany locus expensus. An duo Aquibæ fuerint. Tituli graduum antiquus non erant in usu. Zacutus unde sua sumpserit.

Hieronymi hæc verba, *E Sammai & Hellel orti sunt Scribæ ac Pharisei, quorum suscepit scholam Aquibas,* aliquam ambiguitatem habent. Nam illud, *quorum* referri potest tam ad Sammai & Hellel, quam ad Scribæ & Phariseos. Ex his verbis colligit Serarius Aquibam ante Christi ter salutarem ortum fuisse. Vide Trihæresium ipsius, pag. 125. Id jure meritissimo reprehendi. Nam primum Aquibas ille non fuit ante Christum: deinde id non significat ibi Hieronymus. Ideo dixi Serarium non semper optima fide citare patres; aut, si mavult, non intelligere illos. Nam qui non intelligit, non potest bona fide citare. Quid ad hæc Serarius? Respondet se quæ dixit neque temere neque falso dixisse. Imo & temere & falso. Temere, quia non expendisti locum illum Hieronymi falso, quia R. Aquiba, de quo ibi Hieronymus, non præcessit Christum, Imo, inquit, ante *Babylonicam captivitatem fuit, ut liquet ex Epiphany, bæreft* 42. Dixi me illum Epiphany locum non concoquere recte sane. Nam non habeo stomachum Serarii qui semicocta, cruda, omnia concoquere potest. Ut struthio-cameli stomachus ferrum digerit; sic ille durissima, absurdissima & falsissima quæque. De Epiphany honorifice sentio. Nolim illi quicquam per me detractum. Suspicio tamen a Iudæo deceptum, qui ut commendaret traditiones Aquibæ, dixit eum vixisse ante Babylonicam

deportationem, cum adhuc prophetia in ecclesia Dei vigeret. Sed quis credat, præter credulum Serarium, Phariseorum traditiones tam antiquas esse. Deinde si non in illo loco, saltem in aliis appellat eum Rab sive Rabbi Aquiba. Sic nemo vocabatur ante deportationem. Tituli illi recentiores sunt. Ben Sira, qui diu post vixit, non vocatur usquam Rabbi. Nam etiam post illum instituti fuerunt hi gradus. Omitto quod historici Iudæi unius tantum Aquibæ meminerunt. Thalmud quasi corpus est traditionum. In eo quoque nulla mentio alterius Aquibæ. Sed *R. Abraham Zachuth, qui e Christianis aliquid interdum sublegit, si Epiphanij locum illum vidisset, duos notasset Aquibas.* Imo potius refutasset Epiphanium talia scribentem. Quod autem ipsam ais e Christianis aliquid interdum sublegisse, si de historia externa loqueris, verum est: si de Iudaica, vel certe de doctoribus Ebræorum, falsum. Nihil ille in his sublegit e Christianis; sed pleraque omnia sumpsit e Thalmud, quod est quasi quoddam jus civile Iudæorum.

Absolute
Aquibam
filiū Ioseph
vocat /ר
עקיבה
ceteros me-
morant cum
nomine pa-
tris. Nam
plures fue-
runt. Vide
Lex. Chald.
עקיבה/ר.

65

SCHOLIA.

a) Verissimum esse in Serario compertior illud, *χαμμάτων ἄπειρα & βλέπεις βλέπων*, quo significant hominem illiteratum non videre ea quæ videt. Nam ut demus ei duos fuisse Aquibas, locus Hieronymi non potest accipi de seniore, propterea quod scribat eum suscepisse scholam Hællæ & Sammai, e quibus orti sunt Scriba & Phariseæ. Quod si de juniore accipias, tum in falso entat illud quod asseruit eum ante-ter salutare Christi ortum fuisse. Oculos in calcaneo gestat, hoc est nihil videt, qui hoc non videt. b) Si sunt tam antiquæ, quid causa esse putabimus, cur prophætæ posteriores qui circa vel post ea tempora floruerunt, nusquam earum mentionem fecerint? Quærendum etiam, si approbate fuerunt a prophetis, cur is qui prophetas ubique laudas & commendat, tantopere in eas inuehat? An etiam novator fuit? fuit sane, si calculo Serarij standum.

CAP. 8.

Camalielites. Israelita. Simeon filius Hællæ. Rabban Gamliel quis.

quis. Rabban Simeon alius ab eo qui sine titulo Simeon appellatur. Duo Gamalieles, imo tres. Simeones totidem. loci e Plauto ridiculi.

66

GAmalieletes habet editio Trihæresii pag. 138. Id corrigi Serarius, & ait errorem esse typographicæ peræ. Operæ, credo, voluit dicere. Corrigit autem Gamalielites, ut ab Israele dicitur Israelita sive Israelites. Et ut se modestum probaret, addit nos S. Petro, S. Paulo, denique Christo domino ferulam intentare, quibus ab Israel est Israelita. Veh capiti nostro. Serarius hoc dicit, ergo verum est. Serarius est mendax, ergo falsum est. Vide imperitiam hominis. a Gamaliel est nomen proprium viri: Gamalielites nomen familiæ, quod Ebraice diceretur גמליאלי, vel cum articulo הגמליאלי ה' גמליאלי-ליתס. Sic Israelita non est filius Israel, sed nomen gentile sive τὸ ἔθνικον, Israeli, & Nathanael Israelita, Ebraice est גמליאלי הנבאלי הישראלי vaθαναηλ ὁ Ἰσραηλιτης. Hæc omnia nescivit Serarius, & ideo Drusus S. Petro, S. Paulo & Christo domino ferulam intentare audeat. Sed hem: quid hoc sibi vult? Contra se sententiam dicit carnifex, *Quod ipsos vero Simeones, inquit, magna foret vel imperitia vel incogitantia, si ex duobus fecissem unum.* At fecisti: ergo magna est tua vel imperitia, vel incogitantia. Pronomen quod in *filius ejus*, referunt ad Hillelem. Nam Simeon iste fuit filius Hillel, ut me docuerunt qui commentati sunt in hunc librum. Nam diserte illi: *Simeon filius ejus, videlicet Hillelis.* Rabban Gamliel, qui proxime antecedit, est Gamaliel senior filius filii, hoc est nepos Hillelis. Ergo ut concedamus b Simeonem illum fuisse filium Rabban Gamliel, non tamen potest idem esse cum eo qui post appellatur Rabban Simeon filius Gamaliel, qui fuit

67

In Iucha
45. 2. Hillel,
Simeon fi-
lius ejus.
Rabban Ga-
liel senex.
Rabban Si-
meon filius
Gamliel.
Rabban Ga-
liel. Rabban
Simeon fi-
lius Gamliel.
cum Rabbi.

Sic Hillel
& R. Hillel
differunt.
Hillel He-
rodus magni
tempore vi-
xit. R. Hillel
est alius: cu-
jus illud
ωολυ-
68
πεύλλησαν
היהוה
לא ישראלי
non est mes-
sias Israeli.
Vide Aloo
Sci. 4. c. 42.

fuit pater Rabbenu Haccados, & filius Rabban Gamliel
ejus qui contentionem exercuit cum R. Iosua. Id probo
tribus rationibus. Ratio prima, quia diversos patres ha-
buerunt: altera, quia si unus & idem fuisset, dixissent,
ut solent, *Ipse dicit*, aut *dixit*: tertia, quia prior vocatur
simpliciter Simeon, posterior Rabban Simeon: unde
iidem esse non possunt. Sed cur filius Hellel non voca-
tur quoque Rabban? quia tum, quum illam sententiam
proferret, gradum non acceperat, nondum promotus
erat ad Rabbanatum. Hæc certa sunt, quæ tu incerta si
velis reddere, habebis tibi adversantes omnes Iudæos,
qui in librum illum scripserunt. Sunt autem numero
decem, & in iis Moses Ægyptius, quem Thomas laudat,
& Don Isahac Abarbenel. Quæ subjiciuntur hoc capite
a Serario, indigna sunt quibus respondeatur. Locos ca-
prat e Plauto nimis ridiculos. Diceris esse scurram e
trivio, non theologum gravem ac serium.

S C H O L I A.

a) Simeon filius Gamaliel, & Simeon Gamalielites ita differunt ut Simeon filius
Israel & Simeon Israelita. Simeon filius Israel, cui Israel pater ωεός τι, unus
tantum fuit. Simeones Israelita plures fuerunt. Sane in Evangelio tres memoran-
tur, Simon Petrus, Simon Cananites, & Simon Iscariotes; qui omnes fuerunt Is-
raelitæ. Sic dico, Gamalielita nulum certum Simeonem designat. Non ergo idem
fuit filius Gamaliel, quod more gentis additum διακριτικώς ἐνεκα, vel certe co-
gnominis locq. Intellectus intelligit quid velim. b) Quidam ita censent. Sal-
maticensis, Istè Rabban Simeon Ben Gamliel, filius fuit Rabban Gamliel Iab-
nitæ, qui contendit cum R. Iosua. Rabban autem Gamliel filius erat R. Simeon
filii Gamaliel, qui excisus fuit in excidio adis, & nihil ipsius vidi in Deuterof,
sive Misna. Porro sunt qui dicant eum esse qui memoratur capite primo in Aboth,
Simeon filius ejus dicit: quod ita esse viderat, cum sequatur postea Rabban Si-
meon filius Gamaliel dicit. Et ipse est filius Gamalielis senis, filii Simeonis filii
Hellel senis, ut habetur capite primo, tractatu de Sabbatho, Hellel & Simeon
filius ejus, & Gamaliel & Simeon filius ejus administraverunt principatum tuum,
stante adhuc æde. Idem alibi, Rabban Simeon Ben Gamliel filius Rabban Gam-
liel septuagis erat princeps Israelitarum, & excisus fuit in excidio domus, eratque
unus ex decem illis qui propter regnum interfic ebantur, nepos Rabban Simeon
filii ipsius Hellel. Et mox f. Sunt qui dicunt ejus mentionem fieri capite primo

libri Aboth, Simeon filius ejus dicit, omnibus diebus &c. Addunt, fuisse juvenem cum hoc diceret, & ita esse videtur, cum statim sequatur, Rabban Simeon filius Gamaliel dicit, Super tria &c. Caterum fuit hic nepos illius, & pater ipsius Rabbanu Haccados *Hucusque Salmanticensis*. Ecce ut demus Simeonem illum fuisse filium non Hellel, sed Gamalielis senis, tamen Serarius qui eum cum altero eundem facit, nohne aperte avum cum nepote confundit? Nonne ex duobus unum fecit Mercurius hic Sosias? Ex discipulis clarum duos Gamalieleles fuisse. Tertium addit *Salmanticensis ita scribens*, Tres vocati sunt Rabban Gamliel. Primus fuit nepos Hillel, qui solus ubique appellatur Rabban Gamliel senex. Secundus est Rabban Gamliel nepos Senioris. Tertius est Rabban Gamliel filius R. Iuda principis. Similiter tres dicti sunt Rabban Simeon. Primus fuit filius Hellel. Secundus Rabban Simeon filius Gamaliel, nepos ejus qui occisus fuit, ut habetur in capite primo tractatus de Sabbatho. Tertius Rabban Simeon filius Gamliel, pater Ribbi, qui memoratur in capite Hassocher &c. His addunt quartum qui erat filius Rabbi junioris, qui vocatur R. Simeon hannaſi, id est princeps. *Hac Salmanticensis. Quæ adduxi propter Serarium, qui sic mecum disputat ac si unus tantum esset simeon, unus Gamaliel in rerum natura. Hoc est, ut ipse loquitur, una hirundo veris, unum solum in sylva. Tum etiam ut mendicarem a crimine futilissima vanitatis, quod mihi temere nimis impingit Serarius, ipse fusilissimus & vanissimus; ut merito dici possit as tinniens & cymbalum resonans. Nihil enim in eo solidi. Sed ego ita existimo, quo majus crimen sit id, quod ostendatur esse falsum, hoc majorem ab eo injuriam fieri, qui id confingat. vult enim magnitudinem rei sic occupare animos eorum qui audiunt, ut difficilis aditus veritati relinquatur.*

70

CAP. 9.

Fagiana interpretatio defensa. Ribbi titulus non proponitur nominibus familiarum. Serarij duo facti errores.

71

DE Fagiana interpretatione aliquid nunc dicendum, quam Serarius non intellexit. Ea sic habet, *Ribbi Dosthai filius Iannaï nomine R. Meir dicit. Quæ verba Serarius ita intellexit ac si dixisset, alio nomine R. Meir: cum potius aliter interpretari debuisset, nomine, id est בשם, quod etiam dicunt בשם de nomine. Quomodo hic in textu Ebræo. Nam sciebat hanc esse verborum Ebræorum sententiam. Hoc significat per hæc verba. sed alia debet esse, verborum Ebræorum sententia. Non diffiteor: & quia hoc in illis vidi, ea propter non precise dixi, qui alio nomine vocatur Meir: sed addidi secundum Fagianam interper-*

H b

tationem

72 *tationem.* Vidit homo perspicax errorem Fagii, sed eum noluit indicare ne Novatores offenderet, quos nimio-
 pere amat. Atqui nullus est error in Fagio, si verba eius dextre capiantur. Serarii error foedus est, non Fagii: qui tamen coeptam pergit insanire insaniam, sane, inquit,
 73 *qui hac tantum Fagii verba spectat, vix aliud quam quod se ipsi judicaverit quemadmodum si dicam, Ribbi Drusius filius Titii, nomine R. Iohannes: Ribbi Scaliger filius Iulii, nomine Ribbi Iosephus. Sed alia debet esse verborum Ebraeorum sententia, & quæ sequuntur.* Inapte homo, cur non potius dixisti, *Ribbi Serarius, nomine Ribbi Nicolaus?* Quis unquam audivit Ebraeos ita loquentes, Ribbi Kimchi, nomine Ribbi David? Ribbi Iarchi, vel potius Ishaci, nomine Ribbi Salomo? Nam titulus ille non præponitur nominibus familiarum. Scaliger est nomen familiae, itemque Drusius: quæ familia est in Flandria & Brabantia, vanden Driessche. Vnde imperite a te dicitur Ribbi Drusius. Nonne hic error turpis ac foedus est? Recte faceret summus pontifex, meo iudicio, si te hoc modo delirantem & ineptientem silere juberet, aut ad ultimas Indias ablegaret, ubi nemo te reprehendere posset. Nam in Europa ut fortasse, quod vis, persuadeas tuis sociis; tamen catholicis omnibus nunquam persuadebis. Semper erunt qui in tua errata inquirent, tuam imperitiam mundo patefacient,

CAP. IO.

Dosibeus non ambiit Gaonatum. Conjectura de Sereorum familia Genebrardi. Abbreviatura genus Rase Theboth appellatam. corrupti codices non vertendi, sed emendandi: Hassonim pro bassarim.

Verba Serarii sunt pag. 176. *Quemadmodum apud Christianos cum ambitiosi quidam eorum quos concupissent, speque jam devorassent, honorum compotes non facti, turbas ac hæreses in Dei Ecclesia excitant: sic apud Iudeos Dositheus & Anan; quorum superius facta mentio, cum Rabbini & Geones seu doctores fieri non possent. Quæ adduxi magno bono ipsius. Nam quum pergat accumulare errores, novos veteribus addendo, monendus est. Etiam de invito bene merendum quandoque. Dositheus is, a quo Dositheani appellati, nunquam ambiit Gaonatum. Quippe dignitas illa tunc nondum erat apud Iudæos. Vixit enim sub principatu Sennacheribi, & non defecit ad Samaritas, sed missus fuit ad eos. Vnde male legitur in Trihæresio, pag 161. *Anan Dosithei*, quasi aut filius fuerit, aut discipulus Dosithei. Vtrumque falsum. De Anane alias. Illud nunc examinandum quod scribit de hæreticorum principibus Sereis. Tuetur se autoritate Genebrardi *ut i*, ut ait, *doctissimi & Ebraica lingua scientissimi*. Sit ita, sed an ideo errare non potuit? Erravit sane una cum Serario. Nam Serei principes hæreticorum nulli unquam fuerunt, neque vox Ebræa שררים eam interpretationem ullo modo admittit. Effet enim שררים vel שררים, vel שררי. Quocirca ludibrium debet Iudæorum pueris quæ ex illo loco Sereorum familiam primus somniavit. Nam familiam significare ibi non potest. Dicam quid mihi videatur, coniciendo tamen, non divinando. Mercerus præceptor Genebrardi edidit tractatum de Abbreviaturis Ebræorum. In eo hæc, de qua nunc agitur, omiſsa: quam cum legere non posset Genebrardus, in Parnasso imperitiæ dicam, an audaciæ? somniavit Sereorum familiam. Somnium hoc Serarius calculo suo approbavit. En duo testes. Quid amplius requiritur? Nihil, si testibus agen-*

74

73

dum esset, & non rationibus. Sed nec destituitur ratione. Nam ut significent illa litteræ abbreviaturam, inquit, unum aut alterum habere debent superscriptum apiculum. Recte: & nonne duo hic superscripti sunt apiculi, qui significant singulas litteras dictiones denotare? Ebræi hoc abbreviaturæ genus appellant ראשי הבות, id est, capita vocum aut dictionum. Sed quis præstabit in exemplaribus, quæ habuit Genebardus, Parisiensis & Veneto illos a apices fuisse? An sit ulla fueritque unquam Parisiensis editio illius libri, nescio. De Veneta præstare hoc possum, qui eam domi habeo excusam in ædibus Marci Antonii Iustiniani. Si mihi non credit Serarius, mittat unum ex discipulis suis; qui videat, inspiciat. libenter ostendam. At in Ebraeo exemplari, quod à Frobenio anno minoris numeri 338. excusum est, abbreviaturæ illius neque vola neque vestigiū, Quid hoc ad me, qui mendas librorum non interpretor, sed veram lectionem? Corrupti codices non magis excusant Serarium in hoc loco Cabbalæ, quam in alio quodam loco Gorionidis, ubi Hassonim legerat pro Hassarim, corruptam scripturam sui libri secutus. Pars eruditionis est tales libros, ubi opus est, posse corrigere, emendare. Quod Critica præstat, Serario ea propter adeo invisa.

76

*Vt Levit. 23. 16. in edit. quæ in 8. folium complicat commēt. R. Sal. ubi ארבעה fine apiculis, & in alia editione est ארבעה תאמר fully scriptum.

77

S C H O L I A.

a) Apices illos quandoque ornitti certum * est. Id fit in optimis etiam editionibus incuria vel exscribentium vel typographorum. Unde occasio indoctis quidem errandi, doctis autem emendandi quod erratum. Dabo unum exemplum e multis: Gen. 28. in Gerunden. sic scriptum ארבעה בני ר' יהודה בן ר' סימון, quod imperitus legeret R. Iuda Bar, id est filius Simonis, cum logi debeat, R. Iuda ben Rabbi Simon, id est filius R. Simonis. Nam etiam Simon ille Rabbi erat. Ideo sine titulo non est nominandus. Liqueat ex sequentibus, ubi cum duobus apicibus scriptum ארבעה בני ר' סימון, quod valet ארבעה בני ר' סימון filius R. Simon. Est ubi unus at ex tantum additus sit, sed ea scriptura quoque vitium continet. Nam sunt litteræ singularie ut A. Gellius loquitur. Sigla vel Singla vocant alij quod breviter ita dicebunt quasi singulari littera singula requirunt duos ad minimum apices, sive duas virgulas; quarum loco

loco punctis nonnulli utuntur, & tum * singula littera habent singula puncta. Possent * Interdum, etiam legi כִּי בָר / בָּר כִּי quod in idem recidit, nisi quod Bar usitatum sit magis Nam aliqua apud Chaldaeos & Syros, Ben proprium Ebraeorum est. Obiter obseruo de Simon duo tantum Nam dubito utrum Gracum sis σιμων, an ex Ebraico contractum שִׁמְעוֹן puncta, utin Simeon, unius littera elisione. edit. Con-
stantinopo-
litana libri
Michal
lophi,

CAP. II.

An Saducæi omnes Prophetas rejecerint. Dubitatum de his qui in Iudæa degebant. Lex scripta quanam. Legis vocabulo etiam prophetas comprehendendi. Quid micra? incogitantia Serarij. τὰ γεγραμμένα Iosepho, quæ aliis Lex scripta.

AN Saducæi prophetas rejecerint quæstio est hodie mota a Scaligero & a me. Ego nihil definitio aut statuo Nam temere non est a veteribus recedendum. Tamen Serarius more suo, *Divini Grammatici*, ait, *ab iis etiam prophetas, etiam veteris testamenti scripturas omnes receptas ajunt*. Bellus homo, nescit distinguere inter dubitare & affirmare. Quantum inter dubitationem & affirmationem interest, tantum interest inter sententiam meam & eam quam Serarius mihi affingit. Novum hoc ei non est. Qui veritatem oppugnat, debet multa sæpe fingere ad gravandum antagonistam. Dubitandi causas habui multas, quas invenies in Sectis lib. 3. cap. 9. Nam ad argumenta Scaligeri ego etiam quædam adjeci: quæ Serarius refutare conatur tantum, non refutat. *Lex, inquit, est lex Moſis*. Imo interdum appellatur lex totum vetus instrumentum, Si negas, os tibi obſtruet a Thanchuma in hunc modum scribens, *Apostata Israelis dicebat Prophetas & Hagiographos non esse legem neque credebant eis*. debuisset addere, & *ὁ σοφ τῆς ἀληθείας veritatisque Serarius*. Eodem modo sumitur lex scripta, quam Ebræi

79

vocant תורה שבכתב, ut cum Elias asserit Saducæos non credidisse *εἰς νόμον ἀγραφοῦν*, sed *εἰς νόμον ἔγγραφοῦν* tantum. Nam duplex lex apud Iudæos Scripta & ore tenus tradita, quam appellant תורה שבעל פה. Vtramque recipiebant Pharisei alteram Saducæi, qui non scriptam rejiciebant. De Saducæis loquor qui in Iudæa morabantur. Nam de aliis alia ratio. Nam Sicimitæ prophetas repudiabant. Erant enim apostatæ τῶ ἕθους, ut loquitur Iosephus. Commentator super Aboth (vel unus, vel plures, vel omnes, siquidem nomina non sunt addita) ait eos in initi Scripturæ. Quid Serarius? *Scripturæ*, inquit, *sed non addit universæ*. Cur adderet, cum vox מקרא, qua usus est non usurpetur de lege Mosis sola? proprie prophetas designat. Ipse fateris pag. 182. voce illa universæ veteris Testamenti libros appellari, vel certe illos, qui a quâque Mosis libris distincti, ut Prophetæ: quemadmodum notat Elias in Thefbite, & in doctissima præfatione Masoreth Hammastoreth. Agnoscit, opinor, verba sua profecto invidia & odium hominem adeo transversum egerunt adeoque memoriam ejus læserunt, ut quod in una pagina scripsit, in altera non meminerit. Quum tamen mendacem oporteat esse memorem. Si b Iosephus ait Saducæos τὰ γράμματα amplexos, non est dubitandum, quin in mente habuerit universam legem scriptam, qua supra omnes libros 24. contineri diximus. Robur addit huc opinioni quod Ebræi Scripturam תלמוד גאפלו, vocant התורה, quod sonat τὸ γράμμενον: tum etiam illud quod Act 23. non dicantur negare prophetas: *sed neque ibidem*, inquit Serarius, *dicuntur negare inferos*. Imo dicuntur. Nam qui negat resurrectionem, negat inferos. Miror hæc tam subtilem theologum effugere potuisse. Sed mirari desino quum audio poetam dicentem, *Homo illiteratus*

80

illiteratus

illiteratus videndo non videt Illud mirum. Sua non vider, qui in aliis tam cernit acutum. Si post canonem defecerunt, credibile est eos qui in Iudæa degebant, non auctos fuisse repudiare prophetas. Nam de iis qui apud Samaritanos agebant, quos gentis suæ apostatas appellant, quin prophetas repudiarent, nullus dubito. Forte Patres de his intelligendi. Quæro nunc a Serario, si Caræi hodierni de resurrectione, præmio ac pœna dissident ab antiquis, quid absurdi si dicamus Saducæos quoque, qui Iudæam incolebant, de prophetis dissensisse ab iis qui Sicimis habitabant, & ab autore sectæ suæ Sadoco? Clausula erit ut Serarius, quoniam frustra ac nequicquam nos oppugnavit, & quia pertinax est, suam sibi de hac re opinionem habeat & valeat.

S C H O L I A.

a) Ex Thanchuma. quem hic laudo, distimus totum vetus instrumentum antiquitus legis vocabulo significatum fuisse. Cui firmando sunt Christo hymnos Davidicos legem Iudæorum iob. 1 s. 2 s. & Apostolus prophetiam Isai. simpliciter legem appellantes 1. Cor. 14. 21. Vide soles Hiero episc. ad Algasiam, qu. 3. Sed & Rom. 3. 19. locus ille ὅτι ὅσα ὁ νόμος λέγει, aliter accipi nequit. Quod Græca scholia Verona impressa significant per hæc verba: νόμον ἢ λέγει τῶν παλαιῶν τῶν παλαιῶν, id est legem dicit totum vetus testamentum. b) Locus Iosephi habetur Orig. lib. 13 cap. 18 & in Sælis meis pag. 75. Cum autem in opposito sint τὰ ἐκ τῆς θεολογίας, videtur particula universalis utrobique subaudienda. Nam ut omnia τὰ ἐκ τῆς θεολογίας recipiebant, sic omnia quosc. τὰ θεολογία ἢ ἀναγέγραπται ἐν τοῖς Μωυσέως νόμοις non excludit prophetas. Nam quid propheta aliud quam ipsa lex, quam explicant? Quod in lege Moysi non habetur, nec apud prophetas habetur. Sub prophetarum nomine comprehendo etiam scripta Hagiographa, quæ ἡβית בראימ vocant Ebrai.

C A P. 12.

Pirke Aboth & Pirke Eliezer diversi. Serarij lapsus: memorie vitium sentit. Kados & Kades ut differant. Serarij hallucinatio, quam frustra excusare conatur.

Autor more part. 1. c. 4 s. uoi de Hagiographis. Omnes, inquit, scripti sunt Θεογενεύς hoc est ὁ β' ἡ', & omnes etiā 82 vocantur ἡβית בראימ ut genere fol. 122. p. 1.

PAg. 20. *Sed Pirke Aboth libellum cum Pirke Eliezer conjunxi. Est hac non Scaligeri, sed Drusii animadversio. Sic pro Hectore Ajacem posuit Tullius, pro Tibullo Nasonem Seneca. Nescio quid velit. Vtrum licere sibi cum Tullio & Seneca nomen unum pro alio ponere, hoc est Aboth cum Eliezer permutare? Sed forte agnoscit $\mu\eta\mu\mu\omicron\nu\omicron\nu\delta\omicron\nu$ erratum quale in Tullio & Seneca. Si hæc ei mens, taceo, verbum non addo. Nam & me hominem esse scio. Quis enim memoria non labitur aliquando? Præcipue senes*

83 laborant hoc vitio: unde senile, id est $\gamma\epsilon\rho\nu\tau\iota\mu\omicron\nu\delta\omicron\nu$ ἀμαδρηνία dicitur. Pag. 210. *Nec vero eandem esse vocum illarum significationem dixi: sed similitudinem tantum, ejusdemque radicis communionem. Ideoque falso ac inepte mihi eandem attribuit significationem Drusius.* Neque falso, neque inepte. Nam dixisti vocem **KADOS** Deut 23. 37. spurcissimis accommodari & meretricibus & catamitis. Nonne hoc perspicue falsum? Nonne hic pædagogis ludibrium debes, qui sciunt catamitum קדש **KADES**, meretricem autem קדשה **KEDESA**, non קדוש **KADOS** dici? Nam **KADOS** duntaxat sanctum denotat. Nisi haberes frontem meretriciam, nunquam hæc ita excusasses. Sed quid tu non audes apud tuos socios, quibus hæc ignorata; quos stipites & fungos esse arbitraris?

C A P. 13.

Sec̄ta & ordo sive societas differunt. Hasid melius redditur benignus, si vera que R. David de hac voce notavit. Serarius ex veteratore factus novator.

84 **P**Ag. 223. *Hasidaorum sec̄tam dici, ait Serarius quid vetat? Si omnis ordo sec̄ta dici potest, ergo tot sunt sec̄te in ecclesia Romana, quot ordines. Et quid vetat, hoc magistro*

magistro dici, *secta Iesuitarum?* debet ergo mutare titulum libri sui, & pro Trihæresium reponere Tetrahæresium. Nam quum diversa esset societas Hasidæorum a reliquis tribus, ut jam abunde probatum est, non tres celebriores olim sectæ fuerunt in Iudæa, sed quatuor. Pag. 225. *Chasid in Scriptura textu verti modo a novatoribus benignum improbam: & mox, Probare igitur conatur Drusius lib. 4 cap. 11. illud bonum esse At probare deberet esse melius.* Imo probavi melius esse, sed adjeci conditionem hanc. si verum quod R. David annotat de hac voce, quam ita a justo distinguit ut Hasid sit qui plus facit quam teneatur lege facere. Hoc ipse ridiculum esse dixerat, quia videlicet ridicula omnia homini ridiculo. Nam & illud ridiculum quod חסיד Hasid nove justum interpretatur contra omnes & veteres & recentiores tam Ebræos quam Christianos. O egregium novatorem. Quam poenitet me quod ipsum veteratorem appellarim.

85

CAP. 14.

Populus terra quinquam. Turba. המון בני אדם, οἱ τυχόντες. Nathanael, Lazarus, Hanna, an fuerint e populo terra?

Pag. 227. *Iudaorum illud, Populus terra non est Hasid, videtur a Drusio minus bene intelligi, cum populum terra plebeios exponit homines.* Ita videtur Serario, mihi aliter videtur. Nam plebeios homines voco vulgus indoctum. & imperitum, quales fere sunt e fece plebis, quos Gerundensis Levit. 19 2. המון בני אדם Græci τῆς τυχόντας appellant. In euangelio Iohannis dicuntur ἕχλη, id est, turba: de quibus Pharisei pessime sentiebant. Nam primum vestitum eorum abominabantur: unde illud,

Iei

Vestes

Vestes populi terra conculcatio sunt Pharisaorum. Deinde legis imperitos esse pronuntiabant: ex quo Iohan. 7. 49. *Sed turba hac, qua non novit legem, execrabilis est.* Postremo, ut alia omittam, ineptos judicabant ad studium legis. *At ex iis sunt non raro viri optimi, numinis metuentissimi, religiosissimi & vere, ut Ebraei ajunt, חסידים מאם.* Vbi hoc ajunt? Nam nihil tale unquam legi apud Ebraeos. Pii esse possunt qui tamen non sint Hasidim nomine strictius accepto, ut cum ajunt, *Populus terra non est Hasid.* Nam in his peritia requiritur rerum sacrarum. Apti saltem debent esse ad legem discendam. Elias Thebite, *Vocant eum qui non novit doctrinam legis populum terra.* Nam absolute & simpliciter *populus vulgaris, hoc est vulgus promiscuum, ignorant legem.* Commentarius in Aboth, *Populus terra in quo non est lex, sed via terra, & vocatur populus terra, quia idoneus & aptus est ad inhabitandam terram, agros, & vineas colendum: sed non ad studium legis.* Nathanael, Lazarus, Hanna & similes apti erant ad capiendum verba legis, hoc est Evangelii: igitur non debuerunt recenseris a Serario inter plebejos & indoctos, quos Ebraei *populum terrae nuncupant.*

CAP. 15.

87 *Novitatis studium in Serario. Naziraeus & Nazareus. Christiani olim dicti Nazoraei. Quo sensu Hessaï vocentur Nazirim.*

PAg. 232. *Sed vide in divinis Grammaticis quantum novitatis studium. Dixerunt haecenus Christiani Graeci & Latini Nazareos & Nazoreos, etiam ipsimet sacri scriptores & evangelistae: isti vero Naziraeos aut Naziraeos.* Dixit quae voluit, audiat nunc quae non vult. Vide in Serario veteratore

ratore quantum novitatis studium. Dixerunt hæc Christiani Latini Assidæi : iste vero Assidæi sive Hasidæi vel Chasidæi. Hasid interpretati sunt omnes veteres tam Græci quam Latini sanctum aut pium, id est ἅγιος : iste vero justum. Vide & carpendi pruriginem. *Græci ait dixerunt Nazaræus.* At non omnes Græci. **Quin lxx.** interpretes, licet Græci natione non fuerint, Græcæ tamen interpretati sunt Iud. 13. 5. & 7. & 16. 17. *ναζαῖριος.* Quid multa? Malui dicere Naziræos vel διακρίσεως ἐνεκεν, hoc est differentiæ causa. Nam antiquitus Nazaræi vocabantur etiam Christiani, qui legem cum euangelio conjungebant. **Quin** Christus ipse nuncupatus fuit Nazaræus a Nasareth oppido, & ab eo aliquamdiu reliqui Christiani dicti sunt Nazoræi, ut videre est in Actis Apostolorum. Salmanticensis, vel potius qui editioni libri ipsius præfuit, & titulum concinnavit, vocat Hæssenos Nazirim, id est sanctos, non dicit esse secta Naziræos. Hoc reprehendit **momus**, qui nihil probare potest nisi quod est e moneta imperitorum. *Si Drusium,* inquit, *vocarem catholicum, nonne esse assererem?* Sive asseras sive non, tamen Drusius est catholicus, & erit quamdiu illi Deus vitam concesserit. Assertio neminem facit hæreticum, multo minus appellatio. Christum Pharisei assererant esse seductorem populi : an ideo seductor erat? manduconem : an propterea manduco erat? Videndum etiam a quo quis vocetur hæreticus. Abraham hæreticus erat Sabiis, Moses idololatriæ, Christus Phariseis : sic ego hæreticus sum Serario. Non est discipulus supra magistrum. Satis est si ei par fuerit.

CAP. 16.

Iustum dici qui vir bonus est non ignorarunt Grammatici.

Iustitia pro virtute apud Salomonem. An iustus etiam dicatur qui elemosynam dat. Apostrophe ad socios pro Serario.

Dixeram Hasid significare sanctum & pium, & reprehenderam Serarium, qui vocem illam iusti vocabulo reddidisset. Quid ille ad hæc? *O Grammaticos*, inquit, *qui quod Ethicæ philosophiæ Theologiæq; norunt tyrones, ignorant, iustitia videlicet nomen sæpe generatim pro tota virtutum complexione sacroque veluti choro accipi.* Quamquam multa ignoro (quis enim omnia scit præter unum Serarium) tamen hoc scivi priusquam ipse sciret Alphabetum suum Græcum aut Ebraicum, & in libellis meis olim notavi, quod auditores mei ex me centies audiverunt, qui omnes clamant Serarium merum sycophantam esse. Diu est cum locum illum Salomonis, *Corona decoræ canities; in via iustitiæ invenietur*, explicarem, in via virtutis invenietur. Notum mihi a multis annis & illud ex Ethicis Philosophi, *Ἐν τῇ δικαιοσύνῃ συλλήθδω πᾶσ' ἀρετῆς ἐστίν.* Scio etiam virum bonum iustum dici, *καὶ ταυτὸν εἶναι τὸ ἀγαθὸν ἔ τὸ δίκαιον*, ut Epiphanius asserit hæresi vigesima secunda. Sed quid his juvatur Serarius? Non agitur de Philosophia Ethica vel Theologia: sed de vocabulo Ebraico *רַיָּה*, quod ipse perperam insciteque interpretatur iustum. Quid? Ethici & Theologi, cum iustum exponunt virtute præditum, an iidem dicunt idem Hasid significare? Nonne Apostolus Ephes 4. 24 aperte distinguit inter *δικαιοσύνην*, id est, iustitiam (virtutem, probitatem) & *ὁσιότητα*, id est pietatem? Nonne theologus insignis Oecumenius ad illum locum annotat *δικαιοσύνη δὲ ἡ καθολικὴ λέγεται ἀρετὴ, ὁσιότης δὲ ἡ καθαρότης; ἢ δικαιοσύνη & ὁσιότης differunt, ergo etiam δίκαιος & ὀσιος, hoc est*

hoc est justus & pius, qui Ebraice חסיד. Quid? Nonne justi esse possunt, qui tamen non sunt pii, & contra? Nam pietas respicit Deum proprie, ut justitia proximum. Neque Serarium juvat quod addit justitiam aliquando pro eleemosyna usurpari. Nam ut justum sit eleemosynam dare, tamen qui eleemosynam dat, non vocatur usitate ac proprie justus, id est Saddic, sed potius Hasid, id est benignus aut beneficus. Sed novatori Serario aliter visum, cui nefas contradicere. Agite igitur, o Socii, & doctori vestro epinicion accinite ob partam de grammaticis duobus tam insignem victoriam: qua ita prostravit eos, ut posthac non sint in ipsum pugnaturi, aut arma sumpturi amplius. Valete ac plaudite.

91

S C H O L I A.

חסיד & צדיק ut differant More part. 3. cap. 53. Simeon Justus & Simeon חסיד & צדיק sanctus diversi sunt. Vterque memoratur in Iuch. 2. & 2 in prafat. דין & דין & דין simul leguntur epist. ad Tit. 1. 8. quorum illud ad posteriorem tabulam legis, hoc ad priorem spectat.

F I N I S.

I. D R V S I V S

Lectori S.

Monendus es, lector, Responsonem hanc paratam fuisse ante Minerval ad manus meas venisset. Non potuit ο τυρωτης statim excudere. Post eum sub prelo esset, inter corrigendum, ut sit, quædam notavi, quæ nunc sub Appendicis titulo tecum communico. In quo si aliqua repetentur, nihil mirum. Qui cum homine tali decertat, cogitur hoc sæpe facere. Vale ac fruiere, Drusique memoriam usurpa in precibus tuis: qui cum hæc scriberet, minus belle valebat. Heu mortales. Mors supra caput est, & nos adhuc litigamus. Ita poscit adversarii pertinacia, ne quid dicam gravius.

92

Valeat posthac, valeat & respondeat pro me puer aliquis. Quod jam factum esset, si ego voluissem. Fiet profecto, si hoc modo calumniari seque defendere perrexerit. Nam ego mihi perpetuum silentium indixi.

93

APPENDIX.

Explicatus locus Davidis ex Psal. 119. increpō pro perdo. Superbi errantes qui: nam. Error doctrinae. Serarius notatus.

Psal. 119. 21. in Ebræo est, *increpasti superbos maledictos, qui aberrant a mandatis tuis.* Prius erat in Latina vetere, *increpasti superbos, maledicti qui declinant a mandatis tuis.* Annotat autem R. David præter. ibi positum esse pro fut. *Increpabis.* Hoc primum: deinde verbum Ebræum, quod reddunt, *increpasti*, quando sine Beth construitur significare idem quod perdidisti, ut sensus sit, perdes arrogantes maledictos, &c. Sed quomodo superbi qui errant? Nam per errorem aliquid facere & per superbiam opponuntur. Errant a præceptis, quoniam de industria dataque opera & quasi per superbiam ac præsumptionem negligunt, imo contemnunt, doctrinam. Ideo superbi vocantur. Superbia est causa imperitiæ, & imperitiæ erroris. In hanc sententiam dicitant Ebræorum doctores הוי זהיר בתלמוד ששגגת תלמוד עולה דרוך hoc est, a *Esto admonitus de doctrina: nam error doctrinae ascendit in arrogantiam.* Nam qui propter superbiam non didicit quæ discenda sunt, in multis ut erret necesse est. Error excusari aliquo modo potest, superbia minime. Ea siquidem errorem inexcusabilem reddit. Error ergo qui causam habet arrogantiam dupliciter culpandus est. Nam inter mala error, & vitium non leve superbia. Hanc sententiam, quam explicat David Camius psalmo memorato, in littera Gimel, ita retulit Serarius ut eam non intel-

94

intellexisse videatur, & certe non intellexit. Nam error doctrinae ex imperitia. Ipse autem cum dixisset, *Scientia inflat, & superbia quaedam veluti pabula sunt illa omnia*, subicit, *Error doctrinae, inquit Ebraei, gignit arrogantiam*. Imo *ascendit in arrogantiam*, hoc est, eo ut habeatur pro superbia & arrogantia. Quanquam imperitia Serarii satis arrogantem eum facit. Egerrime fert detegi errores suos. Vnde risus & ira. Ridet quae non intelligit, & irascitur bene de se meritis, quibus ideo nullam quietem dat, quod speret se, quos ratione non potuit vincere, maledictis & sarcasmorum aculeis, convitiisq; mole oppressurum. Nam in eo genere non aequae omnes valent. ego illi palmam non invidio.

95

a. SCHOLION.

Moses Aegyptius hanc sententiam aliter extulit שגגת יחיד בהידאה קרוב למזיר נחשב למזיר נחשב. Samuel Abben Thibbon in explic. vocum peregrinarum in praefat. In More fol. 168. pag. 2. שגגת תלמוד עזלה דרוז. quod ibid. explicat & postea למזיר נחשב. הוא קרוב למזיר. Vide sis locum, si vacat. Aliquid fieri dicitur 4. modis. Inuito, per errorem, per superbiam, manu elata. i. per contumaciam, proterviam aut pertinaciam. ibid. Si quis peccaverit per errorem ac si peccasset במזיד per contumaciam quia error doctrinae ascendit in arrogantiam ק' רהה 107. 1.

adducta gnome Rabbiorum, quam Serarius describendo corruerat.

Pag. 110. Rabbini tradunt Machaloceth esse divisionem, separationem & contentionem ejusmodi, qualis fuit ipsius Cora, Dathanis & Abironis. Imo etiam Hillelis & Sammai contentio מהלקת dicitur. Sed haec fuit propter Deum, illa vero minime ut ipsi dicunt. Vide Aboth, cap. 5. Sequitur in Serario, *Hancque praeclearam addunt illi gnomen, Col hannechelac hal rabbo, veclu nechelac hal Haffechinah, id est: Omnis qui adversus magistrum suum contendit, is adversus Deum ipsum contendit.* Hic scire velim a Serario quid sit veclu? Nam non intelligo. In versione habetur, is contendit.

96

contendit, id est הוא. An legit litteram pro littera, hoc est beth pro chaph? ut sit Cheillu, quod scribunt כאלו ac si. Sententia est. Qui contendit cum præceptore suo ac si contenderet cum divinitate. Ebræa sunt, si quis forte ea desideret הענינה בחלק על רבו כאלו בחלק על הענינה. Quæ aliter vertas & fortasse melius, *Quicumque contendit cum principe suo*. Nam רב etiam princeps. Par ambiguitas in illo, *sit timor רבך principis tui* (alias *præceptoris tui*) *ut timor cæli*, id est Dei.

Serarium lectionis quæ sine punctis, imperitum esse. Quod antiqui e pro a, & a pro i legerint.

97

Legere sine punctis dicitur qui legit ea quæ non habent adscripta puncta. Nam alioqui sine punctis nemo legere potest. Sunt enim quasi anima consonantium. Ut corpus non movetur sine anima, sic litteræ non leguntur sine vocalibus. Porro sine punctis legere paucis hodie concessum. Scripsit ea de re librum Genebrardus: quem si legit Serarius, parum ex eo profecit. Nam pessime legit Ebræa. Sæpe mihi ridendi causam dedit. Quis enim se contineat, si audiat lon pro lavan pag. 93. & beith pro beth, Hammitbechim pro Hamettabbechim pag. 96. & Mandin pro Menaddin, & becal pro bech ח, & Mecholelim pro mech illelim, & leil sab bath pro lel, & leil rison pro lail p. 109 & beth scheni pro baith, & maeminim pro maaminim, & Haheninim, id est, הענינים pro ההינינים & ebal pro abal p. 141 & Hofei pro Hofe vel potius Ote p. 209. & Anuah pro Anava & scibchei pro schibhe 205 & Etcham pro Ascham 230. Doleo certe virum talem, dum perpetam ridet alios, tantam irridendi sui occasionem doctis hominibus dedisse. In maeminim & ebal non tam error lectionis est; quam falsa

falsa persuasio quam habet de chateph patach. Nos cam alibi refutavimus. Sed instat & ait p. 79. *Et tu dixisti antea pro puro patach interdum scribi e, ut in Melchi sedec.* Non hoc ita dixi: sed pro a, veteres aliquando legisse e, hoc est segol pro parach. Quod nihil facit pro Serario. Non n. Patach efferebant per e, sed segol. Sic est profecto. Vbi nunc patach, veteres interdum legebant segol. Id sonat e breve. Hinc Melchisedec. Sic pro chirec legebant interdum patach, ut in Mariam, & magdal. Scheva non habet certum sonum in antiquitate. Hodie quidem exprimitur per e brevissimum: sed antiqui aliquando per a, interdum per alias vocales exprimebant, ut videre est in Chanaan, Solo- mo, bijom. Sæpius omittebant ut in Bresith, Smoth &c.

An Sadoc affecla fuerit Dosithei.

PAg. 170. *Dositheum cuius affecla Sadoc traditur.* Verba sunt Serarii, quæ non concoquo. Nusquam enim traditum, quod sciam, Sadocum affeclam Dosithei fuisse. Nam affecla est ἀκόλαθῶς, qui aliquem affectatur. Quomodo affectari potuit Dositheum, qui eo tempore non vixit? Nam Dositheus Sennacheribo cœvus fuit: Sadoc autem diu post hæresim suam condidit. Fuit enim certe discipulus Antigoni Sochæi, qui Simeoni Iusto successit: Simeon iste creditur esse idem cum Iaddua, qui Alexandrum excepit. Quot igitur anni Sennacheribum inter & Alexandrum, totidem, & eo plures, fuerunt inter Dositheum & Sadocum hæresiarcham. Quocirca propter ἀναχρονισμόν non potuit Sadoc affecla esse Dosithei, nec Dositheus, quod idem alibi affirmat, magister Sadoci. De Dositheo vetustiore loquor. Nam Sadoci magistrum facere Dositheum recentiore, qui post Christum vixit, hoc vero est insanire, & in antiquitatis cognitione se puerum esse ostendere.

An Saducæis prophetarum vaticinia & Sadducæis fuerint.

Afferit hoc Serarius pag 181. per hæc verba, *Quicquid in quinque libris Mosis non erat, hoc ipsis erat & Sadducæis.* Serarius afferit, quis dubitat? Afferit, nec probat, quis non dubitat? Hic locum habet illud quod Scaligero dicit pag 67. *vel proba vel tace.* Certe si non potest probare, tacuisse melius fuisset. Contrarium probari potest hac ratione, *Sadducæis* vocatur, quod a maioribus traditum non habetur in lege scripta. Nihil autem in prophetis quod non sit in lege scripta. Ergo nulla in iis *Sadducæis* vel traditio. Sed de hac re, ut & de prophetis, an a Saducæis omnibus rejecti fuerint, dicemus alias si Deus voluerit: de quo eo accuratius videndum, quo difficilius est τὸ μετὰ διδάσκειν & a vulgo hominum impetrare, ut semel receptas opiniones, quantumvis falsas & absurdas, patiantur ex animis sibi revelli.

Quæstio ridicula. Inniti Scriptura quid. MICRA.

Homo ridiculus ubique invenit quod rideat. *Decem,* inquit p. 186. *super Aboth commentati sunt, novem ubi sunt?* Absurda quæstio, nec minus ridicula: ad quam ipse melius responderet, qui omnia scit, qui novit quæ Iovi Iuno in aurem dixit. Nam si non sunt in paradiso Iudæorum, tum ego profecto, ubi sint, nescio. Dum ridet, nihil respondet ad rem. Dixeram sub voce קראת, quam Scripturam interpretatus eram, etiam prophetas comprehendi. Cur hoc non refellit? cur tacet, ubi loquendum? An ei aqua hæret? Adjutare hominem, si patitur, libet. Inniti scripturæ aliud nihil est quam recipere totam scripturam. Nam vox Ebræa universam ibi scripturam denotat Nunquam de lege sola dicitur. Interdum de prophetis usurpatur exclusâ lege. Hæc insinuari non potest ipse Serarius, nisi quæ scripsit revocare, hoc est sibi

est sibi contrarius esse velit. At non est statim ac temere mutanda sententia. Ita scivit, qui aliis inconstantiam objicit. Ipse igitur inconstans qui p. 184. affirmat, quod p. 186 negat. Sed si Saducæi Scripturæ innitebantur, ergo non legi tantum. Quid evidentius?

Aquiba non suscepit scholam Hill. & Sammai. Scal. defensio.

PAg. 157. *Ideoque nihil nisi fumus illa Scaligeri: Aquiba natus anno primo Christi. fuit profelytus. Quomodo igitur, ut vult Hieronymus, potuit Sammao & Hilleli succedere in schola: siquidem Hillel florebat annis 140. ante Christum. Quomodo hoc defendi potest? Vere fumus Serario; qui oculos ejus ita læsit ut non possit videre quod vel cæcus videat. Nam si vixit sub Hadriano, quomodo potuit succedere iis qui sub Herode magno vixerunt? Potuit, inquit, mediate. Audiamus historiam. Hilleli & Sammao pharisæis immediate successit R. Iochanan filius Zachæi, qui eo in loco Aquibæ postponitur. Quomodo igitur Aquiba mediate successit, & is qui secutus eum est immediate? Hunc nodum solvat nobis clarissimus dominus doctor: qui sic instat, & secundo, inquit, dici potest Aquibam suscepisse scholam non Hilleli & Sammai: sed Scribarum & Phariseorum. Acute. Suscepit ergo scholam pharisæorum? Quorum? An eorum quos ibi Hiero. memorat? Sed hi omnes Aquibæ postponuntur. Quomodo igitur potuit eorum scholam suscipere? Adhæc Hellel quoque & Sammai pharisæi fuerunt. Imo ex eis orti sunt scribæ & pharisæi: quibus Aquibas in schola successit. Cum venia cumque pace Hieronymi dictum hoc sit. Origo scribarum & pharisæorum multo est antiquior. Ne autem errent adolescentes Serarii acumine decepti, sciendum est quæ de duplici ortu pharisæorum in Trihæresio scribit merum somnium esse, ut bene*

102

103

docteq; Scaliger observavit. Faceſſat igitur illud, *dici poteſt*. Nam quæ dici poſſunt ſimpliciter, non recte dicuntur κατὰ τὴν. Qualia ſunt quæ Serarius attulit ad excuſandum Hieronymum: qui ſi viveret, ſcio, hoc modo defendi nollet. Nam homines abſurde alicui dediti cum eum excuſant, magis accuſant. Vir ſapiens corripi mavult. Scitum illud, *meliora ſunt vulnera amici, quam oſcula inimici*. Inimicus enim certe qui dilaudat quod reprehendere deberet.

De juramento Heſſeorum.

104

Juramentum eorum qui noviter acceſſerunt cum juramento præſidum confundit Serarius. Dixeram autem Zacutum hæc diſtinguere. Sic eſt profecto, Ideo bis utitur verbo adjurandi. Quod non feciſſet, meo judicio, ſi unum idemque fuiſſet juramentum novitiorum & præſidum. Quæ cum ita ſint, tamen nec reprehendo nec excuſo Zacutum, ut nec Joſephum, rem totam in medio relinquens. Tantum dico, *ſi recta Zacuti diſtinctio, Serarium non recte intellexiſſe Joſephum*, quem ad Zacuti mentem facile accommodare potuiſſet. Quid ad hæc ille? Imo, inquit, *Zacutus non incommode poteſt eodem modo quo Joſephus accipi, ut in omnia hæc ſacramenta ipſi, qui ad eam vitam ſocietatem admitterebantur, adigerentur tyrones*. Sed reſclamat iteratum verbum, de quo dixi. Nam de novitiis ait, *adjurant eos*: de præſide vero, *adjurant eum*. Non ergo errat Druſius, ſed Serarius: qui ne quidem hæc Zacutum ſcripiſſe ſciret, niſi Druſius indicium feciſſet.

ſecta nomen medium eſſe. An Haſidai ſecta dici poſſint.

Heræſis Jeſuitarum. alia.

105

SECTA, inquit p. 223. & in bonam partem & in malam ſumitur. Quis negat? Res liquida minimeque controverſa non eget probationis. *At negatiſtis Haſideorum ſectam*

sectam dici, quod olim Drusus affirmavit. Inconstantia istud quidem, sed qua, si fieret aliqua in melius mutatio, laudaretur. At facta est mutatio in melius: ergo laudari debet. Sed tamen Hasidæorum sectam dici quid verat? multa. Nam si secta est Iudæorum, aut est una ex tribus, aut quarta aliqua hactenus ignorata. Vnam ex tribus non esse abunde, ut reor, probavimus. Si quarta est, quomodo qui erant ex una aliqua trium sectarum, Hasidæi nuncupantur? Vbi sectam esse nego sermo mihi de sectis Iudæorum. Alioqui si sectam intelligis ordinem aut societatem, non nego sectam dici posse aut hæresin. Quo sensu & Serarius dici posset hæreticus. Quid enim obstat? Nam sacerdos est sectæ seu hæreseos (ita ipse voluit) Iesuitarum, quam societatem appellant. Hoc volo, Quæsitio est non de nomine late sumpto, sed de secta, prout sumitur cum Pharisæorum, Saducæorum aut Hæsenoram sectam dicimus: aut cum olim tres fuisse sectas in Iudæa statuimus. Hoc Serarius non nescivit quidem (non enim adeo stupidus est) sed voluit cavillari, cum aliud nihil haberet quod diceret. Nam silere talem virum turpe est. Qui enim silet, culpam agnoscere videtur.

Hasid aliquando pium, aliquando benignum denotare, nunquam autem iustum. Serarius notatus.

HAsid nunquam iustum significat, sed vel sanctum vel benignum: sanctum id est, ὁσιον, quod proprie pium denotat. Alioqui sanctus etiam ἅγιος dicitur, qui Ebræis CADOS. Quæsitum autem ex me fuit aliquando cum veteres interpretentur eam vocem *sanctum*, & recentiores *benignum*, utra interpretatio melior esset. Respondi melius reddi pium quam sanctum. Nam dictio sanctus ambiguitatem habet. hoc primum: deinde aliquando melius reddi benignum. Sane Psal. 145. 17.

ubi vetus editio, *Iustus DOMINVS in omnibus viis suis, & sanctus in omnibus operibus suis*, est cur malim *benignus aut misericors in omnibus operibus suis*. Contra quum Ebræi dicunt, *qui intrat & facit Hasid est*, elegerim pius quam benignus, ut sensus sit, *Qui templum intrat & facit quod ibi docetur, pius est*. Sed instat Serarius, *& si hoc verum*, inquit, *indicat eum qui iustus est Hasid posse vocari*, pag. 242. Negatur. Nam esse potest benignus, qui non sit iustus, & e contrario iustus qui non sit benignus. Quid moror lectorem? Quæ David rex apertissime distinxit, ut videre est in loco supra citato, ea non deberet novator Serarius confundere. Pertinacia hæc est nimis evidens & manifesta.

An olim mendici fuerint apud Iudæos. Liberalitas exulum Belgarum erga pauperes.

VEri Iudæi hoc est legis observatores non patiebantur quenquam pauperem esse: unde legimus, *non erit in te pauper*. Textus Ebræus habet אֲבוֹרִי, quæ vox potius inopem sonat, Sed hoc leve. Quum lex de pauperibus lata observaretur nulli erant pauperes in Iudæa. Nam ideo lata ne ulli essent in ea gente. Fere semper neglecta fuit ideoque semper pauperes fuerunt. Cui firmando illud Christi Matth. 26. 11. *Semper enim pauperes habetis vobiscum*. Prius Moses dixerat Deut. 15. 11. *non deerit pauper e medio terræ*: quod explicant, semper habebitis pauperes in omnibus habitationibus vestris, quæ vel in terra promissa vobis, vel extra illam terram. Sed hac de realias plura, si Deus voluerit. Cum nulli pauperes essent, nemo mendicabat: neque sequitur, *Pauperes erant, ergo mendicabant*. Mendicasse tamen quosdam notatum a Serario, cui falsum ac effutile illud, *Veri Iudæi non mendicabant*. Verum hodie Iudæi non mendicant, ut per-

ut perhibent, qui eorum notitiam habent. Nam audita tantum refero. Non en. unquam cum eis versatus sum, aut commercium habui. Illud adseverantius affirmo, Quum puer Londini habitarem, inter exules Belgas, qui plurimi erant; neminem fuisse, mihi quidem notum, qui mendicaret. Tanta erat ad pauperes alendos divitum liberalitas. Mirabantur Angli & ego cum illis. Ego magis mirabar, quod scirem in Belgio magnam turbam fuisse mendicantium eo tempore, licet opibus ac divitiis magis abundarent. Causam quærenti non alia visa est, quam quod ii qui se sponte in exilium dabant propter conscientiam, simulatque in Angliam venissent, se ad aliquod opificium applicabant. Cæteri qui propter senium aut morbum infirmiores erant quam ut victum sibi parare possent, alebantur ex publico, aut a certis mercatoribus, in queis & parens meus Clemens, mihi non sine honore nominandus: qui dando, suos pauperes fecit. Credat qui volet, Ex mille sexcentis Flandricis, quas in Angliam intulerat, post octennium cum in patriam rediret, tantum extulit centum libras. Alias centum sub initium an. 1567. deposuerat apud Thomam Merideth mercatorem Anglum, qui postea tesseram fregit & foro cessit. Cavete Belgæ: ego interea his relictis me convertam ad Serarium, obnixè ab eo rogans, ut mihi enarret verba hæc Davidis, *Adolescens fui & senui, & non vidi justum derelictum & semen ejus quærens panem. Quæ si vera, veri ludæi non mendicabant. Veri, hoc est justii & semen eorum. Nam quod de Lazaro adfert, parum ipsum juvat. Historia Lazari mendici non est vera historia, sed parabola tantum. Ex parabola nihil probari potest. Alioqui sequeretur animas defunctorum linguam habere & quidem corpoream, cujus ardor ex igne infernali*

109

110

nali

nali frigida restingui posset. Apage Theologiam quæ hoc docet aut defendit. De his fortasse nervosius aliquando Scaliger, cujus est,

Veri Iudæi non mendicabant,

Nuspian enim hoc a me dictum aut scriptum. Quamquam ille

Tam monte potitus.

Ridet anhelantem dura ad fastigia turbam. & in hac Iesuitam Serarium : cujus Minerval ne dignatus quidem fuit semel legere, ut ipse ad me scripsit.

III

Quomodo nomina Ebraica Latine scribenda: ibidemq; de littera Ain per aspirationem non exprimenda.

QUÆ de scriptura nominum Ebraicorum mihi notata, non revoco. Certa enim sunt & solida. Hoc tantum addo, quod novum in auribus meis, observatum autem Serario pag. 211. a Tullio concessam esse libertatem scribendi Asidæus vel Hasidæus. Scilicet Tullium peritiam habuisse sermonis Ebraici. Ideo concessam sibi abs eo aliisque bonis autoribus, & ab ipsa etiam ratione cum scribendi tum pronuntiandi libertatem non patitur sibi eripi Serarius: *nec alius quisquam, inquit, patietur qui cum mea naviter contulerit Drusii disputationem: in qua de Ain littera per aspirationem proferenda totis ei reclamant lateribus alii novatores Iunius ac Tremellius, apud quos semper Iacob Hessau &c. δόρυπόρος.* Si Tremellius & Iunius ulla rationes habuerunt, ego meas habui. Nam secutus sum analogiam similium nominum, quæ per Ain scribuntur.

III 2

Moveor etiam autoritare primum Hieronymi, qui scribit Ain vocalem esse, nempe quia per nudam vocalem efferebatur, hoc est sine ulla omnino aspiratione: deinde Nicolai de Lyra cujus locum alibi produximus.

Quod si Ain est aspiratio, tres erunt aspirationes apud Ebræos.

Ebræos. Quæ scriptura obnoxia est iis incommodis, quibus olim fuit littera S, tribus Ebraicis respondens. Sunt autem Samech, Sade & Sin. Vnde prodigiosi nec non infiniti errores cum apud Patres, quando interpretantur nomina Ebraica, tum præsertim in libro nominum, qui vocatur a Græcis *Ερμηνεία τῆς Εβραϊκῶν ὀνομάτων*: quem laudat præter Originem & Iustinum, Eusebius hist. eccles. lib. 2 cap. 18. Eucherus quoque & Remigius & alii vocant librum de nominibus Ebraicis, vel de interpretationibus, in quo quod nusquam sit Iahacob, Hefau, Schimhon &c. ideo Serarius ait *se ista non probare, tantum libertatem adstruere, usum sequi, de hisce omnibus vehementius nunquam pugnare*. Si usum sequeris, cur scribis Hasidæus? si libertatem adstruis, cur tollis eam in Naziræus & Ebræus? An mihi non licet idem quod aliis? Aut si libertas est, cur improbas Ebræus? An usus tibi potior ratione? Quod ratio permittit id non potest usus abolere. Cur non potius scientiam tibi servas, usum vulgo relinquis? Ita enim decet virum doctum.

113

De caliculis. An a Sammai Rabbino dicti Samijn. - Domus Hellel & Sammai. Solicole. Baal Samen.

Cœlicolæ alii erant meri Iudæi, alii meri Christiani. De Iudæis capiendus est Benjamin, quod aperte significo in Sectis meis, pag. 212. Hos Serarius non a Sammim, i. cœlo, sed a Sammai Rabbino dictos opinatur male. Nam a Sammai non potest dici Samijn, quod scribunt שמאיין. Adhæc discipuli Sammai vocantur פסיון apud Ebræos בית שמאי id est domus aut familia Sammai: quæ pugnaciter certabat de quibusdam cum discipulis Hillelis, qui similiter vocantur בית הלל domus aut familia Hellel. Nihil certius. Familiam intelligo ut cum dici-

114

mus *tota Peripateticorum familia*, id est secta, cum aliquin discipuli eorum dicerentur תלמידי הלל & תלמידי שמאי Ceterum Samijn, vel, si mavis Samijm, non tam Coelicolas quam coelestes denotat, id est, *ερανίαις* ut *Dea caelestis*, quæ & Vrania. Coelicolas autem dico qui cœlum colunt, ut de Iudæis canit poeta quidam, *Nel prater nubes & cali lumen adorant*. Ad quod exemplum Solicolæ dicuntur qui solem adorant. Cœlum autem & pro ipso Deo ponitur, ut ibi, *peccavi in cœlum*, & apud poetam, *cœlo gratissimus amnis*, id est Deo aut cœlicolis. Nam cœlicolæ dicuntur etiam qui cœlum incolunt, inhabitant. Hi Ebraice dicerentur proprie יושבי השמים, & Chaldaice יתבי שמיא. Nam Samaim cœlum, quod *ἀρχαικῶς* legebant Samien, unde *Baal Samen*, id est dominus cœli. Samen pro Samaim, ut Mesrem pro Mifram, & Ephrem pro Ephraim.

Discipuli quinam.

115

Discipuli vocantur & qui aliquem docentem audiunt, & qui sectam ipsius sequuntur. Sic sane Lutherani omnes dici possunt discipuli Lutheri, & Lojolitæ, discipuli Lojolæ.

De Hessæorum etymo.

Hessæorum etymon, quod in libello de Hasidæis notavimus, firmant Scholia Græca his verbis, *τρεῖς γάρ ἐστιν αἰρέσεις γενικῶς ὡς Ἰουδαίοις, Φαρισαῖοι. Σαδδουκαῖοι ἔ Εσθλωὶ ἔτοι τὸν βῖδὸν σεμνότερον ἀσκῶσι Φιλᾶλληλοι ὄντες καὶ ἐγχελεῖς. διὸ καὶ Εσθλωὶ ὡς Ἐσθλοῦνται. ἤγαν ὄσιοι. ἄλλοι δὲ αὐτὸς Σικαρεῖς ἐκαλεῖσαν, ἤγαν ζήλωτας.* ἔτι quod scribunt יתבי שמיא, & יתבי שמיא. Sic a שמיא esset יתבי שמיא Samimaitæ. Quanquam hoc proprium, illud appellativum.

Lectori S.

Quandoquidem multa in Drusianis hisce & Scaligeri Elencho Græcorum auctororum testimonia Latine non versa occurrunt, ut & alia subinde voces, quæ Lectorem à Græcisino non satis paratum tardare possent, Operæpretium duxi ea ipsa interpretandi laborem capessere. Maximè cum auctorem plerorumque qui hic citantur rariora apud nostram Iuventutem sint & exemplaria Græca & versiones. Vnde nec ea sæpe præterbitavimus quæ relatis jam ante abundè sententiis apposita sunt. Ebræa ipsi auctores sat fideliter reddidère, ut hic indultriæ nostræ nihil fuerit relictum. Dum indicamus paginas, paginas veteris edit. intelligimus, eas nempe quas in margine conspicias. Vale lector & sicubi lapsi sumus, cogita & extra Professionis nostræ circum pedem hic positum & plerosque auctores, quorum testimonia hic vertenda erant ad manum nobis non fuisse; valeatque mihi vel illud apud te adveniam.

Ex Libello de Hasidæis.

Pag. 21. Memoratur ex Iosepho eadem historia qua ex Gorionide Ebraicè præmissa & verbo tenus versa est, ut opere pretium visum non fuerit prolixâ ista narratione hanc appendiculam augere.

pag. 25. Circa finem. Suidas de Hesæis. In contemplatione plurimum permanent. Ac inde Essæi vocantur, illud indicante nomine q. d. contemplativi.

Pag. 26. In libello cui titulum fecit de eo, omnem probum liberum esse, citante Euf præpar lib. 8. &c. Sed nec quisquam ex crudelibus ittis vel ex alteris fucatis ac subdolis evaluit prædictum Essæorum seu Osiorum cœtum in crimen vocare.

Paulo post lin. 9. Dicuntur a. apud ipsos quidam nomine Essæi multitudine supra quatuor millia: qui, meo quidem iudicio, nõ accuratâ Græcæ linguæ formâ à Sanctitate denominati sunt: postquam & in his maxime Dei cultores existunt.

Eadem pag. ex Philone, Innumeros

autem præstantiorum Legislator noster ad societatem incitavit, qui vocantur Essæi, a sanctitate ut mihi quidem videtur appellationem consecuti.

Sequitur locus Photij, Lectæ sunt eorum qui apud Iudæos & Theoreticè & practicè philosophati sunt vitæ: quorum alii quidem Esseni, alii verò Therapeutæ vocabantur. Qui & Monasteria & Semnea, quibus ipsis verbis utitur (Philo) construxerunt &c.

In fine pag. lin. antepen. Sign. enim certe therapeutas, non morborum (medicos) sed Dei live pieratis (cultores) &c.

pag. 28. lin. 8. In libello, quod omnino probus liber sit, ita scribit, hi quidem primò vicatim habitant, civitates fugientes ob familiaria civibus earum vitia, Scientes, non minus periculi esse ab iis qui nobiscum agunt quam ab aère corrupto & pestilente, propter immedicabilem quæ animis injicitur contagionem,

Pag. 13. Edit. prima, qua incipit linea s. pag. 54. huius editionis novae, de Imperatrice Ratione quem librum Maçca- baicum inscribere.

Pag. 21. lin. 5. seu linea 2. p. nove edit. 59. & ante victoriam triumphum canere. Et paulo post. Sed de his duobus ut & Essenis in secundo Rerum Iudaicarum accuratè docuimus

Pag. 22. Itaque absurdum esse putavi errantem in tanti momenti rebus dissimulari veritatem, Et Parthos quidem & Babylonios & remotissimos Arabum & contribules nostros ultra Euphratem habitantes & Adiabenos meâ diligentia accuratè cognoscere unde exordia sum pserit, per quas clades progressum fuerit, quomodo denique deserit bellum. Nescire verò hæc Græcos & ex Romanis eos qui militiam secuti non essent, captos vel adulationibus vel figmentis. &c.

Pag. 27. anaphorikos relativus.
Pag. 28. Krinomenon., quod in quaestione est.

Pag. 41. pharisaioi. &c. quod. divisio essent ab aliis. Phares n. Ebraicè interpretatur divisio. Paulo post apokekom menos adjunctus. Videbantur n. verba Theophyl. & ratione vitæ & scientiæ ab iuncti ab aliis & supereminere. Suidas, phares n. Ebraicè divisio interpretatur aut præcisio.

Pag. 44. Suidas, Pharisei, quod est si interpreteris separati. Separabant quippe & se iungebant se ab omnibus aliis & ad purissimum accuratissimumque vitæ genus & ad Legis præcepta.

Pag. 56. Deutera &c. Secunda vero ad præceptorem eorum Akibam sic dictum aut Rabbi Aquibam.

Pag. 65, Epiph. de Scribis, Qui Deutoræ erant Legis, quasi Grammaticam quandam scientiam docentes, cætera Iudaicè viventes.

Pag. 67. Iosephi locus Orig. lib. 18, cap. 2. Voluntatem hominis non privant impetu a se ipso pendente. (i. libertate ep' autois) Quippe sic Deo placitum esse ut certo temperamento miscerentur in unum fati decretum & ratio humana, si quis vellet accedere vel ad virtutem vel vitium. Et Captiv. 2. 12. Et quidem facere quæ iusta sunt vel negligere secundum maiorem partem in homine situm esse.

Pag. 69. ou dei gar &c. Nec n. oportet ex profano exquisitissimi styli characterè illiteratorum & piscatorum secti, præ iudicare, hinc n. hæreses oriuntur.

Pag. 70. tais de. His vero facilitatem ad vitam redeundi.

Pag. 75. Nun de &c. Nunc verò ostendere est animus Pharisæos multa legitima tradidisse populo ex Patrum continuata traditione quæ in Legibus Moysaïcis scripta non sint, quæque proinde Sadducæorum genus rejiciat, asserens, ea demum censenda legitima esse quæ scripta sunt, quæ verò ex traditione sunt, omnino non servanda.

Pag. 81. De Bano, solum fuisse frigidâ noctu diuque crebro se abluere, ad lantimoniam.

Pag. 84. Echotsi &c. Habent & alias quasdam vesaniæ piscas consuetudines. Vt inâ n. se proluunt, postquam ab externis venerint, polluti videlicet. Similiter & aquæ se cum vestimentis immergunt, ubi contigerint aliquem alterius gentis existentem. Pro Inquinamento enim habent a quopiam contingi, aut contingere alium aliquem alterius dogmatis hominem. Et paulo post, similiter & circumcissionē & Sabbathum & studium non contrectandi quemquam (abominantur n. omnem hominem), communia habent

Pag. 88. Apedekatoun &c. Decimabant

Bant etiam decimas vel decimarum etiam decimas dabant. Primitias etiam dabant, tricesimas & quinquagesimas, sacrificia etiam & vota firmissimè solvebant.

pag. 98. *echontes &c.* Habentes quasdam hmbrias significativas instituti ipsorum.

pag. 100. Malignus igitur & qui in Lixai locutus est qui coegbat non solum per Deum sed & per Salem &c.

pag. 112. Fatum & Astionomia multum apud ipsos in usu erant.

pag. 118. Sicarii latronum genus. Siccas autem Romani recurvum enses vocant. *Suidas*, Sicarii dicuntur Pharizæi ut zelotæ.

pag. 121. *Epiph.* Erat a. & quidam sacerdos Sadoc nomine priscis temporibus. Sed non permanserunt hi in præfulis sui doctrina.

Et paulo post Nominant hi se ipsos Sadducæos arrepto vid. a iustitiâ cognomine. Sed e n iustitiâ iustos n. se ipsos cognominabant.

pag. 122. *lin. 5.* aut ab Hæresiarcha Sadoc nominantur.

pag. 128. Saducæi avulsio a Dositheo existentes.

pag. 146 *Act. 23. 8.* Saducæi enim dicunt non esse Spiritum. Et paulo post *Theophyl.* Cerrum est, quod aut per Sp. S. aut per Angelum de resurrectione edoctus sit. Et rursus paucis interjectis, Spiritum a. S. ignorant, non enim hoc digni sunt.

pag. 147. *lin. 7.* subsistentiam animæ, Et lineis quinque interjectis, Animæ autem permanentiam negant. Et una rursus interjecta, Saducæorum autem opinio animas simul cum corporibus demolitur. Vbi nota. *Omissam ab auctore voculam logos que ex Iosepho supplenda.*

pag. 152. *Hapanta &c.* Omnia autem in nostra ipsorum potestate ponunt, ut & bonorum nobis ipsi auctores sumus &

infortunii, si deteriora consilia sequamur. Et lib. 2. *Capt. cap. 12.* Ajunt autem in hominum electione & bonum & malum situm esse.

Ibid. cap. 12. de mor. Sad. Saducæorum genus etiam erga se invicè moribus ferum est, & in conversatione erga socios crudeles sunt quasi erga exteros.

pag. 153 *dua to.* Eò quod aliàs tolerandi non essent a plebeis

pag. 161. *ta panta &c.* Omnia autem pariter cum Samaritis observant. Non erant autem hi Samaritani sed Iudæi, Ierosolymis enim sacrificabant.

pag. 167. *Kai ouden.* Et nihil ad Bacchum.

pag. 178 *Moschopuli locus.* Ierosolyma unde componitur? Ab hieros Sacer & Solyma. Solyma a. est nomen loci, Qui hinc oriundi, Solymitæ dicuntur. Et mox &c. Ierusalem unde fit? Ab hieros & Salem. Salem a. interpretatur pax. Et paulo post, *ouden hugies* nihil sancti.

pag. 209. *teleutasantos &c.* Vbi a. Onias summus sacerdos in fata concessisset, filius ejus Simon succedit, qui & iustus cognominatus est propter pietatem ejus in Deum & benevolentiam erga concives suos.

pag. 213. *Alloi &c.* Alii autem hæresim quandam apud Iudæos esse prodidit. Et mox, Alii a. Essenos Sicarios vocarunt. Vid. zelotas

pag. 215. *Egkrateian.* Continentiam aut Xenophon virtutis fundamentum esse.

pag. 239. *Sebas &c.* Reverentia autem apud eos post Deum maxima Legislatoris est, ita ut si quis eum blasphemaverit, morte mulderetur.

pag. 242. *Locus Porphyryi.* Postquam & ipsaliter non sedent nisi toeam pedis unius fodiant vesteq; ipsam circumtegant ne splendorem Dei contumeliâ afficiant. Ea enim eorum est frugalitas & diæte tenuitas & paucitas ut in Sabba-

tho exoneratione iis opus non sit; quod servare solent in hymnis Deo & in requiem.

pag eadem. Diaratai &c. Dividuntur & juxta tempus susceptæ abstinentiæ in 4. ordines: tantumque hi qui juniores sunt inferiores æstimantur vetustioribus, adeo ut si aliquos eorum contigerint, laventur quasi ex contactu alienigenæ.

pag. 243. Vitæ longioris sunt adeo ut complures eorum vitam ultra centesimum annum protrahant idque ob diætæ simplicitatem ut ego quidem arbitror, & bonum ordinem.

pag 244. (ubi male 43.) Ex hac autem assuetudine seu exercitio eam consecuti sunt tolerantiam ut miserimè torti, vincti ac per omne genus tormentorum transeuntes, ut aut Legiflatore maledicerent aut comederent quippiam ciborum insolitorum, neutrum admisserint: Illud autem egregiè in Bello contra Romanos gesto ostenderunt. Quin ne eò quidem adigi potuere ut vel cruciæntes torto relve suos blandimentis sibi conciliarent vel flierent. In medijs quinimo cruciatis sbridentes & iis qui tormenta ad moverant illudentes, hilares animas efflarunt quasi eas denuo recepturi essent. Invaluit quippe apud eos hæc opinio, corruptibilia quidem esse corpora, materiamque eorum non esse perpetuam, sed animas immortales pereonare & de æthere subtilissimo advenientes, quasi carceribus ita corporibus implicari, naturali quidam illecebra. Vbi verò a carnalibus vinculis relevatæ fuerint, quasi

a longâ servitute liberatas tunc latari eas sublimisque ferri.

pag. 245. Sunt & inter eos qui futura prænoscere promittunt, sacris vid libris & variis sanctificationibus, prophetarumque dictis innutriti. Rarum autem est quod in prædictionibus a scopo aberrerent. *Paulo post, apud Euf. Pamphili &c. Apo de ras.* Tali diætâ cum utantur & exercitâione circa veritatem & pietatem, non mirum si inter eos multi sint qui & futura præsciant veluti sacris libris variisque sanctificationibus & Prophetarum sententiis innutriti. Rarum autem est quod in prædictionibus aberrerent. *Vbi pro astech leg. astochoussi. Et tollendum punctum quod post diaphorois.*

Et tribus vocibus interjæctis, Atq; hæc Porphyrius ex antiquis ut videtur monumentis de dictorum virorum pietate pariter & philosophia in tertio libro eorum quos de abstinencia animalium elaboravit, testans est.

pag. 246. Hocq; faciunt viri quatuor millium numerum excedentes.

Ibidem. houtoi. Hi primò vicatim habitant, ubes fugiunt ob familiaria civium earum vitia.

pag. 247. Consectaneis eorum abunde venientibus omnia quæ habent exhibentur quasi eorum propria essent, & ad eos quos ante non viderunt ingrediuntur ceu ad familiarissimos. Curator autem peregrinorum aliquis egregius ex ordine aliquo in singulis civitatibus designatur asservans vestes eorum atque necessaria.

EX SPICILEGIO.

pag. 262. Tharsus autem Tharsen sibus nomen dedit, sic enim olim Cilicia vocitabatur. Cujus rei signum est, Tharsus n. urbium ejus celeberrima & Me-

tropolis vocitur, prima nominis litera theta in Tau mutata.

pag. 266. Pachus. Crassus quidam existens.

Ex Flencho Scaligeri.

pag. 1. Polemika Polemicæ debacchationes. Multi enim pascuntur in Eu-

ropa populosa Librarii, Typographi immensa præstantes.

Ibid. Solus sapit, cæteri velut umbræ volunt.

pag. 8. *Halon halo.* Clavum clavo & paxillum paxillo pellere *Et paulo post,* dice, e quidem turpe at tacere grave est.

pag. 9. *Hos loid.* Qui convitiis affectus non reponit convitia.

pag. 14. Sic enim se ipsos nominarunt quali propter bonos mores & non potius imitantes pessima opera & in hoc studio omnem modum excedentes.

Et paulo post, Sustema. Cæcus pius & oïdo religiosus. *Suidas.* Zelotæ, Legis observatores.

pag. 15. *lin. 3.* ne per somnium. *Et lin. 4.* septimanas septimanarum. *Lin. 8.* transposuissent festorum tempora ac in Autumno Pentecosten celebrare.

pag. 16. *Epiph. her. 33.* Sampſai interpretantur Solares.

pag. 17. *circa finem in Parenth.* Quis enim numen contumeliâ afficit? *Et lin. seq.* Idololatricas.

pag. 18. *Pausanias,* In hac Panegyri Myagro sacra faciunt, Heroi isti pro hostiis supplicantes & Myagrum invocantes.

pag. 21. *in fine capituli,* eorum qui pro mortuis baptizabantur.

pag. 23. Serpentem honorabant.

pag. 24. *Iulij Africani.* Herodes cum Gabiniorum civitatem olim Samaritam dictam reconderet, Sebastem eam appellavit.

pag. 30. Incipiebat autem Thebulis eod quod Episcopus factus non esset omnia perturbare ex septem hæresib. existens. Et ipse erat ex populo. Ex quibus & Simon, unde Simoniani; & Cleobius, unde Cleobieni; & Dositheus, unde Dositheani; & Gorthanus, unde Gorthæni; & Malbothai, unde & Menandriani & Marcionistæ & Carpocratiani & Valentiniani & Basiliani & Saturniliani.

pag. 32. quemadmodum nec Iudæos,

si quis rectè excoriat, confiteatur esse Saducæos, aut similiter hæreses Genistarum & Meristarum & Galilæorum & Helleniorum & Pharisæorum Baptistarum &c.

pag. 36. *lin. 2,* solus a. um. *Et paulo post, lin. 5.* per concessionem & quasi peccariô.

pag. 40. Omnem impudentiam & stuporem.

pag. 45. *lin. ult.* De Domo testis.

pag. 49. Misit en. Aristobulus Pompejo insigne donum, vitem auream D. Talentorum. Cujus & Strabo Cappadox meminit his verbis, venit & ex Ægypto legato & corona ex aureorum quatuor millibus & ex Iudæa sive vitis sive hortus. Hoc opus vocabatur *Terpole* delectamentum. Atque hoc donum nos ipsi vidimus suspensum & omæ in templo Iovis Capitolini hæc inscriptionem habens, Alexandri Iudæorum Regis. Æstimabatur a. D. talentis.

pag. 60. Omnia Iudæis paria habentes præter abominationem Gentium & studium non contrectandi quempiam. *Et paucis interjectis,* Aquâ una cum vestimentis abluuntur postquam aliquê alterius gentis contrectarunt. Pro iniquamento n. habent &c. *Vide ad pag. 8 s. de 3. Sectis.*

pag. 61. *Hoi Sophoi.* Est interpretatio Latinorum que antecesserunt.

pag. 61. Per somnia turpem seminis excretionem efficientium.

pag. 65. *to echein.* Phylacterium manu gestare indicabat mandata Dei requirenda esse.

Paulo post, Etenim ut coccineum panniculum vobis ipsis circumponeretis, præceptum vobis est, quo per eum Dei vos non caperet oblivio: & phylacterium literis quibusdam, quas omnino sanctas esse intelligimus, in tenuissimis membranis descriptis, circumdare vos jussit,

justit, & per ista religionem quandam vobis incutiens.

pag. 67. Solent a. ii qui accuratissime loqui solent Phylacteria clavos purpuræ vocare.

pag. 68. Mala enim quædam punica in quatuor angulis amiculi quisque habebat ex ipso stamine illigata. quo tempore continebant se & in calto erant.

Paulo post, *krašpeda* fimbrias. Si quædo continentæ operam dabant. Et rursum, dilatare fimbrias. Et circa finem, in *stolismo hagio, vestitu sacro*.

pag. 75. (Sic n. repene præ 58.) *anate xbrammenos*. Equitius in civitate hac ad pedes Gamalielis. *cheirothesia*. Manuum impositio.

pag. 78. *dodekaete*, Decennium.

pag. 79. Obstupescebant a. omnes qui audiebant eum ob intelligentiam & responsa ejus, & videntes eum attoniti fuere.

pag. 80. Epigonus Episc. dixit, Frater & nos in ministerio cooperarius Victor, ætatis resp. Pater & ipso profectu vetustissimus & laudatus vir.

Que pag. 81. *occurrunt jam ante ad p. 75. libri de Tribus scilicet explicata sunt.*

pag. 89. *Thesauros*. Thesauros Carbones. Prov.

pa. 90. *endiatheton* mente conceptum, *prophorikon* quod profertur.

pag. 91. Lingua aberrans vera dicit. Et hoc Phocylidis est.

pag. 92. Christus convitio proficissus non reponerat convitia, isti nullo convitio proficissi convitia evoment.

pag. 93. Didicit & ipse ab Hillel & Sammal.

pag. 104. V. sibus meis iisque qui mecum erant ministrarunt manus meæ.

pa. 106. Mortui Leonis corpus etiam lepuseculi, contumelia afficiunt.

pag. 107. *hodou*. Via tritæ diventiculum videtur querere.

pag. 109. *Anastasin*. Resurrectionem enim fatentur & apud ipsos sunt instituta &c.

Qua pag. 113. (Vbi male in margine 117.) *occurrunt Iosephi verba, supra versa sunt, ad Druisii Sectas pag. 75.*

pag. 114. *Apoluitikon*, q. d. dimissorium. pag. 118. *Archontikai*. Imperatrices & aeris potestates, principes mundi, dxmonia.

Paulo post, *ou sunanairei*, non simul tollit genus. *Et paucis interjectis*, Sacerdotem ex genere Levi & Aharonis.

pag. 119. *Saddoukaioi*. Sadducaei dicunt non esse resurrectionem, nec Angelum nec Spiritum: Pharisei autem consentientur utrumque.

pag. 120. *agnosfan*. Ignorant autem mortuorum resurrectionem & non credunt: Sp. quod; Sanctum non admittunt.

pag. 123 *nou*. Mentis quidem guttura, at verborum rivi.

pag. 126. *Samareis*. Samaritæ, Custodes & a Somor. Iessæi a Iesu & a Iesse. Iesus a sanando, quod Medicus sit & quod Salvator. *Es linea interjecta*, Iessæi, sive a Iesse sive a nomine Domini nostri cognominati sunt Iessæi, eo quod a Iesu ortum trahant, discipuli ejus existentes.

129. *in fine, Locus Suida*. In contemplatione plurimum permanent, unde & Essæi vocati sunt illud ipso nomine indicante q. d. contemplativi. Quia Essæi longe præstantiores sunt multumq; antecellunt pharisaos ratione instituti.

pag. 130. *Theorein*. Contemplari. *Prosblopein* intueri. Contemplamur a. mente, videmus oculis.

pag. 131. *In argumento capitis*. Essæi juxta exactam Dialectum Græcicam, Essæi juxta minus accuratam.

pag. 132. *Dicuntur Essæi ex mea opinione licet nõ adeo exactâ Græcicâ Dialecti normâ, derivatione a pietate facta.*

Pag. 133. A Græcorum deducit, ouk akriboos de. Sed non accurate vel exacte, nam per contortionem apo tas hosforatos dicti sunt. Et paulo post, Vocantur Essæi apo tas hosforatos, ut ego quidem opinor appellatione hæc insigniti.

pag. 137. Photius. Ea quæ funesta vel minus boni omnis videbantur, non ex-primere omnibus veteribus curæ fuit, maxime Atheniensibus, Itaque carcerem domicilium nuncupaverunt, & tortorem, publicum; Erynnes, Eumenides, aut serias Deas; Scelus abominandum, Agos. Acetum, mel: fel, dulce; Cloacam, canalem; Grammatici talia per Antiphrasin dicta appellant. Novi autem quosdam, inquit, Philologorum qui Simiam appellare consueverunt Kalliam pulchram.

pag. 138. juxta majus & minus.

pag. 139. Vtrum melior sit probus nummus an verò adulterinus: Ibidem. Thamma. Thammam verò Topharchiam administraturus Iohannes missus est.

pag. 147. Abasenos. Forma acuta & propria Arabum, ut Medabeni, Obodeni, Adrieni, imo & omnium Asiaticorum, quemadmodum Apollonius in libro de derivativis inquit. Consueta sunt iis qui Asiam habitant, peregrina vero Europæis, nec enim ab urbe vel populo juxta hanc formam denominant. Idem in Nisibis, & oportebat dicere Nisibites, sed forma Ægyptiaca est & Libyca, eaq; definit in Enos apud Euphratenses & Orientales, ut Sophenus, Taxenus, Kambylenus.

pag. 149. Maxime similes iis qui apud Dacos Plisti nominantur.

pag. 150. Esse quosdam Thraces qui sine uxore vivant qui Cistæ vocentur eosque consecrati propter gloriam & securè vivere: atque hos summatim omnes à Poeta dici, admirabiles Hippemolgos, Lactiphagos & Abios quæis

non justiores alii.

pag. 151. hoos ma, ne radios Dei (i. Solis) contumelia afficerent. Anisichontos exoriente Deo, Exor. Sole.

pag. 152. epi ta phaka in Lenticula unguentum?

pag. 153. Cur tanquam opus veneratione dignum & quasi habitaculum divinum esse existimantes Solis Clima illud intuentes hymnos precesque Deo offerimus?

pag. 154. Gortheni autem & ceteri Esseni vicini aliis sunt.

pag. 156. Sed & cum Ezras post reditum ex Babel civitatem Ierusalem adificaret, flagitantes Samaritæ sibi etiam ut liceret auxilia sua adificationi impendere, impediti sunt ab ipso Ezra & Nemia.

pag. 158. in fine. Et tunc Sebuzi irâ & furore cotinoti trajecere tempora prædictorum festorum &c.

pag. 165. Sic & vos ubi feceritis omnia injuncta vobis, diete, servi inutiles sumus, quia quod debuimus id fecimus.

pag. 166. qui juraverit per templum.

pag. 167. Alcimium autem summum Pontificem volentem murum Templi veterem & à Sanctis Prophetis constructum diruere plaga quadam repentina à Deo immissa invasit.

Et infra ex Eusebio, Profanus iste Alcimius destructurum parietem atrii Sanctorum pœnas dedit amarè moriens

Quæ pag. 170. occurrunt versa invermes paulo post in margine pagina 238.

Paulo post eis koinobious, in eos qui unâ vivebant & qui soli. Posterior divisio ton Koinobioom in conjuges & cælibes.

pag. 137. Cum multos ex bonis & Hostis gentis interemisset.

pag. 181. Et filii Sophirim habitantium Iabis, Tharathæi, Samathæi, Sachathæi. Hi sunt Kinæi qui descendere

ex Amath patredomus Rechab.

pag. 189. *lin. 1.* Rechabi ut religiosi admodum frequenter sacra Scriptura meminit.

pag. 195. Amplius etiam eum priscum sacerdotium administrasse invenimus. Propterea etiam permixtum ei fuit semel quotannis, Sancta Sanctorum ingredi quemadmodum lumis sacerdotibus lex injunxerat. Sic enim & ante nos de eo multi prodidit, ut Euseb. & Clemens & alii. Sed & laminam in capite gestare ei licuit, veluti predicti fide dignissimi viri in suis commentariis testati sunt. *Et paulo post,* Et quoque Ioannes is qui in pectus Domini recubuerat sacerdos fuit laminamque gestavit & testis & Doctor.

pag. 117. Aliorum quidem genere, aliorum verò hæresi.

pag. 202. Hinc ipsis ad medelam morborum radices medicæ & lapidum proprietates investigantur.

pag. 205. *ei ma tines.* Nisi quidam eorum in contemplatione & perfectione vitam agentes, a turba semotam habeant domunculam, quos Anachoretas & *asuchastis* .i. requiescentes vocare consueverunt.

pag. 206. Stramenta sunt vulgarioris materiæ, ex quibus viles admodum quasi thori humi strati ex papyro vid. indigena.

Et paulo post de Lecticiis, conviviorum in quinquagesimis.

pag. 207. Circum autem Selli habitant, subvates, illoti pedes, humi cubantes.

pag. 208. *Invenias autem, Philologo. Et huius hypothesein, ubi legeris Philonis commentarios in libro quem de Iessas inscripsit*

Paulo post, Deipara ex David F. Iessai iuxta successionem feminis.

pag. 209. Alii autem se ipsos Nazæos appellaverunt, fuit enim hæc Naza-

æorum hæresis ante Christum, Christumque non novit.

pag. 211. Iudæorum nomen, Ossæorum verò, Nazoræorum & Nasaræorum opinionem. *Et paulo post,* Vsi sunt libro hoc Ossai, Ebionæi & Nazoræi.

pag. 213. Et conservaturos se similiter sectæ suæ libros & Angelorum nomina. *Et paulo post locus Apost.* ne quis vos ergo iudicet in cibo aut potu aut parte festi aut Neomeniæ, quæ sunt umbra futurorum, corpus a. Christi. Nemo vobis jam partum palmarium præcipiat, spontaneus in humilitate & religione Angelorum. *Et linea inter se habebrosi.* nimirum salem & panem tantum.

Postis nempe aquam. *Et paulo post, katabravein* est præcipere palmarium, præaccipere Coronam *(quæ ex Oleastro)* *Et*

pag. 214. *Pausanias,* Cum autem cum uno adversariorum adhuc relicto pugnet de Oleastro, hic quidem præcipuit, Is autem qui adversus pugnat *etc.*

Et paulo post pag. 214. locus Chryso. *Katabravein* enim est cum penes alium quidem est victoria, penes alium verò brabium sive palmarium.

pag. 214. id est voluntariè seu spontaneè humilis, Spontaneè religiosus. Nam *ethelot.* *Et ethelotr* vocat *apheidian somatos.* *Aphedia* ad verbum sonat impari sona, *Eras.* *vertit Coloss. 2 23.* *Lælio Ambr.* Vexatio, *Arias,* subductio. *Beza,* in eo quod non parcat corpori.

Lin. 3. pag. nova, neque gustaveris, neque retigeris.

Lin. 8. voluntarius, sponte operam dans auctario Legis.

pag. 215. Soli orienti solis nihil profani loquuntur, sed patrias quasdam ad ipsum preces celebrant quasi supplicantes ut oriatur. *Sic Phila.* Sole autem oriente petentes diem verè felicem, utque mentes eorum cœlesti replentur lumine. *Sic*

apud Gel. locus hic legitur.

pag. eadem, locus Epiph. Hic itaque rursus associatus fuit prædictæ sectæ, Offensorum dictæ, cuius adhuc reliquæ extant in eadem terrâ Nabæitide & Peræa ultra Moabitidem, quorum genus nunc Sampzorum vocatur.

Paulo post, locus eiusdem de Hemero-baptistis, Deum autem unum dicunt & colunt ipsum lotionibus quibusdam utentes. Iudæis autem in omnibus assipulantur. Quidam ex ipsis etiam ab animatis abstinent.

pag. 216. De appellat. Sampsaion. Iustum enim est ut quo nomine se ipsos hi appellaverunt, eodem nomine & nos utamur ad exprimendam adukeratum ipsorum appellationem.

pag. 217. Hypocritas autem docet iniquiens peccatum non esse, si ita fors tulerit, idola adorare tempore persecutionis instante, dummodo in conscientia non adorent. Eandemque rationem esse si quid constentur ore, non a corde. Non pudet autem impostorem & testem quandam adducere, dicit enim Phineam quandam sacerdotem ex genere Levi & Aaronis vetustique istius Phineæ Babylonie in deportatione adorasse Dianam in urbe Susis quod ita effugisse periculum mortis quod Darius Rex intentabat.

pag. 219. phantazontai. Imaginatur hunc vocari virtutem seu potentiam operam. Iel enim vocatur potentia, xai vero opertum.

pag. 223. Sampsaï quidem in Peræa quorum jam in alijs sectis meminimus qui & Elcesai vocantur.

Quæ sequuntur theom bona, supra ad pag. 215. reddita sunt.

pag. 225. Massalianoi, Massaliani hi vocantur, quod est si interpretæris, precantes.

Es paulo post. epi to encheilai precibus & hymnis vacaverunt.

Rursus in fine pagina, tinar, quædam domos sibi ipsis conitruerunt aut locos amplos instar fororum, atque adoratoria vocarunt.

pag. 226 apotaxamenoï, qui renunciarint mundo & de propriis bonis secesserint.

Paulo post. In alijs verò locis, inquit, etiam Ecclesias ad similitudinem quandam sibi ipsis fecerunt, & ad vesperam & mane multis lucernis ac luminibus incensis congregantur, ac diu & per longum tempus lectiones quasdam per doctos suos & laudes quasdam in Deum facientes velut per lectiones & laudes Deum placantes se ipsos decipiunt.

pag. 227. u 20a. Non sacrificantes animalia sed operam dantes ut proprias mentes sanctitate orient.

Paulo post. Iosephus, Ad templum donaria mittentes, sacra ibi non perficiunt quod sanctionibus Ceremoniis ut putant, utantur: quapropter exclusi a communi fano seorsum sacrificant.

pag. 229. Senioribus verò obedire & plurium quorumque decreto pro re publica habent. Vbi decem simul confederint, nullus invitis novem loquitur.

Matth. 18. 20. Vbi duo vel tres in nomine m. fuerint congregati, ibi in medio eorum ero.

pag. eadem, tus de lalims. Loquendi autem vices sibi invicem tradunt.

pag. 239. lin. 5. ut illa Antiphonæ, quod cantionibus respondentibus & Antiphonis canebant.

Locus Philonis, multis metrorum carminumque generibus nunc simul consonantes, nunc antiphonis concentibus gesticulantes manu & saltantes. Iustinus,

Simpliciter canere insipientibus non convenit sed instrumentis inanimatis canere idque cum saltatione & cordalis. Quapropter in Ecclesijs sublatus est ex cantibus eiusmodi instrumentorum usus

ut & aliorum qua insipientibus sunt convenientia, sed simplex cunctio reliqua est.

pag. 241. in fine, *tacha*. Forte autem verisimile, ea quæ dicit penes ipsos esse priscorum scripta, esse Evangelia & Apostolorum scripta.

pag. 243. Et ut exercitationes sicut & nunc apud nos fieri moris est, peragant, quas præcipue in Salvatoris nostri passionis solennitate cum jejuniis nec non pervigiliis & divinorum verborum auditu perficere consuevimus. Quæ omnia accuratè supradictus vir eo ordine eademque consequentiâ quâ apud nos solos geruntur propria scripturâ expressit. Maxime autem magni festi pervigilia & quæ in his usitatæ sunt exercitationes seu meditationes quiquæ à nobis hymni dici soleant narrans

pag. 244. *kuriakes anastasiou*. Dominicæ Resurrectionis dici.

pag. 245. Addit autem adhuc iis quo modo sacerdotes vel ministri exhibeant officia sua vel quæ sit supra omnia Episcopalis apicis sedes.

pag. 246. *epitheiazoon*. Denm obtinens, saltans, manibus gesticulans bacchantium in modum.

pag. 247. subinnuentes quidam *toen ephumereusoon*. Sic enim eos qui in talibus ministris versantur nominare moris est.

pag. 250. *erriphtho kubos*, iacta est alca.

pag. 251. hon. *Quem* (semotum ab aspectu divina legis sensum) cepit eximie ipsa hæc religio contemplari.

pag. 252. *paratous thrakas* à Thracibus. Dicitur enim quod Orpheus Thracæ primus mysteria Græcorum excogitaverit quodque id Deum colere *thraskevein* appellaverit, quasi Thracum existente ea inventione.

pag. 253. quoniam secundum exquisitissimam nostræ Religionis sectam viri Phariseus.

pag. 254. Animam verò dictionibus insitam invisibilem sensum, in quo rationalis anima cepit præcipue propria contemplari.

Ibid. Epichavmi illud, Mens audit mens videt.

In fine pag. *hupobolimaies*, suppositivus.

pag. 255. *sugchronismos*, contemporaneitas.

pag. 256. *sukinæ epikomrian*, ficulneum præsidium.

pag. 259. *auto*. Ipsi in faciem restitisset.

pag. 260. *Tagma*. Corpus quoddam zelotarum sanctimoniam cuidam incumbentium.

pag. 267. in fine, secta ipsorum *Anti-Hites*.

pag. 269. in vere & subdiali loco.

F I N I S.

